TÜRKLERİN DÜNYASI

YILMAZ KARAHAN

Önsöz

Bilinen beş bin yıllık tarihimizi bir bütün halinde öğretmediler, öğrenemedik.

Bölük pörçük, birbirleri ile alakası yokmuş gibi Türk devletleri, halkları, şahsiyetleri ve olayları yazıldı, anlatıldı... Bundan dolayı da, Türk insanında özellikle Türk Gençliğinde, tarih bilinci yeterince gelişmedi.

Gelişmeyen birşey anlaşılabilir mi?

Anlaşılmayan birşey bilinebilir mi?

Bilinmeyen birşey sevilebilir mi?

Sevilmeyen birşey öğrenilebilir mi?

Öğrenilmeyen birşey anlatılabilir mi?

İnsanlık tarihinin en kadim milleti olan Türkleri, tarihin içinden çıkarırsan "Tarih Bilimi" iflas eder. Yeryüzünde devlet kurmuş tüm milletlerin Türklerle siyasi ve kültürel ilişkisi olmuştur.

"Güneş Tuğumuz, Gök Otağımız" diyerek, varabildikleri her yere adaleti ve uygarlığı taşıyan Türklerin tarihi, bir okuldur. Bu okulda öğrenci olup da mezun olmak gibi bir durum da sözkonusu değildir. Çünkü öğrendikçe, öğrenilmeyenlerin çokluğu içinde yeniden öğrencilik başlamaktadır.

Bilinen veya kayıtlara geçen tarihimiz bile okyanus kadar geniş ve derin ise; ya bilinmeyen veya bilinmesi istenmeyen kapatılmaya çalışılan tarihimiz ne olacak?

Şükürler olsun ki; artık tarih ve kültür alanında hizmet veren bilim adamlarımızın varlığı Türk Milleti'nin geleceğine ışık olmaktadır.

Bu kitap, Türk tarihinden bir nokta hacminde ön bilgiler vererek, tarihi sevdirmeye yönelik hazırlanmıştır. Kitabın hazırlanışında makalelerinden ve eserlerinden yararlandığımız şahsiyetlere saygı ile teşekkür ederiz.

Bilge Tonyukuk der ki;

"Ey koca ve yüce Türk! Devşirmeler seni devşirmeden, sen aklını başına devşir"

Esenlikler dileği ile;

YILMAZ KARAHAN

İÇİNDEKİLER

Konu Sayfa

23) Yaratılış Destanı
24) Alp Er Tunga Destanı
25) Şu Destanı
26) Oğuz Kağan Destanı
27) Atilla Destanı
28) Bozkurt Destanı
29) Ergenekon Destanı
30) Türeyiş Destanı
31) Göç Destanı
32) Er Sogotox Destanı
33) Han Mirgen Destanı
34) Maaday-Kara Destanı
35) Manas Destanı
36) Cengiz Han Destanı
37) Edige Destanı
38) Satuk Buğra Han Destanı
39) Seyyid Battal Gazi Destanı
40) Danişmend Gazi Destanı
41) Köroğlu Destanı
42) Sarı Saltuk Destanı
43) Divanü Lügati't Türk
44) Kutadgu Bilig
45) Atabetü'l-Hakayık
46) Muhakemetü'l-Lügateyn
47) Divan-ı Hikmet

48) Dede Korkut Kitabı
49) Codex Cumanicus
50) Irk Bitig
51) Siyasetname
52) Mesnevi
53) Seyahatname
54) Bengütaş-Orhun Yazıtları
55) Bilge Kağan Anıtı
56) Kültügün Anıtı
57) Tonyukuk Anıtı
58) Bengütaş-Yenisey Yazıtları
59) Turfan Yeraltı Su Kaynakları
60) Çin'de Türk Piramitleri
61) Bosna Piramitleri
62) Türklerin Kabul Ettiği Dinler
63) Türklerde Ordu
64) Büyük Selçuklu Devletinde Ordu Teşkilatı
65) Anadolu Selçuklu Devletinde Ordu Teşkilatı
66) Osmanlı Devletinde Ordu Teşkilatı
67) Türklerde Başbuğların Özellikleri
68) Türklerde Asalet
69) Kutadgu Bilig'de Hükümdarın Özellikleri
70) Lider Olmak
71) Yöneticinin Vasıfları
72) Türk'ün Ulu Atası Oğuz Kağan

“Türklük esastır. Bu varlığı, tarih içinde araştırmak, birbirini izleyen bir tarih zinciri içinde, belirlenecek Türk uygarlığı ile övünmek yerinde olur. Fakat, bu övünmeye lâyık olmak için, bugün çalışmak gerekir. Her alanda, özellikle uygarlık dünyasına eser vermek için çalışkan olmayı hedef tutmalıdır.”

Mustafa Kemal ATATÜRK

TÜRK YURTLARI (TÜRKELİ)

"Güneş Tuğumuz, Gök Otağımız"

İnsanlık tarihinin en hareketli ve en kadim milleti Türkler'in özyurdu Asya coğrafyası ise de, fethederek devlet kurduğu tüm toprakları vatanı yapmıştır. Yeryüzünde başka hiçbir millete nasip olmayan "teşkilatçılık ve devlet kurma" kabiliyeti Türkleri diğer milletlere karşı üstün kılmıştır.

Türk, tuğunu dikip, bayrağını dalgalandırdığı her yere kültürünü de ekmiştir. Türk kültürü sayesinde birçok kavim millet olmayı, devlet yönetmeyi de öğrenerek tarih sahnesinde kendilerine yer edinmişlerdir. Yeryüzünde Türklerden etkilenmeyen hiçbir millet yoktur.

Türk'ün yaratılışındaki yönetme ve önderlik yapma duygusu, çoğu zaman Türk boyları arasında savaşlara sebep olmuştur. Biri diğerinin hakimiyetine son verirken güçlü olan yönetimi devr almıştır. Türkler arasındaki bu boğuşma her ne kadar zararlı oldu gibi görünse de, aslında Türk Boylarını dinç ve teyakkuz durumunda bırakarak tarihin her dönemine mührünü vurdurmuştur.

Türk'ün güç kaynağı; dilidir, inancıdır.

Dilini ve inancını değiştiren birçok Türk boyu (Tabgaç, Bulgar, Hazar...) tarih sahnesinden silinmişlerdir.

Türk dili dünya dilleri arasında konuşulduğu coğrafyanın büyüklüğü bakımından birinci, ana dili olarak üçüncü ve en çok konuşulan dil sıralamasında beşinci sıradadır. Bütün bu alanda Türk nüfusu yer yer farklı yoğunlukta bulunmakta ve farklı lehçelerle konuşmaktadırlar.

Türkler, Türkçe konuşup, kültürünü yaşadıkları sürece yok edilemezler!

Türklerin Özyurdu Neresidir?

Türklerin özyurdu, Türkeli'dir.

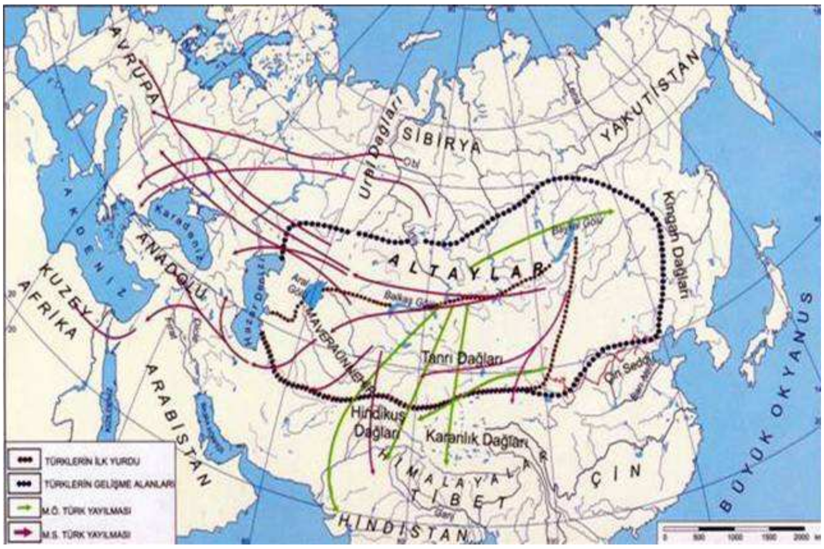
Türkeli'nin sınırları nasıldır?

Türklerin kadim başkenti Ötügen merkezli olarak; Kuzey'de Sibirya, Batı'da Hazar Denizi ve Ural Dağları, Doğu'da Kingan Dağları, Güney'de Hindukuş ve Karanlık Dağları arasında kalan bölgedir.

"Orta Asya" tabiri siyasi bir tanımlamadır.

Türkeli'nin Rusya ve Çin tarafından işgali ile, Türkler üzerinde asimilasyon siyaseti güdülmüştür. Türklüğe dair tüm değerler istismar edilmiş, isimler bile değiştirilmiştir. Rusya, Türk'ün özvatanı Türkeli'nin bile ismini, Türklük bilincini yok etmek için "Orta Asya" olarak değiştirmiştir. Orta Asya tanımı ile Türkleri, coğrafi bir bölgenin halkları olarak kitaplara ve belgelere geçirmeye çalıştılar. Bu çalışmalarında da başarılı oldular. Artık bizlerde "Türklerin anayurdu neresidir?" sorusuna, "Orta Asya" diye cevap veriyoruz!

Halbuki; Türkeli Orta Asya'nın içinde değil, Orta Asya Türkeli'nin içindedir.

Türk Dünyası dört bölgeye ayrılır:

1- Altay-Sibirya Türkleri: Altay, Baraba, Çulım, Dolgan, Hakas, Karagas, Koybal, Kumandı, Sabir, Sagay, Şor, Telengit, Televüt, Tobol, Tofalar, Tuva, Yakut.

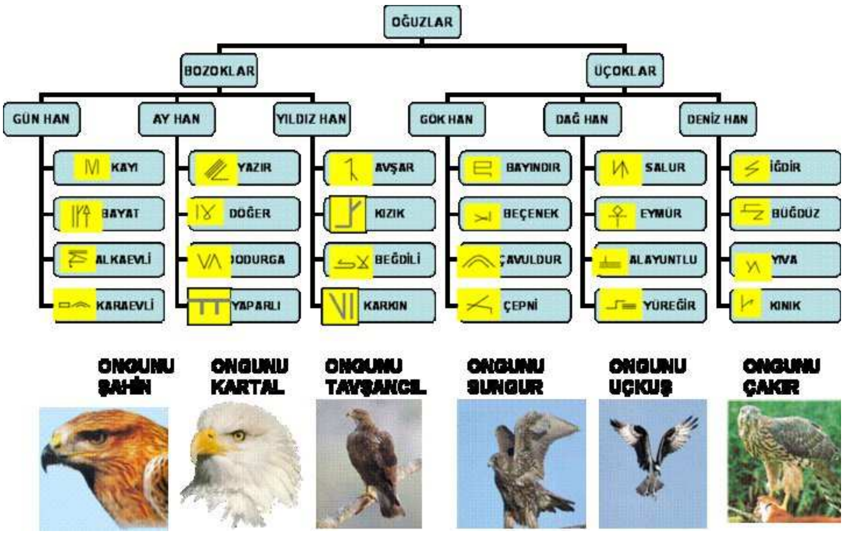
2- Batı Türkleri: Ahıska, Azerbaycan, Balkanlar (Batı Trakya, Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya), Irak, îran (Afşar, Azerî, Halaç, Hamse, Horasâni-Boçagçı, Kaçar, Karacadağ, Karagözlü, Karakoyunlu, Karapapak, Karayi, Kaşgay, Şâhseven, Türkmen), Kıbrıs, 12 Ada, Suriye, Türkiye.

3- Doğu Avrupa Türkleri: Gagauz, İdil-Ural (Başkurt, Çuvaş, Kazan, Mişer), Kafkasya (Karaçay-Malkar, Kumuk, Nogay, Stavropol Türkmenleri), Karayim, Kırım (Kırım Tatarları, Belorusya Tatarları, Litvanya Tatarları, Polonya Tatarları, Kırınçak).

4- Türkistan Türkleri: Afganistan, Doğu Türkistan (Kazak, Kırgız, Salar, Sarı Uygur, Uygur), Karakalpak, Kazak, Kırgız, Özbek, Türkmen.

(Türk Dünyasına ait 4 bölge, Prof. Dr. Alaeddin Yalçınkaya’nın "Türkistan Terimi, Coğrafi ve Siyasi Sınırı" başlıklı makalesinden alınmıştır)

TÜRK BOYLARI

Oğuzlar: 24 Türk Boyunun bir araya gelerek oluşturduğu siyasi ve idari birliktir. Bozoklar ve Üçoklar olarak iki büyük ana kola ayrılır.

Oğuz Han'ın 6 oğlu vardır. Her oğlunun da 4'er oğlu vardır.

1. Günhan
2. Ayhan
3. Yıldızhan
4. Gökhan
5. Dağhan
6. Denizhan

24 Oğuz Boy Adının Değişik Söyleniş Ve Anlamları;

BOZOKLAR (Sağ Koldur)

<u>Günhan : Ongunu Şahin</u>

1- Kayı-Kaya-Kayığ-Kayhan (Sağlam, kuvvetli, metin, güçlü).

2- Bayat (öfkeli, gururlu, bilgili, devlet nimet sahibi)

3- Alkaevli– Alkabölük – Halkaavlu – Alkaravlı – Alka – Avluca (başarılı, uzlaşır, her yere, şeye yarar.)

4- Karaevli-Karabölük-Karaat (Karaçadırlı).

<u>Ayhan : Ongunu Kartal</u>

5- Yazgır Yazır-Yazar-Yazırlı (halk ağası, il sahibi, il ağası)

6- Pötürge Dodurga-Tutırga-Totırka-Tödürge-Todurga (Yurt almak ve kurmakta “bilgili, mülki yasası olan)

7- Töker Düğer – Tüger – Düğzer – Döğer – Dökör – Düver – Döver (Yuvarlak, değirmi, kovan, sürüp çıkaran ve güç bulmak için bir yere gelen).

8- Yaprılı- Yabır-Yaparlı-Yaperli-Yapar (önüne çıkanı yıkan, deviren, zorluklara, güçlüklere rağmen işini beceren)

<u>Yıldızhan : Ongunu Tavşancıl</u>

9- Avşar Afşar-Uşar (Çevik, ava istekli, çok çabuk davranan)

10- Kızık-Kızıklı, Kazık,Çarıklı (Sağlam, çaba gösteren, güçlü, kuvvetli)

11- Beğdilli-Beğdeli-(Berendili-Bekdik)-Beğtili-Baydili: (sözü kuvvetli olan, sözü değerli.)

12- Kargın – Kargı-Karkın (zengin sofralı, doyurucu).

ÜÇOKLAR (Sol Koldur)

<u>Gökhan : Ongunu Sungur</u>

13- Bayındır-Bayundur-Bayandur: (tatlı, zengin ve nimet sahibi)

14- Çavdur Çavuldur – Çavundur – Çuvaldar – Çayıldır – Çavdâr – Çandır (namuslu, nüfuz ve ün sahibi.)

15- Çepni-Çete-Çetmi-Çetni-Çetme-Çitme (kahraman, yiğit, gözü pek)
16- Peçenek-Becenek-Beçene-Biçene-Peçene (Yapıcı, becerikli, çalışkan, iyi vuruşan).

<u>Dağhan : Ongunu Uçkuş</u>

17- Salur Salar-Salgur (Kurnaz, saldıran, kılıç sallayan)

18- Alanyurtlu-Alayunt-Ulayuntluğ-Alayurt-Yunt (ala atlı, ala kısraklı, iyi atlı)

19- Eymür Eymir-Eymur-İmirli-Aymur-(Çok zengin, ulu).

20- Yüreğir-Yüreğil-Üreğir-Ülker-Üreğil-Üregür (her zaman iyilik eden bağışlayan, becerikli)

<u>Denizhan : Ongunu Çakır</u>

21- İğdir Iğdır- İkdir-Yiğdir-İydir (Büyük ulu, yiğit, iyilik eden.)

22- Büğdüz–Bükdüz–Bunduz – Bekder – Büydüz – Büğüz (görevli, hizmet edici.)

23- Yiva Yuva-Yava-Ava-Yıvva-Yuvalı (atar, iter, hakim, derecesi herkesten üstün)

24- Kınık Kanık (Aziz, kıymetli, alçakgönüllü, saygıdeğer)

KIPÇAK BOYLARI

1. TOKSOBA (Dokuzoba) : Tatar kökenlidir.

2. JETİOBA (Yedioba) : Kalabalık bir boydur.

3. BURDJOGLİ (Burçoğlu): Kıpçak Toplumunun Merkezini oluşturan boylardan biridir.

4. ELBÖRÜLİ (Kurtbölgeli): Kıpçak Hanları bu boydan seçilirdi.

5. KANGAROGLİ (Konguroğlu): Peçenek asıllıdır. Sonradan Kıpçak organizasyonuna girmiştir.

6. ULADJOGLİ (Ulaşoğlu) : Macaristan'da iz bırakmış bir boydur.

7. DURUTLAR (Dörtler-Dörtoba): Moğol saldırısından büyük zarar görmüş Deşti-Kıpçak'dan göçmüştür.

8. KULABOGLİ (Kulobaoğlu): At besleme kültürü çok güçlüdür.

9. JORTAN (Çortan): Turna balığı anlamına gelmektedir.

10.KARABİRKLİ (Karaşapkalı): Peçenek asıllıdır.

11. KOTAN (Kutan): Kuman asıllıdır.

Çin kaynaklarına göre ON OK boyları hangileridir?

TU-LU (Sol Kol)

1. Ç’u-Mu-Koen Boyu : Beyinin ünvanı Lu Ç’uo (Çor) dur. Yurdu Tarbagatay Bölgesidir. Başlıca şehri Yen’dir.

2. Hu-Lu-U Boyu : Beyinin ünvanı Kiue Ç’uo (Köl Çor)’dur. Yurtları Kur Kara Usu ve Ayar Nor’dur.

3. Şe-Şo-Ti Boyu : Beyinin ünvanı T’oen Ç’uo (Çor)’dur. Yurtları Borotala ve Ebi Nor’dur.

4. Tu-Ki-Şe Boyu (Türgiş) : Beyinin ünvanı Ho-Lo-Şe Ç’uo (Çor)’dur. Yurtları İli’nin batısında, Yedi Su’dadır.

Bu boyun kolları Suo-ko mo-ho, A-li-şe, Kiu-pi-şe’dir.

5. Şu-Ni-Şe Boyu : Beyinin ünvanı Ç'u-Pan Ç'uo (Çopan Çor)'dur. Yurtları Yulduz vadisindedir.

NU-ŞE-Pİ (Sağ Kol)

1. A-Si-Kie Boyu : Beyinin ünvanı K'iue Se-Kin (Köl Erkin)'dir. Yurtları Çu ve Talas Irmakları arasındadır.

2. Ko-Şu Boyu : Beyinin ünvanı K'iue Se-Kin (Erkin)'dir. Yurtları Çu ve Talas Irmakları arasındadır.

3. Pa-Say-Kan Boyu : Beyinin ünvanı T'oen Şa-Po Se-Kin (Erkin)'dir. Yurtları Çu ve Talas Irmakları arasındadır.

4. A-Si-Kie Boyu : Beyinin ünvanı Ni-Şu Se-Kin (Erkin)'dir. Yurtları Çu ve Talas Irmakları arasındadır.

5. Ko-Şu Boyu : Beyinin ünvanı Ç'u-Pan Se-Kin (Çopan Erkin)'dir. Yurtları Çu ve Talas Irmakları arasındadır.

Ok; Boy demektir.

Çor; Bey demektir. Göktürkler'de bu ünvanı kullanmıştır.

ON UYGUR

On Uygur, dokuz ırmağın kıyılarında yaşayanlara da Tokuz Uyguz (Dokuz Oğuz) denilmekteydi. On Uygur şu boylardan meydana gelmişti:

1. Ebişlik,
2. Ötünger,
3. Bu kız,
4. Özkundur (Orkundur).
5. Tular,
6. Tardar,
7. Adar,
8. Üç Tabın,
9. Kalancu (Kamlancu).
10. Ötiken.

DOKUZ OĞUZ

1.Yüe-lo-ko (Yaγlaqar, Yağlaqar veya Yaglakar)

2. Hu-to-ko (Quturγar veya Uturkar)

3. To-lo-wo (Küräbür veya Kürebir)

4. Mo-Ko-si-k'i (Bakasıkır)

5. A-vu-ti (Ebirçeg)

6. Ko-sa (Qazar veya Kasar)

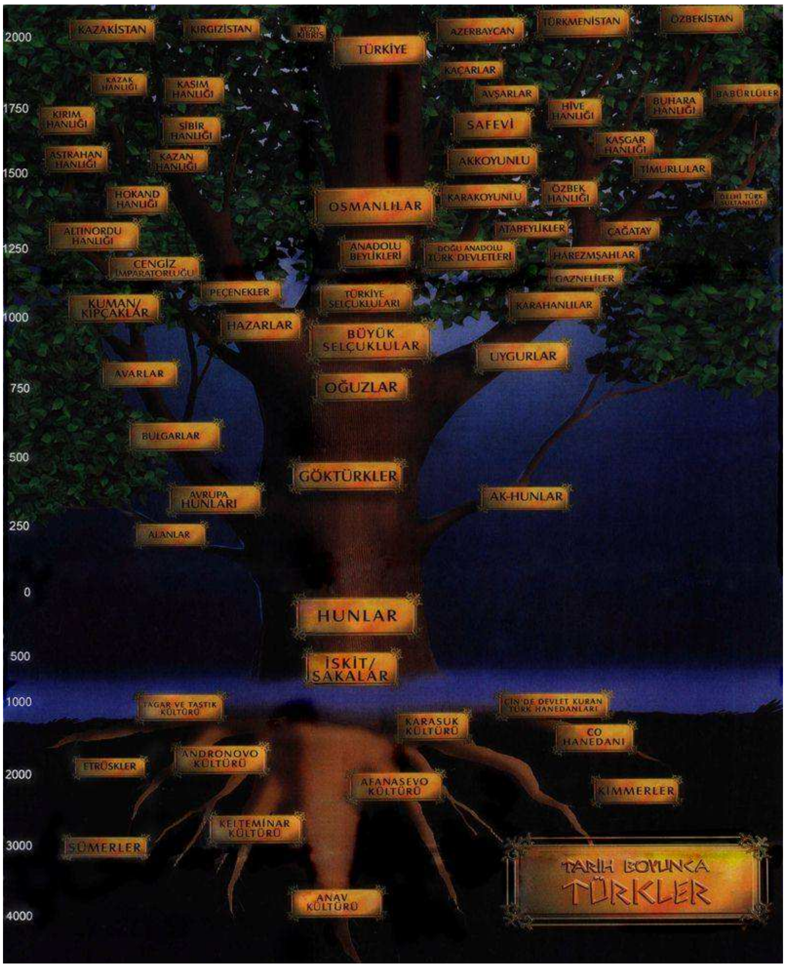
7. Hu-Wu-su

8. Yüe-wu-ku (Yaγmurqar veya Yagmurkar)

9. Hi-Ye-Vu (Aymur veya Eymur)

TÜRKLERİN DÜNYASI

"Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır." (ATATÜRK)

Eski Türk Devletlerinin Oluşumunun Temel Unsurları

Eski Türk devletleri oluşumlarının temel unsurları bakımından kendine özgü bir yapı oluşturmaktadırlar. Bu devletlerin oluşumunda dört temel unsur bulunmaktadır. Bunlar halk, istiklal, ülke ve kanun'dur.

***Halk**, boyların bir araya gelmesiyle oluşmuş olup, devleti oluşturan unsurlardan birisidir. Eski Türk halkı disiplin, özgür düşünce, cesaret, kahramanlık, sözünde durma, geçmişe bağlılık ve vatan sevgisiyle kendini kanıtlamıştır. Devletin kurucu unsuru olan eski Türk halkı, devletine bağlılığını her zaman göstermiş ve devletini güçlü kılmaya çalışmıştır.*

*Devletin temel unsurlarından biri de **istiklaldir**. Türkler, istiklallerine büyük önem vermişler ve devleti, istiklalle aynı görmüşlerdir.*

Eski Türk devletinin varlığı istiklale bağlanmıştır. İstiklal anlayışı hem halkta hem de devleti yönetenlerde en üst seviyede ortaya çıkmıştır.

*Devletin temel unsurlarından biri olan **ülke, vatan toprağıdır**. Her Türk devleti belirli bir arazi üzerinde kurulmuştur. Türkler kendi hayat tarzlarına uygun coğrafyalarda devletlerini kurmuşlardır.*

*Eski Türk devletinin temel unsurlarından biri de **kanundur.** Türk devletleri, kanun demek olan töre hükümlerine göre yönetilmişlerdir. Adalet, faydalılık, eşitlik ve insanlık törenin değişmeyen hükümleriydi. Bu hükümler kişi hak ve hürriyetlerini güvence altına alan düzenlemelerdi.*

Prof.Dr. İlhami DURMUŞ

YÜZYILLARA GÖRE TÜRK DÜNYASI

Türklerin Ana Yurdu: Orta Asya ve Sibirya

Eski Türkler

Orhun Yazıtları'nda kullanılan dil, Türk dilinin ve Türk halklarının çok eskiye dayandığını göstermektedir. Hunlar öncesi Türk toplulukları hakkında,

- Karasuk kültürü
- Afayesnova kültürü
- Andrenova kültürü
- Anav kültürü

olarak adlandırılan dört ana bölgeden bahsedilmektedir. Eski Türkler hakkında Şölgentaş, Kurgan, Pazırık kalıntıları bulunmaktadır.

Eski Türkler Orta Asya'daki iklimsel değişikler yüzünden yerleşik hayattan, göçebe hayata geçmek zorunda kalmışlardır. Kendilerine yazlık ve kışlık bölgeler tayin etmişlerdir. Eski Türkler ile ilgili yapılan araştırmalarda yerleşik kültüre ait objelere rastlanılmaktadır. Eski Türkler'de geyik ön plana çıkmaktadır. Türk kavimleri atla göçebe hayata geçtikten sonra tanışmıştır. Eski Türkler'e ait mağara resimlerinde "geyik boynuzu takmış at figürlerine" rastlanılmaktadır. Bu durum, Türklerin ata geçiş dönemi yaşadıklarını göstermektedir.

Orta Asya'da görülen iklim değişiklikleri, Türk kavimlerinin ilk göç hareketlerine sebep olmuştur. Hint yarımadasına, Ortadoğu'ya, Karadeniz'in kuzeyine, Çin'e, Sibirya'nın kuzeyine doğru göçler yaşanmış ve Türk kavimleri oradaki halkların içine karışmışlardır. Göçü tercih etmeyen Türk kavimleri ise Orta Asya'nın değişen koşullarına adapte olmaya çalışmışlardır.

İlk Çağ'da Türk Dünyası

İlk çağ'da Tüm Orta Asya'yı egemenliği altına alan devlet, Çin kaynaklarında Hiung-nu olarak geçen Büyük Hun İmparatorluğu'dur. M.Ö. 220 yıllarında kurulduğu tahmin edilen bu devlet, Türk boylarının konfederatif birliğine dayanmaktadır. M.Ö. 220 yıllarında Teoman ve yerine geçen oğlu Mete Han (Mo-dun) döneminde güçlenmiştir. Büyük Hun İmparatorluğu ve yarattığı tarihi etkiler M.S. 500'lere kadar sürmüştür. Bu dönemde Türk kavimlerinin en büyük düşmanı Çin olmuştur.

Büyük Hunlardan sonra bu dönemin Türk devletleri;

- Çiçi yönetimindeki Hunlar (Avrupa Hunları'nın ataları)(Batı Türkistan çevresi)
- Kuzey Hun Devleti (Güney Sibirya)
- Batı Hun İmparatorluğu (Güney Hunlar)(Çin Seddi'nin kuzey toprakları ve Doğu Türkistan)
- 1.Chao Hun Devleti (Güney Hunlar'ın devamı)(Çin Seddi'nin kuzey toprakları ve Doğu Türkistan)

400'lerde Türk Dünyası

Büyük Hun medeniyetinin ortadan kalktığı bu dönem; Orta Asya'nın yeniden toparlanma dönemidir. Avrupa için Avrupa Hunları'nın dönemidir. Afganistan ve çevresinde de Akhunlar'ın görüldüğü dönemdir.

Bu yıllarda kurulan Türk devletleri;

- Afganistan'da: Ak Hunlar
- Avrupa'da:Avrupa Hun İmparatorluğu
- Orta Asya'da: Tabgaç Devleti, Hsia Hun Devleti, Kuzey Liang Hun, Lov-Lan Hun, Asya Avarları, Otuz Oğuz ve Dokuz Oğuz Devletleri, Onogur Devleti.

500’lerde Türk Dünyası

- Afganistan’da: Ak Hunlar
- Avrupa’da: Avarlar
- Kafkasya ve Karadeniz’de: Sibirler
- Orta Asya’da: bölünen Tabgaç Devletleri, Orta Asya’yı yeniden tek çatı altında toparlayan Göktürkler.

600’lerde Türk Dünyası

- Avrupa’da: Avarlar
- Kafkasya ve Karadeniz’de: Hazar Kağanlığı
- Kazan’da:Büyük Bulgarya ve İtil Bulgarları.
- Orta Asya’da: Çin hakimiyeti.

700’lerde Türk Dünyası

- Avrupa’da: Avarlar ve Tuna Bulgarları.
- Kafkasya ve Karadeniz’de: Hazar Kağanlığı
- Kazan’da:İtil Bulgarları.
- Orta Asya’da: 2. Göktürk Dönemi ve Batı Türkistan’da Türgişler sonra Karluklar.

800’lerde Türk Dünyası

- Avrupa’da: Peçenek Hanlığı, Uz Hanlığı, Tuna Bulgarları (874’de Slavlaştı)
- Kafkasya ve Karadeniz’de: Hazar Kağanlığı
- Kazan’da:İtil Bulgarları
- Orta Asya’da: Doğu’da Uygurlar ve Batı Türkistan’da Karluklar.Sibirya’da Kimekler.
- Mısır’da: Tolunoğulları.

900’lerde Türk Dünyası

- Avrupa’da: Peçenek Hanlığı, Uz Hanlığı, Kıpçak Hanlığı, Macar Devleti. (955’de Slavlaştı)
- Kafkasya ve Karadeniz’de: Hazar Kağanlığı
- Kazan’da:İtil Bulgarları
- Orta Asya’da: Doğu’da Kırgızlar ve Kansu Uygurları, Turfan Uygurları; Batı Türkistan’da Karahanlılar; Çin sınırında Şato Türk devletleri.
- Afganistan ve İran’da: Gazneliler.
- Mısır’da: Akşitler.

1000’lerde Türk Dünyası

- Avrupa’da: Peçenek Hanlığı, Kıpçak Hanlığı
- Kazan’da:İtil Bulgarları
- Orta Asya’da: Kırgızlar ve Batı Türkistan’da Batı ve Doğu Karahanlılar; Uygur beylikleri; Hazar Denizi doğusunda Oğuz Yabgu Devleti ve 1040’da Selçuklular.
- Afganistan ve İran’da: Gazneliler.
- Anadolu’da:Selçuklular’a bağlı uç beylikleri.

1100’lerde Türk Dünyası

- Avrupa’da: Kıpçak Hanlığı
- Kazan’da:İtil Bulgarları
- Orta Asya’da: Kırgızlar ve Batı Türkistan’da Batı ve Doğu Karahanlılar; Uygur beylikleri.
- Selçuklu Devletleri:Irak, Kirman, Suriye, Horasan ve Anadolu Selçuklular; Azerbaycan-İran-Kerkük-Şam Atabeylikleri.
- Batı Türkistan ve İran’da: Harzemşahlar.

- Anadolu’da:İlk Anadolu Beylikleri ve Anadolu Selçuklu Devleti.
- Mısır’da:Eyyubiler

1200’lerde Türk Dünyası

1200’lerde başlayan Moğol istilası

- Kazan’da:Moğol Hakimiyeti
- Orta Asya’da: Moğol Hakimiyeti.
- İran’da:Moğol Hakimiyeti.
- Anadolu’da:Moğol Hakimiyeti ve 2.Dönem Beylikler
- Mısır’da:Eyyubiler
- Hindistan’da Delhi Sultanlığı

1300’lerde Türk Dünyası

- Kazan’da:Altınordu Devleti.
- Orta Asya’da: Çağatay Devleti.
- İran’da:İlhanlı Devleti.
- Anadolu’da: Osmanlı ve Diğer Beylikler; Akkoyunlular ve Karakoyunlular.
- Mısır’da:Memlükler.
- Hindistan’da Delhi Sultanlığı.

1400’lerde Türk Dünyası

- Kazan’da:Altınordu Devleti.
- Orta Asya’da ve İran’da: Timur Devleti.
- Anadolu’da ve Avrupa’da: Osmanlı’nın Genişlemesi, Akkoyunlular.
- Mısır’da:Memlükler.
- Hindistan’da Delhi Sultanlığı.

1500’lerde Türk Dünyası

- Kazan’da ve Karadeniz Kuzeyi’nde:Kazan Hanlığı, Kırım Hanlığı, Astrahan Hanlığı, Kasım Hanlığı.
- Sibirya’da:Sibir Küçüm Hanlığı.
- Orta Asya’da:Nogay Hanlığı, Kazak Hanlığı, Özbek Hanlığı, Hive Hanlığı, Doğu Türkistan Hanlığı.
- İran’da: Safevi Devleti.
- Anadolu’da, Avrupa’da ve Mısır’da: Osmanlı Devleti
- Hindistan’da:Babürlüler.

1600’lerde Türk Dünyası

- Kazan’da ve Karadeniz Kuzeyi’nde: Rus hakimiyeti.
- Orta Asya’da: Buhara Hanlığı, Doğu Türkistan Hanlığı.
- İran’da: Safevi Devleti.
- Anadolu’da, Avrupa’da ve Mısır’da: Osmanlı Devleti
- Hindistan’da:Babürlüler.

1700’lerde Türk Dünyası

Rusların Orta Asya ve Sibirya’ya doğru ilerleyişi

- Kazan’da ve Karadeniz Kuzeyi’nde: Rus hakimiyeti.
- Orta Asya’da: Kuzey bölgeler ve Sibirya Rus hakimiyeti. Buhara Hanlığı, Hokand Hanlığı, Kırgız Hanlığı, Doğu Türkistan Hanlığı.
- İran’da: Afgan Hotaki Hanedanlığı, 1736’dan itibaren Avşar Hanedanlığı.
- Anadolu’da, Avrupa’da ve Mısır-Afrika’da: Osmanlı Devleti
- Hindistan’da: Babürlüler.

1800’lerde Türk Dünyası

Çin’in Orta Asya’ya ilerleyişi

- Kazan’da ve Karadeniz Kuzeyi’nde,Kafkasya’da: Rus hakimiyeti.
- Orta Asya’da: Kuzey bölgeler-Sibirya ve Türkistan’da Rus hakimiyeti.
- Doğu Türkistan ve Moğolistan’da: Çin hakimiyeti.
- İran’da: Avşar Hanedanlığı ve 1781’den sonra Kaçar Hanedanlığı (Türk soylu).
- Anadolu’da, Avrupa’da ve Mısır-Afrika’da: Osmanlı Devleti.
- Hindistan’da: 1850’ye kadar Babürlüler.(İngilizler’in işgali)

1900’lerin Başlarında Türk Dünyası

- Kazan’da ve Karadeniz Kuzeyi’nde,Kafkasya’da: Rus hakimiyeti.
- Orta Asya’da: Kuzey bölgeler-Sibirya ve Türkistan’da Rus hakimiyeti.
- Doğu Türkistan ve Moğolistan’da: Çin hakimiyeti.
- İran’da: Kaçar Hanedanlığı (Türk Soylu)- Modern İran’a geçiş.
- Anadolu’da, Avrupa’da ve Mısır-Afrika’da: Osmanlı’nın Çöküşü.
- Hindistan’da: 1850’ye kadar Babürlüler.(İngilizler’in işgali)

BÜYÜK TÜRK DEVLETLERİ

İskitler (Sakalar): M.Ö. 9.-M.Ö. 3. Yüzyıl

Asya, Doğu Avrupa, Kuzey Kardeniz, Kafkasya ve Doğu Anadolu'ya hükmetmiştir. İskitler'e Sakalar da denmektedir. Alp Er Tunga ve Tomris Hatun önemli hükümdarlarıdır. Altın ve demir işlemeciliğinde sanatları çok ileri idi. Bugün bile altın süs eşyalarının benzerleri yapılamamaktadır. Yakutlar, Kazaklar ve Kafkaslarda yaşayan bazı Türk boylarının oluşumunda etkin olmuşlardır. Amazonlar da İskit soyundan gelmektedir. Alp Er Tunga ve Şu destanları İskit destanlarıdır.

Büyük Hun Devleti: M.Ö.3.y.y. - M.S. 216

Bilinen tarihi M.Ö. 3. Yüzyılda Teoman'ın hükümdarlığı ile başlar. Ancak Çin kaynaklarına göre M.Ö. 1200 yılında Hiung-Nu adıyla anılan kavimin Hun'ların atası olarak gösterilir. En önemli kağanı Mete'dir. Mete Kağan, bazı tarihçilere göre Türk'ün atası Oğuz Kağan olarak da belirtilmektedir. Başkent Ötüken olup tüm Asya'ya hükmetmişlerdir. Hunların baskısından dolayı, Çin Seddi yapılmıştır. Yaratılış ve Oğuz Kağan destanları, Hun destanlarıdır.

Avrupa (Batı) Hun Devleti: 374-496

Büyük Hun İmparatorluğu’nun parçalanmasından sonra, Kuzey Hunları Batı’ya doğru yönelmişlerdir. Hunların bu hareketi, Kavimler göçünü başlatmıştır. Macaristan bölgesini merkezi vatan kabul eden Hunlar tüm doğu Avrupa’ya hükmetmişlerdir. Batı Roma İmparatorluğunu yıkmışlar, Doğu Roma İmparatorluğunu da haraca bağlamışlardır. En önemli Hükümdarı, “Tanrı’nın kırbacı” unvanlı Atilla’dır. Bulgar Türkleri Avrupa Hunlarından oluşmuştur.

Akhun Devleti: 420-567

Büyük Hun İmparatorluğunun parçalanmasından sonra Eftalit Ailesinin öncülüğünde bazı Hun boyları, Çin Seddinin batı sınırı ile Hazar denizi arasında kalan bölgede bağımsız bir Türk devleti kurmuşlardır. İran'ı ve Hindistan'ı baskı altında tutarak Asya'nın ticaretini kontrol etmişler. En önemli hükümdarı Aksuvar Kağandır. Göktürklerin tarih sahnesine çıkmasıyla, hakimiyetleri sona erip Göktürklere tabi olmuşlardır.

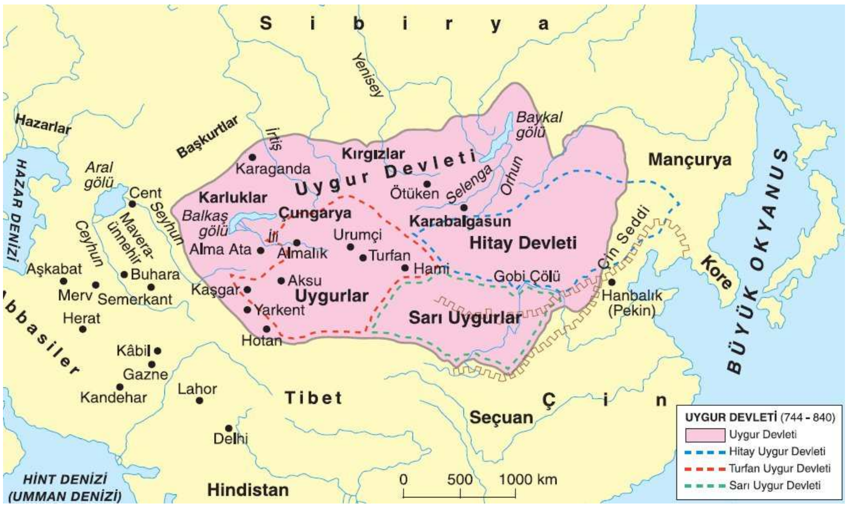
Göktürk Devleti: 552-745

Hunların “Aşina” koluna mensup olan Gök Türkler veya Kök Türkler, Bumin ve İstemi Kağan öncülüğünde Ötügen merkez olarak Göktürk Devletini kurmuşlardır. “Türk” adı ile kurulan ilk devlettir. Bozkurt ve Ergenekon destanları Göktürklere aittir. Birinci Göktürk Devleti 630 yılında yıkıldığında 50 yıllık Çin esareti başlamıştır. Esaretin onuncu yılında, yani 639 senesinde, Bozkurt soyunun en büyüğü konumundaki Kürşad durumun iyice kötüye gittiğini görerek kırk çerisi ile birlikte ihtilal yapar. Bu ihtilal esir Türklerde hürriyet ateşini canlandırır. 681 yılında Bozkurt başlı sancak tekrar kaldırılır ve İlteriş Kağan ile Bilge Tonyukuk İkinci Göktürk Devleti’ni kurar. Bilge Kağan, Kültekin ve Tonyukuk adına Türk tarihinin en önemli yazılı abideleri dikilir.

Uygur Devleti: 745-840

Uygurlar Karluk, Dokuz Oğuz ve Başmil Türklerinden oluşmaktadır. 744 yılında Göktürk devletini yıkarak, Kul Bilge Kağan önderliğinde Ötügen merkezli Uygur Devleti kurulmuştur. Devlet federatif bir yapıya sahiptir. 751 yılında Araplarla birlikte Çin’e karşı Talas savaşını kazanmışlardır. Türkler arasında kentleşme bu dönemde hızlanmıştır. Ticarete, sanata ve tarıma önem verilmiştir. Uygur alfabesi geliştirilmiş, matbaacılık ilerlemiştir. Fatih Sultan Mehmed Han bile Uygurca fetihname yazmıştır. Türeyiş ve Göç destanları Uygur destanlarıdır.

Avar Devleti: 562-835

Avarlar, ikinci kavimler göçünü başlatan Türklerdir. Hunlardan sonra Doğu ve Orta Avrupa'da 250 yıl hüküm sürmüştür. Avar devletinin en önemli hükümdarı Bayan Kağandır. Avarların etkisi ile Doğu ve Orta Avrupa'nın etnik yapısında değişimler olmuştur. Frankların etkisi ile dinlerini değiştirmelerinden dolayı Avrupa halkları arasında asimile olmuşlardır.

Hazar Devleti: 651–1030

Hazar Denizine adını veren Hazarlar, Sibirya'ya adını veren Sabir Türkleri ile Batı Göktürk boylarının devamıdır. Göktürk birliği döneminde Göktürklerin Batı kanadını oluşturmaktaydı. Göktürk Devleti yıkıldıktan sonra Aral Gölü, Hazar Denizi, Kafkasya, Kırım ve Kardeniz'in kuzeyinde 7. Yüzyılda çok güçlü bir Türk Devleti olarak 350 yıl hüküm sürmüşlerdir. "Hazar" adı gezici, hür anlamındadır. Yönetimlerinde halkın inançlarına baskı yapmamışlardır. Musevilik Hazar yöneticileri ve halkı arasında yayılmıştır. Hazar Kağanlığı'nın en önemli hükümdarı Böri Şad kağandır. Hazar devleti Kafkasya'da İslam orduları ile uzun yıllar savaşmıştır. Bulgar Türklerinin İdil ve Tuna Bulgarları olarak ikiye ayrılmasına sebep olmuşlardır. Ruslar tarafından zayıflatılan Hazar Devleti Peçenek Türkleri tarafından yıkılmıştır.

Karahanlı Devleti: 840-1212

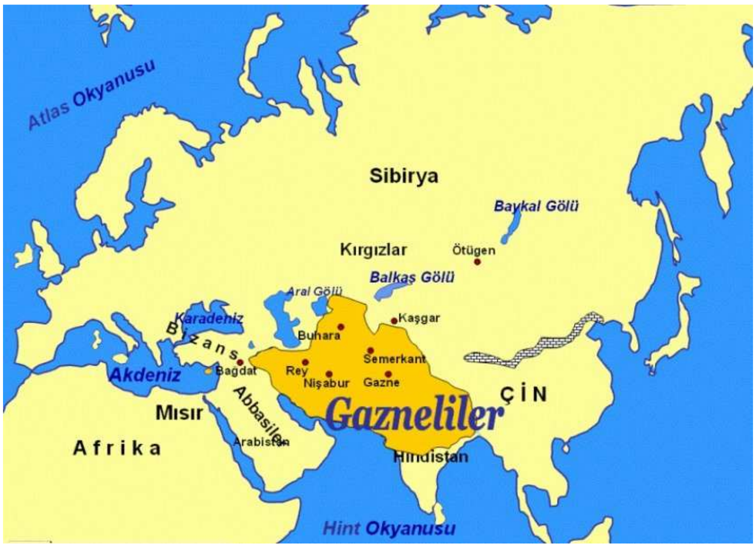
Uygur Devletinin yıkılışından sonra Bilge Kül Kadir Han tarafından Karahanlı devleti kurulmuştur. Başkent Kaşgar'dır. Saltuk Buğra Han'ın etkisiyle İslamiyeti resmi olarak kabul eden ilk Türk Devletidir. Bilime ve edebiyatta çok önem vermişlerdir.

Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig (*Mutluluk Bilgisi*), Kaşgarlı Mahmud'un Divânu Lügati't-Türk (*Büyük Türk Sözlüğü*), Hoca Ahmet Yesevi'nin Divan-ı Hikmet ile Edip Ahmet Yükneki'nin Atabet'ül Hakayık (*Hakikatlerin Eşiği*) adlı eserleri bu dönemin en önemli yapıtlarıdır. Kur'an, ik defa Karahanlılar döneminde Türkçeye çevrilmiştir. Türk Dünyası'nı kültürel yönden etkilemişlerdir. 1040 Dandanakan Savaşı ile Selçuklu hakimiyetine girmiştir.

Gazneli Devleti: 963-1186

Alp Tegin ve Sebük Tegin önderliğinde, Afganistan’ın Gazne kentinde kurulmuştur. Gazne kentinin adından dolayı devletin adı da “Gazneli” olmuştur.
Maveraünnehir, Afganistan, Hindistan'ın kuzeyi ve Horasan'da hüküm sürmüşler. En parlak dönemlerini Sultan Mahmut’un hükümdarlığında yaşamışlardır. Hindistan halkının Müslümanlaştırılmasında etkili olmuşlardır. 1040 Dandanakan Savaşı ile Selçuklu hakimiyetine girmiştir.

Büyük Selçuklu Devleti: 1040-1157

İslami dönem Türk tarihinde, ilk kez sınırları, aşağı-yukarı Çin sınırlarından Marmara Denizine, Kafkasya'dan Mısır sınırlarına değin uzanan ve dolayısıyla Türkistan, Harezm, Afganistan, İran, Azerbaycan, Irak, Suriye, Arap Yarımadası ve Anadolu topraklarını içine alan evrensel büyük bir Türk imparatorluğunu kuran Selçuklular olmuştur. Kurucu hükümdarlar Tuğrul ve Çağrı beylerdir. Babaları Selçuk beyin adı devlete verilmiştir. Oğuz'un Kınık boyundandırlar. Çağrı beyin oğlu Sultan Alparslan 1071 yılında Malazgirt Savaşında Bizanslıları mağlup ederek Anadolu Türk vatanı olmuştur. Sultan Melikşah döneminde en geniş sınırlara ulaşılmıştır. Bilimde, kültürde, edebiyatta, sanatta, imarda çok önemli eserler vermişlerdir. Vezir Nizamül Mülk'ün devlet yönetimindeki başarısı "Siyasetname" adı ile kayda alınmıştır. Nizamiye medreselerini kurduran Nizamül Mülk, Haşhaşilerin lideri Hasan Sabbah tarafından öldürülmüştür. Sultan Sencer döneminde iç kargaşalar ile Moğol baskısı devleti zayıflatmış ve parçalanmalar olmuştur.

Harezmşahlar Devleti: 1097-1231

Büyük Selçuklu Devletine bağlı olarak Harezm bölgesinde yarı bağımsız olarak hakimiyetlerini sürdürmüşler. Selçuklu Sultanı Sencer'in ölümünden sonra Kutbeddin Muhammed ve Atsız Harezmşah döneminde bağımsız bir devlet olmuşlardır. Devletin en parlak olduğu dönemde yayılma alanı İran, Güney Kafkasya, Dağıstan, Umman Denizi, Afganistan, Maveraünnehir, Harzem, Balkaş ile Aral Gölleri arasıdır. Ticarete ve imara önem vermişler. Celaleddin Harezmşah döneminde Moğollara karşı savaşmışlar. 1231 yılında Celaleddin Harezmşah Mengüberti'nin öldürülmesi ile Harezmşahlar devleti yıkılmıştır.

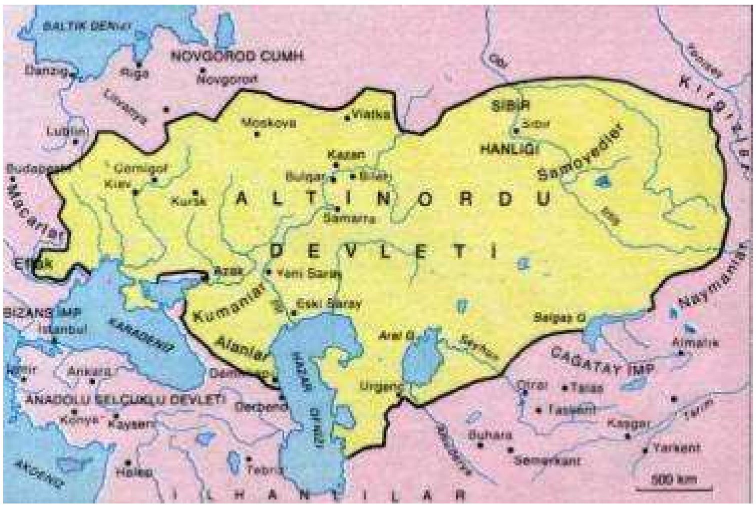
Kuman-Kıpçaklar: 11. yüzyıl-15. Yüzyıl

Göçebe Türk topluluğudur. Merkezi bir devlet kurmamışlardır. Ancak başbuğlarına ve törelerine bağlı olduklarından dolayı gittikleri her bölgede etkinliklerini kabul ettirmişlerdir. Asya'nın Balkaş Gölünden, Avrupa'nın Karpatlar havzasına kadar tüm bölge "Deşt-i Kıpçak" yani "Kıpçakların Yurdu" olarak anılır. Savaşçı olduklarından dolayı, tüm devletler Kıpçak gençliğinden yararlanmak istemiştir. Mısır Memlük Devleti'nin yönetimi ve ordusu Kıpçaklardan oluşmaktaydı. Kafkasya halklarının etnik oluşumuna etkileri olmuştur. Kıpçak Türkçesi tüm bölgeye hakim olmuştur. 1303 yılında İtalyan rahipler Kuman Sözlüğü (Codex Cumanicus) hazırlamışlar. Bu sözlük Türk kültür hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Bu sözlüğün hazırlanış sebebi Kıpçakları Hrıstiyan yapmak içindir. Avrupalılar Kıpçaklara "Kuman" demektedir.

Altın Orda Devleti: 1236-1502

Türk-Moğol ittifakı ile Cengiz Han’ın torunu Batu Han tarafından merkezi Saray kenti olmak üzere kurulmuştur. Dönemin en güçlü devletidir. Yöneticileri her ne kadar Moğol olsa da devlet yönetimi, ordu ve halk Türklerden oluşmaktaydı. Rusları, Bulgar Türkleri ile Kıpçak Türklerini hakimiyeti altına almıştır. Berke han dönemi en parlak dönemleri olmuştur. 1395 tarihinde Emir Timur Terek Savaşında Toktamış Han’ı mağlup ederek Altın Orda Devletinin zayıflamasına neden olmuştur. Devlet yönetimini Hazarlar ve Altın Orda Devletinden öğrenen Ruslar 15. Yüzyıldan itibaren Türk topraklarını işgale başlamışlardır. Altın Orda Devleti yıkıldığında Kırım, Kazan, Sibir, Astırhan ve Nogay hanlıkları kurulmuştur. Ruslar Altın Orda halkına “Tatarlar” demiştir.

Timur Devleti: 1370-1507

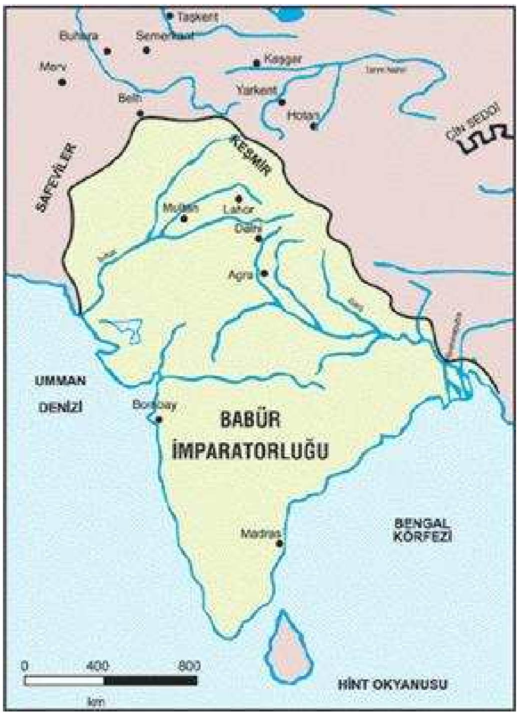
Timur Devleti Hunlar, Göktürkler, Uygurlar, Karahanlılar, Gazneliler, Selçuklular ve Harezmşahlar'ın yıkılmasından sonra Türklerin Türkistan'da kurduğu en büyük devlet olmuştur. Emir Timur 1370-1405 yılları arasında yaptığı seferlerle, Harezm, Doğu Türkistan, İran, Azerbaycan, Hindistan Delhi Sultanlığı, Irak, Suriye, Altın Orda Devleti ve Osmanlı Devleti'nin de içinde bulunduğu topraklara hâkim olmuştur. Timur'un fetihleri, sonuçları açısından, Türk Tarihi'ni derinden etkilemiştir. Semerkant'ı başkent yapan Timur; bilimde, sanatta, mimaride, dini hizmetlerde, edebiyatta, kentleşmede çok değerli eserlerin verilmesini sağlamıştır. Türkçeyi Fars ve Arap kültürü karşısında yok olmasına, edebiyata verdiği önem sonucunda engel olmuştur.

Babür Devleti: 1526-1858

Cengiz Kağan ve Emir Timur soyundan gelen Babür Şah 1526 yılında Lahor merkezli devleti kurmuştur. Dünyanın en kalabalık bölgesi olan Hindistan, Pakistan, Pencap, Bangladeş ve Afganistan bölgesi 350 yıl Türk hakimiyetinde kalmıştır.

Babür Devleti’nin Hindistan'a en büyük katkısı eşsiz mimarisi olmuştur. Hindistan'daki birçok anıt Babür mimarisinin ince örneklerini temsil etmektedir. Babür mimarisinin en önemli eseri ise Tac Mahal olarak bilinmektedir. 1858 yılında İngilizler tarafından yıkılmış, Hindistan İngilizlerin sömürgesi haline gelmiştir.

Anadolu Selçuklu Devleti: 1077-1308

Malazgirt zaferinden sonra Süleyman Şah komutasında Türkler Batı’ya doğru hareketlenmişler, 1075 yılında İznik’i fethetmişlerdir. Süleyman Şah 1077 yılında İznik merkez olmak üzere Büyük Selçuklu Devletinden bağımsızlığını ilan ederek Anadolu Selçuklu Devletini kurmuştur. 1. Kılıç Arslan döneminde Haçlılara karşı savaşılmış. Haçlı orduları büyük kayıplar vermiştir. 2. Kılıç Arslan döneminde ise (17 Eylül 1176) tarihinde Miryokefalon savaşında Bizanslılar büyük bir hezimete uğratılarak, Anadolu’nun tapusu alınmıştır. Anadolu Selçuklu Devleti’nin en güçlü dönemi 1.Alaeddin Keykubat dönemidir. Alaeddin Keykubat’ın ölümünden sonra yerine geçen oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev’in yetersiz yönetimi ve ülkede çıkan iç kargaşalar Devleti zayıflatmıştı. (3 Temmuz 1243) tarihinde Moğollara karşı yapılan Kösedağ savaşında Selçukluların mağlup olması ile, Anadolu Türk birliği parçalanmaya başlamıştır. Selçuklular döneminde imara çok önem verilmiştir. Selçuklular Devleti’nde edebiyat ve düşüncede büyük gelişmeler oldu. Muhiddin Arabi, Sadreddin Konevi, Mevlana Celaleddin Rumi gibi bilgin ve yazarlar yetişti. Halkın konuşma dili Türkçe olmasına rağmen, Saray Arapça ve Farsça’yı kullanıyordu.

Osmanlı Devleti: 1299-1922

Osmanlı İmparatorluğu'nu Oğuzlar'ın Kayı boyuna mensup Süleyman Şah torunu, Ertuğrul Bey'in oğlu Osman Gazi; Söğüt ve Domaniç civarında, Anadolu Selçuklu Devleti'nin obası ve kendisine uçbeyliği olarak tahsis ettiği bölgede, Selçuklu sultanı III. Alaeddin Keykubad'ın İlhanlılar tarafından İran'a götürülmesi sonucu oluşan otorite boşluğundan dolayı bağımsızlık ilan ederek 1299 yılında kurmuştur. Devlet; dördüncü padişah olan Yıldırım Bayezid'in Timur'a esir düşmesiyle Fetret Devri'ne girmiş, 11 yıl süren taht kavgalarından sonra Mehmet Çelebi, Fetret Devri'ne son vermiştir. Fatih Sultan Mehmed Konstantiniye'yi fethederek Doğu Roma İmparatorluğu'nu sonlandırmış, bazı tarihçilere göre bu zaferle Orta Çağ'ın sona erip Yeni Çağ'ın başlamasını sağlamıştır. Ayrıca bu fetihle beraber devlet, imparatorluğa yükselmiştir.

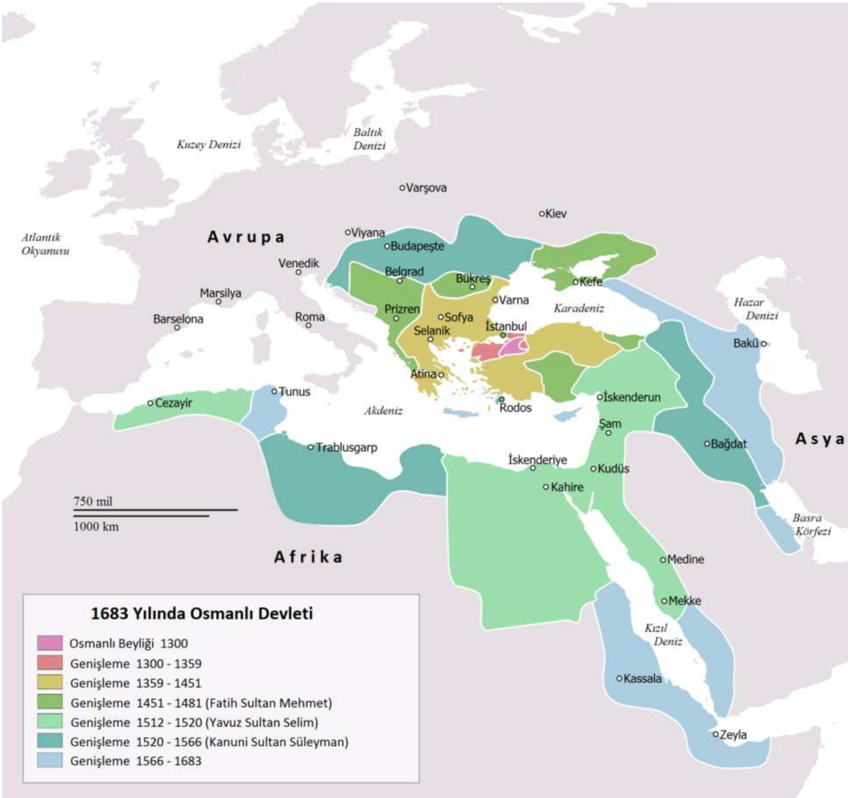
Yavuz Sultan Selim Mısır'ı fethetmiş, halifeliğin Osmanlı Padişahlarına geçmesini sağlamış, Kanunî Orta Avrupa'da büyük ilerleme kaydetmiş ve Macar Krallığı'na son vermiştir. 1683 yılında 2. Viyana kuşatmasının başarısız olmasıyla Osmanlı Devleti duraklama dönemine geçmiştir. Avrupa'ya karşı sağlanan üstünlük, I. Ahmed ile birlikte son bulmuş, Avrupa ve Osmanlı Zitvatorok Antlaşması ile eşit duruma gelmiştir. I. Mustafa ve Genç Osman ile birlikte tahttan indirilmeler başlamış, devlet yönetimi Bağdat'ın fethedilmesini sağlayan IV. Murad'a kadar sendelemiştir. II. Mustafa zamanında ise Osmanlı ilk defa büyük ölçüde toprak kaybetmiş, bu zaman diliminden itibaren reformist, yenilikçi akımlar başlamıştır. II. Mahmud isyanların baş gösterdiği Yeniçeri Ocağı'nı kapattırmış, Abdülmecid Tanzimat Fermanı ve Islahat Fermanı'nı ilan etmiş, II. Abdülhamid Meşrutiyet (1876-78) ilan edip 33 yıl tahtta kalmıştır.

I. Dünya Savaşı'nın kaybedilmesinden sonraki dönemde imzalanan antlaşmaların ardından, Anadolu'da Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde, Sevr Antlaşması ve Anadolu'nun

işgaline karşı başlayan Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanması ve sonrasında saltanatın kaldırılması ile birlikte son padişah Mehmed Vahdettin İstanbul'u terk etmek zorunda kalmış ve Osmanlı İmparatorluğu son bulmuştur.

Dünya tarihinin en uzun süreli imparatorluklarından biri olan Osmanlı İmparatorluğu; Doğu Avrupa, Güneybatı Asya, Kafkasya, Kırım, Kuzey Afrika ve Atlas Okyanusu doğal sınırlarına ulaşana kadar topraklarını genişletmiştir.

Osmanlı Devletinde 36 padişah hükmetmiştir. Kuruluştan yıkılışa kadar (1299-1922) 217 sadrazam görev yapmıştır. Osmanlı Devleti'nin tek ardıl devleti, yönetim değişikliği ile Türkiye Cumhuriyetidir.

ÖNEMLİ TÜRK DEVLETLERİ

Sümerler: M.Ö. 4000 - M.Ö. 2000

Turani bir kavimdir. Yazıtlarında Türkçe sözcükler vardır. Mezopotamya'da devlet kurmuşlardır. Uygarlığın atası sayılırlar. Gılgamış Destanı; dinler tarihi, siyasi ve sosyal hayat yönünden çok önemlidir.

Kimmerler: M.Ö. 2000 – M.Ö. 3. Yüzyıl

Savaşçı bir kavim olup, İdil nehrinden Kafkasya ve Anadolu'da hüküm sürmüşlerdir.

Etrüskler: M.Ö. 1200 – M.Ö. 600

Asya'dan İtalya'nın kuzeyine göç eden Etrüskler'e "Tusci" de denmekteydi. Roma devletinin kurucusu sayılırlar. Romus ve Romulus'un kurt tarafından emzirilmesi.

Çu Devleti: M.Ö. 1050 - M.Ö. 256

Türk Çu hanedanı, Çin'de 794 yıl hüküm sürmüşlerdir. Çinliler, merkezi devlet yönetimini Türklerden öğrenmiştir.

Tabgaç Devleti: 386-550

Kuzey Çin'de kurulmuş Türk Devletidir. Çinliler Tabgaçlara "To-pa" derlerdi. Tabgaçlar Hun kökenlidir. Kaşgarlı Mahmud, Tabgaç sözcüğünü "ulu, saygıdeğer, zengin" olarak açıklamıştır. Tabgaç Türkleri asimile olmuşlardır.

Peçenekler: 893-1091

Asya'dan Doğu Avrupa'ya göç eden Peçenek Türkleri Macaristan'da devlet kurdular. Ruslar, savaş taktiklerini Peçeneklerden öğrenmiştir.

Uzlar (Oğuzlar): 9.yüzyıl-11.yüzyıl

Uzlar, Oğuzlar olarak bilinen kadim Ötüken boyu, Göktürk Devletinin yıkılmasından sonra Asya'da tutunamamış, batıya doğru göç ederek kuzey Karadeniz sahillerine kadar ulaşmış, 1068 yılında Kıpçaklar tarafından yıkılarak Doğu Avrupa'ya dağılmışlardır. Doğu Avrupa'daki Türklüğün temellerini oluşturan Uzlar, Moldova'da "Gök Oğuzlar" olarak bilinirler.

Türgeş Devleti: 7.yüzyıl-8.yüzyıl

Göktürk Hakanlığına bağlı olarak yaşayan On Boydan biridir. Göktürkler yıkılınca Balasagun merkezli bağımsızlıklarını ilan ettiler. Emeviler'e karşı savaşarak Arapların Asya'nın içlerine geçişine engel olmuşlardır.

Oğuz Yabgu Devleti: 750-1055

Aral gölü ile Hazar Denizi arasındaki bölgede Yenikent merkezli Oğuzların kurduğu bir devlettir. Yabgu, Hakan anlamındadır.

Karluklar: 766-1215

Göktürk ve Uygur Devletlerine bağlı olarak yaşayan "Üç Oğuz" olarak bilinen Karluklar, Türgiş Devleti yıkılınca Bağımsız devlet kurmuşlardır. Abbasilerle birlikte 751 yılında Çinlilere karşı Talas Savaşına katılmışlardır. Karahanlı Devletinin kurulmasını sağlamışlardır.

Kırgız Kağanlığı: 840-920

Göktürk ve Uygur Devletlerine bağlı olarak yaşayan Kırgız Türkleri 840 yılında Uygur Devletini yıkarak Ötügen merkezli Kırgız Kağanlığını kurdular. Moğol baskısı ile kağanlık dağılmıştır. Manas destanı Kırgızlara aittir.

Delhi Sultanlığı: 1206-1526

Kutbiddin Aybak tarafından Delhi'de kurulan Türk Devletidir. Hindistan'a ve Afganistan'a hükmetmişlerdir. Babür Devleti tarafından yıkılmıştır.

Büyük Bulgar Devleti: 632-668

Göktürk Devleti'nin yıkılması, Avarların zayıflamasıyla Kubrat Han öncülüğünde birçok Türk kavminin birleşmesiyle İdil nehri çevresinde devlet kurdular. Hazar Devleti bağımsızlıklarına son vermiştir. "Bulgar" ismi, bir çok Türk kavminin birleşmesinden "Bulanmış, bulaşmış" anlamında oluşmuştur.

İdil (Volga) Bulgar Devleti: 7.yüzyıl-13.yüzyıl

Büyük Bulgar Devleti yıkılınca Bulgarlar ikiye ayrılmışlardır. İdil Bulgarları kuzeye doğru yönelmiştir. 13. Yüzyılda Tatarlara karışmışlardır. Altın Orda Devleti'nin hakimiyetine girmişlerdir.

Tuna Bulgar Devleti: 680-1018

Kağan Aspurah tarafından Tuna boylarında kurulan güçlü bir Türk devletidir. Kurum Han döneminde İstanbul kuşatması yapılmıştır. Dillerini ve dinlerini değiştirdikleri için Slavlaşarak Türklüklerini kaybetmişlerdir.

Safevi Devleti: 1501-1736

Şii Türkmenler tarafından Tebriz merkezli kurulan Türk Devletidir. Azerbaycan, İran, Ermenistan, Afganistan, Irak ve Anadolu'nun Doğusunda hüküm sürmüştür. Tarihte Osmanlı-Safevi savaşları uzun yıllar sürmüştür. Yavuz Sultan Selim Han ile Şah İsmail döneminde 1514 yılındaki Çaldıran Savaşında, Osmanlı Devleti Safevileri mağlup etmiştir.. Kanuni ve Şah

Tahmasp döneminde de savaşlar olmuş, Osmanlı Bağdat'ı fethetmiştir.

Celayirliler: 1340-1432

Türkleşmiş Moğollar tarafından Bağdat merkezli kurulan Türk Devletidir. Irak ve Güney Azerbaycan'a hükmetmiştir. Timur'un baskısından dolayı hakimiyetleri uzun sürmemiştir.

Karakoyunlu Devleti: 1365-1469

Bayram Hoca tarafından kurulan Türkmen devletidir. Doğu Anadolu, Doğu Karadeniz ve Azerbaycan'da hüküm sürmüşlerdir. Celayirlileri yıkmışlardır.

Akkoyunlu Devleti: 1378-1508

Akkoyunlu Devleti'nin kurucusu, Kutlu Bey'in küçük oğlu Kara Yülük Osman Bey'dir. 15. yüzyılda kurulmuş bir Türkmen devletidir. Horasan'dan Fırat ırmağı'na ve Kafkas Dağları'ndan Umman Denizi'ne kadar uzanan topraklarda egemen olmuşlardır. Türkmen boylarından oluşan Akkoyunlular, 14. yüzyılda Diyarbakır yöresini yurt edindiler ve devlet kurmadan önce de bölgede etkili oldular. Osmanlı Sultanı Fatih Sultan Mehmed Han ile Akkoyunlu Devleti Sultanı Uzun Hasan döneminde 1473 yılında yapılan Otlukbeli Savaşında Akkoyunlular büyük bir yenilgiye uğradılar. Bu yenilgiden sonra zayıflayan Akkoyunlu Devletini Safevi Devleti yıktı.

Tolunoğulları: 868-905

Mısır'da kurulan ilk Türk devletidir. Bu devlet, Fergana Türk'ü Ahmed bin Tolun tarafından kurulmuştur. Sınırlarını Bingazi'den Çukurova'ya kadar genişletmiştir. Ordu, Türk askerlerinden oluşuyordu. 905 yılında Abbasiler tarafından yıkılmıştır.

Akşitler veya İhşidler: 935-969

Kurucusu Fergana Türk'ü Muhammed Bin Togaç'tır. Türkler ilk kez Kabe'nin bulunduğu Hicaz bölgesini bu dönemde alarak yönetmişlerdir. 969 yılında Fatimiler tarafından yıkılmıştır.

Memlûklular: 1250-1517

Devletin kurucusu olan Türk Aybek, eski bir köledir. Daha sonraları satın alındığı Mısır'da eğitilerek Memlûk askeri olarak yetiştirilmiş ve kumandanlığa yükselmiştir. Eyyubi Devleti'nde yaşanan iç karışıklardan yararlanarak Eyyubi devletini yıkmış ve Memlûk devletini kurmuştur.

Sultan Kutuz ve Baybars döneminde, Ortadoğu'yu istila eden Moğollar durdurulmuştur. Memlûk Türkleri, Moğollara ilk yenilgi hezimetini Ayn Calut Savaşında yaşatmıştır. Ayrıca, Memlûk Türkleri Haçlıları Ortadoğu dan kovmuştur. Bu dönemde Mısır, önemli bir ticaret merkezi olmuş, Ortadoğu'nun ve Afrika'nın en güçlü devleti haline gelmiştir. Hilafet makamı, Bağdat'tan Mısır'a getirilmiştir. 1517 yılında Osmanlı Devleti tarafından yıkılmıştır. Halifelik de Yavuz Sultan Selim tarafından Osmanlı'ya geçmiştir.

HANLIKLAR

Altın Ordu Hanlarından Cambek'in 1357'de ölümünden sonra ortaya çıkan taht kavgaları ve Emir Timur ile Toktamış arasında 1391 ve 1395'lerde cereyan eden savaşlar neticesinde zayıf düşen Kıpçak ilinde, "Kazan Hanlığı", "Astrahan Hanlığı", "Kırım Hanlığı", "Sibir Hanlığı", "Kazak Hanlığı" ile "Nogay Devleti" kurulmuştur.

1- **Kırım Hanlığı: 1441-1792**

Hacı Giray Han tarafından kurulmuştur. Coğrafi konumundan dolayı çok önemli bir hanlıktır. Fatih Sultan Mehmet döneminde Osmanlı'ya bağlanmıştır. 1792 Yaş Antlaşması ile Ruslara devredilmiştir.

2- **Kazan Hanlığı: 1437-1552**

Kazan Hanlığı, Altın Ordu hükümdarlarından Celaleddin bin Toktamış'ın oğlu, eski Altın Ordu hükümdarlarından Uluğ Muhammed Han tarafından, İdil (Volga) Bulgarları ülkesinde 1437'de kurulmuştur. 1552 yılında Ruslar tarafından yıkılmıştır.

3- **Astrahan Hanlığı: 1466-1554**

Kasım Han tarafından kurulmuş olan hanlık, Rus Çarı korkunç İvan tarafından yıkılmıştır.

4- **Sibir Hanlığı: 1464-1598**

İbak han tarafından kurulmuş olan hanlık, Rus Kazakları tarafından yıkılmıştır. Sibir Hanlığının yıkılışı ile Ruslar'ın Büyük Okyanus'a kadar önlerinde bir engel kalmamıştır.

5- Nogay Devleti: 1398-1642

Altın Orda Hakanı Toktamış'a karşı mücadele eden Edige, Cengiz soyundan olmadığı için "Han" ünvanını alamamıştır. Nogay Devleti'nin kurucusu Cengiz soyundan olan Timur Kutluk Han olmuştur. 1642 yılında Rus yönetimini kabul ederek devlet yıkılmıştır. Edige Destanı Nogaylara aittir.

6- Kasım Hanlığı: 1452–1681

Ruslar'ın desteği ile Moskova knezliği-Kazan Hanlığı arasında tampon bölge oluşturmak için kurdurulmuş hanlıktır.

7- Kazak Hanlığı: 1465–1847

Cengiz Han'ın oğullarından Cuci'nin ulusuna bağlı Toka Temür sülalesinden Canibeg ve Kerey tarafından bugünkü Kazakistan'ın güneydoğusundaki Cetisu Nehri kıyılarında kurulan bir Türk Hanlığıdır. Kazak Hanlığı; Büyük cüz, Orta cüz ve Küçük cüz olmak üzere üçe ayrılarak yönetilmiştir.

Türkistan Hanlıkları:

1- Özbek Hanlığı:1428-1599
2- Hive Hanlığı:1512-1920
3- Buhara Hanlığı:1599-1785
4- Kaşgar-Turfan Hanlığı:15.yüzyıl başları - 1877
5- Hokand Hanlığı:1710-1876

BEYLİKLER

Anadolu ve çevresinde kurulan beylikler ve atabeylikler Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu Devletlerinin dönemlerinde oluşmuştur.

Malazgirt Savaşından (26 Ağustos 1071) sonra Anadolu, Türklerin yoğun göçü ve fethi ile yurt edinilmiştir. Aslında Anadolu'nun fetih kapısı Pasinler Savaşı (18 Eylül 1048) ile açılmıştır. Bu savaş 50.000 kişilik Rum, Ermeni, Gürcülerden oluşan Bizans ordusuna karşı 25.000 kişilik Selçuklu Türk ordusu arasında olmuştur. Savaş, Türkler'in kesin zaferi ile sonuçlanmıştır. Bizans ordusu imha edilmiş, Bizans ordu komutanı Gürcü Kral Liparit esir alınmıştır. Türk ordusuna Sultan Tuğrul Bey'in üvey kardeşi İbrahim Yınal Beyle, amcaoğlu Kutalmışoğlu Süleyman Bey komuta etmiştir.

Anadolu'nun fethi için görevlendirilen Türk komutanlardan Kutalmışoğlu Süleyman Şah Doğu Anadolu'dan, Batı Anadolu'ya kadar fetih çalışmalarında bulundu. 1075 tarihinde İznik'i Bizanslılardan alarak Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurdu. İznik'de başkent oldu. Doğu Anadolu bölgesi de tamamen Türk beylikleri ile yönetilmektedir.

Anadolu Selçuklu Devleti döneminde kurulan beyliklere "Fetih dönemi beylikleri" veya "Birinci dönem beylikler" denmektedir. Bu beylikler, Anadolu Selçuklu Devleti tarafından kaldırılmış milli birlik sağlanmıştır.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin Kösedağ Savaşı (3 Temmuz 1243) ile Moğollara mağlup olması, devletin zayıflamasına ve otorite boşluğuna sebep olmuştur. Bundan dolayı Anadolu'da yeniden beylikler dönemi başlamıştır. Bu döneme de "Fetret dönemi beylikler" veya "İkinci dönem beylikler" denilmektedir.

Birinci Dönem Beylikler:

1- Mengücek Beyliği: (1072-1228)

Kurucusu : Mengücek Gazi

Kurulduğu yer: Erzincan ve çevresi

2- Çaka Beyliği: (1081-1093)

Kurucusu : Çaka Bey

Kurulduğu yer: İzmir ve çevresi

3- Çubukoğulları Beyliği: 1085-1112

Kurucusu: Çubuk Bey

Kurulduğu yer: Harput ve çevresi

4- Dilmaçoğulları Beyliği: 1085-1192

Kurucusu: Dilmaç Mehmet Bey

Kurulduğu yer: Bitlis ve çevresi

5- Danişmend Beyliği: (1080-1178)

Kurucusu : Danişment Gazi

Kurulduğu yer: Sivas - Malatya ve çevresi

6- Saltuklu Beyliği (1072-1202)

Kurucusu : Saltuk Bey

Kurulduğu yer : Erzurum ve çevresi

7- İnaloğulları Beyliği: 1098-1183

Kurucusu: İnal Bey

Kuruldüğu yer: Diyarbakır ve çevresi

8- Ahlatşahlar (Sökmenliler) Beyliği: 1100-1207

Kurucusu: Sökmen Bey

Kuruldüğu yer: Ahlat-Van

9- Artuklu Beylikleri (1102-1409)

Kurucusu : Artuk Bey

Kuruldüğu yer : Mardin Diyarbakır, Hasankeyf ve çevresi

NOT: Tanrıbermiş Beyliği, Batı Anadolu'da Efes'te kurulmuş
kısa ömürlü bir beyliktir. (1074-1098)

Fetret Dönemi Beylikler veya 2. Dönem Beylikler:

1- Çobanoğulları Beyliği: 1227-1309 Kastamonu
2- Karamanoğulları Beyliği: 1250-1487 Konya
3- İnançoğulları Beyliği: 1261-1368 Denizli
4- Sahipataoğulları Beyliği: 1275-1341 Afyonkarahisar
5- Pervaneoğulları Beyliği: 1277-1322 Sinop
6- Menteşeoğulları Beyliği: 1261-1424 Muğla
7- Karesioğulları Beyliği: 1299-1361 Balıkesir-Çanakkale
8- Candaroğulları Beyliği: 1292-1461 Kastamonu-Samsun
9- Eşrefoğulları Beyliği: 1280-1326 Beyşehir
10-Germiyanoğulları Beyliği: 1302-1428 Kütahya
11-Hamitoğulları Beyliği: 1280-1391 Eğirdir-Isparta
12-Saruhanoğulları Beyliği: 1313-1412 Manisa
13-Taceddinoğulları Beyliği: 1308-1425 Niksar
14-Emiroğulları Beyliği: 1301-1427 Tokat
15-Aydınoğulları Beyliği: 1308-1426 Aydın-İzmir
16-Tekeoğulları Beyliği: 1321-1423 Antalya
17-Ramazanoğulları Beyliği: 1352-1608 Adana
18-Dulkadiroğulları Beyliği: 1339-1515 Elbistan
19-Eretna Beyliği: 1335-1381 Sivas-Kayseri
20-Kadı Burhaneddin Beyliği: 1381-1398 Sivas
21-Alaiye Beyliği: 1293-1471 Alanya
22-Dobruca Beyliği: 1281-1299 (Sarı Saltuk'un oğlu Seyit İsmail Saltuk tarafından Balkanlarda kurulan Türk Beyliği)

NOT: Osmanoğulları da kuruluş itibariyle beyliktir. Anadolu'da milli birliği Osmanlı Devleti sağlamıştır.

Atabeylikler

Ülke idaresini öğrenmek için çeşitli bölgelere gönderilen şehzadeleri eğitmek ve onlara vekillik etmekle görevlendirilen tecrübeli komutanlara "Atabeg" veya "Atabey" denilmektedir. Unvan ilk defa Selçuklularda kullanıldı. Osmanlılar da ise şehzadeleri yetiştirmekle görevli olanlara "Lala" denmiştir. Atabeyler Selçuklu Devleti'nin zayıfladığı zamanlarda bölgedeki gücünü ve nüfuzunu artırarak, idareyi tamamen ellerine geçirmişlerdir. Böylece atabeylik adı verilen sülâleler ortaya çıkmıştır.

1- Zengiler (Musul Atabeyliği 1127-1259)

2- Böriler (Şam Atabeyliği 1128-1154)

3- Begtiginler (Erbil Atabeyliği 1146-1232)

4- İldenizliler (Azerbaycan Atabeyliği 1146-1225)

5- Salgurlular (Fars Atabeyliği 1147-1284)

6- Kumaçlar (Horasan Atabeyliği 1157-1187)

Kısa Dönem Türk Devletleri:

1) **Batı Trakya Türk Devleti: 31 Ağustos 1913 - 25 Ekim 1913**

Kurucu: Teşkilat-ı Mahsusa

Kurulduğu yer: Gümülcine

Devlet Başkanı: Hoca Salih Efendi

Yönetim şekli: Cumhuriyet

2) **Alaş Orda Türk Devleti: 1917-1920**

Kurucu: Alaş Partisi

Kurulduğu yer: Kazakistan-Semey

Devlet Başkanı: Alihan Bökeyhanüli

Yönetim şekli: Cumhuriyet

3) **Cenubi Garbi Kafkasya Cumhuriyeti: 1Aralık 1918 - 19 Nisan 1919**

Kurucu: Kars Millî İslâm Şûrası

Kurulduğu yer: Kars

Devlet Başkanı: Cihangirzade İbrahim Aydın Bey

Yönetim şekli: Cumhuriyet

4) **Aras Türk Cumhuriyeti: 22 Kasım 1918 – 26 Haziran 1919**

Kurucu: Cafer Kuli Han

Kurulduğu yer: Nahcıvan

Devlet Başkanı: Cafer Kuli Han

Yönetim şekli: Cumhuriyet

5) Hatay Türk Cumhuriyeti: 5 Eylül 1938 – 23 Haziran 1939

Kurucu: Hatay Millet Meclisi

Kurulduğu yer: Antakya (Hatay)

Devlet Başkanı: Tayfur Sökmen

Yönetim şekli: Cumhuriyet

6) 1.Doğu Türkistan Devleti: 12 Kasım 1932 - 6 Şubat 1934

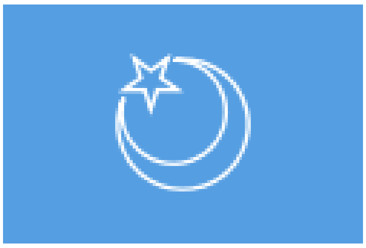
Kurucu: Uygur Türkleri

Kurulduğu Yer: Kaşgar

Devlet Başkanı: Hoca Niyaz

Yönetim Şekli: Cumhuriyet

6) **2.Doğu Türkistan Devleti: 12 Kasım 1944 - 20 Ekim 1949**

Kurucu: Ali Han Töre

Kurulduğu yer: Gulca

Devlet Başkanı: Ali Han Töre, Ahmetcan Kasimi

Yönetim şekli: Cumhuriyet

BAĞIMSIZ TÜRK DEVLETLERİ

1) **TÜRKİYE CUMHURİYETİ (29 Ekim 1923)**

Kurucu Lider: Mustafa Kemal ATATÜRK

Başkent: Ankara

Yönetim şekli: Cumhuriyet

Dil: Türkçe

Para birimi: Türk Lirası

Telefon kodu: +90

2) AZERBAYCAN CUMHURİYETİ (18 Ekim 1991)

Başkent: Bakü

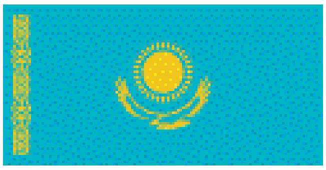
Yönetim şekli: Cumhuriyet

Dil: Türkçe

Para birimi: Yeni Manat

Telefon kodu: +994

3) KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ (16 Aralık 1991)

Başkent: Astana

Yönetim Şekli: Cumhuriyet

Dil: Kazak Türkçesi

Para birimi: Tenge

Telefon kodu: +7

4) **KIRGIZİSTAN CUMHURİYETİ (31 Ağustos 1991)**

Başkent: Bişkek

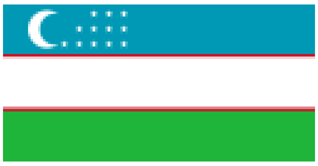
Yönetim şekli: Cumhuriyet

Dil: Kırgız Türkçesi

Para birimi: Somu

Telefon kodu: + 996

5) **ÖZBEKİSTAN CUMHURİYETİ (1 Eylül 1991)**

Başkent: Taşkent

Yönetim şekli: Cumhuriyet

Dil: Özbek Türkçesi

Para birimi: Somu

Telefon kodu: +998

6) TÜRKMENİSTAN CUMHURİYETİ (27 Ekim 1991)

Başkent: Aşkabat

Yönetim şekli: Cumhuriyet

Dil: Türkmence

Para birimi: Manat

Telefon kodu: +993

7) KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ (15 Kasım 1983)

Başkent: Lefkoşa

Yönetim şekli: Cumhuriyet

Dil: Türkçe

Para birimi: Türk Lirası

Telefon kodu: +90 392

Özerk Devletler

Bir devletin siyasal bütünlüğü içinde yer almakla birlikte, içişlerinde az çok bağımsız ancak dış ilişklerde, savunmada, ekonomide bağımlı yönetimlerdir.

1) Doğu Türkistan (Çin)
2) Altay (Rusya)
3) Balkar (Rusya)
4) Başkurtistan (Rusya)
5) Çuvaşistan (Rusya)
6) Dağıstan (Rusya)
7) Gagavuzya (Moldavya)
8) Hakasya (Rusya)
9) Karaçay (Karaçay)
10) Karakalpakistan (Özbekistan)
11) Nahçıvan (Azerbaycan)
12) Tataristan (Rusya)
13) Tuva (Rusya)
14) Yakutistan (Rusya)

TÜRK HALKLARI

Türkiye Türkleri: Oğuz boylarından ve kadim Türk halkından oluşmuştur. Beş bin yıllık Türk vatanı Türkiye'de, hemen hemen Dünya'da ki tüm Türk Halkları yaşar.

Ahıska Türkleri: Gürcistan ve Türkiye. Ahıska Türkleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun zamanında Rusya'ya vermek zorunda kaldığı, günümüzde Gürcistan topraklarında yer alan Ahıska bölgesinde yaşayan Türk asıllı Müslüman nüfusa verilen addır. Rusların bu bölgeye verdiği coğrafî isim, Meshetya'dir.

Aymak Türkleri: "Oymak" kelimesinin değişik söylemidir. Afganistan

Azeri Türkleri: Azeriler, Azerbaycanlılar, Azerbaycan Türkleri Kafkasya ve İran platosu arasındaki geniş arazide yaşayan Türk halkıdır. En büyük Azeri nüfusu İran Azerileri oluşturur ve İran sınırları içerisindeki Güney Azerbaycan'da bulunmaktadır.

Balkar Türkleri: Kafkasya'da yaşayan Türk halklarından biridir. Çoğunluğu, Rusya Federasyonu içindeki Kabardey-Balkarya cumhuriyetinde yaşar. Balkarlar bu cumhuriyete adını veren iki halktan biridir (diğeri Kabardeyler). Kökenleri Bulgar Türkleridir.

Başkurt Türkleri: Başkurtlar veya Başkortlar veya Başkırtlar, Türk halklarından biridir. Çoğunluğu Rusya Federasyonu içindeki Başkurdistan'da yaşar.

Batı Trakya Türkleri: Batı Trakya Türkleri, günümüzde, Yunanistan sınırları içindeki Batı Trakya bölgesinde yaşayan ve Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi çerçevesinin dışında tutulmuş Türkler.

Bulgaristan Türkleri: Osmanlı İmparatorluğu döneminden itibaren Bulgaristan'da yaşayan Türkler.

Çuvaşlar: Çuvaşlar, Orta İdil bölgesinde özerk Çuvaşistan Cumhuriyeti'nde yaşamakta olan, Çuvaşça konuşan yaklaşık 2

milyon nüfuslu bir Türk halkıdır. Ortodoks Hristiyan olan iki Türk halkından (diğeri Gagavuzlar) biridir.

Gagavuzlar: Gagavuzlar ya da Gökoğuzlar, bugünkü Moldova Cumhuriyeti’nde, başta Gagauzeli Özerk Devleti olmak üzere kuzeydoğu Bulgaristan, Ukrayna, Romanya ve Yunanistan'da yaşayan, çoğunluğu Ortodoks-Hıristiyan olan bir Türk topluluğu. Ayrıca Trakya'nın yerli halkı olan Müslüman Gacallar'ın da Gagavuzlar'dan geldiğine inanılmaktadır.

Halaçlar: İran'da yaşayan bir Türk boyu

Hamseler: İran Tebriz’in Güneydoğusunda Tebriz şehrine bitişik Zencan eyaleti içerisindedir. Hamse isminden hareketle bölgeye de Hamse Türkleri bölgesi denilmiştir.

Hazaralar: Afganistan ve Pakistan’da yaşayan Ak Hun kökenli Türklerdir.

Horasan Türkleri: Horasan Türkleri ya da, İran'ın kuzeydoğusunda Kuzey Horasan, Razavi Horasan ve Güney Horasan olarak üçe bölünmüş olan eski Horasan bölgesinde yaşayan Türk halkı

Hunza Türkleri: Hunzalar Çin ve Afganistan sınırında Pakistan Keşmirinin kuzeyinde Tanrı Dağları, Himalayaların batı uzantısı olan Karakurum Sıradağları, Hindukuş dağlarının kesiştiği 160 km uzunluğunda, 1.6 km genişliğindeki Hunza Vadisinde yaşayan Türk halkı. Hunza Türkleri Hun Türklerinden geliyor. Pakistan ve Hindistan sınırında yaşayan bu insanların çok ilginç bir özelliği var…

Tamamen Müslüman olan Hunza Türkleri ortalama 110 ile 120 yıl yaşıyor. Burada 65 yaş yolun yarısı sayılıyor..

Irak Türkmenleri: Irak Türkmenleri veya Irak Türkleri, Irak'ın kuzey bölgelerinde yaşayan Türkler.

Kaçarlar: İran’da yaşamakta olan bir Azerbaycanlı Türk kabilesi. 1970 yılında sayıları 25 bin civarındaydı.

Karadağ Türkleri: Karadağ Türkleri, Karadağ'da yaşayan Osmanlı döneminde bölgeye yerleşen Türk kökenli kimseleri belirtmek için kullanılır.

Karaylar: Beyaz Rusya, Litvanya, Kırım, batı Ukrayna, Polonya, ABD, Rusya, Dağıstan, Türkiye, İsrail ile Romanya'da bulunan Musevi Türk topluluğu.

Karakalpaklar: Karakalpaklar, büyük kısmının bugün Özbekistan'a bağlı özerk bir cumhuriyet olan Karakalpakistan'da yaşadığı Türk halkıdır.

Karapapaklar ya da Terekemeler: Tarihleri Hun Türklerine kadar uzanır. Borçalı ve Kazaklı olarak anılan boylar bugün Karapapak (Terekeme) Türklerin atalarıdır. Bu boy Kafkasların bilinen en eski boylarındandır. Türkiye ve Kafkasya

Karaçaylar: Kıpçak Türklerinden olup Kafkasya'da yaşarlar.

Kaşkaylar: Güneydoğu İran'ın Fars Eyaleti'nde özellikle Şiraz çevresinde yaşayan ve hala ağırlıklı olarak göçebe bir Türk halkıdır. Azerbaycanlılardan sonra İran'daki en kalabalık Türk halkıdır.

Kazaklar: Kazakistan'da yaşayan Türk halkı.

Kıbrıs Türkleri: Kıbrıs Türkleri veya Kıbrıslı Türkler, Kıbrıs adasında yaşayan Türklerin, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1571 yılındaki Kıbrıs adasını ele geçirmesinden sonra Anadolu'dan Kıbrıs adasına göç etmiş ve 1974 yılında Türk Silahlı Kuvvetlerinin adaya müdahale etmesinden sonra adanın ikiye bölünmesiyle birlikte çoğunluğu KKTC'de yaşamını sürdüren kesimine verilen isimdir. 1975 yılından itibaren yine Anadolu'dan yapılan göçlerden sonra Kıbrıs Türkü tanımına bu göçmenler de dahil edilmiştir.

Kırgızlar: Kırgızlar veya Kırgız Türkleri, çoğunluğu Kırgızistan'da yaşayan Türk halkı.

Kırımçaklar: Türk dili konuşan ve Kırım'da yaşayan Musevi'ler. Kırım Karaylar'ı ile birlikte yaşamışlardır.

Kırım Tatarları: Kırım Tatarları, anavatanları Karadeniz'in kuzeyindeki Kırım yarımadası olan Türk topluluğudur. 1783'te Kırım Hanlığı'nın Rusya tarafından ilhak edilmesiyle birlikte Osmanlı Devleti'ne zorunlu göçe tabii tutulmuşlar ve kendi vatanlarında azınlığa düşmüşlerdir.

Kosova Türkleri: Kosova Türkleri, asli olarak Kosova muhitinde, tarihî devirden çağdaş devre kadar yaşayan, bugünse Türkiye'de de büyük bir nüfus oranıyla yaşayan Müslüman Türk grubudur. Kosova Türkleri tabiri, Balkan Türkleri olarak belirtilen Batı Türk kesiminin, özellikle Osmanlı devri idari taksimatında Kosova Vilayeti arazisinde yaşaya gelen Türklerin, bugünkü nüfusunu belirtir.

Kumuklar: Kumuklar veya Kumıklar, çoğunluğu Dağıstan'da (nüfusun yaklaşık %14.2'si ile üçüncü büyük etnik grup) olmak üzere Kuzey Osetya ve Çeçenistan'da yaşayan, Azerbaycanlıların ardından Kafkasya'daki en kalabalık ikinci Türk halkıdır.

Makedonya Türkleri: Makedonya Cumhuriyeti'nde yaşayan Türklerdir. Makedonya Türklerinin çoğu buraya 14. yüzyıl ve sonrasında; Osmanlı İmparatorluğu zamanında yerleşmiştir.

Nogaylar - Nogay-Tatarları: Nogaylar, Rusya'nın Don ve Kuban ırmakları arasındaki alanda Astrahan yöresinde varlığını sürdüren Türk boyu.

Öngütler: Gobi Çölü çevresinde yaşayan Uygur kökenli halk.

Özbekler: Özbekler, Batı Türkistan'da Harezm'den Fergana'ya kadar uzanan bölgede yaşayan ve Orta Asya'daki en kalabalık Türk halkıdır.

Pomaklar: Bulgaristan'da yaşayan Kuman kökenli Müslüman Türkler

Salarlar: Salarlar ya da Salırlar, Günümüzde Çin Halk Cumhuriyeti'nin resmî olarak tanınmış 56 etnik grubundan bir Türk halkıdır. Tarih boyunca Salar, Salır, Salgur, Salur boyu adları verilmiştir.

Sekeller: Romanya'da yaşayan Hun Türkleridir.

Sibirya Türkleri:

1- **Altaylar ya da Dağ-Oyratları:** Altaylar, Türk halklarından biridir. Çoğunluğu Sibirya'daki Altay Cumhuriyeti ve Altay Kray'da yaşar. Rusya
2- **Hakaslar:** Hakaslar, Sayan dağlarından kuzey denizine doğru Yenisey Irmağı boyunca uzanan bölgede oturan göçebe Türk boylarına denir. Hakaslar, Abakan Türkleri, Yenisey Kırgızları, Minusinsk Tatarları veya Abakan Tatarları gibi değişik adlarla da anılmışlardır. Rusya
3- **Dolganlar:** Rusya'nın kuzeyinde yer alan Taymır yarımadası çevresinde yaşayan Türk kökenli halk. Dolganlar, Yakutlarla çok yakın bir etnik Türk bölüğüdür.
4- **Yakutlar ya da Saha:** Yakutlar ya da Sahalar, Rusya Federasyonu içindeki Yakutistan'da yaşayan Türk halkı. Yakutça, Türk dilleri'nin kuzey öbeğine bağlı bir dildir. Kadim bir boydur.
5- **Şorlar:** Şorlar, Rusya'da yaşayan bir Türk halkı. Demircilik ata meslekleridir. Ergenekon bölgesi buradadır.
6- **Teleütler:** Teleütler, Televütler ya da Teleutlar, Rusya Federasyonunun orta güney bölgesindeki Kemerovo Oblastında yaşayan Türk halklarından Altayların 2700 kişilik kabilesi. UNESCO'ya göre dilleri ve kültürleri yok olma tehlikesindedir.
7- **Tuvalar:** Tuvalar veya Tıvalar, Rusya'nın Tuva Cumhuriyeti'nde ve Moğolistan'ın kuzeyinde yaşayan bir Türk halkıdır. Dilleri Türk dilleri'nin Sibirya grubu'na ait Tuvaca'dır.
8- **Tofalar ya da Karagaslar:** Tofalar eski literatürde Karagaslar olarak da bilinirler. Tofalar'a, To'fa, Topa, Toha adları da söylene gelmiştir. Sibirya'nın İrkutsk Oblastı'nda yaşayan Türk halkıdır.

9- **Çulimler ya da Çulümler:** Rusya Federasyonu'nun Tomsk Oblastı ve Krasnoyarsk Krayı'nda Çulım Nehri havzasında yaşayan az nüfuslu bir Türk halkıdır.
10- **Barabalar:** Batı Sibirya'da, Rusya, Novosibirsk obilasi. Baraba Tatarları'nın, 12. ve 13. yüzyıllarda, Batı Sibirya'nın, Ural Dağlarının batısında yaşayan Kıpçak kabilelerinin soyundan geldikleri sanılmaktadır.
11- **Duhalar:** Tuva Özerk Cumhuriyetinde ren geyiği çobanlığı yapan Türk Halkı

Şahsevenler: Şahsevenler, Azerbaycan ve İran'da yaşayan ve soyları Oğuzlara dayanan bir Türk boyudur. İran'da yaşayanların büyük kısmı Kum, Tahran, Kazvin ve Zencan şehirlerindedir.

Suriye Türkleri: Suriye Türkleri ya da Suriye Türkmenleri, ağırlıklı olarak Şam, Lazkiye, Hama, Humus, Halep, Bayır Bucağı, Golan Tepesi ve Rakka kentlerinde ve köylerinde bulunmaktadırlar.

Tatarlar: Tatarlar ya da Tatar Türkleri, daha çok Rusya Federasyonu içerisinde yaşayan Türk halkı. Günümüzde Rusya Federasyonu içinde yer alan Tataristan Cumhuriyeti'ndeki Volga Tatarları, Rusya'ya bağlı Kırım Özerk Cumhuriyeti'ndeki Kırım Tatarları gibi halklar kendilerini Tatar olarak adlandırmaktadır. Rusya, Ukrayna, Polonya, Moldova, Litvanya , Belarus, Bulgaristan Çin, Kazakistan, Romanya, Türkiye ve Özbekistan gibi ülkeler Tatarların yaşadıkları yerlerdir.

"Tatar" sözcüğü, çeşitli zamanlarda değişik anlamlarda kullanılmıştır. Ruslar, yüzyıllar boyunca Rusya Avrupası'nda yaşayan Türk soylu Müslümanlar için, Batılı yazar ve araştırmacılar, Türkistan'da ve Karadeniz'in kuzeyinde yaşayan Türkler için, Osmanlılar ise, on altıncı yüzyıldan başlayarak Kuzey Türkleri için kullanmışlardır.

Bugün Tatar adını taşıyan Türk boylarını beş grupta toplamak mümkündür. Bu gruplar şu şekilde gösterilebilir:

1. İdil-Ural Tatarları

2. Astrahan Tatarları

3. Sibirya Tatarları

4. Kırım Tatarları

5. Litvanya ve Polonya Tatarları

Türkmenler (Doğu Oğuzları): Türkmenler, çoğunlukla Türkmenistan'da, ufak bir kısmı da İran Sahrasında yaşayan Türk halkıdır. Tarihi bakımdan bütün Oğuz kolundan Batı Türklerine (Anadolu ve Suriye) Türkmen denilmesine karşın günümüzde Türkmen kelimesi uluslararası kullanım olarak genellikle Türkmenistan'da ve Orta Asya'nın bazı bölgeleri ile Kafkasya'da (Kafkas Türkmenleri) yaşayan halklar ve Irak Türkmenleri için kullanıldığı gibi yaygın biçimde Türkiye Türkmenleri için de kullanılmaktadır.

Uygurlar: Uygurlar veya Uygur Türkleri, çoğunluğu Çin Halk Cumhuriyeti'ne bağlı Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde yaşayan Türk halkıdır. Doğu Türkistan.

Ürdün Türkleri: Yavuz Sultan Selim Han'ın Mısır seferinde Amman civarına iskan ettirmiş olduğu Türkler.

Yugurlar: Sarı Uygurlar da denilen Türk halkıdır. Çin Halk Cumhuriyeti

Kızılderililer: Alaska'nın yerli halkları, bilim adamlarının tespitine göre 15 bin yıl ve daha önceki dönemlerde Asya'dan buzul halde olan Bering Boğazı üzerinden gelenlerdir. Yerlilerin ana dili Ural-Altay dil grubundan Yenisey dillerinden "Dene" ve "Atabaşkan" dilidir. Şamanizm inançlıdırlar(Aleutlar). Sibirya'da da dili ve inancı aynı olan Türk Halkları vardır. Apaçiler ve diğer kızılderili kabileler de bu gruptan olup, Kuzey Amerika'dan, Güneye doğru göç etmişlerdir.

Meluncanlar: 1500 ve 1600'lü yıllar Osmanlı İmparatorluğunun gelişme dönemidir. Ve bu dönemde, Akdeniz adeta bir Türk gölüdür ve bu tarih kesitinde; Osmanlılar ile Portekizliler kıyasıya savaşmaktadır. Genellikle, Cebelitarık boğazı ve Kuzey Afrika kıyılarında vuku bulan çatışmalarda, Portekizliler tarafından esir alınan bir kısım Osmanlı leventleri forsa edilerek Brezilya'ya götürülür. Daha sonra, Amiral Sir Francis Drake komutasındaki İngiliz donanması tarafından Portekiz esaretinden kurtarılan bu leventler, Osmanlı'ya götürülmek üzere İngiliz gemilerine alınırlar. İngiliz gemileri, dönüş seferi sırasında olumsuz hava şartlarından korunmak ve ikmal için bu günkü Carolina eyaletine 5 Km. mesafedeki Raoneke adasına demirler. Ada da, ülkelerine geri dönmek isteyen İngilizler bulunmaktadır. Bunları gemiye alabilmek için Osmanlı leventlerinin 400 kadarı gemilerden indirilir ve adada bırakılır. Zamanla, ana kıtaya yani Amerika'ya geçen Osmanlı gemicileri, burada bulunan Kızılderili kızlarıyla izdivaçlar yaparlar. Böylece Meluncanlar olarak isimlendirilen Türk kökenli insanlar ortaya çıkar.

NOT: *Sosyal, siyasi ve ekonomik sebeplerden dolayı Avrupa, Amerika ve Avustralya'ya göç eden milyonlarca Türk vardır. Bu Türkler, yaşadıkları ülkede ya o ülkenin vatandaşı olmuştur ya da sadece çalışıyorlardır. Türk Halkları kategorisine girmezler.*

Bulgar grubu
Urianhay grubu
Kıpçak grubu
Oğuz grubu
Karluk veya Uygur grubu
Uygur-kırgız grubu
Turki halklari
Batı Türkleri
A. İdel-Ural Tatarları
Çuvaşlar
Tatarlar
Kırımtatarlar
Kırımçaklar
Karaylar
Başkırtlar
B. Avrupa Türkleri
Balkan Türkleri
Gagavzlar
Kıbrıs Türkleri
Doğu Türkleri
A. Kırgız Tatarları
Kazaklar
Kırgızlar
Karakalpaklar
B. Çağatay Tatarları
Özbekler
Gök Uygurlar
Uygurlar
Sarı Uygurlar
C. İlhan Türkleri
Türkmenler
Truhmenler
D. Kansu Türkleri
Salarlar
Güney Türkleri
A. Kafkas Tatarları
Nogaylar
Kumuklar
Balkarlar
Karaçaylar
Urumlar
Meşetler (Ahsıka Türkleri)
B. Selçuk Türkleri
Türkiye Türkleri
Suriye Türkleri (Türkmenler)
Irak Türkleri (Türkmenler)
Ürdün Türkleri (Türkmenler)
C. İran Türkleri
Azeriler
Derbent Türkmenler
Karapapaklar
Afşarlar
Kaşkaylar
Halaç Türkmenler
Hamse Türkmenler
Horasan Türkleri (Türkmenler)
Şahsevan Türkmenler
Kuzey Türkleri
A. Altaylar
Altay-Tatarları veya Altaylar
B. Sayan-Altayları ve Yeniseyliler
Tuvinler ve Tuva
Tofalar (Karagaslar)
Hoton Türkleri
Şorlar
Hakaslar
Darhad Türkleri
Öngüt Türkleri
C. Yakutlar
Sahalar (Sakhalar)
Dolganlar

TÜRK DİLİ

Dil: Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir araç; kendi kanunları içerisinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık; milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan bin yıllar boyunca gelişerek meydana gelmiş bir sosyal kurum; seslerden örülmüş bir ağ; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemidir.
Dil, diğer insanlarla bütün ilişkilerimizde bize aracılık eden, sosyal bağlarımızı düzenleyen bir vasıta olarak hayatımızın her safhasında mevcuttur.

Dil, ulusal birliği kuran en önemli ögedir. Dil, milletin kültürünü ve tarihini gelecek nesillere aktararak tarih bilinci oluşturur. Dil sayesinde toplumu derinden etkileyen olaylar kalıcılaştırılır. Milletin özellikleri dil kullanılarak yeni nesillere öğretilir. Sanat (özellikle edebiyat) eserleri dille oluşturulur ve milletin estetik anlayışını ortaya kor. Dil kendi canlılığı ve sosyal oluşu ile milleti de canlı ve bir arada tutar.

İnsanlık tarihinin en kadim milleti Türkler'in dili Türkçedir.

Türkçenin tarihî gelişimi dönemler halinde ele alınabilir. Türkçenin İlk Türkçe ve Ana Türkçe döneminden kalan yazılı belge elimizde olmadığı için bu dönemler "karanlık dönem" sayılmaktadır. Karanlık dönemde Türkçenin iki temel lehçesi olan Yakutça ve Çuvaşça ortaya çıkmıştır. Türkçe, Altay dil grubundandır. Altay dil grubunda Moğolca, Mançuca, Tunguzca, Korece, Japonca dilleri de var.

Türkçenin Eski Türkçe ve sonraki dönemlerine ait metinler günümüze kadar ulaşmıştır. Dolayısıyla bu metinlerden hareketle Türkçenin tarihî gelişimi rahat bir şekilde takip edilebilmektedir. Türkçenin metinlerden yola çıkılarak izlenebilen dönemleri şunlardır:

A. ESKİ TÜRKÇE

Türkçenin yabancı etkilere en kapalı dönemi olan Eski Türkçe, 6. ve 13. yüzyıllar arasında etkili olmuştur. Bu dönem

Göktürkler, Uygurlar ve Karahanlılar devrini kapsar. Türkçenin ilk yazılı belgeleri bu döneme ait olduğundan Eski Türkçe için Türk yazı dilinin ilk devresi denebilir. Bu dönemdeki dilin tarihî seyrini izlemek için başta Orhun Kitabeleri olmak üzere elimizde bol miktarda yazılı kaynak vardır. Eski Türkçe dönemine ait metinler üç grupta toplanır.

a. Göktürk metinleri: "Türk" adıyla kurulan MS 552-745 yılları arasında hüküm süren Göktürklerin yazmış olduğu metinlerdir. Göktürkler kendi geliştirdikleri Göktürk alfabesiyle taşlar üzerine yazılar yazmışlar, kitabeler oluşturmuşlardır. Çok sayıda olmasına rağmen "bengi taş" da denen bu yazıtların en ünlüleri Kül Tigin, Bilge Kağan ve Vezir Tonyukuk adına diktirilen ve Köktürk Yazıtları (Orhun Abideleri) adıyla bilinenlerdir.

b. Uygur metinleri: Tarih sahnesinde Köktürklerden sonra çıkan Uygurların oluşturdukları metinlerdir. Budizm'i ve Maniheizm'i benimseyen Uygurlar, yeni dinlerinin de etkisiyle çeşitli taşlar ve kâğıtlar üzerine Uygur yazısı ile metinler yazmışlardır. Bu eserlere Doğu Türkistan'daki kazılar sonunda ulaşılmıştır. Bu kazılarda bulunan yüzlerce eserin çoğu Budizm'le ilgilidir.

Sekiz Yükmek (Sekiz Yığın), Altun Yaruk (Altın Işık), Irk Bitig (Fal Kitabı), Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi (İyi Düşünceli Şehzade ile Kötü Düşünceli Şehzadenin hikâyesi) Uygurlara ait metinlerdendir.

c. Karahanlı metinleri: 840-1212 tarihleri arasında, devlet ve medeniyet kuran Karahanlılara ait olan metinlerdir. İlk Müslüman Türk devleti olan Karahanlılar döneminde İslami dönemin etkilerini taşıyan Divân-ı Hikmet, Atabetü'l-Hakayık, Dîvânü Lûgati't-Türk ve Kutadgu Bilig gibi eserler yazılmıştır.

Türkler, 12. yüzyıldan itibaren batıya ve kuzeye doğru yayılarak yeni yerleşim yerleri edinmiş, değişik kültürlerle içli dışlı olmuşlardır. Türklerin medeniyet dairesinde yapmış oldukları bu değişiklikler dillerine de yansımış, Türkçenin yapısında önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Türkçe, bu dönemde

Batı Türkçesi ve Kuzey-Doğu Türkçesi olmak üzere iki kola ayrılmıştır:

B. BATI TÜRKÇESİ

Eski Türkçe devresinden sonra Orta Asya'dan batıya doğru yayılan Batı Türklerinin kullandığı dildir. Batı Türkçesi 13. yüzyıldan günümüze kadar gelmiştir. Oğuz şivesine dayanan Batı Türkçesi gelişimini Eski Anadolu Türkçesi, Oğuzca ve Çağdaş Dönem Türkçesi şeklinde sürdürmüştür. Fakat Oğuzca içinde Doğu ve Batı Oğuzca olarak iki daire belirmiştir. Bunlardan Doğu Oğuzcası Azeri Türkçesi, Batı Oğuzcası ise Osmanlı Türkçesidir. Bu iki dil arasındaki fark, Azeri Türkçesinin, Kuzey-Doğu Türkçesinin etkisinde daha çok kalmasından kaynaklanmaktadır. Azeri Türkçesi daha çok Azerbaycan, Kafkasya, Irak ve Doğu Anadolu sahalarında; Osmanlı Türkçesi Orta Anadolu, Batı Anadolu, Balkanlar gibi geniş bir coğrafyada konuşulur. Batı Türkçesinin dönemleri şunlardır:

a. Eski Anadolu Türkçesi: Batı Türkçesinin ilk devresidir. Eski Türkçenin izlerini taşıyan bu Türkçe, 13 ve 15. asırlarda Anadolu'da konuşulan Türkçedir. Batı Türkçesinin geçiş evresidir. Bundan dolayı bu döneme Batıdaki Orta Türkçe diyebiliriz. Bu dönemde Arapça ve Farsça unsurlar henüz fazla değildir fakat yabancı terkipler kullanılmaya başlanmıştır. Eski Anadolu Türkçesi Selçuklular, Anadolu Beylikleri ve ilk Osmanlıların yazı dilidir. Yunus Emre'nin "Divan"ı, "Risatetü'n Nushiye'si, Süleyman Çelebi'nin Mevlit'i, Âşık Paşa'nın "Garipname"si, Hoca Dehhani'nin kaside ve gazelleri bu dönemin en güzel örnekleridir.

b. Osmanlı Türkçesi: Batı Türkçesinin ikinci devresidir. 16. yüzyıldan 20. yüzyılın başına kadar devam eder. Eski Anadolu Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki dönemdir. Eski Türkçenin etkileri kaybolmuş, dile yeni gramer şekilleri girmiştir. Bu dönemde kültürel etkileşimden dolayı dilimizde Arapça ve Farsça unsurlar, kelime ve terkipler bolca yer almıştır.

c. Türkiye Türkçesi: Batı Türkçesinin üçüncü ve son devresidir. 1908 Meşrutiyeti ile başlayan ve günümüzde de varlığını sürdüren bir yazı dilidir. Bugün bu devrenin içinde bulunuyoruz. Gramer özellikleri Osmanlıcayla benzerlik gösteren bu dönemde, dil oldukça sadeleşmiş, cümle kısalmış, yabancı sözcük ve tamlamalar büyük ölçüde bırakılmıştır. Bu dönemde İslami kültür unsurlarının Türkçe üzerindeki etkisi azalmış, Batılı kültür unsurlarının etkisi ise artmıştır. Günümüzde Kıbrıs, Balkanlar ve Anadolu'da konuşulan Türkçe, Türkiye Türkçesi olarak değerlendirilmektedir.

C. KUZEY-DOĞU TÜRKÇESİ

Orta Asya'da ve Hazar'ın kuzeyinde yaşayan Türklerin, Eski Türkçeden sonra kullandıkları yazı dilidir. Eski Türkçenin bir devamı niteliğinde olan bu dil, aynı zamanda Orta Asya ve kuzeydeki yeni yazı dillerine bir geçiş aşaması oluşturmuştur. Bu özelliğinden dolayı Kuzey-Doğu Türkçesi "Orta Türkçe" olarak da isimlendirilmiştir. Kuzey ve Doğu kolu 13-14. yüzyıllara kadar birlikte kullanılmış ve bir geçiş süreci yaşamıştır. Bu geçiş sürecinden sonra 15. yüzyıla gelindiğinde birbirinden iyice farklılaşmış ve bunun sonucunda "Kuzey Türkçesi" ve "Doğu Türkçesi" diye iki kola ayrılmıştır.

a. Kuzey Türkçesi: 15. yüzyıldan günümüze kadar gelen ve Kuzey Türklerinin kullandığı yazı dilidir. Kuzey Türkçesinin temeli Kıpçak şivesine dayanır. Bu nedenle "Kıpçakça" veya "Tatarca" olarak da anılmaktadır. Bu dönemin dil özelliklerini "Kodeks Kumanikus, Tercümanü Türkî ve Arabî, Hüsrev ile Şirin Tercümesi, Gülistan Tercümesi" gibi eserlerde görmek mümkündür.

b. Doğu Türkçesi: 15. yüzyılda farklı bir dil özelliği kazanan, Orta Asya Türkleri tarafından kullanılan ve günümüze kadar yaşayan yazı dilidir. Doğu ve Batı Türkistan şivesine dayanan Doğu Türkçesi "Çağatayca" olarak da bilinir. Çağataycanın bu parlak döneminde yazılan "Şecere-i Terakime, Şecere-i Türk, Mecalisü'n Nefais, Muhakemetü'l Lügateyn, Kısasü'l-Enbiyâ, Nehcü'l-Ferâdis" gibi eserlerde dönemin dil özelliklerini görmek mümkündür.

D. ÇAĞDAŞ DÖNEM TÜRKÇESİ

Çağdaş Türkçe şu anda Türk devletlerinde ve Türklerin yaşadığı bütün bölgelerde devam etmektedir. Bu dönem Türkçesi kendi içinde Türkiye Türkçesi, Azeri Türkçesi, Türkmen Türkçesi, Gagavuz Türkçesi gibi bölümlere ayrılmıştır. (http://www.edebiyatogretmeni.org/)

Lehçe, Ağız(Şive) ve Argo Nedir?

Dilin Önemi

Dil, sadece iletişim kurmakla kalmaz, aynı zamanda bu iletişim sonucu doğan kültür unsurlarının da nesilden nesle aktarılmasını sağlar.

Dilin Özellikleri

1. **Dil canlı bir varlıktır:** Bunu, dilimizdeki bazı kelimelerin zamanla yok olmasıyla (budun), bazı kelimelerin anlam değişikliğine uğramasıyla (yavuz: kötügyiğit), başka dillerden kelimeler alınmasıyla (misafir), sonradan türetme yoluyla yeni kelimeler oluşturulmasıyla (bilgisayar) açıklayabiliriz. Öyle ki, artık Türkçenin lehçeleri arasındaki ortaklıklar fark edilemeyecek kadar azalmış, Türkçenin kolları anlaşılmaz derecede büyük değişikliklere uğramıştır.
2. **Dil sosyal bir kurumdur:** Sosyaldir, çünkü milletin veya halkın ortak varlığıdır. O halk, dilindeki kelimeler ve anlamları üzerinde anlaşmıştır. Dil, sosyal yapıdaki değişmeleri yansıtır. Kurumdur, çünkü temel kuralları vardır.
3. **Dil, düşüncenin göstergesidir:** Bir insanın düşünce dünyasını konuşmasından anlayabiliriz; biz de konuşmalarımızı düşünce dünyamızın el verdiği ölçüde ayarlayabiliriz.

KONUŞMA DİLİ, YAZI DİLİ

Bir dilin iki cephesi vardır: Biri, insanların karşı karşıya geldikleri zaman sesli olarak görüşürken, yani konuşurken kullandıkları "konuşma dili", öteki yazıda kullanılan dildir. Buna "yazı dili" veya "kültür dili" de denilmektedir. Kültür dili bir memleketin kültür merkezi olarak gelişen yerleşim biriminin dilidir.
Bir dilin yazısı çoğu zaman lehçelerinden veya ağızlarından birine göre, yazı lehçesine göre şekillenir. Yazılan dil ise din, edebiyat ve ilim adamları tarafından işlenerek zenginleşir ve konuşma dilinden az çok farklılaşır. Bizim yazı lehçemiz Batı Türk Dili'nin Anadolu lehçesidir. Yeni Türkçede ses özellikleri ve çekim yönlerinden İstanbul ağzı esas sayılır.
Bir milletin bütün aydınları yazı dilini bilirler ve yazı lehçesini konuşurlar. Yazı dili lehçe ve ağızların alabildiğine farklılaşmasını önler. Hepsinin zenginliklerinden faydalandığı gibi onları ortak bir kaynaktan zenginleştirir. Dil millî birliğin çimentosudur. Ayni dili konuşan insan toplulukları bir millet sayılırlar ve hemen her zaman ayrı, bağımsız bir devlet kurmuş bulunurlar.

Bir dil kendi içerisinde birtakım alt kollara ayrılır. Böylece bir dil sahası içerisinde lehçeler, ağızlar ve argolar meydana gelir.

Lehçeler

Lehçeler, bir dilin bilinmeyen, çok eski dönemlerinde ayrılmış kollarına denir. Başka bir deyişle, bir dilin birbirinden uzak bölgelerde, çeşitli nedenlerle, ses, söz dizimi ve söz varlığı bakımından değişikliğe uğramış biçimine lehçe (Alm: Dialekt; Fr: dialecte; İng: dialect) denir.

Tanımalardan da anlaşılacağı gibi, 'ağız'da genellikle ses ve söyleyiş farklılığı varken, lehçede ses ve söyleyiş farklılığıyla birlikte, dilin yapısı (söz dizimi) ve söz varlığı da değişmektedir. O kadar ki, bu farklılıklar zamanla lehçelerin birer dil olmasına bile yol açmaktadır. Söz gelimi, Latincenin çeşitli lehçeleri arasındaki farklılık zamanla o kadar büyümüştür

ki, sonunda Fransızca, İtalyanca, İspanyolca, Portekizce, Rumence gibi diller ortaya çıkmıştır.

Adriyatik Denizi'nden Çin Denizi'ne kadar uzanan çok geniş bir coğrafyada yaşayan Türkçe de birçok lehçelere ayrılmıştır: Batı Türkçesinin Anadolu, Azerî, Türkmen lehçeleri gibi ve Özbek lehçesi, Kazak lehçesi, Kırgız lehçesi…

Lehçenin ayrı bir dile dönüşmesi olayına Türk dilinde de rastlanmaktadır. Yaşayan Türk lehçelerinden ikisi, bugün artık birer dile dönüşmüştür. Bunlardan biri, Sibirya'da Lena Nehri'nin iki yanında yaşayan Yakut Türklerinin konuştuğu Yakutça, diğeri ise Orta Volga bölgesinde Kama Irmağı'nın Volga'ya kavuştuğu yerde yaşayan Çuvaş Türklerinin dili olan Çuvaşçadır.

Bir dilin lehçeleri arasındaki bağı ya da farklılıkları en iyi lehçeler sözlüğü ortaya koyar. Örneğin, W. Radloff'un "Türk Lehçeler Sözlüğü" bu nitelikte bir sözlüktür.

Hüseyin Kâzım'ın "Büyük Türk Lugatı" da bu alanda hazırlanmış büyük bir eserdir.

Türk lehçeleri hakkında ilk bilgileri veren eserse Kaşgarlı Mahmut'un ölümsüz eseri "Divanü Lugati't Türk" 'tür.

Ağız (Şive)

Ağız bir dilin en yeni zamanda ayrılmış küçük bölge kollarıdır. Başka bir tanımla, bir dilde ya da bu dilin bir lehçesinde yazı diline oranla ortaya çıkan farklı söyleyiş
biçimine ağız(Osmanlıca: Şive) denir. "Geliyorum" kelimesinin çeşitli Anadolu ağızlarında *geliyom, gelirem, geliyem* şeklinde söylenmesi gibi. Anadolu lehçesinin Rumeli, Karaman, Aydın, Harput v.b.
Ağız, bölge, çevre farklılıklarından ortaya çıkabildiği gibi, meslek ve öğrenim farklılıklarından da kaynaklanabilmektedir.

Bu duruma göre Çuvaş ve Yakut Türkçeleri dilimizin lehçeleri: Kırgız Türkçesi, Azeri Türkçesi, Oğuz Türkçesi, Özbek

Türkçesi… , ağızları da: Karadeniz, Konya, Ege İstanbul, Kastamonu, Ankara…

Her ülkede böyle lehçe, ağız (şive) bulunabilir. Fakat o ülkede belli bir yazı dili vardır. Yazı dili için ağızlardan birisi esas alınır. Mesela Türkiye’de İstanbul ağzı yazı dilimizin temelini oluşturmuştur.

Argo

Argo, belli bir kesimin, genellikle de belli bir meslekten olan kişilerin kendi aralarında oluşturup konuştukları, bu nedenle ortak dili konuşan diğer insanların anlayamadığı özel dile argo adı verilir.

Yapı bakımından içinden çıktığı ortak dilden farklı olmayan argo da, her dil gibi, sürekli olarak değişir, gelişir. Kimi sözcükleri ölür, toplumsal gelişmelere göre yeni sözcükler kazanır.

Argo terimi, eskiden, daha çok kaba dil karşılığı olarak külhanbeyi, ayak takımı ağzı için kullanılırdı. Bu anlayış büyük ölçüde değişmiştir. Bugün, külhanbeyi, hırsız, denizci, şoför argosu yanında esnaf, sanatçı argoları da ortaya çıkmıştır. Argo sözcükler, ortak dilin ya da bir yabancı dilin sözcüklerine özel anlamlar yükleyerek, yabancı dilden alınan bazı sözcüklerin yapısını bilinçli olarak bozarak elde edilir.

Argo, sanıldığının tersine, anlam değişiminin güçlü olduğu, nükteli, etkili bir dildir. O kadar ki, argo sözcükler, öbekler, zamanla ortak dilin söz varlığına da girer, ulusça kullanılır. Örneğin, dümen (hile, dolap), dümen yapmak, yelkenleri suya indirmek, dikine tıraş (yalanlarla dolu gevezelik), palavra (uydurma söz ya da haber; uzun ve boş konuşma), omuzlamak (alıp götürmek), yuvarlamak (bir şey yemek), boşlamak (vazgeçmek, peşini bırakmak), kırmak (okuldan kaçmak), inek (çok çalışkan olmak) gibi sözcük ve öbekler argodan anadilimize geçmiştir.

9’uncu yüzyıl sonlarına doğru yoğunluk kazanan araştırmalarla Altay dilleri olarak adlandırılan Türk, Moğol, Mançu-Tunguz, Japon ve Kore dilleri ile Fin-Ugor dilleri olarak anılan Fin, Macar ve Samoyed dillerinin Ural-Altay adında bir dil ailesi oluşturduğu düşüncesi, dünyada genel kabul görmüş bir kuramdı. Ancak, 20’nci yüzyılın ikinci yarısından itibaren yürütülen dil bilimi araştırmalarıyla Ural ve Altay dillerinin bir dil ailesi oluşturamayacağı düşüncesi yaygınlaşmaya başladı. Fin, Macar ve Samoyed dilleri ile Türk, Moğol, Mançu-Tunguz, Japon ve Kore dilleri arasında benzerlikler bulunuyordu ama bu benzerlikler bir dil ailesi oluşturmaya yetecek ölçüde bir kaynak dilden miras kalan ortak dil ögesi içermiyordu.

Bugün artık dünya dil bilimi çevrelerinde Türk, Moğol ve Mançu-Tunguz dillerinin oluşturduğu Altay dil ailesi, genel kabul görmektedir. Bununla birlikte Kore ve Japon dillerinin bu dil ailesinde yer alıp almadığı üzerine tartışmalar sürmektedir. Bu iki dilin Altay dil ailesine ait olmaları durumunda da, Türk dilinin Altay dil ailesinin en çok konuşura sahip kolu olduğu gerçeğini değiştirmez.*(http://www.turkceciler.com/)*

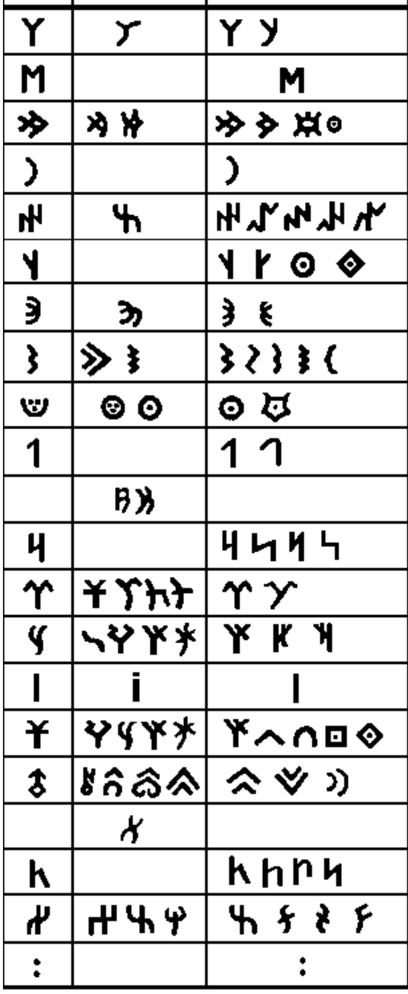
TÜRK MİLLETİ’NİN KULLANDIĞI ALFABELER

Türkler, çeşitli yerlerde ve yerleştikleri sahalarda başka başka alfabeler kullandılar. Sesin ifadesi olan harf denen işaretler itibaridir, iğretidir, takmadır. Aynı ses ayrı alfabelerde, değişik harfler/şekiller ile yazılır.

Göktürk (Orhun) Alfabesi:

ORHON Klasik (Classic) / Başka Şekiller (Other figures) / YENİSEY	Ses değeri (Phonetics value)	
	a , e	a > back vowel e > front vowel
	kapalı e	Mouth is close - é -
	ı , i	ı > back vowel i > front vowel
	o , u	back vowel
	ö , ü	front vowel
	y (kalın ünlülerle)	with back vowel
	y (ince ünlülerle)	with front vowel
	b (kalın ünlülerle)	with back vowel
	b (ince ünlülerle)	with front vowel
	-ç , -c (sözcük sonu)	end of the word
	iç , ic	
	d (kalın ünlülerle)	with back vowel
	d (ince ünlülerle)	with front vowel
	g (kalın ünlülerle)	with back vowel
	g (ince ünlülerle)	with front vowel
	k (e , i ile)	with e,i
	k (ö , ü ile)	with ö,ü
	k (a ile)	with a
	k (ı ile)	with ı
	k (o , u ile)	with o,u
	L (kalın ünlülerle)	with back vowel

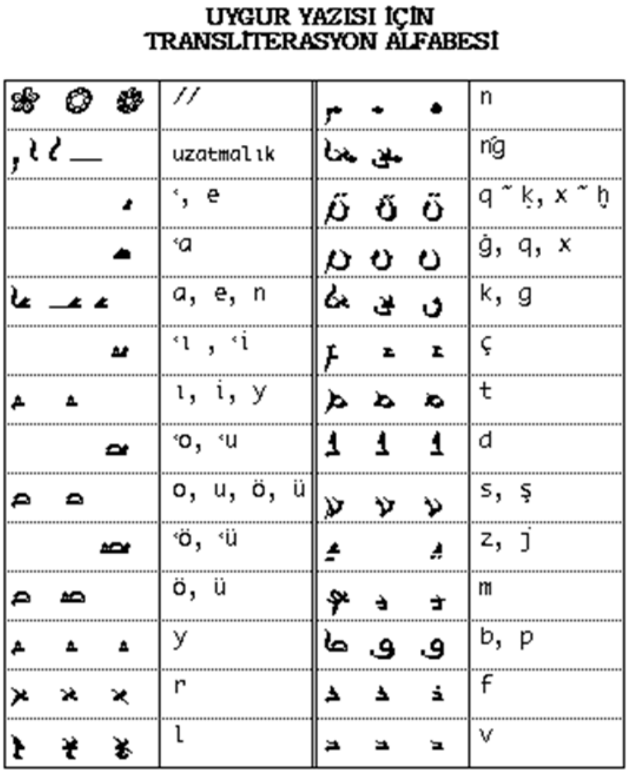

ORHON Klasik (Classic)	ORHON Başka Şekiller (Other figures)	YENİSEY	Ses değeri (Phonetics value)
			L (ince ünlülerle) with front vowel
			-ıt , -id (sözcük sonu) end of the word
			-m (sözcük sonu) end of the word
			n (kalın ünlülerle) with back vowel
			n (ince ünlülerle) with front vowel
			-n (ard damak n si - sözcük sonu) end of the word
			-ny (ön damak n si - sözcük sonu) end of the word
			-nç , -nc (sözcük sonu) end of the word
			-nt , -nd (sözcük sonu) end of the word
			-p (sözcük sonu) end of the word
			op , up
			r (kalın ünlülerle) with back vowel
			r (ince ünlülerle) with front vowel
			s (kalın ünlülerle) with back vowel
			s (ince ünlülerle) with front vowel
			-ş (sözcük sonu) end of the word
			t (kalın ünlülerle) with back vowel
			ot , ut
			t (ince ünlülerle) with front vowel
			-z (sözcük sonu) end of the word
:		:	sözcük ayırma işareti separate two words

Göktürk Alfabesi (Orhun alfabesi)

Metinleri Orta Asya'daki Orhun Nehri kıyısında bulunduğu için Göktürk veya Orhun ismi ile anılır. Orhun'da yerleşen Türkler tarafından kullanıldığı için de Türük, Türk Alfabesi denir. Türklere mahsustur ve Esik Kurgan yazısına benzer. Hunlar, Göktürkler ve sathi olarak da Asya ve Avrupa'ya yayılan Türk kavimleri, kullanmıştır. Bu alfabede resmin göze hitap ettiği ve ses haline geldiği açıkça görülür. Göktürk alfabesi otuz sekiz harften meydana gelir. Dördü sesli olup, sekiz sesi karşılar, gerisi sessizdir. Ayrıca ok, ko, uk, ku, ük, kü, nç, nd, gibi heceler ayrı harflerle gösterilmiştir. Sesli harfleri, sessizler okutur. Sağdan sola doğru yazılır. Tonyukuk, Kültigin ve Bilge Kağan hatırasına yazılıp, dikilen Orhun Abideleri bu alfabenin şaheser numunesidir. Bunlar ayrıca Türkçe'nin bilinen ilk yazılı metinleridir.

Uygur Alfabesi:

Uygur alfabesi (Soğd kaynaklıdır)

Göktürklerden sonra Türkistan’da devlet kuran Uygurlardan adını alır. Uygurlar ve Türkistan’daki Türkler kullandı. On sekiz işaretten meydana gelir. Dördü sesli, gerisi sessizdir. Harfler umumiyetle birbirine bitişiktir, çok defa başta, ortada ve sonda olmak üzere üç şekli vardır. Sağdan, sola doğru yazılır. Sekizinci asırdan, on ikinci asra kadar yaygın, on beşinci asra kadar belirli bölgede görülür. Bu yazının katiplerine, bakşı, bakşıgeri veya serbahşı adları da verilmiştir.

Arap-İslam Alfabesi:

Arapça		Okunuşu	
أ	أَلِف	*a*	*ʾalif*
ب	بَاء	*b*	*bāʾ*
ت	تَاء	*t*	*tāʾ*
ث	ثَاء	*ṯ*	*ṯāʾ*
ج	جِيم	*ǧ*	*ǧīm*
ح	حَاء	*ḥ*	*ḥāʾ*
خ	خَاء	*ḫ*	*ḫāʾ*
د	دَال	*d*	*dāl*
ذ	ذَال	*ḏ*	*ḏāl*
ر	رَاء	*r*	*rāʾ*
ز	زَاي	*z*	*zāī*
س	سِين	*s*	*sīn*
ش	شِين	*š*	*šīn*
ص	صَاد	*ṣ*	*ṣād*
ض	ضَاد	*ḍ*	*ḍād*
ط	طَاء	*ṭ*	*ṭāʾ*
ظ	ظَاء	*ẓ*	*ẓāʾ*
ع	عَين	*ʿ*	*ʿayn*
غ	غَين	*ġ*	*ġayn*
ف	فَاء	*f*	*fāʾ*
ق	قَاف	*q*	*qāf*
ك	كَاف	*k*	*kāf*
ل	لَام	*l*	*lām*
م	مِيم	*m*	*mīm*
ن	نُون	*n*	*nūn*
و	وَاو	*w*	*wāw*
ي	يَاء	*y*	*yāʾ*
ه	هَاء	*h*	*hāʾ*

Arap alfabesi

Türklerin topluca İslamiyet’i kabulünden, yani 10. asırdan sonra geniş bir sahada bütün Türk-İslam devletleri tarafından kullanıldı. Arap Alfabesi yirmi sekiz harf olmasına rağmen Türklerin kullandığı İslam harfleri otuz bir ile otuz altı harften meydana gelir. Sağdan sola doğru yazılan bu alfabe, bütün Türklüğü kucaklamış ve Türkçe’nin çeşitli lehçelerinde, pekçok kitap, kitabe yazılmıştır. Muazzam ve kesintisiz abidevi eserler bu alfabe ile verildi. Türkiye, İslam alemi ve dünyanın her yerindeki kütüphane ve kitapseverlerin kitaplıklarında İslam harfleriyle yazılmış milyonlarca Türkçe eser mevcuttur. Dünyanın en büyük ve muazzam arşivi, Türk – İslam alfabesiyle yazılan Türkçe evraklarla doludur.

Kiril Alfabesi:

KİRİL HARFLERİ İÇİN
TRANSLİTERASYON ALFABESİ

Kir.	Lat.	kir.	lat.	Kir.	Lat.	kir.	lat.
Ь	ʿ	ь	ʿ	Қ	Q	қ	q
А	A	а	a	Г	Ġ	г	ġ
Ә	E	ә	e	Ғ	Ğ	ғ	ğ
э	E	Э	è	К	K	к	k
Е	É	е	é	Ҝ	G	ҝ	g
И	Ì	и	i	J	Ğ	j	ğ
Ы	I	ы	ı	Ч	Ç	ч	ç
О	O	о	o	Ҹ	C	ҹ	c
У	U	у	u	Т	T	т	t
Ө	Ö	ө	ö	Д	D	д	d
Ү	Ü	ү	ü	Ц	T͡s	ц	t͡s
Й	Y	й	y	С	S	с	s
J	Y	j	y	Ш	Ş	ш	ş
Я	Ya	я	ya	Ж	J	ж	j
Ё	Yo	ё	yo	З	Z	з	z
Ю	Yu	ю	yu	М	M	м	m
Р	R	р	r	Б	B	б	b
Л	L	л	l	П	P	п	p
Н	N	н	n	Ф	F	ф	f
Ң	Ñ	ң	ñ	В	V	в	v
Һ	H	һ	h	Щ	Ş͡ç	щ	ş͡ç
Х	X	х	x	Ъ	ʾ	ъ	ʾ

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği hudutları içinde yaşayan Türkler tarafından kullanılmaktadır. Kiril Alfabesi, ihtiyari olmayıp, Rus ve komünist emperyalizmin zoraki tatbikidir. Komünist idare, Türklere tek bir alfabe kullandırmayıp, milli birliği bozmak için on sekiz Türk boyuna değişik işaretli alfabe kullandırmıştır. Sunî bir Slav alfabesidir. Otuz sekiz harftir. On biri sesli, gerisi sessizdir. Soldan sağa doğru yazılır. Kullanma alanı, Rusya'daki Türkler içindir.

Türk Alfabesi:

Bu alfabe, 1925 yılında ilk defa Azeri Türklüğü tarafından kullanılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra; 1 Kasım 1928'den itibaren Türkiye'de kullanılmaya başlandı. Günümüzde, Türkiye ve Avrupa Türkleri kullanır. Yirmi dokuz harften meydana gelir. Sekizi sesli, gerisi sessizdir. Türk alfabesi; Orta Asya Türklüğünün kullandığı 'Runik' yazıdan türemiştir. Bundan dolayı bu alfabeye "Türk Abece"si de denilmektedir.

TÜRK ABECESİ

TÜRK ABECESİ

Harf Devrimi 1 Kasım 1928 gün ve 1353 Sayılı Yasayla yaşama geçmiştir; bu yasayla saptanan yeni Türk abecesinde 29 harf vardır; yasada 29 harfin nasıl okunacağı da belirlenmiştir.

Bu devrim yasası Anayasanın güvencesi altındadır. Bu nedenle başka dillere özenerek "**ce**"yi "si", "**fe**"yi "ef", "**he**"yi "eyc, aş", "**ke**"yi "ka", "**le**"yi "el", "**me**"yi "em", "**ne**"yi "en", "**se**"yi "es", "**re**"yi "ar", "**te**"yi "ti", "**ve**"yi "vi" biçiminde okumak yanlıştır, Türkçeye ve abece yasasına saygısızlıktır.

Türk abecesindeki harflerin adı, sırası, kitap ve el yazısındaki büyük küçük biçimleri şöyledir:

Harfin Sırası	Harfin ADI	Kitap Yazısı		El Yazısı	
		Büyük	Küçük	Büyük	Küçük
1	a	A	a	A	a
2	be	B	b	B	b
3	ce	C	c	C	c
4	çe	Ç	ç	Ç	ç
5	de	D	d	D	d
6	e	E	e	E	e
7	fe	F	f	F	f
8	ge	G	g	G	g
9	yumuşak ge	Ğ	ğ	Ğ	ğ
10	he	H	h	H	h
11[3]	i	İ	i	İ	i

[3] Yasada sıralama, önce "i" sonra "ı" biçimindedir; ancak yaygın ve yerleşmiş olan sıraya göre önce "ı" sonra "i" gelmektedir.

Harfin Sırası	Harfin ADI	Kitap Yazısı		El Yazısı	
		Büyük	Küçük	Büyük	Küçük
12	ı	I	ı	I	ı
13	je	J	j	J	j
14	ke	K	k	K	k
15	le	L	l	L	l
16	me	M	m	M	m
17	ne	N	n	N	n
18	o	O	o	O	o
19	ö	Ö	ö	Ö	ö
20	pe	P	p	P	p
21	re	R	r	R	r
22	se	S	s	S	s
23	şe	Ş	ş	Ş	ş
24	te	T	t	T	t
25	u	U	u	U	u
26	ü	Ü	ü	Ü	ü
27	ve	V	v	V	v
28	ye	Y	y	Y	y
29	ze	Z	z	Z	z

Alfabede 29 harf bulunur. Ancak 1990'lı yıllarda toplanan bir uluslararası Türkçe kurultayında Türkiye alfabesine ñ (gırtlak n'si), é (ince e), q, w, x 'in de katılması ile oluşacak ortak alfabeden diğer Türk devletlerinin kendi alfabelerini seçmesi karara bağlanmıştır. Bunun ardından Azerbaycan kendi alfabesini 34 harflik bu alfabeden seçip kullanmaya başlamıştır.

Ayrıca sesli a, u, ı harflerinin üzerinde yabancı kökenli sözlerde inceltme imi (^) kullanılmaktadır.

A B C Ç D E F G Ğ H İ I J K L M N O Ö P R S Ş T U Ü V Y Z - (Â Î Û)
a b c ç d e f g ğ h i ı j k l m n o ö p r s ş t u ü v y z - (â î û)

GÜNEŞ DİL TEORİSİ NEDİR?

Atatürk'e ait olan bu teori; dillerin nasıl doğduğu üzerindeki felsefi görüşlerden biridir. Türk Tarih Tezine göre, Türklerin temasta bulundukları ulusların uygarlığı üzerine etki yapan çok eski bir tarihi ve uygarlığı vardır. O halde gelişmiş bir dilleri de olacaktı. Çok eski zamanlarda Orta Asya'dan dünyanın türlü yönlerine göç eden ve birçok ulusları egemenlikleri altına almış bulunan Türkler, bu ulusların dillerine birçok dil varlıkları katmış olmalı idiler. Şimdi birçok dillerde etimolojisi yapılamayan ve kaynağı bilinmiyor diye gösterilen birtakım dil öğeleri belki de Türk asıllı idi. Öyle ise Türk dilinin geçmişini, kökünü aramak gerekti.

İşte Güneş-Dil Teorisi bu yöndeki çalışmalardan doğmuştur.

TEORİ: İnsanlar düşünce bakımından gelişme çağına erince çevrelerinde en önemli varlık olarak güneşi gördüler. O her şeyin kaynağı idi. Isıtıyor, aydınlatıyor, türlü kuvvetlere ve kavramlara kaynak oluyordu. Zaman, uzaklık yükseklik, büyüklük, renk… ondan geliyordu. Bu kavramları anlatmak için güneşi anlatmak yetecekti. Acaba güneşi hangi sesle anlattılar? İnsanın en kolay çıkardığı, -dile, dişlere, dudaklara ve ağza hiçbir özel biçim vermeyi gerektirmeyen (A) sesidir.

Bu ses, uzunca söylenirse "ağ" olur. Bundan ilk ünsüzün de "ğ" olduğu anlaşılır. Demek ki ilk sözcük "ağ" dır.

"a" sesi zamanla "e,ı,i,o,ö,u,ü" de olmuştur. Bu da güneşin adıdır ve güneş kavramı içinde bulunan "Tanrı, büyüklük, yükseklik, kuvvet, çokluk, aydınlık, parlaklık, sıcaklık, ateş,

hareket, uzunluk, zaman, yer, büyüme, canlılık, ruh, renk, su…” anlamlarına gelir.

Bugün kullandığımız sözcükler ana kök olan “ağ” ile buna eklenmiş parçalardan meydana gelmiştir. Bu eklerde her ses, köke ayrı bir anlam katar. Örneğin :

M : Mülkiyeti, en yakın alanı

N : M’ye bitişik olan çevreyi

C, Ç, J, S, Ş, Z : Uzak alanı

L : Bilinmezliğe kadar yayılan bir genişliği

D,T : Yapıcılığı ve yapılmış olmayı

R : Gerçekleşmeyi, hareketin sınırlı bir alanda kalışını

K : Anlamın tamamlandığını, adlandırıldığını belirtir.

Bu temel bilgilere göre “durmak” sözcüğü şu şekilde öğelerine ayrılarak anlam alır :

Uğ + ud + ur + um + ak

İlk parça ana köktür. Bu kökte temel kavram “hareket” tir. Ekler, köke ulandıkça temel kavram birtakım anlamlarla tamamlanır :

Uğud : Hareketin yapılmasıdır.

Uğudur : yapılan hareketin sınırlı bir alanda kalmasıdır.

Uğudurum : sınırlı alanda kalan hareketin temel kavrama mal olmasıdır.

Uğudurumak = durmak : temel kavramın malı olan hareketsizliğin adıdır.

Bu teori, Viyanalı dilci Dr. Kıvergeç’in bir araştırması geliştirilmek yoluyla meydana getirilmiştir.

Atatürk Teorisine çok önem veriyordu. 24 Ağustos 1936 da toplanan üçüncü Dil Kurultayı’nın başlıca konusu Güneş-Dil Teorisi idi. Kurultay’da alınan kararlar bir rapor halinde arz edilmiştir.

TÜRKÇE'NİN GÜZELLİĞİNE VE ZENGİNLİĞİNE BİR ÖRNEK

Türkçe kökdildir. Dilimizin en eski yapı taşları tek heceli seslerden oluşur. Bu tek heceli sesler anlamlıdır. Anlamsız olan tek heceli sesler Türkçe değildir.

Örnek olarak: koş, gel, bak, ver, al, vur, o, ad, od, at, tut, ses, su, uç, ay, kaç, çok, bir, on, yüz, bin, aç, ye gibi…

Dilimizdeki sözcükler kök seslerin ek almasıyla türer.

Dilimizin bu özelliği, doğallığı ve insanlığın varoluşu ile ilgilidir. Atatürk de bu konu üzerinde araştırmalar yapılmasını istemiş ve bilimsel çalışmalar yapılması için, Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu'nu kurdurmuştur…

Konuşma dilimize tarihi ve kültürel ilişkilerden dolayı birçok yabancı sözcük girmiş olabilir. Ancak bu sözcükler, Türkçe'nin yapısını bozamamıştır. Çünkü dilimiz kendini koruma ve geliştirme özelliğine sahiptir. İhtiyaç duyulan sözcükler kök seslerden türeyerek boşluğu doldurmaktadır. Ben bu özelliğe; "Anaç Dil" diyorum.

Türkçe için en büyük tehlike; konuşma ve yazı dilimizde Türkçe'nin yerine yabancı dil hayranlığının mankurtluğudur…

Türkçe'nin, diğer dillerden farklılığını, güzelliğini ve zenginliğini "**bir**" örnek sözcükle gösterelim:

Biraz, **Bir**azcık, **Bir**çok, **Bir**den, **Bir**denbire, **Bir**dirbir, **Bir**ebir, **Bir**er, **Bir**ey, **Bir**eysel, **Bir**i, **Bir**isi, **Bir**icik, **Bir**ikim, **Bir**ikinti, **Bir**ikme, **Bir**ikmek, **Bir**iktirmek, **Bir**im, **Bir**inci,

Birincil, **Bir**incilik, **Bir**kaç, **Bir**leşen, **Bir**leşik, **Bir**leşim, **Bir**leş mek, **Bir**leştirici,

Birleştirmek, **Bir**lik, **Bir**likte, **Bir**takım, **Bir**biri…

ADLAR:

Birant, **Bir**can, **Bir**kan, **Bir**gül, **Bir**ol, **Bir**sen, **Bir**ten, **Bir**han, **Bir**ay, **Bir**su, **Bir**dal,

Birgi, **Bir**git, **Bir**ce, **Bir**sev, **Bir**men…

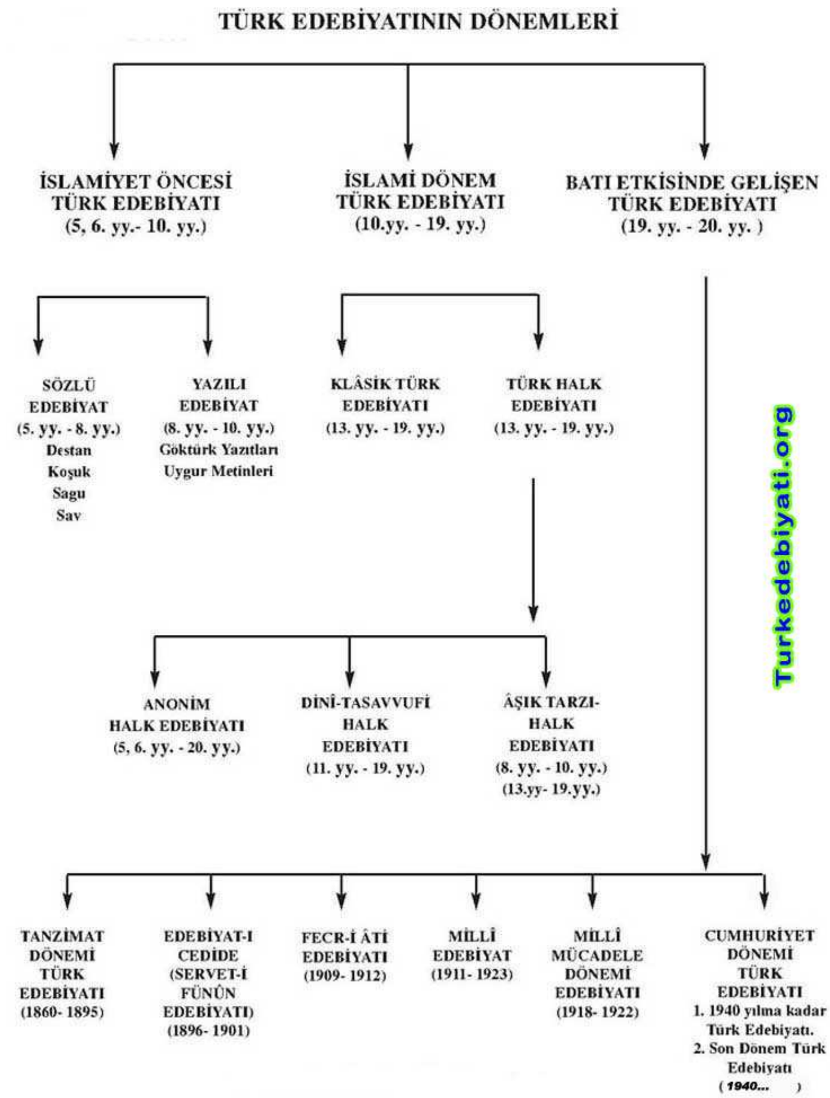
Bu örnekler, çoğaltılabilir.

İşte bu özellik, özü koruyarak doğurganlığı gösterir.

Dilimizin güzelliğini ve zenginliğini yaşatmak bizim birincil görevimizdir. Dilimizi unutursak, kimliğimizi kaybederiz. Milli kimliği kaybetmek ise, yok olmak demektir!

Türkçe düşünenlere ve konuşanlara selam olsun.
(www.yenidenergenekon.com)

TÜRK EDEBİYATI

İSLAMİYET ÖNCESİ SÖZLÜ TÜRK EDEBİYATI

İslamiyet öncesi Türk edebiyatı, M.Ö. 4000'li 3000'li yıllardan başlayarak Türklerin İslamiyeti kabul ettiği XI. yüzyıl ortalarına kadar sürer. Bu uzun dönemin Köktürkler'e ait yazılı anıtların ortaya konduğu M.S. VI. yüzyıla kadar olan bölümü sözlü edebiyat dönemi olarak adlandırılır.

Bilindiği gibi söz yazıdan öncedir. Böyle olunca da yazılı edebiyat ürünlerinden önce, sözlü edebiyat ürünlerinin oluştuğu ortadadır. Bütün ulusların edebiyatında olduğu gibi Türklerin edebiyatında da sözlü edebiyatın doğuşu dinsel temellere dayanır. Sözlü edebiyat ürünleri, daha yazının bulunmadığı dönemlerde, dinsel törenlerde üretilmeye başlanmış, kuşaktan kuşağa aktarılarak yaşatılmıştır.

Edebiyat türleri içinde ilk doğan tür olan şiir, sözlü edebiyatın anlatımında önemli bir rol oynar. İslamiyet öncesi Türk edebiyatında da şiirin önemli bir yeri vardır.

İslâmiyet öncesindeki şiir, türüne göre; koşug, kojan, koşma, takşut, takmak, küg, şlok, padak, kavi, baş, başik, sagu adlarını alır.

Sözlü Dönemin Özellikleri

1. Şiirler, "Kopuz" adı verilen sazla dile getirilmiştir.
2. Ölçü olarak ulusal ölçümüz olan "hece ölçüsü" kullanılmıştır.
3. Nazım birimi "dörtlük"tür.
4. Dönemine göre arı bir dili vardır.
5. Dizelere genel olarak yarım uyak hakimdir.
6. Daha çok doğa,aşk ve ölüm konuları işlenmiştir.
7. Bu döneme yönelik elimizdeki en eski kaynak Kaşgarlı Mahmut'un "Divan-ı Lügati’t Türk" adlı eseridir.

Sözlü Dönemin Ürünleri

1. Koşuk: Sığır denilen sürek avlarında söylenen şirlerdir.Konusu daha çok doğa, aşk, şavaş ve yiğitliktir. Bu tür daha sonra halk edebiyatında koşma adıyla anılmıştır.

2. Sav: Dönemin özlü sözleridir.Bugünkü atasözlerinin ilk biçimi niteliğindedir.
3. Sagu: "Yuğ" adı verilen ölüm törenlerinde ölen kişinin erdemlerini ve onun ölümünden duyulan hüznü dile getiren şiirlerdir.
4. Destan: Toplumu derinden etkileyen olaylar sonucunda halk arasında kendiliğinden oluşan uzun nazım türüdür.

Eski Türk Şiiri

İslamiyet öncesi Türk şiiri hece ölçüsüyle yazılmıştır. Yedili, sekizli, onikili ölçülere çok rastlanır. Kafiye önemlidir, dize başlarında da kafiye yapılır. Nazım birimi dörtlüktür. İslamiyet öncesi Türk şiirinin dili Öz Türkçedir. Şiirler, Türklerin o çağdaki dünya görüşlerini, yaşantılarını, duygularını, düşüncelerini doğal bir dille anlatırlar. Şiirlerde doğa, aşk, kahramanlık, cesaret, binicilik, at sevgisi, askerlik, ölüm en çok işlenen konulardır.

Çin kaynaklarında M.Ö. II. yüzyıla ait eski Türk şiir çevirilerine rastlanmaktadır.

İlk Türk Şairleri

İslamiyet öncesindeki Türklerde şairlere baksı, kam, ozan gibi adlar verilirdi. Kaşgarlı Mahmud'un Divânü Lûgati't Türk adlı eserinde ve Turfan kazılarında ele geçirilen metinlerde adlarına ve şiirlerine rastlanan ilk Türk şairleri Aprın Çor Tigin, Çuçu, Ki-ki, Kül Tarkan, Asıg Tutung, Pratyaya Şiri, Kalun Kayşı, Çisuya Tutung'dur.

İlk Türk Şiiri

İslamiyet öncesi Türk şiirinin, şairi bilinen ilk örneklerini Uygurlar'da bulmaktayız. Aprın Çor Tigin'in yazdığı "Bir Aşk Şiiri" adlı ilk Türk şiirinin son parçasının aslı ve çevirisi şöyledir:

Eski Türkçe İle

Yaruk tengriler yarlıkazun
Yavaşım birle
Yakışıpan adrılmalım
Küçlüg birriştiler küç birzün
Közi karam birle
Külüşügin oluralım.

Türkiye Türkçesi İle

Nurlu tanrılar buyursun
Yumuşak huylum ile
Birleşip bir daha ayrılmayalım
Güçlü peygamberler güç versin
Kara gözlüm ile
Gülüşerek yaşayalım.

İSLAMİYET ÖNCESİ YAZILI TÜRK EDEBİYATI

İslamiyet'in Kabulünden Önceki Yazılı Türk edebiyatı 8. yüzyılda başlar, 10. yüzyıla kadar sürer.

Türklerin en eski yazılı eserleri 6. yüzyıldaki Yenisey yazıtlarıdır; ancak bunlar okunamadığı için belge niteliği taşımazlar. Bu bakımdan Türk tarihinin ve edebiyatının ilk yazılı ürünleri Göktürk yazısıyla ortaya konulan Orhun yazıtlarıdır. Göktürk yazısı 4'ü sesli 38 harften meydana gelmiştir. Harflerin birleşmediği ve sözcüklerin üst üste iki nokta ile ayrıldığı bu yazı sağdan sola doğru yazılmaktadır.

Orhun yazıtlarındaki dilin işlenmişliğine bakılırsa, Göktürkçenin eski çağlarda da kullanılmış olabileceği söylenebilir. Nitekim Yenisey yazıtlarının da aynı alfabe ile yazıldığı bilinmektedir.

Yazılı Türk Edebiyatının Özellikleri:

Dönem ürünleri Göktürkçe ve Uygurca ile verilmiştir.

Hem halk diline dayalı bir anlatım (Tonyukuk anıtı), hem de sanatlı bir söylev diliyle yapılan anlatım (Kültiğin ve Bilge Kağan anıtları) kullanılmıştır.

Hem dini hem de din dışı ürünler verilmiştir.

Bazı atasözleri (savlar) ve destanlarımız bu dönemde yazıya geçirilmiştir. (Elimizde Uygurca yazılmış savlar ile Oğuz Kağan destanının metni vardır.)

Şiirlerde nazım birimi dörtlük; ölçü, ulusal ölçümüz olan hecedir.

Göktürkçe ile ortaya konulan ürünlerde dil, yabancı etkilerden uzaktır. Uygurca eserlerde ise yabancı etkiler görülür.

Orhun (Göktürk) Yazıtlarının Özellikleri:

Milattan sonra 8. yüzyılda ortaya konulan bu yazıtlar, Türk edebiyatının ilk yazılı örnekleridir. Yazıtlarda dağılan Göktürklerin, Bilge Kağan ve kardeşi Kültiğin tarafından bir araya getirilişi ve Göktürk devletinin yeniden kuruluşu anlatılmaktadır.

a) Vezir Tonyukuk Yazıtı (720): Vezir Tonyukuk, Çinlilerle yapılan savaşları anı şeklinde yazdırmıştır.

b) Kültiğin Yazıtı (732): Bu anıtı Bilge Kağan, savaşta ölen kardeşi Kültiğin adına diktirmiştir.

c) Bilge Kağan Yazıtı (735): Bu anıt, Bilge Kağan'ın ölümünden sonra oğlu tarafından diktirilmiştir.

Orhun anıtlarının yazarı, Yoluğ Tiğin'dir.

Dil, yabancı etkilerden uzak ve yalın bir Türkçedir. Yazıtlarda yer yer gerçekçi bir tarih dili, yer yer eleştiri cümleleri, yer yer de güçlü bir söylev dili kullanılmıştır.

Yazıtlarda aliterasyonlu (ses tekrarına dayalı) bir söyleyiş vardır.

Orhun yazıtlarında Türk ulusunun benliğini unutmaması ve birlik olması gerektiği, düşmanların tatlı sözlerine, güzel hediyelerine aldanmayıp uyanık olması gerektiği vurgulanmıştır.

Orhun yazıtlarının varlığından ilk kez, 13. yüzyılda, İlhanlılar dönemi tarihçisi Cüveyni "Tarih-i Cihan-Kûşâ" adlı eserinde söz etmişse de, yazıtlar pek ilgi görmemiştir.

Orhun yazıtlarını bilim dünyasına, ilk kez, İsveçli bir subay olan Strahlenberg tanıtmıştır. Anıtlar üzerindeki yazıları ise ilk kez Danimarkalı bilgin Thomsen 1893'te okumuştur. Yazıtların tamamının okunması 1922'de tamamlanabilmiştir.

Uygur Yazısıyla Ortaya Konulan Ürünler:

Türklerin İslamiyet'in kabulünden önce kullandıkları bir diğer alfabe de Uygur alfabesidir. Uygur alfabesi, Uygurların bulduğu bir alfabe olmayıp Mani dinine mensup Soğdaklıların yazısıdır. Şamanizmi bırakıp Mani dinini benimseyen Uygurlar, Mani dinine mensup olanların yazısını kullanmışlardır. Uygur yazısı 14-18 harfli, harfleri birbirine bitiştirilerek ve sağdan sola doğru yazılan bir yazıdır. Harf sayısının azlığı, bu yazının yetersiz kalmasına yol açmıştır.

Uygur alfabesiyle yazılan önemli iki eser Altun Yaruk (Işık) ve Sekiz Yükmek (Yığın)'tir. Bu eserlerde Budist-Maniheist hikâyelere yer verilmiştir.

Altun Yaruk'taki hikâyelere şu örnekler verilebilir:
a) Çaştani Bey Hikâyesi
b) Kalyanamkara-Papamkara . (İyi prens - kötü prens) Hikâyesi
c) Aç Pars Hikâyesi

Uygurlar Döneminde varlığı belirlenen önemli eserlerden biri de Irk Bitig'dir. 10. yüzyıldan kalma olduğu sanılan ve Göktürk alfabesiyle yazılmış bu eser bir fal kitabıdır. Irk Bitig, Uygurların egemen olduğu bir coğrafyada yazılmıştır. Türkistan'da Bin Buda mağaralarında bulunan bu eser, bugün Londra'daki bir müzede saklanmaktadır.

Uygurlar Döneminde birçok Türk şairin şiirler yazdığını biliyoruz.

Şiirleri ele geçen ilk Türk şairi Aprınçur Tigin Uygurların ilk döneminde ve Maniheizm'in etkili olduğu çevrelerde yetişmiştir. Bu şairin lirik bir aşk şiiri ile bir dinî şiiri ele geçmiştir.

(KAYNAK: https://www.turkedebiyati.org/)

TÜRK ASTROLOJİSİ

İlkel insanın yakın çevresindeki tabiat güçlerini algılaması ve dünyayı öğrenme yolunda çevresi ile kurmuş olduğu iletişimler, doğada güneş ve ayın geçirmiş olduğu tabii süreçler pek çok toplumu yoğun bir şekilde etkilediği gibi biz Türk toplumunu da önemli noktalarla etkilemiştir. Hala batılı yazarlar, Türk tarihinin kökenleri ile ilgili binlerce fikre sahip olsalar da, biz ulusumuzun kökten gelen destanları ile birlikte ve dikkatli incelendiğinde Çin ve bölgedeki Uygur Türkleri gibi yerleşik düzene geçmiş Türk kavimlerinin kaynaklarında çok ama çok önemli bilgiler olduğunu görürüz.

Şu an için kadim Çin kültürüne, bazı Moğol kavimlerine, Hintlilere mal edilen pek çok düşüncenin ilk çıktığı yer Orta Asya'daki eski Türk kavimleridir. Destanlarımız astronomik ve astrolojik gözlemlerle doludur. Avrupa'da kavimler neredeyse yontma taş çağında iken ve Yunan düşünürleri daha yaşamamış iken eski Türklerin yıldız-biliciliği, gökyüzü takvimleri ve gökyüzü gözlemleri vardı. Tıpkı mayalar gibi. Bu bilgiler de kültürel emperyalizm sebebi ile çeşitli kültürlerin bulduğu ve bizlerin yeniden onlardan çok büyük emek ve güç ile geri aldığımız bilgiler oldu. Eski Türk kavimlerinde astroloji veya yıldız bilimi evrenin en önemli algılayış biçimlerinden biri idi. Bunu Yaradılış, Türeyiş ve Ergenekon destanlarında da görürüz.

Bu destanlar çeşitli mitolojik hikâyeler gibi görünse de her mitolojik hikâyenin altında yatan bir gerçeklik de

bulunmaktadır. Bazı hikayeler zamanla değişime uğramak ile birlikte, masalsı bir anlayış ile, hayatı görebilmek ve kuşaktan kuşağa gelen gelenek ile bu bilgiyi aktarmak, zaten mitolojinin dili değil midir? Yaratılış Destanı Alp Er Tunga Destanı, Göktürk Destanı, ve Türeyiş Destanı gibi pek çok destandaki mitolojik hikayelerde zaten astronomik ve gökyüzü hareketleri ile ilgili pek çok bilgi de saklıdır. İslamiyet öncesi tarihimizde gökyüzü gözlemlerini fazlası ile kullanan bizleriz, fakat bunlar unutturuldu. Eski Türk destanlarında hükümdarların doğuşu çeşitli mitolojik hikâyeler ve efsaneler ile süslenmiştir. Türk halklarının eski ortak inancı Tengricilik'ten gelen bilgiler enteresandır.

Türk mitolojisinde var olan belli karakterlerin, gökyüzündeki semboller ile bağlantıları çok ilginçtir. Mesela Ülgen ülkesi, İslami ismi ile Ülker, Japonca ismi ile Subaru bir diğer ismi ile Süreyya Takımyıldızı, yedi kız kardeş olarak da bilinen Boğa takımyıldızındaki Pleides yıldız grubunu temsil eder. Ve bu 7 yıldız eski Türkler için en kutsal yıldız grubudur. Aynı şekilde Kurt Asena ile gökyüzünün en parlak yıldızı avcının köpeği diye nitelendirilen Canis Major'ün en parlak yıldızı Sirius arasında anlamlı bağlantılar bulunmaktadır. Sirius yıldızı – Güneş hariç- dünyadan görünen en parlak yıldızdır. Eski Mısır mitolojisinde İsis diye nitelendirilen bu yıldızın enteresandır ki, sembollerinden biri de köpek başlı heykellerdir.

Bunun haricinde gökyüzü hareketleri ve o dönemde gökyüzünde oluşan görüntüler Türk mitolojisindeki hikâyelerde çeşitli şekillerde kaydedilmiştir. Türklerin eski inançlarında kurt kutsal sayılır. Ortak türeyiş efsanelerinde dişi kurt sembolizmi bulunmaktadır. Bozkurt, Canis Major önemli bir semboldür. Bu sembol dünyanın sembol havuzunda önemli bir yere sahiptir. Gökyüzü tarafından gönderilen Asena adındaki bir dişi kurtun efsanesi günümüze kadar gelmiştir. Kurt resimleri pek çok Türk kavminin bayraklarında yer almış, ordunun başındaki kişilere ise Kök-Böri denmiştir. Kök eski Türkçede Gök demektir. Böri ise Kurt demektir. Bunun yanında bu konuya ait yazılı bilgileri pek çok mitolojik hikayenin haricinde de, M.S 6. yy' dan kalan Bugut dikilitaşına kazınmış kurt kabartmalarından da görürüz.

Türk destanlarındaki Ülgen – Ülker veya Pleides takımyıldızı-tanrısal bir gücü temsil ederken, gök tanrının yaşadığı yer ve bir mekan olarak da nitelendirilmektedir.

Orta Asya astrolojisi'nin milattan önceki dönemlerde kullanıldığı bilinmektedir. Büyük Hun imparatorluğunun astroloji sistemi var olmuş olmasına rağmen, Türk boylarının hepsinin yaşamış olduğu fırtınalı ve zor dönemler sebebi ile bu sistemin kültürel varlığının tüm dünyaya tanıtılması pek de mümkün olmamıştır. Ancak, Orta Asya'da Hun ve Hun sonrası takvimler, ilk takvimler olarak kabul edilebilir. Haldey'ler ise gözlemleyebildikleri gökyüzü cisimlerinin dönüşlerini öğrenerek bugün için bile geçerli olan güneş ve ay takvimleri yapmışlardı. İleriki zamanlarda mevsim döngüleri, zirai uygulamalar ve göç zamanlarının belirlenmesi için de bu takvimler kullanılmıştır.

Eski zamanlarda yaşayan Türk halkları Güneş' e Kün, Ay' a Ay, Merkür' e Cüzen, Mars'a Cetegey, Jüpiter'e Tennir, Satürn' e ise Keram ismini vermişlerdir. Tuhaf olan şudur ki, elimizde az da olsa bulunan kanıtlardan anlaşılır ki, bazı Türk efsanelerinde varlığı geçtiğimiz yüzyıl içinde yeni yeni bulunan pek çok gökcisminden bahsedilmektedir. Batının 1939'da bulmuş olduğu Plüton isimli gökcismi, 1846'da bulunan Neptün, 1781'de bulunan Uranüs, dünyanın ikinci uydusu olup olmadığı konusunda hala pek çok tartışmanın konusu olan Lillith ve şu an için 2003'te bulunmuş olan Sedna gibi.

Eski Türk astrolojisinde dünyadan görünmeyen ama tanrısal bilginin toplumsal sığınağı diye nitelendirilen bazı yörüngelerden bahsedilir. Bunlar; Neptün Tepmez, Plüton Dugun veya Dugan, Sedna veya henüz bilemediğimiz bir yörünge düzlemi Anmat, Karan dünyanın spekülatif ikinci uydusu Lillith ve çok ilginçtir ki, neredeyse sistemi 84 yılda dolaşan zaman zaman görünen Kontuk isimli noktalara aittir. Elimizdeki bilgiler bu yörünge düzlemlerinin eski Türklerde nasıl bilindiğini açıklayamamaktadır. İlginçtir ki, Nart Hunlarının, Karaçay astrolojisinde Karan diye nitelenen ve

astrolojik anlamda soy lekesini gösteren karanlık bir tanrıçayı temsil eden ayın yörüngesi ile kesişen bir nokta vardır. Bu nokta hakkında 1900'lerin başında batı dünyası farklı çalışmalar yapmıştır. Elimizde ne yazık ki, Karaçay Hunlarının 12 gezegen, 36 yıldız grubu ve 12 burçlu sistemi haricinde çok da fazla yazılı kaynak bulunmamaktadır. Hunların bir kolu olan Nart'lar 12 yıllık Çin astrolojisinin hayvan takvimi ile benzerlikleri olan bir sistem kullanmışlardır. Eski Türklerde 36 ara burç, 12 ana burç mevcuttur. Her bir burç 10' ar derecelik yani 10 günlük birer dekanata ayrılmış, şu an modern batı astrolojisinde kullanılan derin araştırmalarda kullandığımız dekanat ve deka sistemi de ilk olarak Türkler tarafından keşfedilmiştir.

Hatta ilginçtir ki, bir burcun batı astrolojisinde kullandığımız öncü, sabit, değişkenleri ile aynı değerde nitelikleri bulunmaktadır. Eski Türkler, yeniçağda ancak keşfedilen sistemi binlerce yıl önce kullanmışlardır. Hun astrolojisi, 36 yıldız grubu, 36 gökyüzü derecesi, güneşin gökyüzünde hareket ettiği 36 dereceden oluşur. Ortalama her burç 10 ile 12 gün kapsar. İlk burç 21 Mart ile baharın başlangıcı olan Toruk'tur.

Hun inanç sisteminde bir başka önemli sayı ise 9 'dur. Kainat'ın 9 kapısından bahsedilmektedir. Bunlardan dünya, Hun dininde güneş ile birlikte 4 sayısını temsil eder. Güneşi de sayarsak Güneş, Merkür, Venüs ve Dünya ile 4 sayısına zaten ulaşırız. İlginç olan şudur ki, modern astronomi 9 Plüton dahil, Kupier kuşağına kadar olan alanda 9 gezegenden oluşan bir astronomik yapıyı kabul eder. Hepimiz ilkokulda öğrenmişizdir ki, güneş sisteminde 9 gezegen vardır ve dünya 3. gezegendir. 4 sayısı aslında Hun Türklerinde "3'ten sonra gelen" olarak kabul edilir. Ve her şey 4 çarpan üzerine çalışır. Bunlar ise ateş, toprak hava ve su 4 kutsal element, ilkbahar, sonbahar, yaz ve kış şeklinde 4 mevsim ile sembolize edilir.

Hun ve Uygur Türklerinde 9 defa 4 güneş yılı yaşayan insan artık yetişkindir. 18 defa 4 güneş yılı yaşayan insan ise, bedeninden artık yaşam enerjisinin çekildiği güçsüz bir bireydir. Bunlarda 9, 4 ve 36 ve onların çarpılmasından oluşan sayılar

çeşitli şekilde mitolojik motiflerde görülür. 36; aslında doğumdan itibaren her yıl bir burcu temsil ederek ulaşılan 36 yaş ile ilgilidir. 36 bunları temsil ederken 9; güneş sistemindeki gezegen sayısını, 4 ise gökyüzünde güneşin kendisini göstermiş olduğu 4 evreyi yani mevsimleri temsil eder. Bunun yanında eski Hun kayıtları 9 ve 4 sayısı ve 36'nın çocuk doğumu ve ay döngüsü ile de alakalı olduğunu gösterir. Bildiğimiz bir şey vardır; insan annesinin karnında 36 hafta yani 4×9 ay kalmaktadır.

Gördüğünüz gibi İslam öncesi Türk kültürü, çok derin anlamları olan arketiplere ve mitolojik değerlere sahiptir. Bazı astronomik gerçeklikler mitolojik bilgilerin ışığı altında gizlenmiş, kulaktan kulağa yayılarak tüm toplumun bilincine kazınmıştır. Kültürümüzün derinliklerini incelediğimizde buna benzeyen pek çok ilginç detay ile karşılaşırız. Önümüzdeki günlerde yaptığım bu araştırmanın devamını sizlerle paylaşacağım. Güneşin hareketlerinin, Venüs'ün 8 yıllık özel döngülerinin, gökyüzündeki Jüpiter ve Satürn kavuşumlarının, önemli sosyal olaylara sebebiyet verdiğine dair ilginç bilgilerin detaylarını dizinin devamında yazacağım. Sıra dışı gelen; kültürümüzün tarihsel motiflerinde var olan mitolojik karakterlerin, astronomik ve astrolojik semboller ile örtüşmesidir.

Bugün hala elimizde yazılı kayıtlar çok kısıtlı olmak ile birlikte, toplumsal hafızalara kazınmış bir şekilde bazı gelenekleri takip eden Yakut Türkleri, geçmişten gelen geleneklerimizi devam ettirmekte. Sibirya ötesi halkları diye nitelendirdiğimiz gizemli ve kadim uygulamalara sahip bu halkın aynı gökyüzü hareketlerini incelemeye devam ettiği, eski Hun sistemi ile aynı kozmolojiyi kullandığı bilinmektedir. Öyle ki, Yakut kam'ları (Şamanları) bizler ile eş zamanlı olarak bazı astrolojik gezegen döngülerini kullanmaktadır. Şimdi soruyorum; atalarımızın binlerce yıl önceki bilgisi ile şu an bilimsel diye nitelendirdiğimiz gözlemler ile bile 2000'li yılların ortalarında ancak bulduğumuz ve Sedna diye nitelendirdiğimiz gök cismini bilmeleri, Uranüs'ün rotasyonları hakkında kayıt tutmaları (ki Uranüs gözle görülememektedir) 1900'lerin başında tüm

dünyayı ayağa kaldıran dünyanın ikinci uydusu ile ilgili bilgileri bilmeleri nasıl mümkündür ?

Hun Türklerinde Güneş döngülerinin yanında Ay döngüleri de çok iyi bilinmektedir. 12 ana burç ve 12 aya karşılık gelmektedir. Ocak'a Başil, Şubat'a Bayrım, Mart'a Ayuznu, Nisan'a Toturnu, Mayıs'a Hıçakay veya Karaçay lisanı ile Hıçauman, Haziran'a Rukkul, Temmuz'a Eliya, Ağustos'a Kırkar, Eylül'e Kırkauz, Ekim'e Etıyık, Kasım'a Abentonkuk veya Karaçayca Abıstol, Aralık'a Endreyük denir

Bunlar 12 burç ve 12 dolunayı temsil eder. Her bir dolunay diğerinden daha farklı sosyal etkilere sahiptir ve her bir dolunayın önemli etkileri vardır. Bunlar Çinlilerdeki 12 yıllık döngüye sahip olan ve Feng Shui'de kullanılan hayvan takvim sistemindeki gibi, ileriye dönük bireyden ziyade sosyal ve coğrafik nitelikleri, doğa olaylarını, doğa ile ilgili konuları temsil ettiği için kullanmışlardır. Cıl veya Çil yıl demektir. Hun dilinde 12 yıllık takvim devirleri Ciçhan, İynek, Kaplan, Koyan, Çabak, Cilan, At, Koy, Maymul, Kuş, İt ve Tonnuz ' olarak nitelendirilmektedirler.

Örnek olarak 14 Şubat 2010'da tüm Çin ve Taoist Asya, Kaplan yılını kutlar iken, Hun takviminde de aynı dönem Kaplan yılına karşılık gelmektedir. Bu yıllar kişilerin doğum karakterini temsil ederken, 36 burçluk, yani 12 burcun her birinin 3 parçaya ayrılmasından ortaya çıkan döngüler de bu dönemdeki etkilerin bireye indirgenmesine imkan verir. Eski Türklerde ve Hun'larda gezegenlerin rotasyonları neredeyse Arap-İslam ve modern astrolojinin atası olan klasik batı astrolojisinden daha da tutarlı idi.

Ayın 27 günlük devirlerini veya Tennir yani Jüpiter'in ortalama 11 yıl 300 günde sistemi dolaştığını bilmekteydiler. Kontuk (Uranüs) denilen, gökyüzündeki zaman zaman görülen gizemli cisim için verdikleri tarih 83 yıl 283 gündür. Bu 1780'li yıllarda William Herschel tarafından bulunan Uranüs'ün zaman zaman gerçekten de gökyüzünde çok silik bir yıldız olarak dünyadan

göründüğü gerçeğini Hun'ların söylemesi ilginçtir. Ayrıca bir başka ilginç durum da, Anmat denilen, yörünge düzlemi 650 sene olan ve çok uzun bir süreci temsil eden bir cisimden bahsetmeleri ve modern astronominin bunu 2000' li yıllarda bularak gerçekten 650 yıllık bir yörünge çapına sahip Plüton ötesi Plüton büyüklüğünde bir gezegen (Sedna) bulmasıdır.

Hun Türkleri ayrıca karanlıkta olan ve ancak Kuzey'den belli dönemlerde görülen ve göründüğü dönemlerde ise, çok büyük felaketlere sebebiyet veren karanlıkta kalan bir gökcisminden bahsetmişler. Bu gök cisminin ayın yaratılışındaki kardeşi olduğunu ve dünyadan çok uzak bir yerlerde dünyanın etrafında da 9 yılda bir dolaştığını anlatmışlardır. Dünyanın ikinci ayı ile ilgili ilk bilgiyi Toulouse Gözlemevinden, Fransız Astronom Frederic Petit 1846 yılında bildirmiştir.

Cruithne ismi ile anılan bir küçük uydunun dünyanın etrafından dönmekte olduğunu 1986 yılında araştırmışlar ve 1997 yılında varlığından emin olmuşlardır. İlginçtir ki, Cruithne, at nalı şeklinde bir orbite sahiptir ve bu turu 770 yılda tamamlamaktadır. Her 385 yılda bir, dünyaya en yakın noktaya gelmektedir. Bir dahaki en yakın ziyareti 2285 yılında olacaktır. At nalının Türk inanışlarında da çok büyük önemi olduğunu hatırlatmakta fayda olduğunu düşünüyorum. Folklorik yapı içine sinmiş Türk değerlerinde, göksel sembolleri görmek mümkün. Türk Mitolojisinin göksel ifadeleri gerçekten bizlere pek çok bilginin kapılarını aralamaktadır.

Nasa, 1980'lerin ortalarında dünya ve ay sistemine bağlı olduğunu düşündüğü, Venüs ile dünya arasında bir küçük asteroidin varlığından bahsetmiştir. Hatta o yıllarda bu asteroidin dünyanın ikinci uydusu olabileceği konusunda önemli tartışmalar çıkmış, fakat bu gökcisminin eldeki teknik imkanlar ile yeterince görünememesi ve birkaç kez tespiti haricinde de istikrarlı bir yapı çizmemesi sebebi ile adlandırılamamıştır. Bulunan bu gökcismi tuhaf bir şekilde güneşi tam anlamı ile yansıtmamakta, bu sebepten dolayı da bizlerin astronomik gözlemlerde çok güçlü teleskoplarda kullandığımız ışık toplayıcı aynalar tarafından da

görülememektedir. Eski Türklerin bu cisme Karan, karanlıkta olan görünemeyen ismini vermesi de ilginçtir. Venüs'e ise Çolpan diyen Hunların, Pleides takımyıldızına Ülgen dediği bilinmektedir.

Astroloji Uzmanı Oğuzhan Ceyhan

ESKİ TÜRK ASTROLOJİSİNE GÖRE 36 BURÇ

Karaçay Türkleri'nden araştırmacı Sofi Tram-Semen, 20 yıllık çalışma sonucunda yüzlerce yıl önce Nart-Karaçaylar'a ait 36 burçluk sistemi belirledi.

"Türk Astrolojisi" adlı kitaba göre bu 36 burç ve bazı genel özellikleri ise şöyle:

*** Toruk (21-31 Mart):** İdare sahibi, gururlu, lider, işini hayatı gibi sever, yönetici.

*** Hımmıy (1-10 Nisan):** İyimser, idealist, romantik, yaratıcı, hayallerinin gerçekleşmesi için ömür boyu çalışır.

*** Huttus (11-20 Nisan):** Hassas, mantıklı, dürüst, şerefli, adaletli, yönetici, kıskanç, önde olmayı seven.

*** Hunta (21-30 Nisan):** İnatçı, duygusal, kırgın, yaratıcı. İyimserlik ve karamsarlık aynı anda gözlenir.

*** Çolpancı (1-10 Mayıs):** Duygu tutsağı, önsezi yeteneği olan, dayanıklı, çocuk ruhlu, sadık, temiz kalpli.

*** Kölköl (11-21 Mayıs):** Enerji dolu, devamlı bilgi isteyen, aşkta şahane, önder, kahraman.

*** Çamay (22-31 Mayıs):** Fantezisi zengin, temiz ahlaklı, idealist, söz, yazı ve fikirde önder, çok taraflı, yetenekli.

*** Küylü (1-10 Haziran):** Düzeni sever, gururlu, kaderci, planlı, ağzı sıkı, yalanı ve ihaneti kabul etmez.

*** Kuşmuş (11-21 Haziran):** mantıklı, parlak, iyimser, gösterişçi, eleştirel, kaderci, mistik konulara meraklı, sanat ve edebiyata ilgi duyar.

*** Sezgek (22-30 Haziran):** Mızmız, tatlı dilli, içine kapanık, inatçı, intikamcı, yetenekli, önsezisi kuvvetli, yaratıcı.

*** Kuşdüger (1-11 Temmuz):** Duygularını mantıktan önde tutan, çocuk ruhlu, dengesiz, tembel, kararsız, karamsar, yetenekli.

*** Gondaray (12-22 Temmuz):** Hayalci, hafızası kuvvetli, geçmişe özlem duyan, his dünyası zengin, dürüst, müziği ve siyaseti seven.

*** Ötgür (23-31 Temmuz):** Gururlu, zeki, maddi problemleri büyüten, çekici.

*** Küsümmü (1-12 Ağustos):** İyi arkadaş, dedikoducu, önder, bir numara olmayı seven, maceracı.

*** Künlü (13-23 Ağustos):** Duygusal, hassas, gururlu, maceracı.

*** Sınçıma (24 Ağustos-1 Eylül):** Ekonomi, sanat ve edebiyata yetenekli, dürüst, insancıl, yaratıcı, otoriter.

*** Atçak (2-13 Eylül):** Fiziği düzgün, iyimser, depresyona yatkın, iradeli, şanslı, gururlu, hassas, gelenekçi.

*** Kıllı (14-23 Eylül):** Otoriter, gururlu, sabit fikirli, sert, zeki, duygusal, aşk hayatında utangaç, çekingen, yazarlığa yatkın.

*** Canakkı (24 Eylül-3 Ekim):** Nazik, hassas, sorumluluk ve vicdan sahibi, dürüst, kompleksli, gösterişçi, hayalci, dekoratörlüğe ve dikişe meraklı.

*** Ban (4-12 Ekim):** Duygusal, düzenli, enerji, kaderci, hümanist.

*** Cemiş (13-23 Ekim):** İyimser, dürüst, ahlaklı, mantıklı, eleştirel, altıncı hissi kuvvetli, şanslı, önder, filozof.

*** Batık (24 Ekim-1 Kasım):** Özgürlüğüne düşkün, diktatör, muammalı ruhlu, iki kutuplu, cesur, gaddar, mükemmel arkadaş, çekici, önder.

*** Hırtlı (2-12 Kasım):** Kararlı, gururlu, savaşçı, spora ve sanata düşkün.

*** Tutamış (13-22 Kasım):** Muhafazakar, fedakar, idealist, çapkın, çift karakterli, pragmatik.

*** Uslu (23 Kasım-2 Aralık):** Objektif, ilime meraklı, dengeli, hoşgörülü.

*** Kutas (3-12 Aralık):** Yetenekli, dengesiz, mistik, düşüncesiz, kararlı, anlaşılmaz, nazik, hassas, gururlu, kıskanç.

*** Tusanak (13-21 Aralık):** Güçlü karakterli, endişeli, şüpheli, şanslı, emir vermeyi seven, hareketli, tutumlu, gaddar.

*** Tutar (22 Aralık-1 Ocak):** İradeli, çalışkan, kahraman. Arkadaşı az olur, zaman zaman yersiz küser, hayatının son kısmında rahat eder.

*** Beçel (2-12 Ocak):** Kırgın, kızgın, ısrarlı, öfkeli, intikamcı, karamsar.

*** Pırsıuay (13-20 Ocak):** Mantıklı, eleştirel, tartışmayı seven, duygusal, sadık, özgür düşünceli, gururlu. Uzun yaşar.

*** Balauz (21 Ocak-1 Şubat):** Gaddar, deha, önder, müzik ve dansa yetenekli.

*** Cantay (2-10 Şubat):** Titiz, realist, estetiğe meraklı, astronomiye ilgili, yenilikleri sever, kimi zaman hareketli, kimi zaman rahatına düşkündür.

*** Ergür (11-18 Şubat):** Duygusal, hayalci, önder, ufku açık, mistik konulara meraklı, karamsar, yaratıcı.

*** Sönegey (18-28 (29) Şubat):** Şair, sanatçı, dengesiz, çekici, kararsız, aşk hayatı hareketli, kurnaz, nazik, duygusal.

*** Cannan (1-9 Mart):** İyi yürekli, baskıcı, tatlı dilli, zarif, idealist, otoriter, hüzünlü, hayalci.

*** Şatık (10-20 Mart):** Huzursuz, gururlu, sanatçı, özgür, depresyona ve sinir hastalıklarına yatkın.

12 HAYVANLI TÜRK TAKVİMİNİN OLUŞUMU

Türk kavimlerinin en eski zamanlardan beri, en çok kullandıkları takvim sistemi, devri on iki hayvanlı takvim sistemidir. İslam-Türk alimleri bu on ikili sisteme "Tarih-i Türki," "Tarih-i Türkistan," demektedirler Bu takvimde 1 yıl 12 aydır. 1 ay 4 hafta ve 30 gündür. Bu on ikili sistemde her hayvan bir yıla ad vermektedir. Devre tamamlandıktan sonra, yeniden on ikili devre başlamaktadır. Yıllara adlarını veren hayvanlar sırasıyla şunlardır:

1) Sıçgan (sıçan),

2) Ud (öküz),

3) Pars (pars),

4) Tavışgan (tavşan),

5) Nek (timsah),

6) Yılan (yılan),

7) Yund (at),

8) Koy (koyun),

9) Biçin (maymun),

10) Tagaku (tavuk),

11) İt (köpek),

12) Tonguz (domuz). Sıralamadan da anlaşılacağı üzere, devrenin ilki Sıçan, sonu ise Domuz yılıdır.

Takvimin kökeni ve yılların sırasının oluşumuyla ilgili olarak da şu bilgiler yer almaktadır: Türk hakanlarından birisi kendisinden birkaç yıl önce geçmiş olan bir savaşı öğrenmek ister, o savaşın yapıldığı yılda yanılırlar, onun üzerine bu iş için Hakan ulusuyla geneş (müşavere) yapar ve kurultayda "Biz bu

tarihte nasıl yanıldıksa bizden sonra gelecek olanlar da yanılacaklardır; öyle ise, biz şimdi göğün on iki burcu ve on iki ay sayısınca her yıla birer ad koyalım; sağışlarımızı bu yılların geçmesiyle anlıyalım; bu aramızda unutulmaz bir andaş olarak kalsın" der. Ulus bu hakanın önergesini onaylar.

Bunun üzerine Hakan ava çıkar; yaban hayvanlarını "Ilısu"ya doğru sürsünler diye emreder. Bu, büyük bir ırmaktır. Halk bu hayvanları sıkıştırarak suya doğru sürer. Bu hayvanlardan avlarlar; bir takım hayvanlar suya atılırlar; on ikisi suyu geçer; her geçen hayvanın adı bir yıla ad olarak takılır. Bu hayvanlardan birincisi "Sıçgan = sıçan" imiş. İlk önce geçen bu hayvan olduğu için ilk yıl bu adla anılmış ve ilk yıla "Sıçgan" yılı denilmiştir. **(*Kaynak: Kaşgarlı Mahmud-Divanü Lügati't Türk*)**

TÜRK YIL HESABI

Türk âlemi güneş yılını kendilerine has bir usulle yürütmüş, her yılı bir hayvan ismi ile adlandırmış, söz konusu hayvanın tabiatı üzerine yorum getirmişlerdir. Yıl Mart Ay'ından başlar

1) Sıcgan Yılı (Sıçan yılı): Bu dönemde karışıklık kaos ve kan dökme çok olur. Hırsızlık ,yol kesmeler çoğalır. Halk böceklerden zarar görür. Bazı yerlerde ise rahatlık ve huzur olur. Yağışlar normal seviyesinde devam eder. Bu yılın ilk doğan çocuğu eziyet verici olur. İkinci üçde birinde doğan çocuk bilgin ve edepli olur. Son üçte birinde doğan ise yalancı ,boşboğaz ve bilgisiz olur. Kış, uzun ve soğuk olur. Sıçanlar hububatı yağmalar.
2) Ud Yılı (Sığır yılı):Sığırların döğüşken olmasından dolayı bu yıl savaş boldur. Dert ve baş ağrıları çoğalır. Kış soğuk geçer. Mevsim kendi özellikleri dışında geçer. Havalar değişkenlik gösterir. Meyveleri don vurur. Etrafta fitne ve karışıklık eksik olmaz. Yöneticilerde keder eksik olmaz. İlk üçte birinde doğan çocuk bilgin, uzağı görür ve anlayışlı olur. İkinci üçte birinde doğan çocuk daima kederli olur. Son üçte birinde doğan çocuk ise başboğaz ve cahil olur.
3) Bars Yılı (Pars yılı): Hükümdarlar açısından şüphe ve makam kaygısı eksik olmaz. Hayvanlar fazla kırılmaz.

Denizciler, gemilerinin batmalarından yakınır. Çekirge istilaları olur. İlk üçte birinde doğan çocuk yiğit erkek ve güzel çehreli olur. İkinci üçte birinde doğan çocuk zengin ve haris olur. Son üçte birinde doğan çocuk ise cahil ve akılsız olur.

4) Tavşan Yılı: Nimet çok olur. Bazı yerlerde hastalık, ölüm bilhassa kadınlar arasında çok olur. Hükümdarlar adeletli ve insaflı olur. Yağmur ve akarsular bol olur. İlk üçte birinde doğan çocuk talihli, yiğit ve çalışkan olur. İkinci üçte birinde doğan çocuk düşünceli, kısa görüşlü, az hmmetli olur. Sonuncu üçte birinde doğan çocuk ise geveze ve hırçın olur.

5) Lu Yılı (Balık yılı): Balığın suda yaşamasından dolayı bu yıl yağmur çok yağar ve bolluk olu. Harp ve fitne çoğalır. Ağaçları don vurur. Arpa ve buğday bolluğu yaşanır. İlk üçte birinde doğan çocuk kötü huylu olur ve halka az karışır. İkinci üçte birinde doğan çocuk temiz ve siyretli olur. Son üçte birinde doğan çocuk ise kötü huylu ve utanmaz olur

6) Yılan Yılı: Bu yıl meyve az olur. Kurak bir yıl ve soğuk kış yaşanır. Böcekler, yılanlar ve sıçanlar çoğalır. Yöneticiler arasında hüsümet ve fitne olur. Halk arasında hile, fesatlık artar. Çeşitli hastalıklar ve veba ortaya çıkar. İlk üçte birinde doğan çocuk sakin, bilgili ve uzun ömürlü olur. İkinci üçte birinde doğan çocuk kötü tavırlı olur. Son üçte birinde doğan çocuk ise sert, kötü huylu , hilekar ve ihmalkar olur.

7) Yurd Yılı (At yılı): Bazı yerlerde meyveleri don vurur. Hububat çok olur. İlk üçte birinde doğan çocuk bilgili, akıllı ve yüksek himmetl olur. İkinci üçte birinde doğan çocuk iyi huylu ve civanmert olur. Son üçte birinde doğan çocuk ise kötü huylu ve kin tutucu olur.

8) Koyun Yılı: Nimetler artar. İnsanlar iyilik ve hayra meyillenir. Yağmur çok yağar. Gemiler denizde helak olur. İlk üçte birinde doğan çocuk güzel sözlü, ruzkı bol ve yüce himmetli olur. İkinci üçte birinde doğan çocuk ise az çocuklu olur. Son üçte birinde doğan çocuk ise kısa ömürlü olur.

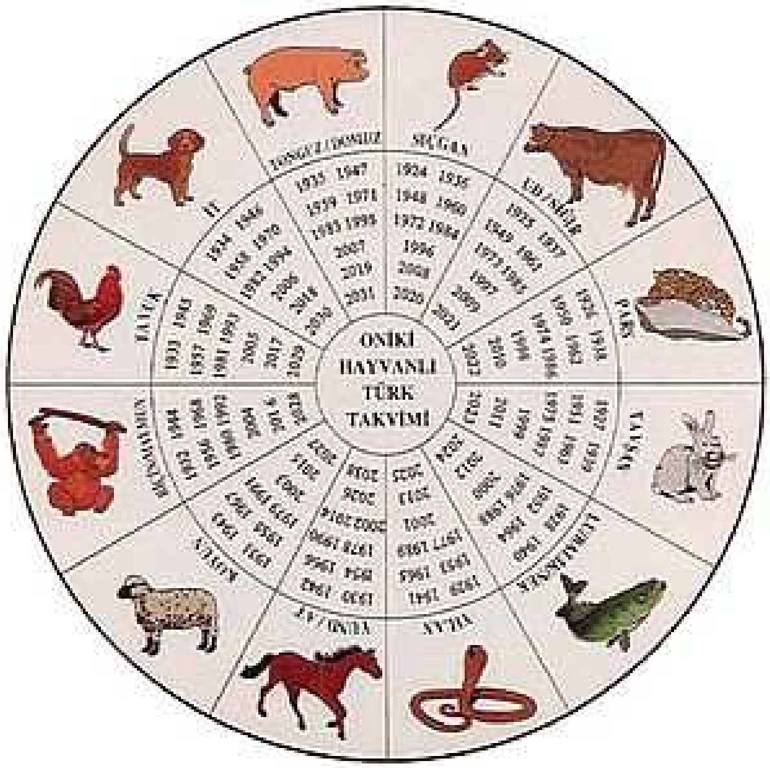
9) Biçin Yılı (Maymun yılı): Savaş ve zulüm çok olur. Hırsız, fitneci çok olup halka zulüm ederler. Meyvelere, özellikle üzümü don vurur. At, deve gibi büyük hayvanlar telef olur. İlk üçte birinde doğan çocuk kötü düşünceli olur. iİkinci üçte birinde doğan çocuk yalancı olur. Son üçte birinde doğan çocuk

ise faydasız ve vefasız olur.
10) Tavuk Yılı: Yiyecek çok olmasına rağmen tavuk yiyeceğini karıştırdıktan dolayı karışıklık çıkar. Hastalık çok olur. Bazı yerler zelzeleden dolayı yıkılır. Alışveriş kesilir. Pahalılık olur. Hububat az olur. Kadın hastalıkları ve çocuk düşürme artar. İlk üçte birinde doğan çocuk iyi suratlı ve akıllı olur. İkinci üçte birinde doğan çocuğun düşmanları çok olur. Son üçte birinde doğan çocuk ise cömert ve misafirperver olur.
11) İt Yılı: Fitne, karışıklık ve kan dökücülük artar. At ve katır ölümleri olur ve hayvanlar pahalılaşır. Hırsızlar ve yol kesiciler artar. Hastalık artar ve veba çıkar. İlk üçte birinde doğan çocuk köpek sıfatlı ve münasebetsiz olur. İkinci üçte birinde doğan çocuk akıllı ve bilgili olmasına rağmen itibarsız olur. Son üçte birinde doğan çocuk ise kahraman, yiğit, kanaatkar ve vefakar olur.

12) Domuz Yılı: Kar, soğuk çok olur. Tehlikeli hastalıklar çoğalır. Hırsız ve yol kesiciler artar. Dört ayaklılarda ölüm artar. İlk üçte birinde doğan çocuk kötü ahlaklı ve cahil olur. İkinci üçte birinde doğan çocuk marifet sahibi olur. Son üçte birinde doğan çocuk ise haramdan sakınıcı olur.

Prof. Dr. OSMAN TURAN,

ONİKİ HAYVANLI TÜRK TAKVİMİ, DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ YAYINLARI, TARİH SERİSİ: NO.3

ONİKİ
HAYVANLI
TÜRK
TAKVİMİ

DESTAN

Toplumu derinden etkileyen savaş, kıtlık, afet vb. olayların olağanüstülüklerle bezendirilerek anlatıldığı manzum (bazen nazım- nesir karışık) uzun hikayelere denir. Destanlar "**Doğal-Yapay**" olmak üzere ikiye ayrılır.

DOĞAL DESTANLAR

Gerçekte var olan herhangi bir olayın milletin dilinde yüzyıllar süren bir anlatımdan sonra bir ozan tarafından kaleme alınması sonucu oluşan destanlara denir.

YAPAY DESTANLAR

Herhangi bir olaydan yola çıkarak bir ozanın destan kurallarına riayet edip oluşturduğu şiirlere denir.

TÜRK DESTANLARININ ÖZELLİKLERİ
— Çoğunlukla manzumdurlar (şiir şeklinde)

— Milli dil kullanılmıştır.

— Anonimdirler. (Türk Halkları tarafından anlatılmıştır.)

— Oluştukları dönemlerin özelliklerini taşımaktadırlar.

— Olağanüstü özellikleri çokça bulunmaktadır.

— Çok sonra yazıya geçirilmişlerdir.

— Türk Töresi ve Türklük Bilincinin yaşatılmasını sağlamıştır.

İslamiyetten Önceki Türk Destanları

1. Yaratılış Destanı

2. Saka Destanları
a. Alp Er Tunga Destanı
b. Şu Destanı

3. Hun-Oğuz Destanları
a. Oğuz Kağan Destanı
b. Atilla Destanı

4. Göktürk Destanları
a. Bozkurt Destanı
b. Ergenekon Destanı

5. Siyempi Destanları

6. Uygur Destanları
a. Türeyiş Destanı
b. Mani Dininin Kabulü Destanı
c. Göç Destanı

7. Saha-Hakas destanları

a. Er-Sogotox destanı

b. Han-Mirgen destanı

c. Maaday-Kara destanı

İslamiyetten Sonraki Türk Destanları

1. Kazak-Kırgız :Manas Destanı

2. Türk-Moğol : Cengiz Han Destanı

3. Tatar-Kırım: Timur ve Edige Destanları

4. Karahanlı Dönemi: Satuk Buğra Han Destanı

5. Selçuklu-Beylikler ve Osmanlı Dönemleri
a. Seyid Battal Gazi Destanı

b. Danişmend Gazi Destanı

c. Köroğlu Destanı

d. Sarı Saltuk Destanı

(www.yenidenergenekon.com)

YARATILIŞ DESTANI

Altaylardan Verbitskiy'in derlediği yaradılış destanı özetle şöyledir:

Yer gök hiç bir şey yokken dünya uçsuz bucaksız sulardan ibaretti. **Tanrı Ülgen** bu uçsuz bucaksız dünyada durmadan uçuyordu. Göklerden gelen bir ses Tanrı Ülgen'e denizden çıkan taşı tutmasını söyledi. Göğün emri ile oturacak yer bulan Tanrı Ülgen artık yaratma zamanı geldi diye düşünerek şöyle dedi :

Bir dünya istiyorum, bir soyla yaratayım
Bu dünya nasıl olsun, ne boyla yaratayım
Bunun çaresi nedir, ne yolla yaratayım

Su içinde yaşayan **Ak Ana**,su yüzünde göründü ve Tanrı Ülgen'e şöyle dedi :
Yaratmak istiyorsan Ülgen, Yaratıcı olarak şu kutsal sözü öğren :
De ki hep," yaptım oldu " başka bir şey söyleme.
Hele yaratır iken,"yaptım olmadı" deme.

Ak Ana bunları söyledi ve kayboldu. Tanrı Ülgen'in kulağından bu buyruk hiç gitmedi . İnsana da bu öğüdü iletmekten bıkmadı :

"**Dinleyin ey insanlar, varı yok demeyin. Varlığa yok deyip de, yok olup da gitmeyiniz." Tanrı Ülgen yere bakarak : "Yaratılsın yer!" Göğe bakarak "Yaratılsın Gök!**"

Bu buyruklar verilince yer ve gök yaratılmış. Tanrı Ülgen çok büyük üç balık yaratmış ve dünya bu balıkların üzerine konmuş. Böylece dünya gezer olmamış bir yerde sabit olmuş.Tanrı Ülgen balıkların kımıldadıklarında dünyaya su kaplamasın diye Mandı şire'ye balıkları denetleme görevi vermiş. Tanrı Ülgen, dünyayı yarattıktan sonra tepesi aya güneşe değen etekleri dünyaya değmeğen büyük Altın Dağın başına geçip oturmuş.Dünya altı günde yaratılmışdı, yedinci günde ise Tanrı Ülgen uyumuş kalmışdı. Uyandığında neler yarattım diye baktı: Ayla güneşden başka fazladan dokuz

dünya birer cehennem ile bir de yer yaratmıştı. Günlerden bir gün Tanrı Ülgen denizde yüzen bir toprak parçacığı üzerinde bir parça kil gördü. "**İnsanoğlu bu olsun, insana olsun baba.**" dedi ve toprak üstündeki kil birden insan oldu. Tanrı Ülgen bu ilk insana "**Erlik**" adını verdi ve onu kardeşi kabul etti.

Ancak Erlik'in yüreği kıskançlık ve hırsla doluydu. Tanrı Ülgen gibi güçlü ve yaratıcı olmadığı için öfkelendi.

Tanrı Ülgen, kemikleri kamıştan, etleri topraktan yedi insan yarattı. Erlik'in, yarattığı dünyaya zarar vereceğini düşünerek insanı korumak üzere **Mandışire** adlı bir kahraman yarattıktan sonra yedi insanın kulaklarından üfleyerek can, burunlarından üfleyerek başlarına akıl verdi.Tanrı Ülgen insanları idare etmek üzere **May-Tere**'yi yarattı ve onu insanoğlunun başına han yaptı.

Yakut'lardan (Saka) derlenen yaradılış efsaneleri de Altay yaradılış destanının yakın varyantı niteliğindedir .

ALP ER TUNGA DESTANI

Sakalar dönemine âit Alp Er Tunga ve şu olmak üzere iki destan tesbit edilmiştir. Alp Er Tunga, M.Ö. VII. yüzyılda yaşamış kahraman ve çok sevilen bir Saka hükümdarıdır. Alp Er Tunga Orta Asya'daki bütün Türk boylarını birleştirerek hâkimiyeti altına almış daha sonra Kafkasları aşarak Anadolu Suriye ve Mısır'ı fethetmiş ve Saka devletini kurmuştur. Alp Er Tunga'nın hayatı savaşlarla geçmiştir. Uzun süre mücadele ettiği iranlı Medlerin hükümdarı Keyhusrev 'in davetinde hile ile öldürülmüştür. Alp Er Tunga ile iranlı Med hükümdarları arasındaki bu mücadelelerin hatıraları uzun asırlar hem Türkler hem iranlılar arasında yaşatılmıştır. Alp Er Tunga, Asur kaynaklarında Maduva, Heredot'ta Madyes, İran ve İslâm kaynaklarında Efrasyab adlarıyla anılmaktadır.

Orhun Yazıtlarında "Dokuz Oğuzlar" arasında "Er Tunga" adına yapılan "yuğ" merasiminden söz edilmektedir. Turfan şehrinin batısında bulunan "Bezegelik" mabedinin duvarında da Alp Er Tunga'nın kanlı resmi bulunmaktadır. "Divan ü Lügat-it Türk" ün yazarı Kaşgarlı Mahmud'a ve " Kutadgu Bilig" yazarı Yusuf Has Hacip'e göre "Alp Er Tunga" iran destanı "şehname" deki büyük ve efsanevî Turan hükümdarı "Efrasiyab"dır. Divan ü Lûgat-it Türk'de Turan hükümdarlığının merkezi olarak "Kaşgar" şehri gösterilmektedir. islâmiyeti kabul etmiş olan Karahanlı devleti hükümdarları da kendilerinin "Efrasyap" sülalesinden geldiklerine inanmışlar ve bunu ifade etmişlerdir. Moğol tarihçisi Cüveyni de Uygur devletinin hükümdarlarının da Efrasyap soyundan olduğunu yazmaktadır. şecere-i Terakime'ye göre Selçuklu Sultanları kendilerini Efrasyab soyundan kabul ederlerdi. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğıinin dağılmasından sonra iletişim kurmak imkânı bulduğumuz ve Rusların Yakut adını verdiği Türk gurup aslında kendilerine Saka dediklerini söylemişlerdir. Tarih içinde kaybolduğunu düşündüğümüz Saka Türklerinin az da olsa bir bölümünün bugün hayatiyetlerini sürdürmeleri pek çok meselenin yeniden araştırılarak doğruların ortaya çıkmasına yardımcı olabilecektir.Tarihçi Mesudî de M.S. 7. yüzyılın

başındaki Köktürk hakanının “Efrasyab” soyundan olduğunu yazmaktadır. Bütün bu bilgilerden hareketle “Tunga Alp” le ilgili efsanelerin Kök Türklerden önce doğu ve orta Tiyanşan alanında yaşayan Türkler arasında meydana geldiğini ve bu destanın daha sonraları Kök Türk ve Uygurlar arasında yaşayarak devam ettiğini göstermektedir.Alp Er Tunga destanının metni bu güne ulaşamamıştır. Bir kısmından yukarıda bahsettiğimiz kaynaklarda bu değerli Saka hükümdarı ve kahramanı hakkında bilgiler ve bir de sagu (ağıt) tespit edilmiştir:

Alp Er Tunga Öldü mü
Dünya sahipsiz kaldı mı
Korkak öcünü aldı mı
Şimdi yürek yırtılır

(....)

Kutadgu Bilig’de “Alp Er Tunga” hakkında şu bilgi verilmektedir: “Eğer dikkat edersen görürsün ki dünya beyleri arasında en iyileri Türk beyleridir. Bu Türk beyleri arasında adı meşhur ikbali açık olanı Tonga Alp Er idi. O yüksek bilgiye ve çok faziletlere sahip idi. Ne seçkin, ne yüksek, ne yiğit adam idi ; zaten âlemde ferasetli insan bu dünyaya hâkim olur. İranlılar ona Efrasiyap derler; bu Efrasiyap akınlar hazırlayıp ülkeler zapt etmiştir. Dünyaya hâkim olmak ve onu idare etmek için pek çok fazilet, akıl ve bilgi lâzımdır. İranlılar bunu kitaba geçirmişlerdir. Kitapta olmasa onu kim tanırdı.”

Bugünkü bilgilerimize göre Alp Er Tunga ile ilgili en geniş bilgi iran destanı şehname’de tesbit edilmiştir. şehname’nin başlıca konularından biri iran -Turan savaşlarıdır. Bu destana göre en büyük Turan kahramanı önce şehzade sonra hükümdar olan Efrasyap’tır.şehname’deki Alp Er Tunga ile ilgili bilgiler şöyle özetlenebilir:

“Turan şehzadesi Efrasyap babasının isteği üzerine iran’a harp açtı. iki ordu Dihistan’da karşılaştılar.Boyu servi, göğsü ve kolları arslan gibi ve fil kadar kuvvetli olan Efrasyap, iranlı’ları

yendi. iran padişahı Efrasyap'a esir düştü. iran'ın ilk intikamını o zaman iran'a bağlı olan Kabil Padişahı Zal aldı. Zal başarılı olmasına rağmen iran şahının öldürülmesini engelleyemedi. Efrasyab iran'ı ele geçirmek için yeni bir savaş açtı. iran'ın yetiştirdiği en büyük kahramanlardan Zal oğlu Rüstem Efrasyab'ın üzerine yürüdü.. Efrasyab ile Zal oğlu Rüstem arasında bitmez tükenmez savaşlar yapıldı. iran tahtında bulunan Keykâvus, hem oğlu Siyavuş'u hem de Zal oğlu Rüstem'i darılttı. Siyavuş Efrasyap'a sığındı . Siyavuş'un Turan'da bulunduğu sırada evlendiği Türk beyi Piran'ın kızından bir oğlu oldu. Siyavuş oğluna babası Keyhusrev'in adını verdi. Efrasyab uzun yıllar Turan'da hükümdarlık etti. iran'lılar Siyavuş'un oğlu Keyhusrev'i kaçırarark iran tahtına oturttular. Keyhusrev Zaloğlu Rüstem'le işbirliği yaptı ve Turan ordularını yendi. Keyhusrev ile Efrasyap defalarca savaştılar. Sonunda ordusuz kalan Efrasyap Keyhusrev'in adamları tarafından öldürüldü.

Şehname'de Efrasyap adıyla anılan Turan hükümdarı Alp Er Tunga'nın iran hükümdarlarına sık sık yenildiği anlatılmaktadır. Ancak iran Turan savaşlarında iran hükümdarları sürekli değişmiş 140 yıl yaşadığı rivayet edilen Alp Er Tunga ise mücadeleye devam etmiştir. Bu durum Efrasyap'ın başarısız olmadığını gösterir.

ŞU DESTANI

Hakan Şu Balasağun kapısında bir kale yaptırtmıştır. Bu kaleye de güçlü bir ordu koymuştur. Kağanın sarayı da bu kenteydi ve saray kapısının önünde hergün nevbet çalıyordu. Makedonyalı İskender Anadolu'yu İran'ı istilâ etmiş, önüne gelen tüm orduları yenmiş ve Türkistan'a doğru yönelmişti. Semerkant'ta İskender'in eline geçmişti.

Gözcüler Kağan Şu'ya gelerek durumu bildirdiler. "İskender, Semarkant'ı aldı ve Şu kalesine doğru geliyor. Herkesi yendi ve size doğru geliyor, Onunla savaşalım mı" dediler. Fakat bu kötü haberlere rağmen Kağan Şu kılını kıpırdatmamış söylenenleri duymazlıktan gelmişti. Herkes telaşa düşmüş hakanın kayıtsızlığı karşısında da endişeye kapılmışlardı. Herkes Hakan'a ne yapacağız ne tedbir alacağız diye merakla bakarken ve sorarken o hiç bir şey demiyor lafları değiştiriyordu.

Şu Kağan'nın gümüşten yapılmış bir havuzu vardı. Bu havuzu işten anlayan ustalara yaptırtmıştı. Havuz istenildiğinde taşınabiliyordu. Şu Kağan Savaşa bile gitse bu havuzu yanında taşıyordu. Nerede konaklarsa içine su doldurtur, bu gümüş havuzuna kazları ve ördekleri salar onları seyrederdi. Onları seyrederken de alacağı karaları düşünürdü.

Haberciler, İskender'in ilerleyişini haber verip " Ne buyruk verirsiniz kağanım onlarla savaşalım mı " diye sorduklarında, Kağan Şu, havuzu ve içinde yüzen kazlarla ördekleri göstererek " Bakın ne güzel yüzüyorlar, nasıl da suya dalıp dalıp çıkıyorlar" diye bir cevap vermişti. Haberciler ve Hakanın çevresindekiler telaşa kapılmıştı. "Hakan'ın bir tedbiri ve düşüncesi yok ondan böyle davranıyor diye düşünmüşlerdi. Herkes bunları garip karşılamış ve şaşırmıştı.

Hâlbuki Hakan Şu, en güvendiği kırk adamını Hucend ırmağı kıyısına yollamış, İskender'in ordularının hareketlerini gözetlettirmeye başlamıştı. Bu yiğitler İskender Hucent ırmağını geçer geçmez gelecek Hakan Şu'ya haber vereceklerdi. Kağan Şu ise bu tedbirlerini kimseye belli etmiyor ve gönlü

rahat davranıyordu. Bunu bilmeyen halk ise ne yapacaklarını bilmez bir haldeydi.

İskender Hucent ırmağını geçince kırk yiğit atlarına atlayıp Kağan'ın sarayına yetişip, İskender'in Hucent suyunu geçtiğini ve Balasağun'a doğru geldiğini Kağan'a haber verdiler. Daha önceki habercilere aldırmayan Kağan gecenin yarısında hemen Göç davulunu vurdurdu. Davulun vurmaya başlamasıyla herkes göçünü yükleyip doğuya doğru yola koyulmuştu. Bazıları bu olaya şaşırmış, gündüz hazırlık yapılmadan gece yola çıkılmasına hayret etmişlerdi. Halk ellerine ne geçtiyse atlarına yüklenip Hakan'ın peşinden gitti. Gün doğarken kentte kimse kalmamıştı. Kent dümdüz bir ova gözüküyordu.

Ancak binecek bir şey bulamayan 22 kişi şehirde ve Şu Kalesinde kalmak zorunda kaldı. Bunların yanına iki kişi daha geldi ve 24 kişi oldular. 22 kişi sonradan gelen iki kişiye: "Bir yere gitmeyin burada kalın Bu İskender kimse burada fazla kalmaz ve çekip gider. Burası bizim yurdumuz burası yine bize kalır." dedi. Ama bu iki kişi diğer 22 kişinin sözünü dinlemediler. Onların "Kal" demelerine rağmen orada kalmadıklarından İskender'in geldiğini görmediler. Bu iki kişiye bu yüzden KALAÇ dendi ve onlardan doğan çocuklara da "KALAÇI " denmeye başladı.

İskender Şu kalesine gelince kalede kalan uzun saçlı 22 kişiyi gördü. Onları görünce onlara "Türk manend- Türk'e benziyor" dedi. Türk- manend sözü zamanla Türkmen oldu. Kal denmesine rağmen kalmayarak giden o iki kişi o yüzden tam olarak Türkmen sayılamadı. Bu 22 kişiye Türkmen denilirken onlara KALAÇ dendi. Böylece oluşan 24 boydan 22 sine Türkmen, 2 sine KALAÇ dendi.

Hakan Şu ise halkı ile Çin Sınırına kadar ilerlemişti. Uygur Ülkesine vardığında Hakan Şu İskender'i karşılayabilecek kadar onu içeri çektiğine ve onunla savaşabilecek kadar güçlü müttefiklere sahip olduğuna karar verdi. Uygurlarla birleşen Şu Kağan genç çerilerini ayırıp İskender'in üzerine yollamayı düşündü. Veziri çerilerin hepsinin genç olduğunu tecrübeleri olmadığını başlarına tecrübeli bir komutan vermesi gerektiğini

söyledi. Şu Kağan Vezirine hak vermişti. Ve genç çerilerin başına tecrübeli bir subaşını komutan olarak verdi.

Şu kağanın çerileri İskender'in üzerine yürüdüler. Bir zaman sonra İskender'in öncü birlikleri ile karşılaştılar. Çeriler İskender'in öncü birliklerine bir gece baskını yaptı. Çok kanlı bir savaş oldu. Bir Türk çerisi İskender'in bir erini bir kılıçla ikiye böldü. İskender'in askerinin kemerinin üstünde altın dolu bir torba vardı ve bu kılıç darbesi ile altın torba yarılıp içinden altın saçıldı. Bu altınlar askerin kanı ile kıpkızıl boyanmıştı. Sabah olunca bu kıpkızıl altınlar güneşte parlamıştı. Bunu gören Türk askerleri " Altın Kan, Altın Kan " diye bağırmıştı. Bu yüzden bu dağın adı "Altın Kan, Altın Han" olarak kaldı.

Bu baskından sonra İskender ile Türkler bir barış yaptı. Bu barış sonrasında Türkler buralara kentler kurmaya başladı. Uygur Türkleri ile diğer Türkler bu kentlere yerleştiler Şu Kağpan ise askerini ve halkını alıp, Balasagun'a döndü. Balasagun kalesini eskisinden daha da sağlamlaştırdı. Şehri geliştirdiler. En sonunda da kaleye bir tılsım koydu. Bu öyle bir tılsımdı ki her tarafta duyulmuştu. Leylekler bile bu kente kadar gelip daha ileriye uçamaz oldular. Balsağun'u geçmeyip en son burada kaldılar.

OĞUZ KAĞAN DESTANI

Oğuz Kağan destanı M.Ö. 209-174 tarihleri arasında hükümdarlık yapmış olan Hun hükümdarı Mete'nin hayatı etrafında şekillenmiştir. Bütün Türk destanlarında olduğu gibi bu destanın da ilk şekli günümüze ulaşmamıştır. Bugün, elimizde Oğuz destanının üç varyantı bulunmaktadır. XIII ile XVI yüzyıllar arasında Uygur harfleriyle yazılmış ve İslâmiyetten önceki inancı yansıtan varyantın ilk örneği temsil ettiği kabul edilebilir. XIV. yüzyıl başında yazıldığı bilinen Reşîdeddîn'in Câmiüt-Tevârih adlı eserinde yer alan Farsça Oğuz Kağan Destanı İslâmî varyantların ilkini temsil etmektedir. Oğuz Kağan Destanının üçüncü varyantı ise XVII. yüzyılda Ebü'l-Gazî Bahadır Han tarafından Türkmenler arasındaki sözlü rivayetlerden ve önceki yazmalardan faydalanarak yazılmıştır.

Oğuz Kağan Destanının İslâmiyet Öncesi Rivayeti Ay Kağan'ın yüzü gök , ağzı ateş, gözleri elâ ,saçları ve kaşları kara perilerden daha güzel bir oğlu oldu. Bu çocuk annesinden ilk sütü emdikten sonra konuştu ve çiğ et ,çorba ve şarap istedi. Kırk gün sonra büyüdü ve yürüdü. Ayakları öküz ayağı , beli kurt beli, omuzları samur omzu, göğsü ayı göğsü gibiydi. Vücudu baştan aşağı tüylüydü. At sürüleri güder ve avlanırdı. Oğuz'un yaşadığı yerde çok büyük bir orman vardı. Bu ormanda çok büyük ve güçlü bir gergedan yaşıyordu. Bir canavar gibi olan bu gergedan at sürülerini ve insanları yiyordu. Oğuz cesur bir adamdı. Günlerden bir gün bu gergadanı avlamağa karar verdi. Kargı, yay, ok, kılıç ve kalkanını aldı ve ormana gitti. Bir geyik avladı ve onu söğüt dalı ile ağaca bağladı ve gitti. Tan ağarırken geldiğinde gergedanın geyiği almış olduğunu gördü. Daha sonra Oğuz, avladığı bir ayıyı altın kuşağı ile ağaca bağladı ve gitti. Tan ağarırken geldiğinde gergedanın ayıyı da aldığını gördü. Bu sefer kendisi ağacın altında bekledi. Gergedan geldi ve başı ile Oğuz'un kalkanına vurdu. Oğuz kargı ile gergedanı öldürdü. Kılıcı ile başını kesti. Gergedanın barsaklarını yiyen ala doğanı da oku ile öldürdü ve başını kesti.

Günlerden bir gün Oğuz Kağan Tanrıya yalvarırken karanlık bastı. Gökten bir gök ışık indi. Güneşden ve aydan daha parlaktı. Bu ışığın içinde alnında kutup yıldızı gibi parlak bir ben bulunan çok güzel bir kız duruyordu. Bu kız gülünce Gök Tanrı da gülüyor, kız ağlayınca Gök Tanrı da ağlıyordu.Oğuz bu kızı sevdi ve bu kızla evlendi. Günler ve gecelerden sonra bu kız üç oğlan çocuk doğurdu. Çocuklara **Gün, Ay ve Yıldız** isimlerini verdiler. Oğuz ormanda ava çıktığı günlerden birinde göl ortasında bir ağaç gördü. Ağacın kovuğunda gözü gökten daha gök, saçı ırmak gibi dalgalı, inci gibi dişli bir kız oturuyordu. Yeryüzü halkı bu kızın güzelliğini görse dayanamaz ölüyoruz derlerdi. Oğuz bu kızı sevdi ve onunla evlendi. Günlerden gecelerden sonra Oğuz'un bu kızdan da üç oğlu oldu. Bu çocuklara **Gök, Dağ ve Deniz** isimlerini koydular.

Oğuz Kağan büyük bir toy(şenlik) verdi. Kırk masa ve kırk sıra yaptırdı.Çeşit çeşit yemekler, şaraplar, tatlılar, kımızlar yediler ve içtiler. Toydan sonra Beylere ve halka Oğuz Kağan şunları söyledi:

Ben sizlere kağan oldum
Alalım yay ile kalkan
Nişan olsun bize buyan
Bozkurt olsun bize uran
Av yerinde yürüsün kulan
Dana deniz, daha müren
Güneş bayrak gök kurıkan

Oğuz Kağan bu toydan sonra dünyanın dört bir tarafına elçilerle şu mektubu gönderdi:" **Ben Uygurların kağanıyım ve yeryüzünün dört köşesinin kağanı olmam gerekir. Sizden itaat dilerim. Kim benim emirlerime baş eğerse, hediyelerini kabul eder ve onu dost edinirim. Kim baş eğmezse, gazaba gelirim. Onu düşman sayarım. Onunla savaşır ve yok ettiririm**".

Yine o zamanlarda sağ yanda bulunan Altun Kağan, Oğuz Kağan'a pek çok altın gümüş ve değerli taşlar hediye etti ve ona itaat ederek dostluk kurdu. Oğuz Kağanın sol yanında ise askerleri ve şehirleri çok olan Urum Kağan vardı. Urum Kağan Oğuz Kağanı dinlemezdi. Oğuz Kağan'ın isteklerini gene kabul etmedi. Oğuz Kağan gazaba geldi, bayrağını açtı ve askerleriyle birlikte Urum Kağana doğru yürüdü. Kırk gün sonra Buz Dağ'ın eteklerine geldi. Çadırını kurdurdu ve sessizce uyudu. Tan ağarınca Oğuz Kağanın çadırına güneş gibi bir ışık girdi. O ışıktan gök tüylü gök yeleli büyük bir erkek kurt çıktı. Kurt: " **Ey Oğuz, sen Urum üzerine yürümek istiyorsun; Ey Oğuz ben senin önünde yürüyeceğim.**"dedi. Bunun üzerine Oğuz çadırını toplattırdı ve ordusuyla birlikte kurdu izlediler. Gök tüylü gök yeleli büyük erkek kurt itil Müren denizi yakınındaki Kara dağın eteğinde durdu. Urum Hanın ordusu ile Oğuz Kağanın ordusu arasında büyük savaş oldu. Oğuz Kağan savaşı kazandı, Urum Hanın hanlığını ve halkını aldı. Oğuz Kağan ve askerleri Gök tüylü ve gök yeleli kurdu izleyerek itil ırmağına geldiler. Oğuz Kağan'ın beylerinden Uluğ Ordu bey itil ırmağını geçmek için ağaçlardan sal yaptı ve böylece karşıya geçtiler. Oğuz'un bu buluş hoşuna gittiği için bu Uluğ Ordu Bey'e "**Kıpçak**" adını verdi. Gök tüylü gök yeleli kurdu izleyerek yeniden yola devam ettiler. Oğuz Kağan'ın çok sevdiği alaca atı Buz Dağa kaçtı. Oğuz Kağanın çok üzüldüğünü gören kahraman beylerinden biri Buz Dağa çıktı ve dokuz gün sonra alaca atı bularak geri döndü. Oğuz Kağan atını ve karlarla örtünmüş kahraman beyi görünce çok sevindi. Atını getiren bu beye: **" Sen buradaki beylere baş ol. Senin adın ebediyen Karluk olsun.**" dedi. Bir süre ilerledikten sonra gök tüylü ve gök yeleli erkek kurt durdu. Çürçet yurdu adı verilen bu yerde Çürçetlerin kağanı ve halkı Oğuz Kağana boyun eğmeyince büyük savaş oldu. Oğuz Kağan, Çürçet Kağanı yendi ve halkını kendisine bağladı. Oğuz Kağan, ordusunun önünde yürüyen bu gök tüylü gök yeleli erkek kurdla Hint, Tangut, Suriye, güneyde Barkan gibi pek çok yeri savaşarak kazandı ve yurduna kattı. Düşmanları üzüldü, dostları sevindi. Pek çok ganimet ve atla evine döndü. Günlerden bir gün Oğuz

Kağanın tecrübeli bilge veziri Uluğ Bey rüyasında bir altın yay ve üç gümüş ok gördü. Altın yay gün doğusundan gün batısına kadar uzanıyordu. Üç gümüş ok da kuzeye doğru gidiyordu. Oğuz Kağan bu rüyayı dinleyince yurdunu oğulları arasında paylaştırdı.

ATİLLA DESTANI

Kimse titretemedi Hunlar kadar Roma'yı. Roma ki, Akdeniz'i bir iç göl yapmış, üç kıtaya hâkim İleri karakolları, Tuna'dan Ren ve Fırat'a Oradan Sahra ve Lut Havzasına ulaşan Bir dünya emperyalı Hiçbir kuvvet korkutamadı Hunlar kadar Roma'yı.

Hunlarla ittifakı reddeden Gotlar, Trakya- İtalya'ya; Vizigotlar, Güney Fransa'ya; Vandallar, Kuzeybatı Afrika'ya sürüldü. Zenci köle ticâretini Roma'nın ekonomik öğesi yaparak Roma'ya boyun büktüler. Uranus oğullarını Olympos'a gömmeyi başaran İsa, bu yabanıl kavimleri de kanatlarının altına almayı başaralı 200 yıl olmuştu

Pagan Greko-Latin uygarlığı Hıristiyanlaşalı ve İsa asılıp "Konsül Hıristiyanlığı" resmi din ilân edileli beri Roma, İsa'yı asıp sosyal ve kültürel ihtişâmını koruyacağını düşünmüştü. Oysa İsa'nın gölgesiyle acze düşmüştü.

Hunlarla Cermenler, aynı amaçla birleşince, Atilla'nın amcası Ruga, Kuzey Avrupa'da bir tehdit odağı olmuştu Başbuğ Ruga, Orta Asya'dan getirdiği töre ve törenlere sâdık kalıp kendi kültüründen geri bir kültüre sahip Cermenleri etkisi altına aldı.

Hunların giyim-kuşamları, pusat ve donanımları, at ve araba koşumları, Romalılardan ileri düzeydeydi Örgüt yapıları da öyle. Hunların dinsel inançlarından da etkilenip Şaman tapınma törenleri, yekten Cermen kültürünün temelini oluşturdu. Hunların etkisiyle ilkel Cermen toplulukları Greko- Latinlere kafa tutar hâle geldi. Ruga Hunları ve Cermenleri aynı bayrak altında toplayıp görevi tamamlanınca, göğe uçtu. Atilla'nın eli, amcasının kanına bulaştı.

II.

Atilla'nın babası Muncuk sağ olmasa da, Cermen anası Yula, abisi Bleda'ya ve Atilla'ya analık görevini yapıp Hun törelerinde iyi bir bahadır olarak yetiştirdi. Bleda, çok genç ve gözü pekti. Batı Roma'ya akınlar düzenledi. Hun ve Cermen silahlı güçlerini yeniledi. Ardından geniş bir coğrafya üzerinde hiçbir

muhâlif odak bırakmadı Uyruğundaki halklara dirlik ve düzenlik güvencesi verdi.

Hun ve Cermen ittifakı, öç ve yağma üzerine kur(ul)du. Doğu ve Batı Roma, İmparatorluğun alternatifi oldu. Greko-Latin uygarlığı, step uygarlığının atları altında ezildi.

Atilla'nın karısı Albız, boş durmadı. Atilla'nın içine şer tohumları ekildi; "İki kılıç bir kına sığmaz!" diye fısıldadı; Atilla, aldırmadı. "Dünya, iki başbuğa dardır." diye mırıldandı; Atilla, umursamadı. "Senin akıbetini Bleda tayin edecek!" diye bağırdı. "Bleda mı?" Olmazdı, Olamazdı. Niçin olamasındı? Olur, olurdu elbet.

Atilla'nın kardeş sevgisiyle yanan kalbi, birden öfkeyle kabardı, hınçla bilendi. Sağ kolu Arpad'ı yanına çağırdı. Bleda'nın kesilmiş saçı, iki hafta sonra Atilla'nın tolgasına sorguç oldu. Diriyken esirgediği kutluk değeri başının üstünde tuttu.

Kendisine kâtil gözüyle bakanlara "Yeter!" diyordu çığlık gibi yırtıcı sesiyle. "Saygısızlık etmeyin Bela da benim öz karındaşım Ağabeyimdi. Alplik nedir, o öğretti bana. Kendisini öldürtmem gerektiğini de." Sonra sırtını bir ağaca dayayıp uzak bir sungura bakıyormuşçasına gözlerini kısıp ihânetini ve sebeplerini anlatıyordu ve sonucu şöyle bağlıyordu: "Ağabeyim Bleda'nın mâlum akıbeti, mevcut koşulların ve doğa yasalarının bir gereğiydi. Gerçekte, o ölmedi. Ruhen benim içimde. Gücünü bana bahşetti. Ondan önce saftım, gözüm açıldı. Bleda'nın uçmağa varışından itibâren uslamlama gücüm arttı"

III.

Tolgasıyla, kılıcıyla; çıkık elmacık kemikleri, sakal bırakmış yüzü, kısa boyuyla bir at çobanına benziyordu. Ne Bayındır Han kadar ihtişâmlı; ne Oğuz Kağan gibi bilge; yarı Cermen yarı Hun, sürekli tetikte, sürekli dikkatli. Bir at çobanı, kısık çekik gözleri bir step ejderi gibi kızıl diliyle tıslayarak gülüyordu:

"Ben, Roma İmparatorluğu'nun baş belâsıyım Mağdur ve mazlum halkların öç mızrağı."

Tepeden tırnağa insanı titreten bir sesi vardı. Burhan-haldun Dağı'nın alnacında ulayarak yedi düvele seyr-ü sefer eden Cengiz Han'dan el aldı. Seyr-ü sefer eyleyip köle ticaretinden büyük gelir sağlayan Burgondları kılıçtan geçirdi. Viking ve Saksonları hükümranlık alanlarından kovdu. Kuzey Avrupa'yı tümden ele geçirdi. Kendini kağan ilan edip Şaman kâhinlerinin elinden taç giydi.

Atilla, kağan olur olmaz step törelerini kesintisiz yürürlüğe koydu Uyruğundaki halkların dinler mozaiğine saygılı davrandı Balkanlara Hunlardan önce gelen Hıristiyanlaşan Türk kabilelerine Romalılarla Hunlar arasında ezilmesinler diye özel önlemler aldı. Tebaasındaki karındaşlarına Talan ve yağma ganimetlerini eşit paylaştırdı.

Ne var ki kağanlığına bağlı Kâhinler Kurulu, yeterli bilgi ve bilgeliğe sahip değildi. Step törelerinin temelindeki adalet anlayışı, Onlar(ın) elinde dehşet, kan ve gözyaşına döndü. En büyük müttefiki Cermenler; akıl almaz, tüyler ürpertici cezâlar aldı. Tarihe acımasız bir hükümdar olarak geçti. Oysa aşk ve adalet anlayışını bu ilkel insanlara aşıladığını sanıyor, kendi suretine bürünmüş korkunun kol gezdiğini fark etmiyordu.

O, büyük ideallerin ve Tanrısal aşkların adamıydı Tek amacı, yeryüzünü bir Hun cenneti yapmaktı Bu kutluk ideali uğruna kelleyi koltuğa almış, Ggrçek bir step bilgesiydi

IV.

Atilla, bu idealle durmuyor, yeni seyr-ü seferler düzenliyordu. Doğu Romalılar, "Atilla Konstantinopolis'e geliyor!" diye Trakya Bölgesi'ni olduğu gibi step atlılarına terk ettiler ve Marmara Bölgesi'ne çekildiler.

Atilla, Konstantinopolis'e girmedi. Meriç Havzasında durdu. Marianopolis'le Serdice dâhil, yetmişten fazla kent zapt edildi. "Şimdilik bu, yeter." dedi.

Zamanın sarkacı gidip gelirken, öç duygusu Doğu Romalıların İmparator naibi Krysaphios'un Atilla'ya kininiyle birleşince; Krysaphios, kağanın başını Onun sağ kolu Edekon'dan istedi

O'na bir servet teklif etti. Edekon, Krysaphios'un teklifini kabul etti ve hemen yola koyuldu. Atilla'yı katletmek şöyle dursun, Krysaphios'un girişimini Atilla'ya bizzat kendi anlattı.

Atilla, Krysaphios'un başını istedi. Krysaphios, Hunları hiç tanımamasının bedelini canıyla ödedi. Çünkü elçi Edekon'un indinde Atilla, Gök Tanrı'nın bir suretiydi İstese de ona ihânet edemezdi

Kaldı ki Atilla'nın erkânı, Atilla'dan daha iyi koşullarda yaşamaktaydı. Atilla, ihtişâmını tab'asından esirgemezdi de. Rahip Jordanes ve tarihçi Priskos, bu tuhaf gerçekliğin tanıklarıydı.

Trakya'nın ilhâkından ve suikast olayından sonra, Atilla, kuzeye çekildi. Doğu Roma ile Batı Roma birleşip Atilla'ya saldırdı. Atilla, antlaşmalar yapıp bekle-gör politikası uyguladı Ta ki, Hororian'ın sesi, tâ Tuna kıyılarında yankılanınca kendisine 25 yıl önce gönderilmiş yüzüğe dudak büken Atilla, Hororian'ı kurtarmak için ant içti.

İmparator Constantius'un kızı ve vârisi Hororian'u İmparator ölünce İmparatoriçe Plancdia, hapse attırıp oğlu Valentinianus'u imparator yapmıştı. Atilla, Hororian'ın zindana kapatılmaması ve karısı olması için Batı Roma 'ya dünürcüler gönderip İmparatorluğun yarısını drohoma olarak istedi İmparatorluk reddedince, bu isteğini Orleans'da Roma ve ittifakı Got ordularıyla Batı Hun silahşorları göğüs göğse çarpıştı Kan, su gibi aktı Gök Tanrı'nın kutluk alpleri, Şaman bahadırlarının ümit ve cesaretle yoğrulmuş step atlıları, Batı Roma ordusunu dağıttı Kuzey Galya, küçük krallıklar halinde parçalandı.

Britanya, Saksonlara; Güney Galya ve İspanya, Vizgotlara, Jura ve Alp bölgesine Burgonlar yerleşti. Step atlıları, vadilerden ağır ağır Po ovasına aktılar. Po ovasında salgın kasırga gibi Atilla'nın ordusuna çullanınca, O görkemli Hun ordusu, hızla eridi.

Apeninler, toynak sesleri yerine hasta askerlerin öksürüğüyle yankılandı Atilla, Hıristiyanların Tanrısı'nın hışmına uğradığını düşünüp geri döndü. İçindeki ateş, bir türlü sönmüyordu.

Hororian'ın da, Roma'nın da, Gök Tanrı belasını versindi Tekrar evlenmeye karar verdi. Kendisine İlek, Dengizik ve İrmek adlı üç oğul veren Albız yoktu artık. İldiko adlı bir peri kızını sevdi. İldiko kimdi, nereliydi, kimse bilmiyordu. Yedi gün şenlik ateşleri yakıldı. Davullar vuruldu. Yedinci gün, Atilla gerdeğe gencelip girdi.

Ecel, onu nice savaştan yara almadan kurtulmuş, stepleri bozkır kurdu İldiko'nun gök gözlerinde boğuldu, yok oldu. Atilla ölmüş, Atilla öldürülmüştü. Şaman kâhinleri, bu kutluk ve bilge hânı gömecek yer bulamadılar. Tuna nehrinin kollarından birinin yatağını değiştirip üç günlük yuğ töreninden sonra kızıl otağın önünden Begümler saçlarını yoldu.

Alpler, sakalların yolup; beyler, hançerleriyle yüzlerini çizip; Kızıl ateşlerin önünde, sinsin oynadılar. Bu nehir yatağına gömdüler ulu hakanlarını. Definle görevli Yund kabilesi, töreleri gereği Batı Hun topraklarını terk edip atlarını bir daha dönmemek üzere Anadolu'ya doğru sürdüler. Atilla, göğe uçup gitti, ulu bir sungurun kanadına takılıp...

BOZKURT DESTANI

Bozkurt Destanı, bilinen en önemli iki Kök-Türk destanından biridir (ötekisi Ergenekon Destanı'dır; ayrıca Ergenekon Destanı'nın, Bozkurt Destanı'nın devamı olması güçlü bir olasılıktır). Bu destan bir bakıma Türkler'in soy kütüğü ve var olma öyküsüdür. Ayrıca, Türk ırkının yeni bir var oluş biçiminde dirilişi de diyebileceğimiz Bozkurt Destanı, Bilge Kagan'ın Orkun Anıtları'ndaki ünlü vasiyetinin ilk sözleri olan **"Ben, Tanrı'nın yarattığı Türk Bilge Kagan, Tanrı irâde ettiği için, kaganlık tahtına oturdum."** tümcesi ile birlikte düşünülecek olursa, soy ve ırkın nasıl yüceltilmek istenildiğini de anlatmaktadır. Destan, Çin kaynaklarında kayıtlıdır. Bozkurt Destanı'nın iki ayrı söyleniş biçimi vardır. Ama bu iki varyant arasındaki fark azdır ve Çinliler'ce yazıya geçirilirken ad ve sözcüklerin Çince'ye uydurulma gayreti yüzünden ortaya çıkmıştır. Kimi araştırmacılar, Türkler'le ilgili başka bir kurt efsanesini de katarak bu varyant sayısını üçe çıkarsalar da, aslında onların Bozkurt efsanesinin üçüncü söylenişi dedikleri bu destan, Hunlar çağındaki Usun Türkleri'nin bir efsanesidir. Bu efsane, Hunlar ve Kurt adlı bölümde anlatılmıştır. Bozkurt Destanı, Çin'de hüküm sürmüş Chou hanedanının resmi tarihinin 50. bölümünde ve yine Çin hanedanlarından olan Sui sülalesinin resmi tarihinde kayıtlıdır.

Bozkurt'tan türeyiş efsaneleri, Türk mitolojisinin en ileri ve romantik bölümüdür. Türk mitolojisinde genel olarak tüm millet düşmanlarca yok edilir, geriye yalnızca bir çocuk kalırdı. Türk özelliğini taşıyan birçok efsanede bu motifi bulmak mümkündür. Aşağıda yer verilen Bozkurt Destanı'na göre Türkler, eskiden Batı Denizi adlı bir yerin batısında oturmakta idiler. Efsanedeki Batı Denizi, Aral Gölü olabilir. Batı Denizi'nin Altay Dağları ya da Tanrı Dağları üzerinde bir göl olması da muhtemeldir. Destandaki, geriye kalan tek çocuğun kolları ile bacaklarının kesilerek bir bataklığa atılması da, Türk mitolojisinde önemli bir yer tutar. Bu tür bataklık motifleri, Hun ve Macar efsanelerinde de vardır.

Türkler'in yeniden türeyişlerini anlatan bir destan olan Bozkurt Destanı'nın özeti aşağıda verilmiştir:

"…Türkler'in ilk ataları Batı Denizi'nin batı kıyısında otururlardı. Türkler, Lin ülkesinin ordularınca yenilgiye uğratıldılar. Düşman çerileri bütün Türkleri erkek-kadın, küçük-büyük demeden öldürdüler. Bu büyük ve acımasız kıyımdan yalnızca 10 yaşlarında bulunan bir oğlan sağ kaldı geriye. Düşman askerleri bu çocuğu da buldular ama onu öldürmediler; bu yaşayan son Türk'ü acılar içinde can versin diye, kollarını ve bacaklarını keserek bir bataklığa attılar. Düşman hükümdarı, çeri (asker) lerinin son bir Türk'ü sağ olarak bıraktığını öğrendi; hemen buyruk verdi ki bu son Türk de öldürüle, Türkler'in kökü tümüyle kazına… Düşman çerileri çocuğu bulmak için yola koyuldular. Fakat dişi bir Bozkurt çıktı ve çocuğu dişleriyle ensesinden kavrayarak kaçırdı; Altay dağlarında izi bulunmaz, ıssız ve her yanı yüksek dağlarla çevrili bir mağaraya götürdü. Mağaranın içinde büyük bir ova vardı. Ova, baştan ayağa ot ve çayırlarla kaplıydı; dörtbir yanı sarp dağlarla çevrili idi. Bozkurt burada çocuğun yaralarını yalayıp tımar etti, iyileştirdi; onu sütüyle, avladığı hayvanların etiyle besledi, büyüttü. Sonunda çocuk büyüdü, ergenlik çağına girdi ve Bozkurt ile yaşayan son Türk eri evlendiler. Bu evlilikten 10 çocuk doğdu. Çocuklar büyüdüler; dışarıdan kızlarla evlenerek ürediler. Türkler çoğaldılar ve çevreye yayıldılar. Ordular kurup Lin ülkesine saldırdılar, atalarının öcünü aldılar. Yeni bir devlet kurdular, dört bir yana yeniden egemen oldular. Ve Türk kaganları atalarının anısına hürmeten, otağlarının önünde hep kurt başlı bir sancak dalgalandırdılar…"

Bu efsaneden anlaşıldığına göre, Türkler'in ilk yurtları, Orta Asya'nın batısına yakın bir yerde idi. Türkler, Turfan'ın kuzey dağlarına daha sonra göçmüşlerdi.

Çin tarihlerinin de yazmış olduğu Bozkurt destanı, burada bitmektedir. Çinliler daha sonra nelerin olduğunu açık olarak yazmıyorlar. Bu efsanenin son bölümü, Ergenekon Destanı'dır. Ergenekon Destanı, Cengiz Han çağında moğollaştırılmıştır. Ancak bu efsanenin kökleri ve ana motifleri, açıkça Kök

Türkler ile ilgilidir. Kök Türk Devleti, MS 6.yy.dan itibaren bir cihan imparatorluğu olmuş ve 200 yıl yaşamıştır. Böyle büyük ve güçlü bir devletin, ilkel Moğollar'dan bir efsane alıp kökenlerini ona dayandırması mümkün değildir. Ayrıca, Ergenekon Destanı'nın ana motiflerinden biri, **Demirci**'dir. Destanda demirci, dağda demir madeni bulur ve Türkler bu demir madenini eriterek Bozkurt'un önderliğinde Ergenekon'dan çıkarlar. Unutmamak gerekir ki, Göktürkler'in ataları da demirci idiler. Onlar en iyi çelikleri işler, başka devletlere silah olarak satarlardı. Göktürkler'in ataları, demir cevherleriyle dolu dağların eteklerinde türemişler, demirleri eriterek yeryüzüne çıkmışlardı. Sonradan kendilerinin de demirci olmaları bundan ileri gelmektedir. Oysa Moğollar, demirciliği bilmezlerdi. Cengiz Han zamanında Moğollar'ın yanına gelen bir Çin elçisi, o çağda bile Moğollar'ın ok uçlarını taştan yaptıklarını, demir işlemeyi bilmediklerini belirtir. Moğollar demir işlemeyi, Cengiz Han zamanında Uygur Türkleri'nden öğrenmişlerdir. Ayrıca Bozkurt, Türkler'in kutsal hayvanıdır. Moğollar'ın kutsal hayvanı köpektir.

Asya Büyük Hun Devleti'nde, bizzat Hun hakanının başkanlık ettiği törenler vardır. Bu törenlerden en önemlisinde, devletin ileri gelenleri toplanarak **Ata Mağarası**'na giderler ve orada, hakanın başkanlığında dini törenler yapılır, atalara saygı gösterilir. Aynı törenler, Göktürk Devleti'nde de yapılagelmiştir. Bu adı geçen Ata Mağarası, Bozkurt'un Türk gencini düşmandan kaçırıp sakladığı ve Ergenekon'a ulaştırdığı mağaradır. Asıl önemli olan nokta ise, bütün milletçe bunlara inanılması ve devletin de bu efsaneye saygı göstermesidir. Yukarıda değinilen konular, **Ergenekon Destanı** bölümünde daha geniş olarak anlatılmıştır.

Az önce bir özetini vermiş olduğumuz Bozkurt Destanı, Türk kültürü'ne derinlemesine etki yapmıştır. Bugünkü Moğolistan'ın Bugut mevkiinde bulunmuş olan, 578-580 yıllarından Kök Türkler'den kalma **Bugut Anıtı**'nın üzerinde elleri kesik bir çocuğa süt emziren bir Bozkurt kabartması vardır. Ayrıca Özbekistan'da çeşitli yerlerde kurda binmiş, kol ve bacakları kesik insan figürleri bulunmaktadır…

ERGENEKON DESTANI

Ergenekon Destanı, Göktürkler in türeyişini anlatan bir Türk destanıdır. Genel olarak, düşman tarafından hile ile yenilgiye uğratılan Türklerin, Ergenekon Ovası'nda yeniden türeyip tekrar eski yurtlarına dönerek düşmanlarıyla çarpışmalarını anlatır.Türk illerinde Türk oku ötmeyen, Türk kolu yetmeyen, Türk'e boyun eğmeyen bir yer yoktu. Bu durum yabancı kavimleri kıskandırıyordu. Yabancı kavimler birleştiler, Türklerin üzerine yürüdüler. Bunun üzerine Türkler çadırlarını, sürülerini bir araya topladılar; çevresine hendek kazıp beklediler. Düşman gelince vuruşma da başladı. On gün savaştılar. Sonuçta Türkler üstün geldi.Bu yenilgileri üzerine düşman kavimlerin hanları, Beğleri av yerinde toplanıp konuştular. Dediler ki: "Türklere hile yapmazsak halimiz yaman olur" Tan ağaranda, baskına uğramış gibi, ağırlıklarını bırakıp kaçtılar. Türkler, "Bunların gücü tükendi, kaçıyorlar" deyip artlarına düştüler. Düşman, Türkleri görünce birden döndü. Vuruşma başladı. Türkler yenildi. Düşman, Türkleri öldüre öldüre çadırlarına geldi. Çadırlarını, mallarını öyle bir yağmaladılar ki tek kara kıl çadır bile kalmadı. Büyüklerin hepsini kılıçtan geçirdiler, küçükleri tutsak ettiler.

O çağda Türk'lerin başında İl Kağan vardı. İl Kağan'ın da birçok oğlu vardı. Ancak, bu savaşta biri dışında tüm çocukları öldü. Kayı (Kayan) adlı bu oğlunu o yıl evlendirmişti. İl Kağan'ın bir de Tokuz Oğuz (Dokuz Oğuz) adlı bir yeğeni vardı; o da sağ kalmıştı. Kayı ile Tokuz Oğuz tutsak olmuşlardı. On gün sonra ikisi de karılarını aldılar, atlarına atlayarak kaçtılar. Türk yurduna döndüler. Burada düşmandan kaçıp gelen develer, atlar, öküzler, koyunlar buldular. Oturup düşündüler: "Dört bir yan düşman dolu. Dağların içinde kişi yolu düşmez bir yer izleyip yurt tutalım, oturalım." Sürülerini alıp dağa doğru göç ettiler. Geldikleri yoldan başka yolu olmayan bir yere vardılar. Bu tek yol da öylesine sarp bir yoldu ki deve olsun, at olsun güçlükle yürürdü; ayağını yanlış yere bassa, yuvarlanıp paramparça olurdu.Türk'lerin vardıkları ülkede akarsular, kaynaklar, türlü bitkiler, yemişler, avlar vardı. Böyle bir yeri görünce, Allah'a şükrettiler. Kışın hayvanlarının

etini yediler, yazın sütünü içtiler. Derisini giydiler. Bu ülkeye Ergenekon dediler.

Zaman geçti, çağlar aktı; Kayı ile Tokuz Oğuz'un birçok çocukları oldu. Kayı'nın çok çocuğu oldu, Tokuz Oğuz'un daha az oldu. Kayı'dan olma çocuklara Kayat dediler. Tokuz'dan olma çocukların bir bölümüne Tokuzlar dediler, bir bölümüne de Türülken. Yıllar yılı bu iki yiğidin çocukları Ergenekon'da kaldılar; çoğaldılar, çoğaldılar, çoğaldılar. Aradan dört yüz yıl geçti. Dört yüz yıl sonra kendileri ve sürüleri o denli çoğaldı ki Ergenekon'a sığamaz oldular. Çare bulmak için kurultay topladılar. Dediler ki: "Atalarımızdan işittik; Ergenekon dışında geniş ülkeler, güzel yurtla varmış. Bizim yurdumuz da eskiden o yerlerde imiş. Dağların arasını araştırıp yol bulalım. Göçüp Ergenekon'dan çıkalım. Ergenekon dışında kim bize dost olursa biz de onunla dost olalım, kim bize düşman olursa biz de onunla düşman olalım.Türkler, kurultayın bu kararı üzerine, Ergenekon'dan çıkmak için yol aradılar; bulamadılar. O zaman bir demirci dedi ki: "Bu dağda bir demir madeni var. Yalın kat demire benzer. Demirini eritsek, belki dağ bize geçit verir." Gidip demir madenini gördüler. Dağın geniş yerine bir kat odun, bir kat kömür dizdiler. Dağın altını, üstünü, yanını, yönünü odun-kömürle doldurdular. Yetmiş deriden yetmiş büyük körük yapıp, yetmiş yere koydular. Odun kömürü ateşleyip körüklediler. Allah'ın yardımıyla demir dağ kızdı, eridi, akıverdi. Bir yüklü deve çıkacak denli yol oldu.

Sonra gök yeleli bir Bozkurt çıktı ortaya; nereden geldiği bilinmeyen. Bozkurt geldi, Türk'ün önünde dikildi, durdu. Herkes anladı ki yolu o gösterecek. Bozkurt yürüdü; ardından da Türk milleti. Ve Türkler, Bozkurt'un önderliğinde, o kutsal yılın, kutsal ayının, kutsal gününde Ergenekon'dan çıktılar.Türkler o günü, o saati iyi bellediler. Bu kutsal gün, Türklerin bayramı oldu. Her yıl o gün büyük törenler yapılır.(21MART) Bir parça demir ateşte kızdırılır. Bu demiri önce Türk Kağanı kıskaçla tutup örse koyar, çekiçle döver. Sonra öteki Türk Beğleri de aynı işi yaparak bayramı kutlarlar.Ergenekon'dan çıktıklarında Türklerin Kağanı, Kayı Han soyundan gelen Börteçine (Bozkurt) idi. Börteçine bütün

illere elçiler gönderdi; Türk’lerin Ergenekon’dan çıktıklarını bildirdi. Ta ki, eskisi gibi, bütün iller Türk’lerin buyruğu altına girdi. Bunu kimi iyi karşıladı, Börteçine’yi Kağan bildi; kimi iyi karşılamadı, karşı çıktı. Karşı çıkanlarla savaşıldı ve Türkler hepsini yendiler. Türk Devletini dört bir yana egemen kıldılar.

TÜREYİŞ DESTANI

Büyük Hun Hakanlarından birinin iki kızı vardı. Kızlarının ikisi de bir birinden güzeldi. Öyle güzeldi ki, Hunlar, bu iki kızın da, ancak İlahlarla evlenebileceğine inanıyor ve bu kızların İnsanlar için yaratılmadığını söylüyorlardı.

Hakan da aynı şekilde düşündüğü için kızlarını İnsanlardan uzak tutmanın çarelerini aradı. Ülkesinin en kuzey ucunda, İnsan ayağı az basan veya İnsan ayağı hiç görmeyen bir yerinde, çok yüksek bir kule yaptırdı. Kızların ikisini de bu kaleye kapattı. Ondan sonra da aklınca inandığı Tanrısına yalvarmağa başladı. Öyle bir yalvarıyor ve öyle yakarışlarla Tanrısını çağırıyordu ki nihayet bir gün, Hakanın kendi aklınca inandığı Tanrısı dayanamadı ve bir Bozkurt şekline girip geldi. Hun Hakanının kızlarıyla evlendi.

Bu evlenmeden birçok çocuklar doğdu; bunlara Dokuz Oğuz-On Uygur denildi ve bu çocukların hepsinin de sesi Bozkurt sesine benzedi, yine bu çocuklar, birer Bozkurt ruhu taşıyarak çoğaldılar…

GÖÇ DESTANI

Uygur ülkesinde, Togla ve Selenge ırmaklarının birleştiği yerde Kumlançu denilen bir tepe vardır. Bu tepenin adına Hulin dağı denirdi. Hulin dağında birbirine çok yakın iki ağaç büyümüştü. Bu ağaçlardan biri kayın ağacı idi. Bir gece, kayın ağacının üzerine gökten bir mavi ışık düştü. İki ırmak arasında yaşayan kişiler bu ışığı gördüler, ürpererek izlediler. Kutsal bir ışıktı bu, kayın ağacının üzerinde aylar boyu kaldı. Kutsal ışığın kayın ağacının üzerinde kaldığı süre içinde ağacın gövdesi büyüdükçe büyüdü, kabardı. Ağaçtan, çok güzel türküler gelmeğe başladı. Gece oldu mu, ağacın otuz adım ötesine değin bütün çevre ışıklar içinde kalıyordu.

Bir gün, ağacın gövdesi birdenbire yarılıverdi. İçinden beş küçük odacık görünümünde beş küçük çadır çıktı. Her odacığın

içinde bir çocuk vardı. Çocukların ağızlarının üzerinde asılı birer emzik vardı, onlar bu emziklerden süt emiyorlardı. Işıktan doğmuş olan bu kutsal çocuklara halk ve halkın ileri gelenleri çok büyük saygı gösterdiler.

Çocukların en büyüğünün adı Sungur Tigin, ondan sonrakinin Kotur Tigin, üçüncüsünün Tükel Tigin, dördüncüsünün Or Tigin, beşinci ve en küçüğünün adı da Bögü Tigin idi. İnsanlar, bu beş çocuğu Tanrı'nın gönderdiğine inandılar. İçlerinden birini kagan yapmak istediler. Bögü Tigin ötekilerden daha güzel, daha yiğit, daha akıllı idi. Halk, Bögü Tigin'in hepsinden üstün olduğunu anladı, onu kagan seçti. Bögü Han, büyük bir törenle tahta çıktı. Kendisinden sonra gelen otuzdan fazla soyu da Uygurlar'ın başında kaldı.

Yıllar yılları kovaladı. Bir gün geldi, Yolun Tigin Uygurlar'a kagan oldu. Yolun Kagan'ın Kalı Tigin adında bir oğlu vardı. Yolun Kagan, oğlu Kalı Tigin'e çin konçuylarından (=prenseslerinden) Kiu-Lien'i eş olarak almayı uygun gördü. Kalı Tigin ile Kiu-Lien evlendiler.

Evlilikten sonra Kiu-Lien, sarayını Kara-Kurum'daki Hatun Dağı'nda kurdu. Hatun Dağı'na Gök Ruhlarının Dağı" adı da verilirdi. Hatun Dağı'nın çevresinde daha bir çok dağ vardı. Bu dağlardan biri Tanrı Dağı idi. Tanrı Dağı'nın güneyinde de Kutlu Dağ bulunmaktaydı. Kutlu Dağ, koca bir kaya parçası idi.

Günlerden bir gün Çin elçileri, yanlarında falcılarla birlikte Kiu-Lien'in sarayına geldiler. Çin elçileri ile falcılar aralarında konuşup şöyle dediler.

"Türk ülkesinin tüm varlığı, bütün mutluluğu Kutlu Dağ denilen bu kaya parçasına bağlıdır. Türkler'i yıkmak istiyorsak bu kayayı ellerinden almalıyız."

Elçiler aralarında böyle konuşup anlaştıktan sonra Kalı Kagan'a gittiler. Ona dediler ki:

"Siz bizim bir konçuyumuzla evlendiniz. Bizim de sizden bir dileğimiz olacak. Kutlu Dağ'ın taşları sizin saygıdeğer

ülkenizce kullanılmamaktadır. Sizin yerinize biz bu taşları değerlendirelim.”

Yeni kagan, bu isteği yerine getirdiğinde sonucun nereye varacağını düşünemedi, Çinliler’in isteğini kabul etti. Böylece yurdun bir parçası olan kayayı onlara verdi. *Oysa Kutlu Dağ kutsal bir kaya idi. Türk ülkesinin mutluluğu bu kayaya bağlıydı, kutsal taş Türk yurdunun bölünmez bütünlüğünü temsil ediyordu. Tılsımlı kaya düşmana verilirse bu bütünlük parçalanacak, Türkler’in tüm mutluluğu yok olacaktı.* Kagan bu kutsal kayayı Çinliler’e verdi. Ama kaya, kolay kolay sökülüp götürülecek gibi değildi. Bunu gören Çinliler kayanın çevresine odun kömür yığdılar, kayayı ateşe vurdular. Kaya iyice kızınca üstüne sirke döküp paramparça ettiler. Her bir parçayı aldılar, ülkelerine götürdüler.

İşte, ne olduysa o zaman oldu. Türkeli’nin bütün kurdu kuşu, bütün hayvanı dile geldi, kendi dillerince kayanın düşmana verilmesine duydukları acıyı anlattılar, ağladılar. Yedi gün sonra günahı bağışlanmaz düşüncesiz kagan öldü. Ne var ki, kaganın ölümüyle de ülke felaketten kurtulamadı. Bir Çin konçuyu (=prensesi) uğruna çekinilmeden bağışlanan yurdun kayası, Türkeli’nin felaketine neden oldu. Halk rahat yüzü görmedi. Irmaklar birbiri ardınca kurudu. Göllerin suyu buğulaştı, uçup gitti. Topraklar kurudu, ürün vermez oldu. Yolun Kagan’dan sonra başa geçen kaganlar da arka arkaya öldüler.

Günlerden sonra Türk tahtına Bögü Kagan’ın torunlarından biri oturdu. O zaman yurtta canlı-cansız, evcil-yaban, çoluk-çocuk, soluk alan-almayan her ne varsa bir ağızdan ”**Göç!… Göç!..**.” diye çığrışmağa başladılar. Derinden, iniltili, hüzün dolu, eli böğründe kalmış bir çığrışmaydı bu. İnlemelere yürek dayanmıyordu.

Uygurlar bu çığrışmaları bir ilahî buyruk bildiler. Toparlandılar, yola koyuldular. Yurtlarını, yuvalarını bırakıp bilinmedik ülkelere göç ettiler.

Sonunda adına Turfan denilen bir yere geldiler. Burada sesler kesildi. Uygurlar bu yere kondular, beş kent kurup yerleştiler. Adını da Beş-Balıg koydular. Burada yaşayıp çoğaldılar.

ER SOGOTOX DESTANI

Dokuz kat göğün dokuzunu delip indiğini mi, yoksa yer altını yarıp çıktığını mı bilmeyen Ereydeex-Buruydaax Er-Sogotox (Saha Türklerinin atası olan kahraman) adlı bir yiğit yaşamıştır.Bu Er-Sogotox'un görünüşü şöyledir: On büyük karış boyunda, dört karış eninde, beş karış omuzlu, üç karış belli, kalın meles ağacı gibi baldırlı, nehirdeki köknar gibi bacaklı, kurumuş kayın ağacı gibi sağlam bilekli, atın gemindeki dizginler kadar gözlü, kalça kemiği kadar iri burunlu, çok iyi isabet ettiren elli, yanılmayan baş parmaklı, şaşmaz işaret parmaklı, düzgün dudaklı ve dişlidir.

O kadar güçlüydü ki; donmuş ağaçları tuttuğunda kırar; kayın ağacını yakaladığında ikiye ayırır; dikili ağaca dokunduğunda ağaç kökü ile birlikte yıkılır; ağacı sarstığı zaman feryad eder; söğüt ağacını ittiği zaman söğüt acıdan çığlıklar atar; bastığı yer göçer, durduğu yer paramparça olur, gezdiği yerler kuru toprak

gibi çatlar; koştuğu yerler zangır zangır titrer; sesi gök gürültüsü gibidir; nefesi fırtına gibidir; konuşması Yada taşı gibi büyüleyici, bakışı yıldırım gibidir.

O’nun yaşadığı yer tasavvur edilemeyecek kadar zengin ve güzeldir. Şöyle ki; kalay tarlalı, altın ovalı, yağ vadili, xartaha (atın karın bölgesindeki yağlı ve lezzetli et) bahçeli, gümüş yamaçlı, tereyağı tepeli, et kıyılı, xartaha kayalı, gürleyen deli ormanlı, hışırtılı kuru ormanlı, av hayvanlı kara ormanlı, eğlenmelik şen ormanlı, dinlenmelik küçük tepeli, serinlemelik burunlu, gezinmelik çayırlı, saf süt gibi göllü, yıkanmak için akıntılı nehirli, sonsuz mavi derin denizlidir.

O’nun denizi kara gümüş kayalı, küçücük çakıl taşlı, boncuk kolye kumlu, beyaz küçük kabarcıklı, yağ dalgalı, değerli ağaçlardan kıyılı, avlanmalık kalkan balıklı, gümüş pullu bolca balıklıdır. O’nun zengin orman arslanlı, vahşi ayılı, mavi kurtlu, budaklı boynuz gerdanlı, ren geyikli, çizgili samurlu, benekli vaşaklı, kara sincaplı, kahverengi tilkilidir.

Kışı olmayan geniş, büyük ülkesinde kartallar çığlık atar, beyaz turna dans eder, şakrak kuşu öter, bülbül şarkı söyler, çayır kuşu nağmeler mırıldanır, serçe havalanır, makas kanatlı kuşlar inip kalkarlar, geniş kanatlılar toplanırlar, tavus kuşları kanat çırparlar, boynuz gagalı kuşlar birikirler, tırnaklı kuşlar toplanırlar, dişli hayvanlar dururlar, boynuzlu hayvanlar gezinirler, ibikli hayvanlar toplanırlar, mahmuzlu hayvanlar tepişirler, guguk kuşu hiç durmadan öter, bitkileri sararmaz, iğne yaprakları dökülmez, kozalağı düşmez.

Aklı-karalı hayvanları serbestçe yaşayıp dolaştıkları için, eğer bir yolcu buradan geçmek isterse, atının böğrü bu hayvanlara sürtünmekten yara olurdu.

O’nun çadırı sallanmasın diye elli direkli, otuz kirişli, dört kat duvarlı, yağmur girmesin diye üç kat gümüş tavanlı, nem olmasın diye dört kat altın döşemelidir.

Çadırının en ortasında sanki üç kadın yan yana duruyormuş gibi üç bacaklı büyük ocağı vardır.

Çadırı bez bezekli somyalı, on işlemeli karyolalı, kılıç asmak için kancalı, kımız fıçısı asmak için askılı, altı kişi zorlasa bile açamayacağı kadar sıkı altın dış kapılı, üç yaşındaki öküzün, yatmasına benzer demir eşikli, atın oynayacağı kadar geniş salonlu, sekiz kişinin açamayacağı kadar altın iç kapılıdır. Evin en güzel odası guguk kuşlu, sağ tarafı arslanlı, sol tarafı kaplanlı, holün başında kuzgunlu, gümüş raflı, kalay dolaplı, taş sundurmalı, dört ayaklı masalı, kıymetli ağaçtan sandalyeli, küçük göl kadar taş çanaklı, büyük bir ova kadar ağaç tabaklı, beyaz gümüş çatallı, kızıl gümüş kaşıklı, çelik demir bıçaklı, dokuz bezekli kutsal ayaklı (en büyük kımız bardağı) büyük kımız kadehli, on işlemeli mataarcaklı (bir milli kap), üç işlemeli küçük çoroonlu (bir ya da üç ayaklı kımız bardağı), yedi öküz derisinden dikilmiş tulumludur.

Evinin etrafı üç günlük yol gidecek kadar beyaz gümüş çitli, geniş duvarlı, gezinecek kadar geniş ağıllı, ayna gibi parlak avlulu, mücevherat koymak için dokuz demir kilerli, otlar için altın ambarlı tay için kalay tavlalı, çiftlik hayvanları için kurşun kümesli, kalın meles ağacının kabuğundan yapılmış arslan burçlu, dokuz bezekli büyük sergeli (at direği), kumru burçlu orta sergeli, şakrak kuşu burçlu küçük sergelidir.

Çadırın doğuda bulunan kapısından dışarıya bakmak için çıktığında geniş yeşil alanın ortasında tahmin edilemeyecek kadar kutsal ağacı görür. Bu ağaç, yerin dört kat altına kadar girmiş köklü, dokuz kat göğün dokuzuna varan dallı, yedi kulaç yapraklı, dokuz kulaç kozalaklıdır. Onun kökünün altından kutsal bengü suyu kaynar. Onun kozalağından çıkan koyu reçine toplanıp küçük bir dere gibi akar, ihtiyarlamış, aç kalmış, zayıflamış beyaz hayvanlar, kuşlar, vahşi hayvanlar, o reçinenin tadına baktıkları, yaladıkları zaman, eski genç ve diri görünüşlerine kavuşurlar.

Güney tarafını görmek için çıkınca büyük tepenin üstünde bakire kızların güzel elbiselerini giyinip fısıldaşarak ayakta durduğu gibi bir grup kayın ağacını görür.

Kayın ağaçlarının arka tarafında ihtiyarlamaya başlamış kadınların kışlık kalpaklarını çarpıkça giyinip saçlarını

dağıtarak **“E, ne olursa olsun”** diyerek ayakta durdukları gibi karışık çam ormanı vardır.

Batı tarafını görmek için çıkınca, genç erkeklerin bayrama gitmek için iyi elbiselerini giyinip sıralandıkları gibi kara melez ormanını görür.

Onların da biraz uzağında yaşlanmaya başlamış zengin adamların tükürerek kibirli bir şekilde ayakta durdukları gibi karanlık köknar ormanını görür.

Kuzey tarafını görmek için çıkınca şaman kadınların büyüleyici elbiselerini giyinip şaman dansına yeni başladıkları gibi titrek yapraklı kavak ormanını görür. Bunlarında ilerisinde salyaları akmış, dişleri dökülmüş ihtiyar kadınların sırtlarına dal parçalarını yükleyerek kamburca yürürken çizmelerinin bağlarının sırtlarını dövdükleri gibi, alçak söğüt ağaçlarını görür.

Bu söğütlerin kenarında rengarenk paltolu, işlemeli çizmeli Tunguz çocuklarının dans edip konuşmalarına benzeyen sık çalılık ormanı vardır.

O’nun giyim-kuşamı ise; içi kıymetli samur kürk paltolu, mavi kurt kürkü abalı, obur kunduz kürkü şapkalı, güderi pantalonlu, ipekli kalçalıklı, gümüş kenarlı, süslü çizmeli, işlemeli çoraplı, gümüş kayışlı, ipek kuşaklı, Çin atlası çantalı, çuha tütünü keseli, kolyeli, çakmak taşlı ve kavlı, pençesiyle, başıyla yumuşak vaşak derisi tüyünden yataklı, kara tüyünden yorganlı, kuğu tüyü yastıklıdır.

O’nun silahları ise; altı kişinin açamayacağı boynuz yaylı, balıkçının ağaç evi kadar büyük oklu, Suottu’nun (Yakutistan’da bir yer adı) ustasını vuran çatal oklu, Baatılı’nın (Yakutistan’da bir yer adı) ustasını vuran düz oklu, üç yüz kilo ağırlığında süngülü, beş yüz kilo ağırlığında mızraklı, dokuz yüz kilo ağırlığında demir gürzlüdür.

Koşum atları ise; yorulmayan kara renkli, tırıs giden boz renkli, hızlı giden ala renkli, yarış eden beyaz renkli, avlamak için kahve renkli, gezmek için alacalı, uzak yola gitmek için yedi

kulaç yeleli, kıvırcık perçemli, gümüş tırnaklı, uzun koyu kuyruklu, sarı renklidir.

Güneş batınca gece oldu diyerek büsbütün soyunup kalın samur kürklü yatağına-yorganına sarılıp uyuyarak; güneş doğunca uyanmak zamanı geldi deyip fırlayarak, en iyi elbisesini giyinip atın yağlı kazısını (atın karın bölgesinde bulunan yağlı kısım) yiyen Er-Sogotox belirli bir zaman eğlenmek için kullandığı atına binerek beyaz-kara atlarına bakar, güder. Bazen de, av atına binerek koyu ormanına varıp, kara kürklü hayvanları çokça öldürdü. Yeşil otlaklarına giderek, makas kanatlı kuşlarından çokça öldürüp heybesine koyup evine getirerek iştahla yiyerek yaşıyordu. O, hiçbir kederi-üzüntüyü bilmeyerek, korku ile görüşmeyerek, ürküntü ile tanışmayarak, kimden doğduğunu, nereden geldiğini bilmeyerek yaşıyordu.

O, ondokuz yaşını doldurduğu zaman genç yüreğinin tıpırdadığını, zaman zaman kanının kaynamaya başladığını hissetti. Düz alnı düşünceden kırışmaya başlamış, resim gibi kaşı çatılmış, eskiden bilmediği bir fikir aklını karıştırmış ve yalnızlık düşüncesi kafasını bulandırmıştı:

“Eyvah çocuk! Tecrübenle gördün ki herkes çifttir, vahşi hayvanlar çift olarak yaşar; kuşlar, böcekler de çift olarak yaşarlar. Tanrı sadece beni mi tek yaratmış? Hayır! Bana benzeyen bir kişi herhangi bir yerde muhakkak yaşıyordur.”

Bu fikir aklına düştüğünde çokça uyuduğu uykusundan, yediği yemeğinden, yaşadığı hayatından kesilmeye başladı. Bir akşam hiç duygulanmamış yüreği çokça duygulandı, ağlamayan gözü ağlayarak bütün gece hiç uyuyamadı. Güneş doğmadan kalkıp kara hastalık bulaşmasın diye kara denizin suyuyla, yeşil hastalık bulaşmasın diye yeşil denizin suyuyla tümüyle temizlenerek güzel elbisesini giyip eğilerek güneşi üç defa selamlamış ve arazisinin ortasında bulunan kutsal ağacın yanına zengin, büyük bir insan tavrıyla gitmiş.

Ağacın altına gelip üç defa eğilerek selamlamış, kalpağını yana yatırarak şöyle demiş: **“Kutsal ağacımın kadın ruhu!**

Kainatın ebe ruhu! Ben yetimi sen beslemişsin, küçükken büyütmüşsün, beyaz atlarımı yetiştirmişsin, kara atlarıma bakmışsın, kuşlarımı hayvanlarımı çoğaltmışsın, kara denizin balığını bir araya toplamışsın. Beni dinle! Aklımı-fikrimi büyücü mü karıştırdı bilmem. Uzun zamandır uyuduğum uyku, uyku olmadı; yaşadığım hayat, hayat olmadı; gücüm kuvvetim azaldı, güçlü vücudum zayıfladı, düşündüğüm düşüncem kalmadı, bilen aklım bilmez oldu. Bana geleceğimi söyle! Hayatımı gösteriver! Ebem! Öz anam ol! Saygı duyduğumu gör! Benim sözlerimi dinle!"

O an gök gürültüyle gürlemiş, sağanak yağmur başlamış, uçan beyaz bulutlar görünmüş, yıldırımlar düşmüş, şimşekler çakmış, fırtına çıkmış, toprak hareketlenerek yer deprem olmuş gibi titremeye başlamış, nehrin suyu kabarmış, denizin suyu dalgalanmış. Bundan sonra kutsal ağaç gıcır gıcır gıcırdayarak küçük bir kütük olmuş, gövdesinden kar gibi saçlı, keklik gibi beyaz etli, iki kımız fışısı kadar memeli yaratıcı ihtiyar kadın beline kadar çıkarak: **"Ben senin neden üzüldüğünü, ne istediğini ve her şeyi bilerek yaşıyorum. Dinle! Senin baban Aar Toyon (Tanrı'nın adı), annen ise Kübey-Xotun (Tanrı'nın adı)'dur. Onlar yaratıcı Tanrı emriyle seni üçüncü gök katında doğurup bu topraklarda soy-sop sahibi ve nesillerinin atası ol diye yeryüzüne indirdiler. Şimdi zamanı geldi. Sen çabucak atlan ve güneye uzaklara git, senin yolun çetin olacak. Dayan! Ümidini kesme! Eşini bulacaksın. Elveda! Mutluluk ve başarıyla gidip gel."** dedi.

Bu hayır duasını ederek ağacın kökünden ebedi suyu alıp onun deri matarasına boşalttı ve **"Bunu koltuğunun altına bağla, zor gününde sana yararlı olacak."** dedi. Kendisi de tekrar gıcır gıcır gıcırdıyarak büyüye büyüye eskiden olduğu gibi kutsal ağaç haline geldi.

Er-Sogotox evine gitmeden önce otlağına vararak uzak yola gidecek sarı atının üstüne binerek ahıra uğramış, ak-kara atlarından bir karış kazı etli, bir tutam yağlı yedi tane kısrağı ayırmış, üç yıllık semiz yedi öküzü seçerek evine getirmiş, bu hayvanları hemen kesip göl kadar büyük kazanında pişirip geniş

bir heybeye koyarak atının sağ kulağına yerleştirmiş, atına yular takmış, dizginini bağlamış, gümüş gem takımıyla gem vurmuş, dört eyer kumaşını sererek Xan-Tanara (Tanrı'nın adı) eyeri ile eyerlenmiş, mızrağını sadağını takınıp silahları alıp, memleketindeki kutsal ağacına dua ederek atının üstüne atmaca gibi atlayarak güneye doğru ok gibi uçmuş.

Bir adımda altı kös (10 km lik uzunluk birimi) aşarak tırıs gidişte yedi kös giderek yüz kös koşarak, kışı kırağı ile, yazı yağmur ile bilip tepesi göğü delen taş dağa gelmiş. Atından inmeden boynuz yayını kurmuş, hızlıca okunu yerleştirip bir ay boyunca iyice gerdiği yayı kirişinden bırakıvermiş. Ok dağda saman yığını genişliğinde bir delik açarak çıkmış. O da açılan yoldan çıkarak dağı çabucak geçmiş.

Sonra dalları buluta varan demir ağaçlı ormana gelip önceden olduğu gibi okuyla delerek aylar ayı, yıllar yılı gidip, ateşli alevli kan nehrine gelmiş.

Bu engele geldiğinde onun sarı atı **"Sahibim! Sen benim üstümden in, ben biraz dinleneyim. Sonra sen benim dizginimi, kolanımı sıkıca tut, sağlamca bin, ben uçup seni geçireyim"** dedi.

Yerin kıyısının at kuyruğu gibi bittiği, göğün kıyısının yosun gibi bittiği ve birbirleriyle buluştuğu yerde, güneş ışığının kuvvetlice parladığı ay ışığının şiddetle ışıldadığı yerde üç yüzyıl yaşamış, dördüncü asrını yaşayan, uzun saadetli geniş gelecekli, Ulu-Toyon'un (Tanrı'nın adı) akrabası Xan-Tanara'nın torunu Xaraxxan Toyon (Kahramanın adı) birlikte yaşlandığı hanımı, on oğlu, dokuz kızı, sayısız insanları, çokça hayvanları (ile birlikte) bir destan ülkesinde oturup yaşamaktadır.

Ailesinin içinde herkesten çok sevdiği Xotuuna (kız adı) adlı küçük kızı güneşin ışığı gibi görünüşlü, beyaz gümüş yüzlü, kırmızı yanaklı, kara gümüş kaşlı, yedi kulaç uzunluğunda saç örgülü, hafif yemekli, taze içeceklidir. Elbisesinin içinden eti görünür, etinin içinden kemiği görünür, kemiğinin içinden iliği görünür. Yürüdüğü yer kaz eti olur, yattığı yer yağ olur,

koştuğu yer semiz et olur, onu gören kişi sevinir, dokunan kişi doyar. Uzattığı eliyle saadet verir. O'nun güzelliğini tasvir etmeye kelimeler yetmez.

Xaraxxan ile birlikte ihtiyarlayan evin ruhu olmuş ikinci anne gibi görünen iki kepçe kadar irinli gözlü, salyası akan, geleceği gören şaşmaz önsezili bilge ihtiyar kadın bir sabah efendisinin huzuruna gelerek kızarmış gözleriyle, yıpranmış ayaklarını birbirine çatarak **"Korkunç düş gördüm, dehşetli geleceği gördüm; bela yaklaştı, hayatımız bedbaht oldu, korunmak gerek, hazırlanın!"** dedi.

Güneş batıp karanlık başladığında aileden yüz kişi yemeklerini yedikten sonra ihtiyar kadının düşü hakkında oturup konuşmaya başlamışlar. O anda dışarıda evin arka tarafından bir atlı kişi, keskin mızrağın sesi gibi hızla gelerek evin sıvasını düşürecek, doksan direği sarsacak kadar bir hızla kapıya vurmuş. Çadırdaki bütün insanlar korkularından, ürküntülerinden sözleri boğazlarına tıkanmış gibi ağızlarını açarak kaskatı kalmışlar, yanız bilge ihtiyar kadın sessizce seğirterek çıkıp bakmış. Dışarıda derisiz, üç ayaklı, demir kara atına yan binmiş, büyük don ağacı kadar boylu, büyük kazan kadar başlı, alnının en ortasında çukur kadar açık tek gözlü, kazma kadar büyük sincap dişli, göğsünün en ortasından çıkan tek kürek kadar parmaksız kulaç kollu, uyluğundan çıkan direk kadar topaç bacaklı, başından ayağına kadar demir elbiseli, demir yaylı, taş oklu, altın mızraklı şeytanla insan arasında bir kişi vardı.

İhtiyar bilge kadını bulanık bir şekilde görerek atından inmeden şöyle dedi: **"Benim adım Üller-Etin oğlu Bura-Doxun (kötü ruhun adı)'dur. Dört ülke uzaktanım, kara is ülkesindenim, kızıl kömürle (korla) evliyim. Ateşten de sıcak yazlıyım, kızaran taş yemekliyim, ateş ve alev içecekliyim, ölmez kişiyim, yanmaz etliyim, kolsuz bacaksız, keskin boynuzlu, sivri kuyruklu pek çok demir halklıyım. İşim ise, adam öldürmek, kötülük, felaket getirmektir. Xaraxxan'ın sevgili kızıyla evlenmek için geldim. O taş burunun üstünde dokuz gün oturup, sözlerini bekleyeceğim. Söyle (kızı) vermezlerse zorla alacağım, evlerini yıkacağım, ateşlerini söndüreceğim,**

yerlerini kara is yerlerine çevireceğim, hayvanlarını yakacağım, onları sersefil bırakacağım.”

Bunu söyledikten sonra yüz kulaç uzaktaki taş dağın burnuna korkuluk gibi gitti. Bilge ihtiyar kadının korkudan dili göğsüne düşerek gözü ters dönmüş vaziyette, ayağı ile gideceğine elleri üzerinde evine vararak aklı başından çıkıp kuş gibi nefes nefese kalmış.

Üç (kös) boyunca otuz kova buzlu suyu üstüne boşaltarak onun gördüklerini ve işittiklerini dinlemişler. Xaraxxan ailesiyle birlikte ağlamış, çokça üzülmüş, çokça dövünmüş, sinirleri bozulmuş.

Ereydeex-Buruydaax Er-Sogotox doksan engeli, sayısız kötülüğü geçerek Xaraxxan ülkesine gelip geniş ormanın içine girdiği zaman tay derisinden abalı, ayak derisinden dikilmiş çizmeli, baş derisinden dikilmiş şapkalı, tüyleri dökülmüş bir taya ters binmiş ve tayın kuyruğunu dizgin gibi tutmuş öksüz çocuk ile karşılaştı. Bu çocuk tanımadığı şahsın gözüne bakınca hiç görmediği bu kişinin iyi huylu olduğunu fark ederek kaçmamış ve Xaraxxan’ın hayatını, zenginliğini, güzel kızını ve bu kızı kötü Bura-Doxsun’un istediği gibi haklarında bildiği her şeyi anlatmış ve taş burunun yolunu göstermiş.

Burunun yakınına geldikleri zaman Buura-Doxsun’un uzanarak beş-on kısrağı, sekiz-dokuz öküzü kuyruklarından çekerek ağzına attığını görmüşler. Onların geldiklerini görüp çabucak ayağa kalkan Bura-Doxsun **“Şimdiye kadar hiç tanımadığım bir kişi geldi. Ben onunla ölümüne dövüşeceğim.”** dedi.

İkisi de hiçbir şey söylemeden yaylarını germişler ve atışarak birbirlerini vuramamışlar. Sonunda okları bitince demir gürzleriyle vuruşmuşlar. Demir gürzleri çarpışmaktan düzleşince uzun mızraklarını çıkarmışlar. Mızrakları da çarpışmaktan kırılmış, sonra kılıçlarıyla döğüşürken kılıçları körelmiş. Bunun üzerine Buura-Doxsun nara atınca Er-Sogotox irkilmiş. O irkilince de Bura-Doxsun kılıcını kalbine sokmuş. Yaralanan Er-Sogotox koltuğunun altında bağlı bulunan bengü su kesesini hemen keserek yarasının üstüne damlatmış. Er-

Sogotox bir anda iyileşerek eski halinden on kat daha güçlü olmuş.

Er-Sogotox, güçlendiğini anlayıp bağırarak Bura-Doxsun'u belinden yakalamış ve yedi kulaç yeri titretecek kuvvetle yere çarpmış. Sonra başını kesmiş ve çelik bıçakla karnını yararak içinden yüreğini ve karaciğerini alıp küçük küçük parçalara ayırarak her tarafa savurmuş. Ancak yüreğinin bir ucu kalmış ve kara kuzgun olup **"Ben her zaman sana engel olacağım"** diyerek yerin altına girip kaybolmuş.

Xaraxxan'ın toplanan adamları hayvan sürüsünün buzlu suyu içip titrediği gibi titreyerek Er-Sogotox'u alkışlamışlar, koşup gelmişler ve büyük bir ateş yakarak ölen Bura-Doxsun'u bu ateşe koymuşlar, külünü de her yere saçmışlar.

Xaraxxan Toyon yetmiş kişiyle gelerek Er-Sogotox'u evine davet etmiş, beyaz kilimin üstünde yürütmüş, vaşak derisinin üstünde oturtup samur derisine yatırmış, güzel yemeklerini yedirmiş, tatlılar ikram etmiş, sevgili kızını vermiş, yanlarına yüz kişiyi de katarak memleketine göndermiş.

Xaraxxan korku ve ürküntüsü geçtiği zaman hayvanlarını hesaplamış ki, her üç hayvanından birisini Buura-Doxsun yiyip bitirmiş.

Er-Sogotox ülkesine dönüp geldiğinde ak-kara atlarının iki kat arttığını, kuşlarının-hayvanlarının da iki katına çıktığını görmüş. Birlikte getirdiği adamlarına ev-ocak düzenlemiş, çocuk sahibi yapmış. Saha'nın en büyük ataları bugünkü zamana kadar yiyip-içip yaşamaktadır. Ama Bura-Doxsun'un yüreğinin ucunun kuzgun olup söylediği gibi, Er-Sogotox'un torunları-halkı, beyaz kara atları, kuşları-hayvanları zaman zaman salgın hastalıklarla telef olarak veya dala asılarak bazen de ağaçlara takılarak bu zamana kadar ölümlü olmuşlardır.

KAYNAK: A.Y Uvarovsky tarafından Saha Türklerinden derlenen Er-Sogotox Olonho'su (destanı), Doç. Dr. Yuriy Vasilyev ve Yrd. Doç. Dr. Fatih Kirişçioğlu tarafından da Türkiye Türkçesi'ne aktarılmıştır.

HAN-MİRGEN DESTANI

5114 satırdan oluşan kahramanca Hakas epik şiiri "Han Mirgen" en az 1.500 yaşında ve Hakas sözlü geleneğinin bir parçası. Geleneksel ayette yer alan bu başyapıt, Hakas Yazarlar Birliği başkanı Galina G. Kuzhakova tarafından ünlü Hakas hikaye cetveli Anna V Kurbizhekova (1913-1990) tarafından yazılı olarak kaydedildi. Destan, dürüstlük, doğayla uyum, özveri ve adalete koruma, adalete olan inanç, cesaret, bilinç, erkek-kadın eşitliği gibi zamansız ortak insan değerlerini vurgulayan toplumsal ve kültürel bağlamda kahramanların üç kuşağının yaşamını tanımlıyor Hem de bir yerli kültürünün ve geleneklerinin korunması.

Destanın ana konusu, iyilerle kötülük arasındaki çatışmadır. Aynı zamanda, bu iki uç arasında denge hakkında önemli bir mesaj da verir. Bu, hikayenin ana karakterin ve yakın arkadaşlarının yaşadığı "güneşli Ortadoğu" ndan kötülüğün tamamen ortadan kaldırılmasına ilişkin herhangi bir açıklama yoksun ya da her yerde iyilerin hakim olduğu iddiası anlamına geliyor. Bir felsefi bakış açısıyla birbirleri olmadan iyi ve kötülüğün imajını çizmenin imkansız olduğu doğruysa, bu denge de doğayla uyumludur diyebiliriz. Dahası, bu epikte, göreceli olarak iyi kahramanlar göreceli olarak kötü olanlara karşı güç kullanıyorlar; bu, iyi ve kötünün aslında birbirine bağlı olduğu ve karşılıklı olarak birbirine bağımlı olduğu anlamına geliyor. Bu epik, korkularına rağmen kahramanlarının cesaretini vurgular ve aynı zamanda Türk halklarının zengin kültür mirasının söyledikler, atasözleri ve deyimler gibi canlı öğelerini içerir. Doğa ile kültür arasındaki uyumu vurgulayan bu destansı hikaye, aynı zamanda, toplumsal çevre içinde toplumsal cinsiyet eşitliğine önemli önem verir ve gelecek nesiller için bu konuyla ilgili bilgileri korur.

MAADAY-KARA DESTANI

Şamanist bir toplumun ürünü olan (ancak yer yer Budizm ve Lamaizm etkisi de görülen) destanda, bu dünyayı ve öbür dünyayı algılayış biçimi Şamanist düşünce doğrultusundadır. Olaylar üç farklı boyutta gelişir: yeryüzü, yeraltı ve gökyüzü. Yeryüzü (Aylı ve Güneşli Altay) canlıların yani Maaday-Kara'nın yaşadığı mekândır. Yeryüzünde ayrıca Maaday-Kara'yı esir eden ve yeraltı tanrısı Erlik Beyin kızı ile evli olan Kara-Kula Kağan yaşamaktadır.

Kara-Kula Kağan'ın yaşadığı yer, ruhların yani ölülerin âlemidir; bu âleme karanlık güçler hâkimdir. Burası yeraltı dünyası gibi tasvir edilse de yeryüzündedir ve açılıp kapanan dağların arkasındadır. Esas yeraltı dünyası ise Erlik Bey'in yaşadığı ve ölen insanları, yeryüzünde (dünyada) işlemi oldukları suçlara göre cezalandırıldıkları bir mekân olarak geçer. Gökyüzü ise insan ötesi bir boyut olarak algılanır ve detaylı olarak işlenmez. Üç boyut olarak algılanan bu dünyanın kapıları birbirine kapalı değildir. Birinden diğerine gitmek ve geri dönmek mümkündür.

Maaday-Kara Destanı iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Kara-Kula'nın yaşlı bahadır Maaday-Kara üzerine hücumu anlatılmakta, obasının yerle bir edilişinden, halkının esir edilip memleketinden götürülüşünden bahsedilmektedir. İkinci bölümde ise Maaday-Kara'nın oğlu Kögüdey-Mergen'in babasını ve halkını kurtarmak için verdiği mücadeleler ile çıktığı evlenme yolculuğu anlatılmaktadır. Destanın finalinde ise Kögüdey-Mergen'in Erlik Bey ile olan mücadelesi ve her türlü başarıdan sonra yıldız olup gökyüzüne yükselişi işlenmektedir.

MANAS DESTANI

Bu muhteşem eser Kırgız Türklerinin destanıdır. Manas Destanı, Kırgızların bir bakıma ansiklopedisi gibidir. Manas Destanında Kırgızların bütün gelenek ve göreneklerini, törelerini, inanışlarını, görüşlerini, başka milletlerle olan ilişkilerini, masallarını ve ahlak anlayışlarını bulmak mümkündür.

Manas Destanının bütününü söyleyenlere **Manasçı**, bir kısmını söyleyenlere **Ircı** denilir.

Manas Destanının Radloff'tan önce Çokan Velihanov tarafından bir bölümünün derlendiğini biliyoruz. Radloff tarafından derlenen metin ilk tam metin olmak bakımından önem taşıyor.

Bir de Sovyet döneminden önce yayımlandığı için müdahele edilmeden yayımlanmış bir metindir. Sovyet döneminde yayımlanan metinlerde rejim tarafından zararlı görülen kısımlar çıkartılarak yayımlanmıştır. Radloff'un yayımladığı metin 13 bin mısraya yakındır. Sayakbay Karala uulu'ndan derlenen Manas Destanı metni ise **500.553 mısradır**.

Manas, onun oğlu Semetey ve onun oğlu Seytek ile devam eder. Buna da Manas Üçlüğü denir. Sagımbay Karala uulu da büyük bir destancıdır; ancak rahatsızlığı sebebiyle kendisinden güçlükle ve dört yıl süren bir zaman diliminde destanın sadece Manas dairesi derlenebilmiştir. Doğu Türkistan'da yaşayan Cusup Mamay ise Manas dahil olmak üzere destanı sekiz daire (Manas ve Manas'ın 7 göbek nesli) şeklinde yazıya geçiren tek destancıdır.

Prof.Dr. Naciye YILDIZ

Gazi Üniversitesi

Fen Edebiyat Fakültesi

CENGİZ HAN DESTANI

Cengiz Han Destanını anlatan eserler, **Cengizname** adını taşır. Tıpkı Oğuz Han Destanını anlatan eserlere Oğuzname denildiği gibi. Moğol, Türk ve İslami motifleri işleyişleri bakımından Cengiz Han Destanı üç ayrı rivayet halindedir.

TÜRK ANLATIMI:

Cengiz Han, baba tarafından Oğuz Han' a dayanmaktadır; ana soyundan da Altın Han' a varmaktadır. Altın Han Akdeniz' de, Malta' da hüküm sürmektedir. Çok güzel bir kızı vardır. Altın Han, dillere destan olan bu çok güzel kızını, güneş yüzü görmeyen, hiç bir yanından iç tarafına hiç bir ışık sızdırmayan bir saraya kapatıp gözlerden ırak tutmaktadır. Günlerden bir gün, bütün dikkatlere rağmen gün ışığı Altın Han' ın güzel kızını bulur. Kızın, bu gün ışığından bir çocuğu olacağını anlayan Altın Han utancını ve yüz karasını kimseye göstermemek için kızını, kırk cariye ile birlikte bir gemiye koyar denize salar.Gemiye, denizde bir kahraman rastlar. Bu kahramanın adı Tumavi Mergendir. Altın Han' ın kızını görür görmez beğenir, alır. Kızın bir oğlu olur. Adını Dobun Bayan koyarlar.

Altın Han' ın kızının, tumavi Mergen' den de çocukları olur. Bunları da, Bilgidey ve Büdenedey diye çağırırlar.

Dobun Bayan büyür, evlenecek çağa gelir; evlendirirler. Alanguva adında bir güzel kız alırlar. Dobun Bayan' ın, Alanguva' dan üç oğlu olur. Bundan sonra Dobun Bayan ölür.

Dobun Bayan' ın ölümünden bir müddet sonra, Onun bir nur halinde yeniden dünyaya döndüğü anlaşılır. Bu nur halinde dönüşten sonra, yine Alanguvan' ın kocası olmuştur ve Alanguva bir erkek çocuk daha doğurmuştur. Bu çocuğun adını Cengiz koyarlar.

Cengiz doğunca, ruhu nur halinde dünyaya dönmüş olan dobun Bayan, kurt halinde dünyayı bir daha terkeder.

Fakat, en çok kardeşleri, Cengiz’ in hem nurdan doğmuş olduğuna hem de kendi kardeşleri olduğuna bir türlü inanmak istemezler. Kardeşlerine türlü eziyetler ederler. Fakat halk ötekilerden çok Cengiz’ i sevmektedir.

Bir gün Cengiz kardeşlerinden kurtulmak için kaçar, dağda yaşamaya başlar. Türk boyları, aralarında temsilciler seçerek Cengiz’ e gönderirler ve yaşamakta olduğu dağda Cengiz’ i bulup kendilerine Han seçerler.

Cengiz Han, bütün ömrünü yurduna ve milletine verir; çalışıp didinir, dünyanın en büyük ve en sağlam devletlerinden birini kurar. Sonunda bu devleti çocukları arasında taksim ederek ölür.

Cengiz Han Destanının İslami rivayeti:

Bu rivayete göre Cengiz’ in bir adı da Timuçin’ dir. Doğacağını çok önceden kahinler haber vermişlerdir. Doğduğu zaman da , babası, Tatar Hanlarından Timuçin’ i mağlup etmiştir. Bu yüzden doğan oğlunun adını Çimuçin (Timuçin) koyar.Tıpkı Davut Peygamber gibi Timuçin de on yedi yaşına kadar çobanlık yapıp, dağda bayırda sürüsünü otlatır. Babası ölünce de, halk, Timuçin’ in kendilerine Han olmasını isterler. Zaten Timuçin’ in Han olarak seçilmesini Tanrı da buyurmuştur.

Eyliyalardan Abız gelerek Timuçin’ e Cengiz adını vermiş ve bütün dünyayı fethedip efendisi olacağını muştulamıştır. Bu sırada bir kuş ötmeğe başlamış ve öterken: “Cengiz!.. Cengiz!..” diye haykırmıştır.

Bunun üzerine Hanlığı kabul eden Cengiz evliyanın dediklerini doğrulamıştır…

KAYNAK:

Türk Destanları-M.Necati Sepetçioğlu

EDİGE DESTANI

Cengiz Han dönemi ve ardından Türk Dünyasında, kahramanların hayatının destanlaştırıldığını ve anlatıldığını hepimiz biliyoruz. Ten ve Özi ırmaklarından İrtiş boylarına kadar uzanan geniş ovalarda Nogaylı veya Kıpçak boyları halinde yaşayan Türkler arasında destan repertuarı geçen zaman içinde bünyesine yeni kahramanların hikayeleri katar.
Bu sürecin XV. Yüzyılında yaşamış bir tarihi şahsiyet olan Nogay beylerinden Edige'nin kahramanlıkları etrafında da yine böyle bir destan oluşmuştur. Altınordu'nun Toktamış Han tarafından yönetildiği sırada bu kahraman ortaya çıkmıştır.

Destanın anlatımına göre;

Toktamış ile Edige arasında ceryan eden mücadelenin ardında mensup olduğu Nogaylı boyların uğradığı haksızlıkların ve Edige'nin öldürülmesi için Toktamış'ın düzenlediği planları kahraman, kendisine bağlı adamlarının yardımı ile etkisiz bırakır.

Altınordu topraklarını bırakıp Timur Bek'in yanına erişmek üzere İdil'i aşıp karşı yakaya geçer.

Timur Bek'in kızı Akbilek ile kırk kulunu kaçırıp elinde tutan ve tek başına dünyaya meydan okuyan Kara Tiyin alp adlı bir kahramanın varlığını duyar. Kızın da yardımı ile bu kahramanı öldürür. Akbilek ile kırk kulunu kurtarır. Timur Bek, kızını ve kırk kulunu kurtarıp kendine getirip teslim eden Edige'ye büyük itibar gösterir. Derdini dinler, ona yardım etmek ister. Edige olanları anlatır ve Timur Bek'ten yardım ister. Timur Bek, her türlü yardımı yapar. Toktamış üzerine sefer açar. Sonunda Edige, Nogaylı halkının başına geçer, han olur.

Bütün bu maceralar, mücadeleler Kırım'dan İrtiş boyları arasına kadar uzanan geniş sahada yaşayan Türk destan anlatım repertuarında büyük akisler bırakır. Nogaylı veya Kıpçak diye bilinen Türk boyları arasında şeşenlerin, yıravların "bahşı, cırav, jirav, yomakçı, comokçu, ırçı, ölengçi, akın veya

yırçıların” anlatımlarında bu maceralar bir destan metni hüviyeti kazanır. Her bir Türk boyunun destan anlatıcısı repertuvarında XV. Yüzyıldan sonra, Edige Han'ın maceralarını, kahramanlıklarını anlatan bir Nogaylı “**Edige Destanı**”yer alır. Bir bakıma bu destan repertuarı, o yüzyıllarda umum Türk destan anlatıcılığının müşterek repertuarıdır ve müşterek bir dil ve üsluba sahiptir.

Türk dünyasının coğrafyası, XVI.yüzyıldan itibaren planlı bir Rus istilasına uğrar ve XIX. yüzyıl yarısından sonra da büyük ölçüde sömürgeleştirilir. Çarlık Rusya'nın ve ardından Sovyet yönetiminin izlediği dil ve kültür politikaları ile müşterekliklerin yok edildi ve her bir boya dil ve kültür, bir yeni kimlik, bir destan paylaşımı yapıldı. Fakat, destanlar, bu yeni sınırlar ile kendilerini sınırlamaz ve halka daima, Nogaylık, Kıpçaklık ve Özbeklik dönemlerini, kaçaklık günlerinde
geçen kahramanlıkları yeni şiveler ve yeni yazı dilleri içinde de olsa, hatırlatmaya devam eder. Sanırım bu, destanların hayatiyetini ve zamana ve güçlüklere karşı işlevlerini koruma yeteneklerini gösterir. Bugün, dünyanın bir değişime uğraması belki daha farklı, daha insancıl bir medeniyetin doğuşunu beraberinde getirecektir. Ve destanlar, insanlara geçip geldiği maceraların neleri anlattığını, nerede hata yapıldığını öğretecektir.

Edige Destanı, coğrafi açıdan bakıldığında eski Altınordu, Orta Asya ve Batı Sibirya sahası Türkleri arasında yayılmıştır. Türkler arasında tarihi kültür müşterekliklerini yansıtan edebi/ tarihi bir destan metnidir. Bir bakıma Avrasya coğrafyası Türkleri arasında hemen hemen bütün destanlar bu müşterekliği yansıtır, dense sanırım yanlış bir hüküm olmaz.

Destanlarda ve destan metinlerinde üzerinde durulacak pek çok husus vardır. Türk destanlarının repertuar genişliği, zenginliği ve coğrafi yayımının azameti düşünülürse, bunların her birinin başlı başına çalışılması bile bir ömür alabilir. Türk coğrafyasında yaşayan eski Türk inançları üzerine çalışmalarını teksif etmiş bir kişi olarak benim burada üzerinde durmak istediğim husus, bir bakıma yine eski Türk inançlarıyla da ilgili

olmalıdır, diye düşünüyorum. Bu nedenle, "Edige Destanı"nda yer alan olağanüstü tipler üzerinde duracağım.

Edige Destanı'nda olağanüstü yeteneklere sahip bilge kişiler yanı sıra yetenekleri kadar her türlü kazadan beladan korunma güçleri ve yenilmez kahraman özellikleri ile donatılmış kahramanlar karşımıza çıkmaktadır. Fakat, bu özellikler sadece Edige Destanı'na mahsus bir özellik değildir. Türk destanlarının büyük bir çoğunluğunda, kahramanlar ile ilgili veya düşmanlarına ait bu tür özelliklere rastlamak mümkündür.

Atlarda bile dil bitip kahraman ile konuştuğu görülür. Onlarında kahramanlar gibi olağanüstü niteliklerle donatılmış bir soydan geldikleri konusunda destan metinlerinde soy ağaçları "secereler" anlatılır.

Kahramanlar gibi onların bineceği atlar da, olağanüstü nitelikle dünyaya gelirler. Edige Destanı'da maceranın kahramanı Edige Han, dünyaya gelişi ve hayatta kalışı açısından olağanüstü bir soy ağacı ila karşımıza çıkar. Dip atası Baba Tükles adlı bir veli veya evliya tipidir. Bu daha doğrusu, o eski Türk destanlarında sıkça görülen bir özellik ile dünyaya gelmiştir. Anası bir "peri" kızıdır. Bu tür kahramanlara, olağanüstü yeteneklerinden dolayı eski hikaye metinlerinde "perizad" sıfatı verildiği de bilinen bir husustur.

(………..)

NOT: Destan açıklaması sayın Yaşar KALAFAT'ın "Edige Destanında Olağanüstü Tipler" yazısından alınmıştır.

SATUK BUĞRA HAN DESTANI

Büyük Türk İmparatorluğunu, 840 yılından itibaren devralmaya başlayan Karahanlıların 1212 (1240) yıllarına kadar devam eden hanedanlığı esnasında en önemli ve muhakkak ki dünya tarihinin seyrini değiştiren büyük hadise Türklerin İslam dinini kabul etmiş olmasıdır.

940 yılı civarında Karahanlı hükümdarı Satuk Buğra Han zamanında vuku bulan bu dünya çapındaki hadise, dünya üzerindeki büyük tesiri dercesinde Karahanlılar arasında da destani bir havaya bürünmüş ve Satuk Buğra Han etrafına gelişen bir destan meydana gelmiştir.

Türklerin İslam Dinini kabul edişleri ilahi bir ilhama bağlamaya çalışan Satuk Buğra Han Destanının çok kısa bir zamanda geliştiği, İslamiyetten önceki Türk Destanlarından da aldığı ana motiflerle daha da zenginleşerek tesbit edilen yazılı şekle geldiği söylenebilir.

Aynı zamanda bu gün bile Kaşgar yakınlarındaki Artuç kasabasında bulunan mezarı bir ziyaretgah mahalli olan Satuk Buğra hayatını, destani bir hava içinde anlatan Satuk Buğra Han Destanı **Tezkire-i Buğra Han** adlı bir eserde kayıtlıdır.

Bu eserin muhtelif el yazmaları vardır.

Peygamberimiz Hazreti Muhammed, Miraç esnasında, diğer bütün peygamberleri de görür. Aralarından birini tanıyamanz ve Cebrail Aleyhisselelama o zatın kim olduğunu sorar. Cebrail de:

–**Bu zat Peygamber değildir, der. Bu zat, sizin ruhunuzu Ulu Tanrıya emanet ettiğiniz günden üç yüzyıl sonra yer yüzüne inecek ve sizin dininizi Türkistan da yayacaktır**.

Cebrail Aleyhisselamın bu cevabı üzerine Hazreti Muhammed çok sevinmiş, Miraçtan sonra, gece gündüz bu mübarek ruh için dua etmeğe baslamıştı. Tabi bu arada, bu mübarek zattan sahabelerine de bahsetmiş ve sahabelerinin bu zatın ruhunu görmeği istemeleri üzerine Hazreti Muhammed de dua ederek Miraç esnasında gördüğü zatın ruhunun görünmesini arzulamıştı.

Hazreti Muhammed' in duası üzerine birden karşılarında kırk silahlı atlı belirdi. Selam verip yaklaştılar. Bu atlılar, başlarında Satuk Buğra Han' ın bulunduğu kırk arkadasının ruhu idi.

Yıllar geçtikten sonra, Kaşgar Hükümdarının bir oğlu dünyaya geldi. Adını Buğra Han koydular. Buğra Han' ın doğduğu gün büyük zelzeler oldu. Su kaynakları kurudu. Buğra Han' ın büyüdüğü zaman müslüman olacağını falcılar anladılar.

Bunun üzerine de onun öldürülmesini salık verdiler. Fakat annesi oğluna kol kanat gerdi; falcıların yalan söylediğini iddia etti. Şayet bir gün gelir falcıların dediği çıkar ve Buğra Han büyüdüğü zaman müslüman olursa, onun o gün öldürülmesini istedi. Böylece de oğlunun öldürülmesini önlemiş oldu.

Satuk Buğra Han, on iki yasına gelince kırk arkadası ile birlikte ava çıktı. Bir tavşanı kovalamağa basladı. tavsanı kovalamağa o kadar dalmıstı ki arkadasalarından ayrıldığını farketmedi.

Tavşanı bir müddet kovalayan Satuk Buğra Han, bir müddet sonra hayvanın şekil değiştirdiğini hayretle gördü. Gerçekten de kovaladığı tavşan bir ihtiyar adam kılığına girmişti. Satuk Buğra Han bu zatın Hızır Aleyhisselam olduğunu anladı. ve onun verdiği dini nasihatları ve öğütleri can kulağı ile dinledi.

Bundan bir müddet sonra, zamanı gelince Satuk Buğra Han' ın babası öldü. O zamanki Türk adetlerine göre annesi de, Satuk Buğra Han' ın amcası ile evlendi.

Fakat bir gece Buğra Han amcasını İslam dinine davet etti. Amcası kabul etmedi. Bunun üzerine yer yarıldı ve yarılan yere Buğra Han' ın amcası gömülüp kayboldu. Amcasının bu şekilde ölmesi Satuk Buğra Han' ın hükümdar olması demekti çünkü tahta geçecek baska bir kimsesi yoktu. Ve Satuk Buğra Han hükümdar oldu.

Hükümdar olur olmaz da Türk Ülkesinde İslamiyeti yaymağa başladı. Bütün savaşları kazanıyordu. Savaşlarda ağzından çıkan ateşler bütün kafirleri yakıyordu. Kılıcını düşmana çevirince kılıcı kırk adım birden uzuyordu. Bu yüzden bu kılıcın korkusu dört bir yanı doldurmuş, düşmanlarını sindirmişti.

Öyleki, Satuk Buğra Han doksan yasına geldiği zaman ülkedeki bütün Türkler Müslüman olmuştu. Amuderya kıyılarından güneyde Kış Kezek taraflarına ve kuzeyde Karakum' a kadar yayılan olanlarda herkes islam dinine girmisti. Bu da yetmeyince Çin ile savaşıp İslamiyeti oraya kadar yaydı. Ondan sonra Satuk Buğra Han ilahi bir emir aldı. Bu emre uyarak Kaşgara döndü ve orada öldü.

Dört kızı vardı. Bunlardan ikincisinin adı **Alanur** idi. Alanur bir gün evinin önünde gördüğü bir arslandan korkarak bayıldı. Ayıldığı zaman bir çocuğu olduğunu anladı. Doğan çocuğa Ali adını verdiler Hazreti Ali gibi Allah'ın Arslanı olduğundan bu adı verdiler.

(Satuk Buğra Han destanının, Buğra Han' ın kızı Alanur' un gebe kalması, değisik bir, el yazmasına göre de: Cebrail' in getirdiği bir ışığın Alanur' un ağzına akması sonucudur. Bu bir damla ışıktan doğan Alanur' un oğlu, Hazreti Ali gibi bir Allah' ın Arslanı olduğundan, Seyyid Ali Arslan Han adını almıştır.)

SEYYİD BATTAL GAZİ DESTANI (BATTALNAME)

Seyyid Battal Gazi'ye ait kahramanlık hikâyelerini içine alan bir eserdir. Battal Gazi, 8. yüzyılda Emevilerin Anadolu'da Bizanslılara karşı açtıkları savaşlarda "Battal" (kahraman) lakabıyla ün kazanmış Müslüman bir Arap kumandanı olup asıl adı Abdullah'tır. Bu Müslüman kumandan hakkında söylenen kahramanlık hikâyeleri ve menkıbeler, 11. yüzyıldan itibaren Türkler arasında büyük rağbet görmeye başlamış ve Battal Gazi, gazi-velî hüviyetiyle yüceltilerek destan kahramanı haline getirilmiştir.

Battalname'de Battal Gazi'nin Anadolu'da Hıristiyanlarla yaptığı savaşlar konu edilmektedir. Bu savaşlarda merkez saha genellikle Malatya yöresidir. Savaşlar İslâmiyet-Hıristiyanlık mücadelesi şeklinde dini bir hüviyet taşır. Cihad ve gaza ruhu kendini kuvvetli bir biçimde hissettirir. Battal

Gazi bu savaşlarda bir “evliya” karakteri sergiler. Devler ve caddarla savaşır; okuduğu dualarla büyüleri bozar; ateşte yanmaz; göz açıp kapayıncaya kadar uzun mesafeler aşar; Hızır’la yoldaştır, sıkışık zamanlarda ondan yardım görür. Kâfirleri İslâm’a davet eder, davetini kabul etmeyenleri öldürür. Her savaşın sonunda elde ettiği malı mülkü din uğruna savaşan yiğitlere dağıtır.

Türk gazi tipinin mükemmel bir örneğini aksettiren Battal Gazi, gerek kahramanlığı, gerekse evliya karakteriyle Anadolu insanı üzerinde son derece etkili olmuştur. Bu yüzden de Battalnâme Anadolu halkı arasında asırlarca sözlü olarak yaşamıştır. Ayrıca Anadolu dışında yaşayan Türk toplulukları arasında da sevilmiş, yazılıp okunmuştur. Tamamen Müslüman Türk geleneklerine göre meydana getirilmiş olan Battalnâme’nin yazıya geçiriliş tarihi henüz kesin olarak tayin edilememekle birlikte, eserin 11-12. yüzyıllarda Danişmendliler zamanında söylendiği ve Danişmendnâme’nin yazılış tarihi olan 643’ten (1245-46) önce yazıldığı tahmin edilmektedir.

Battalnâme’nin bugün bilinen nüshaları arasında yazıldığı döneme ait olanı yoktur. Eldeki nüshalar daha sonraki dönemde yazılmışlardır. Bilinen en eski nüsha 840 (1436-37) tarihini taşımaktadır (Arkeoloji Ktp., nr. 1455).15 Battalnâme, Darendeli şair Bakai (ö. 1785) tarafından 1183’te (1769) manzum olarak da yazılmıştır.

DANİŞMEND GAZİ DESTANI (DANİŞMENDNAME)

Danişmendname Anadolu’nun Müslüman-Türklerin hâkimiyetine girmesi hakkında yazılmış halk destanı. Danişmend Gazi ve Melik Gazi’nin kahramanlıklarını, gazalarını anlatan, Battalname tarzında yazılmış olan Danişmendname’nin ne zaman ve kimin tarafından yazıldığı kesin olarak bilinmemektedir.Eser ilkönce Anadolu Selçuklu Sultanı İkinci İzzeddin Keykavus’un emriyle İbn-i Ala tarafından derlendi. İbn-i Ala halk arasındaki rivayetlerin

doğrularını toplayıp, Danişmendname'yi yazdı. Hikaye edilen vak'alarla adı geçen kahramanların tarihten alınmış olması ve coğrafi isimlerin Anadolu'ya uygunluğu, eserin Türk edebiyatında uzun süre tarih kitabı gibi kabul edilmesine sebeb oldu. Osmanlı Hükümdarı Sultan İkinci Murad'ın emriyle Tokat Dizdarı arif Ali, Danişmendname'yi Türkçe olarak aralarında manzum parçaların da bulunduğu bir nesir diliyle 17 bölüm halinde yazdı.

Danişmendname'nin konusu özetle şöyledir:

Peygamber efendimizin hicretinden 360 sene sonra, Battal Gazinin torunlarından Melik Ahmed Danişmend, halifeden izin alarak, birçok beyle birlikte Anadolu'da fetihlere başlar. Uzun bir zamandır harab olan Sivas'ı mamur hale getirerek buraya yerleşir. Burada mücahidleri ikiye ayırır. Turasan idaresindeki mücahidler İstanbul üzerine giderler. Fakat Alemdağ önlerinde şehid olurlar. Melik Ahmed Danişmend ise Sivas'tan Karadeniz'e kadar olan bölgeyi fethetmeyi kararlaştırır. Artuhi isminde bir Hıristiyanın Müslüman olmasına vesile olur ve onu yanından ayırmaz. Tokat, Zile, Amasya, Çorum ve Niksar bölgelerini fethederek halkı Müslüman olmaya davet eder.Halkın büyük bir kısmı İslamiyeti seve seve kabul eder. Ancak bir müddet sonra Niksarlılar dinden çıkarak bölgedeki birçok Müslüman'ı öldürürler. Danişmend Gazi, Niksar'ı tekrar alarak Canik'e doğru yola çıkar. Fakat yolda pusuya düşürülerek şehid edilir. Vasiyeti üzerine Niksar Kalesi karşısında bir yere defnedilir.

Danişmend Gazinin şehid edilmesinden sonra Hıristiyanlar kaybettikleri yerleri tekrar alırlar. Danişmend Gazinin oğlu Melik Gazi Bağdat'a giderek halifenin huzuruna çıkar. Babasının fethettiği yerleri Hıristiyanlardan tekrar alır. Niksar'a babasının mezarının üzerine bir türbe yaptırır. Melik Gazinin fetihlerini Anadolu Selçukluları hâkimiyetine bağlayan destanda olaylar birbiri arkasına devam ettirilerek anlatılır. Battalname'nin bir devamı olarak kabul edilen bu eserde münacaatlar, Allah'a sığınıp yardım dilekleri, Hızır

aleyhisselamın görünüp yaraları iyileştirmesi, bazı Hıristiyanların rüyalarında Peygamber efendimizi görerek Müslüman olmaları, kimi Hıristiyan kızlarının mücahidlerle evlenmeleri gibi dini motifler yanında tarihi ve efsanevi unsurlar da çoktur. Eserin son bölümü bir sonsözden ibarettir. Yazar burada dünyanın faniliğinden bahsederken dini ve ahlaki nasihatler verir. Danişmendname'de tarihi, masallaştıran ve pekçok vak'a için yanında tarihe ışık tutan parçalar da vardır. Eserde gazalara kimlerin hangi sıra ile katıldıkları belirtilmekte, özellikle başı açık, yalın ayak harb eden dervişlerin küffar ile yapılacak gazaya yürüyüşleri hakkında bilgi verilmektedir.

Danişmendname'nin kahramanı olan Melik Danişmend Gazi, Battal Gaziye benzeyen bir kişi olup, bilgili, dindar ve usta bir kumandandır. Bir kılıç darbesiyle, düşman askerinin başını ve vücudunu oturduğu atın eğer kayışına kadar ikiye böler. Muharebe esnasında attığı naralarla koca bir orduyu dağıtır.

Halk şairleri tarafından bu tür eserlerin nazmında çok kullanılan "**Mefailün mefailün faulün**" vezninde ve o devir halkının kolay anlayabileceği dille söylemiş ve yazılmış olan Danişmendname, tarihçiler için kaynak eserlerden sayılmıştır. Osmanlı tarihçileri devirlerinin tarih zevkine uygun buldukları bu eserden bir tarih kaynağı olarak faydalandılar. On beşinci yüzyılda yaşayan Arif Ali yazdığı Danişmendliler tarihini anlatan **Mirkat-ül-Cihad**adlı eserinde Danişmendname'den çok faydalandı. Anadolu'da birçok yazması bulunan eserin bir nüshası da Paris Milli Kütüphanesindedir. İstanbul'da Millet Kütüphanesi Ali Emiri Bölümü ile Belediye (İnkılap) Kütüphanesi Muallim Cevdet Bölümü nde birer nüshası daha vardır. Eser, 1960 senesinde batı dillerine tercüme edilerek La Geste de Melik Danişmend, Etude Critique Danişmendname adı altında yayınlandı. Eser üzerinde son ilmi çalışma İréne Melikof tarafından yapılmış ve La Geste Melik Danişmend Tome I, Edition Critique Tome II adı ile iki cilt halinde yayımlanmıştır.

KÖROĞLU DESTANI

Türk Destanları içinde en geç teşekkül eden, diğerlerine göre çok yeni bir destandır. Türklerin, bu günkü büyük ve son yurdumuzun olan ve bunun içinde de her Türk için çok büyük bir değer taşıması, üzerinde hayatından fazla titremesi lazım gelen Anadolumuzda yerleşmesinden sonra meydana gelmiş olması Köroğlu Destanının bugüne kadar aynı tesir ve kuvvete yaşamasına sebep olmuştur. Hala Anadolu ve Rumeli Türkü, Köroğlu Destanını bilir ve anlatıldığı zaman heyecanlanır.Bununla beraber Köroğlu Destanının da kaynağı, asıl büyük Türk destanlarıdır. Motifler hayaller, muhit ve adetler bütünüyle bu destanlarımızdan alınmış ve onların üzerine kurularak geliştirilmiştir.

Bugüne kadar duyulan Köroğlu Destanı rivayetleri, Azerbaycandan Rumeline kadar uzanan geniş sahada yirmi dört çeşitleme halindedir. Bunlar, birbirinden farklı gibi görünse de aslından tek bir çekirdeğin etrafında gelişen parçalar gibidir. Nitekim, hala halk arasında söylenen Köroğlu şiirleri de ya birer vakıa anlatmakta, ya bir güzelleme ile destandaki olayların çevre olarak mekanını tesbit etmekte; ya bir koçaklama ile destan kahramanlarından birini çizmekte veya birinin macerasını vermekte; yahut da türkü ile olayları birbirine bağlamaktadır.

Bunlardan da anlaşılacağı üzere Köroğlu Destanımız bütün güzelliğine ve tam gibi görünmesine rağmen, destan olarak tekamül devresini tamamlamamıştır. Çekirdeği vardır ve tabii gelişmesini göstermiştir; muhtelif zamanlarda ve muhtelif ozanların eliyle ve diliyle ayrımları yapılıp eklemeleri eklenmiş ve bunlar bir halk süzgecinden geçerek halkın o güzel muhayyilesinden de olacağını alıp şekillenmiştir. Fakat, yazılı tesbit şekli, tamamı üzerinden ve nazım halinde bir tek ozanın işlemesine mazhar olmamıştır. Bu kısım da yapıldıktan sonra elimizde tam ve mükemmel bir Köroğlu Destanı var diyebileceğiz. Bugün hala değişik rivayetlerde anlatılan destanın, anahatlarıyla hülasası şu şekildedir:

Destanın Konusu

Köroğlu' nun babasının adı Yusuf" tur. Bir Beyin yanında çalışmaktadır ve bilhassa atlardan çok iyi anlamaktadır. Yusuf' un Ali adında, yiğit delikanlı bir oğlu vardır. Günlerden bir gün Bey, Yusuf' a, kendisi için çok güzel bir at seçip getirmesini ister. Yusuf da, çok gösterişsiz, uyuzumsu bir tayı beğenir, alır gelir. Fakat Bey çok kibirli, gösterişi seven, burnundan kıl aldırmayan ve çok zalim bir Beydir. Böyle bir atı kendisine seçip getirdiği için Yusuf' a fena halde öfkelenir.Halbuki Yusuf' un getirdiği tay öyle bilinen taylardan değildir. Sulardan çıkan bir aygırın dölünden gelme bir kır taydır. Kanatlanıp uçma yeteneği vardır. Bakılır, terbiye edilirse eşi menendi bulunmayacak cinstendir. Ama Bey, bunların hiçbirini anlamaz ve zalimliği üstün gelip Yusuf' un gözlerine mil çekilip kör edilmesi buyruğunu verir. Buyruğu da, kendisi gibi zalim olan adamları düşünmeden yerine getirirler.

İki gözü kör edilen Yusuf köyüne döner, O uyuzumsu tayı, hiç ışık görmeyen bir yerde besleyip terbiye eder ve eşi menendi bulunmayan bir kır at haline getirir. Oğlu Ali de o zamana kadar daha yetişip daha yiğit daha gürbüz bir delikanlı haline gelmiştir. Baba-oğul bir arada karar verip Beyden öç almağa yemin ederler. Bunun üzerine, kır atla birlikte Bingöl Dağlarına varıp hayat suyunu ararlar; bulurlar ve içerler. Sudan ancak Ali ve kır at içmiştir. Yusuf içememiştir.

Bundan sonra dönüp, Beyin konağına yakın bir dağı yurd edinirler. (En meşhur rivayetlerde bu dağ Çamlıbel' dir) Yusuf, oğlu Ali' ye, burada yerleşmesini salık verir. Babasının bu öğüdünü tutan Ali (Köroğlu) orayı yurd edinerek gelip geçenden baç almağa, haksızlıkların üstüne üstüne varmağa başlar. Bir müddet sonra babası Yusuf ölür. Köroğlu, yine babasının öğüdüne uyarak kendisine çok sadık kırk yiğit toplar etrafına. Akıllı, bilgin, görgülü ve bir sohbet adamı olduğunu duyup işittiğini İstanbul' dan, Kasap başının oğlu yakışıklı Han Ayvaz' ı da kaçırıp kırk yiğidinin arasına katar:

Artık Çamlıbel, Çamlıbel' deki Köroğlu' nun dünyası tamam olmuştur. Köroğlu' nun çevresinde insanlar toplanmağa başlar;

Köroğlu’ nun çevresinde halk küme küme ve sevgi doludur. Babasının öcünü Beyden almak için Köroğlu türlü oyunlar hazırlar, yiğitlik gösterir; Köroğlu nasıl halkın adamı, iyi ve namuslu insanların sevgilisi haline gelmişse Zalim Beyin de, baş düşmanı baş korkusu haline gelir. Bütün Zalim Beyler Köroğlu’ ndan korkmaktadır.

Babasının öcünü almak için Beyin üstüne üstüne vardığı akınlardan birinde Köroğlu, Beyin güzel Bacısı Döne’ yi görür. Gördüğü gibi de vurulur Köroğlu, Döne’ ye aşık olur. Çamlıbel Köroğlu için aşkının alev alev yandığı bir yer haline gelir… Ve birgün bu aşka dayanamaz köroğlu, atına atladığı gibi varır. Döne’ yi Bey Konağından kaçırır, evlenir. Bu evlilikten oğlu Hasan doğar.

Akınlar akınları kovalar; Köroğlu çok zalimlerin hakkından gelir. Akınlarının birinde tutsak olur Köroğlu. Yiğitlerinden Güdemen, Köroğlu’ nu kaçırmak için görevlendirilir. Güdemen varıp köroğlu’ nu bulur. Köroğlu tutsaklıktan kurtulur; kaçar. Kır atına atlar ve kır at surların üstünden kanatlanıp uçarak geçer ve Köroğlu’ nu kurtarır. Bunun üzerine aşka gelen Köroğlu kır atı öğmeğe başlar.

Çamlıbel’ e hasret kalmış, Döne’ sine hasret kalmış; yiğitlerine hasret kalmıştır. Uzaktan Çamlıbel’ i görünce dayanamaz söyler:

Köroğlu tepelerden bakarım,

Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim,

Bunca yıldır hasretini çekerim,

Arkam sensin, kalem sensin dağlar hey.

Yiğitlerine, Çamlıbel’ ine, Döne’ sine kavuşturduğu için de atını bir güzelleme ile bir kere daha över:

Haykırır köpüğü başından atar,

Başını başımdan yukarı tutar,

Kaçarsa kurtulur kovarsa tutar,

Alma gözlü kız perçemli Kır atım.

Bundan sonra Çamlıbel' e daha iyice yerleşen Köroğlu' nun namı bütün yurdu, dört bir yandan tutar. Mertliği, mertçe kavgaları, düşkünlerin elinden tutuşu, düşkünü zalime karşı koruyuşu, hakkı ve adaleti sevişi Köroğlu' nu dillere destan eder. Her zaman haksızlığın karşısındadır ama adaletli Devlet gücüne karşı boynunun kıldan ince olduğunu da bilir. Din ve devlet uğrunadır yaptıkları biraz da. Urus üstüne, Acem üstüne de savaşlara katılır; bu savaşlarda yiğitlerine Mevla, şehitlik, kafire karşı üstünlük uğruna saf bağlatır.Fakat nihayet Köroğlu da bir insandır. Gerçi bildiğimiz insanlardan çok ayrı, insan üstü nice güce sahiptir ama yine de insanoğlu' dur.

Sonunda kendi de, yiğitleri de; atı da yorulur. Koroğlu artık ihtiyarlamıştır.

Çürüdü gönlüm çürüdü,

İçerde yürek eridi,

Beylerin kolu yoruldu,

Kılıç döndürü döndürü.

Üstelik devir de değişmeğe başlamıştır. "**Delikli demir**" dediği tüfenk icad olmuş, artık yiğitlik başka türlü anlaşılmağa başlamıştır. Göğüs göğüse, erkekçe, düşmanı yüzünden ve gözünden göre göre döğüşmenin yerini bir yerlere saklanıp arkadan ve uzaktan vurmalar almıştır. Köroğlu' na göre kahpeliktir bu ve kahpelik almış yürümüştür, alıp yürümektir. Dünya sevilmez bir dünya olmuştur artık. Dünyayı terketmek vakti gelmiştir. Köroğlu' da öyle yapar, dünyayı terkedip, alacağını almış vereceğini vermiş bir insanoğlunun huzuru içinde Kırklara karışıp gider…

KAYNAK: Türk Destanları-M.Necati Sepetçioğlu

SARI SALTUK DESTANI

Sarı Saltuk Baba Balkanların Osmanlılar tarafından fethedilmesinden önce başlıca Balkanlarda ve civârındaki bölgelerde seyahat ederek insanlara İslâm'ı tebliğ eden bir dervıştir.

Anadolu Türk destanlarından Saltuk-nâme, XIII. yüzyıl alp-erenlerinden Sarı Saltuk'un hayatını, savaşlarını ve çeşitli kerametlerini konu almaktadır. Eserde, Sarı Saltuk'un menkıbelerinin yanı sıra, dönemin önemli kişilerinin menkıbeleri ve bu kişilerin Sarı Saltuk ile olan münasebetleri de anlatılmaktadır. Sarı Saltuk, Anadolu ve Rumeli'nin fethi esnasında gazalara katılan, kahramanlığı ve velayeti ile daha yaşarken efsanevî bir şahsiyet haline gelen müstesna bir Türk kahramanıdır. Hayatı etrafında teşekkül eden menkıbelere diğer gazi ve velilerin menkıbeleri de karışmıştır. Bu sebeple Sarı Saltuk'un gerçek hayatı ile ilgili bilgileri elde etmek son derece güçleşmiştir. Tarihî kaynaklarda yer alan Sarı Saltuk ile ilgili bilgiler Sarı Saltuk'un gerçek hayatını ortaya koyacak mahiyette değildir. Gerçek hayat ile menkıbevî hayat iç içe geçmiştir. Üstelik tarihî kaynakların Sarı Saltuk hakkında verdikleri bu bilgilerin bazan birbiriyle çeliştiği de görülmektedir. Sarı Saltuk'un destanî şahsiyeti ile ilgili bilgileri çeşitli menâkıb-nâmelerde ve velayet-nâmelerde bulabilirsek de bu konuda en mühim kaynak, hiç şüphesiz, Saltuk-nâme'dir.

Saltuk-nâme'nin konusu, esas olarak Sarı Saltuk'un hayatıdır. Eserin birinci cildinin ilk iki menkıbesinde Sarı Saltuk'un çocukluğu ve yetişmesi anlatılmaktadır. Birinci cildin elde bulunan nüshalarının ilk yaprakları kopuk olduğu için, Sarı Saltuk'un doğumundaki destanî unsurları tespit edemiyoruz. Saltuknâme'ye göre Sarı Saltuk'un asıl adı Şerîf Hızır'dır. Şeceresi ise Hz. Muhammed'e ve Hz. Ali'ye dayanmaktadır. Bu sebeple, eserde kahramanımızın Şerif, Şerif Hızır, Server, Saltık, Sarı Saltık adlarının yanı sıra Seyyid adı ile de anıldığı görülmektedir. Eserin başlangıcında Sarı Saltuk'un dedesi Seyyid Hüseyin ve babası Seyyid Hasan'ın gazalarından söz edilmektedir. Seyyid Hüseyin'in vefatından sonra yerine Seyyid

Hasan'ın geçtiği ve pek çok yer fethettiği anlatılır. Düşmanları, sonunda Seyyid Hasan'ı zehirleyerek şehit ederler. Adamları, Seyyid Hasan'ı bir dağ üzerine defnederler ve mezarını gizlerler. Şerif, üç yaşındayken babasız kalmıştır. Şerif'in yetiştirilmesi işini Seravil adındaki bir lala üstlenir. Kısa sürede ata binmeyi, ok atmayı, kılıç kullanmayı öğrenen Şerif, Türk destanlarındaki alp tipinin önemli bir örneğini teşkil eder. Abdülaziz adındaki bilge bir kişi Şerif'in eğitimini üstlenir. Ancak, babasının ölümünden sonra beylik başkasına geçmiştir. Bu sebeble Şerif ve annesi çok sıkıntı çekerler. Bir süre sonra annesi de vefat edince, Şerif yapayalnız kalır. Seravil, Şerif'i elinden tutarak Emir Ali'nin huzuruna çıkarır. Emir Ali de Şerif'i Sultan Süleyman Sebüktekin'e gönderir. O sıralarda Sultan, Azerbaycan'dadır. Şerif, Sultanın huzuruna çıkar. Sultan ile birlikte ava giden Şerif, avda bütün hünerlerini gösterir. Önünden hiç av kaçırmayan Şerif'e Sultan hayran kalır ve beytülmaldan ulufe olarak günde kırk dirhem şâhî verilmesini emreder. Bu sırada Şerif on dört yaşındadır.

Battal Gazi bir gece Şerif'in rüyasına girer ve ona kendi atı Aşkar'ın, Dahhak'ın kılıcının, Giv'in mızrağının, Güştasb'ın kalkanının ve Hazret-i Hamza'nın silahının bulunduğu mağarayı söyler. Uykusundan uyanan Şerif, mağarayı bularak, Battal Gazi'nin bahsettiği atı ve diğer silahları elde eder. Bunların dışında Sarı Saltuk'un pek çok efsanevî silaha ve ata sahip olduğunu yine Saltuk-nâme'den öğreniyoruz. Şerif Hızır'ın Saltuk adını alışı ise bir geleneğe dayanmaktadır. Bu gelenek, kişinin gösterdiği kahramanlık sonucu ad almasıdır. Dede Korkut Kitabı'nda örneklerini gördüğümüz ad alma-ad verme olaylarının benzerleri Saltuk-nâme'de de yer almaktadır. Kahramanımıza Saltuk adını, savaşta yendiği Alyon adlı bir düşmanı vermiştir. Müslüman olan Alyon'un adını da Saltuk, İlyas olarak değiştirir. Bu ad verme olayı dışında eserde geçen diğer ad verme olayları Saltuk'a yenilerek Müslüman olan kişilere Saltuk tarafından bir Türk adı verilmesi ile ilgilidir.

(Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın)

ESERLER

Tük Dünyası'nın temel kültür kaynaklarından en önemli eserler:

DİVANÜ LÜGATİ'T-TÜRK

Kaşgarlı Mahmud, 1008'de dünyaya gelmiştir. Saciye ve Hamidiye Medreseleri'nde tahsil gördükten sonra kendisini Türk dili tetkikatına vakfetmiştir. Bu amaçla Orta Asya'yı boydan boya kat ederek Anadolu'ya oradan da Bağdat'a gitmiş, 1072 – 1073 yılları arasında hazırladığı meşhur kitabını Abbasi halifesine armağan etmiştir. Kitabın asıl nüshası bu gün Ayasofya Müzesi'nde muhafaza edilmektedir. Kitabın Uygurca çevirisi ancak 1978'de yapılabilmiştir.Mahmud, Kaşgar'a dönmüş ve 1105'de vefat etmiştir. Türklerin yaşadığı şehirleri, köyleri, obaları bir bir dolaşarak hazırladığı sözlük, İslâmiyet'ten önceki sözlü edebiyatımızı aydınlatan dev eserdir. 21. yüzyıl Türk asıllı Türkologlarca Türklük bilimi'nin (Türkoloji) başlangıcı kabul edilir.

Yazılış gayesi, Araplara Türkçeyi öğretmekten çok, Türkçenin Arapça ile koşu atları gibi yarış edeceğini, Türk dilinin zenginliğini, her duygu ve düşünceyi anlatmaya elverişli olduğunu ispat etmek içindir. Türkçenin zengin gramer özelliklerini ilk ve en çarpıcı biçimde yansıtıyor.

Kaşgarlı Mahmut, iyi silah kullanan bir asker olmakla beraber, dilimizi, ulusal kültürümüzü, yurt sevgisini her şeyin üstünde gören ilk büyük dil bilginimizdir. Kitabının önsözünde şu ilgi çekici tümceler zer almaktadır:
"Türk'ün, Türkmen'in, Oğuz'un, Çigil'in, Yagma'nın Kırgız'ın lisanlarını ve kafiyelerini tamimiyle zihnimde nakşettim. Bu hususta o kadar ileri gittim ki, her taifenin lehçesi bence en mükemmel surette elde edilmiş oldu… Türk dili ile Arap dilinin at başı beraber yürüdükleri bilinsin diye…"

Ayrıca: "Türk dilini öğrenmek çok gerekli bir iş olur..."

“Türk Sözlüğünün Divanı” anlamına gelen Kitâbü divân-i lûgat it-Türk (Divânü Lügati’t-Türk) adlı Kaşgârlı Mahmut’un bu eseri, yalnız bir sözlük değil; İslâm’dan öncesi Türk edebiyatını, tarihini, coğrafyasını, folklorunu, mitolojisini aydınlatan ansiklopedik niteliktedir.

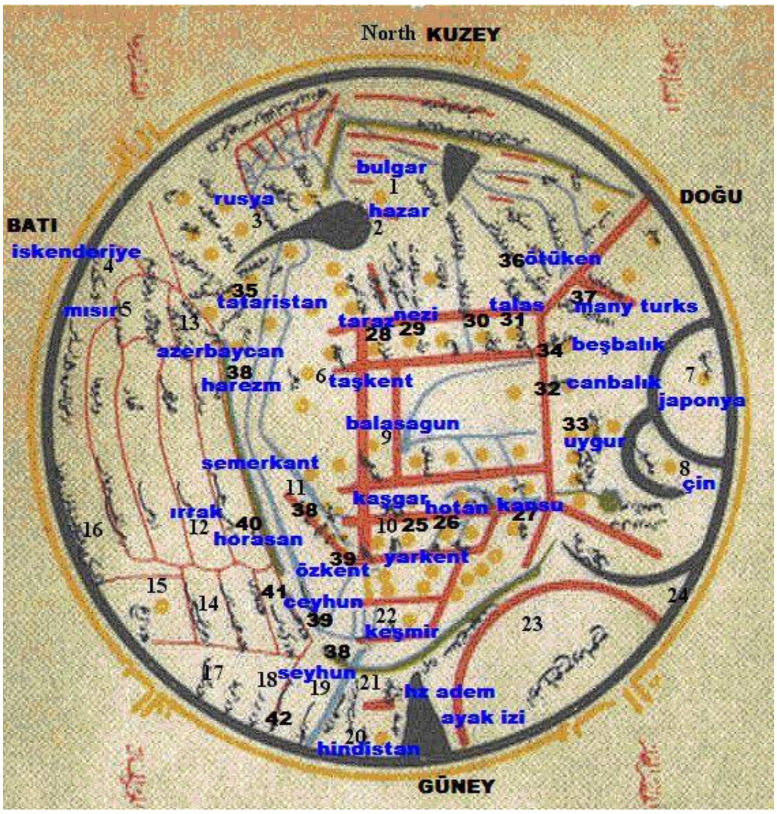
11. yüzyıl hemen bütün İslâm ülkelerinde Türklerin egemen olduğu bir dönemdir. Karahanlılar devletinin, özellikle Büyük Selçuk İmparatorluğu‘nun askerlikçe ve uygarlıkça en parlak zamanı bu dönem içerisindedir. O tarihlerde Türklerin egemenliğindeki uluslar dilini öğrenmek ihtiyacını duyuyorlardı. Divânü Lügati’t-Türk yabancılara Türkçeyi öğretmek amacıyla 1073 -1077 tarihleri arasında Bağdat‘ta yazılmış bir sözlüktür.

Türk sözcüğünün kuvvet, güç, kudret anlamı taşıdığını bize ilk bildiren Kaşgârlı Mahmut’tur.

Divânü Lügati’t-Türk‘teki sözcüklerin anlamları Arapça olarak yazılmıştır. Türkçe 7500 sözcüğün Arapça karşılığı verilirken, sav denilen atasözleri, sagu denilen ağıtlar, koşuk denilen şiirler, destan parçaları alınmıştır. Sözcüklerle ilgili bol
bol seci, mesel, hikmet, şiir, efsane; tarih, coğrafya; halk edebiyatı folklor bilgi ve örnekleri verilmiş; dilbilgisi kuralları ortaya konulmuş; Türkoloji‘nin sağlam temelleri atılmıştır. Türkologların görüşü : Göktürk Yazıtları ile Kitâbü divân-i lûgati’t-Türk, Türklük için büyük kazanç olmuştur.

Hamirler diye çağrıldığını, bunun Oğuzların Emir yerine Hemir demelerinden kaynaklandığından bahsetmektedır. Kendisinin verdiği bu bilgilerden Karahanlı ailesinden olduğu öğrenilmektedir. Ünlü kitabını 1070’de tamamladığı ve bu tarihte yaşının da bir hayli ileri olduğu düşünülerek 11.yüzyıl da yaşamış olduğu tahmin edilmektedir. İyi öğrenim görmüş, İslâmiyet’le ilgili bilimsel çalışmaları yakından izlemiştir. Arapça ve Farsça‘yı da çok iyi öğrenmiştir. Türklerin bulunduğu bölgeleri gezmiş , ana dili olan Türkçenin bütün diyalektlerini yerlerinde öğrenmiş, geleneklerini göreneklerini yakından izlemiştir.

Bütün Sirderya (Seyhun) kıyılarını dolaştığından kitabında söz etmektedir. Kitabında belirttiğine göre, ailesi Kaşgar'dan Irak'a göç etmişti. Melikşah'ın (1072-1092) eşi Terken Hatun'un maiyetinde pekçok Kaşgarlı, bu dönemde Irak'a gelmişti. Mahmut'un ailesinin de bunlarla birlikte gelmiş oldukları düşünülebilir. O sıralarda Irak İslâm Dünyası'nın en önemli kültür merkezlerinden biri idi. Bu nedenle bilimle uğraşanların buraya gelmek istemeleri doğaldı. Ayrıca Bağdat bu dönemde Türk nüfuzu altına girmiş ve halifeleri ayakta tutan da buradaki Türklerdi.

Divânü Lügati't-Türk`te bulunan harita 11.yy. Türk boyların dağlımını veriyor.

KUTADGU BİLİG

Yusuf Has Hacip eserini 1070 yılında Karahanlı hükümdarı Saltuk Buğra Han'a sunmuştur. Kutadgu Bilig, "Kutlu bilgiler" anlamındadır. Eser Türk Dünyasında ilk siyasetname olarak görülmektedir. Eserde Devlet yönetiminin nasıl olması gerektiği anlatılmaktadır.

Kutadgu Bilig, dört ana karakter arasında geçen diyaloglardan oluşmaktadır. Eserdeki bu dört ana karakterin her birinin belirli bir sosyal rolü vardır ve her biri belirli bir değeri temsil eder.

Küntogdi hükümdardır ve hukuku temsil eder;

Aytoldi vezirdir ve saadeti temsil eder;

Ögdülmiş de vezirdir ve akli temsil eder;

Odgurmiş ise asetiktir ve akıbeti temsil eder.

Eserin öyküsü şöyle özetlenebilir:

Aytoldi devlet hizmetine girmeyi çok istemektedir. Bir yakını aracılığıyla o dönemin has hacibi ile tanışır ve hacip kendisini hükümdarin huzuruna çıkarır. Hükümdar, Aytoldi'dan hoşlanır ve kendisini vezir yapar. Bir süre sonra Aytoldi ölür ve geriye tek oğlu Ögdülmis'i bırakır. Hükümdar Ögdülmis'in yetişmesini ve eğitimini üstlenir.

Akıllı ve bilgili olan Ögdülmis, hükümdarin gözüne girerek bir süre sonra vezir olur. Ögdülmis'i çok seven ve onu kaybetmekten korkan hükümdar, ona yardim edebilecek ve gerekirse onun yerini alacak akıllı ve bilgili bir kişi daha arar. Bu amaçla Ögdülmis arkadaşı Odgurmis'i hükümdara tavsiye eder.

Hükümdar bu kişiyi kendi hizmetine almak istese de, başarılı olamaz. Odgurmis, insanlardan uzak bir yerde ibadetine devam etmek ister. Daha sonra, Ögdülmis de devlet hizmetinden

çekilip kendini tamamen ibadete vermek ister; ancak, Odgurmis buna karşı çikar ve herkesin yerinde kalmasını ve topluma en iyi hizmeti bu şekilde verebileceklerini söyler. Bir süre sonra,Odgurmis ölür ve geride müridi Kumaru'yu birakır. Vezirleri ve Odgurmis'in öğütleri sayesinde hükümdar, iyi kanunlar yaparak memleketi düzene koyar ve ülke refaha kavuşarak halk mutlu bir yaşam sürer.

ATEBETÜ'L-HAKAYIK

Yüknekli Edip Ahmed'in hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. XI. yüzyılın sonlarına doğru Yüknek'te doğmuştur; babasının adı Mahmud Yüknekî' dir. Anadan doğma kör olan Edip Ahmed devrinde "edipler edibi, fazıllar başı" diye meşhur olmuştur. Eserinden, iyi bir tahsil gördüğü, özellikle dinî ilimleri öğrendiği anlaşılmaktadır.

İslâmî devir Türk edebiyatının ilk şairlerinden olan Edip Ahmed Türkçe'yi bütün incelikleriyle kullanmakla birlikte, şairliğinden daha çok bir âlim olarak tanınmıştır. Şiirlerinde de his ve duygudan ziyade öğretici yönü ağır basmaktadır. Bazı söyleyişleri bir atasözü gibi dilden dile dolaşan Yüknekî'nin Türk halkı üzerinde uzun yıllar süren bir etkisi olmuş ve hakkında söylenen menkıbeler onun şöhretini, ölümünden sonra da asırlarca devam ettirmiştir.

Atebetü'l-Hakayık

XII. yüzyıl şairlerinden Edip Ahmet'in yazdığı 256 beyitlik bu kitap Karahanlı Türkçesi döneminin temel eserlerindendir. 'Hakikatler Eşiği' anlamına gelmektedir. Erdemli olmanın yollarını ve ilkelerini açıklamaktadır. Kaşgarlı Mahmut'un ünlü sözlüğünde kullandığı dille ve Kutadgu Bilig'de olduğu gibi faûlün – faûlün faûl aruz ölçüsüyle yazılmıştır. Türk kültürünün, edebiyatının en önemli eserlerinden biridir.

Örnek:

Doğru söz bal, yalan söz soğan gibidir;

Yalan söz hastalık, doğru söz şifa gibidir;

Doğru ol, doğruluk yap ve adın doğruya çıksın;

Eğriliği bırakıp, doğruluk giysini giy;

Atebetü'l-hakayık "Hakikatlerin eşiği" anlamına gelmektedir. Eser XII. yüzyılın başlarında Edip Ahmed b. Mahmud Yüknekî tarafından Yüknek'te yazılıp, Emir Muhammed Dâd Sipehsâlâr'a sunulmuştur. Aruzun feûlün/feûlün/feûlün/feûl kalıbıyla yazılan eser 14 bölüm halinde düzenlenmiştir.

MUHAKEMETÜ'L-LÜGATEYN

15. yüzyıl edebî şahsiyetlerinden ünlü Ali Şir Nevaî tarafından Çağatay Türkçesi ile yazılmış bir eserdir.

Ali Şîr Nevâî, Türkçeyi yüksek bir sanat dili halinde işlemeye çalışan, bu görüşü savunan ve Türk diline değer kazandıran üstün bir bilgin ve devlet adamıdır.

Kaşgarlı Mahmut'tan sonra Türk diline en büyük hizmet eden kişi olarak tanınan Ali Şîr Nevâî, Muhâkemetü'l-Lügateyn adlı kitabında Türkçe ile Farsça'yı karşılaştırarak pek çok yerde Türkçe'nin üstünlüğünü savunmuştur. Ali Şîr Nevâî, bu kitabını Türkçe'yi bırakarak eserlerini Farsça verenlere ithafen yazmıştır. Ali Şîr Nevâî, Türkçe yazdığı şiirlerinde Nevâî, Farsça yazdığı şiirlerinde ise Fanî mahlaslarını kullanmıştır.

Muhâkemet-ül-Lugateyn'den bazı cümleler:

"… Şöyle bilinir ki, Türk Fars'tan daha keskin zekalı, daha anlayışlı, daha saf, daha pek yaratılışlıdır. Fars ise ilimde ve

gayret sarfıyla elde edilen bir anlayışta daha olgun ve derin görünüyor. Bu hal Türklerin doğru, dürüst, temiz niyetinden, Farsların da fen ve hikmetinden belli oluyor… Ve lakin, Türk ve Fars dilleri arasındaki kusursuzluk veya noksanlık bakımından çok büyük farklar vardır. Söz ve ibarede, kelimelerin anlam ve kavramında, Türk Fars'tan üstündür. Türkün öz dilinde öyle incelikler, güzellikler, sanatlar vardır ki inşallah yeri gelince gösterilecektir… ”

“… Türkün Fars'tan daha üstün, daha kabiliyetli, daha açık ve parlak olduğunun şundan kuvvetli delili olur mu: Bu iki milletin gençleri, ihtiyarları, büyükleri, küçükleri arasında kaynaşma aynı derecededir. Alış-verişleri, işleri, güçleri, düşüp kalkmaları, oturup durmaları, birbirinden hiç farklı değildir. Aynı hayat şartları içinde yaşarlar… Böyle olduğu halde Türklerin hepsi Farsça'yı kolayca öğrenir ve konuşur. Oysa Farsların hiç biri Türkçe konuşamaz. Yüzde, belki binde biri Türkçe öğrenir ve konuşursa da, onun Türk olmadığı daha ilk sözünden belli olur… Türkün Fars'tan kabiliyetli olduğuna bundan daha kuvvetli tanık olamaz ve hiçbir Fars bunun aksini iddia edemez… ”

“… Fars dili yüksek ve derin konuları anlatmada yetersizdir. Çünkü Türkçe'nin oluşumumda ve konularında pek çok incelik, özgünlük vardır. İnce farklar, en uçucu kavramlar için bile kelimeler yaratılmıştır ki bilgili kimseler tarafından açıklanmazsa kolay anlaşılamaz. ”

“… Türkün bilgisiz ve zavallı gençleri güzel sanarak, Farsça şiirler söylemeğe özeniyorlar. İyi ve etraflı düşünseler, Türkçede bu kadar genişlikler, incelikler, derinlikler ve zenginlikler durup dururken, bu dilde şiir söylemenin ve sanat göstermenin daha kolay, şiirlerinin daha beğenilir olacağını anlarlar.

Bu kitabın yazılmasından sonra Türkçeye rağbet artmış, şiirler Türkçe yazılmaya başlanmıştır. Fuzuli'de Ali Şir Nevai'nin etkisinde kalarak Türkçe yazmıştır.

DİVAN-I HİKMET

Ahmed Yesevi bugünkü Kazakistan Cumhuriyetinin güneyindeki Çimkent şehri yakınlarında (7 km. mesafede) bulunan Sayram kasabasında dünyaya gelmiştir. Sayram kasabası Ahmed Yesevi'nin küçük bir çocukken geldikten sonra hayatının önemli bir kısmını geçirdiği ve ünlü Türk destanının kahramanı Oğuz Han'ın idare merkezi olduğu bilinen Yesi (=Türkistan) kentine 157 km. kadarlık bir mesafededir. Doğum yılı kesin olarak bilinmemekle birlikte 73 yıl yaşadığı ve 1166 yılında öldüğü şeklindeki bilgiler gözüne alındığında 1093 yılında doğduğu kabul edilebilir.

Divan-ı Hikmet, 12. yüzyılda Hoca Ahmet Yesevi tarafından dörtlüklerle ve hece ölçüsüyle yazılmış dini, tasavvufi ve öğretici bir eserdir.

Dörtlüklerin her birine "hikmet" adı verilmiş ve bu hikmetler Orta Asya ve Anadolu'da yayılarak halkı derinden etkilemiştir. Yesevilik tarikatının da kurcusu olan Ahmet Yesevi daha sonra Anadolu'da kurulan pek çok tarikata kaynak olmuştur.

Genel olarak dervişlik hakkında övgülerden bu dünyadan şikayetten cennet ve cehennem tasvirlerinden, peygamberin hayatından ve mucizelerinden bahsedilir. Dini ve ahlaki öğütler veren şiirlerede yer vermiştir. Hece ölçüsü olarak 4+3 ve 4+4+4 kullanılmıştır.

Divan-ı Hikmet'in Özellikleri:

- Kitapta Allah aşkı Peygamber sevgisi işlenmiştir.

- Hikmet: Hoş, hayırlı anlamlarına gelir.

- Sade ve yalın bir dil kullanılmıştır.

- Aruz ve hece ölçüsü kullanılmıştır.

- Dörtlük ve beyitle yazılmıştır.

- 144 hikmet ve 1 münacaat'tan oluşur.

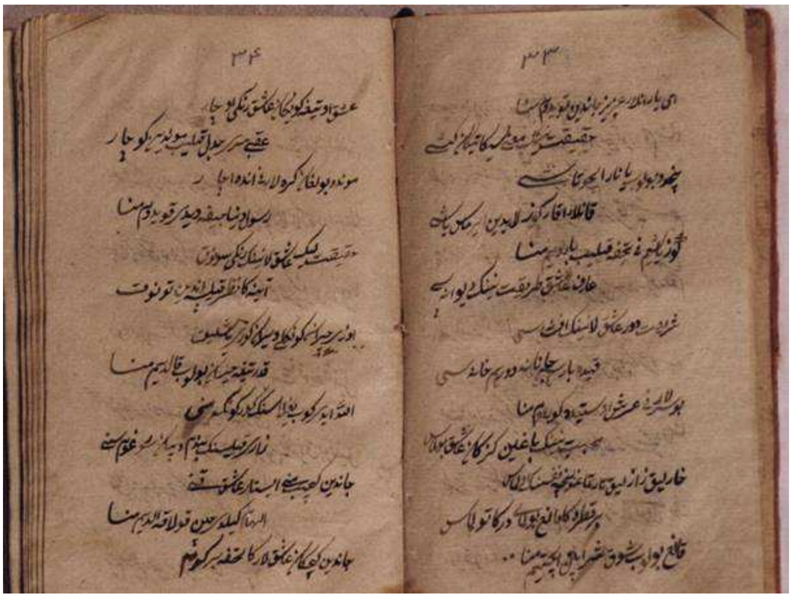
- Eser Karahanlı Türkçesinin Hakaniye Lehçesiyle yazılmıştır.

- İstifham (soru sorma) ve Tecahül-i Arif (bilmezlikten gelme) sanatları kullanılmıştır.

- Ahmet Yesevinin hikmetlerinin birleşmesiyle oluşmuştur.

- Hikmetler dini-tasavvufi şiirlerdir.

- Divan-ı Hikmet'i Ahmet Yesevi yazmamıştır; Ahmet Yesevi'nin kurduğu tarikattaki Şaban Durmuş, Ahmet Yesevi'nin görüşlerini ve düşüncelerini kitap haline getirmiştir.

Unesco tarafından korunmaya alınan tarihi bir "Divan-ı Hikmet" Nüshası'nın iki sayfası.

Türk edebiyatı tarihinde "Divan-ı Hikmet"in önemi İslâmiyet'ten sonraki Türk Edebiyatı'nın daha önce yazılan Kutadgu Biliğ'den sonraki bilinen en eski örneklerinden biri ve tasavvufi Türk edebiyatının ilk eseri oluşundan daha fazla Türk dünyasında meydana getirdiği tesirlere dayanır.

DEDE KORKUT KİTABI

TÜRK edebiyatı tarihinin en büyük âlimi Prof. Fuat Köprülü'nün, derslerinde söylediği bir söz vardır: "Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u öbür gözüne koysanız, yine Dede Korkut ağır basar."

Dede Korkut Kitabının değerini ifade etmek için bundan daha güzel bir söz bulmak mümkün değildir. Gerçekten Dede Korkut Kitabı Türk edebiyatının en büyük abidelerinin Türk dilinin en güzel eserlerinin başında gelir.

Dede Korkut Kitabının bu yüksek değeri onun mahiyetinin tabii bir neticesidir. Dede Korkut bir millî destandır. Milli destanlar, taşıdıkları vasıflar dolayısıyla, bağlı oldukları dil ve edebiyat sahaları içinde daima müstesna bir yer işgal ederler.

Millî destanın ilk vasfı müellifinin millet olmasıdır. Destan, bir ferdin, bir sanatkârın değil, bir milletin müşterek dehasının mahsulüdür. Yaratıcısı müşterek deha olduğu gibi, değerlendirilmesi de müşterek sosyal zevkin süzgecinden geçmiştir. Dede Korkut da bu şekilde Türk Milletinin müşterek dehasının ve zevkinin eseridir.

Milli destanın ikinci vasfı muhtevasının millet hayatı olmasıdır. Bu bakımdan destan millî kültür değerlerinin bir hazinesi, millî ve sosyal hayatın renkli ve teferruatlı bir tablosu demektir. Dede Korkut da bu şekilde Türklüğün millî hayatını aksettirmekte, Türk kültürünün zenginliklerini, renkli Türk folklorunun sayısız değerlerini, Türk Milletinin yüksek insanî vasıflarını, duygularını, faziletlerini ve meziyetlerini dile getirmektedir.

Millî destanın üçüncü vasfı büyük bir kahramanlık menkıbesi olmasıdır. Onda kahramanlık ruhu en yüksek insani vasıf olarak işlenir. Dede Korkut'ta da tabii bu şekilde büyük bir kahramanlık hikâyesi ile karşı karşıya kalır, Türklerin alp insan

tipinin davranışlarının en yükseğini görürüz. Aynı manaya «alıp», «yiğit», «eren» gibi kelimeler eserde en çok geçen, en muteber kelimelerdir, «eren» kelimesi Dede Korkut’ta henüz dinî bir manaya bürünmemiştir.

Milli destanın dördüncü vasfı fevkalade yüksek bir coşkunluk ifadesi taşımasıdır. Dede Korkut’ta da böyle coşkun bir hava, son derece yüksek perdeden bir söyleyiş, insanı sürükleyip götürür.

Millî destanın beşinci vasfı eserde tabiat unsurunun ön planda olması, büyük bir yer işgal etmesidir. Bu tabiat durgun ve sakin değil, tıpkı kahramanları gibi canlı, yaşayan, aktif; hayata, vakalara, hikâyeye adeta iştirak eden bir tabiattır. Dede Korkut’taki tabiat o kadar canlı ve coşkundur ki mesela suyun en makbulü olarak «kanlı su» tabiri tekrarlanıp durur, insanları sürükleyip boğan taşkın su büyük bir şevkle anlatılır.

Millî destanın altıncı vasfı bu zengin tabiat unsurunun yanında ve onun bir tamamlayıcısı olarak hayvanların yine büyük bir yer işgal etmesidir. Dede Korkut’ta da eski Türklerin atlı bozkır medeniyetinin temel unsuru olan hayvan, büyük ve müstesna bir yer tutar; insanın hayatına karışır, öyle ki kahramanların ağlaması, bağırması gibi birçok hareketleri hayvanlara benzetilerek, bir meziyet gibi, aynı kelimelerde birleştirilir.

Millî destanın yedinci vasfı, içinde hızlı bir hayat tarzının hüküm sürmesidir. Dede Korkut’ta da baş döndürücü bir hareket içinde vakalar akıp giderler. Zaman zaman bir tek cümle ile bir atasözü ile beş yıl, on yıl, on beş yıl atlandığını, zamanın üzerinden büyük bir kolaylıkla geçildiğini görürsünüz.

Millî destanın sekizinci vasfı tarihle ilgili bulunmasıdır. Şüphesiz destan tarih değildir. Fakat tarihe büsbütün kayıtsız da değildir. Destan tarihten doğar. Öyle ki destan tarihî hadiselerin millet hayatında bıraktığı intihaların şiirleşmiş, sanat eseri haline gelmiş şeklidir denilebilir. Dede Korkut'ta da Türk tarihinin derinliklerinde yatan birçok vakalar silsilesinin derin izleri görülür. Bu izler eski Türk tarihinin birçok destanlaşmış unsurları ile Oğuz Türklerinin önce Orta Asya'daki ilk yurtlarında, sonra batıda, Doğu Anadolu ve Azerbaycan sahasında yaşadıkları tarihin geniş akisleri şeklinde karşımıza çıkar.

Millî destanın dokuzuncu vasfı bir coğrafyaya sahip olmasıdır. Dede Korkut'ta da tarihe dayanma vasfının tabii bir neticesi olarak böyle bir coğrafya vardır. Bu coğrafya görünüşte ve ön planda Doğu Anadolu ve Azerbaycan sahasıdır. Fakat bunun arkasında ya doğrudan doğruya veya çok defa bu sahaya adapte edilmiş olarak Orta Asya'nın, Türkistan coğrafyasının unsurları yatar. Böylece eser destan olarak, zamansız ve mekânsız olan masal ve efsaneden tabiî çok ayrılmış olur. Milli destanın bir derecelemeden çok, sayma ifade eden bu sıralamamıza göre onuncu, fakat şekil bakımından birinci vasfı uzun, büyük bir manzum eser olmasıdır. Bu bakımdan Dede Korkut tam destan değildir. Yarı manzum, yarı mensurdur. Yani biraz halk hikâyelerine benzer. Fakat gerek manzum kısımların çokluğu, gerek nesrinin normal nesir olmayıp çok defa seçili, düzenli, manzumeden yeni çevrilmiş hissini veren bir nesir olması onu halk hikâyelerinden çok farklı kılmakta ve destan menşeinden fazla uzaklaştırmamaktadır. Hacim bakımından ise Dede Korkut, bir mukaddime ile, her biri ayrı bir bütün olan, fakat hepsi bir arada da aynı bir bütünlük teşkil eden 12 destan parçasından ibarettir Bunlardan hiç biri bir destan uzunluğunda olmadığı gibi, hepsi bir tek destan durumunda da değildir. Bu bakımdan Dede Korkut halk hikâyesi olmağa yöneldiği sırada tespit edilen büyük bir destan parçası manzarası arz etmektedir.

Millî destanın on birinci vasfı, demek ki, hikâyenin bir kahraman etrafında dönmesidir. Dede Korkut'ta, dediğimiz gibi, böyle bir kahraman etrafında dönen destan bütünlüğü yoktur. Dede Korkut tarihi kayıtlarla varlığını bildiğimiz, fakat ele geçmemiş olan asıl büyük, manzum ve tam bir oğuz destanından ayrılmış ve hikâyeleşmeğe yönelmiş büyük destan parçalarından ibarettir.

Millî destanın burada zikredeceğimiz son, fakat en büyük vasıflarından biri dil vasfıdır. Destan dili bağlı olduğu dilin en güzel örneğini teşkil eder. Dede Korkut'un dili de tam bir destan dili olarak Türkçe'nin emsalsiz bir şaheseri durumundadır. Bu dil milletin ağzında asırlarca süzüle süzüle adeta atasözleri ve vecizeler dizisi haline gelmiş bir dildir. Destan dili bu bakımdan mukaddes kitapların diline benzer. Onun için dil bakımından Dede Korkut Türkçesinin mukaddes kitabı durumundadır diyebiliriz. Üslubu ise bu dile uygun; yalın, açık, kesin, fakat ihtişamlı destan üslubudur.

Hülasa, şekle ait bir iki nokta hariç, Dede Korkut Kitabı bu saydığımız vasıfları ile millî destan olarak Türk Milletinin en büyük kültür varlıklarından biri halinde karşımıza çıkmaktadır.

Destanların teşekkülünde çekirdek, gelişme ve tesbit olmak üzere üç safha ve şart vardır. Milletin iptidai devrinde onu toptan sarsan bir tarihî vaka üzerine destan çekirdeği teşekkül eder; sonra bu çekirdek uzun zaman bir destan devri yaşıyan o millet tarafından yeni vakalarla geliştirilir; nihayet bu gelişme tamamlandıktan sonra, fakat erimeden, canlı iken, yazılı devreye geçilerek bir sanatkârın onu tesbit etmesi gerekir. Dede Korkut da bu safhalardan geçmiş; Oğuzların Asya'daki eski yurdunda ilk çekirdek teşekkül etmiş, sonra batıya yerleşmelerine kadar geliştirilmiş, nihayet biraz geç kalınarak, yazılı devre bir hayli ilerledikten, destan devri bittikten, destanlar halk hikâyesine dönmeğe başladıktan sonra, 15. asrın

sonu ile 16. asrın başlarında meçhul bir sanatkâr tarafından kağıda geçirilmiştir.

Onun için Dede Korkut Kitabı batı Türklerinin esasını teşkil eden Oğuzların hayatını içine alır. Eserde Oğuz hükümdarı Bayındır Han'dır. Fakat Bayındır Han pek sahneye çıkmaz. Bayındır Han'dan sonra Kazan Bey gelir. Destanların en mühim kahramanı olan Kazan bütün Oğuzların müşterek beyler beyi, bir çeşit umumî valisidir. Ondan sonra Oğuzlar ve Oğuz ülkesi iç Oğuz, Dış Oğuz (Üç Ok, Boz Ok) olarak ikiye ayrılır. Kazan aynı zamanda iç Oğuz'un beyler beyidir. Dış Oğuz'un beyler beyi Kazan'ın dayısı Aruz'dur. Onların idaresinde de eski 24 Oğuz boyu taksimatına göre çeşitli beylikler ve boylar bulunur işte eserde bu siyasi ve idari düzen içindeki Oğuzların millî hayatı, birer sembolden başka bir şey olmayan kahramanların etrafında dile getirilmektedir. İhtiyar Dede Korkut Oğuzların akıl hocası, ozanlar piri, keramet sahibi ve her destanın cereyanından sonra onu ilk tertip, tanzim ve nazmettiği kabul edilen bir nevi müellif durumundadır.

Dede Korkut Kitabinin bugün elde, biri Dresden'de, öbürü Vatikan'da olmak üzere, iki yazma nüshası vardır. Bu iki nüshaya dayanarak eserin ilmî neşri tarafımızdan yapılmış, bu metin ikinci ve son defa Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü tarafından yayınlanmıştır (Ankara. 1964). Şimdi sunduğumuz bu kitap eserin bugünkü Türkçeye çevrilmiş şeklidir. Dede Korkut Kitabı devre bakımından Eski Anadolu Türkçesi, saha bakımından Doğu Anadolu ve Azerbaycan sahasının eseridir. Bugünkü Türkçeye çevrilirken işte sadece bu devre ve saha farkları giderilmiş, eserin asli yapısının bozulmamasına dikkat edilmiştir.

Dede Korkut Kitabı bir çok yabancı dile de tercüme edilmiştir. Dede Korkut Kitabı Türk çocuklarının ruh ve kafa yapısını tek başına sağlam tutacak kudrette ve karakterde bir eserdir. Bu kitabı okuyan ve hazmeden bir Türkün kolay kolay yolunu şaşırmayacağı emniyetle söylenebilir. Her Türkün evinde bulunması lazım gelen bir aziz ve yüce kitabın millî kültürün

ruhlara sindirilmesinde açacağı çığır milletimizin geleceği için büyük bir teminat olacaktır.

Prof. Dr. Muharrem Ergin

Dresden nüshasına göre eserde sırasıyla şu Oğuz hikâyeleri gelmektedir:

1) Dirse Han Oğlu Boğaç Han

2) Salur Kazan'ın Evi Yağmalanması

3) Kam Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek

4) Kazan Bey Oğlu Uruz'un Tutsak Olması

5) Duha Koca Oğlu Deli Dumrul

6) Kanlı Koca Oğlu Kanturalı

7) Kazılık Koca Oğlu Yegenek

8) Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi

9) Begin Oğlu Emren

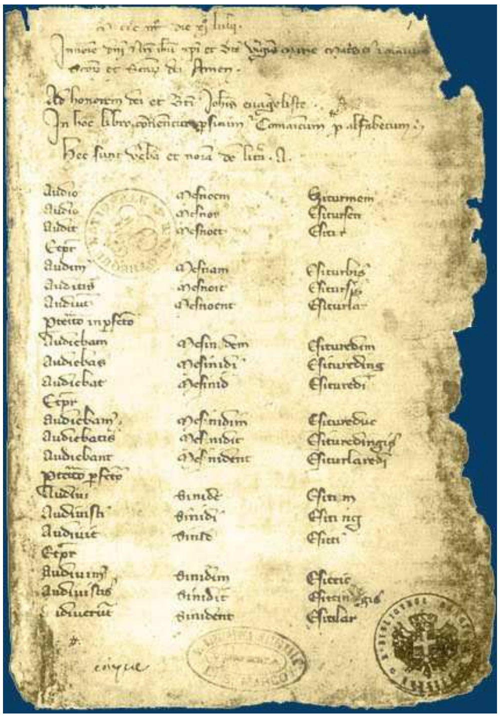
10) Uşun Koca Oğlu Segrek

11) Salur Kazanın Tutsak Olup Oğlu Uruz'un Çıkarması

12) İç Oğuz'a Taş Oğuz Asi Olup Beyrek Öldüğü

CODEX CUMANİCUS

Kırım'da, 1303 yılında İtalyan misyonerlerin tanzim ettiği söylenen Codex Cumanicus adlı Latince-Farsça-Kumanca sözlüğün tek nüshası Venedik'te bulunmuş olup G.Kun tarafından 1880'de neşredilmiştir. Kırım çevrelerindeki Kıpçak Türkçesi hakkında bilgi verir. Bu sözlük 1303 tarihlerinde Sogdak şehrinde tanzim edildi. Kuman-Kıpçak Türkçesine ait bazı gramer kaideleriyle birlikte içinde İncil'den tercümeler, bazı katolik ilahileri ve ata sözlerinin Türkçe tercümeleri vardır. Sözlüğün Türk kültür hayatı hakkında da eşsiz bir değeri bulunmaktadır.

Kıpçak Türkleri arasında Hrıstiyanlığı yaymak için el yazması olarak hazırlanan sözlükten bir sayfa örneği

IRK BİTİG

Uygur Türkçesinde; ‘ırk’ fal, ‘bitig’ ise kitap demektir. Irk Bitig, “Fal Kitabı’ oluyor…

Ne gariptir ki, Türkçe sözcükleri anlayabilmek için Arapça kökenli **fal** ve **kitap** sözcükleri ile açıklayabiliyoruz! Bu fal kitabının önemi şudur:

Miladi 9. yüzyılda Göktürk harfleriyle kağıda yazılmış olmasıdır. Eski Türkçe yapıtlar arasında kitap şeklinde günümüze kadar ulaşabilmiş olan tek eserdir. Irk Bitig‘in tek nüshası Londra British Museum‘da bulunmaktadır.

Fal kitabının özellikleri:

Yazma, küçük bir kitap hâlindedir. Sarı renkli, kuvvetli, kalın ve iyi bir Çin kâğıdı üzerine yazılmıştır. Sayfalarının uzunluğu 13.1 cm, genişliği 8.1 cm, tabakalarının her biri birbirine dikilmemiş, tutkal ile yapıştırılmıştır. Bu tutkal o kadar sağlamdır ki aradan uzun bir zaman geçmiş olmasına rağmen hâlâ gevşememiştir. Kitap ciltli değildir. Çok fazla okunduğu için sayfa köşeleri ve dış yaprakları oldukça yıpranmış ve kırışmıştır. Kâğıdın çok kaliteli bir cinsten olması, kitabın son zamanlara kadar muhafaza edilebilmesini sağlamıştır. Toplam 104 sayfa ve 65 paragraftan ibarettir. Kitabın adı 101. sayfada açıkça **Irk Bitig** olarak kaydedilmiştir. Bu fal kitabı Doğu

Türkistan’da Uygurların hâkim olduğu ve Uygur edebiyatının parlak devirlerini geçirdiği çağa aittir. Bu bölgede ve Orta Asya’nın diğer bölgelerinde bu şekilde birçok yazma bulunmuştur. Bunların çoğu Budizm’e giren Türklere ait olup çoğunluğu Orhun alfabesi ile yazılmıştır. (Vikisözlük)

Dikdörtgen çubuğun dört yüzünden her birine O, OO, OOO, OOOO işaretlerini çizip, bu çubuklardan üç tanesi yere atıldıktan sonra gelen işaretlerin karşılığındaki 64 metinden birisi okunur.

Örnek açıklamalar:

[1] OO – OO – OO = “Tensi men. Yarın keçe altun örgin üze olurupan mengilüyer men. Ança bilingler. Edgü ol.”

[1] OO – OO – OO = “Tensi ben. Gündüz gece altın taht üzerine oturup mutluyum ben. Böyle biliniz. İyidir o.”

[2] OOOO – OOOO – OOOO = “Ala atlıg yol tengri men. Yarın keçe eşür men. Utru eki yalıg kişi oglın sokuşmiş, kişi korkmiş. ‘Korkma’ timiş. ‘Kut birgey men’ timiş. Ança bilingler. Edgü ol.”

[2] OOOO – OOOO – OOOO = “Alaca atlı yol tanrısı ben. Gündüz gece koştururum (atımla) ben. Güleryüzlü iki

insanoğluna denk gelmiş, insanoğulları korkmuş. ‘Korkma’ demiş. ‘Kut vereceğim ben’ demiş. Böyle biliniz. İyidir o.”

[3] OOO – OOO – OOO = “Altun kanatlıg talım kara kuş men. Tanım tüsi takı tükemezken taluyda yatıpan tapladukumin tutar men, sebdükimin yiyür men. Antag küçlüg men. Ança bilingler. Edgü ol.”

[3] OOO – OOO – OOO = “Altın kanatlı yırtıcı kartalım ben. Tenimin tüyleri büyümemişken, denizde yatarak dilediğimi tutarım ben, sevdiğimi yerim ben. Ondan güçlüyüm ben. Böyle biliniz. İyidir o.”

[4] O – O – O = “Ürüng esri togan kuş men. Çıntan ıgaç üze olurupan mengileyür men. Ança bilingler. Edgü ol.”

[4] O – O – O = ” Ak benekli doğan kuşum ben. Sandal ağacı üzerinde oturarak mutluyum ben. Böyle biliniz. İyidir o.”

“Irk Bitig” hakkında geniş bilgi için, sayın Prof. Dr. Talat Tekin’in eserine müracaat edilmelidir.

SİYASETNAME

Melikşah'ın "Her biriniz ülkemiz hakkında düşünün. Bakın bakalım bizim dönemimizde neler iyi gitmiyor? Dergahta, divanda, sarayda neler yerine getirilmiyor ya da üstü örtülmüş halde? Bizden önceki padişahlar hangi işleri gerektiği gibi yapmış da biz eskisi gibi yapamıyoruz? Ayrıca eski padişahların ülkedeki töreleri adına Selçuklu sultanları ile düğer hükümdarların yaptığı ne varsa, düşünün bunları açıkça yazın, sonra bize verin. Biz de üstünde kafa yoralım, bundan böyle din ile dünya işlerimizin kendi sistemimiz üzerinde yürütülmesini emredelim. Anlaşılabilir olanı anlayalım," demesiyle Nizamülmülk'ün hazırladığı kitap toplam 51 bölümden oluşuyor.

Eserde yoğun bir dinî bağlam içerisinde genelde devlet işleri, devlete ve hükmetmeye dair temel ilke ve düşüncelere yer verilir. Büyük Selçuklu Devleti veziri Nizamülmülk'ün, Selçuklu Devleti'nin siyaset ve devlet anlayışı, genel Türk ve Fars siyaset anlayışı ve dönemin yaygın siyasî görüşlerine ışık tutması açısından önemlidir. 11. yüzyılda, Farsça yazılmış kitabın bilinen en eski nüshası bugün İran'daki Tebriz Milli Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

MESNEVİ

Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'nin altı ciltlik Farsça eseri.

Mevlânâ'nin "Birlik Dükkânı" addettiği Mesnevî, içinde Hint, İran, Yunan, Roma mitolojisi; Yaradılış Destanı, erenlerin kıssaları, âşık masalları, halk öyküleri barındıran; "dünya cenneti"nde insan hürriyetinin anahtarlarını ardışık öyküler içinde vermeyi gaye edinmiş bir eserdir. Mesnevî 25.632 beyitten oluşmaktadır.

Mevlânâ adeta Kur'an-ı Kerîm'in bizlere anlatmak istediğini hikayeler; kıssalar ve deyimler aracılığıyla anlatmıştır. Mesnevî'deki hikayelerin hiçbiri birbirini tamamlamaz bir hikaye anlatılırken başka bir hikayeye geçilir o hikaye başka bir hikayeyi başlatır ve böyle devam eder. İçinde ibretlik hikayeler de vardır. Eser bizzat Mevlanâ tarafından kaleme alınmamıştır.

Öğrencisi Hüsamettin Çelebi tarafından, Mevlana'nın muhtelif zamanlarda söylediği beyitlerin yazılmasıyla oluşmuştur.

Mesnevi Nedir?

Her beytinin dizeleri kendi arasında uyaklı, aruz vezninin kısa kalıplarıyla yazılan divan şiirinin en uzun nazım biçimine mesnevi denir. Mesnevi İran edebiyatının ürünüdür.

Divan şiirinde anlam ve kavramlar bir beyitte tamamlandığı için şair, her beyte iki uyak bulmak zorunda olduğundan, mesnevi en kolay nazım biçimi sayılır.

SEYAHATNAME

Seyahatname, Evliya Çelebi tarafından 17. yüzyılda yazılmış olan bir gezi kitabıdır. 10 ciltten oluşur. Gerçekçi bir gözle izlenen olaylar, yalın ve duru, zaman zaman da fantastik bir anlatım içinde, halkın anlayacağı şekilde yazılmış, yine halkın anlayacağı deyimler çokça kullanılmıştır.

Evliya Çelebi, Seyahatnâme'sinde gezip gördüğü yerleri kendi üslûbu ile anlatmaktadır. Olaylara çoğu defa alaycı bir tavırla yaklaşan Evliya Çelebi, bazen naklettiği olayları renklendirmek amacıyla uydurma haberler ve olaylar da ortaya atmış, okuyucunun ilgisini çekmek için aklın alamayacağı garip olaylara da yer vermiştir.

Evliya Çelebi'nin 10 ciltlik Seyahatnâme'si, bütün görmüş ve gezmiş olduğu memleketler hakkında oldukça önemli bilgiler içermektedir. Eser bu yönden Türk Kültür tarihi ve gezi edebiyatı açısından önemli bir yere sahiptir.

10 ciltlik Seyahatname'nin konuları şu şekildedir.

I. Cilt: İstanbul ve civarı Eserin birinci cildinde İstanbul'un târihi, kuşatmaları ve fethi, İstanbul'daki mübârek makamlar, câmiler, Sultan Süleyman Kânunnâmesi, Anadolu ve Rumeli'nin mülkî taksimâtı, çeşitli kimselerin yaptırdığı câmi, medrese, mescit, türbe, tekke, imaret, hastane, konak, kervansaray, sebilhane, hamamlar... Fatih Sultan Mehmed

zamânından îtibâren yetişen vezirler, âlimler, nişancılar, İstanbul esnâfı ve sanatkârları yer almaktadır.

II. Cilt: Nisan 1640'ta yaptığı Buca, Batum, Trabzon, Kafkasya, Girit seferi, 1645'te Erzurum, Azerbaycan ve Gürcistan. Osmanlı Devletinin kuruluşu, İstanbul'un fethinden önceki Osmanlı sultanları, Bursa'nın âlimleri, vezirleri ve şâirleri.

III. Cilt: Şam-Suriye, Filistin-Urmiye, Sivas, El-Cezire, Ermenistan, Rumeli (Bulgaristan ve Dobruca)

IV. Cilt: İstanbul'dan Van'a kadar yol üzerindeki bütün şehir ve kasabalar, Evliyâ Çelebi'nin elçi olarak İran'a gidişi, İran ve Irak hakkında bilgiler.

V. Cilt: Van, Basra seyahatinin sonu, Oçakov seyahati, Rakoçzi'ye karşı sefer, Rusya seferi, Anadolu asilerine karşı hareket, Çanakkale yolu ile Bursa'ya avdet, Boğdan'a gidiş, Transilvanya seyahati, Bosna'ya gidiş, Dalmaçya seferi, Sofya'ya avdet.

VI. Cilt: Transilvanya seferi, Arnavutluk'a gidiş, İstanbul'a avdet. Macar seferi, Uyvar'ın muhasarası, müellifin 40.000 Tatarla, Avusturya, Almanya, Flemenk'e ve Baltık Denizine kadar gitmesi. Uyvar'ın zaptı, Belgrad'a avdet. Hersek'e gönderilmesi, Raguza seyahati, Karadağ seferi, Kanija seferi ve Kanizsa-Hırvat memleketi.

VII. Cilt: Avusturya, Kırım, Dağıstan, Deşt-i Kıpçak, Esterhan.

VIII. Cilt: Kırım, Girit, Selanik, Rumeli.

IX. Cilt: Garbi Anadolu, Suriye, Mekke ve Medine seyahati.

X. Cilt: Mısır.

Evliya Çelebi 50 yılı kapsayan bir zaman dilimi içinde gezdiği yerlerde toplumların yaşama düzenini ve özelliklerini yansıtan gözlemler yapmıştır. Bu geziler yalnız gözlemlere dayalı aktarmaları, anlatıları içermez, araştırıcılar için önemli inceleme ve yorumlara da olanak sağlar.
(https://www.turkedebiyati.org/)

BENGÜTAŞ

Türk mitolojisinde bilinmeyen bir yerdeki gizemli bir dikilitaş şeklindedir. Ölümsüzlük Taşı anlamına gelir. Dönüşümü ve döngüyü vurgular. Sonsuz yaşamın sembolüdür. Farklı Türk dillerinde Mengütaş, Bengüdaş, Bengütaş olarak da söylenir. Ayrıca anıt anlamına da gelir. Bengi (Bengü/Mengü/Mengi) kavramı sonu olmayan, hep varolacak olan bir varlık anlayışını ifade eder. Bu taş ise sonsuz bir döngü içerisinde ruhların göğe yükselişini simgeler.

Taş gücü ve dayanıklılığı (ölümsüzlüğü) temsil eder. Bu nedenle tüm kalıcı anıtlar ve yazıtlar sağlam taşlardan yapılır. Orhun ve Yenisey Anıtları Türk tarihinin en önemli yazılı anıtlarıdır. Mezarların başına dikilen ve Balbal adı verilen taşlar da Bengütaş'ın farklı bir türü olarak düşünülebilir. Anıtlar dikerek daima anımsanma ve yad edilme arzusu hemen her milletin geçmişine ait çeşitli büyüklüklerde taş anıtların varlığını da beraberinde getirmiştir.

ORHUN YAZITLARI

Orhun Yazıtları, bugünkü Moğolistan'da, Baykal Gölünün güneyinde, Orhun nehri vadisinde, Koşo Çaydam gölü yakınlarındadır. 48. enlem ve 107. boylam arasında kalan bölgededir.
Anıtların olduğu yerde yalnız dikilitaşlar değil, daha pek çok ve son derece değerli kalıntılar da bulunmuştur. Yüzlerce heykel, balbal, şehir harabeleri, taş yollar, su kanalları, koç ve kaplumbağa heykelleri, sunak taşları ile kutsal yer, eski bir Türk başkentidir.
Heykeller arasında Bilge Kağan'ın, eşinin, kardeşinin heykelleri de bulunmuştur. Yazık ki bunların bazı parçaları kaybolmuş, kalan kısımları da kırık dökük bir durumda ele geçmiştir.

Bilge Kağan Anıtı:

Kültigin Anıtının bir kilometre uzağındadır. 734 yılında ölen Bilge Kağan adına oğlu Tenri Kağan tarafından yaptırılan bu anıt 735 yılında dikilmiştir. Yazıtta Bilge Kağan'ın ağzından devletin nasıl büyüdüğü anlatılmakta ve Kültigin'in ölümünden sonraki olaylar ilave edilmektedir. Ayrıca kağanın konuşmasından başka yeğeni Yuluğ Tigin'in kayıtları da yer almaktadır. Yaklaşık 3,75 metre yüksekliğinde olan yazıt, dört cephelidir. Yazıtın doğu yüzünde 41, kuzey ve güney yüzlerinde 15'er satır Göktürk harfli Türkçe metin bulunmaktadır. Batı yüzünde ise, (Köl Tigin yazıtında olduğu gibi), Çince bir metne yer verilmiştir. Batı yüzün tepelik kısmının ortalarına da Göktürk harfli Türkçe manzum metin yazılmıştır. Yazıtın güneydoğu, güneybatı ve batı yüzlerinde de (pahlarda) Göktürk harfli Türkçe küçük metinler bulunmaktadır. Yazıtta olayları nakleden, öğütler veren Bilge Kağan'dır. Yazıta Köl Tigin'in ölümünden sonraki olaylar da ilave edilmiştir.

<u>Doğu Yüzü:</u> Tanrı gibi Tanrı yaratmış Türk Bilge Kağanı, sözüm: Babam Türk Bilge Kağanı … Sir, Dokuz Oğuz, İki Ediz çadırlı beyleri, milleti … Türk tanrısı … üzerinde kagan oturdum. Oturduğumda ölecek gibi düşünen Türk beyleri, milleti memnun olup sevinip, yere dikilmiş gözü yukarı baktı. Bu zamanda kendim oturup bunca ağır töreyi dört taraftaki … dim. **Üstte mavi gök, altta yağız yer kılındıkta, ikisi arasında insan oğlu kılınmış. İnsan oğlunun üzerine ecdadım Bumın Kağan,İstemi Kağan oturmuş. Oturarak Türk milletinin ilini**, **töresini tutu vermiş, düzene soku vermiş.** Dört taraf hep düşman imiş. Ordu sevk ederek dört taraftaki milleti hep almış, hep tâbi kılmış. Başlıya baş eğdirmiş, dizliye dik çöktürmüş. Doğuda Kadırkan ormanına kadar, batıda Demir Kapıya kadar kondurmuş. İkisi arasında pek teşkilâtsız Gök Türk'ü düzene sokarak öylece oturuyormuş. Bilgili kağan imiş, cesur kağan imiş. Buyruku bilgili imiş tabiî, Cesur imiş tabiî. Beyleri de milleti de doğru imiş. Onun için ili öylece tutmuş tabiî. İli tutup töreyi düzenlemiş. Kendisi öylece vefât etmiş. Yasçı, ağlayıcı, doğuda gün doğusundan Bökli Çöllü halk, Çin, Tibet, Avar, Bizans, Kırgız, Üç Kurıkan, Otuz Tatar, Kıtay, Tatabı, bunca millet gelip ağlamış, yas tutmuş. Öyle ünlü kağan imiş. Ondan sonra küçük kardeşi kağan olmuş tabiî, oğulları kağan olmuş tabiî. Ondan sonra küçük kardeşi büyük kardeşi gibi kılınmamış olacak, oğlu babası gibi kılınmamış olacak. Bilgisiz kağan oturmuştur, kötü kağan oturmuştur. Buyruku da bilgisizmiş tabiî, kötü imiş tabiî. Beyleri, milleti ahenksiz olduğu için, aldatıcı olduğu için, Çin milleti hilekâr ve sahtekâr olduğu için, küçük kardeş ve büyük kardeşi birbirine düşürdüğü için, bey ve milleti karşılıklı çekiştirttiği için, Türk milleti il yaptığı ilini elden çıkarmış, kağan yaptığı kağanını kaybedivermiş. Çin milletine beylik erkek evlâdını kul kıldı, hanımlık kız evlâdını cariye kıldı**. Türk beyler Türk adını bıraktı.** Çinli beyler Çin adını tutarak, Çin kağanına itaat etmiş. Elli yıl işi gücü vermiş. Doğuda gün doğusunda Bökli kağana kadar ordu sevk edi vermiş. Batıda Demir Kapıya ordu sevk edi vermiş. Çin kağanına ilini, töresini alı vermiş. Türk halk kitlesi şöyle demiş: İlli millet idim, ilim şimdi hani, kime ili kazanıyorum der imiş. Kağanlı millet idim, kağanım hani, ne kağana işi, gücü

veriyorum der imiş. Öyle diyip Çin kağanına düşman olmuş. Düşman olup, kendisini tanzim ve tertip edemediğinden, yine tâbi olmuş. Bunca işi, gücü vermediğini düşünmeden, Türk milletini öldüreyim, kökünü kurutayım der imiş. Yok olmaya gidiyormuş. Yukarıda Türk Tanrısı, mukaddes yeri, suyu öyle tanzim etmiştir. Türk milleti yok olmasın diye, millet olsun diye, babam İltiriş kağanı, annem İlbilge Hatun'u göğün tepesinden tutup yukarı kaldırmıştır. Babam kağan on yedi erle dışarı çıkmış. Dışarı yürüyor diye ses işitip şehirdeki dağa çıkmış, dağdaki inmiş. Toplanıp yetmiş er olmuş. Tanrı kuvvet verdiği için, babam kağanın askeri kurt gibi imiş, düşmanı koyun gibi imiş. Doğuya batıya asker sevk edip toplamış, yığmış. Hepsi yedi yüz er olmuş. Yedi yüz er olup ilsizleşmiş, kağansızlaşmış milleti, cariye olmuş, kul olmuş milleti, Türk töresini bırakmış milleti, ecdadımın töresince yaratmış, yetiştirmiş. Tölis, Tarduş milletini orda tanzim etmiş. Yabguyu, şadı orda vermiş. Güneyde Çin milleti düşman imiş. Kuzeyde Baz Kağan, Dokuz Oğuz kavmi düşman imiş. Kırgız, Kurıkan, Otuz Tatar, Kıtay, Tatabı hep düşman imiş. Babam kağan bunca …. kırk yedi defa ordu sevk etmiş, yirmi savaş yapmış. Tanrı lûtfettiği için illiyi ilsizletmiş, kağanlıyı kağansızlatmış, dizliye diz çöktürmüş, başlıya baş eğdirmiş. Babam kağan öylece ili, töreyi kazanıp, uçup gitmiş. Babam kağan için ilkin Baz kağanı balbal olarak dikmiş. Babam kağan uçtuğunda kendim sekiz yaşında kaldım. O töre üzerine amcam kağan oturdu. Oturarak Türk milletini tekrar tanzim etti, tekrar besledi. Fakiri zengin kıldı, azı çok kıldı. Amcam kağan oturduğunda kendim prens … Tanrı buyurduğu için ondört yaşımda Tarduş milleti üzerine şad oturdum. Amcam kağan ile doğuda Yeşil Nehir'e, Şantung ovasına kadar ordu sevk ettik. Batıda Demir Kapı'ya kadar ordu sevk ettik. Kögmen'i aşarak Kırgız ülkesine kadar ordu sevk ettik. Yekun olarak yirmi beş defa ordu sevk ettik, on üç defa savaştık. İlliyi ilsizleştirdik, kağanlıyı kağansızlaştırdık. Dizliye diz çöktürdük, başlıya baş eğdirdik. Türgiş kağanı Türk'üm, milletim idi. Bilmediği için, bize karşı yanlış hareket ettiği, ihanet ettiği için kağanı öldü, buyruku, beyleri de öldü. On Ok kavmi eziyet gördü. Ecdadımızın tutmuş olduğu yer, su sahipsiz kalmasın diye Az milletini tanzim ve tertip edip … Bars bey idi.

Kağan adını burda biz verdik. Kız kardeşim prensesi verdik. Kendisi ihanet etti, kağanı öldü, milleti cariye, kul oldu. Kögmen'in yeri, suyu sahipsiz kalmasın diye Az, Kırgız milletini tanzim ve tertip edip geldik. Savaştık … ilini geri verdik. Doğuda Kadırkan ormanını aşarak milleti öyle kondurduk, öyle düzene soktuk. Batıda Kengü Tarbana kadar Türk milletini öyle kondurduk, öyle düzene soktuk. O zamanda kul kullu, cariye cariyeli olmuştu. Küçük kardeş büyük kardeşini bilmezdi, oğlu babasını bilmezdi. Öyle kazanılmış, öyle düzene sokulmuş ilimiz, töremiz vardı**. Türk, Oğuz beyleri, milleti işit: Üstte gök basmasa, altta yer delinmese, Türk milleti, ilini, töreni kim bozabilecekti?** Türk milleti, vazgeç, pişman ol! Disiplinsizliğinden dolayı, beslemiş olan kağanına, hür ve müstakil iyi iline karşı kendin hata ettin, kötü hâle soktun. Silâhlı nereden gelip dağıtarak gönderdi? Mızraklı nereden gelerek sürüp gönderdi? Mukaddes Ötüken ormanının milleti, gittin! Doğuya giden, gittin! Batıya giden, gittin! Gittiğin yerde hayrın şu olmalı: Kanın nehir gibi koştu. Kemiğin dağ gibi yattı. Beylik erkek evlâdını kul kıldın. Hanımlık kız evlâdını cariye kıldın. O bilmemenden dolayı, kötülüğün yüzünden amcam kağan uçup gitti. Önce Kırgız kağanını balbal olarak diktim. Türk milletinin adı sanı yok olmasın diye, babam kağanı, annem hatunu yükselten Tanrı, il veren Tanrı, Türk milletinin adı sanı yok olmasın diye, kendimi o Tanrı kağan oturttu tabiî. Varlıklı, zengin millet üzerine oturmadım. İçte aşsız, dışta elbisesiz; düşkün, perişan millet üzerine oturdum. Küçük kardeşim Kül Tigin, iki şad, küçük kardeşim Kül Tigin ile konuştuk. Babamızın, amcamızın kazanmış olduğu milletin adı sanı yok olmasın diye Türk milleti için gece uyuyamadım, gündüz oturmadım. Küçük kardeşim Kül Tigin ile, iki şad ile öle yite kazandım. Öyle kazanıp bütün milleti ateş, su kılmadım. Ben kendim kağan oturduğumdan her yere gitmiş olan millet yaya olarak, çıplak olarak, öle yite geri geldi. Milleti besleyeyim diye kuzeyde Oğuz kavmine doğru; doğuda Kıtay, Tatabı kavmine doğru; güneyde Çine doğru on iki defa ordu sevk ettim … savaştım. Ondan sonra Tanrı buyurduğu için, devletim, kısmetim var olduğu için, ölecek milleti diriltip besledim. Çıplak milleti elbiseli kıldım. Fakir

milleti zengin kıldım. Az milleti çok kıldım. Değerli illiden, değerli kağanlıdan daha iyi kıldım. Dört taraftaki milleti hep tâbi kıldım, düşmansız kıldım. Hep bana itaat etti. Onyedi yaşımda Tanguta doğru ordu sevk ettim. Tangut milletini bozdum. Oğlunu, karısını, at sürüsünü, servetini orda aldım. Onsekiz yaşımda Altı Çub Soğdaka doğru ordu sevk ettim. Milleti orda bozdum. Çinli Ong vali, elli bin asker geldi. Iduk Başta savaştım. O orduyu orda yok ettim. Yirmi yaşımda, Basmıl Iduk Kut soyumdan olan kavim idi, kervan göndermiyor diye ordu sevk ettim. K … m tâbi kıldım, malını çevirip getirdim. Yirmi iki yaşımda Çin'e doğru ordu sevk ettim. Çaça general, seksen bin asker ile savaştım. Askerini orda öldürdüm. Yirmi altı yaşımda Çik kavmi Kırgız ile beraber düşman oldu. Kemi geçerek Çike doğru ordu sevk ettim. Örpende savaştım. Askerini mızrakladım. Az milletini aldım … tâbi kıldım. Yirmi yedi yaşımda Kırgız'a doğru ordu sevk ettim. Mızrak batımı karı söküp, Kögmen ormanını aşarak yürüyüp Kırgız kavmini uykuda bastım. Kağanı ile Songa ormanında savaştım. Kağanını öldürdüm, ilini orda aldım. O yılda Türgiş'e doğru Altın ormanını aşarak İrtiş nehrini geçip yürüdüm. Türgiş kavmini uykuda bastım. Türgiş kağanının ordusu ateş gibi, fırtına gibi geldi. Bolçu'da savaştık. Kağanını, yabgusunu, şadını orda öldürdüm. İlini orda aldım. Otuz yaşımda Beş Balıka doğru ordu sevk ettim. Altı defa savaştım … askerini hep öldürdüm. Onun içindeki ne kadar insan … yok olacaktı … çağırmak için geldi. Beş Balık onun için kurtuldu. Otuzbir yaşımda Karluk milleti sıkıntısız, hür ve serbest iken, düşman oldu. Tamag Iduk Başta savaştım. Karluk milletini öldürdüm, orda aldım … Basmıl kara … Karluk milleti toplanıp geldi … m, öldürdüm. Dokuz Oğuz benim milletim idi. Gök, yer bulandığı için, ödüne kıskançlık değdiği için düşman oldu. Bir yılda dört defa savaştım: En önce Togu Balık!ta savaştım. Togla nehrini yüzdürerek geçip ordusu … İkinci olarak Andırgu'da savaştım. Askerini mızrakladım … Üçüncü olarak Çuş başında savaştım. Türk milleti ayak titretti, perişan olacaktı. İlerleyip yayarak gelen ordusunu püskürttüm. Çok ölecek orda dirildi. Orda Tongra yiğiti bir boyu Tonga Tigin mateminde çevirip vurdum. Dördüncü olarak Ezginti Kadız'da savaştım. Askerini orda

mızrakladım, yıprattım …yıprat … Otuziki yaşımda Amgı kalesinde kışladıkta kıtlık oldu. İlk baharında Oğuz’a doğru ordu sevk ettim. İlk ordu dışarı çıkmıştı, ikinci ordu merkezde idi. Üç Oğuz ordusu basıp geldi. Yaya, kötü oldu diyip yenmek için geldi. Bir kısım ordusu evi barkı yağma etmek için gitti, bir kısım ordusu savaşmak için geldi. Biz az idik, kötü durumda idik. Oğuz … düşman … Tanrı kuvvet verdiği için orda mızrakladım, dağıttım. Tanrı bahşettiği için, ben kazandığım için Türk milleti kazanmıştır. Ben küçük kardeşimle beraber böyle başa geçip kazanmasam Türk milleti ölecekti, yok olacaktı. Türk beyleri, milleti, böyle düşünün, böyle bilin! Oğuz kavmi … göndermeden, diye ordu sevk ettim. Evini barkını bozdum. Oğuz kavmi Dokuz Tatar ile toplanıp geldi. Aguda iki büyük savaş yaptım. Ordusunu bozdum. İlini orda aldım. Öyle kazanıp … Tanrı buyurduğu için otuzüç yaşımda … idi. Seçkin, muhterem, güç beslemiş olan, kahraman kağanına ihanet etti. Üstte Tanrı, mukaddes yer, su, amcam kağanın devleti kabul etmedi olacak. Dokuz Oğuz kavmi yerini, suyunu terk edip Çin’e doğru gitti. Çin … bu yere geldi. Besleyeyim diye düşünüp … millet …. suçla … güneyde Çin’de adı sanı yok oldu. Bu yerde bana kul oldu. Ben kendim kağan oturduğum için Türk milletini … kılmadım. İli, töreyi çok iyi kazandım … toplanıp … orda savaştım. Askerini mızrakladım. Teslim olan teslim oldu, millet oldu; Ölen öldü. Selengadan aşağıya yürüyerek Kargan vâdisinde evini, barkını orda bozdum … ormana çıktı. Uygur valisi yüz kadar askerle doğuya kaçıp gitti …… Türk milleti aç idi. O at sürüsünü alıp besledim. Otuz dört yaşımda Oğuz kaçıp Çin’e girdi. Eseflenip ordu sevk ettim. Hiddetle .., oğlunu, karısını orda aldım. İki valili millet ….. Tatabı milleti Çin kağanına itaat etti. Elçisi, iyi sözü, niyazı gelmiyor diye yazın ordu sevk ettim. Milleti orda bozdum. At sürüsünü … askeri toplanıp geldi. Kadırkan ormanına kon … yerine doğru, suyuna doşru kondu. Güneyde Karluk milletine doşru ordu sevk et diyip Tudun Yamtarı gönderdim, gitti … Karluk valisi yok olmuş, küçük kardeşi bir kaleye … kervanı koşmadı. Onu korkutayım diyip ordu sevk ettim. Koruyucu iki üç kişi ile beraber kaçıp gitti. Halk kütlesi kağanım geldi diyip övdü … ad verdim. Küçük adlı …

Güneydoğu Yüzü: …. Gök Öngü çiğneyerek ordu yürüyüp, gece ve gündüz yedi zamanda susuzu geçtim. Çorağa ulaşıp yağmacı askeri … Keçine kadar …

Güney Yüzü: … Çin süvarisini, on yedi bin askeri ilk gün öldürdüm. Piyadesini ikinci gün hep öldürdüm. Bi … aşıp vard … defa ordu sevk ettim. Otuzsekiz yaşımda kışın Kıtay'a doğru ordu sevk ettim … Otuz dokuz yaşımda ilk baharda Tatabı'ya doğru ordu sevk ettim…. ben … öldürdüm. Oğlunu, karısını, at sürüsünü, servetini … millet… karısını yok kıldım……. savaştım. … verdim. Kahraman erini öldürüp balbal kılı verdim. Elli yaşımda Tatabı milleti Kıtaydan ayrıldı. … lker dağına … Ku general kumandasında kırk bin asker geldi. Töngkes dağında hücum edip vurdum. Otuz bin askeri öldürdüm. On bin … ise … öktüm. Tatabı …. öldürdü. Büyük oğlum hastalanıp yok olunca Ku'yu, generali balbal olarak diki verdim. Ben on dokuz yıl şad olarak oturdum, on dokuz yıl kağan olarak oturdum, il tuttum. Otuz bir … Türk'üm için, milletim için iyisini öylece kazanı verdim. Bu kadar kazanıp babam kağan köpek yılı, onuncu ay, yirmi altıda uçup gitti. Domuz yılı, beşinci ay, yirmi yedide yas töreni yaptırdım. Bukağ vali … babası Lisün Tay generalin başkanlığında beş yüz yiğit geldi. Kokuluk …. altın, gümüş fazla fazla getirdi. Yas töreni kokusunu getirip diki verdi. Sandal ağacı getirip öz … Bunca millet saçını, kulağını … kesti. İyi binek atını, kara samurunu, mavi sincabını sayısız getirip hep bıraktı. Tanrı gibi Tanrı yaratmış Türk Bilge Kağanı, sözüm: Babam Türk Bilge Kağan'ı oturduğunda şimdiki Türk beyleri, sonra Tarduş beyleri; Kül Çor başta olarak, arkasından şadpıt beyleri; önde Tölis beyleri; Apa Tarkan başta olarak, arkasından şadpıt beyleri; bu … Taman Tarkan, Tonyukuk Boyla Baga Tarkan ve buyruk … iç buyruk; Sebig Kül İrkin başta olarak, arkasından buyruk; bunca şimdiki beyler, babam kağana fevkalâde fevkalâde çok iltica etti … Türk beylerini, milletini fevkalâde

çok yüceltti, övdü … babam kağan … ağır taşı, kalın ağacı Türk beyleri, milleti … Kendime bunca …

Kuzey Yüzü: Tanrı gibi gökte olmuş Türk Bilge Kağanı, bu zamanda oturdum. Sözümü tamamiyle işit. Bilhassa küçük kardeş yeğenim, oğlum, bütün soyum, milletim, güneydeki Şadpıt beyleri, kuzeydeki Tarkat, Buyruk beyleri, Otuz Tatar, … Dokuz Oğuz beyleri, milleti! Bu sözümü iyice işit, adamakıllı dinle: Doğuda gün doğusuna, güneyde gün ortasına, batıda gün batısına, kuzeyde gece ortasına kadar, onun içindeki millet hep bana tâbidir. Bunca milleti hep düzene soktum. O şimdi kötü değildir. Türk kağanı Ötüken ormanında otursa ilde sıkıntı yoktur. Doğuda Şantung ovasına kadar ordu sevk ettim, denize ulaşmama az kaldı. Güneyde Dokuz Ersin'e kadar ordu sevk ettim, Tibet'e ulaşmama az kaldı. Batıda İnci nehrini geçerek Demir Kapıya kadar ordu sevk ettim. Kuzeyde Yir Bayırku yerine kadar ordu sevk ettim. Bunca yere kadar yürüttüm. Ötüken ormanından iyisi hiç yokmuş. İl tutacak yer Ötüken ormanı imiş. Bu yerde oturup Çin milleti ile anlaştım. Altını, gümüşü, ipeği, ipekliyi sıkıntısız öylece veriyor. Çin milletinin sözü tatlı, ipek kumaşı yumuşak imiş. Tatlı sözle, yumuşak ipek kumaşla aldatıp uzak milleti öylece yaklaştırırmış. Yaklaştırıp, konduktan sonra, kötü şeyleri o zaman düşünürmüş. İyi bilgili insanı, iyi cesur insanı yürütmezmiş. Bir insan yanılsa kabilesine, milletine, akrabasına kadar barındırmaz imiş. Tatlı sözüne, yumuşak ipek kumaşına aldanıp çok çok, Türk milleti, öldün; Türk milleti, öleceksin! Güneyde Çogay ormanına, Tögültün ovasına konayım dersen, Türk milleti, öleceksin! Orda kötü kişi şöyle öğretiyormuş: Uzak ise kötü mal verir, yakın ise iyi mal verir diyip öyle öğretiyormuş. Bilgi bilmez kişi o sözü alıp, yakına varıp, çok insan öldün! O yere doğru gidersen Türk milleti, öleceksin! Ötüken yerinde oturup kervan, kafile gönderirsen hiç bir sıkıntın yoktur. Ötüken ormanında oturursan ebediyen il tutarak oturacaksın. Türk milleti, tokluğun kıymetini bilmezsin. Acıksan tokluk düşünmezsin. Bir doysan açlığı düşünmezsin. Öyle olduğun için beslemiş olan kağanının sözünü almadan her

yere gittin. Hep orda mahvoldun, yok edildin. Orda, geri kalanınla, her yere zayıflayarak ölerek yürüyordun. Tanrı buyurduğu için, kendim devletli olduğum için kağan oturdum. Kağan oturup aç, fakir milleti hep toplattım. Fakir milleti zengin kıldım. Az milleti çok kıldım. Yoksa bu sözümde yalan var mı? Türk beyleri, milleti, bunu işitin! Türk milletini toplayıp il tutacağını burda vurdum. Yanılıp öleceğini yine burda vurdum. Her ne sözüm varsa ebedî taşa vurdum. Ona bakarak bilin. Şimdiki Türk milleti, beyleri, bu zamanda itaat eden beyler olarak mı yanılacaksınız? Babam kağan, amcam kağan oturduğunda dört taraftaki milleti nasıl düzene sokmuş … Tanrı buyurduğu için kendim oturduğumda dört taraftaki milleti düzene soktum ve tertipledim … kıldım. … Türgiş kağanına kızımı … fevkalâde büyük törenle alı verdim. Türgiş kağanının kızını fevkalâde büyük törenle oğluma alıverdim … fevkalâde büyük törenle alı verdim … yaptırdım … başlıya baş eğdirdim, dizliye diz çöktürdüm. Üstte Tanrı, altta yer bahşettiği için gözle görülmeyen, kulakla işitilmeyen milletimi doğuda gün doğusuna, güneyde … batıda … Sarı altınını, beyaz gümüşünü, kenarlı ipeğini, ipekli kumaşını, binek atını, aygırını, kara samurunu, mavi sincabını Türk’üme, milletime kazanı verdim, tanzim edi verdim … kedersiz kıldım. Üstte Tanrı kudretli … Türk beylerini, milletini … besleyin, zahmet çektirmeyin, incitmeyin! … benim Türk beylerim, Türk milletim,… kazanıp … bu … bu kağanından, bu beylerinden … suyundan ayrılmazsan, Türk milleti, kendin iyilik göreceksin, evine gireceksin, dertsiz olacaksın. … Ondan sonra Çin kağanından resimciyi hep getirttim. Benim sözümü kırmadı, maiyetindeki resimciyi gönderdi. Ona bambaşka türbe yaptırdım. İçine dışına bambaşka resim vurdurdum. Taş yontturdum. Gönüldeki sözümü vurdurdum … On Ok oğluna, yabancına kadar bunu görüp bilin! Ebedî taş yontturdum … yontturdum, yazdırdım. … O taş türbesini …

Batı Yüzü: … üstte … Bilge Kağan uçtu. Yaz olsa, üstte gök davulu gürler gibi, öylece ve dağda yabani geyik gürlese, öylece mateme gark oluyorum. Babam kağanın taşını kendim kağan ……

Güneybatı Yüzü: Bilge Kağan kitâbesini Yollug Tigin, yazdım. Bunca türbeyi, resimi, sanatı … kağanın yeğeni Yollug Tigin ben bir ay dört gün oturup yazdım, resimledim.

Kültigin Anıtı:

3,35 metre yükseklikte, kireçtaşından yapılmış ve dört cephelidir. Doğu-batı cephelerinin genişliği aşağıda 132, yukarıda 122 santimetredir. Kuzey-güney cepheleri de aşağıda 46, yukarıda 44 santimetredir. Üst kısım kemer şeklinde ve yukarıda beş kenarlı olarak bitmektedir. Anıttaki satırların uzunluğu 235 santimetredir. Yazıtın doğu yüzünde 40; güney ve kuzey yüzlerinde 13'er satır Göktürk harfli Türkçe metin vardır. Batı yüzünde ise, devrin Tang İmparatoru'nun Köl Tigin'in ölümü dolayısıyla gönderdiği Çince mesajına yer verilmiştir. Batı yüzde Çince yazılar dışında yazıta sonradan eklenmiş Göktürk harfli iki satır bulunmaktadır. Yazıtın kuzeydoğu, güneydoğu, güneybatı yüzlerinde de (pahlarda) Göktürk harfli Türkçe metinler mevcuttur. Kültigin yazıtında Göktürk tarihine ait olaylar, Bilge Kağan'ın ağzından nakledilerek birlik, bütünlük mesajı verilir. Yazıtın doğu, kuzey ve güney yüzlerinin yazıcısı, Yollug Tigin, batı yüzünün yazıcısı ise, Tang İmparatoru Hiuan Tsong'ın yeğeni Çang Sengün'dür. Köl Tigin yazıtının doğu yüzünde, bütün Türk boylarının ortak damgası olduğu sanılan dağ keçisi damgasına; doğuya ve batıya bakan "tepelik" kısımlarında ise, kurttan süt emen çocuk tasvirlerine yer verilmiştir. Yazıt, geçen yaklaşık 1300 yıllık süreç içinde önemli ölçüde tahrip olmuştur. Zira yazıtın doğu ile kuzey yüzlerini birleştiren kısım yıldırım düşmesi sonucunda parçalanmıştır. Orijinalinde kaplumbağa kaide üzerinde bulunan yazıt, bu kaidenin de parçalanması üzerine 1911 yılında, sunak taşından kesilen granit bir blok üzerine oturtulmuştur.

Güney Yüzü:

Tanrı gibi gökte olmuş Türk Bilge Kağanı, bu zamanda oturdum. Sözümü tamamiyle işit. Bilhassa küçük kardeş

yeğenim, oğlum, bütün soyum, milletim, güneydeki Şadpıt beyleri, kuzeydeki Tarkat, Buyruk beyleri, Otuz Tatar ……….. Dokuz Oğuz beyleri, milleti! Bu sözümü iyice işit, adamakıllı dinle: Doğuda gün doğusuna, güneyde gün ortasına, batıda gün batısına, kuzeyde gece ortasına kadar, onun içindeki millet hep bana tâbidir. Bunca milleti hep düzene soktum. O şimdi kötü değildir. Türk kağanı Ötüken ormanında otursa ilde sıkıntı yoktur. Doğuda Şantung ovasına kadar ordu sevk ettim, denize ulaşmama az kaldı. Güneyde Dokuz Ersin'e kadar ordu sevk ettim, Tibet'e ulaşmama az kaldı. Batıda İnci nehrini geçerek Demir Kapı'ya kadar ordu sevk ettim. Kuzeyde Yir Bayırku yerine kadar ordu sevk ettim. Bunca yere kadar yürüttüm. Ötüken ormanından daha iyisi hiç yokmuş. İl tutacak yer Ötüken ormanı imiş. Bu yerde oturup Çin milleti ile anlaştım. Altını, gümüşü, ipeği ipekliyi sıkıntısız öylece veriyor. Çin milletinin sözü tatlı, ipek kumaşı yumuşak imiş. Tatlı sözle, yumuşak ipek kumaşla aldatıp uzak milleti öylece yaklaştırırmış. Yaklaştırıp, konduktan sonra, kötü şeyleri o zaman düşünürmüş. İyi bilgili insanı, iyi cesur insanı yürütmezmiş. Bir insan yanılsa, kabilesi, milleti, akrabasına kadar barındırmazmış. Tatlı sözüne, yumuşak ipek kumaşına aldanıp çok çok, Türk milleti, öldün; Türk milleti, öleceksin! Güneyde Çogay ormanına, Tögültün ovasına konayım dersen, Türk milleti, öleceksin! Orda kötü kişi şöyle öğretiyormuş: Uzak ise kötü mal verir, yakın ise iyi mal verir diyip öyle öğretiyormuş. Bilgi bilmez kişi o sözü alıp, yakına gidip, çok insan, öldün! O yere doğru gidersen, Türk milleti öleceksin! Ötüken yerinde oturup kervan, kafile gönderirsen hiç bir sıkıntın yoktur. Ötüken ormanında oturursan ebediyen il tutarak oturacaksın. Türk milleti, tokluğun kıymetini bilmezsin. Açlık, tokluk düşünmezsin. Bir doysan açlığı düşünmezsin. Öyle olduğun için, beslemiş olan kağanının sözünü almadan her yere gittin. Hep orda mahvoldun, yok edildin. Orda, geri kalanınla her yere hep zayıflayarak, ölerek yürüyordun. Tanrı buyurduğu için, kendim devletli olduğum için, kağan oturdum. Kağan oturup aç, fakir milleti hep toplattım. Fakir milleti zengin kıldım. Az milleti çok kıldım. Yoksa, bu sözümde yalan var mı? Türk beyleri, milleti, bunu işitin! Türk milletini toplayıp il

tutacağını burda vurdum. Yanılıp öleceğini yine burda vurdum. Her ne sözüm varsa ebedî taşa vurdum. Ona bakarak bilin. Şimdiki Türk milleti, beyleri, bu zamanda itaat eden beyler olarak mı yanılacaksınız? Ben ebedî taş yontturdum …. Çin kağanından resimci getirdim, resimlettim. Benim sözümü kırmadı. Çin kağanının maiyetindeki resimciyi gönderdi. Ona bambaşka türbe yaptırdım. İçine dışına bambaşka resim vurdurdum. Taş yontturdum. Gönüldeki sözümü vurdurdum … On Ok oğluna, yabancına kadar bunu görüp bilin. Ebedî taş yontturdum … İl ise, şöyle daha erişilir yerde ise, işte öyle erişilir yerde ebedî taş yontturdum, yazdırdım. Onu görüp öyle bilin. Şu taş …. dım. Bu yazıyı yazan yeğeni Yollug Tigin.

<u>Doğu Yüzü:</u>

Üstte mavi gök, altta yağız yer kılındıkta, ikisi arasında insan oğlu kılınmış. İnsan oğlunun üzerine ecdadım Bumin Kağan, İstemi Kağan oturmuş. Oturarak Türk milletinin ilini töresini tutuvermiş, düzenleyi vermiş. Dört taraf hep düşman imiş. Ordu sevk ederek dört taraftaki milleti hep almış, hep tâbi kılmış. Başlıya baş eğdirmiş, dizliye diz çöktürmüş. Doğuda Kadırkan ormanına kadar, batıda Demir Kapı’ya kadar kondurmuş. İkisi arasında pek teşkilâtsız Göktürk öylece oturuyormuş. Bilgili kağan imiş, cesur kağan imiş. Buyruku yine bilgili imiş tabiî, cesur imiş tabiî. Beyleri de milleti de doğru imiş. Onun için ili öylece tutmuş tabiî. İli tutup töreyi düzenlemiş. Kendisi öylece vefat etmiş. Yasçı, ağlayıcı, doğuda gün doğusundan Bökli Çöllü halk, Çin, Tibet, Avar, Bizans, Kırgız, Üç Kurıkan, Otuz Tatar, Kıtay, Tatabı, bunca millet gelip ağlamış, yas tutmuş. Öyle ünlü kağan imiş. Ondan sonra küçük kardeşi kağan olmuş tabiî, oğulları kağan olmuş tabiî. Ondan sonra küçük kardeşi büyük kardeşi gibi kılınmamış olacak, şğlu babası gibi kılınmamış olacak. Bilgisiz kağan oturmuştur, kötü kağan oturmuştur. Buyruku da bilgisizmiş tabiî, kötü imiş tabiî. Beyleri, milleti ahenksiz olduğu için, Çin milleti hilekâr ve sahtekâr olduğu için, aldatıcı olduğu için, küçük kardeş ve büyük kardeşi birbirine düşürdüğü için, bey ve milleti karşılıklı

çekiştirdiği için, Türk milleti il yaptığı ilini elden çıkarmış, kağan yaptığı kağanını kaybedi vermiş. Çin milletine beylik erkek evladı kul oldu, hanımlık kız evlâdı cariye oldu. Türk beyler Türk adını bıraktı. Çinli beyler Çin adını tutup, Çin kağanına itaat etmiş. Elli yıl işi gücü vermiş. Doğuda gün doğusunda Bökli kağana kadar ordu sevk edi vermiş. Batıda Demir Kapıya kadar ordu sevk edi vermiş. Çin kağanına ilini, töresini alı vermiş. Türk halk kitlesi şöyle demiş: İlli millet idim, ilim şimdi hani, kime ili kazanıyorum der imiş. Kağanlı millet idim, kağanım hani, ne kağana işi gücü veriyorum der imiş. Öyle diyip Çin kağanına düşman olmuş. Düşman olup, kendisini tanzim ve tertip edemediğinden yine teslim olmuş. Bunca işi gücü verdiğini düşünmeden, Türk milletini öldüreyim, kökünü kurutayım der imiş. Yok olmaya gidiyormuş. Yukarıda Türk tanrısı, Tük mukaddes yeri, suyu öyle tanzim etmiş. Türk milleti yok olmasın diye, millet olsun diye babam İltiriş Kağanı, annem İlbilge Hatunu göğün tepesinde tutup yukarı kaldırmış olacak. Babam kağan on yedi erle dışarı çıkmış. Dışarı yürüyor diye ses işitip şehirdeki dağa çıkmış, dağdaki inmiş, toplanıp yetmiş er olmuş. Tanrı kuvvet verdiği için babam kağanın askeri kurt gibi imiş, düşmanı koyun gibi imiş. Doğuya, batıya asker sevk edip toplamış, yığmış. Hepsi yedi yüz er olmuş. Yedi yüz er olup ilsizleşmiş, kağansızlaşmış milleti, cariye olmuş, kul olmuş milleti, Türk töresini bırakmış milleti, ecdadımın töresince yaratmış, yetiştirmiş. Tölis, Tarduş milletini orda tanzim etmiş. Yabguyu, şadı orda vermiş. Güneyde Çin milleti düşman imiş. Kuzeyde Baz Kağan, Dokuz Oğuz kavmi düşman imiş. Kırgız, Kurıkan, Otuz Tatar, Kıtay, Tatabı hep düşman imiş. Babam kağan bunca … Kırk yedi defa ordu sevk etmiş, yirmi savaş yapmış. Tanrı lûtfettiği için illiyi ilsizletmiş, kağanlıyı kağansızlatmış, düşmanı tâbi kılmış, dizliye diz çöktürmüş, başlıya baş eğdirmiş. Babam kağan öylece ili, töreyi kazanıp, uçup gitmiş. Babam kağan için ilkin Baz Kağanı balbal olarak dikmiş. O töre üzerine kağan oturdu. Amcam kağan oturarak Türk milletini tekrar tanzim etti, besledi. Fakiri zengin kıldı, azı çok kıldı. Amcam kağan oturduğunda kendim Tarduş milleti üzerinde şad idim. Amcam kağan ile doğuda Yeşil Nehir, Şantung ovasına

kadar ordu sevk ettik. Batıda Demir Kapıya kadar ordu sevk ettik. Kögmeni aşarak Kırgız ülkesine kadar ordu sevk ettik. Yekûn olarak yirmi beş defa ordu sevk ettik, on üç defa savaştık. İlliyi ilsizleştirdik, kağanlıyı kağansızlaştırdık. Dizliye diz çöktürdük, başlıya baş eğdirdik. Türgiş Kağanı Türkümüz, milletimiz idi. Bilmediği için, bize karşı yanlış hareket ettiği için kağanı öldü. Buyruku, beyleri de öldü. On Ok kavmi eziyet gördü. Ecdadımızın tutmuş olduğu yer, su sahipsiz olmasın diye Az milletini tanzim ve tertip edip … Bars bey idi. Kağan adını burda biz verdik. Küçük kız kardeşim prensesi verdik. Kendisi yanıldı, kağanı öldü, milleti cariye, kul oldu. Kögmenin yeri, suyu sahipsiz kalmasın diye Az, Kırgız kavmini düzene sokup geldik. Savaştık … ilini geri verdik. Doğuda Kadırkan ormanını aşarak milleti öyle kondurduk, öyle düzene soktuk. Batıda Kengü Tarmana kadar Türk milletini öyle kondurduk, öyle düzene soktuk. O zamanda kul kullu olmuştu. Cariye cariyeli olmuştu. Küçük kardeş büyük kardeşini bilmezdi, oğlu babasını bilmezdi. Öyle kazanılmış, düzene sokulmuş ilimiz, töremiz vardı. Türk, Oğuz beyleri, milleti, işitin: Üstte gök basmasa, altta yer delinmese, Türk milleti, ilini töreni kim boza bilecekti? Türk milleti, vazgeç, pişman ol! Disiplinsizliğinden dolayı, beslemiş olan bilgili kağanınla, hür ve müstakil iyi iline karşı kendin hata ettin, kötü hâle soktun. Silahlı nereden gelip dağıtarak gönderdi? Mızraklı nereden gelerek sürüp gönderdi.Mukaddes Ötüken ormanının milleti, gittin. Doğuya giden, gittin. Batıya giden, gittin. Gittiğin yerde hayrın şu olmalı: Kanın su gibi koştu, kemiğin dağ gibi yattı. Beylik erkek evlâdın kul oldu, hanımlık kız evlâdın cariye oldu. Bilmediğin için, kötülüğün yüzünden amcam, kağan uçup gitti. Önce Kırgız kağanını balbal olarak diktim. Türk milletinin adı sanı yok olmasın diye, babam kağanı, annem hatunu yükseltmiş olan Tanrı, il veren Tanrı, Türk milletinin adı sanı yok olmasın diye, kendimi o Tanrı kağan oturttu tabiî. Varlıklı, zengin millet üzerine oturmadım. İşte aşsız, dışta elbisesiz; düşkün, perişan milletin üzerine oturdum. Küçük kardeşim Kül Tigin ile konuştuk. Babamızın, amcamızın kazanmış olduğu milletin adı sanı yok olmasın diye, Türk milleti için gece uyumadım, gündüz oturmadım. Küçük kardeşim Kül Tigin ile, iki şad ile

öle yite kazandım. Öyle kazanıp bütün milleti ateş, su kılmadım. Ben kendim kağan oturduğumda, her yere gitmiş olan millet öle yite, yaya olarak çıplak olarak dönüp geldi. Milleti besleyeyim diye, kuzeyde Oğuz kavmine doğru, doğuda Kıtay, Tatabı kavmine doğru, güneyde Çine doğru on iki defa büyük ordu sevk ettim, … savaştım. Ondan sonra, Tanrı bağışlasın, devletim var olduğu için, kısmetim var olduğu için, ölecek milleti diriltip besledim. Çıplak milleti elbiseli, fakir milleti zengin kıldım. Az milleti çok kıldım. Değerli illiden, değerli kağanlıdan daha iyi kıldım. Dört taraftaki milleti hep tâbî kıldım, düşmansız kıldım. Hep bana itaat etti. İşi gücü veriyor. Bunca töreyi kazanıp küçük kardeşim Kül Tigin kendisi öylece vefat etti. Babam kağan uçtuğunda küçük kardeşim Kül Tigin yedi yaşında kaldı … Umay gibi annem hatunun devletine küçük kardeşim Kül Tigin er adını aldı. On altı yaşında, amcam kağanın ilini, töresini şöyle kazandı: Altı Çub Soğdaka doğru ordu sevk ettik, bozduk. Çinli Ong vali, elli bin asker geldi, savaştık. Kül Tigin yaya olarak atılıp hücum etti. Ong valinin kayın biraderini, silâhlı, elle tuttu, silâhlı olarak kağana takdim etti. O orduyu orda yok ettik. Yirmi bir yaşında iken, Çaça generale karşı savaştık. En önce Tadıgın, Çorun boz atına binip hücum etti. O at orda öldü. İkinci olarak Işbara Yamtar'ın boz atına binip hücum etti. O at orda öldü. Üçüncü olarak Yigen Silig beyin giyimli doru atına binip hücum etti. O at orda öldü. Zırhından kaftanından yüzden fazla ok ile vurdular, yüzüne başına bir tane değdirmedi. … Hücum ettiğini, Türk beyleri, hep bilirsiniz. O orduyu orda yok ettik. Ondan sonra Yir Bayırkunun Uluğ Irkini düşman oldu. Onu dağıtıp Türgi Yargun Gölünde bozduk. Uluğ İrkin azıcık erle kaçıp gitti. Kül Tigin yirmi altı yaşında iken Kırgıza doğru ordu sevk ettik. Mızrak batımı karı söküp, Kögmen ormanını aşarak yürüyüp Kırgız kavmini uykuda bastık. Kağanı ile Songa ormanında savaştık. Kül Tigin, Bayırku'nun ak aygırına binip atılarak hücum etti. Bir eri ok ile vurdu, iki eri kovalayıp takip ederek mızrakladı. O hücum ettiğinde, Bayırku'nun ak aygırını, uyluğunu kırarak, vurdular. Kırgız kağanını öldürdük, ilini aldık.O yılda Türgiş'e doğru Altın ormanını aşarak, İrtiş nehrini geçerek yürüdük. Türgiş kavmini uykuda bastık. Türgiş

kağanının ordusu Bolçu'da ateş gibi, fırtına gibi geldi. Savaştık. Kül Tigin alnı beyaz boz ata binip hücum etti. Alnı beyaz boz …… tutturdu. İkisini kendisi yakalattı. Ondan sonra tekrar girip Türgiş kağanının buyruku Az valisini elle tuttu. Kağanını orda öldürdük, ilini aldık. Türgiş avam halkı hep tâbi oldu. O kavmi Tabarda kondurduk … Soğd milletini düzene sokayım diye İnci nehrini geçerek Demir Kapıya kadar ordu sevk ettik. Ondan sonra Türgiş avam halkı düşman olmuş. Kengeris'e doğru gitti. Bizim askerin atı zayıf, azığı yok idi. Kötü kimse er … kahraman er bize hücum etmişti. Öyle bir zamanda pişman olup Kül Tigini az erle eriştirip gönderdik. Büyük savaş savaşmış. Türgiş avam halkını orda öldürmüş, yenmiş. Tekrar yürüyüp…

<u>Kuzey Yüzü:</u>

… ile, Koşu vali ile savaşmış. Askerini hep öldürmüş. Evini, malını eksiksiz hep getirdi. Kül Tigin yirmi yedi yaşına gelince Karluk kavmi hür ve müstakil iken düşman oldu. Tamag Iduk Başta savaştık. Kül Tigin o savaşta otuz yaşında idi. Alp Şalçı ata binip atılarak hücum etti. İki eri takip edip kovalayarak mızrakladı. Karluk'u öldürdük, yendik. Az milleti düşman oldu. Kara Göl'de savaştık. Kül Tigin otuz bir yaşında idi. Alp Şalçı akına binip atılarak hücum etti. Az ilteberini tuttu. Az milleti orda yok oldu. Amcam kağanın ili sarsdığında; millet, hükümdar ikiye ayrıldığında; İzgil milleti ile savaştık. Kül Tigin Alp Şalçı akına binip atılarak hücum etti. O at orda düştü. İzgil milleti öldü. Dokuz Oğuz milleti kendi milletim idi. Gök, yer bulandığı için düşman oldu. Bir yılda beş defa savaştık. En önce Togu Balıkta savaştık. Kül Tigin Azman akına binip atılarak hücum etti. Altı eri mızrakladı. Askerin hücumunda yedinci eri kılıçladı. İkinci olarak Kuşalgukta Ediz ile savaştık. Kül Tigin Az yağızına binip, atılarak hücum edip bir eri mızrakladı. Dokuz eri çevirerek vurdu. Ediz kavmi orda öldü. Üçüncü olarak Bolçuda Oğuz ile savaştık. Kül Tigin Azman akına binip hücum etti, mızrakladı. Askerini mızrakladık, ilini aldık. Dördüncü olarak Çuş başında savaştık. Türk milleti ayak titretti. Perişan olacaktı. İlerleyip gelmiş ordusunu Kül Tigin

püskürtüp, Tongradan bir boyu, yiğit on eri Tonga Tigin mateminde çevirip öldürdük. Beşinci olarak Ezginti Kadız'da Oğuz ile savaştık. Kül Tigin Az yağızına binip hücum etti. İki eri mızrakladı, çamura soktu. O ordu orda öldü. Amga kalesinde kışlayıp ilk baharında Oğuza doğru ordu çıkardık. Kül Tigini evin başında bırakarak, müdafaa tedbiri aldık. Oğuz düşman, merkezi bastı. Kül Tigin öksüz akına binip dokuz eri mızrakladı, merkezi vermedi. Annem hatun ve analarım, ablalarım, gelinlerim, prenseslerim, bunca yaşayanlar cariye olacaktı, ölenler yurtta yolda yatıp kalacaktınız. Kül Tigin olmasa hep ölecektiniz. Küçük kardeşim Kül Tigin vefat etti. Kendim düşünceye daldım. Görür gözüm görmez gibi, bilir aklım bilmez gibi oldu. Kendim düşünceye daldım. Zamanı Tanrı yaşar. İnsan oğlu hep ölmek için türemiş. Öyle düşünceye daldım. Gözden yaş gelse mani olarak, gönülden ağlamak gelse geri çevirerek düşünceye daldım. Müthiş düşünceye daldım. İki şadın ve küçük kardeş yeğenimin, oğlumun, beylerimin, milletimin gözü kaşı kötü olacak diyip düşünceye daldım. Yasçı, ağlayıcı olarak Kıtay, Tatabı milletinden başta Udar general geldi. Çin kağanından İsiyi Likeng geldi. On binlik hazine, altın, gümüş fazla fazla getirdi. Tibet kağanından vezir geldi. Batıda gün batısındaki Soğd, İranlı, Buhara ülkesi halkından Enik general, Oğul Tarkan geldi. On Ok oğlum Türgiş kağanından Makaraç mühürdar, Oğuz Bilge mühürdar geldi. Kırgız kağanından Tarduş İnançu Çor geldi. Türbe yapıcı, resim yapan, kitâbe taşı yapıcısı olarak Çin kağanının yeğeni Çang general geldi.

<u>Kuzeydoğu Yüzü:</u>

Kül Tigin koyun yılında on yedinci günde uçtu. Dokuzuncu ay, yirmi yedinci günde yas töreni tertip ettik. Türbesini, resimini, kitâbe taşını maymun yılında yedinci ay, yirmi yedinci günde hep bitirdik. Kül Tigin kendisi kırk yedi yaşında bulut çöktürdü … Bunca resimciyi Tuygut vali getirdi.

Güneydoğu Yüzü:

Bunca yazıyı yazan Kül Tiginin yeğeni Yollug Tigin, yazdım. Yirmi gün oturup bu taşa, bu duvara hep Yollug Tigin, yazdım. Değerli oğlunuzdan, evlâdınızdan çok daha iyi beslerdiniz. Uçup gittiniz. Gökte hayattaki gibi …

Güneybatı Yüzü:

Kül Tiginin altınını, gümüşünü, hazinesini, servetini, dört binlik at sürüsünü idare eden Tuygut bu … Beyim prens yukarı gök … taş yazdım. Yollug Tigin.

Batı Yüzü:

Batıdan Soğd baş kaldırdı. Küçük kardeşim Kül Tigin … için, öle yite işi gücü verdiği için, Türk Bilge Kağanı, nezaret etmek üzere, küçük kardeşim Kül Tigini gözeterek oturdum. İnançu Apa Yargan Tarkan adını verdim. Onu övdürdüm.

Tonyukuk Anıtı:

Tonyukuk anıtı dört cepheli iki dikilitaş halindedir. Yazılar, diğer taşlara göre daha silik durumdadır. Tonyukuk, Bilge Kağan'ın babası İlteriş Kağan'ın amcası Kapgan Kağan'ın ve Bilge Kağan'ın baş bilicisi yani başveziri idi. Bu anıtı ihtiyarlık devrinde kendisi diktirmiştir ve yazılar da kendisine aittir. Taşlarda Göktürklerin Çin esaretinden nasıl kurtulduğu, kurtuluş savaşının nasıl yapıldığı ve Tonyukuk'un neler yaptığı anlatılır. Birinci yazıt, 243 cm; ikinci yazıt ise, 217 cm yüksekliğindedir. Birinci yazıtta 35, ikinci yazıtta 27 satır Göktürk harfli Türkçe metin bulunmaktadır.

BİRİNCİ TAŞ (Batı Cephesi) Ben Bilge Tonyukuk'um. Çin ülkesinde doğdum. Türk milleti Çin'de tutsak idi. Türk milleti hanını bulmayınca Çin'den ayrıldı, han sahibi oldu. Hanını

bırakıp yine Çin'e tutsak düştü. Tanrı şöyle demiş: Han verdim, hanını bırakıp tutsak düştün. Tutsak düştüğün için Tanrı öldürdü. Türk milleti öldü, bitti, yok oldu. Türk Sır milletinin yerinde boy kalmadı. Ormanda, dışarıda kalmış olanlar toplanıp yedi yüz er oldular. İki bölüğü atlı idi, bir bölüğü yaya idi. Yedi yüz kişiyi idare edenlerin büyüğü şad idi; danışman ol dedi, danışmanı ben oldum, Bilge Tonyukuk. (Şadı) kağan mı yapayım diye düşündüm. Arık boğa ile semiz boğa arkada oldukça; semiz boğa mı, arık boğa mı bilinmezmiş diye düşündüm. Bunun üzerine, Tanrı akıl verdiği için onu ben kağan yaptım. İlteriş Kağan olunca, Bilge Tonyukuk Boyla Baga Tarkan ile İlteriş, güneyde Çinli'yi, doğuda Kıtay'ı, kuzeyde Oğuz'u pek çok öldürdüler. Danışmanı, yardımcısı ben idim. Çogay'ın kuzeyi ile Kara Kum'da oturuyorduk.

BİRİNCİ TAŞ (Güney Cephesi) Geyik yiyerek, tavşan yiyerek oturuyorduk. Milletin karnı tok idi. Düşmanımız çevremizde ocak gibi idi, biz ateş idik. Böyle otururken Oğuz'dan casus geldi. Casusun sözü şöyle idi: Dokuz Oğuz boyu üzerine kağan oturmuş; Çin'e Kunı Sengün'ü göndermiş; Kıtay'a Tongra Esim'i göndermiş. Şu haberi göndermiş: Azıcık Türk (Köktürk) boyu var; fakat kağanı yiğit, danışmanı bilgili. Bu iki kişi var oldukça seni, Çinliyi öldürecek, diyorum; doğuda Kıtay'ı öldürecek, diyorum; beni, Oğuz'u mutlaka öldürecek diyorum. Çinli, sen güney yönünden saldır; Kıtay, sen doğu yönünden saldır; ben de kuzey yönünden saldırayım; Türk Sır boyunun yerinde hiç kimse kalmasın; mümkünse hepsini yok edelim, diyorum. Bu haberi işitince gece uyuyasım gelmedi, gündüz oturasım gelmedi. Bunun üzerine kağanıma arza çıktım. Şunu arz ettim: Çinli, Oğuz, Kıtay… bu üçü birleşirse biz kalırız. Dıştan sarılmış gibiyiz. Yufka iken delmek kolay imiş, ince iken koparmak kolay. Yufka kalın olsa delmek zor imiş, ince yoğun olsa koparmak zor. Doğuda Kıtay'dan, güneyde Çin'den, batıda batılılardan, kuzeyde Oğuz'dan gelecek iki üç bin askerimiz var mı acaba? Böyle arz ettim. Kağanım, ben Bilge Tonyukuk'un arzını işitti, gönlünce idare et dedi. Kök Öng'ü çiğneyerek Ötüke ormanına doğru orduyu sevkettim. İnek ve yük arabalarıyla Togla'da Oğuz geldi. Üç

bin askeri varmış. Biz iki bin idik. Savaştık. Tanrı yarlığadı, yendik. Irmağa döküldüler. Pek çoğu da dağıttığımız yerde öldü. Ondan sonra Oğuz tamamıyla geldi. Türk milletini Ötüken yerine, beni, Bilge Tonyukuk'u Ötüken yerine yerleşmiş diye işiten güneydeki millet; batıdaki, kuzeydeki, doğudaki millet geldi.

BİRİNCİ TAŞ (Doğu Cephesi) İki bin idik. İki ordumuz oldu. Türk milleti yaratılalı, Türk kağanı tahta oturalı Şantung şehrine, denize ulaşmış olan yok imiş. Kağanıma arz edip ordu gönderdim. Şantung şehrine, denize ulaştırdım. Yirmi üç şehir zaptettiler. Uykularını burada bırakıp seferde yatıp kalktılar. Çin kağanı düşmanımız idi. On Ok kağanı düşmanımız idi. Kırgızların güçlü kağanı da düşmanımız oldu. Bu üç kağan anlaşıp Altun ormanında birleşelim demişler. Şöyle anlaşmışlar: Doğuda Türk kağanına doğru sefere çıkalım demişler. Eğer biz üzerine yürümezsek, eninde sonunda o bizi, kağanı yiğit, danışmanı bilgili olduğu için, eninde sonunda o bizi mutlaka öldürecektir. Üçümüz birleşip üzerine yürüyelim, hepsini yok edelim demişler. Türgiş kağanı şöyle demiş: Benim milletim oradadır demiş, Türk (Kök-türk) boyu yine karışıklık içindedir, Oğuz'u yine dardadır demiş. Bu sözleri işitince gece yine uyuyasım gelmiyordu, gündüz yine oturasım gelmiyordu. O zaman düşündüm. İlkin Kırgız üzerine yürüsek daha iyi olur dedim. Kögmen yolu tek imiş; kapanmış diye işitip bu yoldan yürümek olmaz dedim. Kılavuz istedim. Çöllü Az eri buldum. Az ülke (sinde), Anı bel (inde bir yol var) mış; bir at yolu imiş, onunla gitmiş. Onunla konuşup bir atlının gitmiş olduğunu öğrenince bu yolla gitmek mümkün dedim. Düşündüm ve kağanıma;…

BİRİNCİ TAŞ (Kuzey Cephesi) …arz ettim. Ordu yürüttüm. At in dedim. Ak Termil'i geçince at bindirdim. At üzerine bindirip karı söktürdüm. Sonra atları yedeğe aldırıp yaya olarak ve ağaçlara tutuna tutuna yukarı çıkarttım. Öndeki eri çapraz yürüterek ağaç olan tepeyi aştık. Yuvarlanarak indik. On gecede yandaki engeli dolaşarak gittik. Kılavuz yeri şaşırıp boğazlandı. Bunalıp "kağan, yetiş" demiş. Anı suyuna vardık. O sudan aşağı gittik. Yemek için attan iniyor, atı ağaca bağlıyorduk. Gece

gündüz dört nala gittik. Kırgızları uykuda bastık. Uykularını mızrakla açtık. Hanı, ordusunu topladı; savaştık ve yendik. Hanlarını öldürdük. Kırgız boyu kağana teslim oldu, baş eğdi. Geri döndük, Kögmen ormanını dolaşarak geldik. Kırgız'dan döner dönmez Türgiş kağanından casus geldi. Haberi şöyle idi: Doğudan kağana sefer edelim. Biz yürümezsek onlar bizi, kağanı yiğit, danışmanı bilgili olduğu için eninde sonunda onlar bizi mutlaka öldürecek, demiş. Casus, türgiş kağanı çıkmış dedi, On Ok boyu eksiksiz çıkmış dedi: Çin ordusu da varmış. Bu haberi işittiğimiz sırada katun (kraliçe) vefat etmişti. Kağanım, ben eve ineyim, onun yoğ törenini yapayım dedi. Orduya "gidin Altun ormanında oturun" dedi. "Ordunun başında İni İl Kağan, Tarduş şadı gitsin" dedi. Bilge Tonyukuk'a, bana şunları söyledi : "Bu orduyu ilet" dedi, "ben sana ne söyleyeyim. Kararı istediğin gibi ver" dedi; "gelirse göreceği var, gelmezse haberciyi ve haberi alarak otur" dedi. Altun ormanında oturduk. Üç casus geldi. Haberleri bir: Kağan orduyu çıkardı. On Ok eksiksiz çıktı. Yarış ovasında toplanalım demişler. Bu haberi işitince haberi kağana yolladım. Handan haber geldi: "Oturun, öncüyü ve nöbetçiyi iyice düzenleyin, baskın yapmayın" demiş. Bögü Kağan bana böyle haber yollamış. Apa Tarkan'a ise gizli haber göndermiş. Bilge Tonyukuk kötüdür, kindardır; yanılır; orduyu yürütelim diyecek; kabul etmeyin. Bu haberi işitince ordu yürüttüm. Altun ormanını yol olmaksızın aştık. İrtiş ırmağını geçit olmaksızın geçtik. Gece de yol aldık ve Bolçu'ya şafak sökerken ulaştık."

İKİNCİ TAŞ (Batı Cephesi) "Haberciyi getirdiler. Sözü şöyle idi: Yarış ovasında yüz bin asker toplandı dedi. Bu sözü işitince beğler, hepbirlikte geri dönelim, zayıfın utancı daha iyidir dediler. Ben şöyle dedim; ben, Bilge Tonyukuk: Altun Ormanını aşarak geldik, İrtiş ırmağını geçerek geldik. Gelenler yiğit dediler duymadılar; tanrı, Umay, mukaddes yer su üzerine çöküverdi. Niçin kaçıyoruz? Çok diye niçin korkuyoruz? Azız diye niçin kendimizi küçümsüyoruz? Hücum edelim dedim. Hücum ettik ve yağmaladık. İkinci gün ateş gibi kızıp geldiler. Savaştık. Bizden iki ucu, yarısı fazla idi. Tanrı yarlığadığı için çok diye korkmadık ve savaştık. Tarduş şadına kadar kovalayıp

dağıttık. Kağanını tuttuk; yabgusunu, şadını orada öldürdük. Elli kadar er yakaladık. Hem o gece halkına haber gönderdik. O haberi işitip On Ok beğleri, halkı hep geldi, baş eğdi. Halkın birazı kaçmıştı. Gelen beğleri ve halkı düzenleyip toplayarak, On Ok ordusunu yürüttüm. Biz de yürüdük. Anı'yı geçtik. İnci ırmağını geçerek Tinsi oğlu denen ebedi Ek dağını aşırdım."

İKİNCİ TAŞ (Güney Cephesi) Demir Kapı'ya kadar gittik. Oradan geri döndük. İni İl Kağan'a… Tacikler, Toharlar… ondan berideki Suk başlı Soğdak kavmi hep gelip baş eğdi. Türk milletinin Demir Kapı'ya , Tinsi Oğlu denen dağa ulaştığı hiç vâki değildi. O yere, ben Bilge Tonyukuk ulaştırdığım için sarı altın, beyaz gümüş, kızıl yak öküzü, eğri deve, mal sıkıntısızca getirdik. İlteriş kağan, bilgisinden dolayı, yiğitliğinden dolayı Çin ile on yedi defa savaştı. Kıtaylarla yedi defa savaştı. Oğuzlarla beş defa savaştı. Bu savaşlarda da danışmanı hep ben idim. Kumandanı da yine ben idim. İlteriş Kağan'a, Türk'ün hakim kağanına, Türk'ün bilgili kağanına."

İKİNCİ TAŞ (Doğu Cephesi) Kapgan Kağan… Gece uyumadı, gündüz oturmadı. Kızıl kanımı dökerek, kara terimi akıtarak işimi gücümü hep ona verdim. Öncüleri yine uzaklara gönderdim; hisarları, gözcüleri çoğalttım; basılan düşmanı getirdim; kağanım ile seferlere çıktık. Tanrı korusun, bu Türk milletinin içinde silahlı düşman dolaştırmadım, damgalı at koşturtmadım. İlteriş Kağan kazanmasaydı, onun ardından ben kazanmasaydım il yine, millet yine yok olacaktı. O kazandığı için, ardından ben kazandığım için il yine il oldu, millet yine millet oldu. Ben artık yaşlandım, kocadım. Her hangi bir yerdeki kağan sahibi bir millete benim gibisi olsa ne sıkıntıları olabilir? Türk Bilge Kağan ilinde yazdırdım. Ben Bilge Tonyukuk."

YENİSEY YAZITLARI

Yenisey yazıtları, Güney Sibirya'da bugünkü Hakas ve Tuva Cumhuriyetleri içinde kalan Yukarı Yenisey vadisinde, bu ırmağa veya kollarına dökülen Tes, Tuba, Uybat, Abakan; Kemçik, Çaa Köl, Bayın Köl, Uyuk, Turan Elegest gibi akarsuların yakınlarında bulunan Köktürk harfli yazıtlardır

Bu yazıtların Göktürk kitabelerinden önce oluşturulduğu kabul edilir. Genellikle mezar taşı olarak dikilen bu yazıtların bazıları birkaç kelimelik, çoğu 5-10 satırlıktır. Bu yazıtlar yalın abartısız bir dille yazılmıştır. Çoğunlukla yazı sahibinin bu dünyaya doymadan ayrıldığını samimi bir dille anlattığı görülür.

TURFAN YER ALTI SU KANALLARI

Karız Kanalları Orta Asya'da Turfan bölgesinde yapılmış yeraltı su şebekesi sistemidir. Dünya uygarlık tarihinin en önemli buluntularından biridir. Orta Asya'daki büyük uygarlık birikimini gözler önüne seren Karız Kanalları Tanrı Dağlarından topladığı suyu 60 km çölün altından geçirerek Turfan'daki yerleşim birimlerine götürüyor. Aralıklarla açılan kuyular yardımıyla tarım alanları sulanıyor. Tanrı Dağları ile Turfan arasındaki bölge çöl olduğundan suyun aşırı sıcaktan buharlamaması için Karız su kanalları yeraltında inşa ediliyor… Bu kanalları yaklaşık 100 metre yerin altında konumlandırmanın amacı, güzergahın geçtiği çölde +40 derece sıcaklık düşünülerek buharlaşmayı engelleyerek su kaybını önlemektir.

Kanalın derinliği 110 metre den başlıyor. Kanallar çölün altından ağ gibi örülmüş. Yeraltı su kanallarının toplam boyu 5000 km. Bu kanal ağında belli aralıklarla kuyular açılmış. Kuyular 90, 80, 70, 60 en son Turfan 'da 10 metrenin altıda. Sistem tamamıyla yer çekimi kuvveti ile çalışıyor.

Çinliler bu kanalları ülkelerindeki üç harikadan biri olarak gösteriyorlar. Bu kanallar bundan 2500 yıl önce M.Ö 500'ler de Uygur Türkleri tarafından yapılmış. Eğim, açı, suyun akışının sağlanması doğru yolda gidilip gidilmemesi bunların yapılabilmesi için bilim gerekli. Bunu başarabilmeniz için matematiğin, fiziğin, mühendisliğin ileri bir düzeyde olması gerekiyor. Anlaşıldığı gibi burada yerleşik bir medeniyet var. Karız'ı inşa eden onaran bir irade var. Çok iyi organize olmuş başarıya ulaşmış ileri derecede teknoloji'ye sahip büyük bir uygarlık.

Göçebe, barbar, uygarlıktan nasibini almamış diye tanıtılan, anlatılan Türk Milletinin aslında medeniyeti yaratan insanlar olduğu ortaya çıkıyor. Matematiğin, fiziğin, mühendisliğin ileri düzeyde olduğu, yerleşik tarımla uğraşan bir toplum. Zaten araştırma ve bulgularla ilk tarım toplumlarının dolayısıyla köylerin, kentlerin ve şehirlerin Orta Asya'da kurulduğu bilim çevrelerince ispatlanmıştır.

ÇİN’DE TÜRK PİRAMİTLERİ

Uygur bölgesinde bulunan, Mısır piramitlerinden yüzyıllarca önce yapılan ve Mısır piramitlerinden daha yüksek/büyük olan piramitleri yapan Türklerdir. Çin hükümeti buraya girişi tamamı ile yasaklamıştır. Çünkü bu piramitlerin içinde proto-Türk yazılar mevcut. Arkeologların dahi girişine kati surette izin verilmiyor. Çünkü dünya tarihinin tekrar yazılması gerekebilir. Bugün Çin sınırları içerisinde yer alan, Xian şehrine 100 km uzaklıkta qin ling shan dağlarında Ön-Türk uygarlıklarından birisi tarafından inşa edilmiş, etrafında irili ufaklı 100 adet piramitle beraber, 300 metre yüksekliğinde bir piramit bulunmaktadır;

BEYAZ PİRAMİT

Beyaz Piramit’in ikinci dünya savaşı sırasında Çin’e yardım malzemesi götüren bir C-54 uçağından çekilen fotoğrafı 1957 yılında ilk kez life dergisinde yayınlanmıştır.
Bu piramitleri araştırmak üzere 1994 yılında şensi bölgesinde bir araştırma gezisi yapan Alman bilim adamı Hartwig Hausdof kendi koleksiyonundan birkaç resmin halka açılmasına izin vermiştir. Hausdorf’a göre piramitlerin yapım tarihi en az M.Ö. 2500’ler civarındadır.

Bölge Çin tarafından yasak bölge ilan edilmiş olduğundan dolayı piramitler içerisinde bulunan Mısır medeniyetinden çok ileri bir teknikle mumyalanmış olan cesetler ve Ön-Türkçe yazıtlar üzerinde araştırma yapılamamaktadır. Piramitlerin ebat, orijinal şekil ve büyüklükleri , dikkat çekmemesi açısından Çin hükümeti tarafından maksatlı olarak tahrip ve kamufle edilmiştir. Piramitlerin üst tarafları kesilmiş ve üstleri toprakla doldurulup, kamuflaj amacıyla ağaçlandırılmıştır .

Tüm İnsanlık tarihini değiştirerek; medeniyetin asıl yaratıcısının Türkler olduğu sonucunu doğuran, bu olağanüstü keşif Batılı bilim adamları(!) tarafından ısrarla görmezlikten gelinmekte ve insanlığın bilgisinden daha uzun süre saklanması mümkün

olmayan bu piramitleri başka bir uygarlığa mal etmeyi amaçlayan maksatlı çalışmalar yapılmaktadır…

Avrupa'da ve dünyanın başka bölgelerinde yılardır okunamayan yazılar okunuyor ve Türkçe oldukları anlaşılıyor. Bizlere de düşen çok şey var. Her şeyi yabancılardan beklememek. İmkan ölçüsünde kendi geçmişimizi araştırmak, kendimizi aramak. Çünkü geçmişini bilmeyen bir toplumun geleceği de olmaz.

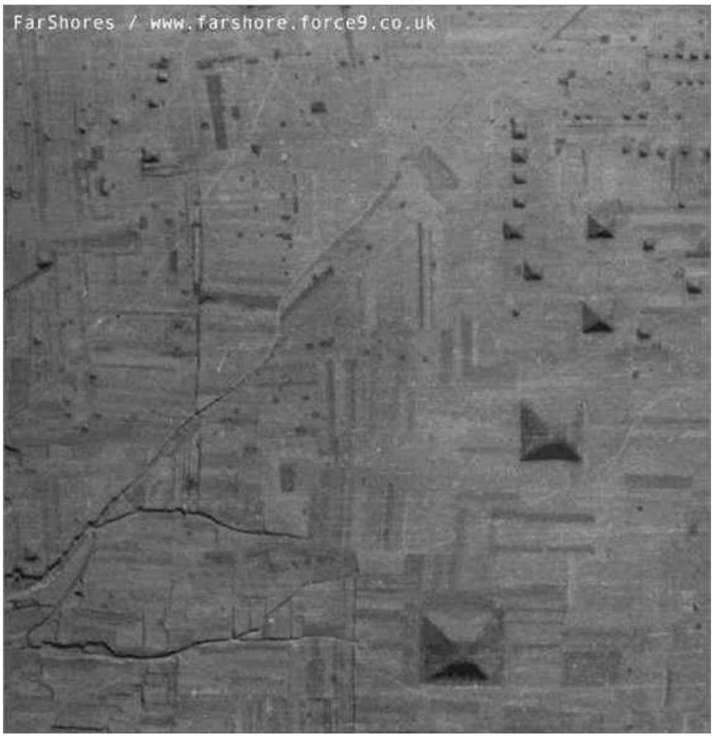
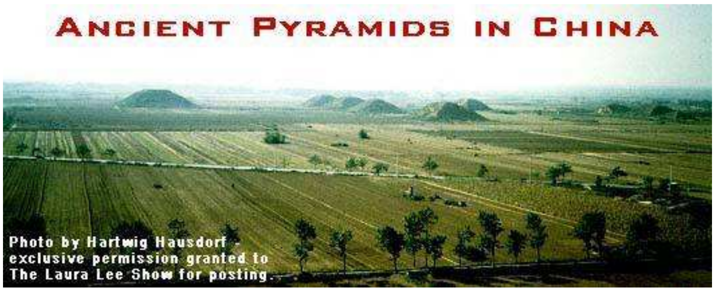

Image © 2006 DigitalGlobe
© 2006 Europa Technologies
Google
Pointer 34°20'21.41" N 108°35'55.41" E elev 1496 ft Streaming 100%
Eye alt 2376 ft

ANCIENT PYRAMIDS IN CHINA
Photo by Hartwig Hausdorf - exclusive permission granted to The Laura Lee Show for posting.

BOSNA PİRAMİTLERİ

Bosna-Hersek'te Saraybosna'nın kuzeybatısındaki Visoko şehrinde bulunan Visocica Tepesi, Ekim 2005′te Boşnak-Amerikalı işadamı/kaşif Semir Osmanagic'in, tepenin aslında geçmişi belki de bundan 12 000 yıl öncesine, son buz çağına dayanan, insan yapımı dev bir piramit olduğu yönündeki olay yaratan iddiasını ortaya atmasıyla dünya çapında gündeme geldi.

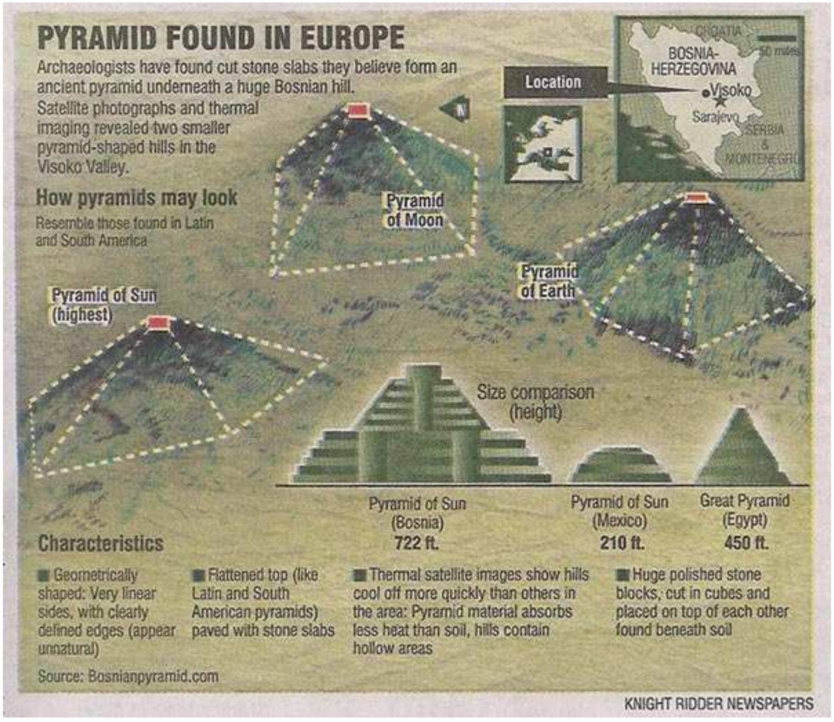
Bölgenin uydu fotoğrafları ve termografı yöntemiyle elde edilen görüntülerinde Visoko Vadisi'nde piramide benzer iki tepe daha görülmüştür. Hatta Osmanagic bu bölgede, Bosna Ay Piramidi, Bosna Ejderha Piramidi, Bosna Aşk Piramidi ve Yeryüzü Tapınağı'nın da içinde bulunduğu eskiçağ yapılarından oluşan bir merkez olduğunu belirtmektedir.

Kaynak: Gizlenen Tarih – Brian Houghton

Piramitte Runik-Ön Türk yazıları olan taşlar bulunmuştur.

PİRAMİDİN ÖZELLİKLERİ

Piramitleri bulan Dr. Sam Osmanagiç burayı dünyanın enerji merkezi olarak tanımlıyor.

Dünyanın En Büyük ve En Eski Piramitleri

Toplamda beş tane olan Bosna piramitlerinden Güneş Piramidi 220 metre yüksekliğinde ve Ay piramidi 190 metre iken Giza'da ki Keops piramidi sadece 147 metre yüksekliğindedir. Karbon testleri sonuçları bu piramitlerin en az 15.000 yıllık olduğunu göstermektedir.

Manyetik alan

28,000 Hertz frekansında ve 4.5 metre genişliğinde bir elektromanyetik enerji alanı dikey olarak Güneş Piramidinin

tepesinden çıkıyor. Bu ve diğer başka bilimsel veriler bu piramidin içi boş bir mezar olmadığını, zeki bir enerji makinesi olduğunu ortaya koyuyor.

Şifa Verici Yer Altı Tünelleri

Piramitlerin altında kilometrelerce uzunluktaki yer altı tünelleri ve odaları bulunmuştur. Bunlar kozmik ve yeraltı sularından ve radyasyon hatlarından gelen negatif enerjilerden yoksun olmasıyla gezegen üzerindeki en güvenli yerlerden biri olma özelliğindedir. Bu tünellerde sürekli temiz hava solumak mümkündür. Negatif ion yoğunluğu normalden onlarca kat fazladır. Bu sayede içerideki hava bakteri ve virüslerden tamamen arınmış bir haldedir. Bütün bunlar piramitlerin gençleşme ve şifa bulma merkezleri olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır.

TARİH BOYUNCA TÜRKLERİN KABUL ETTİĞİ DİNLER

Türkler, tarih boyunca çok çeşitli coğrafyalarda yaşamışlar, çok çeşitli kültürlerle temas etmişler, bu temasların sonucunda da çeşitli dinleri kabul etmişlerdir. Ancak dikkati çeken nokta, Türklerin, tespit edilebilen ilk dinî inanç ve hayatlarından başlayarak kabul ettikleri çoğu dinlerin tek tanrılı oluşu ve semavî nitelik taşıyışıdır. Bir başka önemli nokta ise dinî hayatta hâkim olan hoş görü ve tanrının hakkının tanrıya, insanın hakkının insana verilişidir. Bu unsurlar, Türk milletine has bir lâiklik, daha doğrusu bir hoş görü anlayışının tarihin ilk dönemlerinden beri Türk cemiyetinde var olduğunu göstermektedir. Nitekim Göktürk yazıtlarında kağanların tanrı yardımıyla kağan oldukları, güç kazandıkları ifade edilmekte; felâketlerin ve başarısızlıkların gerekçesi ise bazen cemiyetin gevşekliğine ve duyarsızlığına, bazen de kağanların yetersizliğine bağlanmaktadır. Yazıtlarda bu konudaki ifadeler çok açıktır:

“Tanrı güç verdiği için, babam kağanın askerleri kurt gibi imiş, düşmanları koyun gibi imiş.” (KT, D – 12)

“Babam kağan … Tanrı buyurduğu için, devletliyi devletsiz bırakmış, kağanlıyı kağansız bırakmış.” (KT, D – 15)

“Besleyip doyurmuş olan kağanlarının sözlerini tutmadan her yere gittin oralarda hep mahvoldun tükendin.” (KT, G – 9)

“Akılsız kağanlar tahta oturmuş kuşkusuz … Türk halkı kurduğu devletini elinden çıkarıvermiş.” (KT, D – 5)

Ayrıca, meselâ Hazar hükümdarlarının çevresinde Müslüman, Hristiyan, Musevî ve putperest cemaatlerinin temsilcilerinin rahatça faaliyet gösterdikleri ve yönetimin bu temsilcilerin faaliyetlerini kısıtlamadıkları, bütün dinlerin temsilcilerine eşit davrandıkları bilinmektedir.

Bu hususları belirttikten sonra Türk tarihinde Türk cemiyetinin kabul ettiği dinler hakkında topluca şu biçimde bilgi vermek mümkündür:

1. Gök Tanrı Dini:

Bugün birçok kaynakta Şamanlık adı verilen bu din hakkındaki en önemli ip uçları Göktürklerden kalma Orhun yazıtlarından elde edilmiştir. Yazıtlara ve destanlara göre Türklerin ataları gök tanrıya inanmaktadır. “Üstte mavi gök altta yağız yer yaratıldığında, ikisinin arasında insan oğulları yaratılmış. İnsan oğullarının üzerine atalarım dedelerim … oturmuş.” (KT, D – 1) Bu sebeple Bilge Kağan kendisini tanımlarken “Tanrı gibi tanrıdan olmuş Türk Bilge Kağan” (KT, G – 1) der.

Semavî dinlerde olan birçok kavram, tek tanrılı din anlayışı ve hiyerarşisi içindeki gök tanrı dininde de mevcuttur. Şeytanın adı Erlik Handır. Cennet, uçmak ya da ak ülke; cehennem ise tamudur. Cin taifesi karşılığı olan ve mukaddes ruhlar olarak kabul edilen yer sublar, su kenarlarında ve yüksek dağ başlarında yaşamaktadırlar.

Gök tanrı dininde ana unsurlardan biri tabiata saygı ve bağlılıktır. Altaylarda gök tanrı dinine mensup olan Altay Türkleri, ormandan elde ettikleri kereste ve odun için bir şükran belgisi olarak ormandan seçilen bir ulu ağaca, giysilerinden kopardıkları bir parçayı bağlarlar. Bu uygulama, bir görenek olarak Anadolu’ya kadar taşınmış, birçok yörede, üzerine bez bağlanan ve kutluluğu var sayılan ağaçlar (çapıtlı çalı) ortaya çıkmıştır.

Gök tanrı dinindeki bir başka önemli unsur bozkurttur. Ongun ve tabu niteliğinde olan bu unsur da, çeşitli yörelerde ve değişik yorumlarla yaşatılmaktadır. Nitekim Gagavuzların bağımsızlık ilânında kabul ettikleri bayrak, mavi zemin üzerindeki kurt başıdır.

Gök tanrı dini günümüzde (Saha (Yakut), Altay, vb.) bazı Türk topluluklarında, Kamlık adıyla yaşatılmaktadır.

2. Mani Dini: Mezopotamya (çay arası)’da, İranlı bir ailenin oğlu olan Mani tarafından ortaya atılan Mani dini, yayılmasının ilk yıllarında yasa dışı ilân edilmiş; dinin kurucusu, M. S. 273 yılında, derisi yüzülerek idam edilmiştir.

Uygur kağanı Bögü Kağan tarafından 762 yılında Karabalgasun’da resmî din olarak kabul edilen Mani dini; Hristiyanlığın, Zerdüştçülüğün ve Buda dininin karışımından oluşmuş bir inanç düzenidir. Edebî Uygur eserlerinin bir kısmında Mani dininin etkileri görülür. Büyük Uygur Kağanlığı’nın yıkılmasından sonra Koço Uygur Kağanlığı’nda bir süre varlığını sürdüren Mani dini, daha sonra tarih sahnesinden silinmiştir.

3. Buda Dini: M.Ö. VI. yüzyılda Hindistan’da Siddharta adlı bir prens tarafından ortaya atılmıştır. Buda (Burkan) dinine göre hayatın esası ve gerçeği ıstıraptır. Istırap yalnızca yaşanılan acılar değil; üzüntüsüyle, neşesiyle, ferahlığıyla, var oluşun bizzat kendisidir. İnsan hayatında ruha dayalı bir süreklilik vardır. Ruh, bedenin ölümünden sonra bir başka bedende yeniden doğarak varlığını sürdürür. “Doğum-ölüm-yeniden doğum” zincirini kırarak Nirvana’ya ulaşmanın yolu, ıstırabı yok etmektir. Nirvana’ya ulaşan insanın ruhu ebedî huzura kavuşur.

Prens Siddharta, sarayını terk edip inzivaya çekilmiş ve ermiş anlamına gelen Buddha adını almış; dine de Buda dini denilmiştir. Buda dini, Göktürklerden de önce (Tanrı Dağlarının güneyindeki) Tarım bölgesinde Türkler arasında yayılmış ve yaklaşık 600 yıl süreyle (700-1300) varlığını sürdürmüş, İslâm’ın kabulüyle birlikte etkinliğini yitirmiştir. Bugün yalnızca Çin’de Sarı Uygurların bir bölümü Buda dinine mensuptur.

4. Hristiyan Dini: Orta Çağ’ın başlarından başlayarak Orta Asya’da bazı Türk boyları tarafından kabul edilmiştir. Türkler arasında Hristiyanlığın yayılmasıyla ilgili ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır.

Günümüzde Çuvaşlar, Moldovya’da yaşayan Gagavuz Türkleri ve Yunanistan’daki Karamanlılar Ortodoks Hristiyandır, Ayrıca Kuzey Irak Türkleri ile Saha (Yakut) Türkleri arasında da bazı küçük Hristiyan topluluklar vardır.

5. Musevîlik: Kaynaklara göre Hazar Türkleri arasında yaygınlaşmıştır. Günümüzde bütün dünyadaki sayıları yaklaşık 1500 kişi kalmış olan Karay (Karaim) Türkleri, Musevîdir.

6. İslâm Dini: Türklerin 900 yılından sonra toplu halde Müslüman olmaları ve Orta Asya, Yakın Doğu ve Doğu Akdeniz sahasında siyasî hâkimiyet sağlamaları sonucu, öbür Türk boyları arasında da yaygınlaşarak kabul görmüştür.

Günümüzde Türk dünyasının çok büyük bir bölümü İslâm dinine mensuptur.

Prof. Dr. Reşat GENÇ

TÜRKLERDE ORDU

Eski Türk devletleri iki temel kuruma dayanmaktaydı. Bunlardan biri aile, diğeri ordu idi. Ordu, Türk devletlerinin hem temelini hem de başlıca güç kaynağını oluşturmaktaydı. Türklerin gerek Orta Asya'da, gerekse Orta Asya dışındaki geniş sahalarda ve çeşitli yabancı kavimler üzerinde hâkimiyet kurmaları ve hâkimiyetlerini devam ettirebilmeleri, ancak güçlü orduları sâyesinde mümkün olabilmiştir.
Eski Türklerde askerliğe özel bir meslek gözüyle bakılmazdı. Şahsını, ailesini ve malını korumak isteyen herkes asker olarak yetişmek zorundaydı. Bundan dolayı, hemen hemen her Türk bir savaşçı idi. Başka bir ifade ile söylemek gerekirse, Türklerde halk ordu, ordu da halk durumundaydı. Daha doğrusu, savaş zamanında bütün halk bir ordu haline gelmekteydi.
Türklerde orduya ve askere "sü" veya "çerig" (çeri) denmekteydi. Askere, ayrıca "er" veya "eren" adları da verilmekteydi. Öte yanda Göktürk kağanlarının bahadırlardan seçilmiş özel bir muhafız birliği bulunmaktaydı. Bu muhafız birliğinin askerleri ise, "böri" (kurt) adıyla anılmaktaydı.
Türk ordusunun başkomutanı kağan idi. Karahanlılar ile Oğuz Türklerinde bir de ordu komutanı vardı. Bu komutan "sü-başı" unvanı ile anılmaktaydı. Türk kağanı her savaşta ordunun başında bulunur ve orduya bizzat komuta ederdi. Ordunun diğer komuta heyetini de, hükümdar ailesinin fertleri ile akraba boyların başkanları meydana getirmekteydi. Hunlarda ayrıca, başlarında boy başkanlarının bulunduğu 24 büyük komutan vardı ki, bunlar da savaş zamanlarında emirlerindeki birliklerle merkezî orduya katılmaktaydılar.

1. Teşkilât

Eski Türk ordusu çeşitli sayılarda birliklerden meydana geliyordu. En büyük birlik 10 bin kişilikti. Bu birliğe "tümen" adı veriliyordu. Tümenler de, 1000'li, 100'lü ve 10'lu olmak üzere kademeli olarak küçülen birliklere ayrılmaktaydı. Bu birliklerin başlarında da derecelerine göre, "tümen başı", "bin başı", "yüz başı", "on başı" gibi unvanlar taşıyan birer komutan

bulunmaktaydı. İlk defa büyük Hun Hükümdarı Mete (M.Ö. 209-174) zamanında görülen bu teşkilât, ufak değişikliklerle bütün Türk devletlerinde varlığını korumuştur.
Eski Türk ordularında önemli askerî faaliyetler için kullanılan bazı özel birlikler de bulunmaktaydı. Meselâ savaş zamanında düşman ordusunun durumunu öğrenmek için bir keşif kolu gönderilmekteydi. Bu keşif koluna "yelme" denmekteydi. Karahanlılarda aynı keşif koluna "tutgak" adı verilmekteydi. Yine Karahanlılarda ordu sefere çıkarken "yezek" adıyla anılan bir öncü birlik oluşturulmaktaydı.
Ayrıca, düşmanın gece ordugâhını basan bir birlik daha vardı ki, buna da "akıncı" denmekteydi. Ordugâha ise, "han toyu" adı verilmekteydi. "Han toyu", yani ordugâh, "sakçı" adı verilen nöbetçiler tarafından sıkı bir şekilde korunmaktaydı. "Sakçı"lar, düşman casuslarının sızma ve sabotaj faaliyetlerine karşı "im", yani parola kullanmaktaydılar. Parolayı bilmeyen kimse ise derhal öldürülmekteydi.
Türkler, baskın hareketine karşı son derece dikkatli idiler. Düşmanın askerî faaliyetlerini önceden öğrenebilmek ve gerekli tedbirleri zamanında alabilmek için onların gözetleme kuleleri vardı. Gözetleme kulelerine ve bu kulelerde görev yapan nöbetçilere "kargu" denmekteydi. Ayrıca bu kulelere "küzet", buradaki nöbetçilere de "küzetçi" (közetdeçi/közetküçi) adı verilmekteydi. Gözetleme kuleleri, ordunun bir bakıma ileri karakollarıydı. Bunların yeri, genellikle çevreye hâkim tepelerden seçilmekteydi. Kaşgarlı Mahmud'un ifadesine göre, gözetleme kuleleri minare biçiminde yapılmaktaydı. Düşmanın durumu, kulelerde yakılan ateşler (gece) ve bu ateşlerden çıkan dumanlar (gündüz) vasıtasıyla haber verilmekteydi. Böylece, binlerce kilometre uzaklardaki düşmanın hareket haberi çok kısa bir sürede devletin merkezine ulaşabilmekteydi.

Türk ordusunun ideal sayısı 400 bin idi. Tarihî kayıtlara göre, 400 bin kişilik ordu ilk defa Hun Türklerinde görülmüştür. Meselâ, büyük Hun Hükümdarı Mete, Çin ordusunu M.Ö. 203 yılında Pe-teng kalesi çevresinde 400 bin atlıdan oluşan ordusuyla dört taraftan kuşatmıştır. Bu kuşatmada Hun ordusu, ana yönler ve bu yönleri ifade eden renkler esas alınarak dört

kısma ayrılmıştır. Bu duruma göre, kuzeyde 100 bin yağız (kara=siyah) atlı, batıda 100 bin kişilik ak (beyaz) atlı, güneyde 100 bin kişilik doru (bordo) atlı, doğuda da 100 bin kişilik demir kırı atlı bulunuyordu. Bundan da anlaşılıyor ki, eski Türk ordularının birlikleri birbirinden bazen atların renklerine göre ayrılmaktaydı.
Türk ordusu büyük ölçüde "atlı birlikler"den (atlıg=süvari) meydana geliyordu. Ayrıca, Türk ordusunda az da olsa "yaya birlikler" de (yadag) vardı. Meselâ El-teriş Kağan, 680 yılında istiklâl mücadelesine başladığı zaman komuta ettiği ordunun üçte ikisi atlı, üçte biri ise yaya idi.

2. Savaş (Uruş / Tokuş) Araç ve Gereçleri (Teçhîzât)

Savaş araç ve gereçlerinin başında at ve silâh yer alıyordu. Türklerin savaşlardaki başarıları, bu iki aracı çok iyi kullanmalarından ileri geliyordu.
Süvari tekniğini ilk bulan ve uygulayan kavim Türklerdir. Türk savaş sisteminde atlı birlikler başlıca rol oynamaktaydı. Komşuları, özellikle Çinliler süvari tekniğini Türklerden öğrenmişlerdir. Hatta Çinliler, M.Ö. 307 yılında yaptıkları bir reformla hareket kabiliyeti az, ağır savaş arabalarını hizmetten kaldırarak, Hun Türklerininki gibi hafif süvari birlikleri oluşturmuşlardır.

Islık çıkaran oklar Osmanlı döneminde de kullanılmış olup, bunlara "çavuş okları" adı verilmekteydi. Bu oklar, genellikle işaret vermek veya hedef göstermek için kullanılmaktaydı. Çavuş oklarını ilk bulan ve kendi birliklerinde uygulayan M.Ö. 209-174 yılları arasında Hun tahtının sahibi büyük Türk Hükümdarı Mete (Bagatır/Batur) idi. Eski Türk kurganlarında kılıç, meç (kısa kılıç), mızrak (kargı, süngüg), kısa mızrak (kaçut), bıçak, hançer (bügde/bükte), gürz (topuz), kamçı (berge) ve kement (ukruk) gibi çeşitli yakından savaş silâhları bulunmuştur. Bunlardan kılıç, Türk savaşçısının en çok kullandığı silâh idi. Türk kılıçlarının kabzaya yakın kısmı düz, uca yakın kısmı ise hafif kavisliydi. Bu rastgele verilmiş bir eğrilik değildi. Zira, savaşçının vurduğu darbede bütün güç

burada toplanmaktaydı. Bundan dolayı Türk kılıcının kesici gücü çok yüksekti.

3. Askerî Eğitim

Geleceğin Türk savaşçısı, askerî eğitime daha çocukluk çağında başlamaktaydı. Özellikle çocukların oynadıkları oyunlar, askerî eğitim için önemli bir vasıta olmaktaydı. Meselâ, annesinin yardımından kurtulup, yürümeye başlayan Türk çocukları, koyunların sırtına binerek, önce farelere, gelinciklere ve kuşlara, daha sonra tilkilere ve tavşanlara ok atmak şeklinde oynadıkları oyunlarla âdeta ilk askerî eğitimlerini yapmaktaydılar.
Çocuklar, bununla kalmamaktaydılar; oyunla başladıkları askerî eğitime, tıpkı yetişkinler gibi atlara binmekle devam etmekteydiler. Başka bir ifade ile söylemek gerekirse, her Türk savaşçısı ata binmeyi ve at üzerinde ok atmayı da çocukluk çağında öğrenmekteydi.
Eski Türk askerî eğitimi; emre itaat, anında karar verme ve gösterilen hedefi vurma gibi bugün de geçerli temel ilkelere dayanmaktaydı. Tarihî kayıtlara göre, bu ilkelere dayanan eğitimi ilk defa büyük Hun hükümdarı Mete uygulamıştır. Şimdi bu eğitimle ilgili faaliyeti Çin Yıllıklarında anlatıldığı şekildenakledelim:

4. Savaş ve Taktik

Türk savaş sistemi "hareket ve sürat" üzerine kurulmuştur. Süratin savaştaki önemini ilk keşfeden millet Türklerdir. Türklere, savaşta hareket ve sürat üstünlüğünü sağlayan başlıca unsur at idi. Diyebiliriz ki, Türkler, atın sağladığı sürat ve hareket sâyesinde karşı konulmaz bir güce ulaşmışlardır.
Eski Türk savaşlarının bazı ortak özellikleri vardı.

Bunları şu şekilde belirlemek mümkündür:
a- Yıldırma ve yıpratma,
b- Sahte geri çekilme,
c- Pusuya düşürme ve imha.

(Kaynak: Prof. Dr. Salim Koca'nın, Eski Türklerde Devlet Geleneği ve Teşkilâtı, makalesinden özetlenerek alınmıştır)

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİNDE ORDU

Büyük Selçuklu ordusu zamanının en güçlü ordusu idi. Ordu 6 bölümden oluşmaktaydı.
1) Guleman-ı Saray: Çeşitli milletlerden toplanan kölelerin özel bir eğitimle saray için yetiştirilmesi ile oluşmuş askerlerdir.

2) Hassa Askerleri: Çeşitli Türk boylarından oluşan atlı askeri birliklerdir.

3) Melik ve Vali askerleri: Melikler ve valilerde savaş zamanı emrindeki askerlerle Sultan'ın ordusuna katılırdı.

4) Bağlı Devlet ve Beyliklerin Askerleri: Büyük Selçuklu Devleti' ne bağlı devlet ve beylikler de savaş zamanı Büyük Selçuklu Devleti'ne asker verirlerdi.

5) Türkmenler: Göçebe olarak yaşayan Türkmenler gönüllü olarak Sultan'ın ordusuna katılırlardı.

6) Sipahiler: İkta (toprak sahibi) olanların, gelirlerinin bir bölümü ile beslemek zorunda oldukları askerleridir. Buna göre ülke toprakları vergi gelirlerine göre bölümlere ayrılırdı. Bu bölümlere ikta denirdi.

ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİNDE ORDU

Anadolu Selçuklu ordusu kapıkulu askerleri" ve tımarlı sipahiler" olmak üzere başlıca iki bölümden oluşurdu. Kapıkulu askerleri atlı ve yaya olmak üzere ikiye ayrılırdı. Maaşlı çalışırlar ve hep sultanın yanından olurlardı. Hepsi devşirme kökenliydi. Yani, sonradan Müslüman yapılmış savaş tutsaklarından ya da Hıristiyan çocuklarından oluşan bir ordu idi. Tımarlı Sipahiler ise ıkta" sahiplerinin yetiştirmek zorunda olduğu askerlerdi. Tamamen Türklerden oluşan bu ordu Anadolu Selçuklu ordusunun temeli idi.
Anadolu Selçuklu ordusu önceleri sadece kara birliklerinden

oluşurdu. Ancak, zamanla devletin Karadeniz'de Sinop ve Samsun, Akdeniz'de Antalya ve Alanya limanlarını ele geçirmesi sonucunda ilk deniz kuvvetleri meydana getirildi. Anadolu Selçuklu Devleti gerçek anlamda ve büyük ölçüde donanmaya sahip olan ilk Türk devletidir.

OSMANLI DEVLETİNDE ORDU

Osmanlı henüz aşiret devleti iken düzenli bir ordusu yoktu. Türkmenler ve Ahilerden gönüllü birlikle oluşturuluyordu. Orhan Gazi devrinde Bursa Kuşatması sırasında düzensiz orduların yetersizliği anlaşılmış yaya ve müsellem (atlı) adı verilen
ilk düzenli ordu kurulmuştur.

Kapıkulu Askerleri

Adından anlaşılacağı üzere bunlar kapının kullarıdır.

Devletten maaş alırlar, sürekli ordudur ve merkezde padişaha bağlı olarak bulunurlar.

Selçuklularda görülen "hassa ordusunun"
Osmanlıdaki karşılığıdır.

Kendi arasında Kapıkulu Piyadeleri ve Kapıkulu Süvarileri olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

Kapıkulu Piyadeleri

Acemioğlanlar Ocağı: Bu ocağın temelleri I. Murat Dönemi'nde Çandarlı Kara Halil ile Karamanlı Kara Rüstem'in tavsiyeleri ile atılmıştır.
Bu ocağın asker ihtiyacı önceleri savaş esirlerinden (pençik oğlanı) karşılanırken daha sonra devşirme usulü ile karşılanmaya başlamıştır.
Devşirme sistemi gelişi güzel olmayıp belli kurallar dahilinde yapılıyordu. En önemlisi de ailelerin rızası alındıktan sonra bu sistem uygulanıyordu.
Yani devşirme sistemi gelişi güzel yapılan çocuk toplama işi değildi.

Şu şekilde yapılıyordu:

★ Padişahın emri ile devşirme yapılacak bölge belirleniyordu. Bu bölgeye memurlar gönderiliyordu.
★ Bölgede bulunan kadı, sancak beyi ve rahipler çocukların belirlenmesinde memurlara yardımcı oluyordu.
★ Devşirme her zaman değil; ihtiyaca göre yapılırdı.
★ Üç beş yılda bir yapılır ve kırk haneden ancak bir kişi devşirilirdi.
★ Ailenin tek çocuğu varsa devşirilmezdi.
★ Yüz kızartıcı suç işleyen (hırsızlık, zina) aileden devşirme çocuk alınmazdı.
★ Şımarık olabileceğinden köy kethüdasının çocuğu devşirilmezdi.
★ Vücudunda herhangi bir kusuru olan çocuklar alınmazdı.
★ Bir aileden sadece bir çocuk alınırdı.
★ Devşirilen çocuklardan zeki olanlar Enderun Mektebi'ne gönderilirdi.

Devşirmeye tabi tutulan bu çocuklar önce Anadolu'daki Türk ailelerinin yanına verilirdi.
Burada iyi bir İslami bilgi ve Türk kültürünü öğrenen bu çocuklar daha sonra temel bilgileri öğrenmeleri için "Acemi Oğlanlar Ocağı"na gönderilirdi.
Bu arada iyi bir eğitime tabi tutulan bu çocuklardan çok zeki olanlar bir nevi saray okulu olan Enderun Mektebi'ne gönderilir ve devlet adamı ihtiyacı giderilmiş olurdu. (Örneğin, Sokullu Mehmet Paşa) Diğer kısım ise asker olmak üzere Yeniçeri Ocağı'na gönderilirdi.

Yeniçeri Ocağı: I. Murat Dönemi'nde Edirne'de kurulan bu askeri ocak İstanbul'un fethinden sonra buraya taşınmıştır. Osmanlı Devleti'nin en gözde askeri ocağıdır. Devşirme kanununa göre oluşturulan bu ocağın bazı özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür:

★ Meslekleri askerliktir.

★ Savaş zamanı askerdiler; barış zamanında ise İstanbul ve padişahı korumakla görevliydiler.

★ Devletten üç ayda bir ulufe adında maaş alıyorlardı.

★ Askerlikten başka işle uğraşmaları yasaktı.

★ Emekli olana kadar evlenmeleri yasaktır. XVI. yüzyıla kadar Yeniçerilerin evlenmeleri yasakken daha sonra yaşlı olanlara evlenme izni verilmiştir.

★ Bu ocağın başında bulunan kişi Yeniçeri ağasıdır. Ocakla ilgili meseleler ağa divanı adıyla yapılıyordu.

★ Yeniçeri Ocağı XVI. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti'nin asker teşkilatında önemli bir yer tutuyordu; fakat bu yüzyıldan itibaren bu ocak eski câzibesini kaybetmiştir.

Yeniçeri Ocağı'nın bozulmasında:

★ Mesleği askerlik olmayan kişilerin bu ocağa alınması

Özellikle III. Murat oğluna yaptığı sünnet düğününde beğendiği bazı çalgıcı ve hokkabazları bu ocağa almış ve Yeniçeri Ocağı ilk kez bozulmaya başlamıştır.

★ Avrupa'daki silah ve askeri gelişmelerin bu ocağa yansıtılmaması

★ Yeniçerilerin siyaset ve devlet işlerine müdahalede bulunması

★ Yeniçerilerin yapılan ıslahatlara karşı çıkması bu ocağın bozulmasında etkili olmuştur.

Yeniçeri Ocağı XVIII. ve XIX. yüzyıllarda kural tanımaz ve merkezi otoriteyi dinlemez hale gelmişlerdi ki tüm isyanlara karışır olmuşlardı.
Bunun üzerine II. Mahmut 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nı kaldırmış ve padişahlar yönetimdeki otoritelerine yeniden kavuşmuşlardır. (Vakaihayriye : Hayırlı Olay).

★ Yeniçeri Ocağı'nın yerine yine II. Mahmut Dönemi'nde "Asakiri Mansurei Muhammadiye" adlı yeni bir askeri ocak kurulmuştur.

Cebeci Ocağı: Kelime manası zırh demek olup Yeniçerilerin silahlarını yapan, tamir eden ocaktır. Komutanlarına cebecibaşı denmiştir.

Topçu Ocağı: Top dökmek, top mermisi yapmak bu ocağın görevidir. I. Murat Dönemi'nde kurulmuştur.

Osmanlı Devleti ilk kez topu I. Kosova Savaşı'nda kullanmıştır (1389). Bu ocağın başındaki komutana ise topçubaşı adı verilmiştir.

Top Arabacıları Ocağı: Osmanlı Devleti'nde büyük topların yapılmasıyla kurulan bir ocaktır. Yapılan büyük topları cepheye taşıma görevini yapıyorlardı.

Humbaracı Ocağı: El bombası ve havan topu yapan sınıftı. Bu toplar daha çok kale kuşatmalarında kullanılmıştır. Zamanla bozulan bu ocak I. Mahmut (1730 – 1754) Dönemi'nde ıslah edildi. Avrupa'dan getirilen Comte De Bonneval (Humbaracı Ahmet Paşa) bu ocağı Avrupa usulüne uygun hale getirmiştir.

Lağımcılar: Kale kuşatmalarında tünel kazan ve fitil döşeyen sınıftır. Ayrıca köprü inşası işine de bu ocak bakıyordu.

Kapıkulu Süvarileri: Enderun ve Yeniçeri Ocağı'ndan terfi ile seçilirlerdi.
Atlı askerler olup terfi ve maaş bakımından Kapıkulu Piyadelerinden daha üstünlerdi.
Altı bölükten meydana geldiklerinden Altı Bölük Halkı denmiştir.

★ **Sipahi ve silahtar:** Savaş sırasında hükümdarın sağında ve solunda bulunuyorlardı. Padişahın çadırını korumakla görevliydiler.
★ **Sağ ve sol ulufeciler:** Savaş sırasında saltanat sancaklarını korurlardı.
★ **Sağ ve sol garipler:** Ordunun tüm ağırlık ve malzemeleri ile hazineyi korurlardı.

Kapıkulu Süvarileri kıdem ve maaş bakımından Kapıkulu Piyadeleri'nden daha yüksek olsalar da devlet yönetiminde piyadeler daha etkiliydi.

Eyalet Askerleri

Sayı bakımından Osmanlı Ordusu'nun en kalabalık kısmıdır. Osmanlı toprak sistemine bağlı olarak ortaya çıkan bu askerlere tımarlı sipahi adı verilir.
Tamamen Türklerden oluşan bu askerler devletten maaş almazlardı.
Geçimlerini ganimetler ve dirlik sahipleri
tarafından karşılıyorlardı. XVI. yüzyıldan itibaren eyalet askerleri önemini kaybetmiştir.

Bu durumun ortaya çıkmasında aşağıdaki unsurlar etkili olmuştur:

★ Fetihlerin durmasıyla yeni toprak alınamaması
★ Toprakların ehil olmayan kişilere verilmesi
★ Avrupa'daki askeri gelişmelere ayak uydurulamaması
★ Anadolu'daki Celali İsyanları yüzünden yer yer toprakların işlenememesi
★ Devletin nakit para ihtiyacını karşılamak için dirlik topraklarını iltizama vermesi etkili olmuştur.

II. Mahmut (1808 – 1839) Dönemi'nde tımar sistemi kaldırılarak memurlara maaş bağlanmıştı. Bu doğrultuda tımarlı sipahiler de ortadan kalkmıştır.

Tımarlı Sipahiler
★ Devrin en önemli askeri gücüdür.
★ Toprak gelirleri ile besleniyorlardı. Dolayısıyla maaş almıyorlardı.
★ Bu askerler devlete yaptıkları hizmetin karşılığında Tımar (dirlik) adı verilen toprakların gelirlerini alıyorlardı.
★ Tımarlı sipahiler, gelirleri doğrultusunda cebelü adı verilen asker yetiştiriyorlardı.
★ Cebelü adı verilen askerler barış zamanın da sipahinin

emrinde toprağı ekip biçme ile uğraşıyordu.
★ Savaş zamanında bu askerler en yakın sancak beyinin emrine girerlerdi. Sancakbeyi ise bağlı bulunduğu beylerbeyinin emrine girerdi.

Tüm ordunun komutanı ise padişah idi.

★ II. Selim'den (1566 – 1574) itibaren padişahlar ordunun başında sefere gitmeyince sadrazam "Serdarı ekrem" unvanı ile orduya komutanlık ederdi.

Tımarlı sipahiler herhangi bir mazeretleri olmadan savaşa katılmazlarsa dirlikleri ellerinden alınırdı. Sipahinin ölmesi durumunda belli şartlar dahilinde topraklar mirasçısına kalabilirdi.

Önemli: Tımarlı sipahilerin önemli bir özelliği de kapıkulu ordusunun aksine tamamen Türklerden oluşmasıydı.

Azaplar
Savaş sırasında Yeniçerilerin önünde savaşırlardı. Savaş başlayınca sağa ve sola çekilerek Yeniçerilerin manevra kabiliyetlerini artırıyorlardı.
En ön safta savaştıklarından genellikle şehit oluyorlardı. Bundan dolayı her otuz aileden bir kişi olarak ve gönüllü seçiliyorlardı.

Azapların bekar Türk gençlerinden seçilmesi Osmanlı Devleti'nin aile kurumuna verdiği önemi göstermektedir. XVI. yüzyıldan itibaren azaplar kale komutanlıklarında görevlendirilmişlerdir.

Yaya ve Müsellemler

Yol yapmak, tünel kazmak, askerin yiyeceğini taşımak ve tersanelerde çalışmak gibi görevlerde bulunuyorlardı. Orhan Gazi Dönemi'nde kurulmuştur. Ordunun geri hizmetinde bulunuyorlardı. Müsellemler atlı olup bunlardan barış zamanında vergi alınmazdı. Anadolu halkı müsellemlere "yörük" adını vermiştir.

Deliler

Çoğunlukla Türklerden ve İslamîyeti kabul etmiş Rumeli halkından oluşuyorlardı. Akıncıların yaptığı görevleri yerine getiriyorlardı. Atlı birlikler olup düşmana korkusuzca saldırmalarından halk arasında bu ad ile anılmışlardır.

Gönüllüler

Sınır boylarında bulunan halktan seçilirdi. Ücretli askerler olup sınır boylarındaki şehir ve kasabaları koruyorlardı.

Beşliler

Geri hizmette bulunuyorlardı. Atlı askerler olup her beş aileden bir tane alınarak oluşturulduğundan bu adı almıştır. Sınırlarda oturan bu birlikler kaleleri korumakla görevliydiler. Bazen akınlara katılarak düşman hakkında bilgi topluyorlardı.

Sakalar

Ordunun su ihtiyacını karşılıyorlardı.

Ayrıca haberleşmeyi sağlayan Turnacılar da Osmanlı Ordusu'nda yer alan bir askeri sınıftı.

Donanma

Kuruluş devrinde Osmanlı bir kara devleti hüviyetinde idi. Dolayısıyla ilk kurulduğunda deniz gücü yoktu. Osmanlı Devleti ilk deniz gücüne Karesioğulları Beyliğini topraklarına katınca ulaşmıştır. Karesioğulları donanmasına sahip olan Osmanlı Devleti, Edincik ve Karamürsel'de deniz üsleri kurmuştur. Ardından İstanbul, Süveyş, Gelibolu ve Rusçuk'ta tersaneler kurulmuştur.
Fatih devrinde donanmaya 400 yeni geminin katılması ile donanma güçlenmiş ve II. Bayezit devrinde birçok kaptan ve paşa yetişmiştir.
Kanuni devrinde ise Osmanlı Donanması en parlak dönemini yaşamış ve Doğu Akdeniz'in en güçlü donanması olmuştur. Bu dönemin en ünlü denizcisi Barbaros Hayrettin Paşa'nın gayretleri ile Akdeniz "Türk Gölü" haline gelmiştir.

Osmanlı Devleti’nde deniz askerine “Levent ve donanma komutanlarına “Reis”, donanmanın başı bulunan en büyük komutana ise “Kaptanıderya” adı verilmiştir. Kaptanıderyalara XVI. yüzyıldan itibaren vezir payesi verilmiş ve divan üyesi olmuşlardır.
Osmanlı Donanması’ndaki gemilere Fırkate, Karamürsel, Kırlangıç, Kalita, Kadırga, Baştarda, Kalyon ve Mavna gibi isimler verilmiştir.
Osmanlı kurumlarındaki gerileme XVII. yüzyıldan itibaren donanmaya da sirayet ermiştir.
Avrupa’daki teknolojiye ayak uydurulamaması ve ehil olmayan kişilerin donanmanın başına getirilmesi donanmanın zayıflamasına neden olmuştur.

Osmanlı Donanması sırasıyla İnebahtı, Çeşme, Navarin ve Sinop’ta olmak üzere dört kez yakılmıştır.

Osmanlı Ordusunda Yapılan Yenilikler

Osmanlı Devleti, 17. yüzyıldan itibaren askeri alanda bozulmanın eşiğine gelmişti. Bu yüzden ıslahatlara ağırlık vermiştir. 18. yüzyıldan itibaren ise askeri alanda Avrupa’nın gerisinde kaldığını kabullenen Osmanlı Devleti Avrupa’yı örnek almaya başlamıştır. Askeri alanda yapılan ıslahatları şu şekilde sıralamak mümkündür:
★ Humbaracı Ahmet Paşa, Topçu ve Humbaracı Ocağı’nda ıslahatlar yaptı.

Bu ıslahatlar amacına ulaşmış ve Osmanlı Devleti, 1736 – 1739 yılında aynı anda hem Rusya’yı hem de Avusturya’yı yenme başarısını göstermiştir.

★ III. Mustafa Dönemi’nde (1757 – 1774) Baron dö Tot (Ahmet Paşa) Topçu Ocağı’nda ıslahatlar yaparak Sürat Topçu Ocağı’nı kurmuştur.
★ I. Abdülhamit Devri’nde (1774 – 1789) İstihkam Okulu açılmıştır.
★ III. Selim Devri’nde (1789 – 1807) Nizamıcedit adlı Avrupai tarzda yeni bir ordu kuruldu. Bu ordu da, ilk başarısını 1799 yılında Napolyon’a karşı Akka’da kazanmıştır.

★ II. Mahmut Devri'nde (1808 – 1839) Sekbanıcedit ve Eşkinci Ocağı kuruldu. Yine II. Mahmut döneminde Yeniçeri Ocağı kaldırılarak yerine Asakiri Mansurei Muhammediye adlı yeni bir ocak kuruldu.
★ Tımarlı sipahilerin kaldırılması ile eyaletlerde doğan asker boşluğunu doldurmak için redif birlikleri ve ordunun doktor ihtiyacını karşılamak için Mektebi Harbiye ve Mektebi Tıbbiye kurulmuştur.
★ Tanzimat Dönemi'nde askerlik vatan borcu şekline dönüştürülmüştür.
★ Hristiyanlar için Islahat Fermanı ile bedelli askerlik uygulamasına geçilmiştir.
★ Abdülaziz Dönemi'nde ise (1861 – 1876) donanmaya büyük önem verilmiş ve Osmanlı Donanması dört kez yakılmasına rağmen dünyanın ücüncü büyük donanması olmuştur.
★ 1869'da ise Serasker Hüseyin Avni Paşa'nın çalışmalarıyla Osmanlı Ordusu redif, nizamiye ve mustahfız olarak üç bölüme ayrılmıştır.
★ Osmanlı Ordusu için yapılan modernizasyon çalışmaları Trablusgarp ve Balkan Savaşları'nın kazanılmasına yetmemiş ve kaybedilen I. Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanan Mondros Ateşkes Anlaşması (30 Ekim 1918) ile Osmanlı Ordusu dağıtılmıştır. (http://tarih.tumders.com/)

TÜRKLERDE BAŞBUĞLARIN ÖZELLİKLERİ

Türklerde hakimiyetin kaynağı ilahi idi. Tanrı, hakimiyeti doğrudan doğruya değil, bir vasıta ile kullanmaktaydı. Bu vasıta da Türk Kağanı idi. Bu duruma göre, Türk Kağanına devlet idare etme güç ve yetkisi, Tanrı tarafından bağış olarak verilmekteydi. Aynı şekilde, Türk Kağanı da kendisini Tanrı tarafından seçilmiş ve bazı olağanüstü güç ve yeteneklerle donatılmış bir kimse olarak görmekte ve kabul etmekteydi. Aynı inanışı halk da paylaşmaktaydı.

Tanrı bağışı olan bu güç ve yetenekler Göktürk yazıtlarında şu kavramlarla ifade edilmiştir:

a. “Kut” (siyasî iktidar),
b. “Ülüg veya ülüş” (kısmet,nasip, pay),
c. “Küç” (güç).

Eski Türk hükümdarı, hem bütün devlet teşkilâtının başı hem de toplumun lideri durumundaydı. O, sadece içinde yaşadığı zamandan değil, aynı zamanda devletin ve toplumun geleceğinden de sorumluydu. Dolayısıyla onun görevi son derece ağırdı. Bu ağır görevi de, ancak iyi yetişmiş yetenekli, bilgili ve tecrübeli olan kimseler başarabilirdi. Bundan dolayı, Türk hükümdarının bazı yüksek vasıflara sahip olması gerekiyordu.Bunların başında cesur, kahraman, bilge ve erdemli olmak gibi önemli özellikler geliyordu.

1) Cesur ve Kahraman Olmak
2) Bilge Olmak
3) Erdemli olmak

1. Cesur ve Kahraman Olmak

Her kültür, kendisini yaşatacak ve devam ettirecek insan tipini yetiştirmeye çalışır. Atlı-göçebe kültürün ideal insan tipi cesur

(yürelig) ve kahraman (alp) insandır. Zira, atlı-göçebe bir hayat yaşayan eski Türk toplumu, tehlikeler ve güçlüklerle dolu tabiî çevre içinde yaşıyordu. Üstelik bu hayat tarzında savaşlar ve akınlar, hayatta kalabilmek ve hayatı devam ettirebilmek için âdeta zorunlu, hatta kaçınılmaz bir faaliyetti. Hal böyle olunca, hem toplum hayatında hem de devlet hayatında cesur ve kahraman insanlara son derece ihtiyaç duyulmaktaydı. Çünkü, tehlikeler ve güçlükler, ancak onların cesareti ve kahramanlığı sayesinde alt edilebilmekteydi. Akınların ve savaşların zafere ulaşması da, ancak onların cesareti ve kahramanlığı sayesinde mümkün olabilmekteydi. Kısaca söylemek gerekirse toplumun ve devletin kaderi, büyük ölçüde kahramanların başarılarına bağlıydı.

Eski Türklerde belli bir kahraman tipi vardı. Onun en başta gelen özelliği cesur ve atak olmasıydı. Düşmana üstün gelmek ve hâkim olmak kahramanın en büyük ihtirasıydı. O, cesaret ve kuvvetiyle ya "yavuz düşmanı" geri döndürür, yada ona boyun eğdirirdi. Kahramanlar için kendi hayatlarının fazla bir değeri ve önemi yoktu. Toplumun yararına hayatlarını hiç düşünmeden fedâ etmek, onlar için en büyük erdem idi. Türk toplumunda hiçbir menfaat kaygısı gütmeksizin kendi hayatlarını tehlikeye atan, hatta fedâ eden insanlara büyük değer verilmekte ve onlara karşı büyük sevgi ve hayranlık duyulmaktaydı. Başka bir ifade ile söylemek gerekirse, Türklerde "kahramanlık kültü" (kutsal kabul edilen varlıklara saygı duyma) vardı.

Kahramanların ölümü bütün milleti derin bir yasa boğmaktaydı. Bilhassa vatana, millete ve devlete hizmet yolunda can veren kahramanların arkasından günlerce yas tutularak, gözyaşı dökülmekteydi. Mezarlarının başına da bir yazıt (bengü taş/kaya=ebedî taş) dikilerek, hatıraları ebedileştirilmekteydi. Çünkü onlar, milletin övünç kaynağı idiler.

2. Bilge Olmak

Türk kağanında olması lâzım gelen ikinci özellik ise, onun "bilge" olmasıdır. Bilge, yüksek kavrayış, derin düşünce ve

büyük sezgi gücünü ifade eden bir kavramdır. Türklerde bu özelliklere sahip olan kimseye de bazen "bilge kişi" veya sadece "bilge", bazen de "bögü" (büyü) denmekteydi.

3. Erdemli Olmak

Türk kağanının üçüncü önemli özelliği de, onun "erdemli" olmasıdır. "Erdem" (ertem), Türklük kadar eski kavramdır. Bu kavram yüksek ahlakî değerlerin ve üstün meziyetlerin toplamını ifade eder. Bu bakımdan erdem kavramı "cesaret, alplik ve bilge" gibi özellikleri de içine alır. Bunlardan cesaret ve kahramanlık, erdemin ilk ve en belirgin özelliğidir. Erdem kavramı sadece bu özellikleri değil, toplumu birlik ve dayanışma içinde tutan fedakarlık, bağlılık, dostluk, minnettarlık, vefa, samimiyet, mertlik, dürüstlük, cömertlik ve konukseverlik gibi meziyetleri de içine almaktaydı. Burada hemen belirtelim ki, diğer topluluklarda nadiren görülen bu yüksek insanî meziyetler, çok erken çağlarda Türk insanının şahsında doğmuş ve gelişmiştir. Daha doğrusu, bu meziyetler Türk insanın en belirgin karakter özellikleri olmuştur. Daha da önemlisi bu yüksek karakter özellikleri, Türkün manevî gücünü son derece artırmış ve ona tartışma götürmez bir üstünlük sağlamıştır. Yenisey bölgesindeki Altın göl yazıtında yer alan "Erdemli millet güçlü olur" sözü ile âdeta Türk milletinin bu niteliği belirtilmiştir. Zira, manevî gücü meydana getiren sayı çokluğu değil, üstün niteliklerdir.

Eski Türk toplumu için erdem, ailesine, aşiretine bağlılık ve kahramanlık demekti. Bundan dolayı eski Türk toplumunda düşman ile savaşmak ve onu yenmek, en büyük erdem sayılırdı. Bir insanın kahramanlığı, onun savaşta öldürdüğü düşman sayısı ile ölçülür ve takdir edilirdi. Öldüğü zaman da mezarına, sağlığında öldürdüğü düşman sayısı kadar "balbal" dikilirdi.

(Prof. Dr. Salim Koca'nın, "Eski Türkler'de Devlet Geleneği ve Teşkilatı" makalesinden özetlenerek alınmıştır.)

TÜRKLERDE ASALET

İslamiyetten önceki Oğuz Töresi gereğince saltanat hakkına haiz olabilmek için iki taraflı asalet şarttır. Yani hem ana tarafından, hem baba tarafından asil olmak lazımdır.

Bugünkü Avrupa da hala uyulan bu eski şart bilhassa Osmanlı devrinden itibaren bozulmuş ve bu son hanedan üyeleri hep muhtelif ırklara mensup cariyelerden türemiş olduğu için, Osmanlı sülalesi baba tarafından padişah ve ana tarafından da halayık nesli haline gelmiştir.

Osmanlı dönemi ayaklanmalarda, tahttan indirilen padişahların halk tarafından hep "**Cariye dölü**" diye tahkir edilmeleri işte bundandır.

Oğuz töresinde ki iki taraflı asalet şartının yanında birde milliyet şartı vardır. Türk Hakanı olabilmek için hem anadan, hem babadan Türk olmak lazımdır…

Aynı vaziyet ve adet, İslamiyetten sonraki Türk Hanedanlarında da aynen geçerli idi. Örnek olarak İran ve Irak Selçukluları genellikle Karahanlılar, Gazneliler, Danişmendler, Artuklar gibi Türk Hanedanlarından kız alıp vermişlerdi. Oğuz Töresinden intikal eden bu zihniyet, ilk Anadolu Türk Hanedanlarında da milli bir kanun şeklindeydi. Onun için Anadolu'nun bu ilk Hanedanları hep birbirlerinden kız alıp verirler ve bu sayede asaletleriyle beraber milliyetlerini de muhafaza etmiş olurlardı.

Türk kanını yabancı soylara karşı koruyan bu Oğuz Töresi, yalnız saltanat hanedanları arasında değil, onların beyleri ve komutanları arasında da uygulanıyordu…

Türk Kanına yabancı kanlarının fazla karışması, beynelminel bir zihniyete tabi olan Osmanlı devrinde olmuştur.

KAYNAK:

İsmail Hami DANİŞMEND

(Tarihi Hakikatler cilt 2 sayfa 147-150)

(www.yenidenergenekon.com)

KUTADGU BİLİG’DE HÜKÜMDARIN ÖZELLİKLERİ:

Yusuf Has Hacib, Karahanlılar döneminde yazmış olduğu bu eserde, yöneticilere yol göstermeye çalışmıştır.

Hükümdarın özellikleri şöye olmalıdır:

1) Bey Affedici Olmalıdır.
2) Bey Cömert Olmalıdır.
3) Bey Sabırlı Olmalıdır.
4) Bey Vefakâr Olmalıdır.
5) Bey Faziletli Olmalıdır.
6) Bey Mütevazı Olmalıdır.
7) Bey Tok Gözlü ve Hayâ Sahibi Olmalıdır.
8) Bey Kötü Alışkanlıklara Sahip Olmamalıdır.
9) Bey Tatlı Dilli ve Doğru Sözlü Olmalıdır.
10) Bey Dikkatli ve İhtiyatlı Olmalıdır.
11) Bey Zulmetmemelidir ve Öfkesine Yenik Düşmemelidir.
12) Bey Adil Olmalıdır

LİDER OLMAK

“Millete efendilik yoktur, O’na hizmet vardır. Bu Millete hizmet eden O’nun efendisi olur.” Mustafa Kemal ATATÜRK

Milletlerin tarih sahnesinde var oluş mücadelelerine, liderler yön vermiştir. Lider çıkaramayan toplumlar ise varlıklarını yabancı kültürlerin altında sömürülerek sürdürmeye çalışmış veya yok olmuşlardır.

Lider insan; kargaşa, bunalım, huzursuzluk veya umutsuzluğun olduğu dönemlerde ortaya çıkar.

Lider, imkansızlıklar içinden imkan yaratılmasına vesile olan insandır.

Kriz dönemlerinde mevcut statüyü veya yapıyı korumak değil, yeni çözümlere ihtiyaç vardır.

Yöneticilik, liderlik değildir. Yönetici, belirli kurallar içinde uygulanması gereken çalışmaları düzenler ve yönetir. Yöneticiyi de yöneten vardır. Şartları uygun olan her insan, eğitimle yönetici olabilir. Ancak eğitim ve öğretimle “Lider” olunmaz. Liderlik, Allah vergisidir. Liderlik vasıflarına sahip olan bir insan eğitimle kendini geliştirir, güçlenir ve cazibesi artar.

Liderin 10 önemli özelliği vardır:

1- İnisiyatif kullanıp örnek olan insandır :

İnsanların yapmaya cesaret edemediği veya düşünemediği veya bir teklif sunamadığı anlarda, sorunların çözümüne ait çıkış yolu gösteren ve icraatına başlayarak önderlik yapan örnek insandır.

(19 Mayıs 1919 Atatürk’ün Samsun’a çıkışı)

2- İnsanların duygusal zekasına hitap eder :

İnsanları belirlenen hedefe yönlendirmek için his dünyasına hitap ederler. Yaşanan acı gerçeklerden kurtulmanın, insanların kendi elinde olduğunu belirterek moral ve özgüven verir. Küllenmiş hayat enerjisinin aktif hale getirilmesini sağlar.

“Zafer, zafer benimdir diyebilenindir. Başarı, başarılı olacağım diye başlayanın ve başarılı olanındır.” ATATÜRK

3- Lider “BİZ” der.

Hedefe yönlendirilen veya yönlendirilecek insanların önemli olduğunu hissettirmek ve ekip çalışması ile başarılı olunacağını bildiği için sürekli “Biz” diye hitap eder.

“Bu Milleti Ben değil, içimizdeki ruh damarımızdaki kan kurtarmıştır.” ATATÜRK

4- Hedefi tespit eder ve yollarını gösterir.

Toplumun içinde bulunduğu ortamdan, kurtuluş reçetesini açıklar. Yolunu gösterir. Bu reçetenin tek çözüm olduğunu ifade ve ikna eder.

“Biz hayat ve istiklal isteyen bir Milletiz. Ve yalnız bunun için hayatımızı feda ederiz.” ATATÜRK

5- Lider takip edilen İnsandır.

Toplum gösterilen hedefe, her türlü engeli ve engellemeleri aşarak rehberi ile birlikte yürür.

“Türkiye’nin genç evlatları! Yorulsanız dahi beni takip edeceksiniz. Dinlenmemek üzere yürümeye karar verenler, asla ve asla yorulmazlar. Türk Gençliği Gaye ye, bizim yüksek idealimize durmadan, yorulmadan yürüyecektir.” ATATÜRK

6- Sorumluluğunun bilincinde olup, iyi bir dinleyici ve gözlemcidir.

Yapılan mücadele ve çalışmalarda kendisine inanan insanları aldatmaz. Yalan söylemez. Milli ve Manevi Değerlere

saygılıdır. Toplumun teklif ve şikayetlerini dinler ve çözümler üretir.

“Mesuliyet yükü her şeyden, ölümden de ağırdır.” ATATÜRK

7- Güvenilir ve Fedakar dır.

İnsanlar Liderin sözlerine ve icraatlarına, inanır ve güvenir. Lider kendisine inananları bir menfaat ve zorluk karşısında yarı yolda bırakmaz. Satmaz. Toplumuna heyecan vermek ve hedefe koşturmak için gerekirse kendini feda eder.

“Ben icap ettiği zaman en büyük hediyem olmak üzere, Türk Milletine canımı vereceğim.” ATATÜRK

8- Yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip eder. Tedbir alır.

Çevresindeki sosyal, siyasi ve iktisadi gelişmeleri takip eder. Toplumun menfaatına olanları alır, kullanır. Toplumun zararına olan bir gelişmeye karşıda tedbir olacak projeler geliştirir.

“Lüzumuna kani olduğumuz bir işi derhal yapmalıyız.” ATATÜRK

9- İletişimi etkinleştirir, işbirliğini sağlar.

Dava’ya inanmış insanların varlığından haberdardır. Birlik ruhunun canlı tutulması için, mensuplar arasında iletişimin yaygın ve etkin olmasına önem verir. İşbirliğinin yapılmasına zemin hazırlar, yönlendirir. Herhangi bir başarısızlıkta dağılmayı önler, moral verir. Kazanılan başarılarda da “Yeter” demez.

“Başarılarda gururu yenmek, felaketlerde ümitsizliğe karşı gelmek lazımdır.” ATATÜRK

10- Her zaman “Adil” dir.

İnsanların hak ve hürriyetlerine önem verir. Tedbirler alır. Uygular. Uygulattırır.

“Hürriyet ve İstiklal benim karakterimdir.” ATATÜRK

Küresel Güçlerin ve yerli işbirlikçilerin; Devletimizin bağımsızlığını, Vatanımızın bölünmez bütünlüğünü ve Milletimizin birliğini bozmak için giriştikleri planları yıkabilmenin tek çözümü, Atatürk'ün Fikirleri ışığında Milli Birliği sağlamaktır. **"**Biz doğrudan doğruya Milletseveriz ve Türk Milliyetçisiyiz" diyerek duruşunu gösteren Atatürk, Yöneticilere şu tavsiyede bulunmuştur…

" Yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekleri tahsilin hududu ne olursa olsun, en evvel Türkiye'nin istikbaline, kendi benliğine, milli an'anelerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek lüzumu öğretilmelidir."

NE MUTLU TÜRK'ÜM DİYENE
(www.yenidenergenekon.com)

YÖNETİCİNİN VASIFLARI

Ahmet Vefik Paşa (1823-1891) sadrazamlık, eğitim bakanlığı, elçilik, valilik ve katiplik görevlerinde bulunmuş Osmanlı dönemi devlet adamıdır. Türkçe'ye, Türk tarihine ve Türk edebiyatına önem vermiş, Türkçü ve yenilikçi düşünce yapısı ile idare yapımıza katkılarda bulunmuştur.

Siyaseti, Türk Milletinin menfaatlerini gözeterek yapmıştır. Dünya'da ilk defa elçilik binalarına bayrak asma adetini getirip, elçilik sınırlarının "Vatan Toprağı" olduğunu ilan eden şahsiyettir. (İlk Bayrak Tahran'da çekilmiştir.) Bundan sonra tüm devletler elçilik binalarına bayraklarını çekmiştir.

Paşa'nın yönetici de olması gereken vasıfları 15M formülü ile şöyle açıklamıştır:

15 M Vasıfları:

1- MUTEBER: İtibar edilir. Güvenilir.

2- MUTEDİL: Aşırılıklardan kaçınılmalı. Ilımlı olmalı.

3- MÜLTEZİM: İşini bir yük değil, bir gereklilik olarak görmeli.

4- MUTLİF: Eksikleri, aksaklıkları, telafi edici olmalı.

5- MUVAFFAK: Becerikli ve başarılı olmalı.

6- MUVAKKİT: Zamanlama konusunda dakik olmalı.

7- MUZAFFER: Başarı kazanmayı prensip edinmeli.

8- MÜCEDDİD: Statükocu olmamalı. Yeniliklere açık olmalı.

9- MÜEYYİD: Farklı fikirlere ve tekliflere açık olmalı. Değerlendirmeli.

10- MÜDEBBİR: Hesaplayarak ve tedbirli iş yapmalı.

11- MÜTEFEKKİR: Düşünen, muhakeme eden olmalı.

12- MÜFERRİH: Rahatlatıcı ve güleryüzlü olmalı. Af etmesini bilmeli.

13- MÜLTEFİT: Taktir etmeli. “Marifetin İltifata tabi olduğunu” bilmeli.

14- MÜMEYYİZ: İyi ile kötüyü, doğru ile yanlışı ayırabilmeli.

15- MÜMTAZ: Yeterli bilgiye sahip olmalı. Ancak kibirli olmamalı

Hz. Ebubekir (R.A) şöyle buyurmuştur:

“Silah korkaklarda, Para cimrilerde, İş ehli olmayanda, olursa Düzen bozulur”

Ahmet Vefik Paşa’nın belirttiği, özelliklere haiz vatanını seven idarecilerin Milletimi yönetmesini Allah nasip etsin! (www.yenidenergenekon.com)

TÜRK'ÜN ULU ATASI: "OĞUZ KAĞAN"
(Tanrıkut Mete Han)

Orta Asya'nın bozkurtları olan Türkler, M.Ö. 234 yılına geldiklerinde Tanrı tarafından Oğuz (Mete) adında bir kişi oğlu ile ödüllendirilmişlerdi. Çin'in kendisini mutlak egemen olarak bildiği ve çevresindeki uluslar üzerinde baskı kurmaya çalıştığı bir dönemde, Orta Asya çok büyük olayların yaşanacağı bir döneme adım atıyordu. Bir cihan imparatorluğu kuracak olan Oğuz Kağan acuna gelmiş ve daha gözlerini açtığı andan itibaren mucizeleriyle kutluluğunu ortaya koymaya başlamıştı…

Türk tarihinin kuşkusuz en büyük kağanlarından biri olan Oğuz Kağan, gerek yazılı kaynaklarda, gerekse de sözlü edebiyatta süregelen Oğuz Destanı'nda anlatıldığı üzere, yaşamı mucizelerle dolu olan bir Türk yiğididir. Doğduğu gün onun Tanrı'nın kutuna sahip olduğu anlaşılmış ve mucizeleri görülmeye başlamıştır. Yalnızca doğduğu gün annesinden süt emmiş, daha sonra bir daha süt emmemiştir. Çok kısa sürede büyümüş ve bir yaşına girmeden konuşmaya başlamıştır. Yaşını doldurmadan okunu ve yayını alıp ava gittiği ve tüm Türk elinde ününün hızla yayıldığı, yine mitolojik ögeleri de barındıran Türk destanlarında belirtilmektedir.

Oğuz Kağan'ın adı, doğduktan bir süre sonra konulmuştur. Çünkü Türklerde ad verme geleneği böyledir. Gök sakallı ve ay yüzlü bir bilge (bu bazen de çocuğun babası – annesi olur) çocuğun özelliklerine bakarak, ona uygun bir ad verir.1 Hatta bir rivayete göre, Oğuz Kağan kendisine "Oğuz" adının verilmesini kendisi istemiştir. Burada belirtilmesi gereken başka bir konu da, Oğuz Kağan ile Mete Han'ın aynı kişi olduklarıdır. Oğuz adı, babası Teoman tarafından verilen addır. Mete ise, Çin kaynaklarında Oğuz Kağan'ı belirtmek için kullanılan addır. Orta Asya Türk tarihi hakkında, Türkler tarafından yazılmış yazılı kaynaklar olmadığı veya henüz bulunamadığı için, Türklerin çevresindeki ulusların tarihi kaynaklarına bakarak bilgi edinilir. Bu kaynaklar içinde kuşkusuz en önemli olanları, Çin kaynaklarıdır. Çin kaynaklarında Oğuz Kağan için

“Mao-tun” (Mete) diye seslendirilen bir ad kullanılmıştır. Bu sesletim, bugünkü Çinceye göre yapılmaktadır. Eski Çinceye göre sesletim yapılacak olursa, “Bak-tut” biçiminde bir ad karşımıza çıkar. Bu adın da, Eski Türkçedeki “Bağatur” adını karşıladığı düşünülmektedir. Bu bilgiler göz önünde bulundurulursa, Oğuz Kağan’ın adının Bahadır’dan başka bir ad olmadığı da söylenebilir. Fakat Türklerce yaygın olarak kullanılan ve benimsenenler Oğuz ve Mete adlarıdır.

Mete Han‘ın acuna gelişi, Oğuz Destanı‘nda şöyle dile getirilir:

[…] Aydın oldu gözleri, renklendi, ışık doldu,
Ay Kağan’ın o gündü, bir erkek oğlu oldu.
Gömgök, gök mavisiydi, bu oğlanın yüz rengi,
Kıpkızıl ağzıyla, ateş gibiydi benzi.
Al al idi gözleri, saçları da kapkara!
Perilerden de güzel, kaşları var ne kara!
Geldi ana göğsünde, aldı emdi sütünü,
İstemedi bir daha, içmek kendi sütünü.
Pişmemiş etler ister, aş, yemek ister oldu.
Etraftan şarap ister, eğlenmek ister oldu.
Ansızın dile geldi, söyler konuşur oldu.
Kırk gün geçtikten sonra, yürür oynaşır oldu. […] 2

Oğuz Kağan’ın babası, Teoman’dır.3 Bu ad da Çin kaynaklarından alınmıştır. Teoman adı, bu hâliyle yabancı kökenli bir sözcük gibi durmaktadır. Fakat bu adın aslı, Eski Türkçedeki “Tuman” (duman) adıdır. O dönemde Tuman, Türkler arasında sıkça kullanılan bir addır. Mete’nin babası olan Tuman’ın iki oğlu vardır. Teoman’ın büyük oğlu olan Mete Han, küçük yaşta kahraman bir savaşçı gibi ava gitmeye başlamıştır. Yine Oğuzname’de geçen bir olay şöyledir:4 Türk yurdunda Türk budununa musallat olan; koyunları, geyikleri ve insanları yiyen bir gergedana kimsenin gücü yetmiyormuş. Oğuz Kağan resimlerde tek boynuzlu, gergedana benzeyen bu hayvanla yiğitçe mücadele etmiş ve sonunda onu öldürmüştür. Bu olaydan sonra Mete’nin kahramanlığı tüm Türk eline yayılmaya başlamıştır.

Mete büyüyünce, babası ile arası açılmıştır. Bunun için iki rivayet vardır: Birincisine göre Oğuz (Mete), atalarının inancına ters düşünceleri benimsemiştir. Eski Türk inancında var olan Ongunlara ve kutsal sayılan nesnelere karşı çıkmıştır. Bu da tüm budun (ulus) tarafından kötü karşılanmıştır. Babası, Oğuz ile evlenmesini istediği gelinlerini yanına çağırır ve onlara, neden onlarla değil de kendi seçtiği kişiyle evlendiğini sorar. Kızlar ise, Oğuz'un farklı bir dini benimsediğini ve evlenmek için kendilerinin de o dini benimsemesini şart koştuğunu söylerler. Yalnızca son kız bu dileği kabul ettiği için, onunla evlendiğini belirtirler. Bunun üzerine Teoman, kutsal değerlere ihanet eden oğlunun öldürülmesi gerektiğini söyler ve ordusuyla birlikte harekete geçer. Oğuz'un karısı hemen bir kadınla Mete'ye haber gönderir. Mete Han, babasının kendisini ortadan kaldırmayı düşündüğünü öğrenince Türk eline bir elçi gönderip "Babamdan yana olanlar orada kalsın, benden yana olanlar ise benimle gelsin." demiştir. Mete'nin din değiştirdiğini düşünen Türk budunu, çoğunlukla Teoman'ın (Kara Han'ın) yanında kalmış, bir kısım ise Mete'nin yanına gitmiştir. Bunun üzerine iki taraf da hazırlıklara başlamış ve Mete'nin ordusu ile Mete'nin babası olan Kara Han'ın ordusu vuruşmaya başlamıştır. Bu vuruşmada Kara Han ölmüş ve Mete M.Ö. 209′da tüm Türk iline kağanlığını duyurmuştur.5

İkinci rivayete göre ise Teoman, tahtını küçük oğluna bırakmak istediği için, Mete'yi ortadan kaldırmayı düşünmektedir. Bunun için Mete'yi, Tanrı Dağları'nın kuzeybatısında yerleşmiş bir topluluk olan Yüe-çi'lerin yanına göndermiştir. Bir süre sonra da nedensiz olarak Yüe-çi'lere akın başlatmıştır. Bunun üzerine Yüe-çi'ler Mete'yi öldürmek veya tutsak etmek için yakalamak istemişler; fakat Mete Han, atı hızlı koştuğu için kaçmayı başarmıştır. Mete'nin gösterdiği bu yiğitlik üzerine Teoman, Mete'yi ödüllendirmiş ve 10.000 kişilik bir tümeni oğluna armağan etmiştir.

Mete Han, babasının armağan ettiği 10 bin çerilik orduyu kendi yöntemine göre eğitmiş ve tarihin en disiplinli ordularından birini kurmuştur. Askeri dehası ile onluk sistemi kurmuş ve vızlayan okları icat etmiştir.6 Kemik okların ucuna açılan

deliklerin vızıldaması ile gittiği yere işaret eden bu oklar, Mete'nin çerilerini (askerlerini) eğitmesinde çokça işe yaramıştır. Çerilerini çok disiplinli olarak yetiştirmek isteyen Mete Han, buyruklarını yerine getirmeyen çerilerinin başını kesmiştir. Çerilere, nereye ok atarsa bütün erlerin oraya ok yağdırmasını emretmiştir. Dağın eteğindeki bir taşa ok atan Mete'nin tüm askerleri, taşı ok yağmuruna tutmuşlardır. Daha sonra okunu, üzerindeki atın gövdesine doğru atan Mete'nin çerilerinin bir kısmı, Mete'nin atına ok atmaktan çekinince, ok atmayanların başını kesmiştir. Hatta bir gün Mete, sevgilisine ok atmış, bunun üzerine Hatun'a ok atmaya cesaret edemeyenlerin yine başını kestirmiştir.7

Mete Han'ın Türklerin büyük kağanı oluşu, Oğuzname'de şöyle anlatılmaktadır:

Emir verdi Oğuz Han, kendinin iç iline,
Toplandı halk, sözleşti, koştu onun eline,
Oğuz kırk masa ile, sıra dizdirmiş idi,
Türlü şaraplar ile, aşlar pişirtmiş idi.
Halk oturdu sofraya, ne kımızlar içtiler,
Ne şaraplar içildi, ne tatlılar yediler.
Toy bitince Oğuz Han, verdi şu buyruğunu:
Ey benim beğlerimle, ilimin ey budunu!
Sizlerin başınıza, ben oldum artık kağan.
Elimizden düşmesin, ne yayımız ne kalkan!
Damgamız olsun bize, yol gösteren bir buyan.
Alpler olun savaşta, Bozkurt gibi uluyan! […]
Yurdumuz ırmaklarla denizler ile dolsun.
Gökteki güneş ise, yurdun bayrağı olsun!
İlimizin çadırı, yukardaki gök olsun,
Dünya devletim olsun, halkımız da çok olsun!

Büyük Hun İmparatorluğu, Teoman'dan sonra en parlak devrini Oğuz Kağan (Mete Han) zamanında yaşamıştır. Mete Han, kağanlığı elde ettikten sonra dört yöne akınlar düzenlemiştir. Bugünkü İran, Suriye, Moğolistan, Hindistan, Çin ve Rusya topraklarında egemenlik kurmuştur. Batıda Japon Denizi'ne; güneyde Hint Okyanusu'na; kuzeyde Sibirya Ovası'na ve

doğuda Anadolu’ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada kurduğu büyük imparatorlukta, acunun en köklü ve güçlü uluslarına baş eğdirmiştir. Mete Han’dan önce Çin, kendisini yenilmez güç olarak görüyordu. Fakat Oğuz Han, Çin’e yaptığı seferler sonucunda Çin’in tamamını egemenliği altına almıştır. Hatta Hun akınlarından korkan Çinlilerin, Çin Seddi‘ni yaptıkları meşhurdur. Bu başarılarla bir cihan imparatorluğu kuran Mete, Türk tarihinin en büyük komutanlarından ve kağanlarından biri olmayı başarmıştır.

Mete Han ile babasının arasının açılmasına neden olan ikinci rivayette belirtildiği üzere, Oğuz Kağan eski Türk inancında bulunan bazı kutsal değerlere karşı çıkmıştır. O dönemde Türkler, Gök Tanrı dinini benimsemişlerdi. Bu dinde, tek Tanrı bulunuyordu. Fakat yeri, göğü ve tüm evreni yaratan Gök Tanrı‘nın yardımcıları sayılabilecek Ongunlar ve Çalaplar da bulunmaktaydı.8 Oğuz, bu düşünceye karşı çıkmış ve bunu yanlış bulmuştur. Ona göre acunun tek yaratıcısı ve yöneticisi vardır, o da Gök Tanrı‘dır. İşte bu baş kaldırış, Türkler arasında çok Tanrılı bir dine karşı, tek Tanrı’nın varlığını ispata benzeyen bir durum almıştır. Oğuz, çevresindeki herkesi kendi düşüncesine çekmeye çalışmıştır. Önce annesinden ve sevgilisinden başlamıştır. Kuşkusuz Oğuz Kağan’ın bu düşünceleri, sıradan insanların inançlarından değildir. O, güçlü düşünme ve sezgi yeteneğiyle Tanrısal bir görevi yerine getiriyordu ve kutsal ülküsü (inancı) uğruna savaşan bir alperendi.

Acundaki her ulusa bir peygamber gönderilmiştir. Mete’nin yaşadığı döneme kadar Türklere gönderilen peygamber hakkında kesin bir bilgi yoktur.9 Oğuz Kağan’ın büyük bir komutan ve lider olmasının yanında, Tanrı’nın elçisi olduğu da söylenir. Oğuzname’nin (Oğuz Destanı‘nın) birçok bölümünde, Oğuz Kağan‘ın mucizelerle dolu yaşamında Tanrısal bir gücü olduğuna da dikkat çekilir. Ayrıca Eski Türkçenin Orhun Yazıtları‘ndan sonra yazılan bazı kaynaklarda, “peygamber” anlamına gelen “yalavaç” sözcüğü bulunmaktadır. Bir ulus, bilmediği – tanımadığı bir nesne veya varlığa ad vermeyeceğine göre, Türklere o zamana kadar bir elçi gönderildiği

düşünülebilir.10 Bu bilgilere dayanarak, Oğuz Kağan'ın Gök Tanrı dinini sistemleştiren bir yalavaç (peygamber) olduğu söylenebilir.

Oğuz Kağan, yaşamı boyunca iki kız ile evlenmiştir. Bunların birisini, bir gün Tanrı'ya yakarışta bulunurken tanımıştır. Bir anda karanlık çökmüş ve gökten bir ışık ile bir kız inmiştir. Oğuz bu kıza aşık olmuş ve onunla evlenmiştir. Oğuz'un bu evliliğinden üç tane oğlu olmuştur. Bunların adları Gün, Ay ve Yıldız'dır. İkinci evliliği ise, ava gittiği bir gün gölün ortasındaki bir adada, ağacın kovuğunda oturan bir kız ile yapmıştır. Bu evlilikten de Gök, Dağ ve Deniz adında üç oğlu olmuştur. Oğuz Ata'nın bu altı oğlunun da, dörder oğlu olmuş ve bugünkü 24 Oğuz Boyu, böylece oluşmuştur. Oğuz Kağan'a göre ilk evliliğini "göğün kızı"; ikinci evliliğini ise "yerin kızı" ile yapmıştı. Gök Tanrı inancında "yer" ve "gök" kutluydu; fakat acunun yüce Gök Tanrı'sı, gökte bulunduğu için ilk evliliği daha kutsaldı. Ondan olan üç çocuk da, son evliliğinden olan üç çocuğa göre daha kutlu ve üstündü.

Hun devletine altın çağını yaşatan Oğuz Kağan, artık kendisinden sonra devletin başına geçecek kişiyi belirleme zamanının geldiğini düşündüğü için, bir gün çocuklarını ava göndermiştir. Gök, Dağ ve Deniz Han'ı bir yöne; Gün, Ay ve Yıldız Han'ı da öteki yöne göndermiştir. Yerin kızından olan üç oğlu, avlanıp da dönerken bir altın yay bulmuştur. Göğün kızından olan üç oğlu ise yine avlanıp dönerken üç altın ok bulmuştur. Bunları babalarına getirince, Oğuz Kağan şöyle buyurmuştur: "Kutlu altın yayı bulan Gün, Ay ve Yıldız Han oğullarım, bu yayı aranızda bölüşünüz." Bunun üzerine yayı üç parçaya ayırarak -'boz'arak- böldükleri için bu üç oğluna "Boz-Ok" adını vermiştir. Üç tane altın ok bulan Gök, Dağ ve Deniz Han oğullarına ise, "Sizler de o okları paylaşınız." demiş ve yerin kızından olan üç oğluna "Üç-Ok" adını vermiştir. Oğuz'un altı oğlu, böylece Boz-Ok ve Üç-Ok olarak iki kola ayrılmıştır. Oğuz Kağan, çocukları içinde en büyüğü ve kutlusu olarak kabul ettiği Gök Han'a da, kendisinden sonra tahta geçmesini buyurmuştur.

Acundaki görevini başarıyla yaptığını düşünen Oğuz Ata, son akınından ordusu ve çocuklarıyla birlikte sağ ve esen döndüğü için, büyük bir toy (şölen) hazırlatmak için çerilerine emir vermiştir. Kağan için, direkleri altından kaplı, bir saray kadar büyük otağ yapılmıştır. Otağ'ın çevresi yakut, safir, zümrüt ve firuze gibi değerli taşlarla süslenmiştir. Dokuz yüz tane yılkı (at) ile dokuz bin tane koyun kesilmiş; doksan dokuz tane havuz içine kımız doldurulmuştur. Toy sırasında oğullarına yararlı bilgiler öğretmiş, öğütlerde bulunmuştur. Bazı illeri oğulları arasında paylaştırmış ve Büyük Hun İmparatorluğu'nun kendisinden sonra da aynı güçte kalması için oğullarına uyarılarda bulunmuştur. Bu hâlde M.Ö. 174 yılında uçmağa varmıştır.

Yavuz TANYERİ

(http://www.bilgicik.com)

---

1. Dede Korkut, Boğaç Han'ın bir boğa ile mücadele edip, onu boğduğunu görünce o yiğide "Boğaç" adını vermiştir.

2. Oğuz'un yüzüne "gök mavisi", gözlerine ise "al al" betimlemelerinin yapılması, şöyle açıklanabilir: Gök adı, o zamanlar hem Tanrı'yı, hem gök maviliğini hem de gün görmüşlüğü, bilgeliği ifade etmektedir. Burada Oğuz'un yüzüne "gök" benzetmesinin yapılmasının amacı, onun Tanrı kutuyla acuna geldiğini belirtmektir. Yani burada Oğuz'un bilgeliği dile getirilmiştir. Gözlerinin "al al" oluşu ise, Türk mitolojisine ait bir durumdur. Türk destan ve efsanelerinde, gözlerinden ışık – alev saçan olağanüstü kişiler hep var olmuştur. Oğuz Kağan da, insan üstü bir kişi olarak görüldüğü için, bu şekilde betimlenmiştir.

3. Teoman'ın kaynaklarda geçen diğer adı, "Kara Han"dır. Uygur kaynaklarında ise Kara Han, "Ay Kağan" olarak geçmektedir. Uygurların benimsediği Mani inancına göre, "Ay" kutludur. Gök Tanrı inancına göre ise, Gök ve Güneş kutlu iki

nesnedir. Uygurların Kara Han'a "Ay Kağan" demelerinin nedeni de, işte bu inancın etkisidir.

4. ÖGEL, Bahaeddin, "Türk Mitolojisi", 1. Cilt, s. 115, TTK Yay., Ankara, 2003.

5. Mete'nin tahta geçtiği tarih olan M.Ö. 209, Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın kuruluş tarihi olarak kabul edilmektedir. Bunda, Mete'nin onluk sistemle ilk büyük sistemli Türk kara ordusunu kurmuş olması etkili olmuştur.

6. Bu oklar, Osmanlı döneminde bile "çavuş oku" adıyla kullanılmıştır.

7. Bu olayın şu biçimi de vardır: Mete askerlerinin karşısına sevgililerini koymuştur. Hepsine birden, sevgililerine ok atmalarını emretmiştir. Ok atmayanlar, Kağan buyruğuna uymadığı için oklanarak öldürülmüşlerdir. Bu konu, büyük Türkçü Nihal ATSIZ'ın romanlarında da işlenmiştir.

8. Ulusların kendisinden türediği düşünüldüğü için kutsal saydığı hayvan, ağaç veya türlü nesnelere "ongun" denilmektedir. Türkler, bozkurdu ongun olarak kabul etmiştir. Çalap ise, Türklerde Tanrı karşılığı kullanılan bir addır. Fakat bu adın bazen, belli ongun veya totemlerin yerine de kullanıldığı görülmektedir.

9. Nuh peygamberin Türk soyundan olduğu ve Nuh'un oğlu Yafes'in Türk adlı oğlunun, Türklerin atası olabileceği düşünülmektedir. Fakat bu bilgi, Tevrat kaynaklı olup, kesin değildir.

10. Yalavaç adının, farklı bir ulustan alınmış olduğu düşünülebilir; fakat bu ad, Gök Tanrı inancı içinde var olan ve komşu uluslarda olmayan bir addır. Kaldı ki o dönemde Türklerin komşusu olan Çin, İran ve Hindistan'dan etkilenilseydi, yine de "peygamber" (yalavaç) kavramına ulaşılamazdı.

OĞUZ KAĞAN'IN KİMLİĞİ

Türk edebiyatının hiç şüphesiz en kıymetli hazinelerinden birisi Oguz Kagan Destanı veya diğer bir deyişle Oguz-namelerdir. Muhtevasında köklü bir tarih ve kültür unsuru yatan Oguz-nameler, bilindiği üzere tarihi Türk destan kahramanı ve hükümdarı Oguz Kagan 'ın fütühatını anlatır. Bu yüzden ilk önce Oguz Kagan destanlarında baş rolü oynayan Oguz'un kimliği üzerinde durmakta fayda vardır.

Kimdir bu Oğuz? Sadece bir destan kahramanı mı, yoksa gerçekten tarihte yaşamış bir şahsiyet mi? Bu soruya şimdiye kadar pekçok alim cevap vermeye çalışmış ve bazılarına göre; büyük Hun yabgusu Mo-tun (Mete) kabul edilmişken, bir kısmına göre de; Türk milletine gönderilmiş olan peygamber denmiştir. Aslında her iki iddiada bulunanların da kendileri açısından haklı tarafları vardır.

Tarihte şimdilik bilinen en eski devletimiz, Hunlar tarafından kurulmuştur. Türk tarihinin en kudretli ve meşhur hükümdarlarından birisi, bu Hun Devletini zirveye çıkaran ve kendinden sonra gelecek olan Türk sülalelerinin kurduğu devletlerin temelini atan Mo-tun Yabgu'dur (M.ö. 209-174).) Onun babası Tuman (belki Tümen?), kendinden sonra onu hükümdarlık için varis göstermeyerek, kardeşini yerine geçirmek istemiş, o da emrindeki bir tümen kuvvet ile harekete geçerek, babasını bir sürek avında öldürtmüş ve devletin başına geçmiştir (M.Ö. 209). Devlet teşkilatını yeniden düzenleyen Mo-tun, Tung-huların kendisinden devamlı toprak istemeleri üzerine, onları büyük bir bozguna uğratmış, M.Ö. 203 yılında da Yüe-çileri mağlup etmiştir

Bilindiği gibi Çin belgeleri Mo-tun'un hayatını çok renkli bir şekilde anlatmaktadır. Çin kaynaklarındaki bu hikayeler, Türklere ait ilk destani' materyallerdendir. Mo-tun, Asya'da siyası hakimiyetini sağladıktan sonra Çin topraklarına doğru akınlara başlamış, Çin Seddi'ni kolayca aştığı gibi, hatta Çin imparatoru Kao-ti'yi (M.Ö. 206-195) sıkıştırmış (M.Ö. 201),

imparator yıllık vergi vermek suretiyle onun elinden kurtulabilmişti. Mo-tun Yabgu, M.Ö. 174 tarihinde öldüğü zaman, Orta Asya'da Türk birliğini gerçekleştirdikten başka, birçok yabancı kavmi de kendi hükümranlığı altına almıştı. O, "Tengri-kut" idi ve gücünün kaynağı Tanrı'dan geliyordu; ama Tanrı'nın oğlu değildi. Devletin sınırları doğuda Kore'ye, batıda Aral Gölü'ne, kuzeyde Yenisey'in yukarı mecralarına, güneyde de Hindistan'ın kuzeyine kadar ulaşmış bulunuyordu.

Görüldüğü gibi bu büyük Türk hükumdarının tarihteki önemini kimse inkar edemez. Sadece Türk milletinin tarihinde değil, Türklerin dışındaki Orta Asya halkları için de Mo-tun Yabgu mühimdir. Pekçok devletin tarihten silinmesine vesile olmakla beraber, Asya 'nın şekillenmesine sebep olmuştur. Böylesine değerli bir şahsın unutulması elbette ki mümkün değildir. Türk milletinin hafızasına yer etmiş bu zat ve onun hizmetleri kulaktan kulağa sözlü olarak geldiği gibi, yazılı olarak da yaşamıştır. Bu yüzden pek tabiki Oguz ile Motun'un aynı olabileceği görüşünü göz-ardı edemeyiz.

Bunun yanısıra Tanrı tarafından zaman zaman insan oğullarına, doğru yolu bulmaları amacıyla peygamberlerin gönderildiğini de bilmekteyiz ve Hak dinlere ait kitaplardan her kavime bir peygamber yollandığını öğrendiğimiz gibi, bunların sayısının da oldukça fazla olduğunu görmekteyiz. Özellikle Oguznameler'in İslami unsurlar taşıyan varyantıarında, Oguz'un bir Hak dine mensubiyeti (ki burada Müslümanlık ön plandadır) onun da bir elçi olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Tarihte, Oguz adıyla gelen bir peygamber ve onun dinini yaymak için üyesi olduğu milletle beraber yapmış olduğu mücadele, belki de zamanla bir kahramanlık destanına da dönmüş olabilir! Nasıl ki, Hz. Muhammed'in İslamiyeti yayarken yapmış olduğu savaşlar ve başından geçen hadiseler, kahramanlık hikayeleri şeklinde süslenerek aktarılıyor ise, Oguz için de aynı şeyleri neden düşünmeyelim?

Burada bir hususa daha değinmemiz gerekiyor ki, o da Mo-tun'un çocuklarının adıdır. Bilindiği üzere Tengri Kut (Çin anlayışında olduğu şekliyle Tanrı'nın oğlu değil) Mo-tun, M.Ö.

174’te öldüğünde yerine oğlu Kök (çince Ki-ok) tahta çıkmıştı. Babasına çok benzeyen bu şahıstan sonra Türk devletinin başında M.Ö. 160 senesinde de Kök’ün oğlu Kün-içen’i (çince Chüen-ch’en) görmekteyiz. Burada sizlerin dikkatini Tengri Kut Mo-tun’un gerçek hayattaki oğlu ve torununun adına çekmek istiyoruz. Bizim tesbitIerimize göre, bunlardan birisi Kök’tür (Gök Han), diğeri de Kün’dür (Gün Han). Yani Mo-tun Yabgu’dan sonra gelen iki Türk hükümdarının ismi Oguz Kagan Destanı’ndaki Oguz’un destani çocuklarından iki tanesiyle aynıdır. Bu herhalde, Oguz ile Motun arasındaki benzerlik konusunda göz-ardı edilemeyecek bir ip-ucudur. Yeri gelmişken, biraz da burada Oguzlar üzerinde durmakta fayda görmekteyiz. Destanlarda Oguz bir şahıs ismi olarak karşımıza çıkıyor. Ama onun adını taşıyan bir etnik topluluk var ki, o da Türk milletinin önemli bir parçası olan Oguzlar ya da Türkmenlerdir.

Türk tarihinin baş eserleri durumundaki Köl Tigin ve Bilge Kagan yazıtlarında Türk bodundan sayılan Oguzların, etnik yapısı meselesinde bugüne kadar pekçok çalışma yapılmıştır. Genellikle kabul edilen görüş; Oguz’un “okların birliği”, yani *kabile* manasına geldiği yolundadır

Bazı alimlerin, Kök Türk kaganlarının da Oguzlardan neşet ettiği yolunda görüşleri varsa da, bize göre şimdilik bunu tereddütle karşılamak gerekir. Yani Börülüler (Aşina) soyunun Oguz olduğuna dair henüz elimizde yeterince belge yoktur. Kitabelerde geçen “Tokuz-Oguz bodun kentü bodumm erti” cümlesi, Kök Türk kaganlarının da Oguz halkından olduğunu göstermeye yetmemekle beraber, bu cümleden “Oguzlar da bana tabi idi” gibi bir mana çıkarmak da mümkündür. Ayrıca, Oguzların 630’dan sonra, bu adla ortaya çıkmış Tölös boylarından olduğu söylenmiştir. Gerçekten Oguzlar da, Kök Türkçe yazılı kaynaklarda gördüğümüz Altı-Bag Bodun gibi, Türk devletinin kargaşaya sürüklendiği bir sırada (bu Hunlar zamanında da olabilir), başlarını kurtarmak için bir araya gelmiş kabileler birliği olabilir!

Şimdiye kadar kitabelerden çıkardığımız netice, Oguz adının tek başına kullanıldığı gibi, çeşitli rakamlarla ifade edilen birlikler altında da yaşadığını gösteriyor. Kök Türkçe yazılı kitabelerde Oguzlar karşımıza Tokuz-Oguz, Üç-Oguz, Altı-Oguz ve Sekiz-Oguz biçimlerinde çıkmaktadır. O zaman akla şu soru geliyor: Aynı çağlarda bu federasyonların hepsi var mıydı? Eğer yazıtlara bakacak olursak; Oguzlar, Uygurlar iktidara gelmeden önce Tokuz-Oguz'dular. Ancak, Uygur dönemine ait Şine-Usu Yazıtı'ndan Uygurlar devrinde Sekiz-Oguz diye bir boy birliğini öğrenmekteyiz. Yine Bilge Kagan Kitabesi 'nde Üç Oguz savaşından bahsedilmektedir. Öyle ise, bütün bu federasyonlar 7-9.yüzyıllar arasında mevcutturlar

Bununla beraber, 10. yüzyıldan kalma bazı metinlerde bir Oguz Öge ile onun 24 komutanından haberdar olmaktayız. Demek oluyor ki, Oguzlar 10. asrın başında 24 boy halinde bir ittifak meydana getirmişlerdir Ancak burada bir şeyi hatırlamak gerekiyor; kitabelerde geçen Oguz federasyonlarının sayısı 26'dır. Fakat bugün için bilinen bir gerçek, Oguzlar 24 boya mensuptur ve iki kısma ayrılırlar; Boz Oklar, Üç Oklar. Görüleceği üzere yazıtlarda tesbit edilen yirmi altı sayısından, 10. Yüzyıldaki yirmi dört Oguz boyu iki üye olarak eksiktir. Bizim bu konudaki fikrimiz şudur: Çağlar içerisinde Oguz federasyonuna çeşitli boylar girip çıkmıştır. 10. asır'da ise konfederasyon son şeklini aldı. Bütün bu açıklamaların sonunda belki, Oguzların Tölös boylarından ve Türk soyundan olduklarını söylemekte bir sakınca yoktur.

Kök Türkçe yazıtlardan, Oguzların yurdunu Selenge'nin doğusunda tesbit ediyoruz. İslam coğrafyacılarına göre, Yafes'in soyundan gelen Guz (Oguz), Bulgarların kıyısında yer tutmuştur deniyorsa da, bu bilgi daha sonraya aittir ve Oguzların batıya yönelmeye başlamaları, 8. asrın ikinci yarısından sonra olmuştur.

Tıpkı Kök Türkler çağında olduğu gibi, Uygurlar zamanında da Oguzların isyanı vardır. Bu bakımdan oldukça ilginç bir Türk topluluğudurlar. Hatta kendi kurdukları sülale devletlerinin de en büyük muhalifleri olmuşlardır. Kök Türkçe yazılı belgelerde

8. yüzyılın ikinci yarısından sonra, Oguzlarla alakalı bir kayda rastlamıyoruz. Bu da bize onların batıya doğru kaydıklarını gösteriyor.

Umurniyetle Sır-Derya boylarına gelen Oguzlar, buradaki Peçenekleri daha batıya sürerek, yeni bir yurt tuttular. ıo. yüzyılın ilk yarısında başlarında bir yabgunun bulunduğu ve merkezlerinin de Yangı-kent olduğunu İslam kaynakları kaydetmektedir. Bu memleket genel manada İrtiş ve İtil Nehirleri arasındaki bozkırları içerisine almakta ve güneyde Sır-Derya ve Üst-Yurt sahalarını ihtiva etmektedir

10. asrın Oguzlarının çok kuvvetli olduğu, hususiyetle 9. Yüzyılın başlarında Arap valileri arasındaki mücadelelerde de Oguzların rolünün bulunduğu, ekseriyetinin de Mani inancında oldukları söylenmiştir

ll. asırla birlikte, kalabalık Türk kuvvetleri halinde Anadolu ve Suriye bölgelerine gelen Oguzlar, dünya tarihinde çok önemli gelişmelere sebep oldular. Oguzlara, İslamiyeti kabul ettikten sonra Türkmen denmeye de başlandı. Tarihteki ilk büyük devletleri Selçukluları Kınık boyuna dayanarak kuran Oguzlar, Selçuk soyunun zayıflamasında da etkili olduktan sonra, Osmanlı hanedanlığı kanalıyla iktidarı Kayılara teslim ettiler ve altı yüz sene gibi uzun bir müddet Türk ve İslam aleminin liderliğini yaptıktan başka, dünyanın da en güçlü ülkelerinden biri olma unvanına sahip oldular.

Şimdi de biraz destan ve Oguz Kagan Destanları üzerinde durmak istiyoruz. Zaman içerisinde meydana gelen destanlar, daha sonra bünyesine birçok mitolojik unsuru da alır. Türk dili ve edebiyatının en mühim bakiyelerinden olan destanlar Türk tarihi açısından da kaynak özelliği taşır.

Destanlar, Türk milletinin tarih sahasına çıkışıyla başlar, günümüze kadar gelişen edebiyatımızda ise üzerinde sıkça söz edilen bir tür olarak görülür. Geniş zaman çizgisi içerisinde bazan tarih, bazan da almış olduğu unsurlar icabı bir hayat hikayesi anlamındadır. Destanlar, milli ülkülerle donanmış manzum eserlerdir. Çağlardan beri sürüp-gelen bu destanlar,

milli ruhu ifade eder. Milli ruhu hayatta tutabilmek, hatta milli tarihi yaratabilmek için pekçok milletin uydurma destanlar bile yazdığına tarih şahit olmuştur. Mesela bugünkü Fars milletinin bir ırk olarak ayakta kalabilmesi milli şairleri Firdevsi'nin yazmış olduğu Şehname'ye bağlıdır.

Türk destanlarına bir nevi halk tarihi de diyebiliriz. Türk destanları üzerinde çalışan ilk Türk ilim adamı Ziya Gökalp'tir. Ziya Gökalp'in vaktiyle ilkokul çocukları için çıkan "Çocuk Dünyası" adlı haftalık dergide "Türk Tufanı" başlığı ile yazdığı bir manzume Oguz Kagan Destanı'nın değiştirilmiş bir şeklidir. Sonra bir Başkurt Türkü olan Z.Velidi Togan, Türk destanlarının sözlü olarak yaşadığı coğrafyayı ve lehçeleri bilip, aralarında bulunmuş olmanın avantajını da kullanıp, destanlarımızı tasnif etmeye çalışmış ve bazı karanlık noktaları aydınlatmıştır.

Milli destanın meydana gelmesi için üç merhalenin geçmesinin lazım geldiği kabul edilir:

I- Destani ruhlu bir milletin çeşitli devirlerdeki maceralı hayatını halk şairleri ufak parçalar halinde söyler.

2- Milletin bütününü ilgilendiren bir hadise, bu çeşitli destan parçalarını bir merkez etrafında toplar.

3- Sonunda, millette büyük bir medeni hareket olur ve o sırada çıkan aydın bir halk şairi bu parçaları toplayarak milli destanı yaratır.

(...)

Prof. Dr. Saadettin GÖMEÇ

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Öğretim Üyesi

(Bu makale; Ankara Üniversitesi'nin "Dergiler.ankara.edu.tr/dergiler" sayfasında yayınlanan Sayın Prof. Dr. Saadettin Gömeç'in "Oğuz Kağan'ın Kimliği, Oğuzlar ve Oğuz Kağan Destanları Üzerine Bir-İki Söz" çalışmasından alınmıştır.)

ATATÜRK

Oğuz Kağan'ın son büyük torunu olan Mustafa Kemal Atatürk, hiç şüphesiz gelmiş-geçmiş en önemli Türk milliyetçisidir. O sadece kendi ırkına değil, pek çok yabancı esareti altında yaşayan halkın da istiklal savaşında bir timsal olmuştur.

Elbette ki onu anlatmak için bir makale yetmez. Bununla beraber herkes, hatta beynelmilelci solaklardan tutun, bölücülere ve günümüzde halâ selameti Amerika'da veya Avrupa Birliği'nde arayan mandacı zihniyetlere kadar olan gruplar onu kendisine göre kullanıyorlar. Mustafa Kemal'in fikirlerinin ve icraatlarının gerçek takipçisi olan Türk milliyetçileri ise, yine propaganda yapmadan, onun gösterdiği ülkülerin peşinden yürümeye devam ediyorlar.

Mustafa Kemal Atatürk'ü belki üç başlık altında tanımlamak mümkündür.

1- Askeri kişiliği,

2- Devlet adamlığı,

3- Milliyetçiliği.

Muhakkak ki insanların her açıdan mükemmel olmaları beklenemez. Ama büyük adamlar bir sürü üstün meziyeti kendi

bünyelerinde barındırabilirler. Bu açıdan baktığımızda Mustafa Kemal'in de öne çıkan özelliklerinden birisi askerlik yönü ya da komutanlığıdır. Zaten Atatürk'ün hayatını incelediğimizde askerliği kendisine meslek olarak seçtiğini görürüz. İlkokulu bitirir-bitirmez, askeri mektebe kaydolan Mustafa Kemal, buradan başarılı bir öğrenci şeklinde mezun olduktan sonra, ordunun her kademesinde hizmette bulundu. Bütün rütbeleri safha safha ilerledi.

I. Dünya Harbinde ve özellikle de Çanakkale çarpışmalarında emrine verilen birliklerin sevk ve idaresinde göstermiş olduğu beceri, bütün herkesçe takdirle karşılanmaktadır. Osmanlı Devletinin yıkılışı sürecini yakından gören Mustafa Kemal, bunun en önemli sebeplerinden birisi olarak devletin her alanda, ilim ve teknik açıdan geri kaldığını tespit etmiştir. Bu yüzdendir ki Cumhuriyet rejimi kurulduktan sonra da, Türk ordusunun modernizasyonu, çağın ilim ve teknolojisiyle donanım, her şeyden önce kendi silahını kendisi üreten bir ülke durumuna gelmek için girişimlerde bulunulmuştur. Bugün dünyanın sayılı askeri kuvvetlerinden olan Türk ordusu, Mustafa Kemal'in attığı temeller üzerinde kendisini geliştirmektedir. O, Türk askerinin başında ülkesi ve milleti için her şeyi göze alabilecek akıllı ve korkusuz komutanlar olduğu müddetçe, her türlü zorluğun üstesinden gelebileceğini biliyordu. Atatürk, Türk ordusuna vatanın milli birliği ve bütünlüğü ile bağımsızlığı hususunda sonuna kadar güvenmiştir. Zaten bugün de Türk milleti açısından değişen bir şey yoktur.

Mustafa Kemal yönettiği savaşlarda her düşmana ve her orduya karşı ayrı bir strateji ile muharebe yaptı. Zamanı ve mekanı mümkün olduğunca faydalı kullanmıştır. Savaşı kazanmanın çaresi geri çekilmekse çekilmiş, saldırmaksa saldırmaktan korkmamıştır. Küçük bir bozgun halinde ümitsizliğe kapılıp herşeyi terk etmediği gibi, azıcık bir başarı ile de avunmamıştır. Komutan Mustafa Kemal kesin sonuca ulaşıncaya kadar hertürlü imkanı ve vesaiti kullanmıştır. Dolayısıyla yokluk içindeki bir ülke ve orduyla kendisinden kat kat güçlü devletlere boyun eğdirmek her komutanın harcı değildir. Mustafa Kemal bunun üstesinden gelmiş bir askeri dehadır.

Atatürk'ün devlet adamlığı yönüne geldiğimizde de, şunları söyleyebiliriz: Bütün toprakları parçalanarak işgal edilmiş, elinde yeterli gücü bulunmayan bir ülke üzerinde Türk Devletinin yeniden şekillenmesini sağlayan bir önder olarak o, büyük bir devlet adamıdır. Çağında herkesin korktuğu İngiltere, Fransa ve onların yandaşları gibi ülkeleri karşısına alarak, tek güvendiği asil Türk milletiyle yola çıkan Mustafa Kemal, 1500 yıllık bu Türk vatanından Türkleri asla kimsenin kovamayacağını dünyaya göstermiş ve milletler cemiyeti içerisinde onurlu bir yere sahip olan Türkiye Cumhuriyeti'nin Kök Türk Kaganlığından sonra milli bir devlet yapısı ile ayağa kalkmasını gerçekleştirmiştir.

Büyük bir siyasi zekaya sahip olan bu Türk milliyetçisi, devletin başında bulunduğu sürece, çok akıllı adımlar attı. Türk devletine ve milletine yönelik tehditlerde de hiçbir şeyden korkmadan ve taviz vermeden hareket etti. Buna bağlı olarak şu hadiseyi anlatmakta fayda var: Sovyet ihtilali sebebiyle kanlı terörist Stalin yaptığı bir konuşmada; Türk Boğazlarından ve Anadolu'nun doğusundan vazgeçmeyeceğini söylemesi üzerine, oldukça sinirlenen Atatürk, Sovyet elçiliğine gitmek için arabaların hazırlanmasını emreder. Yaverinin, bir devlet başkanı sıfatıyla protokolsüz gitmesinin uygun olmayacağı uyarılarına, "Stalin'in vatan topraklarına göz diktiği bir sırada protokol mü olurmuş" diyerek, yola çıkar. Zamanın Rus büyükelçisi Karakan, onu kapıda karşılar ve elçinin odasına geçilir. Atatürk elçiye; "sen benim şahsi dostumsun. Ajanstan gelen haberin doğruluğunu öğrenmeye geldim. Sendeki konuşmayı getir de gerçeği anlayalım" der. Metin getirilir, tercüme edilir ve haberin doğruluğu görülür. Atatürk yeniden elçiye dönerek; "Karakan, derhal Stalin'i ara, açıklamasından vazgeçip, geçmediğini sor. Stalin bu söylediklerini geri alacak. Almazsa ben yapacağımı bilirim. Cevap gelinceye kadar buradan ayrılmayacağım. Eğer cevap istediğim biçimde gelmezse, bil ki buradan doğruca Rus sınırına gideceğim!" diye notasını verir. Elçi, Moskova ile bağlantı kurar ve Moskova'dan gelen, "Stalin'in dili sürçmüştür. Boğazlar ile Ardahan'ı almak gibi bir niyeti kesinlikle yoktur", cevabı Atatürk'e verilir. Bunun üzerine

Atatürk; “Karakan, seni geri çağırıp yaşatmazlar. Seni çok iyi tanıyorum. Moskova’ya dönme, bize sığın” teklifini yapsa da, büyükelçi; “teşekkür ederim. Sizi tanımak benim için yeterlidir. Başkentinizde görevim sona erdiği için yarın Moskova’ya dönüyorum” der. Büyükelçi Karakan, bu hadiseden 10 gün sonra fırında yakılarak öldürülür. Batı Trakya Meselesi konusunda, 1936’da Yunan başbakanı Metaksas ile konuşurken de; “biz Batı Trakya Türklüğünü Lozan’la kıymetli bir emanet olarak size bıraktık. Onların rahat ve huzuru Yunan hükümetinin garantisi altındadır. Bu itinanın gevşememesi için Türkiye’deki Rumların huzur ve rahatı gibi elimizde bir teminat vardır” diyerek, onlara gelecek en küçük bir zararı, Türkiye’deki Rumlardan çıkarabileceğini hatırlatıyordu. Bütün bunlar günümüz politikacılarına ibret olmalıdır. Mustafa Kemal, güney hudutlarımızın Musul, Süleymaniye ve Kerkük’ten geçtiğini belirterek bunu, genç Türkiye Cumhuriyeti’nin milli politikası olarak görmüştü. Ömrü vefa etseydi, Hatay gibi vatan toprağının bir parçası olan Musul ve Kerkük’ü de Türkiye’ye mutlaka katacaktı.

Bu büyük adam, devletin yeniden tesisi sırasında, herşeyle bizzat kendisi ilgilendi. Anayasanın hazırlanması, inkılâpların yerleşmesi, Dil ve Tarih Kurumlarının ikamesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin açılması işleri, bunun en bariz göstergeleridir. Esasında Cumhuriyet rejiminin ilanı meselesi bile başlı başına bir harikulâdeliktir. Kolay değil, binlerce yıldır tek ve merkezi bir idare ile yönetilmiş insanlara sistemin değiştiğini, bundan böyle onların seçtikleri temsilciler vasıtasıyla idare edileceklerini söylemek ve bunu yerleştirmek oldukça sancılı bir durum idi. Elinde pekçok imkan bulunmasına rağmen veyahut da halâ dünyada örneklerine rastladığımız mutlakiyetçi bir rejimi sürdürebileceği halde, böyle bir duruma asla yanaşmadı.

Herşeyi bilimin ve çağın şartlarına göre yapan Atatürk’ün başarılı olmasının temel noktası herhalde budur. O çok halklı bir yapıdan, milli bir devlet ortaya çıkardı. “Yurtta sulh, dünyada sulh” derken Türk Devletinin milli menfaatlerinden de asla geri durmadı. İyi, dürüst, ileriyi gören bir devlet adamı

vasfına sahip Mustafa Kemal'e, Türk toplumunun da büyük bir kesimi destek vermiştir. Belki onun büyük ülküsü ve yapmak istediklerini kendinden sonra gelenlerin devam ettirememeleri onun suçu değil; şu veya bu şekilde Atatürk'ün mirasına konanların basiretsizliği, vurdum-duymazlığıdır. Yaradılışındaki üstünlüğü bile Türk olmasına bağlayan bu muhteşem kişinin ömrü, ne yazık ki yapacaklarını tamamlamaya yetmedi. Bu, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bir şansızlığıdır.

Olaylar karşısında çabuk netice alınabilecek kesin kararlar veren Mustafa Kemal, şimdiki politikacıların segilediği gibi bunların sürüncemede bırakılmasını asla düşünmemiştir. Yani halkın deyimi ile bugünün işini yarına bırakmadı. Tabi ki bu özelliği kazanmasında asker kişiliğinin rolünü de unutmamak lazımdır. O, tıpkı 1300 yıl öncesinin Tunyukuk'u misali, milleti ve devleti için gece uyumamış, gündüz oturmamıştır. Devlet ve millet meseleleriyle yakından ilgilenen bu büyük devlet adamı kendisini halktan da soyutlamamış, her fırsatta onların arasına karışarak milletin nabzını tutmuştur. İlmi faaliyetlere olduğu kadar sosyal işlere de zaman ayırarak, uygar Türkiye'nin kurucusu sıfatıyla insanlarına öncülük etti. Onu büyük kılan işte bu, yani kişisel menfaatler peşinde koşan bir kişi değil, milleti ve devleti için iyi bir gelecek hazırlamaya çalışmasıdır.

Dünyada onun hakkında düşünülenler ve yazılanların hepsi bir yana, yüce Türk milletinin hafızasında silinmez izler bırakan Mustafa Kemal, aynı zamanda bir Türk milliyetçisiydi. Günümüzde onun bu özelliği, kasıtlı olarak Atatürkçü görünen Atatürk düşmanları tarafından gündeme getirilmek istenmediği gibi, sulandırılarak ona değişik kisveler giydiriliyorsa da, o yüzde yüz bir Türk ve Türkçü idi. Bunu inkar etmeye kalkanların geçmişleri iyice araştırılmalıdır. Mustafa Kemal'in yaptıkları ve söyledikleri ortadadır. Şükür ki, bunların hepsinin belgeleri mevcuttur. Yoksa birtakım kişiler, onu şu anda olduğu gibi kendi vasfında ve özelliklerinde bulunmayan pekçok kalıba sokarlardı ve yukarıda da söylediğimiz üzere, nitekim sokmaktadırlar.

Bugün Atatürk'ün Türkçülüğü ve diğer önemli tarafları görmemezlikten geliniyor. Varsa-yoksa laiklik gündeme getirilerek, sanki Atatürk'ün sadece laiklikten başka bir düşüncesi yokmuş gibi bir hava estiriliyor. "Ne mutlu Türküm diyene" sözünü dillendiren bir insan, herhalde Türk milliyetçisinden başka bir şey olamaz. Aynı zamanda o, "ben herşeyden önce bir Türk milliyetçisiyim. Böyle doğdum, böyle öleceğim. Türk birliğinin bir gün gerçekleşeceğine inanıyorum. Ben görmesem bile gözlerimi dünyaya onun rüyaları içinde kapayacağım. Türk birliğine inanıyorum. Yarının tarihi fasıllarını Türk birliğiyle açacaktır. Dünya sükununu bu fasıllar içinde bulacaktır", diyor.

İşte Atatürk budur: Türk milliyetçisi, Turancıdır. Ama onun milliyetçiliği ne bir Alman, ne bir Rus şovenistliği değildir. O Türkçülüğü, Türk milletinin büyümesi ve kuvvetlenmesi, dünya milletlerinin huzuru için istemektedir. Çünkü dünyanın idaresinden Türkler uzaklaştırıldığından beridir, insanların göz yaşlarının dinmediğini biliyordu. Cihanı yönetmeye Türk'ten başka hiçbir millet layık değildir. Türk milletinin sevgisini yüreğinin derinliklerinde hissetmiş, Türk milletinin yerinin burası olmadığını görerek, hem kendine gelmesi, hem de çağdaş medeniyetler seviyesinin üzerine çıkması için ne gerekiyorsa yapmıştır. Dolayısıyla Mustafa Kemal sadece sözde değil, uygulamada da milliyetçidir. Türk milletinin gerçekleştirmesi gereken ülkülerini belirlemiştir. Bunlar somut ve toplum yararına olan şeylerdir. Milli ülkümüz ya da Kızıl Elma'mız çağdaş medeniyetlerin de üzerinde olmak, sonra Türk birliğini gerçekleştirmek ve bir zamanlar tarihte olduğu gibi, dünyaya yeniden düzen vermektir.

Mustafa Kemal, milli birlik ve beraberliğimizi bozan ne olursa-olsun üzerine en şiddetli bir şekilde gitmekten geri durmadı. Tavizlerle bir ülkenin ve devletin yönetilemeyeceğinin bilincinde olan Atatürk, Türkiye'ye yönelik iç ve dış tehditleri anında susturmasını bilmiştir. Bugün ise vatan ve bayrak düşmanlarına dış dünyaya hoş görüneceğiz diye ses çıkarılmıyor. Ama bu gidişin sonu hiç de iyi değil.

Onun milliyetçiliği yukarıda da söylediğimiz üzere, kendi haricindeki insanları aşağılayan, hor gören, yoksayan bir anlayış olmamıştır. Herkesi seveceğiz ama, önce kendi milletimizi herşeyin üstünde tutacağız. Zaten Kurtuluş Savaşını kazanan düşüncenin temelinde de bu vardır. Üstünlük duygusu, Türk milletinin kimsenin kölesi olmayacağı anlayışıdır. O, Türk toplumunun dünyanın en onurlu halkı olduğu ve bu yüzden de herşeyin en iyisine layık bulunduğunu belirtiyordu. Bunları kazanmanın yolunun da, herkesten çok milli bütünlük içerisinde çalışmaktan geçtiğine inanmaktadır.

Milletini ve devletini çok seven bu büyük insan maalesef uzun yaşamadı. Onun yerine gelenler de, Türk milletinin yeryüzündeki mevcudiyetinin asıl sebebini anlayamadıklarından dolayı ülkeyi ve devleti onun bıraktığı yerden daha ileri götürmek için fazlaca bir gayret göstermedi. Mustafa Kemal'in ömrü biraz daha yetseydi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti bulunduğu yerden çok daha yükseklerde olurdu. Yine de bugün onun temellerini attığı devlet dimdik ayakta, insanlık camiasının içerisinde, onurlu bir biçimde yaşamaktadır. Türk milleti ve devleti gerçekten çok büyük ve güçlüdür, yeter ki onu idare eden kişiler bunun farkında olsun!

Prof.Dr. Saadettin GÖMEÇ

"Türk Tarihinin Kahramanları: 60- Atatürk", Orkun, Sayı 124, İstanbul 2008

ALP ER TUNGA

Alp Er Tunga, Saka(İskit) Türklerinin hakanıdır.

Alp (yiğit, kahraman, bahadır), Er (er, erkek), Tunga (kaplan, leopar)

Uzun saçlı olmak Tunga'yı çağrıştırdığı için alpler saç uzatırlar. Ayrıca cengaverler yırtıcı hayvanların özellikle de aslan, kaplan, pars, tunga gibi hayvanların postlarını giyerler. Bu postlar savaşçılığın sembolüdür. Alper Tunga Han, yanında iki tane tunga (leopar) ile resmedilir, sırtında da bir post vardır, postun dişleri başının üzerinden görünür. Tüm Türk Dünyasında olduğu kadar, İran ve Ortadoğu halklarının pek çoğu tarafından tanınır. Selçukluların 33 atasından biri olarak sayılır.

Sakalar dönemine ait "Alp Er Tunga ve Şu" olmak üzere iki destan tespit edilmiştir. Alp Er Tunga, M.Ö. VII. yüzyılda yaşamış kahraman ve çok sevilen bir Saka hükümdarıdır. Alp Er Tunga Orta Asya'daki bütün Türk boylarını birleştirerek hâkimiyeti altına almış daha sonra Kafkasları aşarak Anadolu Suriye ve Mısır'ı fethetmiş ve Saka devletini kurmuştur. Alp Er Tunga'nın hayatı savaşlarla geçmiştir. Uzun süre mücadele ettiği iranlı Medlerin hükümdarı Keyhusrev 'in davetinde hile ile öldürülmüştür. Alp Er Tunga ile iranlı Med hükümdarları arasındaki bu mücadelelerin hatıraları uzun asırlar hem Türkler hem İranlılar arasında yaşatılmıştır. Alp Er Tunga, Asur kaynaklarında Maduva, Heredot'ta Madyes, İran ve İslâm kaynaklarında **Efrasyap** adlarıyla anılmaktadır.

Orhun Yazıtlarında "Dokuz Oğuzlar" arasında "Er Tunga" adına yapılan "yuğ" merasiminden söz edilmektedir. Turfan şehrinin batısında bulunan "Bezegelik" mabedinin duvarında da Alp Er Tunga'nın kanlı resmi bulunmaktadır.

"Divan ü Lügati't Türk" ün yazarı Kaşgarlı Mahmud'a ve "Kutadgu Bilig" yazarı Yusuf Has Hacip'e göre "Alp Er Tunga" İran destanı "Şehname" deki büyük ve efsanevî Turan hükümdarı "Efrasiyab"dır. Divan ü Lûgati'tt Türk'de Turan hükümdarlığının merkezi olarak "Kaşgar" şehri

gösterilmektedir. İslâmiyeti kabul etmiş olan Karahanlı devleti hükümdarları da kendilerinin "Efrasyap" sülalesinden geldiklerine inanmışlar ve bunu ifade etmişlerdir. Moğol tarihçisi Cüveyni de Uygur devletinin hükümdarlarının da Efrasyap soyundan olduğunu yazmaktadır. Şecere-i Terakime'ye göre Selçuklu Sultanları kendilerini Efrasyab soyundan kabul ederlerdi. Tarihçi Mesudî de M.S. 7. yüzyılın başındaki Köktürk hakanının "Efrasyab" soyundan olduğunu yazmaktadır. Bütün bu bilgilerden hareketle "Tunga Alp" le ilgili efsanelerin Kök Türklerden önce doğu ve orta Tiyanşan alanında yaşayan Türkler arasında meydana geldiğini ve bu destanın daha sonraları Kök Türk ve Uygurlar arasında yaşayarak devam ettiğini göstermektedir.

Alp Er Tunga Sagusu (Ağıtı)

(Saka Türkçesi)	(Günümüz Türkçesi)
Alp Er Tunga öldi mü?	Alp Er Tunga öldü mü?
Isız ajun kaldı mu?	Dünya ıssız kaldı mı?
Ödlek öçin aldı mu?	Felek öcünü aldı mı?
Emdi yürek yırtılur.	Şimdi yürek yırtılır.
Ödlek yırag közetti.	Felek yarar gözetti.
Oğrun tuzağ uzattı.	Gizli tuzak uzattı.
Begler begin azıttı.	Beyler beyini kaptı.
Kaçsa kah kurtulur?	Kaçsa nasıl kurtulur?
Begler atın urgurup.	Beğler atlarını yordular.
Kadgu anı turgurup.	Kaygı onları durdurdu.
Mengzi yüzi sargarup.	Benizleri yüzleri sarardı.
Korkum angar türtülür.	Safran sürülmüş gibi oldular.
Uluşıp eren börleyü.	Erler kurt gibi uludular.

Yırtıp yaka urlayu.	Hıçkırıp yaka yırttılar.
Sıkrıp üni yırlayu.	Kısık seslerle haykırdılar.
Sığtap közi örtülür.	Ağlamaktan gözleri kapandı.
Könglüm için ötedi.	Gönlüm içten yandı.
Yitmiş yaşıg kartadı.	Yetmiş yaş yaşlandı.
Kiçmiş ödig irtedi.	Geçmiş zaman arandı.
Tün kün kiçip irtelür.	Tüm günler geçse de, yinede aranır.

ATİLLA

(Tanrı'nın Kırbacı)

Mete Han'ın 19. kuşaktan torunu, Batı Hun Devleti'nin kurucularından Muncuk'un(Boncuk) oğludur.

Atilla 395 yılında İdil (Volga) Nehri kıyılarında doğduğu için Türkler tarafından kutsal sayılan doğaya, saygıdan dolayı İdil nehrinin adı (İtil) den esinlenerek **Atilla** adı verilmiştir.

Tarihin en önemli olaylarından kavimler göçünü başlatan Hun Türkleri, yeni kavimlerin oluşmasına sebep olmuştur. Atilla, ağabeyi Bleda ile birlikte 434 yılında Hun'ların başına geçer. Bleda yönetimde etkisiz kalmasından dolayı öldürülür. 445 yılında Hunların başbuğu Atilla olur.

Atilla tüm Avrupa'yı feth eder. Doğu Roma İmparatorluğunu haraca bağlar. Batı Roma İmparatorluğunu yıkılma dönemine getirecek derecede zayıflatır. Roma'nın yağmalanmasını ve Hrıstiyanlığın büyük zarar görmesini engelleyen gelişme, Papa 1. Leo'nun, Atilla'nın ayaklarına kapanarak yalvarmasından dolayı olmuştur.

Resimde, 470'li yıllardan kaldığı tahmin edilen, keşiş Marinus'un çizmiş ve yazmış olduğu bu belgede Papa, Atilla'nın ayaklarına kapanarak yalvarmaktadır.

Rivayete göre Atilla'nın Papa'ya: *"Ben ve milletim Tanrı'nın kırbacıyız. Tanrı, yoldan çıkan milletleri cezalandırmak için bizi gönderir."* sözünden sonra Atilla'nın adı tüm Avrupa'da **"Tanrı'nın kırbacı"** olarak anılır. Kendisini bizzat gören Bizanslı tarihçi Priskos Atilla'yı şu şekilde tarif etmiştir: "Kısa boylu, hafif çekik gözlü, geniş omuzlu ve güneş yanığı bir tene sahipti. Sade giyiniyordu. Misafirleri ve kumandanları, altın ve gümüş tabaklarda yemek yerken, onun tahtadan tabağı ve bardağı vardı."

Atilla Roma seferinden dönmesinden 2 yıl sonra 453 yılında, yani İstanbul'un fethinden tam 1000 yıl önce, düğün gecesi çadırında ölü olarak bulunmuştur. Bazı kaynaklarda evlendiği eşi İldiko'nun suikastı sonucu öldüğü iddia edilmektedir. Atilla'nın naaşının önce altından, sonra gümüşten, en sonunda demirden bir tabuta konularak, Tuna nehrinin yönü

değiştirilerek, nehrin altına gömüldüğü ve cenazesine katılan herkesin öldürüldüğü iddia edilmektedir. Günümüzde Atilla'nın kültürel mirasını Türkler ve Macarlar üstlenmektedir. Avrupa'da ve Hristiyan dünyasında ise şeytan olarak geçmekte ve adından hâlâ tedirgin olunmaktadır.

Atatürk'ün, Atilla hakkındaki yorumu:

İngiliz gazeteci Atatürk'e sorar:

"Siz hangi asil ailedensiniz?"

Atatürk şu cevabı verir:

"Anasının ve babasının asilliğiyle iftihar eden Teodoz, İtalya Yarımadasına inmek isteyen Türk Atilla'ya barış görüşmesinden önce sormuş: 'Siz hangi asil ailedensiniz?'

Atilla da ona cevap vermiş: 'Ben asil bir milletin evladıyım!' işte benim cevabımda size budur!"

Başbuğ Atilla diyor ki:

"Liderler, Hunlara yön vermeli, onların amaçsız kalmalarına asla izin vermemelidir."

Attila mı, Atilla mı?

Avrupa Hun Devleti'nin, diğer bir deyişle Batı Hun Devleti'nin güçlü hakanı, "Tanrı'nın Kırbacı" "Attila mı, Atilla mı?"

"Attila" yazılımı batılı diller tarafından kullanılmaktadır. "Atilla" ise Türkçe yazılım adı olup doğru söylemi de dilimize göre budur.

Burada Atilla ile ilgili yapılan yanlış bir paylaşımdan bahsetmek istiyorum!

Aşağıdaki resim muhtemelen yabancı kaynaklıdır. Çünkü resim içerisinde Atilla'nın adı "Attila" kan renginde yazılmıştır. Resim incelendiğinde burada Hakan, sanki kan dökücü yağmacı biri gibi tasvir edilmiştir. Avrupalılardan Macarlar hariç diğer ülkeler, Atilla'yı barbar olarak algılamış ve anlatmışlardır. Türk

tarihinde hangi hakan köy basıp genç kızları kucağına alıp kaçırmıştır?

Atilla'nın ve Hun Türklerinin gücünü ve kudretini anlatmak için başka resim mi kalmadı?

Türklüğe ait tüm değerlerimizi korumamızın ve yaşatmamızın tek yolu, milli kültür bilinci ile mümkündür.

Milli kültür; emperyalizme karşı bir zırhtır.

Milli kültür; milletin hayat damarıdır.

Milli kültür; coğrafyayı vatan yapan mühürdür.

Milli kültür; hakimiyetin ve bağımsızlığın bayrağıdır.

Ey Türk, şunu bil ki;

Kültür ve Adalet abidesi olduklarını iddia eden devletler, tarihlerinden "Türkleri" çıkarırlarsa ortada ne tarihleri kalır, ne medeniyetleri, ne de kültürleri…

İşte bundan dolayıdır ki; Türk'ü ötekileştirmeye çalışmaktadırlar!

(www.yenidenergenekon.com)

BUMİN KAĞAN

Çin kaynaklarında adı (Tümen veya Tuman) olarak geçen Aşina (Asena) soyundan Bumin Kağan, kardeşi İstemi Yabgu ile birlikte tarihte ilk kez "Türk" adı ile devlet kurmuştur.

Çin'i yöneten Tabgaç Türkleri ile anlaşmazlığa düşen Bumin Kağan'a bağlı Türkler Altay dağlarına sığınarak ata mesleği demircilikle ilgilenmişlerdir.

Juan-Juan'ların hakimiyetine son veren Bumin Kağan 552 yılında Türk yurdu Ötügen'i merkez yaparak Kurt Başlı Sancağı dalgalandırarak "Göktürk Devletini" kurmuştur.

İstemi Yabgu, devletin batısını yönetmiştir. Yabgu ünvanı yönetimde ikinci adam demektir. Ancak kitabelerde "kağan" ünvanı ile anılmaktadır. Bunun da sebebi, Bumin Kağan ölünce yerine kısa sürede olsa kağanlık yapmış olmasıdır.

Kitabelerde Kök Türk Kaganlığının kuruluşu şu cümlelerle anlatılmaktadır:

*"**Yukarıda mavi gök, asağıda yağız yer yaratıldıktan sonra, ikisinin arasında insan oğlu yaratılmış. İnsan oğlunun üzerine atalarım Bumin Kagan ve İstemi Kagan oturmuş; oturduktan sonra Türk milletinin ülkesini, töresini idare etmiş, düzenlemiş, dört taraf hep düşman imiş. Asker gönderip dört yandaki halkı hep itaata almış, boyun eğdirmiş. Başlılara baş eğdirmis, dizlilere diz çöktürmüş. Doğuda Kadırkan Yış'a kadar, batıda Temir Kapı'ya kadar milletini yerlestirmis. İkisinin arasında pek teşkilatlı Kök Türkler böylece oturur imiş. Bilge kagan, yiğit kagan imiş. Bakanları da yine bilge ve yiğitmiş şüphesiz. Beyleri de, milleti de yine doğru imiş. Onun için ülkeyi böylece tutmuş, vatana sahip olmuş, töreyi düzenlemiş. Kendisi daha sonra ölmüş."***

Bumin Kağan tüm Asya'da Türk birliğini sağlamıştır. 553 yılında öldüğünde kitabeler şu bilgiyi vermektedir:

"İli tutup, töreyi düzenlemiş. Kendisi sonra ölmüş. Yasçı, ağlayıcı, doğuda gün-doğusundan Bök (Bük) Halkı, Çöllüg İlliler, Çinliler, Tibetliler, Avarlar, Romalılar, Kırgızlar, Üç Kurıkanlar, Otuz Tatarlar, Kıtanlar, Tatabılar gelip ağlamış, yas tutmuşlar. Bu kadar ünlü kagan imiş."

BİLGE KAĞAN

Bilge Kağan, 683 yılında doğdu. Babası, Göktürk Devleti'ni yeniden kuran İlteriş Kutlug Kağan, annesi İlbilge Hatun'dur.

8 yaşında babasını kaybeden Bilge Kağan, 24 yıl boyunca Göktürk Kağanlığı yapan amcası Kapagan Kağan'ın elinde büyüdü. Amcası öldüğünde yerine geçen oğlu İnal'ı devirerek 32 yaşında Göktürklerin başına geçti.

Devletin yönetimine alan Bilge Kağan, önce iyi bir yönetim oluşturmayı hedefledi. Bu amaçla ordunun başına, 31 yaşındaki kardeşi Kül Tigin'i, vezirliğe de Tonyukuk'u getirdi.

Gerek milletini yerleşik hayata geçirme, gerekse Türkler arasında Budizm'i yayma düşüncelerinden, Tonyukuk'un, "yerleşik hayata geçen Türklerin güçlü Çin'e karşı güçsüz kalacağı ve yenilerek Çinlilere tutsak olacağı", "Budizmin de Türk insanındaki hükmetme ve iktidar duygusunu zayıflatacağını, bu dinin ve tapınaklarının ülkeye sokulması halinde Türk milletinin yaşamının sona ereceği" uyarıları üzerine vazgeçer.

Kağanlığı döneminde Göktürk Devleti'nin sınırları Çin'in Şun-Tung Ovası'ndan İç Asya'da Karaşar bölgesine, kuzeyde Bayırku sahasından Ani Irmağı havalisi ve Batı Demir Kapı'ya ulaştı.

Önce veziri Tonyukuk'u, ardından da kardeşi Kül Tigin'i kaybeden Bilge Kağan'ı, Çinlilerle iş birliği yapan bakanı Buyrak Cor zehirledi. Yatağında hasta yatarken, kendisini zehirleten bakan ve yardımcısını öldürten Bilge Kağan 25 Kasım 734'te öldü.

Orhun anıtlarından biri olan Bilge Kağan anıtı, ölümünden sonra 735 yılında oğlu Tenri Kağan tarafından dikildi. Diğer anıt olan Kül Tigin anıtı ile aralarında bir kilometre mesafe bulunuyor.
Göktürk yazısı kullanılan anıtın yüksekliği 3.80 metredir. Doğu yüzünde 41 satır, güney ve kuzey yüzlerinde 15'er satır yer almaktadır. Batı yüzünde ise Çince bir yazı bulunmaktadır.

Anıttaki yazıların bazı bölümleri Kül Tigin anıtından aktarılmıştır. Kül Tigin anıtından farklı olarak Kül Tigin'in ölümünden sonraki olaylar da anlatılmaktadır. Yollug Tigin tarafından yazılmıştır.
Anıttaki yazılarda, Bilge Kağan'ın, yönetimde olduğu süre içinde yaptıkları, halkına öğütleri, savaşları, Türk kültürü ve toplum hayatı yansıtılmaktadır.

TUĞRUL BEY

Oğuz'un Kınık boyundan olan Tuğrul Bey, Selçuk Bey'in torunu, Mikail Bey'in oğludur. Ağabeyi Çağrı Beydir. Saltanat Çağrı Bey'in hakkı olmasına rağmen, Çağrı Bey adil, akıllı ve cesur olan küçük kardeşi Tuğrul Bey'in sultan olmasını istemiş ve desteklemiştir. Tuğrul Bey'in çocuğu olmamıştır. Alparslan, Çağrı Bey'in oğludur.

1040 Dandanakan Savaşı Selçuklular önderliğinde Oğuzların Dünya hakimiyetine açılan bir zaferdir. Bu savaş Horasan'da Selçuklularla, Gazneliler arasında olmuştur. Bu savaştan sonra Selçuklu Devleti kurulmuştur.

Tuğrul Bey döneminde Karahanlı, Gazneli, Oğuz Yabgu ve Samaniler kontrol altına alınarak Türk birliği tesis edilmiştir.

Tuğrul Bey, Bağdat'ta ki Halife'yi Şii baskısından kurtarmış ve Halife'nin kızı ile de evlenerek tüm İslam Aleminin Sultanı ünvanını almıştır. Halife ve Sultan yakınlaşmasının en önemli hususu da şudur: Halifelik makamı sadece din işleri ile ilgilenecek, Selçuklu Sultanı ise devlet işlerini yönetecektir. Bu gelişme laiklik olarak değerlendirilmiştir.

Tuğrul Bey, Türkmenlerin yurt edinmesi için Anadolu'ya ve Kafkasya'ya seferler düzenlemiştir. Döneminde iç isyanlarla da uğramış, hepsini bastırmıştır. Bilime imara çok önem vermiştir. 1063 yılında vefat etmiştir. Yerine Çağrı Bey'in oğlu Alparslan sultan olmuştur.

SULTAN ALPARSLAN

Alparslan'ın ilk işi iç isyanları bastırmak ve Nizamülmülk'ü vezir olarak atamak olmuştur. Doğu Anadolu'da Ermeni Ani Krallığına ve Gürcistan'a seferler düzenleyerek zaferler kazanmıştır. Tüm seferlerine oğlu Melik'i de beraber götürerek tecrübe kazanmasını sağlamıştır.

Tuğrul Bey döneminde başlayan Anadolu'ya Türkmen akınları, Alparslan döneminde de hız kazanmıştır. Bizans İmparatoru Romen Diyojen, Anadolu'dan Türkleri kovmak için 200 bin kişilik ordusuyla Doğu'ya yaptığı seferde Malazgirt'te Sultan Alparslan'ın 50 bin kişilik Türk ordusu ile karşılaştı. Türkler'in kurt kapanı veya hilal taktiği denilen savaş stratejisi ile, Bizans ordusu mağlup edilmiş, imparator da esir alınmıştır. Bizans devleti vergiye bağlanmış, imparator da fidye ile serbest bırakılmıştır.

Bu büyük zaferle Anadolu tamamiyle Türklere yurt olmaya başlamıştır. Sultan Alparslan, 1072 yılında, Selçuklu topraklarının doğusundaki huzursuzluğu gidermek için yaptığı seferde Yusuf adlı bir kale komutanı tarafından hançerlenerek şehit edilmiştir. Yerine oğlu Melik, sultan olmuştur.

SÜLEYMAN ŞAH

Tarihimizde iki "Süleyman Şah" vardır. Birincisi Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurucusu Kutalmışoğlu Süleyman Şah... Kınık boyundandır. İkincisi Osmanlı Devleti'ni kuran Ertuğrul Gazi ve Osman bey'in atası Süleyman Şah... Kayı boyundandır.

Kutalmışoğlu Süleyman Şah, Anadolu'ya gelen Türkmenleri teşkilatlandırarak Bizans toprakların feth eder. 1073 yılında Büyük Selçuklu Sultanı Melik Şah, Süleyman Şah'ı Büyük Selçuk Sultanlığı'na bağımlı **Sultan-ı Rum** (yani Türkiye Selçuklu Devleti hükümdarı) olarak ilan etmiştir.

Süleyman Şah 1075 yılında Marmara Bölgesine akınlar düzenleyerek İznik ve İzmit'i feth etmiş. 1077 yılında da İznik başkentli "Türkiye Selçuklu Devleti'nin" bağımsızlığını ilan etmiştir.

Suriye Selçuklu Devleti ile 4 Haziran 1086 tarihinde yaptığı Ayn Seylem savaşında Halep yakınlarında şehit olmuştur. Süleyman Şah'ın oğlu 1. Kılıç Arslan tutsak edilmiştir.

EMİR TİMUR

Timur'un büstü. Mikhail Gerasimov (1941).

Timur, Nisan 1336′da Semerkand'ın güneyinde Şehr-i Sebz'de doğdu. Babası Barlas oymağına mensub Turagay, annesi Tegina Hatun'dur. Turagay mütevazi ve dindar bir kimse olup vaktinin çoğunu ulema ve şeyhler ile sohbetle geçirdi. Bu itibarla alim ve şeyhlere hürmet, oğul Timur'da henüz çocukluk devresinde yer etti. Gençliği sürekli mücadelelerle geçti. Çok sıkıntılı zamanlar yaşadı. Ancak hedefinden asla vaz geçmedi.

1370 yılında Semerkant'ta hükümdarlığını ilan ederek Timur Devletini kurmuş oldu.

"Aylak asker fesada düşer" diyerek, Yaz mevsiminde kuzeye, Kış mevsiminde güneye seferler yaparak Doğuda Çin, Batıda Akdeniz. Kuzeyde Rusya, Güneyde Mısır'a kadar devletin sınırlarını genişletmiştir.

1395 yılında Terek Savaşı'nda Toktamış Han'ı yenerek Altınorda Devletinin zayıflamasına ve neticede yıkılmasına sebep olmuştur. Altınorda Devleti'nin yıkılması, Ruslar'ın büyümesine fırsat vermiştir.

1402 yılında da Ankara Savaşı'nda Osmanlı Sultanı Yıldırım Bayezıt'ı mağlup ederek, Osmanlı Devleti'nin fetret dönemini başlatmıştır.

Bu iki savaşında esas sorumlusu Toktamış Han'ın hırsı, Yıldırım Bayezıt'ın gururudur. Çünkü Toktamış Han'ı Altınorda Devleti'nin başına hükümdar olmasını sağlayan Timur'du.

Yıldırım Bayezıt'a göndermiş olduğu yumuşak üsluplu dostane mektuplara, Yıldırım'ın sert ve olumsuz mektupları savaşı kaçınılmaz hale getirmişti.

Bu gelişmelerden de en fazla zararı Türk Dünyası görmüştür.

Timur 1405 yılında Çin'e yaptığı bir seferde hastalanarak vefat etmiştir. Oğlullarına 12 maddelik vasiyet bırakmıştır.

Emir Timur, Türk Dünyası'nın en cihangir başbuğlarından biri olmakla birlikte alimlere çok önem verirdi. Hoca Ahmed Yesevi'nin türbesini de yaptırmıştır.

Emir Timur'un Savaş Laneti

Timur, 18 Şubat 1405 tarihinde, Çin'e sefere giderken Otrar'da 69 yaşında öldü. Ölüm sebebi kulunç idi. Hemen, Semerkand'a getirilerek torunu Halil Sultan tarafından, daha önce ölmüş olan torunu Muhammed Sultan'ın Ruh Abâd yakınlarındaki medresesine defnedildi. Timur, torunu Muhammed Sultan'ı tahtının varisi gibi görüyordu. Ancak Muhammet Sultan'ın 1404 yılında, beklenmedik şekilde genç yaşında ölümünün ardından Timur bu çok sevdiği ve ardılı olarak gördüğü torunu için Semerkant'ın seçkin bir tepesinde adına yaraşır bir büyük mozeleum inşasını emretmiş Muhammed Sultan buraya defnedilmişti. Mozeleum, anıt mezar, camii ve medrese yapılarından oluşuyordu. Timur da ölümünün ardından çok sevdiği torununun yanına defnedildi. O zamandan sonra Gur Emir, tüm Timur hanedanın birlikte yattığı anıt mezar durumuna getirildi. Timur'un ölümünden sonra oğlu Şahruh, diğer oğlu Miranşah ve torunu Uluğ Bey buraya defnedildi.

1941 yılında Stalin Timur'un mezarının açılmasını ve incelenmesini emretti. 19 Haziran 1941'de Sovyet antropolog Mikhail Gerasimov ve ekibi Semerkand'da Timur'un mezarını açmak istediler. Bu duruma Müslüman Din

Alimleri karşı çıktı. Halk protestolarda bulundu. Hocalar, antropologları eğer ‘Timur mezarında rahatsız edilirse üç gün içinde büyük bir felaket olacağı’ konusunda uyarmışlar. Anıt mezarında her kim olursa olsun Timur’un mezarını deşerse ülkesine savaş şeytanlarının dolacağını söyleyen bir yazı olduğu söyleniyormuş. Tüm bu uyarıları yerel bir batıl inanç olarak kabul edip gözardı eden Mikhail Gerasimov 19 Haziran 1941 tarihinde mezarı açarak Timur’un cesedini çıkarmış. Tabutunun dışında yazılı olan ***“Ben ölümden uyandığımda tüm dünya titreyecek”*** yazıtı dikkate alınmamış. Timur’un cesedi incelenmek üzere Leningrad’a götürülmüş… 3. günde 22 Haziran 1941 tarihinde Nazi Almanyası Rusya’ya savaş ilan ederek, Rusya’yı işgale başladı.

Antropolog Mikhail Gerasimov ve ekibi mezardan çıkardıkları Timur’un kafatasını inceliyor

Antropolog Gerasimov, kafataslarını inceleyerek Timur’un büstünü yaptı. Timur’un bedeninde yapılan araştırmada, 1.73 cm boyda, geniş göğüslü ve belirgin elmacık kemikli biri olduğu anlaşıldı. Ayrıca onun kalça incinmesinden dolayı aksaklığı doğrulandı.

Muhtemelen DNA örnekleri de alınıp İnceleme bittikten sonra Kasım 1942'de, Timur'un cesedi İslami usullere uygun bir şekilde yeniden Gur Emir türbesine nakledildi. Rusya bu definden sonra 2 Şubat 1943 tarihinde Almanya'ya karşı Stalingrad zaferini elde etmiştir. Rusya'nın 2. Dünya Savaşında asker kaybı 9 milyon civarındadır.

Kaynak:

1) http://www.oxuscom.com/timursam.htm

2) Vikipedi

FATİH SULTAN MEHMED HAN

Fatih Sultan Mehmed, Osmanlı İmparatorluğu'nun icraatları ve askeri dehası açısından en önemli padişahlarından biridir. Sultan II. Murad'ın ve Hümâ Hatun'un oğlu olarak 29 Mart'ı 30 Mart'a bağlayan gece, 1432'de Edirne'de doğar. Çocukluğundan itibaren hem Batı hem de Doğu kültürü eğitimi alır, devrin önemli bilginleriyle çalışır ve bu konuda kendini geliştirir.

Çocukluk dönemi bir müddet Edirne'deki sarayda geçtikten sonra Bursa'da 10 yaşlarına kadar kalır. Şehzadenin bir gelenek olarak devlet yönetimini öğrenmesi ve deneyim kazanması için görevlendirilmesi adına Manisa sancakbeyliğine atanmasıyla Manisa'ya gider. Eğitimi için ise Molla Gürani görevlendirilir.

Şehzade Mehmed, Osmanlı'da şehzadelere meslek edindirme geleneğinden dolayı meslek olarak top döküm işini seçmiştir. Bu seçim, İstanbul'un fethine yaklaştıran adımlardan ve mucitliğinin temellerinden biridir. 13 yaşındayken babası Sultan II. Murad tarafından tahta geçirilir. Erken yaştaki bir padişahın Osmanlı saltanatı üzerinde yetkilendirilmesini fırsat gören Macarlardan oluşan Haçlı Birliği, Osmanlı topraklarına girerek Varna'ya saldırıya geçer. Bu durum karşısında genç padişah, vezirlerin de iknasıyla birlikte tahtı tekrar babası II. Murad'a bırakır ve Manisa'ya vali olarak döner. II. Murad ise tahta döndükten sonra 9 Kasım 1444'te Varna zaferini kazanır.

Şehzade Mehmed, babası II. Murad'ın vefatından sora tahta tekrar çıkar. Hz. Muhammed'in *"Konstantiniyye (İstanbul) muhakkak fethedilecektir. Onu fetheden kumandan ne güzel kumandandır; ve onu fetheden ordu ne güzel ordudur!"* hadisi şerifi Sultan II. Mehmed'in İstanbul'u fethetme arzusunun çıkış noktalarındandır. Peygamberin müjdesini gerçekleştirmek isteyen II. Mehmed, bu yolda zaferine ulaşır ve zorlu bir kuşatma sonrasında İstanbul'u fetheder. (29 Mayıs 1453)

Bu zaferden sonra da Karaman, İsfendiyaroğulları ve Trabzon Rum beyliğiyle yapılan savaşlar sonunda İmparatorluğun sınırları Fırat boylarına kadar genişler. Batıda ise Sırbistan,

Eflak, Boğdan, Mora, Kırım, Bosna-Hersek ve Arnavut Beyleri Osmanlı'nın egemenliğini tanır.

Fatih Sultan Mehmed, askeri alanda bu başarılarının yanısıra idari alanda da başarılar göstermiştir. Devlet idaresini çağının koşullarına göre düzenleyerek bilim, teknik, mimari, güzel sanatlar ve mühendislik alanlarında Osmanlı-Türk kültürünün ilk gelişmelerini yaratacak çalışmalara zemin hazırlamıştır.

Fatih'in devlet örgüt anlayışındaki ileri görüşlerini gösteren önemli girişimlerinden biri de Kanunnamesi'dir. Oldukça sade bir dille ele alınan bu kanunnamede sadrazam ve şeyhülislamden başlayarak devlet memurlarının görevleri belirlenmiştir.Bu kanunnamede taht ve devletin geleceği için kardeş katlinini meşrulaştırılmış olması tarihçiler tarafından en çok eleştirilen hususlardan biridir. Büyük kumandan ve dehasıyla adını tarihe altın harflerle yazdıran Başbuğ Fatih Sultan Mehmet Han, yalnız kendisinin bildiği bir seferde 3 Mayıs 1481 tarihinde Gebze yöresinde Hünkarçayırı'nda vefat eder. Zehirlenerek öldürüldüğü de iddia edilmektedir. Naaşı, İstanbul'da bulunan Fatih Camii avlusundaki türbede gömülüdür. (http://www.theottomans.org)

YAVUZ SULTAN SELİM HAN

(1470 - 1520)

Yavuz Sultan Selim 10 Ekim 1470 günü doğdu. Babası Sultan İkinci Bayezid, annesi Gülbahar Hatun'dur. Gülbahar Hatun Dulkadiroğulları beyliğindendir. Adı Selim’di (yumuşak huylu) ancak kendisi sert tabiatlı ve cesurdu. Kuvvetli bir ilim tahsili yapmıştı.

Babası Sultan İkinci Bayezid, şehzade Selim’i askeri sevk ve devlet idareciliğini öğrenmesi için, Trabzon Sancağı'na tayin etti. Şehzade Selim, Trabzon'da devlet işlerinin yanında, ilimle uğraşırdı. Trabzon halkını rahat bırakmayan Gürcüler üzerine üç sefer yaptı. En önemlisi olan Kütayis seferinde Kars, Erzurum, Artvin illeri ile birçok yeri fethederek Osmanlı topraklarına kattı (1508). Buralarda yaşayan Gürcülerin hepsi Müslüman oldular.

Yavuz Sultan Selim, babası Sultan İkinci Bayezid ve kardeşleri ile taht mücadeleleri vererek tahta çıktığında, Osmanlı Devleti sıkıntılı bir dönem yaşıyordu. Bu bunalımlı dönemin en büyük sebebi Doğu'daki Şii-Safevi Devletiydi. Bu devletin ortadan kalkmasıyla huzur sağlanacak ve Türkistan yolu Osmanlılara açılacaktı. Yavuz Sultan Selim'in en büyük amacı doğudaki bütün Türk İslam devletlerini tek bir devlet çatısı altında birleştirmekti.

Çaldıran'da 23 Ağustos 1514'te yapılan savaşta Osmanlı kuvvetleri büyük bir zafer kazanırken, Safeviler bozguna uğradılar. Memlük Devleti’nin, Safeviler yanında olması, Mısır seferine çıkılmasını zorunlu hale getirmiştir.

12 Haziran 1515'de kazanılan Turnadağ zaferi ile Dulkadiroğlu beyliğine son verildi. Diyarbakır, Mardin ve Bitlis Osmanlı hakimiyetine girdi. Böylece Anadolu'da Türk birliği sağlanmış oldu.

24 Ağustos 1516'da Mercidabık savaşında Memlük Devleti mağlup oldu. Memlük Sultanı Kansu Gavri savaşta öldürüldü. Mısır’a doğru hareket eden Yavuz Sultan Selim ordusuyla

birlikte, ilkçağdan beri hiçbir komutanın cebren geçemediği Sina çölünü 13 günde geçerek, Ridaniye'de Mısır Ordusu ile karşılaştı. Mısır Ordusu'na, El-Mukaddam Dağının etrafını dolaşarak güneyden saldıran Yavuz Sultan Selim, bu manevra sayesinde Mısır Ordusunun yönleri sabit olan toplarını etkisiz hale getirdi. 22 Ocak 1517'de Ridaniye Zaferi kazanıldı. Bu zaferle birlikte Memlük Devleti tarihe karıştı. Mukaddes Emanetler İstanbul'a getirilerek Halifelik Osmanlı Hanedanına geçmiş oldu.

Yavuz Sultan Selim Han gösterişten hoşlanmaz, devlet malını israf etmezdi. Babasından devraldığı tatminkar hazineyi ağzına kadar doldurdu. Hazinenin kapısını mühürledikten sonra, söyle vasiyet etti: *"Benim altınla doldurduğum hazineyi, torunlarımdan her kim doldurabilirse kendi mührü ile mühürlesin, aksi halde Hazine-i Humayun benim mührümle mühürlensin."* Bu vasiyet tutuldu. O tarihten sonra gelen padişahların hiçbiri hazineyi dolduramadığından, hazinenin kapısı daima Yavuz'un mührüyle mühürlendi. Yavuz Sultan Selim, ataları hep sakal uzattıkları halde sakalını keserdi. Bunun sebebini soranlara *"Sakalımı ele vermemek için kesiyorum"* dediği rivayet edilir.

22 Eylül 1520'de "Aslan Pençesi" denilen bir çıban yüzünden henüz 50 yaşında iken vefat etti. Sultan Selim Camii avlusundaki türbeye defnedildi.

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN HAN

27 Nisan 1495 tarihinde Trabzon’da doğdu. Babası Yavuz Sultan Selim, Annesi Hafsa Hatun’dur. Şehzadeliğini Şarkikarahisar, Bolu ve Kırım’da yapan Sultan Süleyman devrin en önemli alimlerinden ders almıştır.

Sultan Selim’in 1520 yılında vefatından sonra, tek erkek çocuk olmasından dolayı tartışmasız ve kavgasız tahta oturmuştur. Kanuni Sultan Süleyman kırk altı yıl hükümdarlık yaparak Osmanlı tahtında en uzun süre kalan hükümdar olmuştur. Bu dönemde fetihler yapılırken bir yandan da kültür ve uygarlık alanında gelişmeler oldu.

Osmanlı devleti hem doğuda hem de batıda ekonomik, siyasi ve askeri yönden güçlü bir duruma geldi. Bu nedenle Avrupalılar onu Muhteşem Süleyman, biz ise yaptığı kanunlardan dolayı Kanuni unvanıyla tanırız.

Yavuz zamanında Anadolu, Kafkasya, İran, Suriye ve Mısır’a önem verilmişti. Memluk sorunu çözümlenmiş, Safevi ise önemli bir tehlike olmaktan çıkmıştı. Batı’da Venedik ve Ceneviz eski gücünü kaybetmiş, denizlerde İspanya ve Portekiz onların yerini almıştı. Kara Avrupa’sında ise Avrupa’nın önemli bir kısmını elinde tutan Kutsal Roma Germen İmparatorluğu ve Avusturya İmparatorluğu bulunmaktaydı.

Doğu’da ve Batı’da uzun seferlere çıkıldı. Doğu’da İran, Batı’da Macaristan ve Avusturya, denizlerde ise Venedik, Papalık, Şarlken, Rodos Şövalyeleri, Malta, İspanya ve Portekiz’le savaşıldı. Fransa’ya ise yardım edildi. Osmanlı Avrupa’da önemli bir denge unsuru haline geldi.

Kaptan-ı Derya Barbaros Hayrettin Paşa komutasında, Akdeniz Türk Gölü haline dönüştü. Kuzey Afrika Osmanlı Devleti’ne bağlandı. Hint Okyanusu’na Piri Reis kaptanlığında seferler düzenlendi.

1566 yılında Ordusunun başında 13. seferi olan Zigetvar fethine katıldı. Zigetvar'ın alınmasından 1 gün önce 7 Eylül 1566 gecesi otağında vefat etti. Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa Ordu'da kargaşa çıkmasın diye bu ölümü gizledi. Süleymaniye Camisinde defnedildi.

KAHRAMANLAR

Türk Milleti'nin kadını erkeği vatan savunmasında kahramandır. Tarihimizde milyonlarca kahramanlardan sadece örnek olarak abideleşmiş olanları belirtmeye gayret edeceğiz. Tüm kahramanlarımızı rahmet ve saygı ile anarak:

TOMRİS HATUN

M.Ö. 6. yüzyılda Saka(İskit) Türklerinin hükümdarıdır. Dünya'nın ilk kadın hükümdarı olan Tomris Hatun, Türkler'in Başbuğu Alp Er Tunga'nın da torunudur. Turan illerine saldıran, İran hükümdarı Kirus'u mağlup ederek Türkleri zulümden kurtarmıştır.

ÇİÇİ YABGU

Hunların zayıfladığı bir dönemde,Hun Türklerinin bir bölümünün idaresini elinde bulunduran Tanhu(Başbuğ) Ho-han yeh (M.Ö.58-31) ve bazı beyler Çin idaresi altına girmek istemişti. Bunun üzerine, ülkenin çeşitli bölgelerinden gelen temsilcilerle bir kurultay düzenlendi. Bu kurultayda Tanhu Ho-han yeh'in kardeşi Çiçi(Küçük), bağımsızlıktan yanaydı ve kurultayda söz alan bağımsızlık yanlıları:

-"Böyle bir şey nasıl olur? At üstünde savaşarak bu devleti kuran atalarımız, çarpışarak ve ölerek ülkemizi korudular. İçimizde hala vatanı için ölmeyi göze alan yiğitler var. Çin imparatorluğu belki bizden daha güçlüdür. Fakat bize boyun eğdiremez. Türkleri kendisine bağlayıp diz çöktüremez…" diyerek kurultay sonrası Çiçi Yabgu liderliğinde ülkenin batı tarafına çekildiler.

Çinliler 70.000 kişilik bir orduyla(M.Ö.36) Çiçi Kağan'ın üzerine yürüdü. Çarpışmadan önce Çin'li komutan Çiçi Kağan'a, teslim olmasını teslim olursa canını bağışlayacağını, az bir kuvvetle kendisine karşı koyamayacağını bildirdi. Çiçi Kağan, yanında bulunan 1.500 savaşçısıyla teslim olmayıp savaşmaya karar verdi. Savaştan önce askerlerine şöyle diyordu:

-"Boyun eğmeyeceğiz! Atalarımız bize bu topraklarla birlikte bağımsızlığı da emanet ettiler. Savaşçılığımızla düşmanları

titreten bir millet olduk. Korumakla yükümlü olduğumuz emanetleri, adi bir ömür uğruna değişemeyiz. Bildiğiniz gibi savaşçıların kaderi ölümdür. Biz ölsek de kahramanlığımızın şanı yaşayacak. Çocuklarımız ve torunlarımız diğer milletlerin efendisi olacak…”

Yapılan savaşta Çiçi Yabgu(Kağan) ve askerleri, bağımsızlık ideali uğruna kahramanca çarpışarak can verdiler…

İSTEMİ YABGU

Birinci Göktürk Devleti’nin kurucusu Başbuğ Bumin Kağan’ın kardeşidir. Batı Göktürk Kağanlığını yönetmiş, Ak Hun devletinin hakimiyetine son vermiş, Sasanileri vergiye bağlamıştır. Bumin Kağan’nın ölümünden sonra kısa dönem Kağanlık koltuğuna oturmuştur. Döneminde Göktürk Devleti en geniş sınırlara ulaşmıştır.

KÜRŞAD

Birinci Göktürk Devleti Kağan’ı Çuluk Kağan’ın oğludur. . Birinci Göktürk Devleti 630 yılında yıkıldığında 50 yıllık Çin esareti başlamıştır. Esaretin onuncu yılında, yani 639 senesinde, Bozkurt soyunun en büyüğü konumundaki Kürşad durumun iyice kötüye gittiğini görerek kırk çerisi ile birlikte ihtilal yapar. Bu ihtilal esir Türklerde hürriyet ateşini canlandırır. 681 yılında Bozkurt başlı sancak tekrar kaldırılır ve İlteriş Kağan ile Bilge Tonyukuk İkinci Göktürk Devleti’ni kurar.

İLTERİŞ KAĞAN

Çin esaretinden Türkleri kurtararak, Ötügen merkezli ikinci Göktürk Devletini kurmuştur(681-682). İlteriş Kağan’a, “Kutluk Kağan” da denilmektedir. Dağılmış Göktürkleri tek bayrak altında topladığı içinde “İlteriş” adı verilmiştir.

682 yılından sonra, on yıl içinde, on yedisi Çin'e olmak üzere kırk yedi sefer tertip eden İlteriş Kutluk Kağan, yirmisine bizzat katıldı. Hepsinde başarılı olup, hiç yenilmemiştir. Ölünce yerine kardeşi Kapgan Kağan olmuştur. Bilge Tigin ve Kül Tigin İlteriş Kağan’ın oğullarıdır.

KAPGAN KAĞAN

Göktürk Devletini yeniden derleyip toparlayan İlteriş Kagan’ın 691’de ölümünden sonra, oğulları Bilge ve Kül Tigin küçük olduklarından dolayı, töre gereği yerine kardeşi Kapgan, kağanlık tahtına çıkmıştı. Tonyukuk Yazıtında onun unvanı “Türk Bögü Kağan” biçiminde zikredilmektedir. Kapgan Kağan, Çin’lilerden Türklere yapmış oldukları zulümün intikamını alarak Çin’i vergiye bağlamıştır. Asya’da ki tüm Türk Boylarını birleştirmiştir.

*Kapgan Kağan ömrünün son seferini (716) Togla kıyısındaki Bayırkulara yapmış ve onları bozguna uğratmıştı. Fakat zafer sarhoşluğu içinde bulunan Kapgan, Ötüken’in merkezine dönerken gerekli emniyet tedbirlerini almadı. Bir söğüt ormanından geçerken Bayırku askerleri önüne çıkarak Kapgan’ı öldürdüler. Bu sırada büyük ihtimalle, Bayırku yurdunda bulunan bir Çin elçisine Kapgan’ın başını keserek, verdiler. Çin’e gönderilen Kapgan’ın kellesinin imparator Hsüan-tsung tarafından Çin başkenti Chang-an’ın ana caddesinde bir direğe asılarak halka gösterildiği söylenmektedir. Çinliler böylece yıllarca kendilerine dünyayı dar eden bir büyük Türk’ten kurtulmuş olmanın sevincini bu şekilde yaşadılar.(**Prof.Dr.Saadettin GÖMEÇ)***

KÜLTİGİN

İlteriş Kutluk Kağan'ın oğlu, Bilge Kağan'ın kardeşidir.

Babası Kutluk Kağan (İlteriş) öldüğünde ağabeyi Bilge 8, Kül Tigin ise 7 yaşındaydı. Ağabeyiyle birlikte amcası Kapağan Kapgan Kağan tarafından büyütüldü. Kapağan Kağan, Türk töresine aykırı hareket ederek ölmeden önce kendi oğlunu veliaht ilan etti ve yeğenlerinin iktidar adaylığını geçersiz kıldı. Ancak Kapağan'ın ölümünden sonra Kül Tigin, daha önce Mete Han'ın yaptığına benzer bir darbeyle yönetimi ele geçirdi, Kapağan Kağan'ın oğlunu destekleyen beyleri idam ettirdi, Kapağan döneminde geri plana itilen Tonyukuk'u ve Alp Eletmiş'i yanına alarak büyük bir temizlik yaptı ve sonunda,

tahta ağabeyini oturttu. Bilge Kağan 32 yaşında, Kül Tigin de 31 yaşındaydı. Resmi lider Bilge Kağan olsa da ülkede asıl güç, ordu komutanı Kül Tigin'in elindeydi. Ağabeyi ile birlikte ülkelerindeki isyanları bastıran Kül Tigin’e ilişkin en sağlıklı bilgiler Orhun Yazıtları’nda yer alır.

Kül Tigin, 16 yaşında iken amcası Kapağan Kağan ile birlikte 50 bin kişilik Çin ordusuyla yapılan savaşa katıldı ve kahramanlığı ile dikkat çekti. Kül Tigin, 21 yaşında iken Çinli general Caca ile yapılan savaşta da yer almış ve üç atını kaybetmesine rağmen düşmanla çarpışmaya devam etmişti. Çinli askerlerin attığı 100’den fazla oktan kurtulmayı başararak, bu savaşın kazanılmasında büyük payı olduğu abidelerde yazılıdır. Kitabeler, Kül Tigin'in kahramanlık öyküleriyle doludur. Örneğin erkekler batı seferine çıktığı zaman Türk yurduna baskın yapan Kırgız,Oğuz ve çin kuvvetlerine karşı kadın ve çocukları örgütleyerek zafer kazanmasından bahsedilir. Kül Tigin hem başarılı bir savaşçı, hem de başarılı bir komutandır.Bununla birlikte Tarihte ender görülen bir olay olan iki kardeşin taht kavgasına tutuşmadan devleti birlikte yönetmesinde büyük pay sahibidir.

Kül Tigin, 26 yaşında iken Göktürk Devleti’ne başkaldıran Kırgızlara karşı düzenlenen sefere de katıldı. Sanga Dağı’nın eteklerinde 710 yılında yapılan savaşta, Kül Tigin’in savaşçılığı Çinlilerin de dikkatini çekti ve Çin kaynaklarında onu ‘Yenilmez Savaşçı’ olarak gösterdiler. Orhun Kitabeleri, bu savaşta Kül Tigin'in elinde bir hançerle kaplan gibi atılarak dokuz düşmanı biçtiğini anlatır

Kül Tigin 27 Şubat 731’de 47 yaşında iken öldü. (Vikipedi)

SALTUK BUĞRA HAN

İlk Müslüman Türk Hükümdarıdır. 924 yılında, Amcasını tahttan indirip Karahanlı Devleti’nin Hakanı olmuştur. Döneminde Türk illerinde İslamiyet’in yayılmasına öncülük etmiştir. Müslüman olduğunda “Abdülkerim” adını almıştır. 955 yılında Kaşgar’da vefat etmiştir.

GAZNELİ MAHMUT

Gazneli Devleti’nin kurucusu olan Sebük Tekin’in oğludur. 971 yılında doğdu. Büyük bilginlerin eğitimi ile yetişti. 998 yılında tahta oturdu. Horasan, Afganistan, İran’ın büyük bir bölümü ile Kuzey Hindistanı yönetti. Hindistan’da İslamiyet’in yayılmasını sağladı. Bilime ve imara çok önem vermiştir. Firdevsi’nin meşhur Şehnamesi Gazneli Mahmut’a takdim edilmiştir. Büyük Türk bilgini Biruni Gazneli Mahmut’un sarayında ilmi çalışmalarını yapmıştır. 1030 yılında Gazne şehrinde vefat etmiştir. Yerine oğlu Mesut geçmiştir.

ÇAĞRI BEY

Oğuzlar'ın Kınık boyundan Selçuklu sultanı, Tuğrul Bey'in ağabeyi ve Alp Arslan'ın babasıdır. 989 yılında doğmuştur. Cesur ve cengaver biridir. 1040 Dandanakan Savaşında Selçuklu Ordusuna komutanlık yapmıştır. Kardeşi Tuğrul Bey’in Sultan olmasını desteklemiştir. Büyük Selçuklu Devleti’nin Horasan eyaletini yönetmiştir. İç isyanları bastırmıştır. Anadolu’ya ilk Türk akınlarını başlatan kişidir. 1060 yılında vefat etmiştir.

ULUĞ BEY

Emir Timur’un torunudur. 1393 yılında doğmuştur. Asıl adı Mehmet Torgay’dır. Timur tarafından çok sevilmesinden dolayı “Uluğ” adı ile anılmaktadır. Türk Tarihinin “Matematikçi, Gökbilimci Sultanıdır” Toprak fetihleri yerine, gökleri inceleyerek yıldız hareketlerini fethetmekle meşgul olmuştur. Zic-i Uluğ adlı eserinde önemli astronomi cetvelleri yapmıştır. Kurduğu rasathanede devrin önemli alimlerinden Ali Kuşçu bile çalışmıştır. Zic-i Uluğ adlı eseri Batı dillerine çevrilerek 19. Yüzyıla kadar Avrupa üniversitelerinde ders kitabı olarak okutulmuştur. Uluğ Bey, 27 Ekim 1449 tarihinde Hac’ca giderken yolda oğlu’nun adamları tarafından şehit edilmiştir. Türbesi Semerkant’tadır.

CELALEDDİN MENGÜBERTİ (HAREZMŞAH)

Harzemşah devletinin son hükümdarıdır. 1220 yılında babasının ölümünden sonra sultan olmuştur. Asıl adı "Mengüberti"dir. Mengüberti'nin anlamı "Tanrıverdi"dir. Türkçe'de Mengü, Tanrı. Berti ise Verdi anlamındadır. Celaleddin(Kızgın) lakabı Moğollara karşı verdiği mücadeleden dolayı verilmiştir. Ömrü Moğollara karşı verdiği savaşlarla geçmiştir. Celaleddin Harzemşah büyük bir kumandan, askeri bir dehaydı. Pek çok savaşı hayatı pahasına kazanmasına rağmen askeri başarılarını siyasete ve diplomasiye istediği gibi yansıtamaması onun yanlış anlaşılmasına, istediği icraatları kolayca yapamamasına sebep olmuştur. Buna rağmen Moğol saldırılarına ve Hristiyan Gürcülere karşı mücadele edebilen yegane kişi olması ve Moğolların yakın Doğu'yu tamamen istila etmesinden sonra, bölgede oynadığı rolün daha iyi anlaşılması, Celaleddin Harzemşah'a gerek halk arasında ve gerek bütün Şark edebiyatında büyük bir şöhret kazandırmış; hayatı, kahramanlıkları Doğu Edebiyatında efsane haline gelirken Türk tarihindeki en büyük Türk hükümdarlar arasında sayılmaya başlanmıştır.

Namık Kemal tarafından Moğollar'a karşı İslam dünyasını koruyan Celâleddin Harzemşah'ın kişiliği ve mücadeleleri çevresinde gelişen "Mukaddime- i Celâl" olarak da bilinen Celalettin Harzem Şah adlı tiyatro oyununu yazmıştır.

Celaleddin Harezmşah Diyarbakır civarında yerli halk tarafından 10 Ağustos 1231'de bir ihanetle öldürülmüştür.

SELAHADDİN EYYÜBİ

Tarihimizde soyu hakkında şüpheler yaratılmaya çalışılan büyük Sultan Selahaddin Eyyübi Türk'tür. Bu hususta merhum Necdet Sevinç'in belgeli çalışmaları mevcuttur. Kardeşlerinden üçünün adı şöyledir: Turan Şah, Tuğtekin ve Böri'dir.

Sultan Selahaddin 1138 yılında Tikrit'te(Irak) doğmuştur. 1171 yılında Eyyübiler Devletini kurmuştur. 1187 yılında Hittin Savaşı ile Haçlıları mağlup etmiş Kudüs'ü fethetmiştir.

4 Mart 1193 tarihinde Şam'da vefat etmiştir. Türbesi Emevi Camisindedir.

Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurucusu Süleyman Şah'ın oğludur. 1079 tarihinde doğmuştur. Büyük Selçuklu Devleti'nin esaretinden kurtulduktan sonra, şehit olan babası Süleyman Şah'ın yerine hükümdar olmuştur. 1. Haçlı Seferinde başkent İznik'in Haçlıların eline geçmesinden dolayı, Devletin başkentini Malatya'ya taşımıştır. Kılıç Arslan Anadolu'dan geçen Haçlılara karşı kazandığı zaferlerle, Hrıstiyan Dünyasını sarsmıştır. 1107 tarihinde Habur Çayında boğularak şehit olmuştur.

2. KILIÇ ARSLAN

1113 yılında doğan 2. Kılıç Arslan Sultan Rükneddin Mesud'un veliaht ilan ettiği oğludur. 1156 yılında babasının ölümü üzerine sultan olmuştur. Öncelikle kardeşleri ve beylikler arasındaki iç çatışmaları bitirmiştir. Bizans Devleti ile anlaşma yaparak sulh temin edilmiştir. 1176 yılında Bizans imparatoru I. Manuel Komnenos, anlaşmayı bozarak Macaristan ve Kutsal Roma'dan oluşan büyük bir ordu ile Konya üzerine yürümüştür. Az sayıdaki Türk ordusu, Bizans ordusunu Miryokefalon'da karşılamıştır. 1176 yılında yapılan savaşta Türkler büyük bir zafer elde etmişleridr. Bu zafer, Anadolu'nun tapusu niteliğindedir. Malazgirt zaferi kadar önemlidir. Bizans, artık Türkleri Anadolu'dan çıkaramayacaklarını kabul etmiş, savunmaya geçmişlerdir.

1192 yılında vefat etmiştir. Türbesi Konya'da Alaeddin Camisindedir.

ÇAKA BEY

Çaka Bey, 1071 yılında Anandolu'yu yurt edinme girişimlerine başlayan Türkmen beylerindendir. Oğuzların Çavuldur boyundandı.

Batı Anadolu’nun fethi sırasında 1078-1081 yılları arasında, Bizans’a esir düştü. 1081 yılında İstanbul’dan kaçtı. Ege sahillerine yerleşti. Teşkilatçı kişiliği ile bir ordu kurdu. Bu orduyla İzmir’i fethetti ve bir süre sonra da burada İzmir Beyliği(1081-1097)’ni kurdu. Bu sırada Türkmen akınları, Anadolu'nun fethini gerçekleştirmişti. Çaka Bey, Ege adaları dahil olmak üzere, beyliğini deniz yoluyla genişletti.
Böylece ilk Türk donanmasını kurdu. İlk ele geçirdiği şehir Foça’dır. Daha sonra sırasıyla Midilli ve Sakız adalarını ele geçirdi. Bu arada Bizans İmparatoru, donanmasını Çaka Bey’in üzerine yolladı. Tarihe Türklerin yaptığı ilk deniz muharebesi olarak geçen bu savaşı, Çaka Bey zaferle noktaladı. Bu savaş, tarihe "Koyun Adaları Deniz Savaşı" olarak geçti. Çaka Bey, bazı önemli adaları, İzmir’den Çanakkale'ye kadar olan yerleri ve Bizans'ın Trakya kısmını ele geçirdi. Büyük bir donanma meydana getirdi. İlk etapta Edremit`i ve Çanakkale bölgesini ele geçirdi.
Bu şekilde Boğaz bölgesine hakim oldu. Trakya’yı ele geçirerek, İstanbul’u fethetmeyi tasarladı. Bu düşünce karşısında Bizans İmparatoru, İznik Beyi Kılıçaslan'la bir anlaşma yaptı. Denizden ve karadan Çaka Bey’in elinde bulunan Abydos’u kuşattı. Kılıçaslan, Çaka Bey'in damadıydı. Kılıçaslan'la anlaşmayı savaştan daha yeğ buldu. Kılıçaslan'la anlaşma gerçekleşti.

Çaka Bey, 1097 yılında bir gaflet anında 1. Kılıçaslan tarafından öldürüldü. (http://www.biyografi.net/)

SÜLEYMAN ŞAH

Süleyman ŞahKaya Alp'in oğlu, Ertuğrul Gazi'nin babası, Osman Gazi'nin dedesidir. Oğuzların Kayı boyundandır. Doğum yeri ve tarihi hakkında kesin bilgiler olmadığı gibi 12. yüzyılın sonlarında doğduğu ve Kayı boyunun reisi olduğu bilinir. Moğol hükümdarı Cengiz Han’ın Orta Asya’daki istilâsı üzerine, 13. yüzyılda Türkistan’dan batıya doğru göç etmeye karar vermiştir. Türkistan'dan 50.000 kişiyle Kuzey

Kafkasya üzerinden Doğu Anadolu'ya gelerek,
1214'te Erzincan ve Ahlat taraflarına yerleşti.

Süleyman Şah'ın Kayı boyu'ndan birkaç bey ile Caber'e giderken 1227 yılında Fırat Nehri'nde boğulmuştur. Ölümünden sonra Caber Kalesi'nin Fırat nehri hizasındaki kuzeyde bir kümbete defnedildi. Mezarın bulunduğu bölge Lozan Antlaşması'na göre Türkiye'nin toprağı sayılmıştır.

21 Şubat 2015 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti hükümeti tarafından Suriye'deki iç savaş öne sürülerek gerçekleştirilen operasyon neticesinde türbe geçici süreliğine Türkiye sınırına 180 metre mesafedeki Eşme köyüne taşınmıştır.

ERTUĞRUL GAZİ

1188 yılında doğmuştur. Babası Süleyman Şah, Annesi Hayme Hatundur. Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'in babasıdır. Süleyman Şah ölünce dört oğlundan ikisi Sungur Tekin ve Gündoğdu Horasan'a geri döndü. Ertuğrul ve Dündar, anneleri ile birlikte yeni bir yurt edinmek için Anadolu'ya geçti. Selçuklu Sultanı 1. Alaaddin Keykubat tarafından Kayılar Karacadağ'a yerleştirildi. Karacahisar ve Söğüt fethedildi. Selçuklu Sultanı, Ertuğrul Bey'e Domaniç ve Söğüt bölgesini yurt olarak verdi. Ertuğrul bey, Selçuklu Devleti'nin batı sınırlarını Bizans tekfurlarına karşı başarıyla koruduğu için kendisine "Gazi" ünvanı verildi. Moğol baskısından kaçan Türkmenler Ertuğrul Gazi'nin sancağı altında toplanarak beylik güç kazanmaya başlamıştır. 1281 yılında Söğüt'te vefat etmiştir. Ertuğrul Gazi'nin Osman Bey'e yaptığı vasiyet beyliğin devlet olmasını sağlamıştır. Her yıl Söğüt'te "Ertuğrul Gazi Şenlikleri" yapılmaktadır.

OSMAN GAZİ

1258 yılında Söğüt'te doğdu. Babası Ertuğrul Gazi, Annesi Halime Hatundur. 1281 yılında beyliğin başına geçti. Büyük şeyhlerden Edebali'nin evinde misafir iken, istirahat için gösterilen odada, Kur'an-ı Kerim'i görünce, sabaha kadar saygısından yatmadığı ve geceyi uykusuz geçirdiği çok

meşhurdur. Şeyh bu durumdan çok memnun kaldığı için kendisini kızı ile evlendirmiş ve hayır dualar etmiştir.

Osman Bey, 1287'de Karacahisar'ı fethetti.1280'de Domaniç'te Bizanslıları yenerek Bilecik'i fethetti. 1299'da İnegöl fethedildi. Selçuklu Devleti yıkıldı ve Osman Bey bağımsız beyliğini ilân etti. 1300'de Yenişehir ile Köprühisar, 1302'de ise Akhisar ve Koçhisar fethedildi.

Osman Bey'e babasından kalan arazinin genişliği 4800 km² idi. Kendisi vefat ettiğinde ise, beyliğin toprak genişliği 16.000 km² ye ulaşmıştır. 1 Ağustos 1326 tarihinde vefat etmiştir. Vasiyeti üzerine Bursa’ya defnedilmiştir.

Osman Gazi’den sonra Kuruluş dönemi sultanları:

Orhan Gazi: 1326-1362

Murat Hüdavendigar: 1362-1389

Yıldırım Bayezid: 1389-1402

Fetret dönemi: 1402-1413

Çelebi Mehmed: 1413-1421

II. Murat: 1421-1444 ve 1446-1451

devletin büyümesine hizmette bulunmuşlardır.

MALKOÇOĞLU

Niğbolu gazisi Yıldırım Bayezid, Fatih Sultan Mehmed, Sultan II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim zamanlarında önemli hizmet ve kahramanlıkları görülen bu ailenin atası Malkoç Bey, 25 Eylül 1396 tarihinde Niğbolu Meydan Muharebesi’nde Türk cephesinin sol kanadında görev almış ve savaşın kazanılmasında önemli katkı sağlamıştı.

FAHRETTİN PAŞA

Ömer Fahreddin Paşa (Türkkan), (1868 Rusçuk-1948 İstanbul) Mondros Mütarekesinden sonra teslim olmayıp Medine'yi 72 gün daha savunan Türk kumandanıdır. Medîne müdâfii, Türk Kaplanı, Çöl Kaplanı, Medine Kahramanı adlarıyla anılır.

Fahrettin Paşa maiyetindeki subay ve erleriyle birlikte bir sabah namazını Mescid-i Nebevi'de edâ ettikten sonra Peygamberimizin kabrine gelir ve mübarek huzurunda yemin eder, şeref sözü verir. "..Ya Resulullah!. son neferimize varıncaya dek şehid olmadıkça senin mübarek bedenini düşman eline teslim etmeyeceğiz.."

Fahrettin Paşa'dan Yiyecek Tamimi :

Birinci Dünya savaşı sırasında Medine'yi korumakla görevli Fahrettin paşa ve askerleri, üç yıla yakın bir süre devam eden bu görevde yiyeceksiz kalırlar. Fahrettin Paşa yiyecek sıkıntısı nedeniyle askere bir tamim yayınlayıp çekirge yemelerini bildirir. Kendisinin de çekirge yediğini ifade ederken, özel bir çekirge menüsünden de bahsederek tarifesini verir;"Dün benim soframda çekirge tavası vardı. Arkadaşlarla yedik çok leziz idi. Hele zeytin yağlı ve limonlu salatası pek hoş oluyor. Eğer fazla çekirge toplayabilirseniz bana da gönderin" diye de not geçiyor. Türk askerleri gıda konusunda kendilerini korudukları bedevilerden- Araplardan hiç yardım görmezler. Tarih meraklıları bilirler, Araplar İngiliz oyunlarına inanınca topraklarındaki Osmanlıları çıkarmak için kalleşçe hep arkadan vurdular, Anadolu'ya dönmek üzere yola çıkan askerlerimizin geçeceği yerlerdeki su kuyularına zehir attılar.

TÜRK ASKERİNE "MEHMETÇİK" ADI, MEDİNE MÜDAFASINDA VERİLMİŞTİR.

(www.yenidenergenekon.com)

MEHMET EMİN RESULZADE

Tarihteki ilk Türk Cumhuriyeti olan Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Mehmet Emin Resulzâde 31 Ocak 1884'te Bakü'de doğdu. 6 Mart 1955 tarihinde Ankara'da vefat etmiştir.

Yıkıcı ve çökertici enternasyonalist ve kozmopolit fikirlerin önüne ancak milli bünyeyi kuvvetlendirmek ve sağlamlaştırmak suretiyle geçilebilir. Milletçilik fikri, en tabii, en medeni ve en ileri bir fikirdir. İlim ve kültürün gelişmesini ve yayılmasını engellemek şöyle dursun, bu gelişme ve yayılmanın en müessir ve en kuvvetli bir amilidir. Hem de insanlık kültürünün en tabii en normal inkişaf yoludur.

Ey Gençlik! Senin uhdende Büyük bir vazife var: Senden evvelki nesil yoktan bir bayrak, mukaddes bir ideal remzi yarattı. Onu bin müşkülatla yücelterek dedi ki: **Bir kere yükselen bayrak, bir daha inmez!** Elbette ki, sen onun ümidini kırmayacak, bu gün parlamento binası üzerinden Azerilerin yanık yüreklerine inmiş bu bayrağı tekrar o bina üzerine dikecek ve bu yolda ya gazi veya şehit olacaksın!

Atatürk hakkında şunları söylemiştir:

"Ne İngiliz himayesi, ne Amerika mandası altında değil, o kurtuluşu yalnız hakimiyeti milliyeye müstenid, bilakayduşart müstakil bir Türk devleti tesis etmekte görmüştü. Onun dileği 'Ya ölüm, Ya istiklal' idi. Anadolu'ya o bu dilekle geçti, efsanevi İstiklal Harbi'ni başaran baş kahraman, Çanakkale zaferi üzerine, Sakarya ve Dumlupınar gibi zafer taçlarıyla bezendi. Tarihin üç büyük imparatorluğunu dizleri altına alarak istedikleri gibi parçalayan galipler, bir avuç Anadolu mücahitleri karşısında ricate mecbur kaldılar! "Başındaki kumandanı kaçmadıkça, Türk neferi hiçbir zaman kaçmaz" diyen büyük kumandanın sözü doğru çıktı. Ölüm beratı "Sevr" yırtıldı, istiklal vesikası "Lozan" yazıldı. Atatürk, bir milletin halasını yalnız kendisindeki kuvvetten beklemiştir. Bu fikir, onun gençliğe hitabında bilhassa belirtilmiştir. Muazzam eserinin müdafaasını emanet ettiği Türk Gençliğine "Muhtaç

olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur" diyen ATATÜRK'ün Türk köylüsü ile neferi hakkındaki samimi fikirleri, malumdur. Ona göre, "Memleketin yegane efendisi köylüdür!", Ne mutlu Türküm diyene! Bu en çok tekrarladığı bir şiardır. (www.yenidenergenekon.com)

ENVER PAŞA

(22 Kasım 1881 İstanbul – 4 Ağustos 1922 Türkistan)

Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında etkin olan Osmanlı askeri ve siyasetçisi. 3. Ordu ve Kafkas İslam Ordusu komutanlığı yapmıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kurucu ve önderleri arasında bulunmuş, 1913'te Bâb-ı Âli Baskını adı verilen askeri darbeyle cemiyetin iktidara gelmesini sağlamış, 1914'te Almanya ile askeri ittifaka önayak olarak Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girmesine öncülük etmiş, savaş yıllarında "Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili" sıfatıyla askeri politikayı yönetmiştir. I. Dünya Savaşı'nın yenilgi ile sonuçlanması üzerine, Almanya ve Rusya'da Türk halklarının bir araya getirilmesi amaçlı pek çok mücadelede bulunmuş, Sovyet hükûmetinin desteğini kaybettikten sonra Orta Asya'daki Türk halklarını ayaklandırmak amacıyla gittiği Türkistan'da Bolşeviklere karşı yaptığı bir çatışma sırasında ölmüştür. 1914'te Padişah Abdülmecit'in torunu (Şehzade Süleyman'ın kızı) Naciye Sultan'la evlenerek Osmanlı hanedanına damat olmuştur.

KAZIM KARABEKİR PAŞA

(23 Temmuz 1882 İstanbul-26 Ocak 1948 Ankara)

"Alçıtepe Kahramanı" namıyla tanınır. Balkan Savaşı ve 1. Dünya Savaşında Irak, Suriye, Kafkasya ve Çanakkale savaşlarına katılmış üstün başarılar elde etmiştir. Kurtuluş Savaşında büyük hizmetleri olmuştur. İstiklal madalyalı kahramandır.

EŞREF SENCER KUŞÇUBAŞI

(1873, İstanbul - 1964, İzmir)

Tarihin En Büyük Casusu ve Gerillası, Eşref Sencer Kuşçubaşı'dır. Hayatı hep mücadelelerle geçmiş bir kahraman.

"Felek her türlü esbab-ı cefasın toplasın gelsin; dönersem kahpeyim millet yolunda bir azimetten!" (NAMIK KEMAL)

Nam-ı diğer Kuşçubaşı Eşref. Kafkas kökenli Türk istihbaratçı, gerilla savaşçısı. Sultan Abdüllaziz'in kuşçubaşısı Çerkes Mustafa Nuri Bey'in oğludur. Harb okulunun son sınıfında iken Jön Türkler'le ilişkisi yüzünden 2. Abdülhamit tarafından Hicaz'a sürgün gönderilmiştir. Sürgünde bulunduğu zindandan kaçıp, 2. Abdülhamit'in baş yaverinin oğlunu üç tabur korumanın arasından kaçırmayı başarmıştır. Arabistan'da 2. Abdülhamit'e karşı giriştiği isyan hareketi sırasında tüm Arabistan'ı dolaşmış, yerel şeyhlerle dostluk kurmuştur. Her an her yerde ortaya çıkabildiği için kendisine 'şeyh-it tuyyur' -uçan şeyh– denilmiştir.

II. Abdülhamit meşrutiyeti ilan etmek zorunda bırakılıp, aralarında Kuşçubaşı'nın da bulunduğu pek çok kişiye af çıkarmasıyla birlikte isyanına son vermiştir. İsyan sırasında etrafına topladığı kendisine bağlı silah arkadaşlarıyla beraber, kurulan Teşkilat-ı Mahsusa adlı istihbarat örgütüne katılmışlardır.

1911 yılında Trablusgarb 'ta Enver bey ile birlikte direniş hareketlerini örgütlemiş, 1912 yılında 2. Balkan Savaşı sırasında Enver Bey, kardeşi Sami Kuşçubaşı, Cihangiroğlu İbrahim ve Süleyman Askeri ile birlikte Çorlu, Tekirdağ, Malkara, Hayrabolu ve Edirne'nin kurtarılmasında yer almıştır. Aynı yıl Süleyman Askeri ve yörenin ileri gelenleri ile beraber Batı Trakya'da ilk Türk Cumhuriyetinin kurulmasına katkıda bulunmuştur.

1. Dünya savaşının çıkmasıyla birlikte 1914-1915 yılları arasında Teşkilat-ı Mahsusa'nın Arap Yarımadasından sorumlu

başkanı olarak görev yapmış, Süleyman Askeri Bey'in ölümünü takiben Teşkilat-ı Mahsusa başkanı olmuştur (1915-1918).

1. Dünya Savaşı sırasında İngilizler'e karşı girişilen Süveyş Kanal Harekatı'nda (1916) öncü birliklere komutanlık etmiş, Hayber'de Faysal'ın (sonradan Irak Kralı olacaktır) 20 bin kişilik birliğine karşı 40 kişilik Teşkilat-ı Mahsusa birliği ile beş saatten fazla savaştıktan sonra yaralı olarak ele geçirilmiştir (1918).

Yakalandıktan sonra Lawrence'a şöyle dediği iddia edilmektedir: – "Lawrence, kazandığını sanıyorsun. Fakat henüz hiçbir şey bitmedi. Hükümetinin başına öyle musibetler salacağım ki, 2 asır uğraşsanızbitiremeyeceksiniz." Kuşçubaşı'nın bu sözünün arkasında Teşkilat-ı Mahsusa'nın IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu) yapılanmasını örgütlemiş ve desteklemiştir.

Bir savaş gemisi ve bir denizaltı eşliğinde Malta'ya sürgüne gönderilmiş, sürgünlüğü sırasında Arabistan'daki macerasını, yakalanışının ve sürgün hayatının ayrıntılarını anlatan bir eser yazmıştır.

İngilizlerle imzalanan esir değiş-tokuş anlaşması gereği serbest bırakılmış, deniz yoluyla Anadolu'ya dönmüştür. Malta dönüşü hemen milli mücadeleye katılmış, kendi yetiştirdiği Çerkes Ethem'in kuvvetlerinde yer almıştır (1920). Çerkes Ethem'in isyanı üzerine kendisi de 150′likler listesinde yer almış ve vatana girişi 1936 yılına kadar yasaklanmıştır.

1955′te yurda dönene kadar birçok Arap ülkesinde ikamet etmiş olup bu zaman içerisinde herhangi bir istihbarat faaliyetine katılmamış olduğu tahmin edilmektedir. 1955-1964 yılları arasında Türkiye'de bulunmuş ve beraber savaştığı silah arkadaşlarının mezarlarını dolaşmıştır.

Salihli'de ki çiftliğinde sakin bir hayat süren Kuşçubaşı,"Tarihe Benden Haberler" adlı 40.000 sayfalık hatıratını yazmıştır. Bu notlar sayın Cemal Kutay'da bulunmaktadır.

İbretlik bir hatıra:

Birinci Dünya Savaşı'nda cepheden cepheye koşarken yeni görevleri Yemen'deki Yedinci Ordu'ya altın götürmekti. 43 kişi değişik kılıklarla yolculuk yaparak Medine'ye vardılar. 300 bin altını Yedinci Ordu Komutanı Ahmet Tevfik Paşa'ya teslim etmeleri gerekiyordu. 43 kişi iki gruba ayrılarak yola çıktı. Fakat 1200 yıl önce Peygamber Efendimizin de harp ettiği Cembele mevkiinde 2.000 kişilik bir Bedevi-İngiliz kuvveti tarafından kıstırıldılar. Eşref Bey'in başında bulunduğu grup ellerinden gelen her şeyi yaparak bir savaş verdi. Sonunda Eşref Bey yaralanarak esir düştü. Fakat Zenci Musa bu hengâmede grubuyla birlikte altınları kaçırmayı başardı. 12 Ocak 1917′de gerçekleşen bu savaş London Times gazetesinde sekiz sütun üzerine manşetten verilmişti. İngilizler altınları ele geçiremeyişin üzüntüsünü yaşıyor ve Türklere hayranlık duyuyorlardı…

EŞREF SANCAR KUŞÇUBAŞI, Hayber cenginde agır yarali esir edildiği zaman, bütün Arabistan yerinden oynamıştı: Şerif Hüseyin Paşa'nın El-Kible gazetesi, büyük başlıklarla şu haberi veriyordu:

"Uçan Şeyh'in kanadı koptu…"

Şerif Hüseyin haberin doğruluğunu öğrenmek için ikinci büyük oğlu Emir Abdullahı yaralı Eşref Beye ziyarete göndermişti. (Bu Emir Abdullah, daha sonra Ürdün Kralı olacaktır.)

Eşref Bey, Emir Abdullah'a :

' – Hayber'de Peygamberimiz İslamiyet için düşmanlarıyla mücadele etmişti. O'ndan bin iki yüz seksen beş sene sonra biz Türkler de, İslamiyet ve haysiyet için Sizlerle muharebe ettik. Bizi haince arkadan vurdunuz.

HARAM OLSUN YEDIGINIZ EKMEKLERIMIZ… SIZLER ŞERİF DEĞİL, SENIG (YANI ALÇAK) ADAMLARSINIZ …' dedi.

Emir Abdullah, Eşref Bey'in bu ağır hakaretine sükunetle su cevabı vermişti:

' – Vela telvasu lisaneküm ya Hazret-i Bek…

(Lisanınızı kirletmeyiniz Bey Hazretleri…)

Emir Abdullah'ın Hicaz isyanı başladığı zaman unvanı MEKKE PRENSI idi. Eşref Bey, Lawrens'in koyduğu ve Allenbi'nin tasvip ettiği bu unvana fena halde içerlemişti. Yaralı olarak yattığı yerde, kendisini güya teselli eden Şerif'in oğluna söyle hitap etmişti:

' Ünvanınız, Mekke Mebusu… Üzerinizde ne varsa İngiliz malı. Simdi de yeni bir mevkiiniz ve makam adınız var: İngiliz resmi vesikaları size MEKKE PRENSİ diyorlar. Arapçada PRENS karşılığı olabilecek bir çok tabirler var. Fakat Size, Efendiniz İngilizlerin Arapça bir ünvan vermemeleri de gösteriyor ki onlar da sizi hakiki Araplıkla hiçbir alakanız olmadığını anlamışlar…'

İngiliz casusu Lawrens, Kuşçubaşı'nı çok merak ettiğinden dolayı, hastanede ziyaret etmiş ve şunu söylemiştir.

Lavrens: "Kuşçubaşı Eşref, çöllerin eşine rastlamadığı müthiş bir haydut"

Kuşçubaşı'da Lawrens'e, İngiltere'nin başına çok büyük belalar açacağını söylemiştir…

Kaynaklar:

1. *Cemal Kutay; BELGELERİ*

2. *Philp h. Stoddrard; Teşkilat-ı Mahsusa: İstanbul'un doğusunda bitmeyen oyun*

(www.yenidenergenekon.com)

SÜLEYMAN ASKERİ

(1884 Prizren - 14 Nisan 1915 Basra)

Teşkilat-ı Mahsusa'nın başkanlığını yaptı. 1911 yılında Trablusgarp'da İtalyanlara karşı savaştı. 1913 yılında Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin kurulmasını sağladı. 1. Dünya Savaşında Irak ve havalisinin bölge komutanlığını yaptı. Irak Cephesi'nde Şuaybe Muharebesi'nde komutası altındaki düzensiz gönüllü birliklerin 14 Nisan 1915 tarihinde İngiliz Ordusu'na mağlup olması üzerine askerlik onurundan dolayı tabancasıyla intihar etti.

HALİL PAŞA

(1882, İstanbul – 20 Ağustos 1957, İstanbul),

Enver Paşa'nın ondan iki yaş büyük amcası. "Kut'ül Amare Kahramanı" olarak bilinir. 1882'de İstanbul'da doğdu. Harp Akademisi'nde Mustafa Kemal ile aynı sınıfta okudu. İttihat ve Terakki Fırkası'na girdi. I. Dünya Savaşı'nda Kut'ül Amere cephesinde General Townshend komutasındaki İngiliz kuvvetlerini esir aldı. Mondros Mütarekesi'nin ardından İstanbul'a dönmek zorunda kaldı. Sivas'a giderek Heyet-i Temsiliye başkanı Mustafa Kemal ile görüştü. Buradan Azerbaycan'a giderek Enver Paşa ve kardeşi Nuri Paşa ile buluştu. Kurdukları İslam Ordusu'yla Ermeniler'e karşı savaştı. Bu arada Ankara Hükümeti adına Moskova yönetimi ile görüştü. Sovyetler'in Ankara Hükümetine gönderdiği külçe altınları getirdi.

1957'de İstanbul'da vefat etti. Kut'ül Amare Kahramanı Halil Paşa'nın Anıları: "Bitmeyen Savaş" adıyla 1972'de yayımlandı.

YÜZBAŞI MUSTAFA ERTUĞRUL

(1892 Hanya Girit-1961 Antalya)

Dünya savaş tarihinde bir ilki başaran komutandır. 4 sahra topu ile karadan uçak gemisini batıran kahraman. Antalya Meis Adası civarında Dünya savaş tarihinde bir ilki başararak, 7.7

inçlik dağ bataryasının bir deniz uçağı gemisini 36 dakikada sulara gömen komutan Topçu Mülazım Mustafa Ertuğrul'dur. Batırdığı deniz uçağı gemisi ise, 120 metre boyunda, saatte 24,5 mil hız yapan ve altı deniz uçağı taşıyan İngiliz bandıralı Ben My Chree 'dir. Aynı gün Meis Limanı'na demirli büyüklü küçüklü pek çok tekne de batırılır. Dünya Savaşı bittiğinde, Mondros Mütarekesi gereğince, işgal edilen Anadolu topraklarında, tüm silah ve cephaneye el konuldu. Topların kamaları söküldü. O tarihlerde Aydın bölgesindeki birlikleri denetlemekle görevlendirilen Ben My Chree'nin eski komutanı Charles R. Samson; "Gösterdiği kahramanlıktan dolayı bu batarya toplarının kamalarını sökmek askeri şerefe aykırıdır" diyerek, Mustafa Ertuğrul'un bataryasına dokunmaz! Birinci Dünya Savaşı sonrasında kamaları sökülmeyen bu dört sahra topundan oluşan batarya, Kurtuluş Savaşı'na katılan ilk topçu birliğidir… (www.yenidenergenekon.com)

EZİNELİ YAHYA ÇAVUŞ

25 Nisan 1915 günü Gelibolu Yarımadası'nda Ertuğrul Koyu'na çıkarma yapan 3000 askerden oluşan İngiliz kuvvetini, komutasındaki 67 askeriyle on saat mavzer atışlarıyla sahilde durduran 26.P.A.3.Tb.10.Bl.1Tk. Komutanı Ezineli Yahya Çavuş'la kahraman askerlerinin hatırasını yaşatmak amacıyla Gelibolu Yarımadası'nda yaptırılmıştır. İngiliz Generali Nepier, Yahya Çavuş ve askerlerinin yoğun ateşi karşısında, karşılarında bir tümen bulunduğunu sanmıştı. Yahya Çavuş Şehitliği'ndeki şu dörtlük Yahya Çavuş'u ve takım arkadaşlarının kahramanlığını veciz şekilde anlatmaktadır:

Bir kahraman takım ve de Yahya Çavuş'tular
Tam üç alayla burada gönülden vuruştular
Düşman tümen sanırdı bu şahane erleri
Allah'ı arzu ettiler, akşama kavuştular
(www.yenidenergenekon.com)

SEYİT ONBAŞI

(1889-1939)

Çanakkale Savaşları'nda gösterdiği kahramanlıkla adını Türk tarihine yazdırdı. 18 Mart Deniz Savaşı sırasında, Rumeli Mecidiye Tabyası'nda ayakta kalabilen tek top vardı onun da mermi kaldıran vinci bozulmuştu. Seyit Onbaşı büyük bir güçle 215 Okkalık mermiyi üç kez kaldırarak namlunun ucuna sürmüş ve bu kahramanlığı ile Ocean gemisi büyük bir yara almıştı.

NENE HATUN

(1857 Erzurum-22 Mayıs 1955 Erzurum)

Tarihimizde 93 Harbi olarak anılan 1877 - 1878 Osmanlı - Rus Savaşı sırasında, Erzurum'daki Aziziye Tabyası'nın savunulmasında kahramanca çalıştı. Adını bu şekilde tarihe yazdırdı. Mücâdeleye, küçük yaştaki oğlunu ve kızını evde bırakarak katılmıştı. O sıralarda 20 yaşlarında genç bir gelindi.

7 Kasım 1877 gününün gece yarısında, bölge halkından olan Osmanlı vatandaşı Ermeni çeteleri Erzurum'un Aziziye Tabyası'na girmeyi başarmışlardı. Tabyayı koruyan Türk askerlerini öldürdüler. Arkadan gelen Rus askerleri, hiçbir mukavemetle karşılaşmaksızın tabyayı ele geçirdiler. Baskından yaralı olarak kurtulmayı başaran bir er, şehir merkezine ulaşıp kara haberi Erzurum'lulara ulaştırdı. Sabah ezanından hemen sonra minârelerden şehir halkına duyuru yapıldı. "Moskof askeri Aziziye Tabyası'nı ele geçirdi." Bu haber, Erzurum halkı tarafından, vatan savunması için emir telakki edildi. Silâhı olan silâhını, olmayanlar; balta, tırpan, kazma, kürek, sopa ve taşları ellerine alarak Tabya'ya doğru koşmaya başladı. Kadın - erkek tüm Erzurum halkı yollara dökülmüştü. Koşanlar arasında, erkeği cephede çarpışan bir tâze gelin de vardı. Ağabeyi bir gün önce cepheden yaralı olarak gelmiş ve kollarında can vermişti . Üç aylık bebeğini emzirmiş, "Seni bana Allah verdi. Ben de O'na emânet ediyorum." Diyerek vedâlaştıktan sonra birkaç saat önce ölen ağabeyinin kasaturasını alarak sokağa fırlamıştı. Erzurumlular, ölüme gittiklerini bildikleri halde, Aziziye Tabyası'na doğru koşuyordu. Tabyaya yerleşmiş olan Rus

askerleri, gelenlere yaylım ateşi açtı. Ön sıradakiler o anda şehit oldular. Arkadakiler, geri çekilmek yerine daha bir kararlı ve hızlı olarak ileri atıldılar. Demir kapılar kırılıp içeri girildi. Boğaz boğaza bir savaş başladı. Mükemmel silâhlarla donanmış Moskof ordusu, baltalı - tırpanlı, taşlı - sopalı eğitimsiz halk karşısında ancak yarım saat tutunabildi. 2300 Moskof öldürülüp, Tabya geri alındı. Türkler, 1000 kadar şehit vermişlerdi. O'nun, vatan için gece başlayan mücâdelesi, tüm düşman Erzurum'dan kovuluncaya kadar devam etti. Erzurum'un her karış toprağında cephâne taşıyarak, yaralılara hemşirelik yaparak, yemek pişirerek, su dağıtarak, hizmetten hizmete koşarak destanlaştı. Gazi Ahmet Muhtar Paşa'nın zaferinde Nene Hâtun'un ve O'nun vatan aşkını paylaşan sivil insanların da payı vardı. (http://www.kimkimdir.gen.tr/)

"Türk çocuğu öksüz kalır, Yurtsuz kalmaz" (Nene Hatun)

KARA FATMA

(1888-1954)

1888'de Erzurum'da doğdu. Subay Derviş bey ile evlendiğinde Balkan Savaşı'na katıldı, askerlik hayatını eşi ile birlikte paylaştı. I. Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi'nde kendi ailesinden dokuz-on kadınla birlikte savaştı. Eşi Derviş Bey'in Sarıkamış'ta şehit olduğu haberini aldıktan sonra memleketi Erzurum'a döndü.1919'daki kongre günlerinde, Mustafa Kemal'le bizzat görüşebilmek için Sivas'a gitti. Milis Müfreze Komutanı olarak batı cephesinde görevlendirildi. Aldığı talimatla İstanbul'a gitti, silah ve adam kaçırma faaliyetlerinde bulundu. İzmir'in Yunan işgaline uğraması üzerine İzmir'e geçerek kurtuluşu için savaştı. 300 kişiyi aşkın birliği ile I., II. İnönü Muharebesi, Sakarya Meydan Muharebesi ile Dumlupınar Meydan Muharebesi'nde çarpıştı. Büyük Taarruz'un ilk günlerinde General Trikopis'in birliğine esir düşmüşse de, kaçarak yeniden müfrezesinin başına geçti; Bursa'nın Yunan işgalinden kurtuluşunda rol oynadı. Bir keresinde, onbaşı olduğunda neredeyse sadece kadınlardan oluşan birliği ile düşmanın cephe gerisine bir saldırı düzenledi

ve aralarında bir Yunan subayı toplam 25 esir askerle geri döndü.

Fatma Seher Hanım, çavuşluk rütbesiyle başladığı askerlikten üsteğmen rütbesi ile emekli oldu. Emekli maaşını Kızılay'a bağışladı.Savaştan sonra, kendisi ile birlikte savaşa katılan ve bir çatışmada elini ve akli dengesini yitiren kızı Fatma'nın çocuğunu sahiplendi. Erzurumlu Fatma Seher Hanım, nam-ı diğer Kara Fatma, Kurtuluş Savaşı'nın sembolleşmiş kadın şahsiyetlerinden biridir. İstiklal Madalyası sahibidir. Ve Üsteğmen rütbesine kadar yükselmiştir. (www.yenidenergenekon.com)

ŞEHİT BİNBAŞI HÜSEYİN AVNİ ALPARSLAN

Milli Mücadele döneminde Karadeniz Bölgesi Giresun yöresinde oluşturulan ve Kurtuluş Savaşı'mıza çok önemli katkılar sağlayan, o zamanki Genelkurmay kayıtlarında ALPARSLAN GURUBU olarak geçen Giresun Nizamiye Alayı'nın komutanı, Giresun Askerlik Şube Başkanı olan Hüseyin Avni Bey'dir. Onun **Alparslan** lakap ve adı, Türk Yurdu dergisinde ki, o dönemin subay ve aydınlarının okuduğu önemli bir fikir dergisiydi, yazdığı Türk Ulusu ve Türkçe hakkındaki yazılarında "Alparslan" takma adını kullanmasından kaynaklanmaktadır. Ancak, artık kendisine resmiyette ve çevresinde Alparslan denmekteydi.

Binbaşı Hüseyin Avni ALPARSLAN, Sakarya Savaşının o kritik saatlerinde, Başkomutan Mustafa KEMAL, "Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır, o satıh bütün Vatandır" emrini verip, emir cephedeki Subaylara ulaşınca o saatlerde, en şiddetli çatışmaların olduğu, Mangaltepe Gökgöz mevkinde, Subaylarına o da şu emri vermiştir:

"İzinsiz ve emirsiz çekilen her asker idam edilecektir. Bu savaş böyle bir savaş olacak. Çünkü bu savaş fetih yağma savaşı değil, Vatan Savaşı. Hiç bir hatayı affetmeye hakkımız olmadığı bir savaş. Komutanlarımız izin vermedikçe geri çekilmeyeceğiz, öleceğiz. Askere örnek

olacağız. Çocuklarımıza para pul mal mülk değil, Milleti için Şehit yada Gazi olmuş namuslu bir askerin çocukları olmanın şerefini bırakacağız…” **Mustafa KÖSE** (www.yenidenergenekon.com)

AHMET ESAT TOMRUK (İNGİLİZ KEMAL)

(1892- 14 Şubat 1966)

İngiliz Kemal lâkabıyla tanınan Ahmet Esat Tomruk, millî mücadele kahramanlarından sayılan bir casustur.

Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın emri ile İngilizce, Fransızca, İtalyanca ve Rumca bildiği için, Genelkurmaya bağlı olarak İstihbarat Şubesinde çalışmaya başlar. Yunan ordusu ve müttefikler hakkında verdiği bilgiler çok önemlidir. (www.yenidenergenekon.com)

YÖRÜK ALİ EFE

Yörük Ali Efe, (d. 1895–Kavaklı, Sultanhisar, Aydın, ö. 27 Eylül 1951–Bursa), Kurtuluş Savaşı sırasında 16 Haziran 1919‘da Malgaç Baskını ile düşmana ilk darbeyi vurmak suretiyle Aydın yöresinde düşman kuvvetlerinin ilerlemesini durdurmuş olan Türk kahramanı. Yörük Ali 19 yaşına geldiğinde, Aydın (il) dağlarında dolaşan Alanyalı Molla Ahmet Efe’nin gurubuna katılmak istedi. Ağır bir sınavdan geçirilerek guruba alındı. Kısa zamanda Efe’nin ve tüm zeybeklerin güven ve sevgisini kazanarak gurupta ikinci adam konumuna yükseldi. Alanyalı Molla Ahmet Efe’nin Bozdoğan Kavaklıdere baskınında ölmesi üzerine Yörük Ali Efe olarak gurubun başına geçti. Dört yıldan fazla dağlarda dolaşan Yörük Ali Efe, bu süre içinde daima ezilenin mağdur edilenin, güçsüzün yanında oldu. Haklı olarak halk tarafından sevildi, itibar ve destek gördü. Kurtuluş Savaşındaki başarılarından dolayı İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir. (www.yenidenergenekon.com)

MEHMET BAHAEDDİN EFENDİ

(1897-1960)

“İstiklalsiz din olmaz” diyerek ülkemizde ilk defa Ulukışla İlçesi’nde oluşturulan Kuvayı Milliye teşkilatı içinde görev aldı. İstiklal Savaşında Atatürk ile birlikte hareket eden, Vatan’ın düşman işgalinden kurtarılması için her türlü fedakarlıkta bulunan, Türklük Bilincinin gelişmesi için vaazlar veren, Padişahın emirlerini ve Şeyhülislam’ın fetvasını önemsemeyip düşmana ve işbirlikçilere karşı mücadelede bulunan Ulukışla Müftüsü Mehmet Bahaeddin Efendi, İstiklal Madalyası ile taltif edilmiştir.
(www.yenidenergenekon.com)

ŞEYH ŞAMİL

(1797-4 Şubat 1871)

İmam Şamil 1797 yılında Dağıstan’ın Gimri köyünde dünyaya geldi. Şamil Kumuk kökenli bir Türk'tür. Şamil, İmam yani devlet başkanı seçildikten sonra ilk iş olarak iç işlerini ele aldı. Ruslara karşı daha etkili savaşmak için lüzumlu idari ve askeri teşkilatları yeni esaslara göre tanzim etti. Bir taraftan askeri tedbirler alıp düşmana karşı savunma savaşları verirken, diğer taraftan da muntazam adli ve idari sivil bir devlet mekanizması geliştirmiş, medreselerde eğitime önem verdirmiş, fikir ve sanat alanında da büyük adımlar atılmasını sağlamıştır.

Şamil imam seçildiği 1834 yılından 1859 yılına kadar Rusya’nın büyüklüğü ve kudretine rağmen yılmadan mücadeleyi sürdürdü. Kendinden önceki iki imamın döneminde de fiilen 10 yıl savaşlara iştirak ettiğinden durup dinlenmeden cihad ettiği süre tam 35 yılı bulmuştur. Bu süre zarfında Rus kuvvetlerine büyük zayiatlar vermiş ancak kısıtlı sayıdaki asker sayısı da günden güne erimiştir. 1839’da Ahulgo Tepesinde 3.000 mürid ile General Grabbe komutasındaki 10.000’i aşkın üstün donanımlı Rus ordusunun kuşatmasına 80 gün süreyle direnişi harp tarihine geçmiştir. Şamil bu savaşta eşi Cevheret’i,

oğlu Said’i ve kızkardeşi Mesedo’yu kaybetmiş, 8 yaşındaki oğlu Cemaleddin’i Ruslara rehin vermek zorunda kalmıştır. Bu dehşet verici savaşlarda sadece insan kaybı olmadı. Ruslar, ancak aylar süren savaşlar sonunda işgal edebildikleri bölgelerde, ağaçları, ormanları yakıp, bir tek canlı yaratık bırakmadan ilerlerdiler.

Savaşlara iştirak eden Rus komutanlarından Milyutin, 80 gün devam eden Ahulgo savaşı hakkında hatıratında şu satırlara yer verir; *"Artık muharebenin sevk ve idaresi kumandanların elinden büsbütün çıkmıştı. Hiddetlerinden köpürmüş, adeta çıldırmış bir hale gelen dağlılar, ulu orta askerlerimizin üzerine saldırıyor, süngü ucunda can verinceye kadar dövüşüyorlardı. Kadınlar bile kendilerini kudurmuş gibi müdafaa ettiler ve silahsız oldukları halde sıra sıra süngülerimizin üzerine atıldılar. Lakin muvaffakiyet için her türlü fedakarlığı göze almış olan Rus kumandanlığı inatla taarruzlara devam etti. Teslim olmayı katiyyen reddeden dağlılar, hiçbir ümitleri kalmadığı halde kahramanca dövüştüler. Kadınlar, çocuklar ellerindeki kamalarla Ruslara hücum ediyor, süngülerin önünde göz kırpmadan can veriyorlardı. Bazıları ise kendilerini ve çocuklarını korkunç uçurumlara atıyorlardı. Yaralılar bile inanılmaz şekilde dövüşüyordu."*

Dost ülkelerden hiçbir yardım göremeyen İmam Şamil’in, nihayet elindeki bütün kuvvet kaynakları tükenir ve 1859’un 6 Eylül’ünde Gunip’te Prens Baryatinsky komutasındaki 70.000 kişilik Rus ordusuna, yanında birkaç yüz kişi kalıncaya kadar direndikten sonra teslim olur. İmam Şamil, aile efradı ve 40 kadar adamı Petersburg’a Çar’ın sarayına götürülür. Rus Çarı II.Aleksandr tarafından sarayın kapısında hayrete düşülecek derecede nazik karşılanır. Çar, babası 1.Nikola’ya ve ihtişamlı ordularına tam otuzbeş yıl Kafkasya’yı zindan eden, zamanının bu en büyük kahramanını karşısında görür görmez, yüzünden ve sakalından hayranlıkla öpmekten kendini alıkoyamaz.

Aradan ancak on yıl geçtikten sonra Çar, onun Hac’ca gitmesine izin verir. Ancak bir tedbir olarak oğlu Muhammed Şefi’yi alıkoyar ve Hacc’ı ifa ettikten sonra derhal Rusya’ya

dönmesini şart koşar. Şamil, 1870 yılında maiyetindeki adamları ile birlikte Rusya'dan ayrılarak önce İstanbul'a uğrar. Sultan Abdülaziz tarafından karşılanarak sarayda ağırlanır. Şamil'in İstanbul'a uğradığı haberi duyulduğunda şehirde yer yerinden oynamış, halk bu büyük kahramanı görebilmek için saray kapılarına akın etmişti. Şamil, aşkına düştüğü son menzile bir an evvel varmak için Sultan'ın kendisine tahsis ettiği gemi ile yola koyulur. Şamil, hac farizasını yerine getirdikten sonra Medine'ye geçer. Medine günlerinde son derece takatten düşer, çektiği büyük ızdırap artık tahammül edilmez bir hal alır ve hastalanarak yatağa düşer. Bütün hayatını ülkesinin milli bağımsızlığına adayan, askeri dehasını bütün dünyaya ve bizzat ebedi düşmanı Rus yüksek makamlarına dahi kabul ettiren, adını dünya tarihine "gelmiş geçmiş en büyük gerilla lideri" olarak yazdıran İmam Şamil 4 Şubat 1871'de 74 yaşında iken hayata gözlerini yumar. (http://www.kimkimdir.gen.tr/)

ALTUN CAN HATUN

Türk töresinde kadının yeri çok önemlidir. Saygındır. Söz sahibidir. Karar vericidir. Tarihimizin her döneminde önemli hizmetler yapmış Türk kadınları olmuştur.

Altun Can Hatun kimdir?

Altun Can Hatun önce Harzemşah'la evlenmiş. Harzemşah'tan "Enusirevan" adlı bir oğlu olmuştur. Harzemşah'ın vefat etmesiyle genç yaşında dul kalmıştır. Altun Can Hatun'un güzel ahlaklı, akıllı ve kültürlü olması Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey'in ilgisini çekmiş ve evlenmişlerdir… Altun Can Hatun, ata binen kılıç kuşanan gerektiğinde askere komutanlık yapacak kadar cesur ve bilgili idi. Devlet işlerinde Tuğrul Bey'e yardımcı olmaktaydı…

Tuğrul Bey'in üvey kardeşi İbrahim Yınal'ın, Tuğrul bey'in halifelik merkezi Bağdat'ta bulunmasını fırsat bilerek Hemedan'da isyana kalkışması, Tuğrul Bey ailesini ve devlet erkanını Bağdat'ta bırakarak isyanı bastırmak için isyancıların üzerine gitmiştir… Yapılan savaşta Tuğrul Bey başarılı olamamıştır. Bağdat'a gelen haberlerde Tuğrul Bey'in esir

düştüğü yönünde olması Abbasi halifesi ile Selçuklu sarayını telaşa düşürmüştür. Halife ve Selçuklu vezirleri Tuğrul Bey'in yerine Altun Can Hatun'un oğlunu tahta çıkartmaya çalışmışlardır. Bu duruma şiddetle itiraz eden Altun Can Hatun, kendi öz oğlunu Sultanlığa heveslendiği için zindana attırmış ve Türkmenlerden oluşturduğu bir orduyla kılıç kuşanıp orduya komuta ederek kocası Tuğrul Bey'in yardımına koşmuştur. İsyancıları dağıtmış, Tuğrul Bey'i muhasaradan kurtarmıştır. Böylelikle Büyük Selçuklu Devleti'nin parçalanması ve yıkılması önlenmiştir.

Altun Can Hatun, Türk Devleti'nin menfaati için kendi öz oğlunu bile gözünü kırpmadan zincire vurduracak kadar akıllı ve cesurdur. Bu değerli fedakar Türk Anası yakalanmış olduğu hastalıktan kurtulamamış 1060 yılında vefat etmiştir. Son nefesini vermeden önce Sultan Tuğrul Bey'e şu vasiyette bulunmuştur:

"Halife'nin kızı ile evlenmek için ne mümkünse yap. Böylece hem bu dünya hem de ahiret saadetine nail olursun." Tüm servetini de Halife'nin kızına düğün armağanı olarak bağışlamıştır. Altun Can Hatun Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun başkenti Rey şehrinde defnedilmiştir. (www.yenidenergenekon.com)

KURMANCAN DATKA

1811 yılında doğmuş olan Kurmancan Datka, kahraman ve bilge kişiliği ile Kırgızların kalbinde saygın bir yer edinmiş ve halkından "Datka" ünvanını almış bir halk önderi. "Datka" sözcüğü bir tür "General" anlamına geliyor ve saygın askerî veya sivil toplum önderlerine ünvan olarak veriliyor. Kurmancan Datka, Kırgız tarihinde bu ünvanı alan tek kadın.

Altay Kırgızlarının lideri olan Alimbek Datka ile Kurmancan 1832 yılında evlenmişler. Bu evlilikten 5 oğlu ve 2 kızı olan Kurmancan'ın tam kocasının istediği gibi bir kadın olduğu, ona hep destek verdiği ve aldığı politik kararlarda adeta akıl hocalığı yaptığı biliniyor. Alimbek'in 1862 yılında bir suikaste

kurban gitmesinin ardından, güneydeki Kırgızların başına geçen Kurmancan, en kritik dönemlerde bile dirayetli yönetim tarzıyla saygınlık kazanmış.

Kocası öldükten sonra, Kurmancan etrafına “batur” denilen savaşçı gençleri toplamaya başlamış. Kısa bir süre içinde, 10000 “yiğit”den oluşan bir orduya kumanda eder hale geldiği söyleniyor. Böylece, Güney Kırgızistan’daki Alay bölgesinin idaresini eline geçirdiği gibi, otoritesini Buhara ve Hokand Hanlıklarına da kabul ettirmiş. Ancak, o yıllar, Rus İmparatorluğunun Orta Asya’ya yayıldığı ve büyük askerî olanaklarla yerel halkları kendisine bağladığı yıllar. Üstelik, Hokand, Hive ve Buhara Hanlıkları da birbirleriyle anlaşmazlık içinde. Böyle bir ortamda, Rus Birliklerinin bölgeye gelmesi tabii ki gecikmemiş ve Hokand Hanlığının işgal edilmesinin ardından, 1877 yılında, Ruslar, Kurmancan’ın yönetimindeki Alay vadisine ulaşmışlar.

Bu noktada, Kurmancan’ın siyasi yetenekleri ön plana çıkıyor. Çünkü, kadın lider, üstün Rus birlikleriyle savaşa girip halkını kırdırmak yerine, işgal güçlerinin komutanıyla uzlaşıp, barış içinde yaşama yolunu seçmiş ve General Skobelev ile bir anlaşma yaparak halkını güvence altına almış. 1907 yılında ölünceye kadar, tam 30 yıl Alay halkının başında kalan Kurmancan, Alay Kırgızlarının işgalden en az zarar görmelerini, daha kolay ve onurlu bir yaşam sürdürmelerini sağlayan lider olarak, bugün bile “Alay Çariçesi” diye anılıyor. (www.yenidenergenekon.com)

OSMAN BATUR

Asıl adı Osman İslâmoğlu idi. Batur, O’na milletinin verdiği bir unvan, bir sıfattır. Kahraman ve cesur anlamındadır. O, bu unvan ve sıfatla özdeşleşmiş, böylece anılmaya hak kazanmıştır.Altay vilâyetindeki Köktogay bölgesinin Öndirqara mevkiinde 1899 yılında doğdu. Orta halli bir çiftçi ailesinin oğluydu. Dedesi din adamı idi. Osman Beğ, 40 yaşına kadar doğduğu bölgede tarımla uğraşarak geçimini sağladı. 1940

yılında Çin zulmü dayanılmaz boyutlara ulaşmıştı. Camilere tecavüz eden, Kur'an-ı Kerim'i yakan Çinlileri protesto eden Türkler, 'isyancı' oldukları bahanesiyle tutuklandı. Resmî makamlar, Türk'lerin ellerindeki silâhları toplamaya başladılar. Babası ve ailesinden bâzı kişiler, silâhlarını Çin askerlerine teslim ettiler. Osman Beğ,

– "Bu gün silâhımızı alanlar, yarın canımızı da alırlar. Ben silâhımı Çinlilere vermem. İstiyorlarsa ve güçleri yetiyorsa, gelip alsınlar !"

Dedi ve tek başına dağa çıktı. Savaştan başka kurtuluş yolu olmadığına inanıyordu. Başlattığı mücadele aynı gün destek gördü. Arkasından ilk gidenler arkadaşı Süleyman ve büyük oğlu Şerdiman oldu. Silâhını Çinlilere teslim eden babası İslâm Bey, oğlu için hayır duâlarını ve başarı dileklerini dile getirdi. Oğlunu koruması için Cenab-ı Allah'a duâ etti. Annesi Ayça Hanım:

"- Ben oğlumu bu günler için doğurdum. Çinliler asırlardır koyun boğazlar gibi biz Türk'leri öldürüyorlar. Bizim canımız, bizden önce ölenlerin canından daha kıymetli değildir. Bizden sonrakilerin yaşaması için oğlum, ben diğer çocuklarım ölmeye hazırız !" Diyordu.

Kısa zaman içerisinde, etrafında gözü pek insanlardan bir mücâhit ordusu oluştu. Zelebay Telci, Nurgocay Batur, Kâseyin Batır, Canım Han Hacı, Süleyman Batır, Musa Mergen Aktepe, Sulibay, Ökürbay , Nogaybay, Ahid Hacı, Halil Teyci, Karakul Zalin… bu mücâhidlerden birkaçıdır. O artık, soydaşlarının Osman Batur'u idi.

ve silâh arkadaşlarının mücâdelesi, 1941 yılı Ekiminden 1943 yılı Temmuzuna kadar gerilla savaşı şeklinde devam etti. 22 Temmuz 1943'te Altaylar, Çinlilerden tamamen temizlenmişti. Altay Türkleri artık bağımsızdı. Mücâdelesini sürdürdü. Altay Geçici Halk Cumhuriyeti Başkanlığına seçildi. 1944 – 1945 yıllarında, Tanrı Dağları'nın kuzeyindeki Doğu Türkistan Kazak Türkleri'nin yaşadığı bölgeleri de Çin İstilâsından kurtardı. 1945 yılının Ekim ayından 1947 yılının Şubatına kadar

üç vilâyetten oluşan Doğu Türkistan Hükümeti'nin askerî ve mülkî âmiri olarak Vâli sıfatıyla görev yaptı. O'nu, Şubat 1947'den Eylül 1949'a kadar Doğu Türkistan Cumhuriyeti koalisyon hükümetinin aslî üyesi olarak görüyoruz. Aynı zamanda, Altay Vâliliği görevini de devam ettiriyordu. Bütün bu görevleri sırasında Çinliler ile silâhlı mücâdeleden bir an bile geri kalmadı.

Osman Batur, Çin işkencelerine başkaldıran efsânevî bir kahramandır. Başarılı oldu. Kısa da olsa, bir dönem için milletini Çin işkencelerinden kurtardı.

BATUR, İdam Sehpasında Haykırdı…
"- Ben can verebilirim. Milletim, dünya durdukça mücâdeleye devam edecektir."

Çinliler, Altay Türkleri'nin millî kahramanı Osman Batur'u işkencelerden sonra şehit etmekle ancak, bir büyük kahramanın aziz bedenini ortadan kaldırabilmişlerdi. Bağımsızlık düşüncesini, Türk'lerin bağımsızlık için mücâdele azmini yok edemediler. Edebileceklerini zannedip işkence ve zulümlerini sürdürdüler.Osman Batur'un tek erkek kardeşi Delihan İslâmoğlu, istiklâl için giriştiği savaşta esir alınarak şehid edildi. Osman Batur'un ikinci hanımı, üç oğlu ve beş kızı da esir alındı. 18 yaşındaki kızı Kabiyra ile 14 yaşındaki oğlu Baybolla, anneleri Mamey'in gözleri önünde doğranarak şehid edildi. 11 yaşındaki oğlu Kariy ve 9 yaşındaki kızı Sapiyan, 20 metre derinliğindeki kuyuya diri diri atıldı. Evlâtlarına yapılan bu zulüm, işkence ve katliam neticesinde Mamey Hatun, aklını kaybetti ve onu da Çinliler olay yerinin yakınındaki nehrin azgın sularına attılar. (www.yenidenergenekon.com)

FAZIL KÜÇÜK

(14 Mart 1906 Lefkoşa **-** 15 Ocak 1984, Londra)

İsviçre Lozan Üniversitesi Tıp Faültesinden mezun olan Dr. Fazıl Küçük'ün tüm hayatı, Kıbrıs Türkleri'nin hakları ve bağımsızlığı için mücadeleyle geçmiştir. Kıbrıs Türkünün sesini dünyaya duyurmak için 14 Mart 1942 yılında Halkın Sesi gazetesini kurdu. 18 Nisan 1943 yılında Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu'nu kurdu. Daha sonra ise KATAK'tan ayrılarak 23 Nisan 1944 tarihinde Kıbrıs Millî Türk Halk Partisi'ni kurdu. Kısa bir zaman içinde birçok yerleşim bölgesinde şubeler açtı. 23 Ekim 1949 günü KMTHP ve KATAK, Kıbrıs Milli Türk Birliği Partisi adı altında birleşti. Kıbrıs Türklerinin ekonomik, siyasal ve kültürel faaliyetlerini yapabilmesini amaç güden çalışmalar da bulundu. Partisinin kendi başkanlığında yaptığı mitingler sonucunda Kıbrıs'ta Şeriye Mahkemeleri kaldırılarak, yerine Türk Aile Mahkemeleri kuruldu. Müftülük makamı tekrar oluştuldu. İngiliz yönetimi, Türk Tali Okullarını ve Evkaf'ı Kıbrıslı Türklere devretti.

15 Ağustos 1955 senesinde, partisinin ismi kongre sonucunda Kıbrıs Türktür Partisi şeklinde değiştirildi. 1 Nisan 1955 tarihinde Kıbrıslı Rumların kurmuş olduğu EOKA'ya karşı **Kıbrıs Türk Mukavemet Birliği** adındaki örgütü kurdu. 1955 senesinin Eylül ayında **Volkan** teşkilatını kurdu. 1955 senesinde Türkiye, Yunanistan ve Birleşik Krallık Dışişleri Bakanları arasında yapılan üçlü konferansı izlemek adına diğer iki Kıbrıslı Türk delege ile birlikte Londra'ya gitti. 1958 senesinde Türkiye'ye gitti ve Kıbrıs ile ilgili olarak Türkiye'nin her tarafında **"Ya Taksim, Ya Ölüm**" mitingleri düzenledi.

1959 Londra ve Zürih konferanslarında Kıbrıs Türklerini temsil eden Küçük, halkının yapısal bir güvenliğe girmesi için çalıştı. 3 Aralık 1959'da Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı yardımcılığı görevine seçildi. 21 Aralık 1963 tarihinde ada üzerindeki toplumsal olayların ardından oluşturulan Kıbrıs Türk Genel Komitesi'nin başkanlığına seçildi. 27 Aralık 1967 tarihinde ise Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi'nin başkanlığına getirildi. 18 Şubat 1973'de Cumhurbaşkanı yardımcılığından

ayrılarak, yerini Rauf R. Denktaş'a bıraktı. 15 Ocak 1984'de Londra'da vefat etti. Anıt mezarı Lefkoşa'dadır.

Kaynak: Vikipedi

RAUF DENKTAŞ

(27 Ocak 1924 Baf - 13 Ocak 2012 Lefkoşa)

1955'te terörist bir hüviyete bürünen Enonisle mücadelede ve EOKA karşısında Kıbrıs Türklerinin direnişine yön veren Denktaş, 1958 yılında hükümetteki görevinden istifa etti. Arkadaşlarıyla 1.8.1958'de **Türk Mukavemet Teşkilatı'nı** kurdu.

1959 Zürih ve Londra Antlaşmaları ile, 1960 antlaşmaları ve Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın hazırlanmasında emeği geçti. Aynı yıl Türk Cemaat Meclisi'yle İcra Komitesi Başkanlığı'na seçildi. 1958 yılında Rum tedhişçiler, Türk köylerine saldırınca, Türkler de bu olayları protesto etti. Zürih-Londra antlaşmaları öncesinde Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş, Ankara'ya Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ile görüşmeye gitti. Bu görüşmede Denktaş adaya Türk askeri gönderilmesi teklifini dile getirdi. 16 Ağustos 1960 tarihinde 650 kişilik Türk Alayı Magosa Limanı'na ayak bastı. 1963 olaylarından sonra Denktaş temaslarda bulunmak üzere Ankara'ya gitti. Temaslarını tamamlayan Denktaş bir sandalla Kıbrıs'a geçti ve Türk direnişini örgütlemeye başladı. 1970 seçimlerinde Türk Cemaat Meclisi Başkanlığı'na seçildi. 28.2.1973'e kadar Kıbrıs Cumhurbaşkanı Muavini ve Kıbrıs Türk Yönetim Başkanı seçildi. 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ilanından sonra devlet ve meclis başkanı görevlerini de yürüten Denktaş, anayasa uyarınca 1976'da yapılan ilk genel seçimlerde devlet başkanlığına seçildi. 1981 yılında ikinci kez devlet başkanı oldu. 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanından sonra tekrar cumhurbaşkanlığına seçildi. 22.4.1990'da yapılan erken seçimde ikinci kez cumhurbaşkanı seçildi. 1995'teki seçimlerde de cumhurbaşkanı seçildi. 17 Nisan 2005'te yapılan Cumhurbaşkanlığı

seçimlerinde aday olmayan Denktaş, 24 Nisan'da görevi Mehmet Ali Talat'a devretti. KKTC'nin kurucu cumhurbaşkanı Rauf Denktaş 88 yaşında vefat etti. Kabri Lefkoşa'dadır. (Kaynak: Vikipedi)

ZENCİ MUSA

Son dönem tarihimizde pek çok efsanevi şahsiyet vardır: Onların Osmanlı'yı ayakta tutabilmek için katlanmadıkları fedakârlık, göze almadıkları tehlike yoktur. Hepsinin "Biz ölsek de ümmet-i Muhammed (sas) yaşasın" idi. Çoğu hayatları boyunca belki bir gün bile kendi keyifleri için enerji tüketmedi. Hep âli dâvâlar için koşturdular: Zenci Musa ve arkadaşları gibi. Onlar feragat ve fedakârlıklarıyla bu milletin vicdanı oldular.

Mehmed Âkif Ersoy'a "Eşref Bey'in emir eri Zenci Musa; Omuzundan arşa yükseldi nebi İsa (as)" dedirten Zenci Musa, tüm gönüllerde başköşede ağırlanmaya layık bir kahramandır. Aslen Sudanlı olan Zenci Musa, Girit'te dünyaya gelmiş. Kahire'de yaşayan ve tam bir Osmanlı hayranı olan dedesi, Zenci Musa'yı, İslam'ı iyi öğrenmesi ve Osmanlı'yı yakından tanıması için yanına alıyor ve büyük ihtimam gösteriyor. Türk mahallesinde büyüyen Zenci Musa Türkçeyi çok iyi öğreniyor. Trablusgarp'ta Türk subaylar ve Şeyh Sunusi'nin önderliğinde İtalyanlara karşı verilen mücadeleye katılan Zenci Musa, buradan sonra artık Osmanlı Devleti için nerede tehlike baş gösterdiyse bütün heybetiyle orada biten kahraman bir asker olmuştur.

Cepheden Cepheye Koşan Adam

Zenci Musa, Birinci Dünya Savaşı'nda cepheden cepheye koşarken komutanı Eşref Bey'den (Sencer Kuşçubaşı) yeni görevlerinin Yemen'deki Yedinci Ordu'ya altın götürmek olduğunu öğrendi. 43 kişi değişik kılıklarla yolculuk yaparak Medine'ye vardılar. 300 bin altını Yedinci Ordu Komutanı Ahmet Tevfik Paşa'ya teslim etmeleri gerekiyordu. 43 kişi iki gruba ayrılarak yola çıktı. Fakat 1200 yıl önce Peygamber

Efendimiz'in de harp ettiği Cembele mevkiinde 2500 kişilik bir Bedevi-İngiliz kuvveti tarafından kıstırıldılar. Eşref Bey'in başında bulunduğu grup ellerinden gelen her şeyi yaparak 1 gün 1 gecelik bir savaş verdi. Sonunda Eşref Bey esir alınıp Lawrence'in karşısına çıkarıldı; fakat Zenci Musa bu hengâmede grubuyla birlikte altınları kaçırmayı başardı. 12 Ocak 1917′de gerçekleşen bu savaş London Times gazetesinde sekiz sütun üzerine manşetten verilmişti.

İngilizlerden Kaçırılan Altınlar

300 bin altını Yemen'de Tevfik Paşa'ya teslim etmeyi başaran Zenci Musa, Birinci Dünya Savaşı bittikten sonra Anadolu'da gerçekleştirilecek Milli Mücadele'ye destek vermek amacıyla İstanbul'a gelir. Beyazıt Camisi'nde bir ikindi namazı çıkışında kendisini gören Ali Sait Paşa onun zor durumda olduğunu anlar ve ona şöyle der "Musa, emeklilik için bir dilekçe ver. Ben de tasdik edeyim, sana emekli maaşı bağlasınlar."

Generalin Teklifine de Red

Fakat Zenci Musa ona şu ibret dolu cevabı verir: "Paşam, ben bu fakir milletten emekli maaşı alamam." Bu cevaptan sonra Ali Sait Paşa, Zenci Musa'dan habersiz İstanbul hamallar kahyası Ferit Bey'e giderek kendisini birkaç gün sonra Zenci Musa ile birlikte ziyaret edeceğini söyler. Ferit Bey'den istediği, bu ziyaret esnasında Zenci Musa'ya bir iş teklifinde bulunmasıdır.

Bir araya geldiklerinde Ferit Bey, Zenci Musa'ya Karaköy gümrüğünde kahyalık yapması için teklifte bulunur. Bu teklif karşısında Zenci Musa, yine mükemmel seciyesinin yansıdığı bir cevap verir: "Ben kahyalık yapmam, onu yaşlı bir Müslüman'a verin. Orada hamallık varsa yaparım." Ve Zenci Musa, o büyük kahraman artık gümrükte hamallık yapmaya başlar.

"Bu İş Daha Bitmedi..."

İşgal kuvvetleri komutanı General Harrington, İstanbul'da Galata gümrüğünü gezdiği sırada, kendisine "İşte 300 bin altını Yemen'e kaçıran Zenci Musa bu!" denildiğinde hemen onun

yanına gider ve şöyle der: “Eğer bizimle çalışırsan seni altına boğarım.” Zenci Musa’nın bu sözlere karşı verdiği cevap, bir kişinin değil; haysiyetin, asliyetin, şahsiyetin ve bin yıldır İslam medeniyetine bayraktarlık yapmış bir milletin cevabı idi: “Her teklif herkese yapılmaz. Bu sözleriniz beni ancak rencide eder. Benim bir devletim var: Devlet-i Osmanî; bir bayrağım var, ay-yıldızlı bayrak; bir kumandanım var, Eşref Bey. Bu iş daha bitmedi, sizinle mücadelemiz devam edecek…” Şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki “anlamak” fiili mana yükünü, ancak 2,5 milyon şehitle, 2,5 milyon hayatın sönüşüyle bitirilmiş Birinci Dünya Savaşı’nın sona erdiği günlerde, işgal edilmiş bir İstanbul’da, “Bu iş daha bitmedi” diye düşünebilen ve bunu işgalcilerin en yüksek rütbelisinin yüzüne ifade edebilen bir adamı anlayabilirsek devam ettirecektir. İşte o Zenci Musa, gündüz Galata gümrüğünde hamallık yapıp, gece Milli Mücadele için Anadolu’ya silah kaçırırken vereme yakalanıyor. Ali Sait Paşa’nın bütün ısrarına rağmen bir sanatoryuma yatmayı kabul etmeyen Zenci Musa, bavulunu alıp Üsküdar’daki Özbekler Tekkesi’ne gidiyor. Zenci Musa veremden kurtulamayarak kısa süre sonra burada vefat ettiğinde, bavulundan bir Osmanlı haritası, Eşref Bey’in resmi ve kefen bezi çıkıyor.

Ey Zenci Musa, gittiğin yerlerde seninle yan yana yürümek vardı, vuruştuğunda omuz omuza, konuştuğunda gönül gönüle olmak vardı. Senin gibi “tek başına bir millet” olan ecdâdımızı fatihalarla yâd ediyoruz. Ruhlarınız şâd olsun.

CEM SÖKMEN

(www.yenidenergenekon.com)

MÜBARİZ İBRAHİMOV

7 Şubat 1988 doğumlu Mübariz İbrahimov, 2005 yılında Azerbaycan İçişleri Bakanlığı'na bağlı Özel Kuvvetler Bölüğünde, askerlik hizmetini yaparak 2007 yılında terhis olmuştur. 2 yıl sivil hayatında çalıştıktan sonra, 2009 yılı Ağustos ayında Uzman Çavuş olarak Ordu'ya katılmıştır.

Kendi isteği ile Azerbaycan Karabağ cephesindeki, sınır birliğine atanmıştır.

19 Haziran 2010 tarihinde gece saat 23.30 civarında Mübariz İbrahimov kimseye haber vermeden, sadece **"Şehit olursam üzülmeyin. Vatan sağolsun"** diye bir mektup bırakarak tekbaşına 1km mayın döşeli sınırı aşarak, Ermenistan Silahlı Kuvvetleri'nin bulunduğu karakola baskın düzenler. 45 Ermeni asker ve subayını öldürür. Ermeni destek kuvvetleri ile 5 saat, ermeni silah ve mühimmatını kullanarak çarpışır…

Mübariz sabaha karşı şehit olur. (www.yenidenergenekon.com)

BİLGİNLER

BİRUNİ(973 – 1051) Beyruni olarak da anılır. Türk-İslam dünyasının yetiştirdiği büyük bilim ve din adamlarından biridir. Bugün İran sınırları içinde bulunan Kas şehrinde 973 yılında doğmuştur.
Harezm Türklerindendir ve küçük yaşta babasını kaybetmiştir. Bîrûnî, kabiliyetleri ve zekası ile hemen dikkatleri çekerek Harezmşah hanedanından meşhur matematikçi Ebu Nasr Mansur, Bîrûnî'yi himayesine alarak yetiştirmiştir.
Dünyanın döndüğünü ilk bulan bilim adamı Ümit Burnu, Amerika ve Japonyanın varlığından bahseden ilk bilim adamıdır. Amerika kıtasının varlığını Kristof Kolomb'dan keşfinden 500 sene önce bildirmiştir. Matematik, Jeoloji, Coğrafya, Tıp, Felsefe, Fizik, Astronomi gibi dallarda eserler yazmıştır. Çağın En Büyük Alimidir.
Astronomi çalışmalarına 995'te başlayan Bîrûnî, Harezm civarındaki Buşkatir'de, güneşin ve gezegenlerin deklinasyonlarını (meyillerini) tespit etti. Dönemin önde gelen astronomlarıyla birlikte çeşitli rasat çalışmaları yapan Bîrûnî, 44 yaşındayken Gazneli Sultan Mahmut'un himayesine girdi ve çalışmalarını burada sürdürdü. 1011'de Kabil'de çalışmalar yaptı.

ALİ KUŞCU Türk-İslam dünyasının büyük astronomi ve kelam alimidir. XV. yüzyıl başlarında dünyanın en önemli bilim merkezi olan Semerkant'ta doğmuştur. Babası Muhammed, ünlü Türk Sultanı ve astronomu Uluğ Bey'in kuşçusu olduğu için, ailesi 'Kuşçu' lakabıyla meşhur olmuştur. Küçük yaştan itibaren matematik ve astronomiye ilgi duyan Ali Kuşçu, devrin en büyük alimleri olan Bursalı Kadızâde Rumî, Gıyâseddin Cemşîd ve Muînuddîn Kâşî'den matematik ve astronomi dersi almıştır. Daha sonra bilgisini artırmak için Kirman'a giderek Hall-ü Eşkâl-i Kamer (Ay Safhalarının Açıklanması) adlı risale ile Şerh-i Tecrîd adlı eserini yazmıştır. Uluğ Bey'e yardımcı ve rasathanesine müdür yapılmıştır.
Ali Kuşçu, Osmanlılar arasında astronomi bilimini yaymıştır. Ali Kuşçu'nun, hepsi de birbirinden değerli pek çok eseri vardır: Bunların başında Risâle fi'l-Hey'e (Astronomi Risalesi)

gelir. Ali Kuşçu bu harika bir astronomi kitabını, önce Farsça yazmış, daha sonra bazı eklemelerle Arapça'ya çevirmiştir. Fatih Sultan Mehmet'e ise, Arapça olan nüshayı sunmuştur. Uluğ Bey'in, yıldız hareketlerini inceleyen Zîç adlı eserini de yorumlamış, ve genişletmiştir. Ayrıca, Risâle fi'l-Fethiye (Fetih Risalesi), Risâle fi'l-Hesâb (Matematik Risalesi) bilinen eserlerindendir.
Ali Kuşçu 1474'te İstanbul'da vefat etmiştir.

FARABİ Büyük mütefekkir ve ünlü musikî üstadıdır. 870 yılında Türkistan'ın Seyhun ırmağı kenarındaki Farab kasabasında doğmuştur. Asıl adı Ebu Nasır Muhammed ibn Türkan el Farabî'dir. İlk öğrenimini Farab'da, yüksek öğrenimini ise Bağdat'ta yapmıştır. Farsça, Arapça, Latince ve Yunanca bilmekteydi. Mantık, felsefe, matematik, tıp ve musikî üzerinde büyük bilgi sahibi idi. Bu konular üzerinde 100'den fazla eser vermiştir. Ancak bugün elde sadece 39 eseri kalmıştır. Bu arada Aristo'nun bütün eserlerini de şerh etmiştir. 950 yılında Şam'da vefat etmiştir. Babüssagîr mezarlığında yatmaktadır.
Onun, İlimler Ansiklopedisi (İhsâu'l-Ulûm) adlı eserinde, döneminin filoloji, mantık matematik, fizik, kimya, ekonomi ve siyaset alanlarındaki bütün bilgileri vardır ve özet olarak mahiyetlerini anlatır. Et-Ta'limü's-Sanî ve İhsâu'l-Ulûm doğu dünyasının ilk ansiklopedisi sayılan değerli eserlerindendir. Bu büyük dahinin eserleri Hindistan'da ve Mısır'da basılmış, İbranice'ye ve batı dillerine de çevrilmiştir. Büyük bilginlerden, İbni Sina ve İbni Rüşt gibi büyük filozoflar ondan ders almışlar ve onun aydınlığında yetişmişlerdir.

HAREZMİ Harezmî, IX. yüzyılda yaşayan ve cebir alanında ilk defa eser yazan Müslüman Türk bilginidir. Harezmî 780 yılında Harezm'de doğmuştur. Daha sonra ilim öğrenmek amacıyla, kendi döneminin ilim merkezi olan Bağdat'a gitmiştir. Abbasi Halifesi Me'mun, Bağdat'ta kurduğu kütüphanenin (Darülhikme) idaresini kendisine verince, matematik ve astronomi kaynaklarını uzun süre inceleme imkanı bulmuştur. Bağdat'taki bilimler akademisi Darülhikme'de görev alarak, matematik, astronomi ve coğrafya

alanında değerli çalışmalar yapmıştır. İlk defa, birinci ve ikinci dereceden denklemleri analitik metotla; bir bilinmeyenli denklemleri de cebirsel ve geometrik metotlarla çözmenin kural ve yöntemlerini de Harezmî, tespit etmiştir. Matematikte ilk kez sıfır rakamını kullanan Harezmî, cebir bilimini metodik ve sistematik olarak ortaya koymuştur. Kendisinden önceki cebire ait konuları, yine ilk kez 'cebir' adı altında sistemleştirmiştir. Yeryüzünün çapına ait hesaplarını Kitâbu Sûreti'l-Arz adlı kitabında topladı. Bu eserde, Nil Nehri'nin kaynağını açıklayan Harezmî, Batlamyus'un astronomik cetvellerini de düzeltmiştir. Matematik, astronomi ve coğrafya alanında çok sayıda eser yazmıştır..
Harezmî, 850 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.

ULUĞ BEY Dünyaca ünlü Türk matematikçisi ve astronomi bilgini olan hükümdardır. 13 yaşında iken Horasan ve Maveraünnehir eyaletlerine hakan naibi oldu. 1446 yılında babasının ölümü üzerine hükümdar oldu. Saltanat yılları sırasında matematik ve astronomi ile yakından ilgilendi. Astronomiye ait tablosu yıllar sonra İngiltere ve Fransa'da basıldı. 1449 yılında kendisine isyan eden oğlu Abdüllatif Mirza tarafından 54 yaşında iken öldürüldü.
Uluğ Bey hakan olunca, Osmanlı Devleti ile münasebetlerini sıklaştırmaya ve geliştirmeye gayret etmiş ve iki Türk ülkesi arasında elçiler, bilim adamları gidip gelmeye başlamıştır. O, savaştan çok kendisini bilime adamış bir hükümdardı. Astronomi ilminin gelişmesine çalışmıştır Sarayına zamanın bilginlerini toplayarak onları korudu. İnceleme için Çin'e kadar heyetler gönderdi. Semerkant'ta bir medrese, bir de rasathane yaptırdı.. Bu rasathane orta çağdaki astronomi bilgisini en yüksek düzeye ulaştırmıştır.

PİRİ REİS Muhiddin Pîrî kesin tarihi bilinmekle beraber 1465-1470 yılları arasında, Türk denizciliğinin önemli merkezlerinden biri olan Gelibolu'da dünyaya gelmiştir. Babası Hacı Mehmet, amcası ise o dönemin ünlü kaptanlarından Kemal Reis idi. 11 yaşına geldiğinde önce korsan olarak işe başladı, sonradan devlet hizmetine giren amcası Kemal Reis ile birlikte denize açılmış ve1487-1493 yılları arasında çeşitli deniz

savaşlarına karışmıştır. Türk denizcilik tarihinden, kendisinden bağımsız olarak söz edilmesi 1499-1502 yılları arasındaki harplerde gösterdiği başarılardan dolayıdır. Harita çizimiyle uğraşmış, daha sonra büyük Türk denizcisi Barboros'un (1476-1546) hizmetine girmişti.
Mısır'ın zaptı sırasında (1516-1517) komutasındaki gemilerle en önemli deniz üssü olan İskenderiye'nin ele geçirilişinde büyük başarı göstermiştir.
Yazmış olduğu Kitab-i Bahriye Hükümdarın beğenisini kazanmıştır . Bunu bugün elimizde sadece ilk parçası bulunan ve Kuzey Amerika haritası diye adlandırılan İkinci Dünya haritası izlemiştir.
Bu başarıları düşmanlarını kızdırmıştı. Özellikle Basra Beyler Beyi Paşa Pîrî 'nin donanmayı Basra'da terk ettiği haberini İstanbul'a ulaştırdı.Mısır Valisi Dukayin-zâde Mehmed Paşa da bu görüşlere katılınca, yaşı seksenin üzerinde olan Pîrî Reis 1555 yılında Kahire'de idam edilmiştir.

CEZERİ (1153-1233) İlk sistem mühendisi ve ilk sibernetikçi ve elektronikçi Bilgisayarın babası; oysa bilgisayarın babası yanlış olarak ingiliz matematikçisi Charles Babbage olarak bilinir. Cizre'de doğmuş Fizikçi ve 60 makina mucididir. Robot ve Bilgisayar ana temelleri, saatler, su makineleri, musluk, kilitler, çocuk oyuncakları buluşları arasında yer alırKitapları uzun yıllar Avrupa üniversitelerinde okutulmuştur. Artuklu Türklerindendir. Artukoğullarında 32 yıl Reis-ül amal (başmühendis) olarak görev yapmıştır. Karaaslan tarafından Hısn Keyfa'da inşa ettirilen muhteşem köprü ile onun altındaki çarşı, han, hamam ve mahallelerin imarında emeği geçti. Ülkemizde İTÜ Bilim ve Teknoloji Tarihi Enstitüsü, Cezeri'nin kitabındaki şekillerin aslına sadık kalarak, tavuskuşlu su saatini yapmayı gerçekleştirmiştir. Cezeri'nin yaptığı makine parçalarının bir kısmına kendisinden 200-350 yıl sonra yaşayan Giovanni de Donti ve Leonardo da Vinci'de rastlanmaktadır. Son söz olarak diyebiliriz ki, Cezeri, ilim tarihine sibernetiğin kurucusu olarak kaydolmuştur."

İBN-İ SİNA: Türk-İslam aleminde yetişen meşhur felsefeci ve tıp alimidir. İsmi Huseyn bin Abdullah bin Hüseyin bin Ali bin Sina el-Belhi, künyesi Ebü'l-Ali'dir. İbn-i Sina diye meşhur oldu. 980(H.370) senesinde Buhara yakınlarındaki Afşan'da doğdu. 1037 (H.428) senesinde Hemedan'da öldü. İbn-i Sina, tıp, matematik, mantık, felsefe, astronomi, fizik, kimya, farmakoloji, edebiyat ve arkeoloji ilimlerinde söz sahibiydi. En meşhur olduğu ilim sahası tıptı. Tıp mütehassisi olarak önceleri tıp ilminde yer alan pek çok metodu değiştirdi ve birçok keşifler yaptı. Yüzyetmişe yakın eseri olan İbn-i Sina'nın tıp sahasındaki en büyük eseri El-Kanun fit-tıb adlı kitabıdır. Beş ciltten meydana gelen eser kısa notlar ve özetler halinde yazılmıştır.12.asırda latinceye çevrilen eser, Avrupa üniversitelerinde ders kitabı haline gelmiştir.

CABİR BİN HAYYAN: "Hakim ol Kimyaya, hakim ol dünyaya" diyen Hayyan modern kimyanın kurucusu meşhur bir Türk bilginidir. Doğum tarihi tam olarak bilinmemekte ve yaklaşık 815 yılında vefat ettiği kabul edilmektedir.

EBU'L VEFA BUZCANİ: Onuncu yüzyılda, Türk aleminde yetişmiş büyük matematik ve astronomi alimidir. İsmi Muhammed bin Yahya bin İsmail bin Abbas'tır. 10 Haziran 940 (H.328) tarihinde Horasan'ın Buzcan kasabasında doğdu. 1 Temmuz 988 (H.388) tarihinde Bağdat'ta vefat etti. 10 adet eseri mevcuttur. Kitab'ül –Kamil Trigonometri ve astronomiden bahseden meşhur eseridir. Ez-Ziyc'üs Şamil adlı eseri de Asronomiden bahseden meşhur eseridir.

FERGANİ: Dokuzunca asır başlarında dünyaya geldiği, 861 senesinde hayatta olduğu ve bu tarihten kısa bir süre sonra öldüğü kabul edilmektedir. İsmi Ahmed bin Muhammed bin Kesir el-Fergani olup künyesi Ebü'l-Abbas'tır. Batı bilim dünyasında Alfraganus adıyla tanınır. Fergana'da ünlü bir Türk ailesine mensuptur. Fergani, astronomi, matematik, coğrafya ve mekanik alanlarında çalışmalar yaptı. Astronomiye daha ağırlık verdi. Kur2an-ı Kerim ve aklın prensiplerine uygun olmayan Batlemyüscü astronomiyi ilk defa tenkit edenler arasında yer aldı. Fergani, Güneşin de kendine göre hareketli olduğunu, ilim

tarihinde ilk defa keşfeden alimdir. Hazırladığı Zicler, Fransız matematikçisi D.Alembert ve Laplance'nin en çok faydalandığı eserler arasında yer aldı. Fergani'nin astronomi ile ilgili eserlerinden altısı günümüze kadar ulaşabilmiştir. Bu eserlerin en önemlisi Cevamiu İlm-in Nücüm vel-Hareket-is-Semaviyye'dir.

GIYASEDDİN CEMŞİD KAŞİ: On dördüncü ve 15. yy. yaşamış ondalık kesirleri ilk defa kullanan büyük bir Müslüman Türk matematik ve astronomi alimidir. İsmi, Cemşid bin Mes'ud bin Mahmud et-Tabib el Kaşi olup lakabı Gıyaseddin'dir. On dördüncü asrın sonlarına doğru Maveraünnehir bölgesinde bulunan Kaş şehrinde doğdu. 1429 senesinin son baharında Semerkand'da öldü. Gıyaseddin Cemşid, matematik ve astronomi alanında bir çok eser yazdı. Yazdığı kitaplar, bilhassa 16. ve 17. asırda devrin ünlü ilim adamları tarafından uzun yıllar temel başvuru kitabı olarak kullanıldı. 5 adet eseri günümüze kadar gelmiştir.

HEZARFEN AHMET ÇELEBİ: Hezarfen Ahmet Çelebi, (Doğum:1609-Ölüm:1640) kendi geliştirdiği takma kanatlarla uçmayı başaran ilk insandır. 17.yüzyılda Osmanlı Devletinde yaşamış bir Türk bilginidir. 1632 yılında lodoslu bir havada Galata Kulesi'nden kuşkanatlarına benzer bir araç takıp kendini boşluğa bırakan ve uçarak İstanbul Boğazını geçip 3000 metre ötede Üsküdar'da Doğancılar'a inen Hezarfen Ahmet Çelebi, Türk havacılık tarihinin en kayda değer kişilerden biridir.

LAGARİ HASAN ÇELEBİ: IV. Murat dönemi`nde yaşamış bir Türk bilginidir. Kendi icadı olan 64 kg.'lık barut ile çalışan, yedi kollu roketle Sarayburnu açıklarında göğe yükselmiş ve yine kendi yapmış oldugu ilkel paraşütle denize inmeyi başarmıştır

İMAM İSMAİL CEVHERİ: Cevheri bilinen ilk Türk ve İslam dünyasının Fizik ve Hava şehididir. Gazneliler Devleti'nin sınırları içindeki Maveraunnehir bölgesindeki Farab(Otrat) şehrinde doğmuştur. Kendi deneyini yaparken, minareden hazırladığı kanatlarla uçmaya çalışrken 1010 yılında düşerek öldü. İlahiyat ve Edebiyat konularının yanısıra fizik,

tabii ilimler ve riyaziyeye de merak sardı. Dil bilgisi ve sözlük kitapları yazdı. Kendisi aerodinamiğin 2. kurucu olarak vasıflandırıldı.

KAŞGARLI MAHMUT: XI. Yüzyılda yaşayan bir Türk bilginidir. Divanü Lugati't-Türk adlı eseriyle ünlüdür.Karahanlılar soyundandır. Doğum tarihi 1025 olarak tahmin edilmektedir. 1090 da da öldüğü sanılmaktadır Aynı zamanda filolog, etnograf ve ilk Türk haritacısı olan Kaşgarlı Mahmut bu meşhur eserinde yaşadığı devirdeki Türk illerinin ve boylarının kullandığı ağızları canlı olarak tesbitett. Oğuz Türklerinin 24 boyu ile ilgili şemayı da verdiği eserinde, Türkçenin zenginliğini ve Arapça ile Farsça yanındaki değerini ispata çalışan Mahmut, ayrıca Türkçeyi araplara da öğretmek gayesiyle ayrı bir gramer kitabı yazdı.Oniki hayvanlı Türk takvimini ve Nevruzu da belirlemiştir.

NASIRÜDDİN TUSİ: Horasan'ın Tus şehrinde Şubat 1201 de doğdu. Yaşadığı dönemde kurulan Meraga Kütüphanesi ile Rasathanesinde ömrünün sonuna kadar çalıştı. Buraya topladığı kitapların sayısının dörtyüzbin civarında olduğu kaydedilir. Tusi'nin yaptığı ilmi faaliyetlerin en önemlilerinden biri Trigonometriyi ayrı bir ilim dalı haline getirmesidir. Tusi farklı ilim dallarında altmışı geçen eser kaleme almıştır.

NİZAMÜLMÜLK: Nizamülmülk vezir olduğu 1064'ten şehit edildiği 1092 senesine kadar aralıksız Büyük Selçuklu Devletine, tam bir dirayet ve adaletle hizmet etti. Büyük Selçuklu Devletine; idari, adli, askeri, mali, sosyal ve kültürel sahada pek çok yenilikler ve değişiklikler getiridi. Nizamlmülk'ün Selçuklu Devletindeki bütün düzenleme ve değişiklikleri ciddi bir şekilde tetkik eden, devlet idaresinde kendi görüşlerini, icraatını ve bunların gerekçelerini gelecek nesillere intikal ettirmek maksadıyla yazdığı "Siyasetname" isimli eseri bugün siyaset ilmi ile uğraşanların el kitapları arasında yer almaktadır.

ŞEMSEDDİN HALİLİ: Vakit cetvelleri hazırlayan Türk Astronomi Alimidir. İsmi, Muhammed'e bin Muhammed bin Muhammed'dir.Lakabı Şemsettin Halili'dir. Doğum tarihi belli

olmayıp 1397 de vefat etmiştir. Hazırladığı cetvellerle zamanı, namaz vakitlerini ve kıbleyi tayin etti.Dünyanın ekseni etrafındaki eğimini 23 derece 21 dakika olarak hesapladı. Dürbünün keşfine kadar astronomide kullanılan gözlem aracı Rubu aletini keşfetti. 4 adet eseri vardır.

ŞERAFETTİN ALİ BİN İSA EL-KEHHAL: Göz hastalıkları hakkında ilk drefa kitap yazan Türk tıp alimidir.11. yüzyılda İslam dünyasına göre göz hastalıkları sahasında yetişmiş en büyük hekimlerden biridir.Bağdat'ta doğmuş ve 1039'da yine Bağdat'ta ölmüştür. Batı dünyası onun göz hastalıkları ile alakalı ortaya koyduğu bilgileri 800 sene sonra yakalayabilmiştir. En önemli eseri Tezkiretü'l-Kehhalin fi'l-ayn ve Emraziha'dır.

TAKİYÜDDİN: 1521 yılında Şam'da doğdu.Takiyüddin dönemin en büyük bilginidir. Matematik ve astronomi başta olmak üzere bir çok alanda araştırmaları vardır. Özellikle trigonometri alanındaki çalışmaları övgüye değerdir.Cep , duvar ve masa saatlerinin yanısıra astronomik saatlerle gözlem saatlerini anlattığı Mekanik Sat Yapımı adlı kitabı, Batı dünyası dahil olmak üzere, bu yüzyılda bu konuda kaleme alınmış en kapsamlı kitaptır.

YUSUF HAS HACİB: 11.yüzyılın başlarında Balasagun'da doğmuştur.Kutadgu Bilig (Mutluluk Bilgisi) adlı yapıtı her iki dünyada mutluluğa kavuşmak için gidilmesi gereken yolu göstermek amacıyla yazılmıştır.

EDİP AHMET YÜKNEKİ : Karahanlılar zamanında yetişen büyük Türk edibi. Türkistan'da Yüknek'te doğdu. Hayâtı hakkında kaynaklarda fazla bir bilgi yoktur. On birinci asrın sonlarıyla on ikinci asrın başlarında yaşamıştır. Doğuşta kördür. Arabî ve Farisiyi öğrenmiş, tefsir, hadis, fıkıh gibi İslamî ilimleri tahsil etmiş, takvâ sahibi, alim, fazıl bir zattır. Eski kaynaklar, Edip Ahmet'e dâir menkıbevî bilgiler vermektedir. Atabet-ül-Hakâyık'ın sonunda; "Adım, Edib Ahmet'tir.Sözüm, edeb ve öğüttür. Bu kitabı; kendim gidersem, sözüm kalsın diye yazdım. Ey benden sonra gelen! Bunu okursan beni duâdan unatma!" diyerek, kendinden bahsetmiştir.

Edip Ahmet’in, zamânımıza birkaç yazma nüshası ulaşan tek eserinin adı Atabet-ül-Hakâyık’tır. Atabet-ül-Hakâyık’ın tamamı 512 mısradır. Bu bakımdan Kutadgu Bilig’den bir hayli küçüktür. Fakat İslamî Türk edebiyâtında elde bulunan ikinci eser olması bakımından dil târihi ve edebiyât açısından kıymeti fazladır. Atabet-ül-Hakâyık, bir ahlâk ve öğüt kitabı olduğu için, tamâmen hikmet tarzında yazılmıştır.

MİMAR SİNAN: Türk mimar, Dünyanın en büyük yapı sanatçılarından biridir. Kayseri’nin Ağırnas köyünde doğdu.Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. 17 Temmuz 1588’de İstanbul’da öldü. Çeşitli kaynaklara göre Mimar Sinan 84 cami, 52 mescit, 57 medrese, 7 okul ve darülkurra, 22 türbe, 17 imaret, 3 darüşşifa, 7 suyolu kemeri, 8 köprü, 20 kervansaray, 35 köşk ve saray, 6 ambar ve mahzen, 48 hamam olmak üzere sayılamayanlarla birlikte 350 yi aşkın yapı gerçekleştirmiştir.

ALİ ŞİR NEVAİ: (Herat 1441 – 1501) Ali Şîr Nevâî, Türkçeyi yüksek bir sanat dili halinde işlemeye çalışan, bu görüşü savunan ve Türk diline değer kazandıran üstün bir bilgin ve devlet adamıdır. Şiirlerini Türkçe ve Farsça yazan Ali Şîr Nevâî, Arapçayı da çok iyi öğrenmişti. Meşhur ilim adamlarından Molla Cami, onun şiir arkadaşlarındandır. Kaşgarlı Mahmut’tan sonra Türk diline en büyük hizmet eden kişi olarak tanınan Ali Şîr Nevâî, Muhâkemetü’l-Lügateyn adlı kitabında Türkçe ile Farsça’yı karşılaştırarak pek çok yerde Türkçe’nin üstünlüğünü savunmuştur. Ali Şîr Nevâî, bu kitabını Türkçe’yi bırakarak eserlerini Farsça verenlere ithafen yazmıştır. Ali Şîr Nevâî, Türkçe yazdığı şiirlerinde Nevâî, Farsça yazdığı şiirlerinde ise Fanî mahlaslarını kullanmıştır.

FUZULİ : (1483-1556) Fuzûlî, sadece Anadolu ve Azerî sahasının değil, bütün Türk dünyasının, hatta Doğu-İslâm edebiyatlarının en büyük lirik şairlerindendir. Kendinden sonraki pek çok şairi etkilemiş, yüzyıllarca sevilerek okunmuş ve takip edilmiştir. Bu itibarla Fuzûlî, Türkçe ile oluşturulan bu edebiyatlar arasında bir köprü vazifesi görmüştür. Aynı şekilde

söz konusu edebiyatlar arasında birleştirici ve bütünleştirici yönüyle de hizmet etmiştir.

TÜRKÇÜ DÜŞÜN(FİKİR) ADAMLARI

İSMAİL GASPIRALI

(Bahçesaray 8 Mart 1851 – Bahçesaray 24 Eylül 1914)

Bütün Türk dünyasındaki millî uyanış hareketlerinin büyük öncülerinden olan İsmail Gaspıralı Bahçesaray yakınlarında Avcıköy'de, Mustafa Ağa'nın oğlu olarak dünyaya geldi. Mustafa Ağa okumuş ve Türkçü bir insandı, teğmenlikten emekli olarak Bahçesaray'a yerleşmişti.

İsmail Gaspıralı ilk öğrenimini yaptıktan sonra, Akmesçit lisesine gitmiş; iki yıl sonra da Moskova Askeri Lisesi'ne geçmiştir. Gaspıralı orada başka ülkelerden gelen Türk öğrencilerle tanıştı. Okuldaki panslavist hareketler, onu Türk milleti üzerinde düşünmeye yöneltti. 1867'de altıncı sınıfta iken, Türklerin tek hür ülkesi olan Osmanlı İmparatorluğu'na gitmeyi ve o sıralardaki Girit savaşına katılmayı kafasına koydu. Bir kayıkta kırk beş gün kürek çektikten sonra Don nehrini geçerek Odesa'ya geldi, ancak pasaportu olmadığı için Ruslar tarafından yakalanarak Bahçesaray'a gönderildi.

Bu olaydan sonra bir daha Moskova'ya dönmedi., Menli Giray'ın kurduğu medresede Rusça dersleri vermeye başladı. 1869'da Yalta Dereköy'e gelerek burada burada yeni bir usulle Türkçe dersleri vermeye başladı. Onsekiz yaşındaki bu delikanlının ülküsü bütün Türk dünyası için , İstanbul Türkçesini esas alan ortak bir Türkçe kurmak ve Türkler arasındaki birlik şuurunu uyandırmaktı.

1871 yılında Paris'e gitti. Bilgisini artırmak için çalışırken, geçimi için de Rus romancısı Turgenyef'e sekreterlik etti. Batı medeniyeti içinde yaşayarak, tanıdı ve inceledi. 1874'de İstanbul'a geldi.; Ceride-i Askeriye'de tercüman olarak çalıştı. Sonra Kırım'a döndü. Burada köylülerin, beylerin, mirzaların ve ulemanın hayatını yakından tanıdı 1878'de Bahçesaray

belediye reisi seçilerek dört yıl bu görevi yürüttü. 1879'da gazete çıkarmak istedi ise de çar buna izin vermedi . Genç Molla imzası ile Tavrida gazetesinde Rusça makaleler yazdı. Bu yazılarını daha sonra "Rusya Müslümanlığı" adıyla yayımladı. Temel düşüncesi "Türk toplulukları okullar ve medreselerinde çağdaş ilim ve sanatları kendi dilinde okutmalıdır" oldu.

Nihayet 1883 yılının 10 Nisan günü Bahçesaray'da Tercüman gazetesini çıkardı. Gazete bütün Türk dünyasına yayıldı ve büyük heyecan uyandırdı. Bu gazete Gaspıralı'nın sevgili eşi ve ateşli bir türkçü olan Zühre Hanım'ın mücevherleri ile çıkmıştır. Zühre Hanım 1903 yılında ölmüş ve Bahçesaray'da Menli Giray türbesine gömülmüştür.

Gaspıralı Türk lehçelerinin, yabancı diller yerine birbirlerinden kelimeler alarak zenginleşmesini ve İstanbul Türkçesini esas alınarak ortak bir yazı diline kavuşulmasını sürekli savundu. Onun **"Dilde, fikirde, işte birlik"** sözü bugün de bütün Türk dünyasının ülkü ve ilkesi olmak değerindedir.

Gaspıralı hem yazdı hem de yılmadan, usanmadan Türk dünyasını gezerek konferanslar verdi. Onun tesirinde yetişen gençler Türk dünyasının her yanında çeşitli gazeteler ve kitaplar yayımladılar.

İsmail Gaspıralı 24 Eylül 1914 günü vefat etti. Cenazesi büyük bir cemaatle kaldırıldı ve eşinin yanına defnedildi.

KAYNAK: Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Cilt.13 Sf.338

Gaspıralı'nın fikirlerini üç esas maddede toplamak mümkündür:

1- Batının yeni ve faydalı fikirlerini öğrenip müslüman dünyasında yaymak,

2- Maarifi yeni usule göre ıslah eylemek,

3- Osmanlı Türkçesini, bütün Türk dünyasının anlayacağı müşterek bir edebî dil haline getirmek.

YUSUF AKÇURA

(1876-11 Mart 1935)

Fikirleri

Yusuf Akçura'nın Türkçülük ile ilgili düşüncelerinin İstanbul'da, Rusya'da ve Fransa'da geliştiği görülür. Harp Okulu yıllarında, Necip Asım Beyin, Veled Çelebi Efendinin ve Tahir Beyin Türkçülük ile ilgili yazılarını okumuş ve etkilenmiştir. Ayrıca, İsmail Gaspirinski (Gaspıralı) tarafından basılan "Tercüman" gazetesi de İstanbul'da dağıtılmakta idi. Bu yazarların fikirleri, onu derinden etkilemiştir. Harp Okulu'nda öğrenci iken tatil aylannda Rusya ile ve oradan da orta Asya Türkleri ile temasa geçerek, buradaki Türklerin sosyal yaşamını incelemiştir. Bu ziyaretleri sırasında, Osmanlı Türklüğü ile Kuzey Türklüğü arasında kültürel bir 'köprünün kurulmasını istemiştir.

Onu, en çok etkileyen şüphesiz İsmil Gasprinski (Gaspıralı) olmuştur. Kırım'da Rusya'nın baskısına rağmen Müslüman halklarla sıkı ilişkiler kuran Tatarların varlıklannı sürdürebildiğini örnek gösteren Gasprinski (Gaspıralı)'ye göre, bu usulle çeşitli bölgelerde yaşayan Türkler de varlıklarını koruyabilirdi. Akçura, Gasprinski (Gaspıralı)'nin fikirleri ile çok erken tarihlerde tanışma fırsatı buldu. Onunla Rusya'ya yaptığı seyahat sırasında karşılaştı. Uzaktan da akrabalığı vardı. Gasprinski (Gaspıralı), 1883'ten sonra Kırım Bahçesaray da yayımlamaya başladığı "Tercüman" gazetesi ile Türkler arasında; " dilde ve fikirde iş birliği" düşüncelerini yaymaya çalışmıştır.

İstanbul' da Akçura ve diğer aydınlar bu düşüncelerden etkilenmiştir. Çarlık Rusyasının sansürüne rağmen, Tercüman'ın yayın hayatında kalmasının sebebi; siyasal alanda ılımlı tutum, doğayı gözlemleme, gerçekliğin incelenmesini temel alma, laik düşünce yapısı olmuştur.

Akçura'nın hayatı boyunca yazmış olduğu yazılar, üç bölüme ayrılmaktadır:

1. Genel Türk Tarihi, özellikle, Türkçülüğe ilişkin yapıtlar,
2. Osmanlı Tarihi konusundaki yapıtlar,
3. Avrupa'nın Yakın Çağ tarihinin siyasal, sosyal ve ekonomik konulan ile ilgili yazıları.

Bu tasniften anlaşılacağı üzere, onun çalışmalarının önemli kısmını tarih çalışmaları ve tarih öğretım üyeliği oluşturmaktadır. Yusuf'un Türkçülüğünün temelinde tarihin anlamına ilişkin düşünceler egemen olmuştur.

1904 yılında Rusya'da kaleme aldığı "Üç Tarz-ı Siyaset" isimli makalenin tamamı, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş ve parçalanmasını önlemeye yönelik çarelerin neler olduğuna dairdir. Bu makale, Mısır'da Abdülhamit yönetimine karşı savaşan "Türk" gazetesinin 24-34'üncü sayılarında yayımlanmış olup daha sonra Mısır ve İstanbul' da iki kez basılmıştır. Yusuf Akçura'nın makalesinden başka Ali Kemal'in ve arkadaşı Ferit (Tek)'in Ali Kemal'e cevabı olan bir mektubu da yayımlanmıştır.

"Üç Tarz-ı Siyaset"te üzerinde durduğu üç ana konu şunlar olmuştur:

1. Bir Osmanlı ulusu meydana getirmek (Osmanlılık),
2. İslamcılığa dayanan bir devlet yapısı kurmak (İslamcılık),
3. lrka dayalı bir Türk siyasal ulusçuluğu meydana getirmek (Türkçüıük).

Osmanlılık, İslamcılık ve Türkçülük görüşlerinin karşılıklı olarak mukayesesini ilk defa Yusuf Akçura yapmıştır.

Osmanlılık: Akçura'ya göre bu fikir, ll. Mahmut döneminde başlamış, Abdülmecit döneminde gelişmiş, Sadrazam Ali ve Fuat Paşalar döneminde en üst noktaya ulaşmıştır. "Osmanlılık" anlayışına göre asıl gaye, "Osmanlı memleketindeki Müslim ve

gayrimüslim halka aynı siyasal hakları tanımak ve vazifeleri yüklemek; böylece aralarında tam bir eşitlik meydana getirmek; fikir ve din bakımından tam bir serbesti vermek, bu eşitlikten ve serbestiden faydalanarak söz konusu ahaliyi aralarındaki din ve soy farkma rağmen yekdiğerine karıştırarak ve temsil ederek Amerika Birleşik Hükümetlerindeki Amerikan milleti gibi, müşterek vatanla birleşmiş yeni bir millet, Osmanlı milleti meydana çıkarmak ve bütün bu zor ameliyenin neticesi olarak da "Devlet-i Aliye-i Osmaniye" yi asli şekliyle, yani eski sınırları ile muhafaza eylemekti… Osmanlı hududu haricindeki Müslümanlar ve Türkler bununla o kadar meşgul olamazlardı. Mesele mahalli ve dahili bir mesele idi".

Akçura'ya göre; Almanların 1870-71 tarihinde milletlerin esasında ırkın önemli bir yer tuttuğunu iddia ederek Fransa'yı mağlup etmelerinden dolayı bu fikir dayanağını kaybetmiş oluyordu.

İslamcılık: Bütün Müslümanların bir halife etrafında toplanarak fikir ve eylem birliğine varmasıdır, Akçura'ya göre İslamcılık, başlangıçta Osmanlı halkını Müslim-gayrimüslim olarak ayıracak, fakat daha sonra bütün dünyadaki Müslümanlan bir fikir etrafında toplayarak büyük bir birlikteliğe sebep olacaktı.

Osmanlılık fikrinin zayıflaması üzerine, Abdülaziz devrinde "Panislamizm" düşüncesi, yaygınlaşmaya başlamış ve diplomatik görüşmelere de yansımıştır. Midhat Paşa'nın düşmesinden sonra II. Abdülhamit döneminde bu fikir, eylem haline dönüşmüştür. Eğitimde, sarayda, sosyal ve kültürel alanda dinsellik ön plana çıkmıştır. Müslümanlann kalabalık olduğu Afrika ve Çin diyarına elçiler göndererek, Hicaz demir yolu inşasını devam ettirerek İslamiyet'teki hilafet nüfuzu kullanılmaya çalışılmıştır.

Türkçülük: Niyazi Berkes'e göre; Rusya'daki Müslümanların uluslaşma akımı ile Osmanlı topraklarındaki Müslüman ve Türk olmayan grupların uluslaşma eğilimi arasındaki paralelliği ilk

gören kişi Yusuf Akçura olmuştur. O, aynı zamanda Türkiye'de Türkçülüğün geleceğini, Ziya Gökalp'tan çok önce kavrayan kişidir,

Yusuf Akçura, milliyetçi akımın bünyesinde birinci derecede rol oynamış kişilerden biridir. Akçura'nın milleti tarifi şu şekildedir: "Millet, ırk ve lisanın esasen birliğinden dolayı ictimai vicdanında birlik hasıl olmuş bir insan topluluğudur". Tarifte de görüldüğü gibi, ırk ve lisan birliği esas alınmış olmakla beraber kültürel bağlardan olan ve Ziya Gökalp'ın dahil ettiği din faktörü bu tarife konulmamıştır. Bu da, Mustafa Kemal'in kurduğu laik devlet anlayışına paralellik göstermektedir.

1908 Temmuzunda, Türkiye'de Jön Türk Devrimi meydana geldiğinde ülkede Türk milliyetçiliği henüz kökleşmemişti. Hiçbir basın-yayın organı bu düşünceyi savunmuyor ve siyasiler bu konuda açık bir tutum takınmıyordu. Siyasal sahnede,"Batıcılar, Osmanlıcılar ve İslamcılar" rol alıyordu. Yusuf Akçura, 1908 Devrimi'nden sonra İstanbul'a gelerek Türk milliyetçiliği konusunda yoğun çalışmalar yaptı ve 1911'de "Türk Yurdu" dergisinde yazılar yazmaya başladı ve 1912 de Türk Ocağının çalışmalanna katıldı. 1912 Ağustos ayından sonra, "Türk Yurdu Mecmuası"nın ilk nüshasından itibaren basım ve yayımını Yusuf Akçura yürütmüştür. Bu dergi ile Türkçülüğün esasını şekillendirmiş ve bütün düşüncelerini yirmi yıl süreyle bu dergide yayımlamıştır. Yusuf Akçura'nın "Türk Yurdu Mecmuası"nın kuruluş ve çalışma ilkelerine Türklükle ilgili düşünceleri şu şekilde yansımıştır.

1. Türk Yurdu, Türk ırkına mensup halkın ekseriyeti tarafından okunup istifade olunacak bir tarzda ve lisanda yazılacaktır. Binaenaleyh lisanı sade olacak, muhteviyatı bu mevzulan Türk ırkı ekseriyetinin istifadesine yarayacak şeylerden intihap olunacaktır.
2. Türk Yurdu, umum Türklerce makbul olabilecek bir mefkfüreyi meydana çıkarmağa çalışacaktır.

3. Türk Yurdu, umum Türklerin kendi aralarında tanışmalarına çalışacak, gerek ahlaki gerek iktisadi cihetten yükselmelerine hizmet edecektir.
4. Türklerin birbirleri ile tanışmalannı kolaylaştırmak için “Türk Yurdu Mecmuası”, Türk dünyasının her tarafında olup biten işlerden ve kardeşler arasında sevinç veya kaderi mucip olacak vakıalardan ve muhtelif Türk illerindeki fikir hareketlerinden ve edebi inkişaflardan haberdar edecektir.
5. Dahilde ancak Türklük ve Türk unsurunun siyasi ve iktisadi menfaatlerini müdaf’aa edecektir.
6. Mefküresizlikten münbais tembellik ve rehavetin ve ümitsizliğin önüne geçmeğe çalışacaktır.
7. Türk Yurdu’nun beynelmilel siyasette takip edeceği istikamet Türk aleminin menfaatlerini müdafaa olacaktır.

Türk Yurdu dergisi, İttihat ve Terakki ‘nin kontrolünde olmayan ender yayın organlarından biri idi. Akçura, Talat Paşanın ve Ziya Gökalp’ın bütün ısrarlarına rağmen ittihatçıların merkez komitesinde yer almadı. Bunun başlıca sebebi, yemin metninde bulunan, “Osmanlı, İslam” gibi kayıtların bulunması idi. Ayrıca Mustafa Kemal gibi, askerlerin siyasete müdahale etmemeleri gerektiği fikrine sahipti. Türk Ocağında, “Türk’ün Dünü ve Bugünü” konusunda çok sayıda konferans verdi. 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı’na girildiğinde, Türk milliyetçiliği sağlam bir biçimde kök salmış bir düşünce akımı olarak yer aldı. İttihat ve Terakki Cemiyeti, 1913’ten itibaren Türkçü çevrelerin ifade ettiği, ekonomik ve kültürel görüşmelerden yoğun bir şekilde etkilendi ve politikalarına yön verdi. Bunda Akçura’nın önemli bir yeri olduğu muhakkaktır.

Akçura, Üç Tarz-ı Siyaset adlı makalesinde; Türklük siyasetinin İslam siyaseti gibi yeni olduğunu, Osmanlı sınırları ile kısıtlı olmadığını ifade ettikten sonra şu düşüncelere yer verrniştir:

“Osmanlı Devleti’nin menfaati, bütün Müslümanların ve Türklerin menfaatlerine aykırı değildir. Zira, tebaası olan Müslümanlar ve Türkler onun kuvvetlenmesiyle kuvvetlenmiş demek olduğu gibi, diğer Müslüman ve Türkler de kuvvetli bir destek olurlar, Fakat İslamın menfaati, Osmanlı Devleti’nin ve Türklüğün menfaatlerine tamamen uymaz. Zira, İslamın kuvvet kazanması, Osmanlı tebaasından bir kısmının (gayrimüslim olanlann) sonunda kaybını ve bu cihetle Osmanlı Devleti’nin günümüzdeki topluluğundaki bir parçasının yok olmasını mucip olacağı gibi, Türklüğün Müslim ve gayrimüslim dini anlaşmazlığıyla bölünmesine ve binaenaleyh kuvvetsizleşmesine sebep olur.

Türklüğün menfaatine gelince o da ne Osmanlı Devleti’nin ve ne de İslamın menfaatine büsbütün uygun gelmez. Zira, İslam toplumunu Türk ve Türk olmayan kısımlarına bölerek zayıflatır ve bunun neticesi olarak Osmanlı tebasının Müslümanları arasına da nifak salıp Osmanlı Devleti’nin kuvvetsizleşmesini mucip olur.

Bunun içindir ki, her üç cemiyete şahıs, Osmanlı Devleti menfaatine çalışmalıdır. Lakin, Osmanlı Devleti’nin menfaati, yani kuvvet kazanması, şimdiye kadar mevcut olup bahsimizin mevzuunu teşkil eden Üç Tarz-ı Siyas’i’den hangisini takiptedir? Ve bunlardan hangisi Osmanlı ülkelerine tatbiktir?”

Akçura, asıl mühim mesele olarak çeşitli din ve ırka mensup olan çok uluslu Osmanlı Devleti’nde bulunan milletlerin menfaatleri gereği kaynaşmalarının mümkün olamayacağını ileri sürüyordu. İslam birliğinin ve Türk birliğinin Osmanlı Devleti’ne yararlı olup olmadığını da şu şekilde izah etmektedir:

“İslam, siyası ve ictimai işlere pek çok ehemmiyet veren dinlerden biridir. İslamın esas kaidelerinden biri “din ve millet birdir”, düsturuyla ifade olunur. İslam, mümin olan kimselerin cinsiyet ve milliyetlerini bitirir; lisanlarını kaldırmaya çalışır, mazilerini, ananelerini unutturmak ister: İslam, kuvvetli bir değirmendir ki, farklı cins ve din müntesiplerini öğütüp, dinen,

cinsen bir, aynı haklara sahip, yekdiğerinden hiç farksız Müslümanlar çıkarır…

İslamın meydana çıkışında, güçlü, muntazam siyası teşkilatı vardı. Kanun-u esasisi Kur'an idi. Resmı dili Arapça idi. İntihap edilmiş bir reisi, mukaddes bir riyaset merkezi vardı.

Lakin, diğer dinlerin tarihinde görülen değişmeler, İslam da dahi bir dereceye kadar müşahede olunur: Irk tesirleri ve muhtelif vakalar neticesi, dinin teşkil ettiği siyası birlik kısmen bozuldu. Hicretten henüz bir asır geçmemiş idi ki, Arap ve Acem milliyetleri zıddıyeti, Emeviye ve Haşimiye hanedanlan arasındaki nefret tarzında tecelli ile, İslam birliğine kapanına bilmez bir yara açtı, Sünnı ve Şii büyük ihtilafını ortaya çıkardı.

Bir zaman geldi ki, İslamın kuvveti en aşağı noktasına doğru inmeye başladı. İslam ülkelerinin bir kısmı, gitgide büyük kısmı, dörtte üçünden fazlası, Hristiyan devletlerinin hakimiyeti altına geçerek İslamiyetin birliği delik deşik oldu.

Kuvvetine halel veren bunca vakalar ile beraber, İslam hala pek güçlüdür. Müslimin arasına, dinlerinde şüphelilik veya daha beteri olan imansızlık henüz girmemiş denebilir. İslamın hemen bütün tabiIeri, din yolunda her fedakarlığı göze alacak, muti, dini ile heyecanlı, dini bütün kimselerdir.

Hala her Müslüman'ım, Türk ve İranıyim demekten evvel "elhamdü- lillah Müsıüman'ım.." diyor. Hala İslamiyet dünyasının büyük kısmı, Osmanlı Türkleri hakanını İslamın halifesi tanıyor. Hala bütün Müslümanlar, günde beş defa Mükerrem Mekke'ye yüz çeviriyor ve Kabe'ye yüz sürüp Hacer-i Esved'i öpmek için, büyük bir heyecan ile kürenin her tarafından muhtelif sıkıntıya katlanarak koşuyorlar. Hiç korkmadan tekrar olunabilir ki, İslam henüz pek güçlüdür. Bunun üzerine tevhid-i İslam siyasetinin tatbikinde, dahili maniler az güçlük ile katlanılabilecek surettedir. Lakin haricı maniler pek kuvvetlidir. Gerçekten, bir taraftan İslam devletlerinin hepsi Hristiyan devletlerinin nüfuzu altındadır. Diğer taraftan bir iki müstesnası dışında, bütün Hristiyan devletleri Müslüman tebaaya maliktir.

Tabiyederinde bulunan Müslümanların, hatta kuvvetlice manevı bir vasıta ile olsun, hudutları haricindeki siyası merkezlere bağlılıklarını istikbalde, mühim neticeleri çıkabilecek umumi bir fikre hizmetlerini menfaatlerine aykın gördüklerinden ortaya çıkmasından her suretle karşı koymak isterler, ve bütün İslam devletleri üstündeki nüfuz ve iktidarları sayesinde bu istediklerini icra da edebilirler. Binaenaleyh, zamanımızda en kuvvetli İslam devleti olan Osmanlı Devleti'nin bile ciddı bir surette İslam birliği siyasetini tatbike kalkışmasına, belki de muvaffakiyetle, karşı koyarlar.

Türk birliği siyasetindeki faydalara gelince, Osmanlı ülkelerindeki Türkler hem dini, hem ırki bağlar ile pek sıkı, yalnız dini olmaktan sıkı birleşerek ve esasen Türk olmadığı halde bir dereceye kadar Türkleşmiş sair Müslim unsurlar daha ziyade Türklüğü benimseyecek ve henüz hiç benimsememiş unsurlar da Türkleştirilebilecekti.

Lakin asıl büyük fayda; dilleri, ırkları, adetleri ve hatta ekseriyetinin dinleri bile bir olan ve Asya kıt'asının büyük bir kısmıyla Avrupa'nın şarkına yayılmış bulunan Türklerin birleşmesine ve böylece diğer büyük milliyetler arasında varlığını muhafaza edebilecek büyük bir siyasi milliyet teşkil eylemelerine edilecek ve iş bu büyük toplulukta Türk toplumlarının en güçlü ve en medenileşmişi olduğu için Osmanlı Devleti en mühim rolü oynayacaktı. Son vak'aların fikre getirdiği uzakça bir istikbalde, meydana gelecek beyazlar ve sarılar alemi arasında bir Türklük cihanı husule gelecek ve bu orta dünyada Osmanlı Devleti, şimdi Japonya'nın sarılar aleminde yapmak istediği vazifeyi üzerine alacaktı.

Bu faydalara mukabil Osmanlı ülkelerinde meskun, Müslim olup da Türk olmayan ve Türkleştirilmesi de mümkün bulunmayan kavimlerin Osmanlı Devleti elinden çıkması ve İslamiyetin Türk ve Türk olmayan kısımlarına ayrılarak, artık Osmanlı Devleti'nin Türk olmayan Müslümanlar ile ciddı bir münasebeti kalmaması mahzurları vardır.

Bugün ekseri Türkler mazilerini unutmuş bir halde bulunuyorlar. Lakin şu da unutulmamalıdır ki, zamanımızda

birleşmesi muhtemel Türklerin büyük bir kısmı Müslüman'dır. Bu cihetle, İslam dini, büyük Türk milletinin teşekkülünde mühim bir unsur olabilir."

Makalenin sonunda Akçura; "Müslümanlık ve Türklük siyasetlerinden hangisi Osmanlı devleti için daha yararlı ve kabil-i tatbiktir?" diyerek cevabı okuyucularına bırakmıştır.

Akçura, Üç Tarz-ı Siyaset adlı makalesinde Türk birliği konusunda söylemleri ile bu birliğe eğilimli olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Türkiye'de "Türk Ocağı"nın kuruluşunda ve "Türk Yurdu" dergisinde çıkan yazılarında ne Osmanlılık, ne İslamcılık fikirlerini savunduğu sadece Türkçülüğü savunduğu görülmektedir. Bu yüzden yabancı yazarlar, Yusuf Akçura'yı Türkçülük hareketinin lideri olarak görmüşlerdir.

Mustafa Kemal, Afet İnan'ın hazırladığı "Medenı Bilgiler" kitabında milleti şu şekilde tanımlar: "Millet, dil, kültür ve mefküre birliği ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği bir siyası ve ictimai heyettir.." Bu tanımdan sonra, Türk milletinin teşekkülünde esas olan unsurlar içerisinde Türk milletinin halk idaresi olan cumhuriyetle idare edildiğini Türk Devleti'nin laik olduğunu, her reşit olan kimsenin kendi dinini seçmekte serbest olduğunu, Türk milletinin siyasi, dil, yurt, ırk, tarih ve ahlak birliğine sahip olan büyük bir milletten meydana geldiğini misallerle izah etmiştir.

Yusuf Akçura'nın millet tarifinde dini birlik aranmadığı gibi, ana unsurun ırk ve dil olduğu, bu tanımla da Atatürk'ün görüşüne paralellik olduğu görülmektedir. Günümüzde de bu tanım, geçerliliğini muhafaza etmektedir. 1919'da İstanbul Türk Ocağında verdiği bir konferansta, Türk milliyetçiliğinin emperyalist ve demokratik özelliklerinden bahsetmiştir. O, kendi ifadesine göre demokratik Türkçülüğü savunmuştur. Bu açıdan da İttihatçıların önemli simalarından olan Enver Beyin benimsediği emperyalist Türkçülük düşüncesini reddetmiştir. Çağımızda, özellikle 1989'da Sovyet Birliği'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan yeni Türk devletleri ile Türkiye arasında demokratik bir siyasi bağ meydana gelmiştir. Bunda Yusuf

Akçura'nın ve Atatürk'ün milletlerin haklarına saygı gösteren, emperyalist düşünceleri reddeden, demokrasi yanlısı görüşlerinin önemli etkileri olmuştur.

1932 yılında toplanan Birinci Tarih Kongresi 'nde Atatürk'ün de katılımı ile J. A. Gobineau'nun Arileri üstün sayan ırkçı görüşleri; Dr. Reşit Galip, Şevket Aziz Kansu ve Sadri Maksudi Arsal'ın bildirileri ile tartışılmıştır. Yusuf Akçura, tartışmalardan çıkan sonucu şu şekilde izah etmiştir:

"Bir haftadan beri huzurunuzda söz söyleyen arkadaşlarımız ispat ettiler ki, Avrupalıların hükmetmek amacını gözeterek ortaya attıkları ırk kuramının bilimsel bir kıymeti yoktur… Biz, bütün dünyada yaşayan insanları, Avrupalılar gibi ve onlar derecesinde hukuka sahip adam evlatları sayıyoruz".

Atatürk de "üstün ırk kuramı" ile ilgili çeşitli eserler okumuş ve böyle bir teoriyi destekleyen herhangi bir açıklama yapmamıştır. Bu sebeple de Yusuf Akçura ve diğer konuşmacıların fikirlerine katılmıştır. Almanların "üstün ırk" iddiaları yüzünden çıkan II. Dünya Savaşı, milyonlarca insanın canına malolmasının yanı sıra ekonomik kayıplara da yol açmış, dünyaya büyük bir felaket yaşatmıştır. Dolayısıyla, bu teorinin çok zararlı olduğu görülmüştür.

SAYİM TüRKMAN

Gnkur. SAREM Uzmanı.

SADRİ MAKSUDİ ARSAL

(1879 Başkurdistan Kazan-20 Şubat 1957 İstanbul)

Rus ve Türk devlet adamı, hukuk profesörü, alim ve düşünür.

Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında Mustafa Kemal Atatürk'ün yakın mesai arkadaşlarından olup,
Türkiye'de Türkçülüğün temelini atanlar arasında ilk sıralardadır. Türkiye'de ilk Hukuk fakültesinin kurucularında ve hocalarındandır. Kızlarından Adile Ayda, 1932 yılında üniversitedeki akademik görevini bırakıp Türk Dışişlerine girmiş Türkolog ve Türkiyedeki ilk kadın diplomattır. Türk Dil Kurumunun kurulmasında önemli katkıları olmuştur. Türk Dili isimli eserine Atatürk önsöz yazmıştır. Bu eserden etkilenen Atatürk Türk Dil Kurumunun kurulması talimatını vermiştir.

Arsal, TBMM'de IV.Dönem Şebinkarahisar, III.Dönem Giresun ve IX.Dönem Ankara milletvekili olaral görev yapmıştır.

Ünlü Rus yazar Tolstoy, Sadri Maksudi'den "Akıllı Tatar Çocuğu" diye bahsetmiştir.

Türkiye'de Türkçülüğün ilk temellerini atan İdil-Ural Türklerinden, İç Rusya ve Sibirya Müslümanları Muhtar Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı, Atatürk'ün yakın çalışma arkadaşı Sadri Maksudi Arsal'ı saygıyla anıyor ve hayatından kesitleri içeren olayları yayınlıyoruz.

Çatıdaki Çatlak

Çar 2. Nikola 2. Duma'yı dağıtırken, bir fermanla seçim kanununu da değiştirmiş, bu arada Türkistanlıları, Kırgız ve Kazakları seçmek ve seçilmek, yani Duma'ya temsilci göndermek hakkından mahrum etmişti.

3. Duma'ya da seçilerek giren ve kendisini sadece Kazan eyaletinin değil, Bütün Rusya Müslümanlarının (Rusya'da "Türk" kelimesi yasak ve tabu olduğu için, "Rusya

Müslümanları” deyimi Rusya Türkleri için klasik bir etiket ve sadece dini değil, milli ideallerin de arkasında saklandığı bir paravan olarak kullanılmıştır) temsilcisi sayan Sadri Maksudi 3. Duma açıldığından beri bu durumu protesto etmek için bir fırsat arıyor, bir türlü bulamıyordu.

Günün birinde, bir Duma üyesi kürsüye çıkıp Duma binasının çatısında çatlak bulunduğunu, bunun bir an evvel tamir edilmesi gerektiğini söyler. Sadri Maksudi, bunu fırsat sayarak, hemen söz ister ve kürsüye çıkıp şöyle der: “Duma’nın maddi çatısındaki çatlak hiçbir şey değildir. Asıl Duma’nın manevi çatısında çatlak vardır. Bu çatlak burada, aramızda Rusya halklarının mühim bir kısmını teşkil eden Türkistanlıların, Kırgız ve Kazakların temsilcilerinin bulunmamasıdır!”

Sadri Maksudi’nin bu çıkışı sadece Rusya’daki Türk basınında değil, Rus basınında da şöhret kazanmağa başlaması bu konuşmasından sonra olmuştur.

Votka Satışı

Rus hükümeti şeytani bir politika uygulayarak, Türkistan’da ve başka yerlerde Türk şehir ve köylerinde, votka satış yerleri açtırmıştı. Maksat Müslümanları içkiye alıştırıp dejenere etmekti. Sadri Maksudi bunu protesto eder. Protestosu etkili olur. Birkaç zaman sonra söz konusu votka satış yerleri kapatılır.

Kırgız Toprakları

Ruslar yıllarca Kazan Türklerine uyguladıkları bir usulü, o sıralarda, Kırgız Türklerine uygulamaya başlamışlardı. Kırgızların topraklarını şu veya bu bahane ile ellerinden alıp, oraya Rus köylülerini yerleştiriyorlardı. Sadri Maksudi hükümetin niyetini açığa vurmaktan çekinmeyerek, durumu protesto eder.

Panislamizm Suçlaması

1909 yılında Duma’da Müslüman üyeler Panislamizm’le suçlanırlar. Sadri Maksudi bu suçlamalara şöyle karşılık verir: “Burada Müslüman Fraksiyonu Rusya’nın çeşitli yerlerinde

yaşayan, aynı dine inanan ve aynı dili konuşan Müslümanları temsil eden mebuslardan ibarettir.
Çeşitli bölgelerde yaşayan Müslüman ahalinin aynı baskılar altında aynı sıkıntıları çekmesi gayet tabi olup, Duma'daki Müslüman vekillerinin de kollamaları icap eden menfaatler bütün Müslümanlar için birdir. Bizleri yabancı Panislamizm doktrini değil, yaşama içgüdümüz birleştirmektedir. Biz müşterek dinimizin hususiyetlerine ve milli özelliğimize bağlıyız"

Sadakat Şartları
Türkiye ile Bulgaristan arasında baş gösteren siyasi gerginlik sonucu Rusya'nın Türkiye'ye savaş ilan etmesi görüşmeleri devam ederken, Sadri Maksudi Rusya Türklerinin böyle bir savaşı asla istemediklerini ve bu harbin onların ruhunda çok acı bir facia yaratacağını belirterek, Türklerin Rusya'ya sadakatleri için 2 şart öne sürer:

1. Rus ordusu saflarında bulunan Müslüman Türk askerler Osmanlı ordusuna karşı savaşa sürülmeyecek

2. Rus Çarlığı İstanbul ve Boğazlar üzerindeki emperyalist iddialarından vazgeçecek

Pantürkizm Suçlaması
Rus basınında bu sadakat şartları büyük fırtına koparırken, kendisine karşı yöneltilen Pantürkizm suçlamalarına, Rus milliyetçilerini çileden çıkaran şu karşılığı vermiştir: "Dünyada büyük bir Türk milleti vardır, olmuştur, olacaktır ve bu milletin varlığına ve geleceğine hiçbir kuvvet engel olamayacaktır."

20 Kasım 1917, İç Rusya ve Sibirya Müslümanlarının Muhtariyeti ve Meclisin Açılışı
Sadri Maksudi'nin meclis açılışında yaptığı konuşmadan bir bölüm: "Bundan 3-4 asır önce Şimal Türklerinin hükümeti ve hakimiyeti devrilip yıkılmıştır. Kendileri hayatlarını kurtarmak için kırlara kaçmış ve ormanlara sığınmışlardı. Bu kırıntı halinde kalmış, aşağılanmış millete, milli şuurun tecelli edeceği kimin aklına gelirdi? Bu milli şuurun hiçbir zaman sönmediğini işte şimdi gözlerimizle görüp, milli mevcudiyetimizi dünyaya

ispat ediyoruz… Türk milletinde olduğu kadar medeniyet kabiliyeti hiçbir millette yoktur. Bunu bütün aleme karşı iddia edebiliriz… Başkaları Türk-Tatar milleti bitti diye zannettilerse de, bu millet bitmedi ve bitmeyecektir. Türklerdeki medeniyet doğurma kabiliyeti tarihle sabittir… Biz geçmişimizin aydınlık ve şanlı günlerini hatırlamalıyız. Geleceğimiz de parlak olacaktır."

Sadri Maksudi meclisin geçici tüzüğünü okuyor ve Azerbaycan, Türkistan gibi yerlerdeki kardeş Türk kavimlerine olayı telgrafla bildirmeyi teklif ediyor. Teklif oy birliği ile kabul ediliyor ve Sadri Maksudi 23 Kasım'da Cumhurbaşkanı seçiliyor.

Finlandiya'da
Bolşevik İhtilali'nden sonra çok zorlu koşullar altında Finlandiya'ya kaçabilen Sadri Maksudi Arsal, iltica ettiği Finlandiya'da oturma izni almak istemekte, ancak ülkede Rusya ile bağlantısı bulunan hiç kimseye kesinlikle oturma izni verilmemektedir.

Sadri Maksudi Finlandiya İçişleri Bakanına gider:

– Biz Rus değiliz, sizinle aynı ırktanız. Hatta vaktiyle Duma'da, bizim mebuslarımız sizin haklarınızı müdafaa ettiler. Halbuki siz bugün bizim bir müddet kalmamıza bile izin vermiyorsunuz. (Rus Hükümeti, 1910 yılında, egemenliği altında bulunan Finlandiya'nın muhtariyetini biraz daha sınırlandırmak için bir kanun hazırlar. Bu kanun görüşülürken, Sadri Maksudi Finlandiya'nın muhtariyetini hararetle müdafaa eden bir konuşma yapar)

– Evet hatırlıyorum. Duma'da Sadri Maksudi diye biri bizi müdafaa etmişti… O pek muhterem ırkdaşımızı tanıyor musunuz? Acaba şimdi neredededir?

– İşte karşınızda..
– Siz ha?… Siz misiniz?… Niçin daha evvel söylemediniz?

Bakan Sadri Maksudi'yi kucaklar, özür diler ve bir müddet sonra ikamet belgesini bizzat kendisi Sadri Maksudi'nin kaldığı

yere getirir ve O’na hükümetin misafiri olduğunu söyler. 1918-19 yıllarında Sadri Maksudi Finlandiya Türklerinin sayesinde hayatının en rahat dönemlerinden birini yaşar.

20 Eylül 1937, 2. Tarih Kongresi Türkiye
Sadri Maksudi’nin sunduğu bildiriden bir bölüm:

“Beşeriyet tarihinde hiçbir ırk Türkler kadar devlet kurma kabiliyetini gösterememiştir… Türkler, başka milletler üzerinde hakim devlet olarak, hiçbir zaman zulme istinaad etmemişler, zaman ve muhitin seviye ve kabiliyetine göre, azami adaleti, azami kanuniliği ve toleransı göstermişlerdir.”

Atatürk ve Türkiye Sevgisi

Fransızca yazdığı ve basılmayan ikinci kitabı “Türkçülük” ün daktilo edilmiş iki nüshasından birinin kapağında (daha doğrusu kapağına fazladan yapıştırılmış bir sayfa üzerinde) Sadri Maksudi’nin mirasçıları için sürpriz oluşturan bir Türkçe el yazısı bulunmuştur. Arap harfleri ile yazılmış bu el yazısı şöyledir:

“Türk ırkının kurtarıcısı, Türk tarihinin en büyük siması, Türklük için namı mukaddes kalacak muhterem ve muazzez Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine hudutsuz ihtiramatımla beraber takdime cesaret ediyorum…”

Büyük Türkçü Sadri Maksudi Arsal Mustafa Kemal Atatürk’ün tek bir sözü ile her şeyi bir tarafta bırakarak Türkiye’ye gelmiş ve Türk Dünyası’na hizmetlerini Türkiye’de devam ettirmiştir. Türkiye’ye gelişini şöyle anlatır:

“Vapur Çanakkale’den geçerek, Marmara Denizi’nde girdiği zaman, tasavvur edilmez bir heyecan içinde kaldım. Önümüzde uzanan mavi denize baktım ve kendi kendime şöyle bağırdım: İşte şimdi kendi denizimde, kendi toprağımda, kendi ülkemdeyim. Bu deniz benimdir, bu toprak, bu vatan benimdir, dedim. Burada herhangi bir Avrupalının kendi ülkesinde olduğu gibi, serbest, hür bir ferdim. Bana kendi ırkımdan başka hiç kimse karışamaz, kimse tahakküm edemez. İşte insana

bahtiyarlığın ve saadetin ne demek olduğunu öğreten his… Bu bir Türk için hayattır….”

(Alıntılar Sadri Maksudi Arsal’ın kızı Adile Ayda’nın 1991 yılında Kültür Bakanlığı tarafından basımı yapılan “Sadri Maksudi Arsal” isimli kitabından yapılmıştır.)

MUSTAFA ÇOKAY

Mustafa Çokay, Kazak Türklerindendir… 7 Ocak 1890’da Akmesçit’te doğmuş, 27 Aralık 1941’de Berlin’de ölmüştür. Babası, Kıpçak beylerinden Çokay’dır.
Mustafa Çokaylı, ömrünü **“Türk Birliği Ülküsü”**ne adamış, büyük fırtınaların içinde bulunmuş, büyük işler yapmış bir adamdı. Ülküsü de büyüktü, kendisi de, o ülkü yolunda büyümüştü. Ne olacak şimdi? Unutulup gidecek mi? Doğup büyüdüğü ülkesinde ve kendisini adadığı Türk Dünyası’nda adı anılmayacak mı? Türk gençleri O’nu yakından tanıyıp, ruhuna Fatihalar, anısına saygı duyguları göndermeyecek mi?
Mustafa Çokay’ı hiç değilse, Dünya Türklüğü Ülküsü’ne ilgi duyanlar ve gönül verenler yakından tanımalıdırlar.
Mustafa Çokay, ilkokulu ana dilinde, orta okulu o zaman Uluğ Türkistan’ın başşehri gibi görülen Taşkent’te Rusça olarak okudu. Burada, Türklük bilincine ve Türkistan davası kaygısına ulaştı. Hukuk okuyarak, Milletinin hakkını savunmak istedi. Gizli polis tarafından **“fişlenenler”**dendi. Tıp okuması istendi. Aksi halde burs verilmeyecekti. Hukuk’u seçti, kendi imkânlarıyla Rusya’nın o zamanki başşehri Petersburg’da Hukuk okudu. Burada uğraşını, savaşını yükseklere çıkardı. Her aracı kullanarak davasını yaymak çabasında oldu. O yıllarda, Osmanlı-Balkan ülkeleri savaşları vardı. Rusya açıkta tarafsız, gizli olarak Balkan ülkelerini destekliyordu. Yapılan gösterilerde, **“Ayasofya’ya çan takmaktan”** söz ediliyordu. İşte böyle günlerde Çokay, arkadaşlarıyla Türkiye’yi desteklemek üzere bir kurul kurdu ve yaptığı işlerden biri de para toplayıp Türkiye’ye göndermek oldu. Türkiye Büyükelçisi Turhan Paşa bu parayı aldığı zaman gözyaşlarını tutamamıştı.
Mustafa Çokay, okulunu bitirip Uluğ Türkistan’a döndüğü

zaman Taşkent'te çıkan **"ULUĞ TÜRKİSTAN"** gazetesinin en güçlü ve ateşli yazarlarından biri oldu. Yine bu yıl içinde Taşkent'te **"BİRLİK TUĞU"** dergisi çıkardı. Rusça **"HÜR TÜRKİSTAN"** ve sonra **"YENİ TÜRKİSTAN"** gazetelerini çıkardı.
1917 yılında Kazak ve Kırgız Türklerinin ortak devletleri olan **"ALAŞ-ORDA"**nın başbuğlarından olan Çokay, aynı zamanda Millî Türkistan Devleti´nin de hükümet azasıydı. Kızıl Ruslar bu devletleri ortadan kaldırdığında **"Çarcı Rusların"** başkanı Kolçak da onu ölüme mahkûm ediyordu. Önce bağımsız Azerbaycan'a, sonra Gürcistan'a geçti. Burada ülküsü yolunda çalışmaya devam etti. 1919'da Kuzey Kafkasyalıların Tiflis'te çıkardığı **"HÜR DAĞLILAR"** adlı haftalık gazetede Türkistan davasını dile getiren yazılar yazdı. **"YENİ DÜNYA"**, 1920'de Kuzey Kafkasya Milli Teşkilatı'nın Türkistan Millî Merkezi ile birleşerek çıkardığı gazeteydi. Burada değerli yazılar yazdı.
Tiflis'te **"ŞAFAK"** adıyla çıkardığı gazetede Anadolu'daki Kuvay-i Milliye harekâtını destekleyen çalışmalar yaptı. Sonraki yıllarda, İstanbul'da çıkan **"YENİ TÜRKİSTAN"**, Berlin'de çıkan **"YAŞ TÜRKİSTAN"** adlı dergilerinde ve Avrupa dillerinde çıkan yayınlarda Çokay hep Türkistan ve Türklük davası için çalışan bir insandı. 1941 yılında öldü ve Berlin'deki Türk-İslam mezarlığına gömüldü. Ama asıl yeri, Türklük Ülküsü´ne inananların yürekleridir. (NAMIK KEMAL ZEYBEK)

Mustafa Çokay'ın Berlin'de Türkistan Gençlerine Seslenişi

"Bugün Kazakistan, Kırgızistan, Karakalpakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Tacikistan şeklinde Genç Hükümetin gücünü altı cumhuriyete parçalanmış olan Türkistan bölünmez bir bütün ülkedir. Halkının kanı bir, dili bir, dini bir, maksadı bir. Türkistan'ın maksadı: kendi kurtuluşu olan millî hükümetini kurarak serbest olmak ve bağımsız bir hükümet olarak yaşamaktır. Halkı çoktandır bu işe sarılmış çalışmakta ve kan dökerek savaşmaktadır. Ümidimiz güçlü ve devletimizin geleceğine inanıyoruz.

Özellikle, Türkistan gençleri bu maksadımıza ulaşmak için var gücüyle mücadele etmektedir. Bizim maksadımız yalnız Türkistan'ın değil, bütün Türk ülkelerinin, bütün Türk halkının dost olarak kendi aralarında birlik ve kardeşlik içinde yaşamaları ve dış düşmanlara karşı kendisinin ve hükümetinin güçlü olduğunu göstermesidir. Ülkümüze ulaşacağımıza, taleplerimizi yerine getireceğimize imanımız yüksek ve güçlüdür.

Halkımızın ve Genç Hükümetin yükü ne kadar ağır olursa, bizim çıkışımız o kadar ani ve güçlü olacaktır. Gurbette yaşayıp milletinin endişelerini paylaşan, gurbette yaşayıp milletinin ihtiyaçlarını düşünen Avrupa'nın her tarafında yaşayan, bugünkü Türkiye'de yaşayan Türkistan Gençleri birleşin!

Sizlerin birleşmeniz, sizlerin birbirlerinize destek olmanız milletimizin mutluluğuna hizmet edecektir. Bunu unutmayın! Hepimizin kıblesi kendi öz vatanımız, ülkemiz Türkistan olmalıdır. Türkistan için ölmek, Türkistan için can vermek hepimize bir amaç, bir mukaddes vazife olmalıdır. Bunu unutmamalıyız.

Türk halkı kahraman halk,

Türk halkı aslan, cesur halk.

Kimden dayak yiyebilir,

Bizim Türk'ün oğlu.

Diz çökmesi düşmana

Birlik-beraberliğin yokluğu.

Bu veciz ifadeyi unutmamalıyız. Hepimiz bir olursak, bizim yenemeyeceğimiz düşman olmaz. Maksadımıza ulaşacağız, aksi halde halimiz haraptır. Yok oluruz. Dağılırız. Yok olmamak için, dağılmamak için güçlerimizi birleştirip omuz omuza verip birbirimize yardım ederek yaşamalıyız. Aksi halde geleceğimiz karanlıktır. Bunu unutmamalıyız."

(Bu belge sayın Abdulvahap Kara tarafından yayınlanmıştır.)

SULTAN GALİYEV

(1882 – 1940)

1917 Bolşevik devriminin dört büyüklerinden biri olan Sultan Galiyev (diğerleri Lenin-Stalin-Troçki) Kazanlı bir Tatar Türk'ü ve Müslüman kökenli bir marksisttir.
Galiyev 13 Temmuz 1882 yılında bugünkü özerk Başkırdistan sınırları içinde Kırımsakal kasabasına bağlı Elimbetova köyünde dünyaya geldi. İlk eğitimini öğretmen olan babasından aldıktan sonra Kazan'daki Tatar Pedagoji Enstitüsü'ne girdi. Sultan Galiyev bu okulu bitirdikten sonra bir süre öğretmenlik yaptı ve daha sonra Ufa Belediye Kütüphanesi'nde çalışmaya başladı. Buradan ayrılan Galiyev çeşitli gazetelerde çalıştıktan sonra 1915′te öğretmenlik mesleğine geri döndü. Bu sırada Bakü'de bulunan Galiyev, Azerbaycan Ulusal Hareketine katıldı.1917 Devrimi esnasında Bakü'de bulunan Galiyev, Müslüman Kongresi Yürütme Komitesi Sekreterliği için çağrılmış olduğu Moskova'ya gitti ve kongrenin bitiminden sonra Kazan'a geçti. Böylece aktif olarak siyasi hayatı başlamış oldu. Sultan Galiyev Kazan'da Müslüman Sosyalist Komitesi'ne katıldı (Muskom). Bu komitenin lideri Molla Nur Vahitov'du ve ileriki günlerde Galiyev'e rehberlik edecekti. Sultan Galiyev, 1917 yılında Rus Komünist Partisi'ne de girdi. Komünist Parti hiyerarşisi içinde en yüksek dereceli Müslüman haline geldi.

1918 yılında Molla Nur Vahitov'un Çek lejyonerleri tarafından öldürülmesi önünün açılmasına sebep olmuştu. Fakat Vahitov'un öldürülmesi S.Galiyev'in mücadelede yalnız kalmasına da sebep oldu. S.Galiyev Komünist Parti içerisinde daha ziyade Müslümanlarla ilgili görevleri üstlenmiştir. Bunlar Merkezi Müslüman Komiserliği üyesi, Müslüman Askeri Kollegiyumu başkanı, Narkomats'ın resmi yayın organı Jizn Natsionalnostey'in editörlüğü idi. Dolayısıyla Komünist Parti içinde sağlam bir yere sahipti ve devrimde en önlerde yer almıştı. 1923′te ilk defa tutuklandığında devrime yaptığı bu hizmetler nedeniyle serbest bırakıldı. Rus Bolşeviklerin iç

savaştan başarılı bir şekilde çıkmasından sonra Rus liderler arasında özellikle Lenin'in hastalanmasından sonra egemenlik mücadelesi başladı. Stalin bu mücadeleyi kazanan kişi oldu. Stalin bu mücadele sırasında Sultan Galiyev'i de kendisine rakip olarak görüyordu. İşte bu durum Galiyev'in karşı-devrimci, burjuva milliyetçisi suçlamalarına maruz kalmasına ve 1940′lı yıllarda kurşuna dizilerek öldürülmesine neden oldu. Ölüm tarihi net olarak bilinmemektedir.

Fikirleri

Türk Dünyasının ve Avrasya tarihinin en büyük düşün ve eylem adamlarından biri de hiç kuşu yok ki Mirseyit Sultan Galiyev, Marksist kurama ve SSCB deneyimine yönelttiği eleştiriler zemininde yepyeni bir ideolojinin mimarı olarak dünya çapında sarsıcı etkileri olan gerçek bir milli olarak Türktü, ekonomik olarak sosyalist bir önderdi.

Sultan Galiyev, Marksist materyalizme alternatif olarak kendisinin enerjetik materyalizm adını verdiği Türkçü bir düşün ortaya koymuştur. Bu düşün materyalist diyalektik tez hususundaki Avrupa egemenliğini yok etmeyi hedeflemektedir. Sultan Galiyev'e göre batıdaki diyalektik anlayış henüz bir kavram olarak ortaya konulmadan çok daha önceden beri doğu halklarında mevcut idi. Bundan dolayıdır ki materyalist düşünce Avrupa bilimine özgü bir unsur değildir.

Kuşkusuz sosyalist dünya devrimi için birincil adım sosyolojik ve historik tecrübeyle yanlışlığı kanıtlanmış olan kimi tezlerin ve bu tezler üzerine bina edilmiş sözlerde sosyalist/komünist devinimlerin tarihin çöplüğüne gönderilmesidir. Sultan Galiyev ve Sultan Galiyevci düşünce bunu başarmıştır. Avrupa merkezci sosyalist devinimlerin yenilgisi aslında gerçek sosyalist mücadelenin zaferidir. Sultan Galiyevcilik üzerine kurulan gerçek sosyalist mücadele Ortodoks Marksizmin yenilgisini kendi zaferinin müjdecisi olarak kabul etmektedir. Çünkü Ortodoks Marksizmin proleteryası batıda iktidara gelseydi bile mazlum ulusların kaderinin değişikliği noktasında hiçbir olumlu sonuç doğurmayacağı gibi belki de sözde sosyalizmin yol açtığı yanılsama ile mazlum ulusların sosyalist mücadele istencinide

daha doğmadan öldürecekti. Batı proloteryası zaten dünya burjuvazisinin bir uzvu değil midir ? Bu uzvun diğer uzuvları ortadan kaldırması mümkün değildi. Çünkü kendi varlığı da onların varlığına bağlıydı. Dünya burjuvazisinin proleter kanadı olan batı proleteryasının proleter kimliği göreli bir kimlik olup asli özelliği olan sömürgeye ortak olma vasfına giydirilmiş saydam bir kıyafetten başka nedir ki?

Çağdaş insanlığı oluşturan halklar, sayı, toplumsal ve hukuksal açılardan eşit olmayan iki kampa bölünmüş durumdadır. Bu kamplardan birinde insanlığın yalnızca yüzde 20 ile yüzde 30unu oluşturan ve tüm yerküreyi, altında ve üstündeki var olan her türlü ölü ve canlı zenginlikleri ile birlikte ele geçirmiş olan halklar bulunmaktadır. Diğerinde ise, insanlığın beşte dördünü oluşturan ve birinci kampa mensup bulunan halkların, diğer bir değişle efendi halkların ekonomik, siyasal ve kültürel tahakkümü ve köleliği altında inleyen halklar yer almaktadır… diyen Sultan Galiyev gerçek çelişkinin fotoğrafını çekerken aynı zamanda gerçek sosyalizmin yükselmesi gereken sosyal zemini de keşfetmiş olmaktadır. Bu sosyal zeminin mazlum ve mağdur tarafını oluşturan ulusların arasında Türk halklarının konumunun gerçek sosyalist mücadelenin en yaşamsal noktasını oluşturması dünya devrimine giden yolun Türkçü savaşımdan geçtiğini nesnel bir gerçeklik olarak gözler önüne sermektedir.

Türk halkları olmadan dünya devrimini gerçekleştirmek mümkün değildir. Çünkü Türk halkları gerek coğrafi açıdan, gerekse batı ile temasta cephe konumunda bulunmaları bakımından ve hatta sahip oldukları doğal zenginlikler nedeniyle batı kapitalizmin beslenme yollarının üzerinde bulunmaktadır. Batının, Doğuyu sömürmek için kullandığı damarlar Türk topraklarından geçmektedir. Bu damarların kesilmesi için Türkçülük yapmak şarttır.

Ulusal Kimlik

Türkler (Anadolu Türkleri) batı emperyalizmine karşı Mustafa Kemal Atatürk öncülüğünde ilk kurtuluş savaşını vermiş ve bunu utkuya taşımış bir halktır. Bu yönüyle de Türkler doğunun öncüsü bir halktır. Binaenaleyh antiemperyalist savaşın baş

öğretmeni Türklerdir. Bu tarihsel nesnel gerçeklik de Türkçülüğün mazlum milletler sosyalizmi için kaçınılmazlığını ilan etmektedir.

Türkçülükle dünya devrimi arasındaki yaşamsal bağın düşünsel yansıması olarak kabul edilmesi gerekli bir diğer noktada Türk halklarının ulusal kimlik ve bilinçten sıyrılarak/soyutlanarak sosyalist devrimci bir mücadeleye kanalize edilemeyeceği konusudur. En basit ifadeyle söylemek gerekirse Türk halklarına; Bırak ulusal kimliğini, sadece proloter vasfınla devrimci savaşımda öne geç! denilemez. Ama Türklere hiç denilemez.

Çünkü Türkler tarihteki rollerinin farkındadırlar. Ve Türkler günümüz dünyasında da kendileri olmadan mazlum halkların batı esaretinden kurtulma imkanlarının olmadığını da görmektedirler. Bu tezlerimiz kimilerine bencil bir ulusal övünç gibi gelebilir. Oysa bu yaklaşım hem doğru değildir hem de Türklük karşıtlığı zeminine düşerek batı emperyalizmine dolaylı olarak omuz vermekten başka bir sonuç doğurmayacaktır. Türklersiz bir antiemperyalist savaş mümkün değildir demek, aynı zamanda mazlum doğulu halklar olmadan Türklerin anti emperyalist savaştaki öncü ve önder kimliğimin anlamsızlığını da içermektedir. Çünkü doğulu mazlum halkların desteği olmadan tek başlarına Türk halklarının batı emperyalizmiyle başa çıkabilmeleri imkansız olmasa bile çok zordur. Zoru başararak ulaşılacak bir zafer de kalıcı olmama riskiyle karşı karşıyadır.

Bu bağlamda kabul etmek istemeyenlerin yüzüne çarpalım ki, Sultan Galiyevin Türkçülüğü ve Turancılığı pragmatist bir Türkçülük ve Turancılık değildir. Yani Sultan Galiyev, Türkleri enternasyonal sosyalist savaşa kanalize etmek ve böylece onların militarist, ekonomik, stratejik ve hatta historik konumlarından yararlanmak için konjektürel yada içtenlikten yoksun ve tümüyle faydacı bir sözde Türkçülüğün öznesi yahut kuramcısı değildir.

Değildir çünkü; Türkleri/Türk halklarını birleştirme uğraşısı sadece insan yığınlarını bir noktaya doğru yönlendirme ve

onların oluşturacağı sinerjiyi enternasyonalist savaşta kullanma kolaycılığıyla hareket etmemiştir. O, Türkleri yığınsal olarak bir araya getirme uğraşısının ötesinde kültürel bir birlik içinde çalışmıştır. Bütün Türk halklarının birbirleri içinde erimeleri/asimile olmaları ve böylece tek bir ULUSAL TÜRK KİMLİĞİ oluşturmaları gerektiğini savunmuştur.

Gaspıralıdan aldığı; dilde, fikirde ve işte birlik ideali, Sultan Galiyevin kültürel Türkçülüğünün omurgasını oluşturmaktadır.

Sultan Galiyev Türkçüdür; Sosyalizme yönelişini Milletine duyduğu büyük sevgiye bağlayacak kadar Türkçüdür.

Onun gibi yüzyıllardır Rus egemenliği ve sömürüsü altında yaşayan bir halkın evladının Türkçü olmaması mümkün müdür? Rus sömürüsüne karşı Türk/Tatar ulusçuluğuna ve Rus egemenliğine karşı da mensubu bulunduğu halkın onlarla eşit hale gelebilmesi için sosyalizme yönelmesi göstermektedir ki içinde bulunduğu özgün koşullar onun dünya tarihinin en büyük düşün ve eylem adamlarından biri olarak doğmasındaki doğal koşullardır. Yani Sultan Galiyevin ulusçuluğu ve sosyalistliği tümüyle zorunlu/doğal bir sonuçtur.
(www.yenidenergenekon.com)

ZİYA GÖKALP

Ziya Gökalp, 23 Mart 1876 yılında Diyarbakır'da doğmuştur. Kendisine, Babasının isteği üzerine Mehmet Ziya ismi verilmiştir. Babası, Vilayet Evrak Memuru Mehmet Tevfik Efendi(1851-1890), annesi Zeliha Hanım'dır.(1856-1923) . Yüksek öğrenimini 1883 yazında kayıt yaptırdığı Mercimekörtmesi Mahalle Mektebi'nde tamamlamıştır. Hürriyetle ilgili ilk fikirlerini ise 1886 yılında girdiği Mektebi Rüştiye-i Askeriye'de (Askerî Lise) Hocası Kolağası İsmail Bey'den edinmiştir. 1890 yılında Amcası Müderris Hacı Hasip Bey'den almaya başlayan Gökalp, 1891 yılında Öğretmeni Doktor Yogi'den felsefe dersleri, Maarif Müdürlüğü ve İdadi'de(Orta Öğretim) tarih öğretmenliği yapan Mehmet Ali Aynî'den ise tarih dersleri almıştır. Ziya Gökalp, Mehmet Ai Aynî'den gördüğü derslerde tarihin nasıl muhakeme edileceğini öğrenmiştir. Fakat İdadî'nin 7 yıla çıkarılması üzerine Gökalp, buradan ayrılmıştır. Toplumun yaşadığı sıkıntıların üzerinde bıraktığı izlerin yanı sıra ekonomik olanaksızlıklar yüzünden İstanbul'da öğrenimine devam edememesi ve ailesinin evlilik baskıları gibi nedenler Ziya Gökalp'i bunalıma sürükleyince, 1894'te intihar girişiminde bulunmuştur. Hilmi Ziya Ülken, Gökalp'in intihar sebebi olarak, Hocası Yorgi Efendi'den aldığı felsefe eğitimi ile ailesinden aldığı dini muhafazakâr eğitim arasında yaşadığı çatışmayı göstermektedir.

İntihar olayından sonra kendini tekrar okumaya ve bilime veren Gökalp, eğitimine devam etme isteğiyle 1895 yılında kardeşi ile birlikte yeniden İstanbul'a gelmiştir. Fakat parası olmadığı için ancak ücretsiz olan veteriner mektebine kayıt yaptırabilmiştir. Gökalp, İstanbul'da bulunduğu dönemde Batı kültürünü de tanımaya yönelmiştir. Okulda yasak yayınları okuması ve farklı çıkışları ile dikkat çeken Gökalp, 1899 yılında geçirdiği soruşturmanın ardından "yasak kitapları okuma ve zararlı derneklere üye olma" gerekçesiyle cezaevine gönderilmiştir. 12 aylık cezaevi yaşamından sonra, okuldan uzaklaştırılarak Diyarbakır'a sürülmüştür. 1900 yılında Amcasının kızı ile evlendirilerek Diyarbakır'a yerleşen Gökalp, küçük memuriyetlerde çalışmaya başlamıştır. 1903 yılından sonra

Diyarbakır Ticaret Odasında çeşitli görevlerde bulunmuş; bu sırada Vilayet Gazatesi'n de başyazarlık yapmıştır. 1905 yılında halka yaptığı kötülükler dolayısıyla aşiret reisi İbrahim Paşa'ya karşı çıkarak halkı ona karşı ayaklandırmıştır.

Ziya Gökalp 1908 yılında İttihat Terakki'nin Diyarbakır, Van ve Bitlis heyetlerinin müfettişliğine atanmıştır. 1909 yılında Darülfünun'da Hocalık yapmak üzere İstanbul'a gelen Gökalp; orada birkaç ay kalmış, yeterli ücret alamadığı için tekrar Diyarbakır'a dönerek, " Peyman" gazetesini çıkarmaya başlamıştır. 1909 yılının son aylarında ise İttihat ve Terakki tarafından Selanik'e gönderilmiştir.

Ziya Gökalp, 1912'de ailesi ile birlikte bir kez daha İstanbul'a yerleşmiştir. Bu dönemde, Darülfünun ve Eğitim Fakültesinde Gökalp'in eğitimle ilgili görüşleri kabul edilmiş, ders programları, okutulacak dersler ve Kitaplar onun önerileri doğrultusunda kararlaştırılmıştır. Bu dönemden itibaren düşünce ve çalışmalarını Türkçülük etrafında şekillendiren Gökalp, aynı zamanda hayatının en yaratıcı dönemini yaşamıştır. 1913-1914 yıllarında kendisine teklif edilen Maarif Nazırlığı(Milli Eğitim Bakanlığı) görevini kabul etmemiş, Edebiyat Fakültesinde İctimaiyyet Müderrisliği(Sosyoloji Hocalığı) görevine devam etmiştir. Bu göreviyle birlikte Gökalp, İstanbul Üniversitesi'nde ilk Sosyoloji Profesörü olmuştur.

Gökalp'in Kızılelma adlı eseri 1914'te yayınlanmıştır. 1917'de "Yeni Mecmua" yayın hayatına başlamıştır. 1918'de ise, Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" adlı eseri ile "Yeni Hayat" isimli bir kitabı yayınlanmıştır.

1919 yılının Ocak Ayında "asayişi bozma ve Ermenilere zor kullanma "iddiasıyla Divan_ı Harp'te (Askerî Mahkeme) idam cezası ile yargılanan Gökalp, idam cezası almamış; ancak Malta'ya sürülmüştür. Malta'da çok sıkıntılı günler süren Gökalp, sürgün döneminde çalışmalarına bir süre ara vermiştir. 30 Nisan 1921'de Kars Savaşında esir alınan İngilizlerin karşılığında Malta'da esir Türklerin serbest bırakılmasıyla Yurda dönerek Diyarbakır'a yerleşmiştir. 1922'de Muallim

Mektep’inde (Eğitim Fakültesi) Felsefe dersleri vermeye başlayan Gökalp, bir taraftan da dergi çıkarma çalışmalarına devam etmiştir. Bu dönemde, Ahmet Ağaoğlu’nun desteği ile “ Küçük Mecmua” dergisini çıkarmıştır. Derginin ilk sayısının, tarihi, kültürel, dinsel ve coğrafi birliktelikleri nedeniyle Türkler ve birbirlerini sevmelerini bir zorunluluk olarak kabul ettiği “ Türkler ve Kürtler” adlı makalesini kaleme almıştır.

1923 yılında Telif ve Tercüme Encümeni Reisliği’ne (Kültürel Yayınlar Dairesi Müdürlüğü) getirilen Ziya Gökalp; aynı yıl “Türkçülüğün Esasları” isimli ünlü eserini yayınlamıştır. 11 Ağustos 1923 tarihinde Diyarbakır’dan Milletvekili seçilen Gökalp; bilimsel, kültürel ve eğitim çalışmalarına ara vermiş gibi görünse de, yine bu dönemde de kültürel ve düşünsel çalışmalarına devam etmiştir. Bu bağlamda “ Yeni Türkiye” dergisini çıkarmış, Anayasa’nın hazırlanmasına yardım etmiş, “Türk Medeniyet Tarihi” ni tamamlamaya çalışmıştır. Türk Dili çalışmalarına katkıda bulunmuştur. Bu süreçte Gökalp, millî edebiyatın geliştirilmesi yönünde de çaba harcamıştır. Yine, “Yeni Türkiye’nin Hedefleri” isimli eserini de bu dönemde yayınlamıştır. Hastalandığı dönemde de “ Türk Medeniyeti Tarihi” ve “Çınaraltı” isimli çalışmalarını sürdürmüş; hatta tedavi için İstanbul’a, Maarif Vekâleti’nden (Mili Eğitim Bakanlığı) “Türk Medeniyet Tarihi” nin basımı için aldığı avansla gidebilmiştir. 1924 yılı başlarında rahatsızlanan Gökalp, 25 Ekim 1924 tarihinde vefat etmiştir.

Ziya Gökalp, günlük yaşamda içe dönük, sakin ve kendi halinde birisi olmuştur. Buna karşın, idealist ve mücadeleci bir yapıya sahip olan Gökalp, en kötü durumlarda bile ümidini kaybetmeyecek kadar kararlı bir kişiliğe sahiptir. Yaşamı boyunca, düşünce ve hayalleri yolunda mücadele vermiş; hiçbir dönem, düşünce ve eylemlerinden ödün verme gereği duymamıştır. Birçok kovuşturma, hapis ve sürgün cezasıyla kaşılaşmasının arkasında da yine bu kararlı tutumun etkileri vardır. Gençlik döneminde, Sultana karşı söz söylemek ve eylemde bulunmaktan çekinmemiştir. En bunalımlı günlerinde bile, ülkesinin kurtarılacağına olan güveni tam olmuştur.

Güçlü bir analitik yeteneğine sahip olan ve vatan sevgisiyle dolu duygu ve düşünce yüklü şiirler yazan Gökalp, aynı zamanda sorumlu bir aile babasıdır. Yaşamının sonlarına doğru, zor günleri olan hastalık günlerinde, tedavi masraflarının karşılanmasıyla ilgili olarak Atatürk'ten aldığı teklife karşılık, kendisinden sonra eşine ve kızlarına yardım edilmesini istemesi bunun en açık örneğidir.

Ziya Gökalp'in düşünsel yapısı üzerinde Osmanlı Devleti'nin parçalanma sürecine girdiği dönemde baş gösteren siyasal, dinsel ve ekonomik sorunların derin izlerini görme mümkündür. Bu etkilerin tesiriyle, Gökalp'in düşünce yapısı içinde ulusçuluk anlayışı önemli bir yere sahip olmuştur. Fakat Gökalp'in ulusçuluğu, etnik temelli olmamış, kültürel temelli ulusçuluk olmuştur.

Çok farklı alanlarda eserler veren Ziya Gökalp'in düşünce ikliminin oluşum sürecinde aile çevresi, İsmail Hakkı Bey, Yorgi Efendi, İbrahim Temo, Dr. Abdullah Cevdet, İshak Sukuti ve Naim Beylerin yanı sıra, Genç Türklerin de etkisi olduğu bilinmektedir. Gökalp, düşünsel yaklaşımı dolayısıyla İttihat ve Terakki, Cemiyetinde çeşitli kademelerde görevlerde de bulunmuştur. Aynı şekilde, Durkheim'in sosyolojik yaklaşımları da Gökalp'in düşünceleri üzeinde önemli izler bırakmıştır. Başlangıçta Fransız Alfred Foulille'nin etkisinde kalmasına rağmen, Durkheim sosyolojisinin iyi bir okuyucusu ve takipçisi olan Gökalp, bu ekolün etkisiyle " Türk Sosyoloji Ekolü"nü kurmuştur. Yine pozitivist bir yönü de olan Göalp'in topluma doğru bir yönelim gösteren toplumsal teoremi üzerinde de Durkheim'in görüşleri belirleyici olmuştur.

İttihat ve Terakki tarafından Selanik'e tayin edilmesi, Ziya Gökalp'in dilde Tükçülüğü savunan Genç Kalemler grubuna katılması ve burada Ömer Seyfettin'den etkilenmesi, artık Gökalp'in Türkçü olarak anılmasına sebep olmuştur. Ona göre; tüm toplumsal faaliyetlerin yegâne temeli lisandır. Kültürü ortaya çıkaran dil, millet olmanın en önemli unsurudur. Türkçülüğün karşılığı olarak " arı Türkçecilik" ifadesini kullanan Gökalp, dilin Arap ve Fars köklerinden arındırılarak,

bunların yerine Türkçe köklerden yeni ekler yapılarak Türkçe kelimeler kullanılması olarak tanımlamıştır.

Ziya Gökalp düşüncesinde, Türkçülük ayrı bir yere sahiptir. Zira Gökalp'in çalışmaları hep Türk toplumunun geçmişi, günü ve geleceği ile Türk dili ve Türk kültürü üzerinde yoğunlaştırmıştır. Medeniyet ve Hars ayrımı onun en dikkat çekici görüşlerinden biri omuştur. Hars, yani kültür, ona göre milli; medeniyet, yani uygarlık ise evrenseldir. Uygarlığın kültürden sonra ve onun eseri olduğunu savunan Gökalp, "Türkçülüğün Esasları"n da kültürü oluşturan unsurları sekiz bölümde incelemiştir. Bunlar; dilde, estetikte, ahlakta, hukukta, dinde, ekonomi de, siyasette ve felsefe de Türkçülüktür.

Ziya Gökalp, Türk düşünce, kültür ve siyaset tarihinin önemli simalarında biridir. İmparatorluk sürecinde Ulus- Devlete geçiş döneminde yaşayan Gökalp'in, karşılaşılan sorunlar ve bunalımların etkisiyle Türk toplumu ve kültürü üzerinde ortaya koyduğu sosyolojik, kültürel ve siyasal teori ve değerlendirmeler bugün bile gerçekliğini korumuştur.

Eserleri

Limni ve Malta Mektupları - Kızıl Elma - Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak -Yeni Hayat - Altın Işık - Türk Töresi - Doğru Yol - Türkçülüğün Esasları - Türk Medeniyet Tarihi - Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler - Altın Destan – Üç Cereyan

http://www.genelturktarihi.net/

Ord. Prof. ZEKİ VELİDİ TOGAN

(10 Aralık 1890 Başkurt- 26 Temmuz 1970 İstanbul)

Zeki Velidi Togan, 10 Aralık 1890 tarihinde Başkurt ilinde İsterlitamak'a bağlı Küzen köyünde doğdu. Daha ilk medrese tahsilini yaparken bir yandan da özel Rusça dersleri alıyordu. Öğretmen olan annesinden Farsça öğrenmeyi de ihmal etmiyordu. 1902 yılında orta tahsil için Ütek'e bulunan dayısı Habib Neccar'ın medresesine gitti. Buradaki öğrenimi sırasında Arapça dersler alarak dil bilgisini geliştirdi.

1908'de köyünden kaçarak Kazan'a gelip burada özel dersler aldı. Bu arada Katanov ve Aşmarin gibi bilginlerle tanıştı. 1909 yılında mezun olduğu Kasımiye medresesine “Türk Tarihi ve Arap Edebiyatı Tarihi Muallimi” oldu. 4 yıl süren bu öğretmenliği sırasında 1911 sonlarında yayınladığı "Türk ve Tatar Tarihi" adlı kitabı sayesinde meşhur olmaya başladı. Bu eserin iyi yankıları sayesinde Kazan Üniversitesi Arkeoloji ve Tarih Cemiyeti'ne Aza seçildi.

1913'te Fergane'ye, 1914'te Buhara'ya araştırmalar yapmak için gönderildi. Bu seyahat neticelerine ait hazırlamış olduğu raporlar başta Petersburg Arkeoloji Cemiyeti olmak üzere Kazan ve Taşkent Arkeoloji cemiyetleri mecmualarında yayınlandı. Bu arada Prof. Katanov'un şimdi İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü'nün esas nüvesini teşkil edecek olan kitaplarının Türkiye'ye gönderilmesine vesile oldu. Daha sonra Rus Millet Meclisi Duma'da Ufa Müslümanlarının temsilcisi olarak bulunmak üzere Petersburg'a gitti. Bilimsel çalışmalarına siyasî çalışmalarını da eklemiş oluyordu.

Bu sırada Bolşevik ihtilâli patlak verince o da Türklerin durumunun düzelmesi için mücadeleye girişti. Bolşevik İhtilâli'nden 22 gün sonra 29 Kasım 1917'de Başkurt ilinin muhtariyeti ilan edildi. Örenburg'u 18 Şubat 1918'de işgal eden Sovyetler onu tutukladılarsa da 7 Haziran'da hapisten kaçtı. Başkurt hükümeti kurulduğunda Togan, Harbiye Nazırı oldu. Bundan sonra Lenin, Stalin ve Troçki ile defalarca görüştü fakat

olumlu sonuç alamayınca Türkistan'a çekilip orada mücadeleye karar verdi.

1920-23 yıllarında Türkistan'da amansız bir mücadeleye girişti ise de başarılı olamadı. Basmacı Hareketi'nin içinde bulundu. Türkistan Millî Birliği'nin kurucusu ve ilk başkanıdır. Paris, Londra ve Berlin'deki bir çok Orta-Asya tarihçisi onunla çalışmak istemesine rağmen, devrin Türkiye Milli Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi, Fuat Köprülü, Rıza Nur, Yusuf Akçura'nın istekleri sayesinde Türkiye'den davet aldı. 20 Mayıs 1925'te geldiği Türkiye'de Maarif Vekâleti Telif ve Tercüme Encümeni'ne tayin edilmiştir. O zamanki Ankara'nın kitap açısından yetersiz olması yüzünden kendi isteği ile İstanbul Darülfünun'u Türk Tarihi Müderris Muavinliği'ne tayin edildi.

Bundan sonra İstanbul ve Anadolu kütüphanelerinde hummalı çalışmalarına başladı. Fakat, 1932'de I. Türk Tarih Kongresi'nde tıp doktoru Reşit Galip'in sunduğu Orta Asya'da iç deniz olduğu ve bunun sonradan kuruduğu konusu hakkındaki tebliğini eleştirince, Togan aleyhine bir kamuoyu oluştu. Kendisine takınılan bu kötü tutum üzerine ülkeyi terk etme kararını verdi. 8 Temmuz 1932'de istifa ederek Viyana'ya gitti. 1935'te doktora çalışmalarını bitirdikten sonra Bonn Üniversitesi'nde, 1938'de Göttingen Üniversitesi'nde ders verdi. 1939'da Millî Eğitim Bakanı'nın daveti üzerine tekrar Türkiye'ye geldi. İstanbul Üniversitesi'nde Umumî Türk Tarihi Kürsüsü'nü kurdu.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Türkiye'de Sovyetler aleyhine faaliyet ve Turancılık suçundan tutuklanıp mahkeme edildi. 10 yıl hapse mahkum edildiyse de Askerî Mahkeme kararı bozdu ve Togan beraat etti. 1948'de yeniden döndüğü üniversitedeki görevine ölümüne kadar devam etti. 1951'de İstanbul'da toplanan XXI. Müsteşrikler Kongresi'ne Başkanlık etti. Bu onun bilimsel alandaki şöhretini çok daha artırdı. Zeki Velidi Togan, 26 Temmuz 1970'te İstanbul'da vefat etti.

(http://www.kimkimdir.gen.tr/)

HÜSEYİN NİHAL ATSIZ

İtalyan faşizmine sempati duyulduğu, Alman nazizmine methiyeler yazıldığı, Rus komünizmine kur yapıldığı bir dönemde ortaya koyduğu Türkçü mücadele ile bir kahramanlık destanı yaratan Hüseyin Nihal ATSIZ, mahkemeler, tabutluklar, zındanlar, sürgünler ve mahrumiyetlerin süslediği âbidevî hayatıyla yakın çağın Türkçülük tarihinde bir Ulu Türk Bilgesi olarak yarınki Türk nesillerinin sonsuza uzanan yollarını aydınlatacaktır. Her nesil O'nda; heyecanının, coşkunluğunun, düşüncesinin terennümünü bulacak ve Türk'ün meselelerine Türk gözüyle bakışın metodunu öğrenecektir. Türk Milleti, O'nun Türklüğe adanan yetmiş yıllık hayatında, kahramanlık ile feragatın yüce ve ölümsüz tablosunu seyredecektir…

Şuna eminiz ki, Türklüğün ölümsüz efsanesi ATSIZ ATA, şimdi Tanrı Dağı'nda, Türk Atalarının kutlu tinlerinin toplandığı Tanrıkut otağında, çok sevdiği Kür Şad ile beraber Türk Elleri'ni izleyerek bütün Türklerin Bozkurt başlı sancak altında birleşeceği günü bekliyor…

Hüseyin Nihâl Atsız, 12 Ocak 1905'te İstanbul Kadıköy'de doğdu.

Atsız Beğ'in babası Gümüşhane'nin Torul kazasının Midi köyünün Çiftçioğulları ailesinden Deniz Güverte Binbaşısı Mehmet Nail Bey, annesi Trabzon'un Kadıoğulları ailesinden Deniz Yarbayı Osman Fevzi Bey'in kızı Fatma Zehra Hanım'dır. Atsız Beğ'in ailesi, Gümüşhane'nin Torul kazasının Midi köyünde Çiftçioğulları adı ile bilinmektedir. Çiftçioğulları, Midi Köyünde 18. asrın sonlarına doğru yakınındaki Edire köyünden göçmüşlerdir.

Çiftçioğulları ailesinin tesbit edilen ceddi 19. asrın başlarında yaşadığı tahmin edilen Ahmed Ağa'dır. Ahmet Ağa'nın İsmail, Süleyman, Hüseyin ve Şakir adlı dört oğlu olmuştur. İsmail Ağa'nın çocukları Midi'den, Yozgat'ın Akdağ Madeni kazasının Dayılı köyüne göçmüşlerdir. Şakir Ağa'nın evladı olup olmadığı bilinmemektedir.

Ahmet Ağa'nın üçüncü çocuğu olan Hüseyin Ağa (1832 – 1894) ise 1850-1852 şıralarında Deniz eri olarak Istanbul'a gelmiş, okumayı ve yazmayı asker ocağında öğrenmiş, askerliğinin nihayetinde de teskere bırakarak Osmanlı Donanması (Donanma-yı Hümayün) 'da kalmış ve makina önyüzbaşlığına (çarkçı (-Makine) Kolağalığı)'na terfi etmiştir.

Hüseyin Ağa'nın eşi Emine Hayriye Hanım'dır. İki çocukları olmuştur. Nevber Hanım ile Mehmet Nail Bey (1877- 1944). Mehmet Nail Bey de Osmanlı Donanması'na girmiş ve Deniz Kuvvetlerinde Deniz Güverte Binbaşılığı'ndan emekli olmuştur.

Mehmet Nail Bey'in ilk eşi 1903 yılında Yüzbaşı iken evlendiği Fatma Zehra Hanım (1884 – 1930)'dır. Fatma Zehra Hanım, Deniz Yarbayı (Bahriye Kaymakamı) Osman Fevzi Bey ile Tevfika Hanım'ın kızıdır. Osman Fevzi Bey, Trabzon'lu ölüp ailesi Kadıoğulları namı ile marüfdür.

Mehmet Nail Bey'in ilk eşinden üç çocuğu olmuştur. 12 Ocak 1905'de Hüseyin Nihal (Atsız), 1 Mayıs 1910'da Ahmet Nejdet (Sançar) ve Aralık 1912'de Fatma Nezihe (Çiftçioğlu).

1930 yılında ilk eşinin damar sertliğinden vefatı üzerine Mehmed Nail Bey, 1931 yılında yeniden evlenmiştir. İkinci eşinin adı da Fatma Zehra'dır. İkinci eşinden 1932 yılında Necla (Çiftçioğlu) adlı bir kızı olan Mehmed Nail Bey ikinci eşiyle geçinememiş ve iki yıl sonra ayrılmıştır.

Türkçülük fikrinin ilk kıvılcımları Atsız'ın gönlünde, o daha 7-8 yaşında iken tutuşmaya başladı. Babasının görevli bulunduğu Süveyş sokaklarında İtalyan çocuklarıyla yaptığı kavgalar, Fransız İlkokulu'nda Rum çocuklarının kendisine karşı düşmanca tutumları, O'nun çocuk gönlünde büyük akisler bıraktı. Türk Milleti'ne mensup olmanın idrakine daha o yaşlarda vardı.

Atsız, yükseköğrenim çağına gelip Askeri Tıbbiye'ye kaydolunca, komünizm ve azınlık milliyetçiliği peşinde koşan Türk düşmanı kişilerle karşılaştı. Türklük şuuru olgun bir seviyeye ulaşan Atsız, Türk devletinin birlik ve bütünlüğüne yönelen bu zararlı akımlarla fikrî ve fiili mücadeleye başladı.

Ziya Gökalp'in cenaze töreninin yapıldığı günün gecesi Türkçülük fikrine düşman öğrencilerle kavga ettiği ve daha sonrasında ise aralarında bir takım problemler geçen Arap asıllı Bağdatlı Mesut Süreyya Efendi adlı bir mülazım (teğmen)'ın kasti bir şekilde ve gereksiz bir yerde istediği selâmı vermediği için, 4 Mart 1925 tarihinde 3. sınıf talebesiyken Askeri Tıbbiye'den çıkarılmıştır.

Bu olaydan sonra üç ay kadar Kabataş Lisesi'nde yardımcı öğretmenlik yapan Atsız, daha sonraları Deniz Yolları'nın Mahmut Şevket Paşa adlı vapurunda kâtip muavini olarak çalışmış ve bu vapurla İstanbul-Mersin arasında bir kaç sefer yapmıştır.

1926 yılında İstanbul Dârülfünûnu'nun Edebiyat Fakültesi'nin "Edebiyat Bölümü"ne ve İstanbul Dârülfünûnu'nun yatılı kısmı olan Yüksek Muallim Mektebi'ne kaydolan Atsız, bir hafta sonra askere çağırılmış, tecil isteği kabul edilmeyen Atsız askerliğini 9 ay olarak 28 Ekim 1926-28 Temmuz 1927 tarihleri arasında İstanbul'da Taşkışla'da 5. piyade alayında er olarak yapmıştır.

Ahmet Naci adlı arkadaşı ile birlikte hazırladığı Anadolu'da Türklere Ait Yer İsimleri adlı makalenin Türkiyat Mecmuası'nın ikinci cildinde yayınlanması ile hocası olan M. Fuad Köprülü'nün dikkatini çeken Atsız, 1930 yılında Edirneli Nazmî'nin divanı üzerinde mezuniyet çalışması yapmıştır (Divân-ı Türkî-i Basit, Gramer ve Lügati, 1930, 111 s. Türkiyat Enstitüsü Mezuniyet Tezi, no 82). Aynı yıl Edebiyat Fakültesi'nden mezun olmuştur.

Atsız'ın sınıf arkadaşları arasında Tahsin Banguoğlu, Ziya Karamuk, Orhan Şâik Gökyay, Pertev Nâilî Boratav, Nihad Sâmi Banarlı gibi isimleri sayabiliriz.

Mezuniyetinden sonra Edebiyat Fakültesi Dekanı olan hocası Prof. Dr. M. Fuad Köprülü, Maarif Vekâleti'nde Atsız için girişimde bulunarak, Yüksek Öğretmen Okulu'nu öğrenci olarak bitirdiği için, liselerde yapması gereken 8 yıllık mecburi

hizmetini affettirmiş ve 25 Ocak 1931'de Atsız'ı kendisine asistan olarak almıştır.

Atsız, yine 1931 yılında Dârülfünûnun felsefe bölümünden mezun olan ilk eşi Mehpare Hanım ile evlenmiş, ancak 1935 yılında ayrılmıştır.

Atsız, 15 Mayıs 1931'den 25 Eylül 1932 tarihine kadar Atsız Mecmua (17 sayı)'yı çıkarmaya başladı. M. Fuad Köprülü, Zeki V. Togan, Abdülkadir İnan gibi edebiyat ve tarih bilginlerinin de içinde bulunduğu bir kadro ile yayın hayatına atılan bu "Türkçü ve Köycü" dergi, devrinde ilim, fikir ve sanat alanında çok tesir yaratan Türkçü bir çığır açmış, âdetâ Cumhuriyet devri Türkçülüğünün öncüsü olmuştur.

Atsız, kendini tanıtmaya başlayan ilk yazılarını (H. Nihâl) imzası ile, hikâyelerini de (Y.D.) imzasıyla, bu dergide yayınlamaya başlamıştır.

1932 Temmuzunda Ankara'da toplanan Birinci Türk Tarih Kongresi esnasında, Prof. Dr. Zeki Velidi Togan'a Dr. Reşid Galib'in yaptığı haksız hücum üzerine Atsız, içerisinde ikinci eşi Bedriye (Atsız) ile Pertev Nâilî Boratav'ın da bulunduğu 8 arkadaşı ile, Dr. Reşid Galib'e "Zeki Velîdî'nin talebesi olmakla iftihar ederiz" diyen bir protesto telgrafı çekmiş ve bu telgraf üzerine de mimlenmiştir.

19 Eylül 1932'de Dr. Reşid Galib, Maarif Vekili olmuştu. Kısa bir süre sonra da Prof. M. Fuad Köprülü'nün dekanlıktan ayrılması üzerine Edebiyat Fakültesi Dekanlığı'na vekâleten bakan Ali Muzaffer Bey asâleten tâyin edilmiştir. Atsız'ı üniversiteden uzaklaştırmak için fırsat arayan Reşid Galib, Atsız Mecmua'nın 17. sayısındaki "Dârülfünûn'un kara, daha doğru bir tabirle, yüz kızartacak listesi" adlı makalesi ile bu fırsatı yakalamış ve Edebiyat Fakültesi Dekanı, 13 Mart 1933 tarihinde Atsız'ın üniversite asistanlığına son vermiştir.

Üniversiteden çıkarılmasından birkaç gün sonra Atsız, Edebiyat Fakültesi'nin Dekanı'nı Tokatlıyan'daki bir çayda yakalayıp yüzlerce kişinin önünde tokatlamıştır. Atsız'a bu hadise için hiç bir şekilde tepki gösterilmemiştir.

Üniversite asistanlığından çıkarılan Atsız, Malatya Ortaokulu'na Türkçe öğretmeni olarak tayin edilmiştir, Malatya'da kısa bir müddet (8 Nisan 1933-31 Temmuz 1933) Türkçe öğretmenliği yapan Atsız, Edirne Lisesi edebiyat öğretmenliğine tayin edilmiştir. Atsız'ın Edirne'deki edebiyat öğretmenliği de 3-4 ay kadar kısa bir müddet devam etmiştir. (11 Eylül 1933-28 Aralık 1933).

Atsız, Edirne'de iken Atsız Mecmua'nın devamı mahiyetindeki "Aylık Türkçü Dergi" olan Orhun (5 Kasım 1933-16 Temmuz 1934, sayı 1-9)'u yayımlamıştır. Orhun dergisinde, Türk Tarih Kurumu tarafından çıkarılan ve liselerde ders kitabı olarak okutulan dört ciltlik tarih kitaplarının yanlışlarını ağır bir şekilde eleştirdiği için 28 Aralık 1933'te bakanlık emrine alınmıştır. 9. sayısında da Orhun, Bakanlar Kurulu kararı ile kapatılmıştır.

Dokuz ay bakanlık emrinde kalan Atsız, 9 Eylül 1934 tarihinde Kasımpaşa'daki Deniz Gedikli Hazırlama Okulu'na Türkçe öğretmeni olarak tayin olunmuştur.

Şubat 1936 tarihinde ikinci eşi olan Bedriye Hanım ile evlenen Atsız'ın bu evlilikten 4 Kasım 1939 tarihinde Yağmur ve 14 Temmuz 1946 tarihinde de Buğra adlı iki oğlu olmuştur. Atsız Bey, ikinci eşi Bedriye Atsız'dan da Mart 1975 tarihinde ayrılmıştır.

Atsız, Kasımpaşa'daki Deniz Gedikli Hazırlama Okulu'nda Türkçe öğretmeni olarak 4 yıl kadar çalışmış ve 1 Temmuz 1938 tarihinde bu görevinden ihraç edilmiştir.

Bunun üzerine Özel Yüce-Ülkü Lisesi'ne geçen Atsız, burada 1937 yılından 1939 yılının Haziranının sonuna kadar edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Atsız, 19 Mayıs 1939 ile 7 Nisan 1944 tarihleri arasında yine özel bir lise olan Boğaziçi Lisesi'nde edebiyat öğretmenliğinde bulunmuştur.

Atsız, Boğaziçi Lisesi'nin Türkçe öğretmeni iken Orhun Dergisini (1 Ekim 1943-1 Nisan 1944, sayı:10 ile 16 arası, 7 sayı) yeniden yayınlamaya başlamıştır.

II. Dünya Savaşı sıralarında yerli komünistler faaliyetlerini olağanüstü artırdıkları halde, resmî makamlar bu aşırı hareketlere karşı tedbir almak yerine, seyirci kalmaktaydılar. Atsız, ilgilileri ikaz için Orhun.'un Mart 1944'te yayınlanan 15. sayısında, devrin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu'na hitaben bir açık mektup yayınlamıştır.

Atsız, bu açık mektupta, Marksistlerin artan faaliyetlerini belirtmekte idi. Aynı zamanda, Orhun dergisi kapatılmadığı takdirde bir sonraki sayısında bu aşırı faaliyetlerin belgeleri ile birlikte örneklerini vereceğini bildiriyordu.

Atsız, Orhun'un kapatılmaması üzerine, Nisan 1944'te yayımlanan 16. sayıda, Giritli Ahmed Cevad Emre, Pertev Nâilî Boratav, Sabahattin Ali ve Sadrettin Celâl Antel'in Marksist faaliyetlerini açıklayarak devrin Millî Eğitim Bakanı olan Hasan Ali Yücel'i istifaya çağırmıştır. Bu ikinci açık mektup, yurt içinde büyük bir millî galeyana sebep olmuş, başta İstanbul ve Ankara olmak üzere bir çok şehirde, komünizm aleyhinde gösteriler yapılmaya başlanmıştır.

Bu arada Atsız'a yurdun her köşesinden mektup ve telgrafların gelmesi Ankara'daki yetkilileri tedirgin etmekte idi. Millî Eğitim camiasındaki komünistler sebebi ile kendi partisinin mensupları tarafından dahi sorguya çekilmeye başlanan Hasan Ali Yücel, ilk iş olarak 7 Nisan 1944 tarihinde Atsız'ın Boğaziçi Lisesi'ndeki edebiyat öğretmenliğine son vermiştir.

Orhun dergisi ise Bakanlar Kurulu kararı ile yeniden kapatılmış, bu arada Sabahattin Ali de kışkırtılarak Atsız aleyhine hakaret davası açmaya zorlanmıştır. Aleyhine dava açılan Atsız, trenle Ankara'ya gitmiş ve Türkçü gençler tarafından istasyonda karşılanarak bir otelde misafir edilmiştir.

Hakaret davasının 26 Nisan 1944 günü yapılan ilk oturumu olaylı geçmiştir. Bunun üzerine 3 Mayıs 1944 tarihinde yapılan ikinci oturuma üniversite öğrencisi alınmamış, bu yüzden de devrin Halk Partisi iktidarını şaşırtan büyük öğrenci gösterileri olmuş ve yüzlerce kişi tutuklanmıştır.

“Sabahattin Ali – Nihâl Atsız davası” olmaktan çok “Komünizme karşı Türkçülük davası” halini alan bu davanın 9 Mayıs 1944 günü yapılan karar oturumunda, Sabahattin Ali’ye “vatan haini” dediği için 6 aya mahkûm edilen Atsız’ın cezası hâkim tarafından “milli tahrik” gerekçesi ile 4 aya indirilmiş ve 4 aylık bu ceza da ertelenmiştir.

Atsız, cezasının ertelenmesine rağmen 9 Mayıs 1944 tarihinde mahkemenin kapısından çıkarken tevkif edilmiştir.

19 Mayıs 1944 törenlerinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Atsız ve arkadaşlarını ağır şekilde itham eden nutkunu söylemiş ve bu nutuk üzerine de Atsız ve 34 arkadaşı İstanbul 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi’nde yargılanmaya başlamıştır. Aralarında üniversite profesörü, öğretmen, subay, doktor ve üniversite öğrencileri bulunan sanıklar, sorguya çekme adı altında çeşitli işkencelere maruz bırakıldıktan sonra, 7 Eylül 1944 günü yargılanmaya başlanmıştır. “Irkçılık-Turancılık davası” adı verilen ve haftada 3 gün olmak üzere 65 oturum devam eden mahkeme, 29 Mart 1945 tarihinde sonuçlanmış ve Atsız 6,5 yıl hapse mahkûm olmuştur.

Atsız, bu kararı temyiz etmiş ve Askerî Yargıtay, 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi’nin kararı esastan bozmuştur. Böylece Atsız, bir buçuk yıl kadar tutuklu kaldıktan sonra, 23 Ekim 1945 tarihinde tahliye edilmiştir.

5 Ağustos 1946 tarihinde 2 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi’nde tutuksuz olarak başlayan Atsız ve arkadaşlarının davası (bu dava Prof. Kenan Öner-Hasan Ali Yücel davası adı ile tanınmıştır), 31 Mart 1947 tarihinde sonuçlanmış ve 29 oturum devam eden mahkemede bütün sanıkların beraatına karar verilmiştir.

Nisan 1947’den Temmuz 1949’a kadar kendisine iş verilmeyen Atsız, Ekim 1945-Temmuz 1949 tarihleri arasında geçinmek için kitaplarından bazılarını satmak zorunda kalmıştır. Bir müddet Türkiye Yayınevi’nde çalışan Atsız, Türk-Rus savaşlarının özeti olan “Türkiye Asla Boyun Eğmeyecektir”

adlı kitabını da Sururi Ermete adlı şahsın adı ile yayınlamak zorunda kalmıştır.

Atsız'ın sınıf arkadaşlarından Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu Millî Eğitim Bakanı olunca, Atsız'ı 25 Temmuz 1949'da Süleymaniye Kütüphânesi'ne "uzman" olarak tayin etmiştir.

Bir müddet bu vazifede çalışan Atsız, Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinden sonra 21 Eylül 1950'de Haydarpaşa Lisesi Edebiyat Öğretmenliği'ne tayin olmuştur.

4 Mayıs 1952 tarihinde Ankara Atatürk Lisesi'nde vermiş olduğu "Türkiye'nin Kurtuluşu" konulu bir konferans üzerine Cumhuriyet Gazetesi, Atsız'ın aleyhine yalan yayın yapmıştır. Hakkında bakanlık tarafından soruşturma açılan Atsız'ın konuşmasının bilimsel olduğu tespit edilmiştir. Fakat Atsız 13 Mayıs 1952 tarihinde Haydarpaşa Lisesi'ndeki edebiyat öğretmenliği görevinden "muvakkat" kaydı ile alınarak yine Süleymaniye Kütüphânesi'ndeki görevine tayin edilmiştir.

31 Mayıs 1952 tarihinden itibaren emekliliğini istediği 1 Nisan 1969 tarihine kadar Süleymaniye Kütüphânesi'nde çalışan Atsız'ın en uzun süreli memuriyeti bu kütüphânedeki memuriyet olmuştur.

Atsız, 1950-1952 yıllarında yayımlanan haftalık Orkun dergisinin başyazarlığını yaptı. 1962'de kurulan Türkçüler Derneği'nin genel başkanlığını üstlendi. 1964'ten vefatına kadar Ötüken dergisini yayımladı.

Devrin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Gaziantep'e giderken bir işçinin kendisine "idareciler Araplara toprak veriyorlar, biz Türklere vermiyorlar" sözlerine karşılık, "Türk topraklarında yaşayan herkes Türk'tür." demişti.

Atsız bunun üzerine, Ötüken'in Nisan 1967'de yayınlanan 40, sayısından itibaren "Konuşmalar, 1" (Sayı 40), "Konuşmalar, II" (Sayı 41), "Konuşmalar, III" (Sayı 43), "Bağımsız Kürt Devleti Propagandası" (Sayı 43), "Doğu mitinglerinde perde arkası" (Sayı 47) ve "Satılmışlar-Moskof uşakları" (Sayı 48) adlarıyla yayınladığı seri makalelerinde, bölücü Marksistlerin

Doğu bölgelerimizde yaptıkları gizli çalışmaları açıklamıştı. Bu makaleler hakkında savcılıkça soruşturma açılmıştır. Savcılığın yaptığı ilk soruşturmada Atsız'a hiç bir suçlamada bulunulamamıştır.

Ancak bu yazılar üzerine, Ankara'daki bölücü kuruluşlar tarafından Atsız aleyhine hazırlanmış ayrılıkçılığı ilan eden bildiriler sokaklarda dağıtılmış ve aynı günlerde Adalet Partisi'nin bir Diyarbakır Senatörü, senato kürsüsünden Atsız aleyhine ağır bir konuşma yapmıştır.

Bu sistemli girişimler sonucunda, Hasan Dinçer'in Adalet Bakanı olduğu dönemde, bakanlık tahkikat açmış ve Atsız mahkemeye verilmiştir. Davanın devam ettiği 6 yıl içerisinde 12 Mart muhtırası verilmiş ve arkasından sıkıyönetim ilân edilmiştir. Sıkıyönetim mahkemelerinde Türk milletinin ve vatanının birliğine ve bölünmezliğine karşı çıkan yıkıcılar, bölücüler, komünistler ve anarşistler muhakeme edilirken, sivil mahkemelerde ise aynı hususlara daha 4-5 yıl önce dikkati çeken Atsız muhakeme edilmiştir.

Uzun duruşmalardan sonra mahkeme, Ötüken'in sahibi Atsız'ı ve sorumlusu Mustafa Kayabek'i 15'er ay hapse mahkûm etmiştir. Mahkeme başkanının karara katılmadığı ve 2-1'lik ekseriyetle verilen bu karar, temyiz edilince Yargıtay tarafından bozulmuştur. Fakat aynı mahkeme 2-1'lik kararda ısrar edince, Yargıtay kararı onaylamıştır. Atsız ve Mustafa Kayabek "Tashih-i karar" isteğinde bulunmuşlar ancak bu istekleri mahkemece kabul edilmemiştir. Böylece mahkûmiyet kararı kesinleşmiştir.

Kronik enfarktüs, yüksek tansiyon ve ağır romatizmadan rahatsız olduğu için Haydarpaşa Numune Hastanesine yazan Atsız'a, Haydarpaşa Numune Hastanesi tarafından "Cezaevine konulamayacağı" kaydı bulunan rapor verilmiştir. Ancak 4 aylık bir rapor Adlî Tıp tarafından kabul edilmemiş ve "reviri olan cezaevinde kalabilir" şeklinde değiştirilmiştir.

Bunun üzerine infaz savcılığı 14 Kasım 1973 Çarşamba günü sabahı Atsız'ı evinden aldırarak Toptaşı Cezaevi'ne sevk

etmiştir. 40 kişilik adi suçlular koğuşuna konulan Atsız, bir müddet sonra reviri olan Sağmalcılar Cezaevi'ne nakledilmiştir.

Atsız, kesinleşen 1,5 yıllık cezasını çekmek için hapse girince, Atsız'ın yazılarından, fikirlerinden ve eserlerinden feyiz alan milliyetçi bilim adamları, üniversite mensupları, gençlik kuruluşları, kültür dernekleri vasıtası ile Türk milleti, Cumhurbaşkanına başvurup Atsız'ın affını istemiştir.

Atsız, suç işlemediğini belirterek bizzat af talep etmediği halde, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, yüreğinde vatan ve millet sevgisi taşıyan her kesimden milyonlarca Türk'ün yoğun isteği karşısında kendi yetkisini kullanarak Atsız'ın cezasını affetmiştir.

22 Ocak 1974'te Bayrampaşa Cezaevi'nden tahliye edilen Atsız, 1,5 yıllık cezasının 2,5 ay kadarını cezaevinde geçirmiştir.

İbnülemin Mahmut Kemal İnal'ın tarifi ile "Atlıyı atından indirecek derecede şiddetli yazılar yazan" Atsız, ateşli ve keskin bir üsluba sahip olması yanında, özel hayatında sakin, kibar, mülâyim, nüktedan ve şakacı idi. Kendisinden kaç yaş küçük olursa olsun herkese "Bey" diye hitap ederdi.

Atsız, 1975 yılının kasım ayının ortalarında hasta olduğundan şüphelenmiş, ancak yapılan muayene ve testler sonucunda bir hastalık bulunamamıştır. 10 Aralık 1975 Çarşamba gününün akşamı kalp krizi geçirmiş, gelen doktor enfarktüs olduğunu anlayamamıştır. Ertesi akşam Atsız'ı ziyaret eden ikinci bir kriz, 11 Aralık 1975 Perşembe günü Atsız'ı aramızdan alıp götürmüştür.

Yarım asırdır hiç bir kuvvetin Türk milliyetçiliğinin burcundan indiremediği bayraklarından birincisi olan Atsız'a Kurban Bayramı dolayısıyla ziyaret yapmak isteyenler, 13 Aralık 1975 tarihinde Kurban Bayramının ilk günü Kadıköy Osmanağa Câmii'nde son vazifelerini yerine getirdiler. Kılınan ikindi namazını müteakip Osmanağa Câmii'nden Karacaahmet mezarlığına kadar, onu eller üzerinde taşıdılar.

Türk milliyetçiliğinin öncüsü olan Nihâl Atsız, aynı zamanda güçlü bir Türkolog'tur. Türk dilini, tarihini ve edebiyatını gayet iyi bilen Atsız, özellikle Türk tarihinin Göktürk devrini âdeta yaşamışçasına bilir ve severdi. Çok sevdiği bu devreyi Bozkurtların Ölümü ve Bozkurtlar Diriliyor adlı iki eser ile romanlaştırmış ve Göktürkleri Türk milletine tanıtarak sevdirmiştir. Deli Kurt adlı romanı Osmanlı tarihinin ilk devrelerinin romanlaştırılmış şeklidir. Ruh Adam'daki Selim Pusat'ın şahsiyetinde Atsız'ı görürüz. Ruh Adam'ın devamı olarak Yalnız Adam'ı yazacağını söylüyordu. Yine yazacağını bildirdiği bir eseri de Bozkurtlar'ın 3. cildi idi. Yayınlanmamış eserlerinin içerisinde II. Mahmut'tan Günümüze Kadar Osmanlı Hanedanı Tarihi'ni zikredebiliriz.

Nihâl Atsız'n şiirleri "Yolların Sonu" adı ile kitap halinde defalarca basılmıştır.

KAYNAK : ***www.nihalatsız.com*** ***/net/org***

TÜRK'ÜN TEMEL ÖZELLİKLERİ

İlk bakışta etkili olan fizikî özelliklerinin yanında, dışardan görülmeyen, fakat onu Türk yapan özellikleri vardır. Bu türden özellikleri, Türk'ü yakından tanıdıktan sonra herkes kabul ve teslim edecektir.

Arap müellifi Cahiz'den (ö. 869) itibaren, Türk'e verilen ve yüklenilen özelliklerin başlıcaları şunlardır:

1. Türk, edepli, terbiyeli, akıllı ve temiz kalplidir, hazimlidir; hoşgörülüdür; tedbir sahibidir.

2. Türk yerini, yurdunu çok sever. Ondan ayrı düştüğünde orasını her zaman özler

3. Türk, sağlam yapılıdır, cesurdur, kahramandır. İyi savaşır. Türk ancak korkulması gerekenden korkar. Türkler iyi savaşçı oluşları sebebiyle, bütün Orta Çağlar boyunca, dünyanın da en seçkin askerlerinden sayılmışlardır.

4. Türk temiz kalplidir, açık sözlü ve açık yüreklidir. Onun bazen "saf" ve "sade-dil" olarak ifade edilen bu güzel özelliği, zamanla yadırganacak, adeta 'ahmak' gibi bir anlama kadar gidecektir.

5. Türk namusludur, güvenilir insandır.

6. Türk, teşkilatçıdır; dolayısıyla itaatin, emir-komutanın ne olduğunu bilir. O yalnız olduğunda iyi bir önder olduğu halde, başında kendisinden daha üstün yetenekli birisi olduğunda ona severek itaat eder.

7. Türk zayıf ve acizleri korur; savaş zamanlarında korkunç bir muharip görünümünde ise de o barış zamanlarında en sâkin insandır. Bu zamanlarda gelene gidene yemek yedirir-içirir, yardım eder.

8. Türk tabiatın içinden geldiğinden, küçük yaşlarından itibaren hayat kavgasına alışmıştır. Hayatın ve yaşamanın zorluklarını bilir ve onları çözmeye yatkındır. Cahiz'in dediğine göre "Türk,

eli kolu bağlı olarak bir kuyuya atılsa, mutlaka bir çaresini bulup kurtulur”. Belki bu sebepten daha doğuştan iyi mücadeleci ve kavgacıdır.

9. Türk gerçi kimi zaman rahata kavuşunca gevşer, hatta bazen komşularının etkisinde kalır. Ama çok geçmeden kendi özelliklerine dönmesini bilir.

10. Türk, çoğunlukla et yemekle birlikte sağlık bakımından bunu dengelemesini bilmiştir.

11. Türk, tabiata karşı çok tahammüllüdür. Hayatın güçlüklerini güler yüzle karşılar. Türk atı da aynı zamanda çok tahammüllüdür.

12. Türk, hem çoban, hem seyis, hem cambaz, hem bir baytar hem bir süvaridir. Cahiz’in dediği gibi “hulasa Türk başlı başına bir milletdir”.

13. Türkler, dünya coğrafyasında sayıca çok kalabalık bir millet olmamakla birlikte, komşularına göre üstün özellikleri sebebiyle Cihan tarihinde seçkin ve çok önemli bir yer tutmuşlardır. Bunun belli başları sebeplerini de şöyle sıralayabiliriz:

a. Türk, teşkilatçıdır; teşkilatçı özelliği onun sadece halkını değil, özellikle silahlı kuvvetlerini seçkin bir hale sokar.

b. Türk, durmak nedir bilmez; o her zaman çalışır. Hepsinden önemlisi durmaksızın kendisini aşmak ve yenilemek ister.

c. Türk, “sade” insandır: O kısa ve öz konuşur; uzun ve boş sözlerden nefret eder. Bu sebeple “sadelik, açık ve yalın” olmak onun en belirgin vasıflarındandır.

d. Türk, ata erken zamanlarda sahip olduğundan, atın sürati ve hareketli oluşu sebebiyle komşularına büyük üstünlük sağlamıştır. Bu sebeple olsa gerek Cahiz şöyle diyordu: “Türk’ün ömrünün at üzerinde geçen günlerinin, yer üzerinde oturarak geçirdiği günlerden daha çok olduğunu görürsün”.

e. Türk, bir maden olarak “demir”i erken bir zamanda bilmiş, demiri çelik haline sokarak güçlü silahlara sahip olmuştur.

Böylesine üstün silahları ve yukarda sözünü ettiğimiz "at"ı ile komşularına karşı başarılı olmuştur.

Türk böylece kendisine mahsus özellikleriyle, dünya üzerinde ve komşuları arasında seçkin bir yere sahip olmuştur.

Türk ile ilgili olarak Afrasiyab'dan (yani Alp Er Tunga) nakledilen bir söz varmış: "Türk, sedef içinde deryada bulunan bir inci gibidir. Kendi yerinde (yurdunda) bulunduğu zaman kadir ve kıymeti bilinmez. Lakin oradan çıkınca, denizden ve sedeften çıkmış bir inci gibi kıymetlenir".

Kaynak: Sayın Prof. Dr. Tuncer Baykara'nın "Türklüğün En Eski Zamanları" makalesinden alınmıştır.

OSMANLI DEVLETİ'NİN, HÜKÜM SÜRDÜĞÜ ÜLKELER VE SÜRELERİ

Avrupa

1.Türkiye (Anadolu)
2.Bulgaristan (545 yıl)
3.Yunanistan (400 yıl)
4.Sırbistan (539 yıl)
5.Karadağ (539 yıl)
6.Bosna-Hersek (539 yıl)
7.Hırvatistan (539 yıl)
8.Makedonya (539 yıl)
9.Slovenya (250 yıl)
10.Romanya (490 yıl)
11.Slovakya (20 yıl) Osmanlı adı:Uyvar
12.Macaristan (160 yıl)
13.Moldova (490 yıl)
14.Ukrayna (308 yıl)
15.Azerbaycan (25 yıl)
16.Gürcistan (400 yıl)
17.Ermenistan (20 yıl)
18.Güney Kıbrıs (293 yıl)
19.Kuzey Kıbrıs (293 yıl)
20.Rusya'nın güney toprakları (291 yıl)
21.Polonya (25 yıl)-himaye- Osmanlı adı: Lehistan
22.İtalya'nın güneydoğu kıyıları (20 yıl)
23.Arnavutluk (435 yıl)
24.Belarus (25 yıl) -himaye-
25.Litvanya (25 yıl)-himaye-
26.Letonya (25 yıl) -himaye-
27.Kosova (539 yıl)
28.Voyvodina (166 yıl) Osmanlı adı: Banat

Asya

29.Irak (402 yıl)
30.Suriye (402 yıl)
31.İsrail (402 yıl)

32.Filistin (402 yıl)
33.Ürdün (402 yıl)
34.Suudi Arabistan (399 yıl)
35.Yemen (401 yıl)
36.Umman (400 yıl)
37.Birleşik Arap Emirlikleri (400 yıl)
38.Katar (400 yıl)
39.Bahreyn (400 yıl)
40.Kuveyt (381 yıl)
41.İranın batı toprakları (30 yıl)
42.Lübnan (402 yıl)

Afrika

43.Mısır (397 yıl)
44.Libya (394 yıl) Osmanlı adı:Trablusgarp
45.Tunus (308 yıl)
46.Cezayir (313 yıl)
47.Sudan (397 yıl) Osmanlı adı: Nübye
48.Eritre (350 yıl) Osmanlı adı: Habeş
49.Cibuti (350 yıl)
50.Somali (350 yıl) Osmanlı adı: Zeyla
51.Kenya sahilleri (350 yıl)
52.Tanzanya sahilleri (250 yıl)
53.Çad'ın kuzey bölgeleri (313 yıl) Osmanlı adı: Reşade
54.Nijer'in bir kısmı (300 yıl) Osmanlı adı: Kavar
55.Mozambik' in kuzey toprakları (150 yıl)
56.Fas (50 yıl) -himaye-
57.Batı Sahra (50 yıl) -himaye-
58.Moritanya (50 yıl) -himaye-
59.Mali (300 yıl) Osmanlı adı: Gat kazası
60.Senegal (300 yıl)
61.Gambiya (300 yıl)
62.Gine Bissau (300 yıl)
63.Gine (300 yıl)
64.Etiyopya' nın bir kısmı (350 yıl) Osmanlı adı: Habeş

Halifeye Bağlı Olan Ülkeler

65.Hindistan Müslümanları -Pakistan
66.Doğu Hindistan Müslümanları -Bangladeş
67.Singapur
68.Malezya
69.Endonezya
70.Türkistan Hanlıkları
71.Nijerya
72.Kamerun

Osmanlı Donanması'nın

Değişik Sürelerde Bulunduğu Ülkeler

73.Fransa
74.İspanya
75.İngiltere
76.Monako
77.Hollanda
78.Norveç
79.İzlanda
80.İrlanda
81.Cebelitarık
82.Danimarka
83.İskoçya
84.Myanmar
85.Japonya

Osmanlı Ordusunun

Değişik Sürelerde Bulunduğu Ülkeler

86.Almanya
87.Liechtenstein
88.San Marino

BOZKURT NEDİR?

Bozkurt, Türklerin ulusal sembolüdür. Tarih öncesi dönemlerden beri Türklerce kutsal sayılmıştır. Bozkurt'un kutsal sayılmasının ve Türklerin ulusal sembolü olmasının en önemli nedeni, Türklerin bir bozkurtun soyundan geldiklerine inanmalarıdır. Bozkurt, bugün Türk milliyetçiliğinin sembolüdür. Atatürk tarafından da ulusal sembol ilan edilmiş ve birçok yerde kullanılmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türk Parası üzerine Bozkurt resimleri basılmıştır.

Türklerde kurt motifine sözlü edebiyat ürünlerimizden özellikle destan ve efsanelerde rastlıyoruz. Türklerin Türeyiş efsanelerinde ve destanlarında bozkurt ana veya ata olarak karşımıza çıkar. Oğuz Kağan Destanı'nda ve hatta Oğuzların Anadolu'ya gelişleri sırasında bozkurt, ordunun önünde yol gösteren bir kılavuz olarak görülür. Ergenekon Destanı'nda, kurt Türklerin zor gününde ortaya çıkıp, yol göstererek onları kurtaran bir motif olarak işlenir. Dede Korkut Hikayeleri'nde

geçen "Kurdun yüzü mübarektir" sözü kurdun kutsallığını ortaya koymaktadır.

Gök Türk kağan sülalesi olan Aşına ailesinin atası bir dişi kurt idi. Gök Türk kağanları, atalarının anısına saygı olarak, otağlarının önüne altından kurt başlı bir tuğ dikerlerdi. Böylece kurt başlı sancak, Türkler'de kağanlık (hakanlık) alameti olmuştur. Ancak bu gelenek yalnızca Gök Türkler'e özgü olmayıp, kökeni Asya Hun Türkleri'ne ve Türkler'in eski atalarına değin gider.

Eski Türkçe'de Bozkurt'a, "Kök Böri" (veya "Börü") adı verilirdi. Buradaki "Böri" (ya da "Börü") sözcüğü "Kurt" anlamına gelirken, "Kök" de bugünkü "Gök" sözcüğünün eski söyleniş biçimidir. Fakat Kök (Gök) kelimesi mavi rengi tasvir etmek veya gökyüzünden bahsetmek için değil, "Ulu" anlamında kullanılır. Mesela "Kök Tengri", "Ulu Tanrı” anlamına gelir.

ATATÜRK VE BOZKURT

Atatürk'ün 1928 yılında Türk Ocağı Genel Merkezi binası olarak yaptırdığı Cumhuriyet döneminin en güzel mimarîlerinden olan, günümüzde, Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi olarak hizmet veren binanın üst katına çıkan merdivenlerin başına Atatürk'ün isteği üzerine ünlü ressamlarımızdan Ratip Tahir Burak'a yaptırtılmış ve duvara asılmıştır.

Ergenekon 1 tablosu

Ergenekon 2 Tablosu

Atatürk'ün arzusu ile ünlü Türk ressamlarından Ratip Tahir Burak tarafından yapılan Ergenekon 1 adlı tablonun devamı olan, Ergenekon 2 adlı eserde, Türk milletinin en zor, en kara günlerinden birinde bir "Bozkurt" çıkıp, Türk milletine aydınlık yolu gösteriyor…

Her iki tablo Eski Türk Ocağı Genel Merkezi, günümüzde ise Ankara Resim ve Heykel Müzesi olarak kullanılan binada sergilenmektedir.

Fuat Köprülü, Atatürk'e Enstitünün ambleminin nasıl olması gerektiğini sorduğu zaman aldığı cevap çok dikkate değerdir. *"Fuat Bey! Karlı Tanrı dağlarının önünde elinde meş'ale tutan bir bozkurt olsun, bu meşale genç Türkiye Cumhuriyeti'nin ilminin ifadesi olsun. Ergenekon'dan çıkmamızda kılavuz olan Bozkurt Türklüğün Anadolu topraklarındaki yeni devletinin kuruluşunu ifade etsin"*. O zamandan bu zamana kadar Türkiyat Enstitüsünün kitapları üzerinde bu amblem korunmuştur. (1924) (www.yenidenergenekon.com)

Türkiyat Enstitüsünün Amblemi

ATATÜRK DÖNEMİNDE BASILAN PARA VE ÇIKARTILAN POSTA PULLARINDAKİ, BOZKURT RESİMLERİ:

5
LIVRES TURQUES
5
5

10
10
10

ATATÜRK'ÜN MASASINDAKİ BOZKURT

Atatürk'ün çalışma masasında sürekli olarak kullandığı tunçtan bir Bozkurt heykelinin daha olduğu ortaya çıktı. Çağırma zili olarak kullanılan bu Bozkurt da Samsun Gazi Müzesi'nin tozlu deposunda bulunuyor. 75. yıldönümünü kutladığımız Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk'ün en sevdiği özel eşyalarının tozlu depolara atılması Mustafa Kemal'in kemiklerini sızlatıyor.

BOZKURT SİGARASI
1935'te Atatürk'ün emriyle çıkarılan Bozkurt markalı sigara..

TÜRK’ÜN EL İŞARETİ

Toplumda kullanılan bazı el işaretleri vardır. Bunların en yaygını ve bilimsel olanı işitme engelliler için olanıdır. Her ülkenin kendi işaret dili kullandığı alfabeye göredir…

Bir de işitme engelli olmayanların kullandığı el işaretleri vardır. Bu el işaretleri genellikle bir mensubiyeti ifade etmekle birlikte sesin ulaşamayacağı yere görsel olarak niyet belirtmek için de kullanılır. Bu davranışlar, binlerce yıldan beri gelen insanlığın ortak kültürüdür. Dilleri farklı kişilerin birbirlerine “gel-git” gibi el hareketlerini anlaması gibi…

Bazı elle yapılan şekillerde ise anlam derinliği vardır. Bir hareketle; fikriyatını, mensubiyetini, gücünü, hissiyatını ve zevklerini anlayabiliyoruz… Bununla birlikte, anlam bakımından farklı ancak şekil itibariyle birbirine benzerlik gösteren el hareketleri de vardır. Doğru yorumlama yapılmadığında bilgi kirliliğine sebep olan bu hareketlerden sadece “işaret ve serçe parmağı yukarıya kaldırarak, orta iki parmağı avuç içine çekerek baş parmakla üstüne bastırmakla veya baş parmağı orta iki parmağın altına alarak oluşturulan” işaretin, yapan gruplara göre neler anlattığını açıklayalım:

Metalciler:

Bu müzik tarzını icra eden gruplar ve sevenleri “l love you, sizi seviyorum” ve “Biz özgürüz” anlamında kullanmaktadırlar…

Satanistler:

Şeytana tapanlar olarak bilinen bu grubun yaptığı el hareketi, “Şeytan’ın Boynuzlarını” sembolize etmek içindir. Bağlılıklarını ve dinlere karşı olduklarını ifade ederler…

Siyasiler ve Liderler:

ABD başta olmak üzere pek çok ülkede liderler ve çeşitli tanınmış isimler bu işareti yapıyor. Bu işareti yaptıklarında; güç, bağlılık, hakimiyet ve mutlu olduklarını ifade etmektedirler…

ABD Başkanı Obama

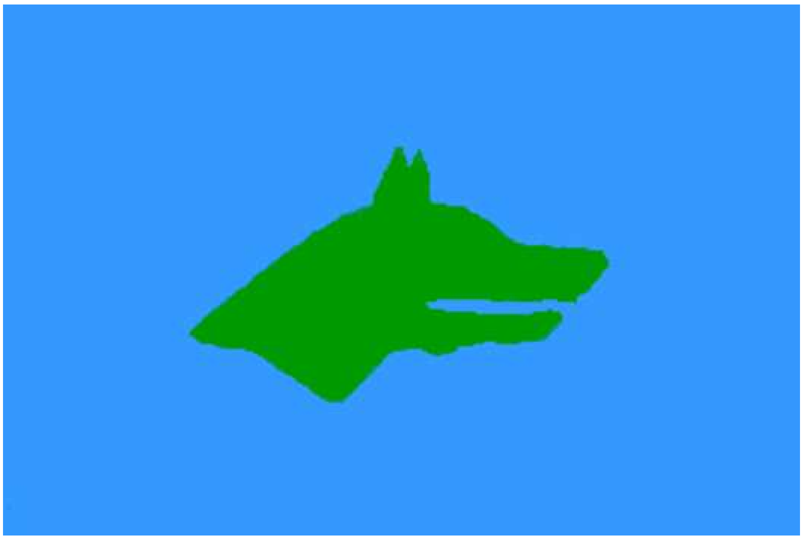

Bush, Ahmadinajad: On the same Illuminati team?

Bozkurt İşareti:

Orta Asya Türklüğünün coğrafyası geniştir. Bu geniş coğrafyada Türkler mensubiyetlerini dili, giyimi, atının koşumu, pusatı, kilimi, tuğu ve bozkurt sembolleri ile ifade etmiştir. Savaşa giden bir Türk Çerisi ise uzun saçlarını örer, atının kuyruğunu bağlar, heybesinde kurutulmuş et bulundururdu… Bu görüntüler Türk'ün varlığını ve geldiğini gösterir.

Türkler; özgürlük, güç, sahiplenme ve önderlik duygularına bozkurt'u örnek almışlardır. Bunu ozanlarımız Bozkurt, Ergenekon ve Türeyiş Destanlarında dile getirmiştir. Türk için "Bozkurt" vazgeçilmez bir semboldür.

Göktürkler, Bozkurtlu Gök Bayrakları ile Türklüğün hakimiyetini seslendirmişlerdir.

Binlerce yıldan beri Türkler elleri ile "Bozkurt işareti" yaparak, kimliklerini izah etmişlerdir. Türkler savaşlarda kurt uluması ile düşman üzerine korku vererek saldırmıştır. Malazgirt savaşında;

Türk Ordusu düşmanın moralini bozmak için çıkardığı kurt uluması ile, Bizans Ordusunda bulunan Peçenek Türklerinin uyanmasına ve soydaşları olan Selçuklu Türklerinin tarafına geçmesine vesile olmuştu…

Hazar Denizi'nin kuzeyinden Avrupa'nın içlerine gelen Hun, Peçenek ve Kıpçak Türkleri ata geleneği "Bozkurt" işaretini birbirlerini "Ben Türk'üm" anlamında tanışma ve düşmana "Ben Türk'üm. Dikkatli ol" anlamında uyarı olarak kullanmışlardır.

Kıpçak Türklüğünde hakanlar, 11 Kıpçak boyu içinde "Elbörülü" yani "kurt illi/vatanlı" boyuna mensup olanlardan seçilirdi…

Peçenek Türklerinin bir kolu olan Moldova'da yaşayan Gagavuz (Gökoğuz) Türkleri, Ortodoks olmasına rağmen Ata dinleri "Gök Tengriciliğin" bazı ritüellerini hala yaşamaktadırlar. Doğaya saygı ayinleri, Ergenekon Bayramı (İlk yaz 21 Mart), kutsal ruhlara kurban adama v.s.

Gagavuz Türklerinin bayrağı, Göktürk bayrağı gibi Bozkurt sembollüdür. 11. Yüzyıldan beri Balkanlar da yurt edinen Gagavuzlar elleri ile bozkurt işareti yaparak "Türk" olduğunu ilan ederler.

Aynı bozkurt işaretini Azerbaycan ve Irak Türkleri de yapmaktadır. Bu işaret bir siyasi sembol değildir. Türklüğünün bilincinde olan her Türk'ün siyasi görüşü farklı bile olsa, Dünya'nın neresinde olursa olsun kimliğini ifade etme hareketidir.

Bozkurt işaretini siyasi bir sembol olarak değerlendirenler, Türklüğün kültürel kökeninin ne olduğunu bilmeyenlerdir… Sağ ve sol elin yumruk haline getirilerek havaya kaldırılması bir siyasi göstergedir.

Bozkurt işaretinin; metalcilerin, satanistlerin ve illuminatinin hizmetinde olanların yaptığı el hareketi ile, şekilde ve anlamda hiçbir benzerliği yoktur.

(www.yenidenergenekon.com)

TÜRKLÜĞÜN HAKİMİYET SEMBOLÜ:

ÇİFT BAŞLI KARTAL

Şamanizme göre; yer ile göğün arasındaki çelik kapıyı tutan kartal.

Orta Asya Türk inancına göre, insanlara gökyüzü ve yeryüzü yolculuklarında refakat eden koruyucu varlıklar kuş şeklindedir. Yükseklik, ululuk timsali kartalın, kutsal sayılması Altay kaya resimlerinden bellidir. Türkler kılıç kabzalarında bozkurt, at ve çift başlı kartal kabartma figürlerini kullanmışlardır.
Orta Asya inanışlarında ve eski Türkler de “Kartaldan türeme” inancı oldukça yaygın görülmektedir. Bu inanış efsanelerde de kendini gösterir; Yakut Türklerinde rastladığımız bu efsane şamanın kartaldan türediğine dairdir. Yakutların, uzun direklerin tepesine çift başlı kartal yontusu koydukları biliniyor.

Ayrıca Atilla’nın ordusunun sancağı üzerinde Bozkurt ile beraber kartalında var olduğu biliniyor.
Selçuklu Devleti de çift başlı kartal sembolünü kullanmıştır.

Ayrıca Oğuz boylarının ongunlarının yırtıcı kuşlar olması da dikkat çekicidir. Türk halılarında en çok kullanılan canlı figürü kartaldır. Selçuklular zamanında yapılan Döner Kümbet(Kayseri), Hüdavent Hatun Türbesi(Niğde), Çifte Minareli Medrese (Erzurum), Yedi Kardeş Burcu(Diyarbakır) gibi mimari eserlerde çift başlı kartal figürü kullanılmıştır.

Çift başlı kartal güç ve kudretin sembolüdür. Doğunun ve batının hakimiyetini sembolize eder.

Çift Başlı Kartal sembolünü, Türkler Orta Asya kültüründen göçler ve fetihler sayesinde tüm Dünya'ya taşımıştır.

Selçuklu Devleti Bayrağı

Selçuklu Türklerinde çift başlı kartal figürü

Divriği ulu camii Çift başlı kartal ve şahin kuşu

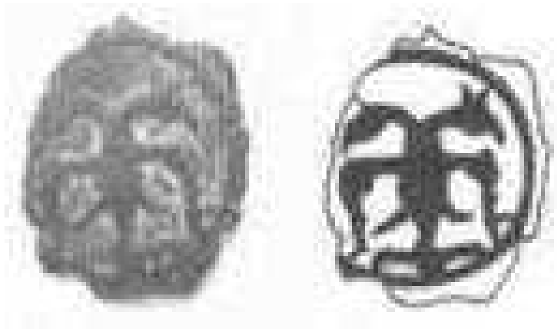

Gevher Nesibe Sultan, Selçuklu Devleti'nin bayrağında da yer alan çift başlı kartal çiziminin önünde betimlenmiş.

Hacı Bektaş Türbesi çift başlı kartal kabartması

Selçuklu dönemi parada çift başlı kartal

Diyarbakır Kalesi

www.yenidenergenekon.com

TÜRK ŞEHİTLİKLERİ

Türk Milleti, vatan bildiği toprak üzerinde tarih boyunca bir bayrak altında, özgür olarak kalabilmesini şehitlerine borçludur. Memleketin en buhranlı ve müşkül anlarında, vatanımızı düşman istilâsından, zulümden, felâket ve musibetlerden korumak azmiyle yüzyıllar boyunca üç kıta da amansız mücadelelere girerek şehit olmuş ecdadımızın evlatları, Cumhuriyet Türkiyesi'nin ona hayat veren şerefli mazisini oluşturmuştur.

Türk töresinde vatan, millet ve bayrak sevgisi her sevginin önünde gelir. Bunun içindir ki, Türk insanı vatan için ölmeyi bir görev bilmekte, oğlunu şehit veren anne ve baba acısını yüreğine gömerek "vatan sağ olsun" diyebilmektedir. Tüm şehitlerimizin;

Ruhları şad, mekanları Cennet olsun!

TÜRK ŞEHİTLİĞİ ANITLARININ BULUNDUĞU ÜLKELER

Türkiye'ye en uzaktaki şehitlikler Japonya, Güney Kore ve Mymanmar'daki şehitlikler olurken, en fazla şehitlik ise sırasıyla Azerbaycan, KKTC ve Ukrayna'da yer alıyor.

35 Ülkede 79 Şehitlik

Yurtdışında 35 ülkede 79 Türk şehitliği bulunuyor. Türkiye'ye en uzaktaki şehitlikler Japonya, Güney Kore ve Mymanmar'daki şehitlikler olurken, en fazla şehitlik ise sırasıyla Azerbaycan, KKTC ve Ukrayna'da yer alıyor.

AA muhabirinin derlediği bilgilere göre, Malta'dan Hindistan'a kadar çok geniş ve farklı coğrafyada Türk şehitliği bulunuyor.

Türk Şehitliğinin Bulunduğu Ülkeler

Türk şehitliğinin bulunduğu ülkeler, Almanya, Arnavutluk, Avusturya, Azerbaycan, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Cezayir, Çek Cumhuriyeti, Filistin, Güney Kore, Hindistan, Irak, İngiltere, İran, İsrail, İtalya, Japonya, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Letonya, Libya, Lübnan, Macaristan, Malta, Mısır, Myanmar, Polonya, Romanya, Rusya, Sırbistan, Suriye, Suudi Arabistan, Ukrayna, Ürdün, Yemen ve Yunanistan.

En fazla 9 şehitlik Azerbaycan'da yer alırken, bu ülkeyi KKTC'deki 8 şehitlikler izliyor. Ukrayna 7 şehitlikle yurt dışında en fazla şehitliğin bulunduğu üçüncü ülke olurken, biri Gazze'de olmak üzere İsrail-Filistin bölgesinde de 6 şehitlik yer alıyor. Yunanistan'da 4, İngiltere, Suriye, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti ve Romanya'da da üçer şehitlik bulunuyor.

Esir düştüler bir daha dönemediler

Osmanlı Devleti döneminde yapılan savaşlar sebebiyle Türkiye'den uzak coğrafyalarda şehit düşen Türk askerleri için oluşturulan şehitliklerin bakımı ve koruması büyükelçilikler tarafından yürütülüyor.

Türkiye'ye en uzak mesafede bulunan şehitliklerin başında ise Japonya'daki Ertuğrul Şehitliği, Güney Kore'deki Pusan

Şehitliği ve Mymanmar’daki Thayetmo ve Meikhtila şehitlikleri geliyor. Mymanmar’daki şehitliklerde yatan Türk askerleri ise Birinci Dünya Savaşı’nda İngilizlere esir düşen Osmanlı askerlerinden oluşuyor.

İngilizler tarafından önce Hindistan’da ardından da eski adı Burma olan Mymanmar’a götürülen ve demiryolu inşaatı gibi ağır işlerde çalıştırılan esir Türk askerleri bir daha Anadolu’ya dönemedi. Yaklaşık 12 bin Türk askerinden şehit olanlar, Thayetmo ve Meikhtila’da defnedildi. Daha sonra bu alanlar şehitliğe çevrildi.

Thayetmo şehitliğinde Türkçe olarak, ”Birinci Dünya Savaşı’nda Irak, Suriye, Filistin ve Arabistan cephelerinde Osmanlı ve İngiliz orduları arasındaki çarpışmalar sırasında İngilizlere tutsak düşerek Burma’ya getirilen ve burada vefat eden aziz Türk askerlerinin anısına” ifadesi yer alıyor.

En uzaktaki şehitlik: Ertuğrul

1889 yılında Türk donanmasına ait Ertuğrul Fırkateyni, II. Abdülhamit’in özel elçisi Osman Paşa ile birlikte Japon İmparatoru Meici ve milletine dostluk ziyaretinde bulunmak için Japonya’ya gitmişti. 15 Eylül 1890 tarihinde İstanbul’a dönmek üzere hareket eden Ertuğrul Fırkateyni, yakalandığı tayfun nedeni ile 19 Eylül 1890 tarihinde Oşima adası kayalıklarına çarparak parçalanmıştı.

Faciadan kurtulan 69 denizci İmparator Meici tarafından iki savaş gemisi ile İstanbul’a gönderilirken Oşima Adası halkının gayreti ile toplanabilen 260 Türk denizcisinin cenazeleri, askeri törenle şehitliğe çevrilen mezarlığa defnedilmişti.

http://www.ensonhaber.com/hangi-ulkede-kac-tane-turk-sehitligi-var-2012-01-10.html

ÇANAKKALE ŞEHİTLER ABİDESİ

Çanakkale şehitler anıtı Türk'ün tükenmezliğinin simgesi, birlik ve beraberliğimizin kanıtıdır. Çanakkale savaşlarında şehit düşen yaklaşık 253 bin şehidimizi simgeleyen abidelerin en görkemlisidir. Bu anıt, hepimizin gönlünde geleceğe güven yansıtan, Türk milletinin en zor döneminde bile yedi düveli dize getirebileceğini ve yüz binlerce şehit pahasına vatan topraklarını ebediyen koruyacağını gösteren anıtımızdır. Anıtın projesi 1944 yılında MSB tarafından açılan yarışma ile

belirlenmiştir.Bu anıtımız ilk olarak Gelibolu Yarımadasında Alıçıtepe'de yapılması planlanmış ancak arazinin bozuk olması ve denize uzak olmasından dolayı vaz geçilmiştir. Daha sonra Hisarlık burnunda Morto'ya hakim 50 metre rakımlı olan Hisar Burnuna yapılmıştır.

1952'de yapımına karar verilmiştir. 19 Nisan 1954'te temeli atılmıştır. Ancak çeşitli nedenlerden dolayı (müteahhitlerin yolsuzlukları, yeterli miktarda para bulunamaması gibi) birkaç defa yapımı durmuştur .ve nihayet 15 Mart 1958'de sadece gövde kısmı yapılabilmiştir.
Bu anıtımız Milliyet gazetesinin açmış olduğu kampanya ile yeterli para toplanınca 1960'da tamamlanarak. 20.08.1960 tarihinde açılışı yapılmıştır

Anıtın kapladığı alan: 625 metre kare
Ayak sayısı (sutun sayısı): 4 adet
Ayaklar arasındaki mesafe:10 metre
Bir ayağın ebadı: 7.5×7.5 metre
Anıtın kadisinden itibaren yüksekliği: 41.70 metre

Dört sütun üzerine oturtulan abide milletimizin sağlam temellere dayandığını ve yıkılmaz olduğu anlamını taşımaktadır. Uzaktan bakıldığında da Mehmetçiğin M harfi şeklinde gözükmektedir.Anıtın tavanına mozaikten Türk bayrağı işlenmiştir.

Aynı zamanda abidenin altında birde müze bulunmaktadır. Çanakkale şehitler abidesi milletimizden toplanan 2.386.251 liralık bağış ile inşa edilerek Türk Milletinin şehitlerine armağanı olmuştur. Abidenin dört ayağında sekiz rölyef bulunmaktadır. Denize bakan dört tanesi deniz savaşlarını, karaya bakan dört tanesi de kara savaşlarını anlatmaktadır. Ayrıca anıt içinde ki 25 m.lik bronz bayrak direği Amerika'da yaşayan soydaşımız Nazmi Celal tarafından hediye edilmiştir. Aynı bayrak direğinden Anıtkabir'de de bir adet bulunmaktadır. 2005 yılında restorasyondan geçen anıt 2007 yılında bulunduğu alana yeni şehitlik inşa edilerek son şeklini almıştır.Heykeltıraş Prof. Tankut Öktem'in "Yaralı Asker Anıtı" ve Metin Yurdanur'un "Mustafa Kemal Çanakkale'de Anıtı" ve 3×45

metre ölçülerinde Çanakkale Savaşlarında kahramanlık olaylarını anlatan bir rölyef Anıt ve çevresine ihtişam vermektedir.

Çanakkale Şehitler Abidesi Bölümleri

Çanakkale Şehitler Abidesinin çevresinde Sembolik Türk Şehitliği, Meçhul Asker Şehitliği, Yaralı Asker Anıtı, Rölyef, Mustafa Kemal Çanakkale'de Anıtı ve Türk Bahçesi bulunmaktadır.

(http://www.canakkaleili.com/canakkale-sehitler-abidesi)

ÇANAKKALE ŞEHİTLİKLERİ

Çanakkale Şehitlikleri, Çanakkale'de Gelibolu Yarımadası bütünüyle bir şehitliktir. Çanakkale'deki şehitlikler, anıtlar, abideler şöyledir:

Anadolu Yakası

- Köseburnu Tabya Şehitliği
- Hastanebayırı Şehitliği
- Anadolu Hamidiye Şehitliği
- Hasan Mevsuf Şehitliği
- İntepe Şehitliği
- Kumkale Şehitliği
- Halil Uslu Atapark İlköğretim Okulu

Gelibolu Yarımadası

Anafartalar

- Akbaş Şehitliği
- Bigalı Atatürk müzesi
- Çamlıtekke karargahı

- Yalovaköyü Binbaşı Zeynelabidin Şehitliği
- Kumköy Şehitliği
- Büyük Anafarta köyü Şehitliği
- Yusufçuk ve İsmailoğlu Kitabeleri
- Büyükkemikli Gazi Baba Kitabesi

Eceabat

- Topçu yüzbaşı şehitliği
- Çamburnu balkan şehitliği
- Mehmetçiğe saygı abidesi
- Avustralya anıt mezarı
- 57. Alay ve Avni Bey şehitliği
- Mehmet Çavuş Abidesi
- Conkbayırı anıtları
- Anzak anıtı
- Mustafa Kemal anıtı
- Nazif Çakmak Şehitliği
- Kemalyeri şehitliği

Kilitbahir

- Kaleler
- tabyalar
- Seyit onbaşı anıtı
- Mecidiye şehitleri
- Havuzlar şehitliği
- Soğanlıdere şehitliği
- Alçıtepe şehitliği

- Son Ok şehitliği
- Sargıyeri şehitliği
- Sığındere şehitliği
- Mortokoyu Hisarlıktepe Şehitliği
- Fevzi Çakmak şehitliği
- Abide şehitliği
- Seddülbahir şehitliği
- Yahya Çavuş Abidesi
- Gözetlemetepe şehitliği
- Kabatepe şehitliği
- İlkşehitler şehitliği
- Fevzi Efendi şehitliği (Mecidiye yakını)

Bütün yarımadaya dağılmış olanlar

Tıbbiye, Ertuğrulkoyu, Tekeburnu, tekkekoyu, harapkale, İkizkoyu, sarıtepe, morto, Kanlıdere, Kirte, Maydos, bolayır, Azmakdere, Sarrafin, Yeldeğirmenleri, Aytepe, Zığındere, Kerevizdere, Sargıyeri, Seddülbahir, Alçıtepe, Hisarlık, Soğanlıdere, Haintepe, Domuzdere, Çamtepe, Pilavtepesi, Keskintepe, Şahinsırt, Mestantepe, Pınartepe, Seyitli, Kanlısırt, Kırmızısırt, bombasırtı, albayrak, Düztepe, Keltepe, Kabatepe, Kemalyeri, Kavakdere, Edirnesırtı, Kocaçimentepe, Balıkçıdamları, Düztepe, Abdurrahmanbayırı, Sinanefendi, Kireçtepe, Arslantepe, Projektörtepe, İlyasburnu, Mersindere, Mestantepe, Lalebaba, Kayacık, Ağlı, Merkeztepe, Serçetepe, Keskintepe, Dikdere, Topbayırı, uzunsırt, Keltepe, Sazlıdere, Yeşiltarla, İsmailoğlu.

- *Kaynak: Ramazan Eren, Çanakkale Savaş Alanları Gezi Günlüğü, 2003.*

DUMLUPINAR'I VE ŞEHİTLİĞİNİ BİLİYOR MUYUZ?

Japonya'dan İngiltere'ye, Rusya'dan Afrika çöllerine kadar "Vatan-Millet-Din" uğruna, Türklerden başka şehit veren bir millet var mı?

35 ülkede 79 Türk Şehitliği bulunmaktadır. Bu şehitliklerin hepsi Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti dönemlerine aittir. Ülkemizde de binlerce şehitlik vardır. Ancak bunlardan ikisi savaşların önemi ile şehitlerin çokluğundan dolayı abideleşmiştir.

Çanakkale ve Dumlupınar…

Şükürler olsun, Çanakkale ve Gelibolu'daki şehitliklerimiz her yıl yüzbinlerce vatandaşımız tarafından ziyaret edilmektedir. Çanakkale Savaşı bir devrin bittiği yerdir…

Dumlupınar, nedir ve nerededir? Orada ne var?

Çanakkale coğrafi konumundan dolayı dünyaca tanınan ve harita üzerinde kolayca gösterilen bir yerdir. Ancak Dumlupınar'ı harita üzerinde bulmak hiçte kolay değildir! Nerede, hangi illerin sınırları içinde olduğunu bilenlerimiz bile azdır. Dumlupınar, Kütahya ilimizin küçük bir ilçesidir. Selçuklular döneminde Türkmenler bu topraklara, "soğuk sular" anlamını çağrıştıran "Dumlupınar" adını vermişler, yurt edinmişlerdir.

Dumlupınar Şehitliğini görmeden bilenler, Şehitliğe ad vermiş bir ilçenin varlığını biliyor mu? Gençlerimiz ne durumda, bari Şehitliği biliyor mu? Dumlupınar bir devrin başladığı yerdir…

Tüm Şehitlerimizi rahmet ve saygı ile anıyoruz.

(www.yenidenergenekon.com)

DUMLUPINAR ŞEHİTLİĞİ

Dumlupınar Şehitliği girişi

Kütahya-Afyon karayolundan, Afyon'a 60 km. kala Âbideler sapağına girildikten 41 km. sonra Şehitlik ve âbide karşımıza çıkar. Kütahya ili Dumlupınar ilçesi sınırları içerisindeki Cafer Gazi Tepesindeki bu anıt ve şehitlik, cephede ve cephe gerisinde verilen 137 000 şehidimizin anısına, 26.08.1992'de Büyük Taarruzun 70 inci yıldönümünde, Kültür Bakanlığınca yaptırılıp ziyaret açılmıştır. Bu kompleks girişten itibaren şadırvan, namazgah, Atatürk, İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak'ın üçlü anıtı, Milis Anıtı, 500 kişilik şehit mezarları ve kitabeleri, baba-oğul anıtı ile tepenin üzerindeki Mehmetçik anıtından meydana gelmiştir.

Atatürk, İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak'ın üçlü anıtı

Şehitliğin kapısından girince mermer bir platform üzerinde Atatürk ortada, sağında Fevzi Çakmak solunda ise İsmet İnönü'den meydana gelen bronzdan yapılmış olan üçlü heykel grubu gelmektedir. Atatürk'ün boynunda dürbün sol elinde ise bir baston vardır. Sağ elini ileriye doğru uzatmış bir şekilde durmaktadır. Her üçü de Kurtuluş Savaşında giydikleri tarzda asker üniformalı olup başlarında kalpak vardır.

Milisler Anıtı

Kurtuluş Savaşında savaşan Türk halkını temsil eden bu “Milis Anıtı” mermer bir kaide üzerinde bronzdan yapılmış üçlü bir heykel grubudur. Önde ortada diğerlerine göre biraz daha ileriye çıkmış olan genç bir milis omzunda fişeklik ve sağ elinde tuttuğu bir tüfek ile canlandırılmıştır. Sağında biraz arkasında kucağında çocuğu ile genç bir kadın kurtuluş savaşındaki çocuğunu arkasına bağlayıp cepheye mermi taşıyan cefakar Türk kadınını sembolize eder. Sol tarafta ise yine biraz geride yaşlı, sakallı başı kalpaklı, yarı asker giyimli bir erkek sol kolunu ileriye doğru uzatarak parmağı ile ileriyi işaret etmekte olup Kurtuluş Savaşının genç-yaşlı demeden topyekün bir mücadele olduğunu gösterir.

Kaidenin altındaki mermer kitabede Mehmet Akif’in şu dizeleri yazılıdır:

“*Ben ezelden beridir hür yaşadım hür yaşarım*
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış şaşarım
Kükremiş sel gibiyim bendimi çiğner aşarım
Yırtarım dağları enginlere sığmam taşarım“

Şehit Baba-Oğul Anıtı

Tepedeki Mehmetçik Anıtına giden merdiven basamaklarının sağında ise bir trajediyi canlandıran “Şehit Baba-Oğul Anıtı” vardır. 1912 yılında oğlu Mehmet 8 yaşında iken askere giden Çetmili Kara Ali Çavuş’un hikayesini anlatır. Balkan Savaşına giden Ali Çavuş sırasıyla Galiçya, Hicaz, Yemen ve Kafkasya’da cepheden cepheye koşarak 11 yıl köyünden ve ailesinden uzak kalmıştır. Milli Mücadele başlayınca da doğu cephesinden Kurtuluş Savaşına koşmuştur. Dumlupınar’da Başkomutanlık Meydan Savaşında 19 yaşındaki Alay Sancaktarı Mehmet Onbaşı ile karşılaşır. Mehmet Onbaşı onun 11 yıl önce köyünde bıraktığı oğludur. Baba- oğul’un sevinci çok kısa sürer,31 Ağustos günü Kara Ali Çavuş oğlunun kolları arasında şehit olur. Oğlu Mehmet ise 9 Eylül’de İzmir’e giren birliğin başında şehit düşer. Bronzdan yapılmış bu ikili heykel de genç oğul şehit babasını kucağında taşımaktadır. Anıtın altındaki mermer kitabede ise bu hikaye anlatıldıktan sonra “Yüce kahramanları minnet ve şükranla anıyoruz” denilmektedir.

Mehmetçik Anıtı

Şehitliğin kapısından girince tam karşıdaki mermer merdivenlerle çıkılan tepeciğin üzerinde mermer bir kaide üzerinde bronzdan yapılmış, elinde süngüsü ile bu savaşta şehit olan isimleri bilinmeyen askerlerimizi temsil eden "Mehmetçik Anıtı" bulunmaktadır.

Şehitliğin giriş kapısı ile Mehmetçik Anıtına çıkan merdivenlerin arasındaki geniş çimenlik sahada isimleri tespit edilebilen şehitlerimizin mermerden yapılmış sembolik mezarları bulunmaktadır.

Şehitlikteki sembolik mezar kitabeleri

Şehitlikteki kitabelerden en önemlisi de Atatürk'ün sözlerini ihtiva edenidir. Mermer üzerine yazılı olan bu kitabe şu sözler yazılıdır:

"*26 Ağustos 1922 Afyonkarahisar Dumlupınar Meydan Muharebesi ve onun son devresi olan 30 Ağustos Muharebesi Türk tarihinin en önemli bir dönüm noktasını teşkil eder. Hiç şüphe etmemelidir ki yeni Türk Devletinin ve genç Türk Cumhuriyetinin temeli burada sağlamlaştırıldı. Ebedi hayatı burada taçlandırıldı. Bu sahada akan Türk kanları bu semada uçan Şehit ruhları Devlet ve Cumhuriyetimizin ebedi koruyucularıdır. Bu büyük Meydan Savaşında Şehit düşen evlatlarımızı rahmetle minnet ve şükranla anıyorum."* (*Gazi Mustafa Kemal Atatürk*)

Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı

1964'te söküldü, depoya kondu 1979'da yeniden gün ışığına çıktı.
Türkiye'deki en güzel, en özgün ve en anlamlı harp anıtı. Atatürk, 31 Ağustos 1922'de muharebe sahasını gezerken, şehitler arasında düşman topçu mermisinin açtığı çukura gömülmüş bir sancaktar görür. Şehit asker, toprağın üstünde katılaşmış kolu ile sancağı dimdik tutmaktadır. Manzaradan duygulanan Başkomutan, savaş sonrasında yapılacak meçhul asker anıtı için bunun sembol alınmasını emreder. Zafer Tepe üzerinde, savaştan iki yıl sonra bizzat Mustafa Kemal'in katıldığı bir törenle temeli atılan anıt, 1927'de tamamlandı. Mimar Hikmet Bey ve Taşçı Kadir Usta'nın eseri olan anıt, büyük bir saygısızlık örneği olarak 1964'de sökülüp depoya kaldırıldı. Bu sırada mermer parçaları zedelendi. Unutulmaya terk edilen anıt 1979'da Tümgeneral Ali Özveren tarafından Berberçam Tepesi'ne yerleştirildi. Birinci Ulusal Türk Mimarisi tarzında inşa edilen anıtın bronz heykel kısmı, orijinal halinin aksine sonradan boyanmıştır.

(Şehitlik ile ilgili bilgiler "Kenthaber Kültür Kurulu" sayfasından alınmıştır)

Çanakkale Zaferi Anısına…

Gönüllü Bombacı

"Henüz 13 yaşında bir küçük delikanlı… Fotoğrafın üzerinde bir not… "**Gönüllü Bombacı**" Başka bir bilgi düşülmemiş… Duruşuyla, kararlığıyla, gözlerinden okunan özgüveniyle "Gönüllü Bombacı"… Ne yapmıştı da ona bu sıfatı layık görmüşlerdi?"

Kahraman Mehmet Çavuş

“Sağ kolumu kaybettim. Zararı yok. Sol kolum var. Onunla da pekâlâ iş görebilirim. Beni üzen ve yeniden birliğime katılarak, düşmanla çarpışmama engel olan şey, yaramın henüz kapanmamış olmasıdır. Hastahaneden çıkıp, harbe iştirak edemediğim için beni mazur görünüz. Affediniz komutanım.”

– Mehmet Çavuş’un hastaneden yazdığı mektuptan-

Arıburnu'nda 19 ncu Tümen Komutanı Yarbay Mustafa Kemal, Esat Paşa ve diğer komutanlar
"O kahramanlar, başlarında fedakâr subayları olduğu halde, durdurulamayan saldırılarıyla ilk düşman hattını bire kadar boğdular. Bundan başka önlerine rastlayan, yardıma gelen bütün düşman birliklerini perişan ettiler. "

Çanakkale civarında eğlence yapan birlik

“Sizin gibi şehitleri olan bir milletin evlâdıyız. İnanınız, tâ içimizden duyarak size söylüyoruz. Sizin muzaffer şehitliklerinizi, esir bir vatanın toprakları kuşatmayacaktır.”

Çanakkale'de Bowet zırhlısını batıran top ve eratı

"O gün sahil bataryalarımızda bulunan askerler, subaylar ve komutanlar cidden takdir edilecek bir fedakârlıkla, yani cesaretin sabrın sonuna kadar toplarını kullanmışlar, vazifelerini ifa etmişlerdir. Düşünün ki birçok çökmeler, infilâklar, yangınlar, kayıplar arasında, daimi ateş karşısında, tahrip edici ateşler altında, bunlar hiç titremeden vazifelerini yapmışlardır."
Mustafa Kemal ATATÜRK

57. Alay Komutanı Yarbay Hüseyin Avni Bey

Siperlerde Düşman Gözetleyen Mehmetçikler

"Çanakkale Muharebeleri, bir hayat müdafaasıdır. Çanakkale Muharebelerinin sonunda ya kanlı bir ölüm yahut şanlı bir yaşamak vardır. Yaşamak, ancak bu muharebeleri kazanmakla mümkün olacaktı. Türkler, Çanakkale'yi yaşamak için müdafaa ettiler."

Genelkurmay Arşivi
Çanakkale Muharebelerinden Kesitler

ÇANAKKALE SAVAŞINDA

İNGİLİZ KALLEŞLİKLERİ

Çanakkale Savaşında önemli bir gün: "28 Haziran 1915"

Ne olmuştu bugünde?

Gelibolu Yarımadası Alçıtepe Köyü yakınlarındaki Sığındere mevkiinde yaralılara ilk yardımın yapıldığı açık sahra hastanesine İngilizlerin gece yaptığı top atışı ile 18.000 yaralı Mehmetçik şehit edilmiştir. Türk'ün merhameti gereği, bu hastanede yaralı İngiliz ve Anzak askerlerinin de tedavileri yapılıyormuş. Denilir ki; top atışları ile burada tedavi gören İngiliz ve Anzak askerleri de ölmüştür…

Düşünebiliyor musunuz? İngilizler kendi evlatlarının bile tedavi olduğu bir hastaneyi ve yaralıları sömürgeci çirkin emelleri için yok edebiliyor!

Sargıyeri Hastanesinde 18.000 şehit! Düşmana tek bir kurşun sıkamadan, Sargıyeri Hastanesinde birbirlerine sarılarak, vatan topraklarına serildiler!

İngiliz bu kalleşliği yapmakta haklı(!) Çünkü, Türk'ün yaralısından bile korkuyor!!!

Çanakkale'de, İngilizler uçaklardan Türk siperlerine zehirli çiviler atmışlar… Çivilere basan 12 bin Mehmetçik ayaklarını ve bacaklarını kaybetmiştir. Tek bacaklı da olsa, cephede şehadet şerbetini içmek için savaşan Türk Askerinden elbette korkacaktır!

İngiltere Denizcilik Bakanı Çörçil(Winston Churchill), Lordlar kamarasında Çanakkale Savaşında kimyasal gaz kullanılmasını teklif etmişti. Kendisine bunun bir insanlık suçu olduğu belirtilince, Çörçil şu alçakça sözleri söylemiştir:

"Türkler insan değildir. Bu yüzden gaz kullanmamızda bir sakınca yoktur"

Çanakkale'ye getirilen kimyasal gaz bombaları, rüzgar yönünde Türk siperlerine doğru çevrilmiştir. Ancak, rüzgarın yön değiştirmesi tüm İngiliz planlarını altüst etmiştir. Bundan da vazgeçmek zorunda kalmışlardır…

İngilizler'in, Seydibeşir esir kampında; 15.000 esir Türk Askerini, Ermeni tercümanların kışkırtması ile kör ettiğini de unutmayalım!

İngilizler, Türkler'le yaptığı tüm savaşlarda; hileye, kışkırtıcılığa, bölücülüğe, ihanete ve kalleşliğe müracaat etmiştir. Hicaz'ı, Filistin'i ve Irak'ı hep bu siyaset ile kaybettik!

www.yenidenergenekon.com

AZIZ ŞEHİTLERİMİZ
VATAN SİZE
MİNNETTARDIR
RUHUNUZ
ŞAD OLSUN
BAYRAKLARI
BAYRAK YAPAN
ÜSTÜNDEKİ KANDIR.
TOPRAK,
EĞER UĞRUNDA
ÖLEN VARSA
VATANDIR!
SARGIYERİ ŞEHİTLİĞİ

İngilizlerden tarihi ayıp
12 BiN
Türk askeri zehirlendi

GÖÇLER-SÜRGÜNLER:

Türk Tarihinin Hazin Sayfaları

Şehzade Süleyman Paşa'nın 1352 yılında Rumeli'ye geçişi ve art arda devam eden fetihlerle Osmanlı, kısa sürede Balkanların tek hakimi haline geldi. Türklerin Rumeli'ne yerleştirilmesi ve bölgenin yerli halkları olan Arnavutlarla, Boşnakların da İslam'ı seçmesi Balkan coğrafyasını ikinci bir Anadolu yaptı.

Yaklaşık 500 yıl idaresi altında yaşadıkları Osmanlı'nın zayıflamasıyla birlikte bu bölgede yaşayan Türkler ve Müslüman halkları da zor günler bekliyordu. 1912 yılında yapılan 1. Balkan Savaşı'nın kaybedilmesiyle de elden çıkan topraklardan milyonlarca Türk, Boşnak ve Arnavut, Anadolu'ya göç etmek zorunda bırakıldı. Göç etme imkanı bulamayanlar ise kaldıkları coğrafyada çeşitli asimilasyonlara maruz kaldı.

Göçlerin en acı yanı ise 500 yılı aşkın Osmanlı idaresinde kalan coğrafyadaki Türk şehir mimarisinin en güzel örnekleri olan eserlerin yok edilmesi oldu. Osmanlı'nın 15 bin 787 mimari yapı inşa ettiği Balkanlar'da göçlerle birlikte bu tarihi eserler de sahipsiz kaldı. Osmanlı'nın izlerini yok etme pahasına birçok tarihi cami, han, hamam yıkıldı, geri kalan bir çok tarihi eser ise aslından uzak görünümle restore edilip amacı dışında kullanıldı.

Tehcir edilen halkların sığınağı haline gelen Türkiye'yi, yıllardır Ermeni iddialarıyla karşı karşıya bırakan birçok gelişmiş ülke, ne yazık ki Kafkaslar ve Balkanlardan sürülen milyonlarca halkın yaşadığı acıları bir türlü görmek istemedi.

İlk Göç ve Sürgünler Kafkasya'dan Başladı

Rus Çarlığına bağlı askeri birliklerin 1859 yılında Kafkasya'ya girmesiyle bu coğrafyada göçler de beraberinde başladı. Rus birliklerine karşı verilen savaşı kaybeden Kafkas halklarını büyük bir dram bekliyordu. Çar'ın Kafkasya temsilcisi Grandük Mişel'in 1864 Ağustosunda Batı Kafkasyalılara, "Bir ay zarfında Kafkasya terk edilmediği takdirde, bütün nüfus savaş

esiri olarak Rusya'nın muhtelif mıntıkalarına sürülecektir" şeklindeki fermanı, bölgedeki sürgünleri ve göçü tetikledi.

Rus Çarlığının emriyle 1864 yılında 1 milyon 500 bin Kafkasyalı yurdundan oldu. Tehcire zorlanan Kafkas halklarının birçoğu sürgün yolculuğunda açlık ve zor şartlara yenik düşerek can verdi, binlercesi Karadeniz'in azgın dalgalarına dayanamayan gemilerin batmasıyla engin sularda boğuldu, yüzlercesi kalıcı hastalığa yakalandı. Karadeniz'deki Taman, Tuapse, Anapa, Soçi, Sohum, Poti ve Batum gibi limanlardan Rus, Osmanlı ve İngiliz gemilerine bindirilen muhacirler, Trabzon, Ordu, Samsun, Sinop, Varna, Köstence ve İstanbul'a getirildi. Arşiv kayıtlarına göre, Kafkaslar'dan sürgün edilen insanların yüzde 30′una yakını, yolculuk tamamlanamadan öldü.

Kafkasya'da sürgünler 1864 yılıyla sınırlı kalmıyordu. 1864 sürgünüyle dünyaya savrulan Kafkasyalılar, tekrar ana vatanlarında toparlanma fırsatı bulamadan bu sefer 1943 ve 1944 yıllarında SSCB lideri Josef Stalin'in emriyle geniş çaplı bir sürgüne maruz bırakıldı. Bu sürgünde ise Kafkas halkları, asılsız bir şekilde II. Dünya Savaşı'nda Almanlarla iş birliği yapmakla suçlanıyordu.

Karaçay ve Balkarlar'ın Sürgünü

SSCB'ye bağlı Karaçay Özerk Bölgesi, 2 Kasım 1943′te Sovyet askerlerince kısa süre içinde boşaltıldı. Emirlere uymayan Türk kökenli bu halk, anında infaz edildi. Karaçay halkından 32 bin 929′u çocuk olmak üzere 63 bin kişi tıpkı diğer Kafkas halklarına yapıldığı gibi hayvan vagonlarına doldurularak Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'ın iç bölgelerine gönderildi. 8 Mart 1944′de ise Balkarlar, Karaçay halkının maruz kaldığı acı sürgünü yaşadı.

Çeçen ve İnguşlar'ın Sürgünü

Kızılordu'nun 23 Şubat 1944′te 26. kuruluş yıldönümünü şenliklerine davet edilen Çeçen ve aynı etnik kökene sahip olan İnguşlar, apar topar ve binlerce insanın ölümü pahasına Sibirya'ya sürüldü.

Sürgüne gönderilen her aileye, yanlarına almak için ancak 20 kilogram bagaj izni verildi, insanların bütün mal varlıklarına ve hayvanlarına el konuldu. Felaketin en büyüğü ise sürgün yolculuğunda gerçekleşti. Sürgün edilen insanların yüzde 20′si kötü hava şartları ve açlıktan öldü. Ölüm Çeçen ve İnguşlar'ın yakasını yerleştirildikleri yeni yerlerde de bırakmadı. Gerek iklim gerek ağır çalışma şartları ve bunlara bağlı salgın hastalıklar sebebiyle pek çok muhacir hayatını kaybetti. Çeçen ve İnguş halkının sürgündeki nüfus kaybının yüzde 38 oranında olduğu kaydediliyor.

Sovyetler Birliği Yüksek Şurası, 9 Ocak 1957 yılında aldığı karar ile 1944 yılında topyekun sürgün edilen Çeçen ve İnguşların ana vatanlarına dönmelerine izin verdi. 7 Mart 1944 tarihinde lağvedilen ve toprakları çeşitli ülkelere paylaştırılan Çeçen-İnguş Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ise 1957 yılında yeniden kuruldu. 1939 yılının resmi kayıtlarına göre 488 bin olan Çeçen-İnguşların nüfusu sürgünden sonra 200 bine kadar düştü. 1959 yılında ise Çeçen-İnguş Cumhuriyeti'ndeki bütün İnguş ve Çeçenlerin sayısı 311 binden ibaretti.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsızlığını ilan eden Çeçenistan'da Rus birlikleriyle halk arasında savaş başladı. 1994-96 yılları arasında bir milyon civarında nüfusu olan Çeçenistan, bu savaşta yaklaşık 120 bin kayıp verdi. 1999-2001 yılları arasında yaşanan ikinci savaşta ise 100 bin Çeçen öldü, 30 bin Çeçen ise sakat kaldı.

Kırım Türkleri'nin Sürgünü

Stalin döneminde sürgün sadece Kuzey Kafkasya ile sınırlı kalmadı. Sürgün kararından en çok etkilenen bir diğer halk ise Kırım Türkleriydi. 18 Mayıs 1944 gecesi başlayan sürgün furyası, 3 gün içinde 220 bin Kırım Türkü'nün zorla yurtlarından koparılmasıyla sonuçlandı.

Orta Asya'nın ücra köşelerine götürülmek üzere ölüm katarlarına bindirilen Kırım Türkleri'nin yüzde 42′si zor şartlara dayanamayarak veya yapılan baskılar sonucu hayatını kaybetti. Vatanlarına dönmek için büyük bir mücadele veren Kırım

Türkleri, hedeflerine ulaşmak için 1980′li yılları beklemek zorunda kaldı.

Yıllar sonra terk ettiği topraklarına gelen insanları başka bir hazin tablo bekliyordu. Kırım Türkleri yurtlarına döndükleri zaman evlerinin, iş yerlerinin ve topraklarının Ruslar ile Ukraynalılara dağıtıldığını gördüler.

Ahıska Türkleri'nin Sürgünü

Gürcistan'ın Ahıska bölgesinde yaşayan ve "Osmanlı Türkleri" olarak da bilinen Ahıskalılar, 14 Kasım 1944 yılında tarihin en acı olaylarından birini yaşadı. Bütün Ahıska Türkleri sürgün edildi. Aradan geçen 65 yıla rağmen, halen yurtlarına dönemediler. Anavatanlarından koparılan ve gittikleri yerde hayatta kalan Ahıskalıların torunları bugün Rusya Federasyonu, Özbekistan, Kazakistan, Türkiye, Ukrayna, Almanya, Fransa, İtalya ve ABD'de yaşıyoryorlar.

Stalin'in emriyle bir gece ansızın gelen haber üzerine doğup büyüdükleri vatanlarını zorla terk ettirilen Ahıska Türkleri, "ölüm katar" olarak adlandırılan hayvan vagonlarına istiflenerek bir bilinmez yolculuğa çıktı. Sibirya'ya ve Sovyetlerin iç bölgelerine gönderilen yaklaşık 100 bin Ahıska Türkünün birçoğu yolda hastalıktan, açlıktan öldü. Ayrı ayrı bölgelere dağıtılan Ahıska Türkleri yıllarca birbirinden haber alamadan yaşadı.

Özbekistan'da sürgün hayatı yaşayan Ahıskalılar, 1989 yılında ikinci büyük sürgün daha yaşadı. Fergana'da çıkan olaylarda yaklaşık 100 bin Ahıska Türkü ikinci vatan edindikleri Özbekistan'dan komşu ülkelere ve Rusya'nın Krasnodar bölgesi ile Ukrayna'ya göç etmek zorunda kaldı. Türkiye'de bir süre önce çıkarılan kanun ile Ahıskalıların Türk vatandaşlığına geçişi kolaylaştırıldı.

1944′de sürgün edilen Ahıska halklarından bugüne kadar hiçbir şekilde yurtlarına dönüş yapamayanlar ise Ahıska Türkleri oldu. Gürcistan, Avrupa Konseyi'ne kabul edilirken Ahıskalıların yeniden kendi vatanlarına yerleştirilmesi konusunda taahhüt

altına girdi, ancak bugüne kadar verilen sözler yerine getirilmedi.

Bulgaristan'dan Göçler

Rusların 1828′de Tuna'yı aşarak Edirne'ye kadar gelmesi ve Bulgarları Türklerin üzerine hücum etmesi sonucu 30 bin Türk, Anadolu'ya göç etti. 1876′da Rusya, Almanya ve Avusturya tarafından Balkanlar bölündü. Avusturya, Bosna-Hersek'i aldı, ayrıca Bulgarlar ve Sırplara, Rusya himayesinde hürriyet verildi.

Aynı yıl Bulgarlar, Türklere karşı şiddet hareketlerine girişti. Buradaki Türkleri korumakla görevli Türk ordusunun hareketi, Avrupa devletlerinin müdahalesiyle durduruldu. Binlerce Türk, Edirne, İstanbul ve Anadolu'ya göç etti. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra yapılan Berlin Antlaşması ile Bulgaristan devletinin kurulması kabul edildi. Bu durum, Bulgaristan'daki Türkler için kötü sonuçlar ortaya koydu. 1876-1878 yılları arasında 200 bin Türk, Edirne ve civarına yerleşti. Sonraki yıllarda ise 300 bin göçmen, Rumeli'den Anadolu'ya geçti. Kuzey Bulgaristan'dan göç eden bir kısım Türk ise Rodoplar'da uğradıkları silahlı saldırılarda ağır kayıplar vererek Türkiye'ye gelebildi. Bu tarihlerde Doğu ve Batı Trakya ile İstanbul'un her yeri göçmenlerle doldu. Osmanlı bu göçmenlerin iskanı konusunda büyük zorluklar yaşadı.

Arşivlerde, 1885-1923 yılları arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye 500 bin kişinin göç ettiği belirtiliyor. 1923-1933 yılları arasında ise göç edenlerin sayısı 101 bin civarındadır. Yine Bulgaristan'dan 1934-1960 arasında 272 bin 971 kişi, 1968-79 yılları arasında da Bulgaristan'dan Türkiye'ye 116 bin 521 kişi Türkiye'ye göç etti.

Bulgaristan'dan son göç hareketi ise 1989 yılında Bulgar hükümeti tarafından burada yaşayan Türklerin Türkiye'ye göçe zorlanmaları ile başlatıldı. Göçmenler kitleler halinde trenlerle Türk sınırına bırakıldı. Böylece Türkiye, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da görülen enbüyük ve zorunlu göç akımını

yaklaşık üç aylık bir süre içinde kabul etmek durumunda kaldı. Bu dönemde 64 bin 295 aileye mensup 226 bin 863 kişi serbest göçmen olarak Türkiye’ye geldi. Bu tarihten itibaren 1995 yılına kadar da aralıklı olarak gelen serbest göçmenlerin sayısı 73 bin 957 kişiye ulaştı. Bütün bu göçlere rağmen bugün Bulgaristan’da halen 2 milyonun üstünde Türk bulunuyor.

Romanya’dan Göçler

Romanya toprakları, Osmanlı İmparatorluğu idaresindeyken, Besarabya ve Kırım’dan on binlerce Türk buraya yerleşti. 1806-1812 Osmanlı-Rus savaşlarında, Rus ordularının Tuna’yı aşarak Şumnu’ya kadar ilerlemesi üzerine bu bölgede yaşayan Türkler göçe zorlandı. Şumnu ve Dobruca civarından, 1812 yılından sonra 200 bin Türk, Anadolu’ya göç ederek başta Eskişehir olmak üzere çeşitli bölgelere yerleştirildi.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşından sonra Besarabya’nın Rusların eline geçmesi Dobruca’nın ise Rumenlere bırakılması üzerine Türklerin göçü yeniden başladı. O yıllarda Dobruca’dan 80 bin civarında Türk, yurtlarını terk ederek Anadolu’ya yerleşti. 1923′ten sonra, Dobruca’dan yeni göçler başladı. 1923-1933 arasında 33 bin 852 kişi göç etti. 1934-1960 yılları arasında ise Romanya’dan göç edenlerin sayısı 87 bin 476′ya ulaştı.

Yugoslavya’dan Göçler

Yugoslavya’dan Türkiye’ye Cumhuriyet döneminde toplam 77 bin 431 aileye mensup 305 bin 158 kişi göç ettiği, resmi kayıtlarda yer alıyor.

Yugoslavya idaresinin baskıları sonucu 1946-1968 ve 1971 yıllarında özellikle Üsküp, Prizren ve Sancak bölgesinde yaşayan Türk, Boşnak ve Arnavutlar, evlerini ve mallarını cüzi fiyatlara satarak Türkiye’ye gelmek zorunda bırakıldı.

Yunanistan’dan Göçler

Yunanistan’dan Türkiye’ye ilk göçler 1820 yılında Mora isyanından sonra başladı. Avrupa’dan gelen gönüllü askerlerle Rum çeteciler, Teselya ve Ege adaları ile Mora’da oturan Türk

ve Müslüman halka zulmetmeye başladı ve 32 bin Müslüman Türk'ü öldürdü. Rusya ile İngiltere arasında yapılan anlaşma ile 1826 yılında bağımsız Yunan devleti kuruldu ve Müslüman halkı Yunanistan'dan çıkarma kararı alındı. Bu kararla birlikte Türkler yüzyıllarca yaşadıkları coğrafyadan sürgün edilmeye başlandı.

Mora'nın ardından Girit'te de 1864 yılında Rumların sivil Türk halkına karşı katliamlara girişmesi üzerine, bu bölgeden Anadolu'ya ve İstanbul'a 60 bin kişi göç etti. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra da Yunanistan'daki Türklerden bir kısmı, Anadolu'ya kaçmak zorunda kaldı. Kurtuluş Savaşı'nı takip eden Lozan Antlaşması hükümlerine göre yapılan mübadelede ise Türkiye'ye 1923-1933 yılları arasında 384 bin kişi geldi.

Yunanistan'dan göçler, 1934-1960 arasında da devam etti. Bu tarihlerde 23 bin 788 kişi Türkiye'ye geldi. 1960-1970 arasında ise 20 bin kişi Yunanistan'dan Türkiye'ye yerleşti.

Ö. Serdar Akın / turkalemiyiz.com

“TÜRK” SOYADI TAŞIYAN YABANCILAR

Türk asıllı ve Türk vatandaşı olmadıkları ve çoğu ise Türkiye’nin nerede olduğunu bile bilemedikleri halde dünyada (Türk ve İslam Dünyası dışında) 22 bin kişi (aile) “Türk” soyadını taşımaktadır.

ABD’nin Utah eyaletinde yaşayan Prof. Dr. Toni Turk, 30 yıl önce “Turc” soyadının nereden geldiğini merak ederek, hayatını bunu bulmaya adadı. Çok sayıda ülkenin kütüphanelerini dolaştı. İnternette site açtı. Dünyanın muhtelif ülkelerinden (Türk ve İslam Dünyası dışında) bu siteye müracaat edenlerin sayısı 22 bine ulaştı. Toni Turc’a göre bu sayı çok daha fazladır sadece haberdan olup siteye müracaat edenlerin sayısı 22 bindir.

Toni Turc gen haritası çıkaran bir siteyle anlaştı. Türk soyadı taşıyan 22 bin kişi DNA testi verilerini bu siteye gönderdi. Ve hepsinin DNA testleri Türklerin DNA verileri ile aynı olduğu görüldü. Turc soyadı taşıyan Amerikalıların ilk temsilcisi 1718’de İrlanda’dan Boston’a göç eden Robert Turc olduğu ortaya çıktı. Toni Turc ise ceddinin Polonya’dan ABD’ye göç

edenlere dayandığını tespit etti. Altın ordu Rusya tarafından işgal ve yakılınca çok sayıda Türk Polonya'ya iltica etmişlerdir. Avrupa'da Turc soyadını taşıyanların kökeni ise onbirinci asra (esir düşen Selçuklu Türklerine) dayanmaktadır.

Toni Turc'un kurduğu site **http://genforum.genealogy.com/turk/** dur. 22 bin kişinin kayıtları bu sitede mevcuttur. Turc soyadının isim babası ise Arnulph Turque'dir. Bu 22 bin kişi Türkçe bilmiyorlar. Türkiye'yi görmüş değiller. T.C. vatandaşı değiller ama soyadları Türk'tür.

Ben kimim? diye 30 yıl araştırma yapan Prof. Dr. Tony Richard Turc, ABD Utah eyaletinde San Jean Bölgesi Federal Direktörüdür. 22 bin kişinin kökeni Selçuklu çoğu ise Osmanlı Türklerine dayanıyor. Almanya'da Türk soyadı taşıyan Jacob de Turk (1609 tarihinde) Almanya'da görüldü. Türk soyadı Prusya'da (1683 tarihinde) görüldü. Fransızlara esir düşen Selçuklu Emiri Hayreddin Selahaddin'e Fransızlar şövalye unvanı verdiler. "le Turk" ve "de Turk" soyadı bu kişiden geliyor.

Ülkelerde soyadı "Turk" olanların sayısı:

Almanya: 8 bin 641
Amerika: 7 bin 858
İngiltere: 3 bin 543
Belçika: 322
Hollanda: 242
Fransa: 236
Polonya: 151
Macaristan: 108
Slovenya: 67
Kanada: 50
Avusturya: 16

Çek Cumhuriyeti: 13
İrlanda: 12
İsviçre: 12
Hırvatistan: 10
Rusya: 8
İsrail: 7
Ukrayna: 6
İspanya: 5
Hindistan: 4
Güney Afrika: 4
Lüksemburg: 3
Norveç: 3
Avustralya: 3

Toni Richard Turc 90 bin belge üzerinde çalışmış, Türk adından türemiş ad ve soyadlarını sınıflandırmış…

Bazı ülkelerdeki dağılış ise şöyle:
France: Turc, Turcq, Le turc, Le turque, Turquet, Turquin
İtalya: Turco, Turci, Turchio, Turcu, Del Turco, Turcheschi
Almanya: Turck, Turck, Thurch, Terkel,
Polonya: Turek, Turecek, Turkowski, Turkiewicz
Macaristan: Torok,Turk, Turkovich, Turkowski
İskoçya: Mac Torc, McTurk
İrlanda: Turkington

M. Necati Özfatura

http://www.turkiyegazetesi.com.tr/m-necati-ozfatura/324946.aspx

KUZEY AMERİKA'DA TÜRK İZLERİ

Omaha Kızılderili kabilesine ait 1850 yılına ait Türk imgeleri ile bezeli ay yıldızlı deri ceket bugün Omaha Resim Sanat Müzesi'nde (Joslyn Art Museum / Omaha – USA) sergilenmektedir.

(Bu ceket, dönemin önde gelen Fransız asıllı tüccarlarından, aynı zamanda annesi kızılderili şeflerinden "Big Elk" (Büyük Geyik)'in kızkardeşi olan ve 1855'de, avlanmaya çıktığı bir gün Siuların baskınına uğrayarak hayatını kaybeden Lucien Fontenalla tarafından Omaha kızılderililerinden alınmış bir cekettir.)

KAYNAK: http://www.joslyn.org/collections-and-exhibitions/permanent-collections/american-indian/jacket/

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLARI

1) **Mustafa Kemal ATATÜRK** (29 Ekim 1923 - 10 Kasım 1938)
2) **İsmet İnönü** (11 Kasım 1938 - 22 Mayıs 1950)
3) **Mahmut Celal Bayar** (22 Mayıs 1950 - 27 Mayıs 1960)
4) **Cemal Gürsel** (26 Ekim 1961 - 28 Mart 1966)
5) **Cevdet Sunay** (28 Mart1966 - 28 Mart 1973)
6) **Fahri Korutürk** (6 Nisan 1973 - 6 Nisan 1980)
7) **Kenan Evren** (9 Kasım 1982 - 9 Kasım 1989)
8) **Turgut Özal** (9 Kasım 1989 - 17 Nisan 1993)
9) **Süleyman Demirel** (16 Mayıs 1993 - 16 Mayıs 2000)
10) **Ahmet Necdet Sezer** (16 Mayıs 2000 - 28 Ağustos 2007)
11) **Abdullah Gül** (28 Ağustos 2007 - 28 Ağustos 2014)
12) **Recep Tayyip Erdoğan** (28 Ağustos 2014 –

Vekâleten Cumhurbaşkanı Olanlar

1) **Cemal Gürsel** (27 Mayıs 1960 – 27 Mayıs 1961) 27 Mayıs darbesinden sonra “devlet başkanı” ünvanıyla hizmet verdi.
2) **Tekin Arıburun** (28 Mart 1973 – 6 Nisan 1973) Meclis sözcüsü. Fahri Korutürk’ün seçiminden önce vekaleten görev yaptı.
3) **İhsan Sabri Çağlayangil** (6 Nisan 1980 – 12 Eylül 1980) Meclis sözcüsü. Cumhurbaşkanlığı için yeterli oy alan bir aday olmadığı için vekaleten görev yaptı.
4) **Kenan Evren** (12 Eylül 1980 – 9 Kasım 1982) 1980 darbesinden sonra “devlet başkanı” ünvanıyla hizmet verdi.
5) **Hüsamettin Cindoruk** (17 Nisan 1993 – 16 Mayıs 1993) Dönemin TBMM Başkanı. Turgut Özal’ın vefatıyla görevi vekâleten devralmıştır.

BAŞBAKANLAR

1. İsmet İnönü (1 Kasım 1923 – 6 Mart 1924) CHP
2. İsmet İnönü (6 Mart 1924 – 22 Kasım 1924) CHP
3. Ali Fethi Okyar (22 Kasım 1924 – 3 Mart 1925) CHP
4. İsmet İnönü (4 Mart 1925 – 1 Kasım 1927) CHP
5. İsmet İnönü (1 Kasım 1927 – 27 Eylül 1930) CHP
6. İsmet İnönü (27 Eylül 1930 – 4 Mayıs 1931) CHP
7. İsmet İnönü (4 Mayıs 1931 – 1 Mart 1935) CHP
8. İsmet İnönü (1 Mart 1935 – 25 Ekim 1937) CHP
9. Celal Bayar (25 Ekim 1937 – 11 Kasım 1938) CHP
10. Celal Bayar (11 Kasım 1938 – 25 Ocak 1939) CHP
11. Refik Saydam (25 Ocak 1939 – 3 Nisan 1939) CHP
12. Refik Saydam (3 Nisan 1939 – 8 Temmuz 1942) CHP
13. Şükrü Saraçoğlu (9 Temmuz 1942 – 9 Mart 1943) CHP
14. Şükrü Saraçoğlu (9 Mart 1943 – 7 Ağustos 1946) CHP
15. Recep Peker (7 Ağustos 1946 – 10 Eylül 1947) CHP
16. Hasan Saka (10 Eylül 1947 – 8 Haziran 1948) CHP
17. Hasan Saka (9 Haziran 1948 – 16 Ocak 1949) CHP
18. Şemsettin Günaltay (16 Ocak 1949 – 22 Mayıs 1950) CHP
19. Adnan Menderes (22 Mayıs 1950 – 9 Mart 1951) DP
20. Adnan Menderes (9 Mart 1951 – 17 Mayıs 1954) DP
21. Adnan Menderes (17 Mayıs 1954 – 9 Aralık 1955) DP

22. Adnan Menderes (9 Aralık 1955 – 25 Kasım 1957) DP
23. Adnan Menderes (25 Kasım 1957 – 27 Mayıs 1960) DP
24. Cemal Gürsel (27 Mayıs 1960 – 5 Ocak 1961) Askeri Hükümet
25. Cemal Gürsel (5 Ocak 1961 – 27 Ekim 1961) Askeri Hükümet
26. İsmet İnönü (20 Kasım 1961 – 25 Haziran 1962) CHP-AP
27. İsmet İnönü (25 Haziran 1962 – 25 Aralık 1963) Koalisyon
28. İsmet İnönü (25 Aralık 1963 – 20 Şubat 1965) Koalisyon
29. Suat Hayri Ürgüplüoğlu (20 Şubat 1965 – 27 Ekim 1965) Koalisyon
30. Süleyman Demirel (27 Ekim 1965 – 3 Kasım 1969) AP
31. Süleyman Demirel (3 Kasım 1969 – 6 Mart 1970) AP
32. Süleyman Demirel (6 Mart 1970 – 26 Mart 1971) AP
33. Nihat Erim (26 Mart 1971 – 11 Aralık 1971) Koalisyon
34. Nihat Erim (11 Aralık 1971 – 22 Mayıs 1972) Koalisyon
35. Ferit Melen (22 Mayıs 1972 – 15 Nisan 1973) Koalisyon
36. Naim Talu (15 Nisan 1973 – 26 Ocak 1974) Koalisyon
37. Bülent Ecevit (26 Ocak 1974 – 17 Kasım 1974) CHP-MSP
38. Sadi Irmak (17 Kasım 1974 – 31 Mart 1975) Geçici Hükümet
39. Süleyman Demirel (31 Mart 1975 – 21 Haziran 1977) Koalisyon
40. Bülent Ecevit (21 Haziran 1977 – 21 Temmuz 1977) CHP
41. Süleyman Demirel (21 Temmuz 1977 – 5 Ocak 1978) Koalisyon
42. Bülent Ecevit (5 Ocak 1978 – 12 Kasım 1979) Koalisyon
43. Süleyman Demirel (12 Kasım 1979 – 12 Eylül 1980) AP

44. Bülent Ulusu (21 Eylül 1980 – 13 Aralık 1983) Askeri Hükümet
45. Turgut Özal (13 Aralık 1983 – 21 Aralık 1987) ANAP
46. Turgut Özal (21 Aralık 1987 – 31 Ekim 1989) ANAP
47. Yıldırım Akbulut (9 Kasım 1989 – 23 Haziran 1991) ANAP
48. Mesut Yılmaz (23 Haziran 1991 – 20 Kasım 1991) ANAP
49. Süleyman Demirel (20 Kasım 1991 – 16 Mayıs 1993) DYP-SHP
50. Tansu Çiller (25 Haziran 1993 – 5 Ekim 1995) DYP-SHP
51. Tansu Çiller (5 Ekim 1995 – 30 Ekim 1995) DYP
52. Tansu Çiller (30 Ekim 1995 – 6 Mart 1996) DYP-CHP
53. Mesut Yılmaz (6 Mart 1996 – 28 Haziran 1996) ANAP-DYP
54. Necmettin Erbakan (28 Haziran 1996 – 30 Haziran 1997) REFAH-DYP
55. Mesut Yılmaz (30 Haziran 1997 – 11 Ocak 1999) Koalisyon
56. Bülent Ecevit (11 Ocak 1999 – 28 Mayıs 1999) DSP
57. Bülent Ecevit (28 Mayıs 1999 – 18 Kasım 2002) Koalisyon
58. Abdullah Gül (18 Kasım 2002 – 14 Mart 2003) AKP
59. R. Tayyip Erdoğan (14 Mart 2003 – 29 Ağustos 2007) AKP
60. R. Tayyip Erdoğan (29 Ağustos 2007 – 6 Temmuz 2011) AKP
61. R. Tayyip Erdoğan (6 Temmuz 2011 – 29 Ağustos 2014) AKP
62. Ahmet Davutoğlu (29 Ağustos 2014 – 28 Ağustos 2015) AKP
63. Ahmet Davutoğlu (28 Ağustos 2015 – 24 Kasım 2015) AKP
64. Ahmet Davutoğlu (24 Kasım 2015 – 24 Mayıs 2016) AKP
65. Binali Yıldırım (24 Mayıs 2016 –) AKP

TÜRKLERDE VARLIK PAYLAŞIMI

"Açları doyurdum, çıplakları giydirdim. Yoksul milleti zengin kıldım. Az milleti çoğalttım" (Bilge Kağan)

Türkler, İslamiyetten önceki devirlerinde açları doyurmuş, çıplakları giydirmiş, malsız yiğitleri evlendirmiş pusatlandırmış, konuklarını dinlendirmiş, savaş ganimetlerinden acizlere bile pay vermiştir…

Hakanlar ve beyler yönettikleri halkı sevindirmek ve ihtiyaçlarını karşılamak için düzenledikleri toylarda, bayramlarda ve şölenlerde kendi mallarını dağıttırırlardı. Bu paylaşıma **"Kençliyü"** denmiştir.

Kençliyünün anlamı şudur:

"kenç=genç", "kençliyü=gençleşmek" demektir. Bu anlayışa göre mallarını halkla paylaşan hakan; budunu ile birlikte yeniden doğmuş, dirilmiş, gençleşmiş, birbirlerine kenetlenmiş olarak sosyal güven ve sevgi ortamı yaratırdı.

Oğuz Kağan, "Güneş Tuğumuz, Gök Otağımız" sözü ile Türklüğün yüceliğini ve vatanın büyüklüğünü ifade ederken, tüm varlığın da milletinin olduğuna işaret etmiştir.

Potlaç

Kuzey Amerika’da yaşayan Türk kökenli kızılderili kabileler arasında da kençliyü, **“Potlaç”** adı ile yaşatılmıştır. Potlaç da kabile reisi tüm mallarını bir şölende yağmalanması için ortaya koyar, ihtiyacı olan da kendine uygun olanı alır.

Kençliyüde de, potlaçda da esas amaç; yönetici ve yönetilen arasındaki sevgi ve güven bağını geliştirmekle beraber yoksunların ihtiyaçlarını karşılamaktır.

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde de buna benzer törenleri görmekteyiz. Askerleri ve yoksul halkı memnun etmek için “çanak yağması” ve “han-ı yağma” adında düzenlemeler yapılırdı…

Türkler, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerin de yoksulları, yolcuları ve kimsesizleri Allah’ın emaneti olarak görmüşlerdir. Emaneti korumak içinde vakıflar kurmuşlardır. Han ve kervansaraylar da ihtiyaçları giderilmiş, masrafları devlet tarafından karşılanmıştır.

Sadaka taşı

“Allah’ın Rızasını” kazanmak için, halk kendi içinde yaşayan ihtiyaç sahiplerini onurunu kırmadan ve istismar etmeden korumuştur. Atalarımız camilerde **“**sadakalık” denilen yerlere paralar koymuş, ihtiyacı olan kişi de, sadakalıktan gece vakti yeteri kadar parayı almıştır. Aç insanların doyması için de fırınların önüne sepetlerde ekmek bırakılmıştır. Zekat ve fitre, layık olanlara verilmiştir.

Böyle bir paylaşımın olduğu sosyal anlayışta hırsızlık olur mu?

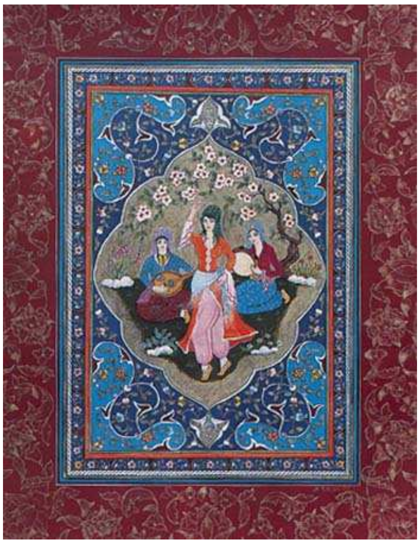
(www.yenidenergenekon.com)

TÜRK SÜSLEME SANATLARI

Geleneksel Türk el sanatları, Anadolu’nun binlerce yıllık tarihinden gelen çeşitli uygarlıkların kültür mirasıyla, kendi öz değerlerini birleştirerek zengin bir mozaik oluşturmuştur. Çok zengin el sanatları potansiyeline sahip olan Türk milletinin kültür tarihi incelendiğinde, asırlar öncesinden bile yaratıcı gücünü kullanarak madenlerden, taşlardan, bitkilerden ve hayvanlardan elde edilen ham maddeleri değerlendirerek çeşitli ihtiyaç maddelerini yaptıkları görülmüştür. Orta Asya’dan Anadolu’ya kadar uzanan göç yolunda karşılaştıkları kültürlerden de etkilenerek günümüze kadar uzanan zengin el sanatlarını oluşturmuştur.

MİNYATÜR

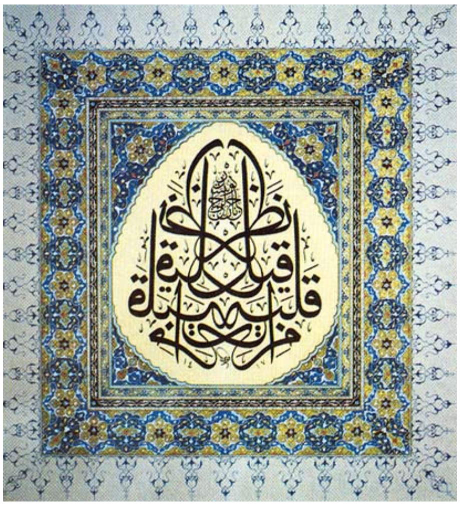
Çok ince işlenmiş ve küçük boyutlu resimlere ve bu tür resim sanatına verilen addır. Ortaçağda Avrupa'da elyazması kitaplarda baş harfler kırmızı bir renkle boyanarak süslenirdi. Bu iş için, çok güzel kırmızı bir renk veren ve Latince adı "minium" olan kurşun oksit kullanılırdı. Minyatür sözcüğü buradan türemiştir. Bizde ise eskiden resme "nakış" ya da "tasvir" denirdi. Minyatür için daha çok nakış sözcüğü kullanılırdı. Minyatür sanatçısı için de "resim yapan, ressam" anlamına gelen nakkaş ya da musavvir denirdi. Minyatür daha çok kâğıt, fildişi ve benzeri maddeler üzerine yapılırdı. Minyatür, doğu ve batı dünyasında çok eskiden beri bilinen bir resim tarzıdır. Ama minyatürün bir doğu sanatı olduğunu, batıya doğudan geldiğini ileri sürenler vardır. Doğu ve batı minyatürleri resim sanatı yönünden hemen hemen birbirinin aynı olmakla birlikte renk ve biçimlerde, konularda ayrılıklar görülür. Minyatür, kitapları resimlemek amacıyla yapıldığından boyutları küçük tutulmuştur. Bu ortak bir özelliktir. Doğu ve Türk minyatürlerinin bazı başka özellikleri de vardır. Bu minyatürlerin çevresi çoğu kez "tezhip" denen bezemeyle süslenirdi.

TEZHİP

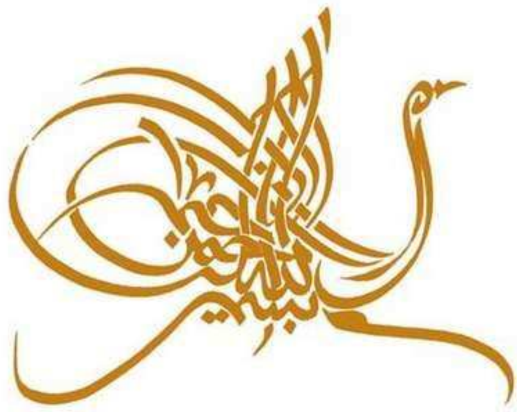
Eski bir süsleme sanatıdır. Sözcük Arapça'da "**altınlama, yaldızlama**" anlamına gelir. Ama tezhip yalnız altınla değil boya ile de yapılır. Daha çok yazma kitapların sayfalarını, hat levhalarının kenarlarını süslemede kullanılmıştır.

Türkler'de tezhibin geçmişi Uygurlar'a kadar uzanır. Mani dininin Uygurlar arasında yayıldığı 9. yüzyılda tezhip sanatı da görülmeye başlanmıştır. Bu dönemde İslam ülkelerinde de tezhip yaygın bir sanattı. Anadolu'ya Selçuklular'ın getirdiği tezhip en gelişkin dönemini Osmanlılar zamanında yaşamıştır. 15. yüzyılda Mısır'da Memlûk sanatçıları ayrı bir üslup geliştirmişler, aynı dönemde İran'da ve ardından Timurlular'ın egemen olduğu Herat, Hive, Buhara, Semerkant gibi merkezlerde tezhip sanatı büyük gelişme göstermiştir.

HAT SANATI

Hat sanatı denilince Arap harfleri çevresinde oluşmuş güzel yazı sanatı akla gelir. Bu sanat Arap harflerinin 6.-10. yüzyıllar arasında geçirdiği uzunca bir gelişme döneminden sonra ortaya çıkmıştır. Türkler, Müslüman olduktan ve Arap alfabesini benimsedikten sonra uzun bir süre hat sanatına herhangi bir katkıda bulunmamışlardır. Türkler hat sanatıyla Anadolu'ya geldikten sonra ilgilenmeye başladılar ve bu alanda en parlak dönemlerini de Osmanlılar zamanında yaşadılar.

EBRU

Ebru, kâğıt üzerine, özel yöntemlerle yapılan geleneksel bir süsleme sanatıdır. Ebru sözcüğüne köken olarak, bulut anlamına gelen Farsça “ebr” sözcüğü gösterilmektedir. Bu sözcükten türetilen ve “bulut gibi” ya da “bulutumsu” anlamına gelen “ebri” sözcüğü Türkçe’de değişerek “ebru” biçimini almıştır. Gerçekten de ebru bulut izlenimi uyandıran bir görünümdedir. Ebru sözcüğü bir başka görüşe göre “yüz suyu” anlamına gelen Farsça “âb–rûy” tamlamasından gelmektedir.

Ebru sanatının ne zaman ve hangi ülkede ortaya çıktığı bilinmemekle birlikte bu sanatın doğu ülkelerine özgü bir süsleme sanatı olduğu kesindir. Bazı İran kaynaklarında ilk kez Hindistan’da ortaya çıktığı yazılıdır. Hindistan’dan İran’a, oradan da Osmanlılar’a geçmiştir. Gene bazı kaynaklara göre de ebru Türkistan’daki Buhara kentinde doğmuş ve İran yoluyla Osmanlılar’a geçmiştir. Batıda ebru “Türk Kâğıdı” diye adlandırılır.

AĞAÇ (AHŞAP) İŞÇİLİĞİ

Türkün ince estetik ruhunu en iyi biçimde sergileyen ahşap işçiliğidir. Türklerin milattan önceki asırlardan itibaren ahşabı işlediklerini, Tüekta Kurganı'nda ele geçen M. Ö. IV. yüzyıla ait, ağaçtan eğri kesim tekniğinde oyularak yapılmış kartal arması açıkça göstermektedir. Hun kurganlarından çıkarılan ağaç gövdesinden oyularak yapılmış lahitler üzerinde kazıma yöntemiyle işlenmiş hayvan figürleriyle karşılaşılır. Başadar Kurganı'ndan çıkan lahit üzerindeki, birbirini takip ederek yürür vaziyetteki aslan figürleri, ahşap lahit süslerine iyi bir örnektir. I. Pazırık Kurganı'nda ele geçen buluntular, Türklerin at koşum takımlarında deri ile birlikte ahşabı da süsleme unsuru olarak kullandıklarını ortaya koymaktadır. Benzer at koşum takımlarına III. ve IV. Pazırık Kurganlarında da, çeşitli hayvan figürlerinin eğri kesim tekniğinde ahşaba işlenmiş biçimiyle karşılaşmaktayız. Kısaca değinildiği gibi Pazırık kazılarında ele geçen çeşitli parçalar, Orta-Asya Türklerinin çok eski tarihlerden beri ahşapla ilgilendiğini göstermektedir. Çoğu Hunlara ait bu örnekler Leningrad Ermitaj Müzesi'nde teşhir edilmektedir.

Türkler Anadolu'ya geldikten sonra da, her alanda olduğu gibi ahşap işçilikte de Orta Asya'dan kalan sanat geleneklerini devam ettirmişlerdir. Bunun en güzel ve en zengin örneklerini Anadolu Selçuklu sanatında tespit edebilmek mümkündür. Anadolu Selçukluları ahşabı, mimaride yapı malzemesi olarak kullandıkları gibi, ahşaptan minber, kürsü, rahle, Kur'an mahfazası, çekmece, sanduka ve ince işçilikli başka el sanatları meydana getirmişlerdir.

DERİ İŞÇİLİĞİ

Orta Asya'nın kültür tarihine bakıldığında, derinin, eski Türklerin günlük hayat ve giyiminde birinci derecede rol oynadığı anlaşılır. Türk elbiselerinin esasını, yün, deri ve kürk meydana getirirdi. Pantolon, çizme ve kemerleri de deridendi. Türkler'in eyer ve koşum takımları, buruç(torba)ların dağarları ve men- çik (su kırbası)leri de deriden yapılmaktaydı. Kısacası Türkler'in günlük hayatları deriden ayrı olamazdı. Deri, daha sağlam olması sebebiyle sanatçıların özellikle tercih ettiği bir malzemedir. Ancak derinin çok iyi ve sağlıklı şekilde terbiye edilmesi ve işlenmesi gerekliliği, Türkler arasında dibâğat (tabaklama) ve debbağlığı, başta Anadolu Selçukluları olmak üzere en gelişmiş zanaatlardan biri durumuna getirmiştir. Hatta bu dönemin ünlü mutasavvıfı Ahî Evran, Türk debbağlarının pîri olarak kabul edilmektedir. Kısacası Türkler Orta Asya'dan itibaren hayvancılık ve bunun tabii ürünü olan deri ile daima haşır neşir olmuşlar, bunlardan sanat eserleri üretmişlerdir.

ATA SPORLARIMIZ

Türklerin, Ortaasya'dan dünyanın muhtelif yerlerine yurt edinmek amacıyla yayılmaları boyunca, sürekli savaşlar yapmaları onların kuvvetli olmalarını, yakın mücadelelerde başarılı olmalarını ve at üzerinde maharetli olmaları gerektirmekteydi. Rakiplerine üstünlük sağlayabilmek için kuvvetli, çevik olmak ve savaşçı olmak zorundaydılar. Bu nedenle, birçok spor dalıyla uğraşmışlardır.

YIKIŞMA (GÜREŞ):

Türkler, her türlü eğlence ve şölende, her vesile ile güreşmişlerdir. Yakın mücadelelerde üstünlük sağlamaları gerektiği için, barış zamanı günler boyunca süren güreşler yapmışlar, savaş hazırlığı amacıyla devamlı olarak muhtelif güreş çeşitlerini yapmışlardır.
Dede Korkut destanının muhtelif bölümlerinde, güreşin her türünden bahsedilmektedir. Güreşin, dünyaya yayılışının da Ortaasya’dan olduğundan bahsedilir. Ünlü tarih yazarı HAROLD LAMP, Cengiz Han adlı eserinde Türklerden "Bu ülkede ata binmeyene ve güreş tutmayana kız vermezlerdi" diye söz eder. Selçuklular döneminde, devlet tarafından tutturulan ŞEV-İ SİCİL defterlerinde de Konya'da güreşçiler mahallesinin olduğundan ve güreşçiler tekkesinin varlığından bahsedilir.

KILIÇ:

Kılıçın tarihi, tunç devriyle başlar. Türklerde ise, ilk kez M.Ö. 6.Y.Y. da Gök-Türkler'de rastlanır. Suvari bir millet olan Türklerin hepsinin doğal olarak yanında taşıdığı bir silahtır. Türkler bir saldırı ve savunma aracı olarak kullandıkları kılıcı, At-Avrat-Silah dizelerinden de anlaşıldığı gibi kutsal saymışlar ve yeminlerini dahi kılıç üzerine yapmışlardır. Kılıç gösterileri de, oyun ve şölenlerin vaz geçilemeyen yarışma ve gösteri türleriydi.

Kılıç, gösteri ve savaş kılıçları olarak ikiye ayrılır ve üç bölümden oluşur. Bunlar; Kabza, korkuluk ve namlu'dur. Çocuklar, çok küçük yaşlarda tahta kılıçlar ile talim yaparlar ve büyüdükçe ağırlaşan kılıçlar ile çalışarak, her fırsatta yeteneklerini ortaya koymak amacıyla yarışırlardı.

OKÇULUK:

Ok ve Yay tarih içerisindeki ilk mekanik silahlardır. Ergenekon ve Oğuz destanlarına göre atın eğitimi sonrası Dünya'ya yayılan Türklerle beraber, ok ve yay da Dünya'ya Türkler tarafından tanıtılmış ve yayılmıştır.
Türk'lerin ok ve yaya verdikleri önemin en güzel göstergesi, Oğuz Han'ın üç büyük oğlu olan Gün, Ay ve Yıldız' dan torunu olan sağ kola BOZOKLAR, Gök, Dağ ve Deniz'den gelen torunu olan sol kola ÜÇOKLAR adını vermesinden açıkça anlaşılmaktadır (Turan,1969,s.145).
Türklerin her şöleninde ve eğlencesinde yer alan ok atma ve yay germe yarışmalarını, duran ve hareketli hedeflere, at üzerinde, dururken ve giderken yaptıkları görülmektedir.
Türklerde ok ve yay yapımı çok önemli bir sanattır. Her ok atıcısının kol boyuna göre oklar, kuvvetine göre ise yayların gerilmesi yapılır ve atışlarında başarılı olmaları sağlanırdı.
Hunlular döneminde okun boyu 82 cm, kalınlığı ise, 9 mm. civarında görülmektedir.
Türklerde ok, aynı zamanda bir paylaşma aracı olarak ta kullanılmıştır. D.L.T. (Divanı Lügat-ı Türk)'te paylaşılması gereken her hangi bir şey için oklar belirlenir ve herkes çektiği oka göre payına razı olduğundan bahsedilir.

ATÇILIK VE AT YARIŞLARI:

Tarih içerisinde, atı ilk eğiten milletin Türkler olduğuna dair, yüzlerce eser vardır. Ancak, Dünya'nın kabul ettiği tarihçilerden Macar ALLFOLDİN, Avusturya' lı HOOPERS ve Alman PORTRİATZ' ın kitaplarında, M.Ö. 6000 yıllarında Türklerin ilk kez atı evcilleştirdiklerinden bahsedilmektedir. At eğitimi, at yetiştirmesi ve ata binmek Türkler için bir sanattır. Günümüzde uygulanan at eğitim tekniklerinden bir çoğu, eski Türklerden kalan tekniklerdir.

Tarihçi, E. MARCHEL'in kitabından, Türklerin çocuklarını çok küçük yaşlarda hatta beşik çağında, beşik içine konulan tahta parçası ile oynadığı, hatta bu tahta üzerine oturarak oynadığı ve 3 yaşları sonrası çocukların koyunlara binerek at üzerinde durabilme yeteneğini kazanma talimleri yaptıkları, daha sonraları taylarla ve sonra da 12 yaşları civarında usta birer binici olarak ata bindiklerinden ve böylece bu eğitimlerini tamamladıklarından bahsedilmektedir.

Türkler, at ile bütünleşebilen atın bir parçası olabilen ve atı yormadan binebilecek kadar beceriklidirler. Eğersiz ata binmekte de çok mahirdirler. Atı olmayan erkeğe iyi gözle bakmazlardı. Bayanlar da erkekler kadar ata binmekte ustadırlar.

Her kentte bir at yarış alanı bulunur ve haftanın her cuma günü düzenlenen yarışmalarda yarışırlardı. Türkler için at ve atla yapılan yarış ve oyunların önemi çok büyüktür.

ÇÖĞEN (POLO-ÇUKANYON-BANDAL):

Sınırlı bir alan içerisinde at üzerinde yer alan oyuncuların ucu kıvrık olan ve ÇÖĞEN denilen sopalar ile, GİY denilen topu, rakip kale içine atmak esasını taşıyan bir oyundur. Rakibin atına çarpmamak, vurmamak ve önünü kesmemek oyunun kuralları arasındadır. Kaleye atılan her top bir sayı kazandırır. Belirlenen zaman içinde beraberlik söz konusu olursa, ÖÇEŞME denilen üçüncü bir oyun oynanır. Günümüzdeki POLO oyununun esasıdır.

KOLBÖRİ (YEŞİL KURT):

Gelin ile damat arasında, gerdek gecesinden önceki gündüz, kucağında oğlak bulunan gelin atıyla kaçar ve damat da at üzerinde arkadaşlarının yardımıyla onu yakalamaya çalışır.

BEYGE (BABİGA):

Oyun ilk kez KIRGIZ Türkleri zamanında oynanmıştır. Bir köy ya da obada bulunan bir genç kızın birden fazla isteyeninin olduğu durumlarda ve kız tarafının kararsız kalması halinde isteyen tarafların kırılmaması ve gelin adayına da tercih şansının verilmesini sağlayan bir oyundur. Ata binen genç kız ile damat adayları, belirli bir mesafeden gelini belirlenmiş yere doğru kovalamaya başlarlar. Amaç gelin adayını atlarına bindirebilmektir. Elinde kamçı olan gelin adayı istemediği damat adayını kamçısı ile yanına yaklaştırmamaya çalışır ve gönlünün olduğu damat adayının atına binerek kimle evlenmek istediğini de böylece ailesine bildirmiş olur.
Gelini atına bindiren damat adayı da, damat olarak kabul edilirdi. (Bu oyuna "Kız Kuumay" da denir)

CİRİT:

Cirit oyunu, Türklerin en eski oyunlarından bir tanesidir. Amacı, beden eğitimi olması yanında atların savaşa hazır halde tutulması ve savaş eğitimidir. Sınırlı bir alan içinde sayısı 5-20 arasında değişen takımlardan oluşan atlı oyuncularla oynanır. İki takım oyun alanında karşılıklı olarak atları ile dururlar. Oyun elinde cirit bulunan bir oyuncunun rakip atlılardan birisinin önüne ciriti fırlatmasıyla başlar. Ciritin atıldığı oyuncu yerden atılan ciriti alır ve atan oyuncu belirlenen alana ulaşmadan cirit ile onun sırtına, omuzuna ya da atının sağrısına elindeki cirit ile vurmaya çalışır. Bu arada arkadaşlarıda yardımcı olmaya çalışırlar.

MIZRAK (HARBE-KARGI) :

Uzunluğu 1,5m-2.m olan ve ucunda madenden yapılmış bir sivri kısmı bulunan günümüz ciritine benzeyen MIZRAK denilen bir savaş aracı ile oynanır. Karşı karşıya mücadele etme, isabet kaydetme ve mızrağı en uzağa fırlatmak esastır. Oyunun amacı savaşa hazırlıktır.

GÖKBÖRÜ:

Türklerin dini amaçlı ve geleneksel oyunlarından bir tanesidir. Atlı iki gurup sınırlı alanda karşılıklı atları üzerinde dururlar. Alanın tam ortasına içi boşaltılarak bırakılmış olan oğlağın, bir işaretle oradan alınıp bacaklarının arasında kaçırılması ve belirlenen alana taşınması esasına dayanan bir oyundur Oyun anında, arkadaşlarının yardımı da söz konusudur. Gene oyunun asıl amacı, at üzerindeki maharetlerin geliştirilmesi ve savaşa hazırlıktır.

COP :

Cop, budaksız ağaçtan yapılan ve yaklaşık 80 cm. uzunluğunda iki ucu küt bir sopadır. 3-4m. aralıklı dikilmiş iki direk arasına gerilen ipin üzerinden, 50-60 m. uzaktan atı ile gelen oyuncunun copu yerden sektirterek aşırtması esasına dayanır. İlk sektirterek aşırtan gurup galip ilan edilir.

TEPÜK (FUTBOL):

Günümüz futboluna çok benzeyen TEPÜK oyununda, iğ arşığı üzerine keçe sararak veya, keçilerin sidik torbaları şişirilerek elde edilen topun sınırlı bir alanda, eller harici vücudun her yerinin kullanılarak, belirlenmiş kalelerden geçirilmesi esasına dayanırdı.
Kaşgarlı MAHMUT'un Divanı Lügat-ı Türk adlı eseri, Hıtay-ı Name, Baybars Tarihi ve Ayasofya müzesindeki birçok eser tepük oyununu, Türklerin çok eski tarihlerden beri oynadıklarından bahsetmektedir.

SEYİRTME (KOŞU):

Koşular, Türklerde genellikle dinsel amaçlı yapılmıştır. İlk uzun mesafe koşusunun TUNGUZ Türklerinde yapıldığından bahsedilmektedir. Yürüme yarışları yanında, durarak ve hareketli uzun atlamalar tek ve çift ayak sıçramaların yapıldığından bahsedilmektedir.

AVCILIK:

Türklerde avcılık zorunlu bir ihtiyaç ve tutkudur.Yaşam ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılan avcılık, aynı zamanda savaşa hazırlık amacı da güderdi. Türklerin av düzenlemeleri son derece görkemli olur ve sürek avları çok sayıda avcının katılması ile gerçekleştirilir, sonrasında da muhteşem şölenler düzenlenirdi.
Türkler; ok, mızrak, kement ve ağ ile yaptıkları avlanmaları yanında, evcilleştirdikleri yırtıcı av hayvanları vasıtası ile de avlanırlardı. Tazı, zağar, şahin, doğan ve sungur denilen hayvanları da avlanmalarında kullanırlardı. Ava kadınları da katılırdı. Türklerde çocuklarının da ilk defa katıldıkları av partilerine ŞEYLAN veya CEŞN denilirdi. Büyük ve çok kişinin katıldığı uzun süren avlarına SiĞiR adı verilirdi.
CENGİZ HAN döneminde, Cengiz Han yasası ile hangi mevsimlerde, hangi av hayvanlarının avlanabileceği belirlenmiş ve günümüz av yasaklarının benzeri yasaklar, o dönemlerde bile Türkler tarafından uygulanmıştır.
Selçuklular zamanında, avlanması yasak olan av hayvanlarına ONGUN adı verilir ve bu hayvanlar kutsal sayıldıkları için avlansalar bile etleri yenilmezdi.

ÇANA (KAYAK):

Orta Asya’dan Ural dağları ve Hazar denizinin kuzeyinden Avrupa’ya geçen Türklerin kayağı ilk kez kullanan milletlerden birisi olduğu Ural dağları ve Baykal Gölü civarında yapılan kazılardan anlaşılmıştır. İsviçreli Prof. J.J. HEES' in "Kayakçılık Tarihi" notları da açıkça Türklerin kayağı kullanan milletlerden olduklarını belirtmektedir. Göktürklerin sığır kemiğinden yaptıkları kayaklar ile, kar ve buz üzerinde kaydıkları anlatılmaktadır.
Türk boylarından TÖLÖZ Türklerinin 15 cm. genişliğinde, 160 cm. uzunluğundaki tahtaları ayaklarına takarak kar üzerinde avlandıklarından Divanı Lügat-ı Türk de bahsedilmektedir.

BOKS (PİJULA):

Yakut Türklerinin günümüz boks sporuna benzer ve adına PİJULA dedikleri bir sporu sadece ellerini yumruk yaparak kavga biçiminde yaptıklarından günümüze gelen eserlerde söz edilmektedir.
SUDİ EFENDİ'nin Hicri 1004 yılında yazmış olduğu "Yumruk Vurucular" isimli eserinde, Osmanlı imparatorluğundaki boks sporundan bahsedilmektedir.

Yrd.Doç.Dr Ali Niyazi İNAL

ATALARIMIZIN GİYİMİ

1. Atalarımız sakallarını kazıtır, bıyığa ise önem verir, bıyık bırakırlardı. Bıyık bırakmak bir zorunluluk değil bir tercihti. Bıyık bırakmayan Türklerde vardı. Hafif sakal bırakmakta bu tercihlerden bir tanesiydi.

2. Saçlar genelde uzun tutulur. Omuz başına veya omuzu geçecek şekilde uzatılırdı. Bazı Türk savaşçıların uzun saçlarını yanlardan ördükleri de görülürdü.

3. Başa genelde koyun derisinden, kakım ve samur postundan yapılan tepesi sivri veya düz börk, üç dilimli taçlar ile tepesi düz ve yuvarlak başlıklar giyerlerdi. Bazen de uzun ipekli bez parçalarını birkaç defa dolanacak ve arkaya sarkıtacak biçimde pay bırakarak başlarına sararlardı.

4. Eski Türklerde küpe önem atf edilen bir aksesuardı. Erkek savaşçıların bazılarının da küpe taktığı biliniyor. Yalnız kadın ve erkeklerin taktıkları küpeler arasındaki farklılıkları bilemiyoruz.

5. Yüzük takmak Türk erkek ve kadınlarının vazgeçilmezlerindendi. Yüzük genelde yüzük parmağına veya baş parmağa takılırdı.
6. Kadınların taktığı bilezikler burma, akarsu, akıtma, dilmiç, kabara, şeve, tor, yandım, kol bağı ve kolçak gibi isimlerle isimlendirilirdi. Bazı erkek savaşçılar deri veya metalden yapılma bileklik ve pazubant takarlardı.

7. Eski Türkler kaftana kaptan derlerdi. Kaftanlar boy, biçim ve yöre bakımından farklı isimlendirililerdi. Bazı kaftanlar yırtmaçlı bazıları yırtmaçsızdı. Kaftan ve cüppe farklı şeylerdir. Mevsimine göre içi pamuklu veya pamuksuz olarak imal edilen kaftanların
kalmaki, çukal, kemse(a)l, kapama, çapan gibi isimleri vardı.

8. Eski Türkler içe giyilen elbiselere iç don, içlik, dışa giyilen elbiselere dış don, dışlık adını verirlerdi. Daha sonraları urba veya ruba sözcükleri de elbise manasında kullanılmıştır.

9. Elbiseler saten, ipek, yün, pamuk, keçe gibi malzemelerden imal edilirdi. Deri de elbise yapımında sıkça kullanılan bir malzemeydi.

10. Gömlek(kollu veya kolsuz), kayış, kemer(bel bağı,bilbo), kuşak mutlaka kullanılan giyim malzemeleri idi. Elbiselere cep yapılması ihmal edilmezdi. Mendil kullanımı yaygındı. Kuşak, kemer ve kayışlara hançer, bıçak ve kama takılırdı.

11. Eski Türkler eyer çantasına yançık derlerdi.

12. Eski Türkler boyun bağı da kullanırlardı.

13. Pantolonun mucidi atalarımızdır. Pantolonlar ketenden, deriden, yünden ve kumaşlardan imal edilirdi. Pantolonlar ata binmeye, savaşmaya ve rahat hareket etmeye uygun bollukta imal edilirdi. Türkler, pantolona "Balak" derdi.

14. Çizmeler tam(tomak) ve yarım boy(edik) olmak üzere keçe ve deriden imal edilirdi.

15. Eski Türkler ayakkabıya başmak, edik, çarık, çedik, sokman, oltan(ortan), kaloş(galoş) derlerdi.

16. Eski Türkler kış aylarında kürkte giyerlerdi.

17. Bazı Türkler, elbiselerini gümüş ve altın işlemelerle süslerlerdi. Ama sadelik genelde tercih edilen bir durumdu. Savaş elbiseleri sade, rahat, hareket ve manevra imkanı sağlayan elbiselerdi.

UÇAN AT “TULPAR”

Türk destanlarında uçan atlara Tulpar denir. Tulpar kutsal bir hayvandır.

Tulpar adlı uçan at İdil Ural’da Başkurtlar ve Kazan Tatarları arasında, Orta Asya’da Kazaklar, Kırgızlar, Altaylar, Karakalpaklar arasında olduğu kadar, Kafkaslarda Karaçay Malkarlılar ve Kumuklar arasında da yaşayan en canlı destan unsurudur.

Yunan mitolojisinde geçen “Pegasüs” denilen kanatlı ve boynuzlu atın ilham kaynağı Tulpar’dır. Tulpar ve destanlar hususunda geniş bilgi için Prof. Dr. Ufuk Tavul’un eserlerine müracaat edilmelidir.

Kazakistan Devlet armasında Tulpar vardır.

TÜRK ATI AHAL TEKE

Ahal Teke atı, bir Türk atıdır. bilimciler Ahal Teke atını, M.Ö. 3000 yıl evvel insanlar tarafından ilk evcilleştirilmiş olan at türü olarak görürler. Orta Asyada Türk halkları arasında yaygındır. Özellikle Türkmenler Ahal Teke atına sahip çıkarlar, ve onun bir Türkmen atı olduğunu söylerler. Ahal Teke'nin adı Manas ve Dede Korkut gibi Türk destanlarında geçer ve Türkmenistan'ın Ahal vilayetinde yaşayan Teke kabilesinden gelmektedir.

Asil ve dik bir duruşu, uzun ince bir boyunu, dik omuzları, uzun bir sırtı, uzun bacakları ve küçük sert bir kalçası vardır. Boynundaki saçları ipek gibi yumuşak ama azdır. Kulakları diğer atlarınkinden uzun ve hafif orak şeklindedir. Çoğu Ahal Tekelerin gözlerinin etrafı siyah olduğu için gözleri badem şeklinde gibi görünür. Vücudu daima hafif metalik parlar. Kılları çok ince ve yumuşaktır. Büyüleyici asil hareketleri çok elastiktir. Hüner ve eğitim gösterilerinde diğer atların zorlandığı bazı zor hünerleri kolayca başarır. Soğukkanlı, zeki, duygusal ve bazen de inatçıdır, ama sahibine daima çok bağlıdır.

Ahal Teke atı eski Türk atının doğrudan olarak torunudur, ve böylece buz çağının sonunda var olmuş olan dört at türünden biridir. Ahal Teke daha milat dan önce bile doğu Avrupa dan Çin'e kadar nam salmış ve kıymetli bir atdır. Savaşlardan dolayı sayıları bir ara çok azalmış ve sonra Timurlenk (1336-1405) tarafından Arap atı kısrakları ile fazlalaştırılmışlardır.

Ahal Teke atı Avrupalı at soylarını geliştirmekte önemli bir rol oynamıştır. Beverly Turk (Türkmen ya da Arap kökenli) adlı birisi tarafından 3 ya da 4 Ahal Teke atı getirilmiş ve bunlar bugünkü çok kıymetli ve en soylu atlar olarak görülen "Saf-kan İngiliz"-atı'nın türetilmesinin temeli olmuşlardır. "Türkmen atı" adında bir Ahal Teke erkeğinden Alman-imparatorluğunda 17 damızlık at türetilmiş ve bunlarla bugünkü alman yarış atları soylandırılmışlardır. Avrupa'da ki at soyları bugüne kadar hala ara sıra Ahal Teke damızlıkları ile çiftleştirilip, böylece asilleştirilirler. Almanya'da Neustadt kentinde bulunan bir

Trakyalı-atı çiftliğinde kısa zaman önce tekrar Ahal Teke çiftleşmeleri ile Trakyalı-atları asilleştirilmişlerdir.

Türkmenistan Devlet armasının ortasında Ahal Teke

KAYNAK :Türkmenistan Ahal Teke sitesi

TÜRKLERİN MEDENİYET TARİHİNDEKİ YERLERİ

— Türkler dünyada yazısı, yani kendilerine ait bir alfabesi bulunan ender topluluklardan birisidir.

— “Runik” denilen İskandinav yazılarının kökeni Türk alfabesidir. (Orkun, Yenisey veya Göktürk diye adlandırılan alfabemiz)

— Uygur Türkleri de milli bir alfabe geliştirmiştir.

— Bugün Moğol milletinin alfabesi hala milli Uygur Türk yazısıdır.

— Uygur Türkleri kitapları matbaa da kağıt üzerine basıyorlardı. Çinlilerin blok baskı ile çoğaltma tekniğinden değişik bir baskı sanatı bulmuşlar, sert ağaçtan tek tek, hareketli Uygur harfleriyle kitap basmayı ilk olarak başarmıştır.

— Türkler, farklı medeniyetler arasında köprü vazifesi yapmışlardır. Doğu-Batı, iki medeniyetin oluşmasında önemli ölçüde Türk tesiri vardır.

— Atı ilk evcilleştiren Türklerdir. Ulaşımda ve savaşta bu sayede üstünlük kurmuştur. Bu üstünlükleri sayesinde binlerce kilometrelik alanları bir anda geçmişler ve pek çok yere sahip olma imkanına kavuşmuşlardır.

— At ve öküzler tarafından çekilen arabaları da evvela Türkler icat ettiler ki, göç mevsimlerinde çadırlarını bu arabaların üzerinde taşımaları gayet kolay olmuştur.

— Tarihte demiri ilk bulan ve işleyen millet yine Türklerdir.

— Türkler silah yapımında ve kullanımında ustaydılar.

— Türkler madencilik sanatında altın, gümüş, bakır, demir ve kıymetli taşları işleyerek ticarette kullanmışlardır.

— Dünya’da ilk halı ve kilimi dokuyan Türklerdir.

— El sanatları açısından da çok yetenekli olan Türkler, madene ve ağaca istedikleri şekli verebildikleri gibi ondan masa, sandalye, yatak, dolap, sepet ve kap-kacak türü eşyaları yapabiliyorlardı. Dünya masa, sandalye, karyola türü tahta yatakları Türklerden öğrendi.

— Resim ve heykelcilikte çok ileri tekniklere sahiptirler.

— Tarihte, insanlığın çekirdeğini teşkil eden ailenin en mükemmel şekli Türkler arasında görülür. Bugünün hem Doğu, hem de Batı medeniyeti modern aile yapısını Türklere borçludur. Diğer eski dünya milletlerinin aileleriyle, Türklerinkini karşılaştırdığımızda pek çok bakımdan farklılıklar vardır. Geçmişteki Yunan veya Slavlarda olduğu üzere, Türklerde baba ailenin tek hakimi ve ailenin üyeleri onun kölesi değildi. Büyük toprak mülkiyetleri söz konusu olmayıp, ailedeki herkes sahip olunan mallara ve araziye ortaktı. Eski Türklerde umumiyetle tek evlilik geçerliydi. Bu da günümüzün ideal evlilik tipidir. Dolayısıyla zamanımızın çağdaş ailesiyle, eski Türk ailesi birbirine çok benzer. Türkler bu bakımdan münasebette bulundukları halklara, kendi aile düzenlerini de alıştırmışlardır.

— Merkeziyetçi devlet sistemi, Türklerin insanlığa mirasıdır.

— Devletin asıl vazifesi, milleti zengin etmek, refah içinde yaşatmaktır.

— Herkes toplum içerisinde kabiliyetine göre yer edinebilirdi. Halk kendine ait sürülere sahip olabildiği gibi, yerleşik hayatın devam ettiği bölgelerde arazileri de kendi adlarına ekip-biçebiliyorlardı. Yani eski Türk sosyal yapısında insanların özel

mülkiyet hakkı söz konusuydu. Milletin istemediği bir şeyi idarecilerin zorla kabul ettirmesi mümkün değildi ve halk da temel vatandaşlık görevlerini yerine getirdiği müddetçe her türlü hürriyete sahip idi.

— Türk sosyal hayatını düzenleyen yazılı olmayan kanunlar bulunuyordu ki, bunlara “töre” deniyordu. Batıda ve Türklerin dışında doğuda, insanların geleceği hiçbir şekilde garanti altında bulunmazken, Türk devletinin sınırları içinde kimse hayatı hakkında endişeli değildi. Ölene kadar kendisinin bütün ihtiyacını karşılayan ve koruyan bir devletin varlığı, insanları huzur içerisinde yaşatıyordu. Bütün bunlara Batılı halklar, ancak 16. asırdan sonraları kavuşabilmiştir.

— Türklerde hükümdar karizmatik bir yapıya sahip olmakla beraber, devletin ve milletin geleceğinde tek başına karar verme yetkisine sahip değildi.

— Türklerin efsanevi atası Oğuz Kağan’ın her önemli iş öncesi ve sonrası kurultay topladığı görülür. Buna benzer olarak Hun, Kök Türk ve Uygurların yılın muayyen zamanlarında oluşturdukları meclislere büyük bir katılım söz konusuydu. Bunlar ya toy, ya düğün-dernek veya kengeş adı altında gerçekleşiyordu. Eski Türk devletini idare eden bir de hükümetten haberdarız. Hükümetin bakanları dokuz kişiden oluşuyor ve bunlara “buyruk” deniyordu. Bunlardan üçü iç, altı tanesi de dış işlerinden sorumlu bakandı.

— Türk kültüründe ve devlet anlayışında hiçbir zaman imparatorluk deyimi yoktur. Bilindiği üzere “imperium” kelimesi Latin kökenli bir terim olup, muhtevasında sömürgecilik ve baskı vardır. Kelimenin kökü “hükmetmek” fiili ile alâkalıdır ve emperyalizm kelimesi de buradan gelmektedir. Ama bize tarih göstermiştir ki, ne yaklaşık 600 yıllık Osmanlı, ne de ondan önceki Türk hanedanlıkları emperyalist bir siyaset takip etmediler.

— Tanrı tarafından bu göreve tayin edildiği kabul edilen Türk kağanı, bütün yeryüzünün, yani insanlığın hükümdarıydı. O sadece Türklerden değil, bütün insanlıktan sorumluydu. Kendilerinin mutluluğunu, onların huzuruna bağlıyorlardı. Günümüzde dahi bu anlayış henüz mevcut değildir. Herkes öyle kolay kolay hükümdar da olamıyordu. Her şeyden önce akıllı, yiğit, erdemli, güçlü ve ünlü kişilerdi. Halbuki dünyanın diğer milletlerinde idareciler kendilerini Tanrı ile eş değer görüp, zaman zaman ilah olduklarını bile ilan ediyorlardı. Bu yüzden de ağızlarından çıkan her söz kanun gibiydi. Her ne kadar demokrasinin beşiği olarak eski Roma ve Grek kültürleri gösteriliyorsa da, buradaki devlet yapılarına ve hükümdarların vaziyetlerine baktığımızda gerçekle hiç ilgisinin olmadığı anlaşılır. Türkler, Asya'nın Batı taraflarına ve Avrupa'ya geldiklerinde o halklar, hakiki manada devlet yapılarıyla ve demokrasiyle tanıştılar.

— Türkler idareleri altındaki hiçbir milleti dinlerini ve dillerini değiştirmeye zorlamadılar. Dünya'da bir Tanrı'ya inanan ilk kavim Türklerdir.

— Türkler ordu millettir. Savaşlarda kadınlarda görev almıştır.

— Türk ordusu, onluk düzen içinde teşkilatlanmıştır. Dünya, ordu teşkilatlanmasını Türklerden öğrenmiştir.

— Ordu bandosunu ilk defa Türkler kurmuştur.

— Türkler tarım alanında ürettiği sebze ve meyvelerin yanı sıra kanallarla sulama teknolojisini diğer milletlere de öğretmiştir.

— Et ve balığı kurutarak ilk defa pastırma ve konserve haline getirilmesini Türkler yapmıştır.

— Türkler elbise, çamaşır ve ayağa giyilen pantolon türü eşyaya da "don" demişlerdir. Ceket, gömlek ve pantolonu(balak) insanlığa armağan eden Türklerdir.

— Koyun yağıyla, bir tür kuru otun külünü karıştırarak da sabun yaparak kullananlarda Türklerdir.

— Kıyafetlerini ilk defa ütüleyen millette Türklerdir.

— Türkler "çumuşluk" denilen tuvaletleri kullanırken, Avrupalılar evlerinin içine veya açık alanlara pisliyorlardı.

— Nizam'ül-Mülk'ün öncülüğünü yaptığı ve Nizamiye Medreseleri diye anılan ilmi kuruluş, dünyada ilk modern üniversite müesseseleridir.

— Türkler günlük hayatlarında paradan da yararlanıyorlardı. Bazen üzerinde kağan tamgası da olan kağıt ve ipek paraların da tedavülde olduğu anlaşılıyor. Kök Türkler çağında madeni paraya "yarmak" da denmiştir.

— Türkler eskiden zamanı on iki hayvanlı Türk takvimiyle ölçüyorlardı. Gerçi günümüzde dahi bu takvim esasına göre hareket eden Türk grupları hala mevcuttur. Üçyüz altmış beş günlük dilime yıl deniyordu… Yılların hayvan adlarıyla anılması meselesi karşımıza çıkıyor ki, esasında hayvanlarla iç-içe olanlar Çinliler değil, Türklerdir. Dolayısıyla bu zaman hesabı Türklerden Çinli, Hintli, Tibetli ve Moğol gibi kavimlere geçmiş olsa gerek.

Bu özet; Prof. Dr. Sayın Saadettin Gömeç'in "Türklerin Medeniyet Tarihindeki Yerleri" bilimsel çalışmasından hazırlanmıştır.

TARİHİN DÖNÜM NOKTALARI

"Ati'yi karanlık görerek azmi bırakmak…

Alçak bir ölüm varsa, eminim, budur ancak."

(Mehmet Akif ERSOY)

Tarihte bazı olaylar vardır. Bunlar teferuatmış, fantaziymiş gibi veya ek destekleyici kültürel bilgi olarak verilir… Ancak; bu tarihi olaylar incelendiğinde tarihin seyrini değiştirebilecek kadar önemli olduğunu anlarız.

Bu olaylardan biri var ki, aklıma her gelişinde ve Ülkemizin sosyo-ekonomik durumunu yorumladığım da sürekli bu tarihi olaya takılırım… Sanki Türk-İslam Dünyası'nın kaderi bu olayla tepetaklak olmuş gibi anlarım…

Bu tarihi olay; Sultan ll. Selim dönemi, sadrazam Sokullu Mehmet Paşa'nın **"Don-Volga nehirleri projesi"** dir. Bu projeye göre, Karadeniz'e dökülen Don nehri ile Hazar Denizi'ne dökülen Volga nehirlerini bir kanal ile en yakın mesafede (50 km) birleştirmektir. Nehir yataklarının gemi geçişine müsait olmasından dolayı Türk Donanması, kolaylıkla Hazar Denizi'ne geçebilecektir…

Osmanlı Devleti'nin bu kanalı yapmadaki hedefleri nelerdi?

a) Timur tarafından yıkılan Altınordu Türk Devletinden geriye kalan Tatar Hanlıklarını Rus işgalinden kurtarmak.

b) Ruslar'ın Kafkasya'nın içlerine doğru gelmesini engellemek.

c) İpek yolu ticaretini canlandırarak, Avrupalıların deniz ticaret hakimiyetini engellemek. Asya'nın ticari mallarını değerlendirmek.

d) İran'ı Hazar Denizi ile kontrol etmek.

e) Türkeli (Orta Asya) Türklerine ulaşmak.

Neden olmadı?

1569 yılında 100 bin kişilik bir güç ile işe başlanmıştır. Bu ordunun içinde mühendisler, ustalar, işçiler ve savunmayı yapacak askerler bulunmaktadır… Ancak en büyük düşman "Fitne" yine işbaşındadır… Sokullu'yu kıskananlar ile Osmanlı hakimiyetinden rahatsız olanlar, Kırım Han'ı Devlet Giray'ı kandırırlar. Kırım Han'ı da Hanlığını koruyabilmek için, Ruslar'la işbirliği yapar…

Kanal yapımı ile meşgul olan Osmanlı Ordusu ve işçilerinin arasında huzursuzluk çıkarttırılır. İş yavaşlatma ve sabotajlar yapılır… 3 ay içerisinde kanal inşaatının üçte biri bitmiş olmasına rağmen, yönetimdeki aksaklıklar ve Kıbrıs'ın fethi meseleleri de inşaatın yarıda bırakılmasına neden olur…

Osmanlı Devleti'nin en güçlü olduğu devirde, başlatmış olduğu bir işi bitirememiş olması bana göre en büyük hatasıdır! Çünkü; bu kanal yapılmış olsaydı, muhtemelen sonuçları şöyle olacaktı:

1) **Ruslar Kırım'a ve Kafkasya'ya geçemeyecekti:**
   a) "93 Harbi" ve "Sarıkamış faciası" yaşanmayacaktı…
   b) 2. Dünya Savaşı sonrası Kafkasya'da yaşayan soydaşlarımız, yurtlarından kovulmayacaktı…
   c) Azerbaycan Rus işgaline uğramayacaktı…
   d) Doğu Anadolu'da Ermeni sorunu yaşanmayacaktı…

2) **Osmanlı Donanması Hazar Denizi'ni kontrol edecek ve ticareti geliştirecekti:**
   a) İran ile olan savaşlarda üstünlüğü elde edecekti.
   b) Vergi gelirleri artacaktı.
   c) Uzak Doğu'nun ve Hindistan'ın ticari mallarını güvenli bir şekilde pazarlayacaktı.

   d) Akdeniz ve Karadeniz, yeniden ticarette önem kazanacaktı.

3) Türkeli (Orta Asya) Türkleri ile birliktelik sağlanacaktı:

   a) Ruslar'ın Türkeli (Orta Asya) işgali olamayacaktı.

   b) Çin'in Türkistan işgali olamayacaktı.

   c) Afganistan, Pakistan ve Hindistan İngiliz işgaline uğramayacaktı.

   d) Babür Türk Devleti yıkılmayacaktı.

4) Türkiye ekonomik olarak çok güçlü olacaktı:

   a) Kafkasya ve Doğu Anadolu, ticaretten dolayı kalkınmış birer bölge olacaktı.

   b) Enerji sıkıntısı olmayacaktı.

   c) İş gücü ve üretimde zenginlik olunacaktı.

   d) Türk Devleti, Dünya'nın süper gücü durumunda olacaktı…

Bir Kanalı bitiremedik! Yerine milyonlarca Müslüman Türk'ün Kanını aldılar!!! (Kan-al)

İnsanlar yanlış veya eksik yaptığında, zararı şahsına münhasır olabilir. Ancak, Devlet yönetiminde bulunanların yanlış ve eksik bir iş yapmaya hakları yoktur. Zira yöneticilere Vatan ve Millet emanet edilmiştir. Bu emaneti ehliyet ve liyakat sahipleri korumalıdır…

Gelecekte çocuklarımızın bizlere küfür yerine, teşekkür etmesini istiyorsak, Yöneticiler;

Dün, Tecrübedir. Öğren!

Yarın, Gelecektir. Planla!

Bugün, Fırsattır. Kullan!

YILMAZ KARAHAN

(www.yenidenergenekon.com)

Don ve Volga nehirleri arasındaki kanal.

TERİMLER

Abdal: Derviş. Ermiş kişi.

Abdalan-ı Rum: Anadolu dervişler teşkilatı.

Abide: Gelecek nesillere bir olayı hatırlatmak için dikilen anıt.

Ahal Teke: Türk atı.

Ahi: Kardeş. Ahilik teşkilatında olan kişi.

Alasbatır: Ev hayvanlarının koruyucusu.

Alımga: Yazıcı,(Han ve Kaanların buyruk ve fermanlarını yazan görevli kişi)

Algış: Teşekkür. Kutlama.

Alp: Yiğit. Kahraman.

Alpagu: Boy beyi.

Alperen: Hoca Ahmet Yesevi'nin Gazi Dervişleri.

Altay: Asya'da Türk Yurdunda dağ.

Altay Han: Altay dağlarının efendisi. Altay dağlarının zirvesinde oturduğuna inanılan çok güçlü bir ruh.

Ancasın: Yıldırımların efendisi.

Andarkan: Ateşin efendisi.

Asena (Aşina): DişiKurt değildir. Dişi Kurttan doğan erkek çocuğun soyudur. Göktürkler bu soydandır.

Asi: Düzene baş kaldıran. İsyan eden

Aşiret: Aynı soydan gelen akrabalar topluluğu.

Atabey: Selçukluların geniş yetkilere sahip sınır kumandanlarıdır. Aynı zamanda hükümdar çocuklarının talim ve terbiyesinden de sorumludurlar.

Atalar kültü: Ölmüş büyüklere ve atalara ait hatıralar kutsal sayılır ve saygı gösterilirdi.

Ataman: Kazak ve Tatar Türklerinde ordu komutanına verilen ad.

Atlıg: Süvari

Ay ata ya da Ay dede: Ay tanrısı. Ay ile birlikte Gök'ün 6. katında oturur.

Ayaz Ata: Soğukların efendisi. Kimsesizlerin yardımcısı.

Aygucı: Devlet danışmanı.

Ayuki: Hükümet.

Ayzıt ya da Aykız: Aşk, güzellik ve Ay tanrıçası. Gök'ün 3. katında oturur. Kamlar alkışlarında (alkış= Dua) inanılmaz güzelliğini methederler.

Azınlık: Bir devlet içiinde dili, dini ve soyu farklı olan nüfusu az topluluk.

Azil: Görevden alma.

Babür: Emir Timur'un torunu. Babür Devleti'nin kurucusu.

Bacıyan-ı Rum: Anadolu kadınlar teşkilatı.

Baç: Vergi.

Baga: Küçük rütbeli yönetici.

Bahşı(Baksı): Bilgin. Hekim.

Baksı: Kam. Şaman.

Balamir: Biricik yavru.

Balbal: Türklerde ölen bir kişinin sağlığında öldürdüğü düşman sayısı kadar mezarının başına dikilmiş taş.

Başbuğ: Sözlüklerde, "baş-başkan-komutan" olarak açıklanması gerçek karşılığını vermemektedir. Başbuğ; milletin en büyük önderi demektir. Yani Hakanların, hakanı anlamındadır. Başbuğlar dönem kapatıp, dönem açan kişilerdir. (Oğuz Kağan, Atilla, Alp Er Tunga, Alparslan, Fatih, Yavuz, Kanuni, Atatürk)

Bedesten: İçinde eşya alınıp satılan yer. Kapalı çarşı.

Bedizci: Uygurlarda ressam.

Bengü Taş: Ebediyen kalacak yazılı taş anıt.

Berge: Kamçı

Beylerbeyi: Osmanlı Devleti'nin (1453–1826) Eyaletlerin idaresinden sorumlu askeri ve mülki görevlisidir.

Bitik: Kitap. Mektup.

Bitikçi: Katip. Yazman.

Bozkır kültürü: Atlı göçebe yaşama dayanan ve hayvancılığın ekonomik uğraş olduğu kültürdür.

Bozok: Oğuz Kağan'ın üç oğlunun oluşturduğu sağ kol boy grubu (Günhan-Ayhan-Yıldızhan)

Boz-Üy: Geleneksel Kırgız çadırı.

Bozkurt: Kutlu rehber.

Bögü: Büyü.

Börü (Böri): Kurt.

Börteçene (Börteçin): Türklere Ergenekon'dan çıkışda yol gösteren erkek kurt

Budun: Töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan, boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu. Boy birliği. Ulus.

Bugut Anıtı: Kurttan süt emen çocuk tasviri kaya üzerine yontulmuş dikili taş.

Burkan: Buda dini.

Buyan: Gök enerjisi. En fazla buyanın yeni ay ve dolunayda elde edilebildiğine inanılır.

Bügde(Bükte): Hançer

Cariye: Kadın köle.

Çelebi: Kentlerde medrese eğitimi görmüş okur yazar ve kibar kişilere verilen sıfattır. Osmanlı Devleti 15. Yüzyıla kadar şehzadelere bu ünvanı vermiştir.

Çaşıt: Casus

Darphane: Sikke veya para basılan yer.

Devlet: Sınırları belli, toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş milletin oluşturduğu tüzel varlık.

Dinar: Altın para.

Dirhem: Gümüş para.

Divan: İslam devletlerinde, hükümdarlara devlet işlerinde yardımcı olması için oluşturulan danışma kuruludur. İlk olarak Abbasiler Devri'nde Sasani Devleti örnek alınarak oluşturulmuştur. Daha sonra kurulan bütün İslam devletleri bu örgütlenme modelini benimsemiştir. Divan örgütünün en gelişmiş modeli Osmanlılarca oluşturulmuştur. Divan, devletin en önemli yönetim organıydı ve buna Divan-ı Ali (Büyük Divan, Divan-ı Saltanat)deniyordu. Bu divan Hükümet görevini yerine getiriyordu. Karahanlılarda"Büyük Divan"ın başında bulunan kişiye "Yuğruş", Büyük Selçuklu Devleti'nde ise "Vezir" adı verilmekteydi.

Divan-ı Hikmet: Hoca Ahmet Yesevi’nin eseri.

Divan-ı Lügati’t Türk: Kaşgarlı Mahmud’un eseri.

El: Ülke, Yurt.

Erlik Han: Yeraltı Aleminin efendisi.

Erdenay: Haberci. Tanrıların insanlara bildirmek istedikleri iyi kararları insanlara ileten ruh.

Fetret: İki olay arasında geçen sıkıntılı zaman dilimi

Fetva: İslam hukuku ile ilgili bir sorunun dinsel hukuk kurallarına göre çözümünü açıklayan ve yetkili organ tarafından çıkarılan belge.

Fırka: Parti.

Giray: Kırım'da hüküm sürmüş olan Kırım hanlarının ve han sülalesine mensup olanların unvanı.

Gölpön Ata: Koyunların koruyucusu.

Güneş Dil Teorisi: Atatürk’e ait olan bu teori; dillerin nasıl doğduğu üzerindeki felsefi görüşlerden biridir.

Hakan(Kağan): Türk ve Moğol hükümdarları için verilen ünvan.

Han: Hakana bağlı hükümdar. Veya Hakan kadar kudretli olmayan hükümdar. Altınorda devletinden sonra kurulan Hanlıklar.

Harezm: Ceyhun ırmağının Aral gölüne döküldüğü bölge.

Hatun: Hakanın eşi.

Hidiv: Mısır'ın Osmanlı Devleti'ne bağlı, fakat içişlerinde serbest yöneticisi.

Issık Kul: Kırgızistan Kırgızların mitolojilerinde güçlü bir ruhu barındıran kutsal göl.

İl: Devlet.

İ'lây-ı Kelimetullah: Kelime karşılığı olarak, ‘Allah’ın adını yüceltmek’tir. Ancak esas anlamı; ‘Allah’ın Adaletini’ yaymaktır.

İlteriş: Derleyip toparlayan manasında unvan.

Kambar Ata: Atların koruyucusu.

Kamdu: Miktarı oldukça sınırlı olan hükümdarın mührünü taşıyan bez parçaları para yerine kullanılmıştır. II. Göktürk (Kutluk) Devleti; kendilerine ait ilk ipek para’yı kullanmışlardır.

Kara Han: Altaylılarda yüksek derecede bir Tanrı. Gök'ün en yüksek katında, altın bir sarayda, altın bir taht'da oturduğu anlatılır. Altayların yaratılış efsanesinde hatta insanların yaratıcısı olarak gösterilir.

Kayır: Af etmek.

Kazak: Türk boyu.

Kençliyü: Gençleşmek. (Hakanların şölenlerde mallarını halka dağıtması)

Keneşçi(Tayanç): Hakanların yanında bulunan danışman.

Kış Han: Kışın efendisi.

Kızıl Elma: Öncelikli hedef. Esas hedefe varmak için, feth edilmesi gereken yer.

Kingırak: İki kenarı keskin bıçak. Kama

Kök: Gök. Mavi rengide gösterir.

Kös: Deve veya at sırtında taşınan büyük davul.

Kutadgu Bilig: Yusuf Has Hacip'in eseri. (Kutlu Bilgiler)

Kurgan: Tepe biçiminde mezar. Bir mezar odasının üzerini örten yapay büyük toprak ya da taş yığınıdır. Genellikle taş bir yapı eteğiyle çevrili olur, bazen tümseğin tepesinde bir anıt bulunurdu. Kurgan, bir ya da birkaç mezar çukuru ya da odasının üzerine önce taş sonra toprak yığılarak yapılırdı. Bu yığın oldukça büyük boyutlarda olurdu. (20–30 metre çapında) Çoğu kez Kurganlar, esas mezarın yanı sıra, sonradan birçok ek mezarın kazılmasıyla, çağlar boyunca tekrar kullanılmışlardır.

Kurultay: Türklerde siyasal, askeri ve ekonomik kararların alındığı boy beylerininde katıldığı meclis.

Kut: Tanrı tarafından hükümdarlara verildiğine inanılan hükümdarlık gücü ve hakkı.

Kut Anlayışı: Türkler devleti yönetme yetkisinin Tanrı tarafından verildiğine inanıyorlardı. Tanrı tarafından verilen bu yönetme hakkına **Kut** diyorlardı. Kut'un kan yoluyla hükümdarın tüm erkek çocuklarına geçtiğine inanıyorlardı. Bütün hanedan üyelerinde Kut olduğundan kendine siyasi ve askeri bakımdan güvenen kişiTaht Kavgasına girebiliyordu.

Külliye: Cami ile birlikte kurulmuş medrese, imaret, kitaplık, hastane gibi çeşitli yapıların tümü.

Kült: Milli özellikler taşıyan dini tören. İnanç. Kutsal değerler

Kültür: Bir toplumun milli ve manevi değerlerinden oluşan yaşam tarzı.

Kün: Halk, toplum. 'Gün ve Güneş' anlamı da vardır.

Kün Ana: Güneş tanrıçası. Güneş ile birlikte Gök'ün 7. yani en yüksek katında oturur.

Küzet: Gözetleme kulesi

Küzetçi: Gözetleyici er

Lala: Osmanlı Şehzadelerinin eğitiminden sorumlu olan Hoca, Öğretmen.

Levend: Osmanlıda denizci asker.

Lonca: Aynı meslekten olan kimselerin özellikle esnaf ve zanaatçıların çalışma ve pazar meselelerini çözmek, mesleğe yeni eleman yetiştirmen amacıyla kendi aralarında iş alanlarına göre kurdukları birlik veya teşkilat.

Lojistik: Askerlik sanatının, savaşta ve askeri bir yürüyüşte, yol haberleşme, sağlık, yiyecek, içecek sağlama gibi hizmetleri en etkili bir biçimde oluşturma amacını güden bölümü.

Mağrip: Batı. Kuzey Afrika'nın Batı tarafına (Fas, Tunus, Cezayir) Osmanlı Devleti'nde verilen addır.

Malkoçoğulları: Osmanlı Devleti döneminde Balkanlarda Akıncılık yapan sülale.

Manas: Kırgız Destan Kahramanı.

Manas Destanı: Kırgız Türklerinin destanı. 500.553 mısra olup Dünya'nın en büyük destanıdır.

Mangır: Akçenin dörtte bir değerinde Osmanlı parası.

Mankurt: Bilincini kaybetmiş, özüne yabancılaşmış köle.

Manyak: Şaman giysisi.

Medrese: İslam öğretisini yaygınlaştırmak ve geliştirmek amacıyla oluşturulan eğitim kurumlarıdır. Sözcük anlamı "ders okunan yer"dir. Tarihte ilk medrese Büyük Selçuklu veziri Nizam-ül Mülk tarafından Bağdat'ta kurulmuştur. Nizamiye Medreseleri.

Menzil: Hareket halinde olan bir ordu veya kervanın bir günlük yolu sonunda ulaştığı konak yeridir. Menzillerin aralarındaki uzaklık 35-40 kilometre arasında değişirdi.

Menzil atı: Devlet habercilerinin (Ulak) hızlı yol alabilmelerini sağlamak amacıyla, menzil noktalarında hazır bulundurulan atlardır. Haberciler uğradıkları menzillerde atlarını değiştirerek hızla hareket etme olanağı elde eder.

Millet: Dil, kültür, din, vatan, soy, tabiiyet, ülkü, tarih ve menfaat birliklerinin birkaçının veya hepsinin belirlediği bir cemiyet birimidir.

Milliyetçilik: Milletinin tüm değerlerini; sevmek, yaşamak, yaşatmak, korumak ve geliştirmektir.

Mitoloji: Efsane.

Mühür: Üzerinde yazı ve isimler bulunan, madenden, değerli taşlardan ya da ağaçlardan yapılan, imza yerine de kullanılan damgadır.

Naib: Hükümdar vekili.

Nakib'ül Eşraf: Hz.Peygamberin torunları Hz. Hasan'ın soyundan gelenlere Şerif, Hz. Hüseyin'in soyundan gelenlere ise Seyyid denirdi. Seyyid ve şerifler Osmanlı toplumunda

büyük saygı görürlerdi. Devlet de bunların işleriyle meşgul olmak için Nakib'ül Eşraflik denilen bir kurum kurmuştu.

Nardugan: Gündüzün uzaması. 22 Aralık'ta gece gündüzle savaşıyor. Uzun bir savaştan sonra gün geceyi yenerek zafer kazanıyor. Güneşin yeniden doğuşu, bir yeni doğum olarak algılanıyor Türklerde. Bayramın adı Nargudan, nar=güneş, tugan, dugan=doğan. Doğan güneş. Astronomik olarak o günden itibaren geceler kısalmaya, günler uzamaya başlıyor. İşte bu güneşin zaferini, yeniden doğuşu, Türkler büyük şenliklerle akçam ağacı altında kutluyorlar. Güneşi geri verdi diye Ülgen'e dualar ediyorlar.

Nemçe: Türkler'in Avusturya'ya verdiği ad.

Nevruz (Yeni Gün): Bahar Bayramı olarak kutlanan gündür. Miladi takvimde 21/22 Mart gününe rastlar.

Nizâm-ı Âlem: Tüm dünyaya düzen getirme, hakça adalet uygulama ülküsü.

Noyan: Moğol ordusunu oluşturan atlı birliklerin başındaki ordu komutanları.

Oba: Oğuz boylarının toplumsal örgütlenmesinde, birbirleriyle akraba bir kaç aileden (oğuş) oluşan topluluk. Konakladıkları yere de oba denir.

Oğuş (Oguş): Türklerde oguş toplumun en küçük, çekirdek birimi idi. Sadece anne, baba ve çocuklardan oluşurdu. Oguşlarda kadın-erkek eşit ve ailede söz sahibi idi.

Ongun: Kutsal sayılan hayvan veya bitki. Sembol.

Otağ: Hükümdar çadırı.

Örf: Yasalarla belirlenmeyen, halkın kendiliğinden uyduğu gelenek.

Öşür: Müslüman halktan alınan 1/10 oranında vergi.

Ötügen (Ötüken): Türkler'in kutsal başkenti.

Raca: Babürlülerde hükümdara bağlı bey, Hindililerde merkezi otoritenin olmaması nedeniyle kurulan küçük devletleri yöneten kişi.

Rum: Eskiden Konstantinepolis'de (İstanbul) yaşayan ve Roma yurttaşı haklarına sahip olan halktır. Bu sıfat sonradan, Osmanlı Devleti sınırları içinde, günümüzde de Türkiye'de yaşayan Helen (Yunan) kökenli Ortodoks halk için söylenmiştir. (Ancak soy itibariyle Türk olup da Ortodoks olanların Rum olarak nitelendirilmesi yanlıştır.)

Sagu: Türk edebiyatında ağıt.

Sahn-ı Seman: Fatih'in inşa ettirdiği medreselerde en yüksek derslerin okunduğu kısım. Bugünkü edebiyat ve ilahiyat fakültelerine karşılıktır.

Sahn-ı Süleymaniye: Kanuni tarafından yapılan Süleymaniye Camiinin medreseleri. Burada yüksek fen dersleri, tabiplik, göz hekimliği ve tabii ilimler okutulurdu. Bugünkü Tıp, Fen fakültelerinin karşılığı idi.

Sakçı: Nöbetçi.

Saka: İskit Türkleri.

Sakka: Sucu. Su taşıyan.

Satılay: Kötülük tanrıçası. İnsanların dengesini bozar, yoldan çıkarır ve ruh hastalıkları getirir.

Satkın: Hain

Sav: Söz. İddia.

Sikke: Madeni para. Ayrıca Mevlevilerin giydikleri keçe külahlara da bu ad verilir.

Siyer: Hz. Peygamber’in hayatını anlatan eser.

Soğd: 8-9 yüzyılda, Özbekistan, Tacikistan yörelerinde yaşamış ticaret yapan halk.

Su Iyesi: Su tanrıçası.

Sü: Er. Asker.

Sü-Başı: Komutan

Şad: Göktürkler'de, Hakan ve Yabgu'dan sonra gelen yetkili.

Şaman: Gelecekten haber verdiğine, ruhlarla ilişki kurarak hastalıkları iyileştirdiğine inanılan kimse, kam.

Şecere: Soy kütüğü.

Şeyhülislam: Osmanlı Devleti'nde kabinede sadrazamdan sonra yer alan ve din işlerine bakmakla birlikte dünya işlerine de din bakımından karışan üye. Devlet işlerinin dine uygun olup olmadığı hakkında fetva verirdi.

Tac Mahal: Babür Devleti Hükümdarı Şah Cihan (1593-1666) tarafından, o zamanki imparatorluğun başkenti olan Hindistan'ın Agra Kentinde, Jumna Irmağı'nın kıyısında yaptırılmıştır. Dünyada aşk için dikilmiş en büyük ve en güzel anıt olarak kabul edilen bu türbe, Şah Cihan'ın büyük bir aşkla sevdiği eşi Ercümend Banu'nun ölümü üzerine, onun anısına yaptırılmıştır. Yapının mimarları, Mimar Sinan'ın öğrencilerinden Mehmet İsa Efendi ile yapıdaki yazıları yazan Hattat Serdar Efendi eserin yapımı için Şah Cihan tarafından İstanbul'dan davet edilmişlerdi. 1630'da inşaasına başlanan eser, 1652'de tamamlanmıştır.

Talay Han: Güçlü bir dağ ruhu.

Tamu: Cehennem.

Tanrı(Tengri) Dağı: Asya'da Türkler'in kutsal saydığı dağ. Kaşgarlı Mahmud'un Divan-ı Lügati't Türk eserinde Türklere Tanrı tarafından burada ad verildiği yazar.

Tarkan: Saygın kişi. Komutan

Taş Gaşıt: Kısmet tanrısı.

Temur Kazık: Kutup Yıldızı. Bu yıldıza Çolpan Yıldızı da denmektedir.

Tengrikut: Tanrı tarafından kut verilmiş olan Hakan.

Tigin: Kağanın oğullarına verilen ünvan.

Tolum: Silah

Tolumlanmak: Silah kuşanmak

Toy: Şölen. Eğlence. Düğün.

Toygun: Kurultaya veya meclise katılmaya hak kazanan kişi.

Töre: Toplumun çıkarlarına uygun düştüğüne ortaklaşa inanılan, toplumun uzun bir süreç içinde oluşturduğu ve bireyleri de bunlara uymaya zorladığı geleneksel kuralların tümüdür. (Töre konuşunca, Hakan susar)

Tuğ: At kılından süpürge şeklinde yapılıp bir sırığa asılan hakimiyet ve hükümdarlık alametidir.

Tuğra: Selçuklu Devletlerinde, Osmanlı Devleti'nde ve öteki Türk- İslam devletlerinde, hükümdarların imza ve alameti olarak kullanılan mühürdür.

Tulpar: Kanatlı Türk atı. Kazakistan Devlet Başkanlığının sembolüdür.

Tura: Kalkan

Turan: Tüm Türk Devletlerinin bir bayrak ve devlet altında toplanması ülküsü. Türk birliği. Dilde, fikirde, İşte birlik ülküsü.

Turan taktiği: Savaş sırasında okçu süvari birlikleri yıldırım hızıyla düşman birliğine ok yağdırıp şaşkına çevirirler, sonra öbür birlikler düşmanı çevirerek imha ederlerdi. Savaş sırasında yarım ay biçiminde açılırlar, merkezdekiler geri çekiliyormuş gibi görünür ve onları takip eden düşman, sağ ve sol kanatların kapanmasıyla çevrilmiş olurdu. Bu savaş usulüne Türkler **kurt oyunu** (Turan taktiği) adını verirlerdi.

Turnacı: Haberci.

Türbe: Ünlü kişilerin ölümü dolayısıyla yaptırılan, cenazenin içinde olduğu yapı.

Uç: Türk Devletlerinde sınır boylarındaki eyaletlere, vilayetlere verilen ad.

Uç Beyi: Uçlarda bulunan sancakların yöneticileri.

Uçmağ: Cennet.

Uğru: Hırsız. Eşkiya

Ukruk: Kement

Ulag (Ulak): Haberci

Ulema: Osmanlı Devleti'nde Türk-Medrese kökenli olan görevlilerden oluşan ayrıcalıklı sınıftır. Bunlar medrese öğrencilerini, müderrisleri, imamları, kadıları, kazaskerleri ve müftüleri içine alan geniş bir kesimdir. Şeyh'ül İslam bu sınıfın amiri durumundadır.

Ulufe: Osmanlılarda kapıkulu askerlerine, saray ve devlet kuruluşlarındaki bazı görevlilere üç ayda bir verilen ücret.

Umay Ana: Doğacak çocukları belirler. Çocukları ve hamile kadınları korur. Yaşam Ağacının sahibidir. Bereket dağıtır.

Urug: Soy.

Üçok: Oğuz Kağan'ın üç oğlunun oluşturduğu sol kol boy grubu (Gökhan-Dağhan-Denizhan)

Üleş: Paylaşmak

Ülgen: Göktanrı'nın oğlu. Gökyüzünün hükümdarı. İyilik Tanrısı.

Ülkü: Amaç. Hedef. Varılması arzulanan seviye.

Ülkücü: Tespit edilen hedefe varmak için her türlü fedakarlığı yaparak hizmet veren kişi.

Ülkü Ocağı: Milli ve manevi değerler ölçeğinde, Ülkü'nün ne olduğu öğretilerek, Ülkücülerin yetiştirildiği sivil toplum kuruluşu.

Ümera: Emirler, Beyler, Kumandanlar.

Vakanüs: Osmanlı Devleti'nde resmi tarihçi.

Vakıf: Bir malı veya mülkü, alınıp satılmaktan kurtararak, gelirlerini bir hayır kurumuna bağışlama. İslam devletlerinde

eğitsel, dinsel ve toplumsal gereksinmeleri karşılamak amacıyla "Allah rızası" için oluşturulan örgütlerdir. Bu örgütler özerk olup, Osmanlı Devleti'nce kadılar tarafından sadece mali açıdan denetlenebilirdi. Gelirleri bağışlara ve tarımsal vergi gelirlerine dayanırdı. Bu kurumların sürekliliği esastır. Bu nedenle devlet karşısında dokunulmaz özelliğe sahiptir.

Vatan: Bir ulusun egemen olarak yaşadığı sınırları belli toprak parçası. Yurt.

Voyvoda: Eflak ve Boğdan prenslerine Osmanlı Devleti tarafından verilen unvan.

Veliaht: Hükümdardan sonra, hükümdar olacak kişi.

Yabgu: Hakandan sonra gelen yetkili kişi.

Yada Taşı: Yağmur, kar yağdıran taş.

Yadag: Yaya birlik.

Yalvaç: Elçi, Peygamber.

Yarık: Zırh.

Yargan-Yargu: Mahkeme.

Yelme: Keşif kolu.

Yergi: Tenkit, hiciv.

Yenisey Yazıtları: Kırgız Türkleri’ne ait mezar taşları.

Yer-Sub: Doğanın gücüne inanma.

Yezek: Öncü birlik.

Yuğ: Türkçe de yığlamak, ağlamak sözcükleriyle ilgilidir. Yuğ töreni, Eski Türklerde ölünün ardından düzenlenen törendir.

Yuğ Aşı: Ölü evine götürülen yemek. Ölü evi yemeği.

Yurt: Vatan.

Yurt: Göçer toplulukların kullandığı kaim keçeden ya da keçi kılından dokunmuş kumaşlarla yapılan çadırlar.

Yürelig: Cesur.

Zimmi: İslam devletinin hâkimiyetini kabul eden gayrimüslimler.

Zic: Astronomi cetvelleri yıldızların yerini ve büyüklüğünü göstermek üzere astronomların hazırladıkları cetveller.

Zülfikar: İslam inanışına göre, Hz. Muhammed tarafından Hz. Ali'ye armağan edilen ucu çatal kılıcın adıdır. Alevi inanışında savaş öncesi gökten inmiştir. Hz. Muhammed'de bu gökten inen kutsal kılıcı Hz. Ali'ye hediye etmiştir ve gerçek adaletin, hakkaniyetin, doğruluğun, mertliğin sembolü kabul edilir.

Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi

Ey Türk Gençliği!

Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin, en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek, dahilî ve haricî bedhahların olacaktır. Bir gün, İstiklâl ve Cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şerâitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerâit, çok nâmüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve Cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın, bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şerâitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr ü zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerâit içinde dahi, vazifen; Türk İstiklâl ve Cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!

Mustafa Kemal Atatürk
20 Ekim 1927

